תלמוד בבלי · אחרונים · תקנת עזרא

תקנת עזרא (מעילה)

רבי עזרא אלטשולר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תקנת עזרא (מעילה)

רבי עזרא אלטשולר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תקנת-עזרא-מעילה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 4
הארה 9
חידושים למסכת מעילה 10
דף ב. 10
דף ב: 25
דף ג. 31
דף ג: 35
דף ד. 40
דף ד: 45
דף ה. 47
דף ה: 53
דף ו. 54
דף ו: 56
דף ז. 64
דף ז: 72
דף ח. 78
דף ח: 91
דף ט. 96
דף ט: 105
דף י. 113
דף י: 130
דף יא 135
דף יא: 141
דף יב. 155
דף יב: 162
דף יג. 171
דף יג: 190
דף יד. 203
דף יד: 208
דף טו. 220
דף טו: 232
דף טז. 238
דף טז: 250
דף יז. 259
דף יז: 270
דף יח. 284
דף יח: 293
דף יט. 307
דף יט: 321
דף כ. 335
דף כ: 349
דף כא. 354
דף כא: 367
דף כב. 376

הקדמה

אמרו החוקרים האלקים שבעבור כח קדושת התורה הנתונה לנו מסיני מפי הגבורה ע"י מרע"ה, אנו מדקדקין בה בחסרות ויתרות בחלק הפעולים כמו בחלק הפעולות כי גם הפעולים הם פעולות בזאת הבחינה שמקנים אור וקדושה להמשתדל בהם עכ"ד. ביאור דבריהם הוא, שהמעשים שיש להם תכלית נבדל שהוא נשאר קיים גם אחר שגמר הפועל את פעולתו וסילק ידו ממנה, דרך משל בנין בית ועשיית כרי שפעולתם ניכרת גם אחר שסילק הפועל ידו, ר"ל גם אחר שנשלם הבית אשר בנה והכלי אשר עשה, נקראים פעולות מפני שעשו פועל בגוף אחר, והמעשים שאינם משלימים גוף אחר שאין פעולתם ניכרת אלא בזמן הפעולה, ואחר הפעולה לא תשאר רושם אחריה נקראים "פעורים" למשל כגון המנגן איזה ניגון או שמספר המספר איזה סיפור מימים מקדם שרא יגיע ממנו שום תועלת בהוה או להבא לא להמספר ולא להשומע, זולת מה שהמספר והשומע נהנים בעת הסיפור והשמיעה, וככלות המשמיע להשמיע והשומע לשמוע כבר כלתה תועלתם, וזהו שאמרו החוקרים האלקים שתוה"ק אינה כן שאפי' חלק הפעולים שבה, כמו סיפורי בריאת העולם ומעשי האבות ואשר עבר עליהם ומעשה המשכן וכל כריו וכל ספר תורת כהנים שאינו נוהג עתה בעונותינו וכיוצא באלה, שאם כראות אנוש בעיני בשר נראה, אין להם עתה תכלית קיים נשאר זולת עונג ומצות הקריאה והשמיעה בשעתם כיון שאינם נהוגים עתה, הם מכל זאת "פעולות" להקנות אור קדושתה גם להבא ולעתיד להקורא בהם והשומע בהם, והתועלת הוא תועלת נצחיי:

ואפשר שדוד המע"ה היה נעלם ממנו זה הענין בשעה שאמר "זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי" ואמרו חז"ל (סוטה דף ל"ה) שנענש ע"ז שדימה התורה לזמירות, והוא שבעת מגוריו וטלטוליו שנגרש מהסתפח בנחלת ה' והיה בדעתו לצאת לחו"ל וגם בברחו מפני שאול הן התגורר כבר גם בחו"ל, כשהיה לומד תורה והגיע להדינים שהמה נהוגים רק בא"י או רק בהבמה גדולה שבנוב וגבעון, חשב שאין לו עתה באשר הוא שם בחו"ל תכלית נשאר בלימודם זולת העונג והמצוה בעת הקריאה והלימוד, וא"כ אין צורך לדקדק בהם הרבה ולדרוש ולדקדק על חסרונותיהם ויתרונותיהם, ולכן היה מדמה אותם לזמירות ונגונים שהם פעולים ולא פעולות לעתיד לגבי דידיה, ונענש ע"ז שנתעלמה ממנו מעלת התוה"ק שבכל חלק וחלק ממנה במידה כנגד מידה, שנתעלם ממנו ענין שגם הוא לכאורה מחלק הפעולים, דכתיב ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו ואיהו אייתיה בעגלה שהוא לא דקדק בזה כ"כ בחשבו דמאי דהוה הוה וטעה בדין ודו"ק, ובאמת שהתורה גם בדברים שאינם נוהגים בזה"ז נפקא מנהם

דינים הרבה גם לעתיד וא"כ כולה נחשב לפעולות ולא לפעולים ויש לדקדק בהם הרבה ולהתבונן בהם הרבה מאוד וקצת צ"ע בסנהדרין (דף צ"ט ע"ב) ר"ע אומר זמר בכל יום זמר בכל יום עיי"ש ברש"י, והר"ש במס' פרה (פ"ד מ"א) הביא תוספתא בזה"ר רע"א וכו' זמר בתדירא זמר ע"ש דאיך קרא לדברי תורה זמר, ואפשר דר"ע שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות ודקדק תמיד מאוד שאני ודוחק:

ולא רק בתורה שבכתב הדברים אמורים שהחוב עלינו לדקדק הרבה בכל חלקיה, כי גם בתורה שבע"פ אשר גם היא מקנה לנפשנו רושם קיים מקדושתה, והמאור שבה מכשיר אותנו להיות קדושים וטהורים ולכן גם כל חלקי תורה שבע"פ ג"כ פעולות המה ולא פעולים, ובעבור זה הננו מחויבים לדקדק הרבה ולהתבונן היטב הדק גם בהחלקים שאינן נוהגים למעשה בזמה"ז שגם הם אינם כזמירות כמו שנתבאר לעיל, ולכן כאשר אמר רב יוסף ושבת ק"ו ע"ב) הלכה כר' יוסי הגלילי, ושאל אביי הלכה מכלל דפליגא כלומר דמה כך ואומר הלכה כריה"ג כיון שאין מי שחולק עליו, וא"ל רב יוסף מאי נפקא לך מינה כלומר דכיון דאין מי שחולק אליו ודאי שהלכה כדבריו, השיב לו אביי בצדק "גמרא גמור זמורתא תהא" בתמיה, האם תוה"ק אפי' שבע"פ לזמירות ונגונים תדמה שאין בהם רק העונג או המצוה בשעת הלימוד והקריאה ואין לדקדק בה בדברים הרבה, הרי גם תושבע"פ מקנה לנפשנו קדושתה לעתיד ויש לדקדק בדבריה הרבה, וכן יש לדקדק בחלקים שאינם נוהגים בזמה"ז כמו סדר קדשים וטהרות לא פחות מכפי שאנו מדקדקים בסדר זרעים מועד נשים ונזיקין, בשגם כמה הלכתא גבירתא נובעים לנו מסדרי קדשים וטהרות, גם לענינים הנוהגים בזמה"ז ע"פ י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן ויתר הכללים ודימויא מילתא למילתא כידוע לכל העוסק בתורה ומשתדל בה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ועיין בתוס' יומא (דף י"ג ע"א) ד"ה הלכה כר"י ומה שרשם שם הגרי"פ על הגליון וקצרתי, ואם נתבונן באיזה מס' שתהי' אפי' מסדר קדשים נראה עד כמה הנם תלוים הדינים היותר רגילים ונחוצים בחיים הדתיים שר כל יום ויום, בהלכות קרבנות נגעים ואהלות וכיוצא בהן, מפני שכל פרט ופרט מפרטי התורה בנוי על יסודות משותפים הכוללים כל הששה סדרים, ודברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר כדכתיב היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה, כדאיתא בירושלמי ר"ה פ"ג ה"ה כידוע, ובירושלמי ברכות רפ"ז אין תימר אין למדין איזוב מברכה ואנן חזינן רבנן קיימין בסוכה וילפין מטיט הנרוק עכ"ל:

ומה שמצינו לחו"ל שאמרו לפעמים על הלכות קדשים שהלימוד כהן הוא משום דרוש וקבל שכר או שאמרו שהם "הלכתא למשיחא" הכונה הפשוטה היא בודאי לומר דגם

אלו היו ההלכות ההם בודדים שאינם נוגעים כלל בענינים הנוגעים בזמה"ז היינו ג"כ מחוייבים ללמוד ולעסוק בהם "לשמה" לבד, מטעם שהלימוד היא מצוה ככל מצות שבתורה גם אם לא יהיה הלימוד מטרה למעשה, ועוד גדולה משארי מצות כאמרם ותלמוד תורה כנגד כולם וזהו שאמרו "דרוש וקבל שכר". ובילקוט דברים רמז תתס"א הובא מאמר מהספרי בארוכה וזהו קיצור לשונו ש והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי למה נאמר, לפי שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם שומע אני שלא נתחייבו בלימוד עד שנתחייבו במעשה ת"ל והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי וכו' ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם מלמד שהמעשה תלוי בתלמוד ואין תלמוד תלוי במעשה" עיי"ש בארוכה, והטעם השני שאנחנו מחוייבים להיות תמיד מוכנים ומזומנים לבא יום ה' הגדול, והיום ההוא לא ירחק חוק, שבו נגאל ויבנה ביהמ"ק וארמון על משפטו ישוב, ונחוצות יהיו לנו אותן ההלכות למעשה על כל פסיעה ופסיעה דבר יום ביומו לכל איש ואיש מאיזה סוג ומדרגה שיהי', וכבר אחז"ל בשבת (דף ל"ב) הלכות הקדש תרומה ומעשר הן הן גופי תורה ונמסרו לעמי הארץ עיי"ש, ובפרט החברים ומכ"ש הכהנים שלא נצטרך רק לכבוש פנינו בקרקע אם ישאל הנביא תורה בדין קדשים או טהרות ולא יאמר האומר "אשתבש כהני" וזהו כונתם ז"ל באמרם "הלכתא למשיחא" שהדינים האלו יהיו נחוצים לנו איה"ש במהרה בימינו:

ומה גואלו וחטאו דור המתמשכרים, שלנו המביטים אחרי פלפוליהם ודקדוקיהם של חכמי התורה בהלכות קדשים וכיוצא בהם שאינם נהוגים למעשה בעת הזאת כעל בטלנים מבלי עולם בדברים שד מה בכך, ובאותה שעה שהמה חומדים לצון להם ומליצים ראש אחרי חכמינו העוסקים בתורת עמם עכ"פ לכל הדעות באותה שעה נותנים הם כבוד והדר להפרופיסארים היושבים בקתדראותיהם ודורשים לפני תלמידיהם הרבה דרשות על תורת "נגעים ואהלות" של עמים עתיקים וזרים להם ולכל העולם כולו כיום הזה מפני שכבר נטרדו מן העולם ואין להם זכר כלל, אשר אין להם שום מטרה בהוה לא משום "דרוש וקבל שכר" ולא משום הלכתא למשיחא:

ומ"מ ניזונים המה בכבוד ומתפרנסים שלא בצער כלל מקופת העם הדואגים עבורם שלא יהיה להם פיזור הנפש על המחיה ועל הכלכלה וגם על הגפן ועל פרי הגפן, ואין מעיז גם לחשוב עלהם שהם מבלי עורם ועוסקים בדברים שכבר עברו ובטלו מן העולם, ותוה"ק אשר יש בה משום דרוש וקבל שכר ומקום הלכתא למשיחא והיא תורת עם חי וקיים כימי השמים על הארץ, והרי היא תורה שלנו בעבר ובהוה ולעתיד, לא תורת עם

זר רק תורה שלנו, האם יאמר עליהם על העוסקים בה שהם מבלים עתם לבטלה ואינם ראוים לעזו"ר להם בכבוד, לא תהא כהנית כפונדקית, אוי לאותה בושה ולאותה כלימה: אבל אין לנו עסק עם המתמשכלים האלה אשר טח עיניהם מראות ומהשכיל לבותם, תודה לה' כי לא אלמן ישראל מאנשים היודעים לחבב ולהוקיר את התורה בכל חלקיה ומבינים את אשר בארנו בזה:

ובכלל אין להביט על הנלוזים ההם ועל חלומותיהם, ואפי' על מבקרים מסוגים אחרים גם עליהם אין להשים לב ולדקדק לצאת כנגדם ידי חובתינו עד שיאמרו הם די, כי דבר זה אין בכח האדם באשר הוא בשר ודם ובשכל גבולי ותכליתי, ומה נאמנו מאוד דברי ספר הישר המוסרי המיוחס לר"ת ז"ל בפרק ו' מדה ט' שז"ל שם "אלו ישימו בני אדם לבם ללעג הלועגים וחרפת המחרפים לא היה אדם עושה שום טובה או מצוה ולא חסד, כי לא ימלט אדם מלשון הפריצים כאשר אמר ששתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ וכמה לועגים אשר לעגם מקנאה, וגידופים מפני שיכירו היתרון ולא ישיגוהו ובעבור זה יחרפוהו, וע"כ צריך אדם שיחזיק בעבודת הי"ת, ולידע כי לא יחרפוהו כי אם שני אנשים או כסיל או משכיל, ואם הוא כסיל אין ראוי לחוש לדבריו, ואם הוא משכיל המשכיר לא יחרף אדם על עסק נכון אלא אם תהיה קנאה מפני שאין בו המדה ההיא עכ"ל:

ולענין מה שנוגע ביחוד לספרי זה שכולל חידושים למס' מעילה, כבר אמרתי בפתיחת ספרי "תקנת השבים" למסכת מעילה את אשר יספיק לדעתי גם כאן עיי"ש, וכאן הנני רק להודיע שהרבה יגיעות יגעתי למצוא איזה ספרים או ספר חידושים למס' זו ולא מצאתי, זולת ספר "קרן אורה" אשר יש בו מעם חידושים ערבים למס' הזאת, וספר "דרך בים" מחכם גאליציאני חריף עצום אבל רק על דרך פלפול החידודי והרחוק ממס' זו כרחוק צפון מדרום, וידוע שסתם דרך רחוקה בחזקת סכנה, ואי לזאת נערתי חצני ומבקש עזרתו יתברך להושיעני, כי ישלח לי עזרתו מקודש שלא אסוג מן הדרך הישרה ויעמידני על האמת לאמיתה של תורה:

והנה איתא בכתובות (דף קי"א ע"ב) כי טל אורות טלך מי שיש בידו אור תורה אור מחייהו, הרי דנמשלה התורה לטל לומר לך שכמו שהטל אינו נעצר לעולם כדאיתא בתענית (דף ג' ע"א) כן התורה אין בה חלק שיוכר המעיין לומר עליו שאינו נוהג כלל בזמן מן הזמנים ואינו נוגע במאומה באיזה מקום מן המקומות לדינא, ולכן אין לדמות התורה לגשמים לפי שהגשמים נעצרים בזמן מן הזמנים ובמקום מן המקומות, והנה אמרינן בכריתות (דף ה' ע"ב) כטל חרמון שירד על הררי ציון מה סל אין בו מעילה וכו', ולכאורה קשה דממנ"פ אם לא הוקדש הרי נם גשם אין בו מעילה ולמה תלי זה דוקא בטל

ואם הקדישו הרי גם טל ודאי שיש בו מעילה לא יהא אלא דאקדיש אשפה לבדה"ב מי לית ביה מעילה, ויפה אשר ביאר בזה הרב ערוך לנר ע"פ מה דאיתא בירושלמי ברכות פ"ה, א"ר שמואל בשעה שישראל באין לידי עבירות ומעשים רעים הגשמים נעצרים, והם מביאים זקן אחד כגון ריוה"ג והוא מפגיע בעדם והגשמים יורדים, אבל סל אינו יורד בזכות בריה לעולם שנאמר כטל מאת ה' אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם עכ"ל הירושלמי, ובבלי ברכות ר"פ כיצד מברכין איתא כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים ומעל עיי"ש, הרי דכל הגאות העולם צריך אדם לזכות בהן מהקדש שע"י המצות או הברכות נעשים חולין כפודה מן ההקדש, אבל טל שאינו יורד בזכות בריה ואינו נעצר לעולם שניתן כעין מתנה מאת ה' אין בו מעילה גם אם נהנה ממנו בלא זכות או ברכה, ושפיר קאמר הש"ס בכריתות מה טל אין מוצאין בו, וזהו ג"כ מה דאיתא בירושלמי שם אר"י דכפר חנן אמר הקב"ה בשעה שעשה אברהם זקנך רצוני נשבעתי רו שאיני מזיז טל מבניו לעולם מאי טעמא רך טל ילדותך וכתיב בתריה נשבע ה' ולא ינחם ואין ילדותך אלא עולם של הבל כד"א והילדות והשחרות הבל ואעפ"כ לך טל ילדותך עכ"ד, וביאור המאמר בכללו ע"ד הפשט הוא שהקב"ה הבטיח לאאע"ה בשבועה שאפי' אם יתעסקו ישראל בהבלים ולא יהיה להם זכיות לא ימיש חסדו מהם כמו הטל שאינו נעצר לעולם אפי' בלא זכות, וכן התוה"ק אינה פוסקת מאתנו לא כולה ולא מקצתה בכל עת ובכל זמן כטל שאינו פוסק לעולם כמו שנתבאר:

וביותר עמוק יתבאר ע"פ מה שכתב השל"ה הקדוש לפרש מה שאמרו חז"ל גמירי דטל לא מעצר, עפ"מ שכתבו המקובלים דשם הוי"ה במילוי אותיות עולה מ"ה ובגלות נפרד הא' האחרונה ונשאר ל"ט, וזהו מאמרם גמירי דט"ל לא מעצר כלומר אפי' בגלות תמיד הוא יתברך קיים ושמו קיים [וזהו שאמר הכתוב פתחי לי אחותי רעיתי תמתי שראשי נמלא ט"ל וד"ל] אלא שרק נפרד ה"א אחרונה, כלומר שגם ה"א האחרונה נמצא גם בגלות אלא שהוא בבחינת הפירוד מיתר הג' אותיות ובבחינת נעצר למעלה והט"ל אינו נעצר, דה"א האחרונה הוא בבחינת מלכות ולעתיד לבא יקויים והיתה לה' המלוכה והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד פי' שלם כידוע, וזהו לענ"ד ביאור הירושלמי ע"ד דאמת שהקב"ה נשבע לאאע"ה שאינו מזיז ט"ל מבניו לעולם אפי' בגרות שהוא עולם של הבל, דגלו למצרים שכינה עמהם וכו' כמה שנאמר ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ול"ג לכלותם להפר בריתי אתם כי אני הוי"ה אלקיהם, והשיב לא נאמר אלא ושב ה"א את שבותך וריחמך ושב וקבצך מכ"ה אה"פ ה"א שמה בבי"א:

והנה אמרינן בב"מ (דף קי"ד ע"א) "וברכך יצא הקדש שאין צריך ברכה ולא והא כתיב ואכלת ושבעת וברכת מבואר דגם הקדש צריך ברכה כמו שנתבאר לעיל מהש"ס דברכות דגם כל הנאות אפי' הגשמיות כל הנהנה מהן בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים ומעל ומכ"ש הקדש גופא וכל הנאות הרוחניות שצריכין ברכות והודאות לשמו יתברך על אשר זיכנו לזה, לכן גם אני העני ממעש ומדעת הנני נותן הודאה לד' על העבר, ומתפלל על להבא אנא רחום כפר על אשמותי ומעילותי שמעלתי נגדך, כי נגדך כל תאותי ואנחתי ממך לא נסתרה, העמידני בקרן אורה כי בך חסיה נפשי, הסר חובי וכאבי מרמ"ח אברי ושס"ה גידי הנפשיים והגשמיים, וזכני לראות בבוא שיחרור מפקיע מידי שיעבוד לעמנו, כי תביאנו אל הר קדשך ותשמחנו בבית תפלתך במהרה בימינו: כעתירתי עזרא בלאאמו"ר מהור"ר יהודא ליב ז"ל ואמי מורתי מרת חנה פראדא ז"ל.

הארה

כבר העירו רבים שהפירוש המיוחס לרש"י על מס' מעילה אינו מרש"י, וז"ל הברכת הזבח בריש חידושיו למעילה, אמר המחבר נראה דפי' מס' זאת אינה מרש"י ז"ל אלא מאחד מתלמידיו דוק ותשכח ואעפ"כ אכנהו בשם רש"י ז"ל עכ"ל, וכ"כ היד מלאכי ושאר אחרונים, אבל לא הביאו בפירוש ראיות לדבריהם לפי שהראיות בולטים למדי, חדא שלפני התוס' לא היה פירוש זה כלל שהרי מתחילת המס' עד סופה התוס' מפרשים פשט הסוגיא ע"פ רוב. אבל במס' שהיה לפניהם פירש"י באו רק לפלפל בהסוגיא ע"פ רוב ולא לפרש, והרבה פעמים מתאימים במס' זו פירש"י עם פירוש התוס' וזה לא שכיח בשארי מס' רק ע"ד המיעוט, ובדף ג' ע"א הביאו התוס' ד"ה הכניסה לפנים פירש"י בזבחים ולא הביאו פירש"י כאן במעילה, ושם ע"ב בסוגיא דרב גידל פירשו התוס' בדרך אחר רחוק מפירש"י מאוד, ולא הזכירו פירש"י לומר שלא נראה להם, וכן יש עוד כיוצא במקומות רבים וע"כ שלא ראו פי' זה כלל, שנית שהמאמרים במס' זו שהובאו גם בשאר מס' יש מהן הרבה דשם פירש"י באופן אחר מפי' המפרש כאן שלישית, הלשון ענין אחר אמר המורה (בדף ז' ע"א) ולשון ושמעתי דלהכי מהני תנאה (בדף י"ג ע"א) ולשון אמר לי רבי דהאי אילן הוא (שם) ולשון ולא מפי המורה (בדף ס"ז ע"א) ולשון וכן אמר רבי (בדף י"ז ע"א) כל אלה לא מצינו בפירש"י רק לעתים רחוקות מאוד, ומוכח מכל זה דבאמת אינו מרש"י ז"ל, ולכן שיער הרב ברה"ז שהוא מאחד מתלמידי רש"י כמש"כ לשונו לעיל, ואחרי שזכינו לאור הגנוז פי' רגמ"ה הנדפס בש"ס דווילנא ראיתי אני בעניי שפי' המפרש שלפנינו הוא ממש פי' הרגמ"ה גופא הוא ולא אחר בלי ספק,

אלא שאיזה תלמיד גרע או הוסיף בו לפעמים איזה תיבות ולא יעלו השינוים בכל המס' לעשרה הראוים לתת אליהם לב, ויתרם היא העתקה אות באות מפי' רגמ"ה, וגם זה ברור שלא היה תלמיד הרגמ"ה שהרי בכל מקום שהביא דבר מפי המורה או שכתב בלשון א"ל רבי דא מצינו דבר זה בפי' רגמ"ה, וראה זה מצאתי שהפי' המיוחס לרש"י על מס' תענית אשר גם עליו כבר הוסכם בצדק שאינו מרש"י ז"ל רק מאחד מתלמידיו, גם אותו המפרש ראה פי' רגמ"ה למס' תענית והשתמש בו, ומראשית המס' עד דף ג' ע"א ד"ה בטל וברוחות הלך בעקבות הרגמ"ה ולא נטה ימין ושמאל, אלא שהאריך והרחיב הדברים מעט אבל יסוד הדברים נשאר כפי' הרגמ"ה, ולא עוד אלא דשם דף ג' ע"א ד"ה וס"ל כר' יהודא וכו' משכחת לה לר' יהודא דאמר וכו' עכ"ל, וחסר המילות בן בתירה והשלימום המדפיסים בין ב' חצאי מרובע, וגם בפי' רגמ"ה חסרים ב' תיבות אלה, אולם מד"ה בטל וברוחות ואילך עזב שם המפרש לשון רגמ"ה לגמרי וברר לו דרך לעצמו, משא"כ המפרש במכילתין מעילה שומר הוא פי' רגמ"ה מראש המס' עד סופה בלי שום שינוי, וראה זה מצאתי שגם הפי' המיוחס לרש"י במנחות מפרק ואלו מנחות עד פרק שתי הלחם הוא ג"כ פי' רגמ"ה עם איזה שינוים קטנים בלשון כמו במעילה כאן ממש, ומפני שאין אני מבעלי מלאכת הבקורת בענינים אלו הריני מקצר בזה, ואני שובק רווחא למאן דקשיש ממני בענין זה, ואקוה מ"מ כי פתחתי בדברי אלה פתח גדול לדרוש ולתור בזה בחכמה לבעלי החכמה הזאת:

תקנת עזרא

חידושים למסכת מעילה

שובי נפשי למנוחיכי כי ה' גמל עליכי.

דף ב.

גמ' **קתני** קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלין בהם פשיטא, ראיתי מקשין כאן הרי לקמן ע"ב יש מחלוקת בזה בין רבה ורב יוסף דלרבה מועלין רק מדרבנן ולרב יוסף מדאורייתא וא"כ איך שייך להקשות בזה פשיטא, ממנ"פ אי קסבר תנא דמתניתין דמועלין בהם מה"ת א"כ הא גופא טובא קמ"ל דמועלין מה"ת, ואי קסבר דהמעילה היא מדרבנן ודאי דטובא קמ"ל דעכ"פ מדרבנן איכא מעילה שחז"ל גזרו בהו מעילה, ולענ"ד דקושית הש"ס היא לרב יוסף והרי השמ"ק כתב דגם הצריכותות הם רק אליבא דרב יוסף לחודיה כמו שיתבאר, וכיון דהמקשה לא ידע עדיין מסברת רבה דכמאן דחנקינהו דמי ולא ידע כלל דרבה פליג על רב יוסף בזה משו"ה פריך שפיר פשיטא דמהיכא תיתי דלא למעול

בהן, ומשני סד"א כיון ששחטן שלא במקומן כמאן דחנקינהו דמי כדסבר רבה באמת ואין בהם מעילה קמ"ל, ובסוף באמת נשאר רבה בתיובתא לקמן בסוגיא ולענ"ד דברים ברורים הם:

שם

אבל דרום נהי דאינו ראוי לקדק"ד אבל ראוי הוא לקק"ל, תימה וכי משום כך יהיו מועלין בהם מה"ת וכו' ואומר מורי הר"פ דכיון דראוי לקק"ל א"כ יש לו הכשר במקום אחר ואיקרי פסולו בקודש, דמשמע וכו' דכל דפסולו בקודש אם עלה לא ירד א"כ קדשי ה' קרינא בהו ואית בהו מעילה עכ"ל השמ"ק כאן בשם תוס', ומכאן ראיה נמי למש"כ לעיל דהמקשן והתרצן אליבא דרב יוסף קיימי דהרי מעילה דרבנן גם בקדשים שמתו איכא ומאי משני, וע"כ לומר דאליבא דרב יוסף קאי ולרבה באמת מעיקרא לק"מ דהא גופא טובא קמ"ל תנא דאיכא מעילה מדרבנן, ועיין בדברינו לקמן ע"ב ודו"ק:

והנה לכאורה הא דאמרינן דבשינוי מקום איכא מעילה מה"ת הוא דוקא אליבא דר"ש לקמן ע"ב דאם שחט בדרום ובלילה אם עלו לא ירדו אבל לר"י דס"ל אם עלו ירדו ליכא מעילה מה"ת, אבל מהתוס' נדה (דף מ' ע"ב) נראה דאפי' למ"ד אם עלו ירדו נמי איכא מעילה מה"ת, דהרי כתבו שם לר' יהושע דאיהו ס"ל דחטאת שנשחט חוץ למקומו תרד עיי"ש ואפ"ה אמרינן כאן אליביה גופא דמעילה זו מה"ת היא ולא כמאן דחנקינהו דמי ועיין במנחות (דף ע"ט), וצ"ל דלא תליא זה בזה דלענין אם עלו ירדו איכא מיעוטא דקראי דזאת תורת העולה דאם עלו ירדו אבל מ"מ מודה ר' יהודא דאית בהו מעילה, אלא דלפי"ז קשה לכאורה סוגית הש"ס דלקמן ע"ב בפלוגתא דרבה ורב יוסף דס"ל לרבה בשחט בדרום אם עלתה תרד, ופריך הש"ס לרבה ממשנתינו דמועלין בה ואם איתא דאם עלתה תרד אמאי אית בה מעילה והוצרך לשנויא מאי מעל מדרבנן אלמא דהסוגיא ס"ל דתליא זה בזה, אבל באמת אין כאן קושיא דודאי לרבה דס"ל לר"ש נמי אף דלית ליה מיעוטי דזאת היא העולה וס"ל לר"ש דאפי' פסול שלא הו"ל שעת הכושר נמי אם עלה לא ירד וה"ה לר' יהושע דס"ל בפ' המזבח מקדש בראשו דאית ליה ריבויא דכל שפסולו בקודש אם עלה לא ירד, ועכ"ל הא דשחיטת דרום אם עלה ירד הוא משום דכמאן דחנקינהו דמי והו"ל כנבלה כדאמר הש"ס בהדיא, ודאי לדידיה אי אפשר להיות מועלין בו מה"ת, וזהו עומק כונת התוס' לקמן ע"ב ד"ה אלא לרבה קשיא ע"ש ודו"ק, אבל לרב יוסף דלר"ש כיון שמרבה כל שפסולו בקודש שאם עלה לא ירד ה"ה שחיטת דרום נמי דלא כמאן דחנקינהו דמי, הרי לדידיה שפיר יש לומר דאף לר' יהודא ולר' יהושע לדעת התוס' בנדה שם דס"ל דאם עלה ירד בשחיטת דרום, מ"מ לענין מעילה מועלין בהם

מה"ת כיון דלענין מעילה ליכא מיעוט כמו לענין הורדה מאת המזבח, העולה מדברינו דלרב יוסף בכל הני דס"ל דירדו מ"מ מועלין בהן מה"ת דלא תליא זב"ז, ובזה א"ש הא דאמרינן דלענין מעילה קיבל בדרום הוה ריבותא דמ"מ מועלין יותר משחט בדרום וקבל בצפון, ולענין הורדה ממזבח הסברא היא איפכא דכל דתחילת עבודה היתה בהכשר עדיף טפי ולפמש"כ א"ש דלאו הא בהא תליא, ומ"מ לרבה הכא לענין מעילה ג"כ הסברא הוא איפכא ובשחט בדרום הוה הריבותא טפי דמועלין בו, אע"ג דכמאן דחנקינהו דמי, אבל בקיבל בדרום הרי לאו כחנקינהו דמי כיון דהשחיטה בהכשר נעשה, אלא דלפי"ז לרבה יהיה מתניתין זו ואצ"ל זו דבשחט בדרום המעילה היא רק מדרבנן ובקיבל בדרום המעילה היא מה"ת אפי' לר' יהודא דאם עלו ירדו וכמו שנתבאר ועיין מש"כ בזה הרב קרן אורה:

והא דצריך הש"ס לחלק ולומר קדשים שמתו לא חזו כלל אבל דרום ראוי לקדק"ל, ולא קאמר פשוט קמ"ל דקדשים שמתו הרי לא היה בהן שחיטה אבל שחטן בדרום לאו כמאן דחנקינהו דמי, כתב הצל"ח סוף פסחים דאתי לתרץ אפי' לרבא דס"ל כל מילתא דאמר רחמנא ל"ת אי עביד לא מהני ולדידיה ודאי כמאן דחנקינהו דמי, אלא דחנקינהו גופא פריך הש"ס לקמן (דף י"ב ע"א) וכי קדושה שבהן להיכן אזלה ועיקר הטעם הוא דלאו קדשי ה' נינהו עיי"ש, ובשחט בדרום כיון דחזו לקדק"ל קדשי ה' נינהו גם בקדשי קדשים ומשו"ה אף דכמאן דחנקינהו דמי מועלין בהם, ולפי מה שנתבאר לעיל ובשמ"ק דהסוגיא כאן אזלה לרב יוסף אליבא דר"ש דאם עלו לא ירדו, ושוב ממילא לא אמרינן אי עביד לא מהני לכו"ע, כדאיתא בפסחים (דף ע"ג ע"א) שחטו שלא לאוכליו מה תיקן תיקן שאם עלו לא ירדו, וביאר שם הצל"ח דכיון דרבי רחמנא דכל שפסולו בקודש הקודש מקבלו ואם עלה לא ירד, ממילא גלי רחמנא שהזביחה כשרה ומטהרה מידי נבלה ולא אמרינן אי עביד לא מהני דגלי קרא דלאו כחנקינהו דמי ודו"ק:

שם אבל שחטן ביום וזרק דמן בלילה הואיל ולאו זמן הקרבה הוא כמאן דחנקינהו דמי ולא אית בהו מעילה קמ"ל, עיין מה שהאריך בזה בשמ"ק כאן מש"כ בשם הר"פ ובשם גליון תוס' הר"פ, ומרש"י ד"ה ואיזו היא שלא היתה לה וכו' וה"ה לכל הני דתני ברישא שחטה בדרום וכו' נראה דמפרש כשיטת גליון תוס' הר"פ, ולא ראיתי להאריך בזה מכיון שהשמ"ק נדפס בגליון הש"ס דווילנא בעליל לכל עין מעיין, ובסוף המס' אחר מס' קנים נדפס דברי המהרד"פ באריכות, ועיין גם בהפי' למס' זו אשר לא נדע למי מקדושים הנדפס בסוף המס' בש"ס הנ"ל ולא ראיתי להאריך בזה, אולם לכאורה יש להקשות דבבא דרישא שחטן בדרום וקיבל דמן בצפון מיותרת לגמרי אליבא דר"ל

דאמר במנחות (דף ט' ע"א) מנחה שבללה חוץ לחומת העזרה כשרה משום דכשרה בזר ומדכהונה לא בעי פנים נמי לא בעי, והקשו שם התוס' ד"ה ומדכהונה וכו' הרי שחיטה דכשרה בזר ובעי פנים ותירצו דשאני התם משום קבלה עיי"ש מה שהקשה ע"ז בשמ"ק ואכמ"ל בזה, וא"כ היכא דקבלה הוה בפנים לא איכפת לן אם השחיטה בחוץ היתה, ומכ"ש אם השחיטה היתה בדרום והקבלה בצפון דודאי דנהי דדרום לגבי קדק"ד כחוץ דמי כמש"כ התוס' (בזבחים ס"ח ע"ב ופ"ד ע"א ובנדה מ' ועיין בגמ' זבחים ק"ז ע"ב) מ"מ כשר א"כ לר"ל למ"ל למיתני שחטן בדרום וקבל דמן בצפון הא מ"מ דרום לא גרע מחוץ וכשר הקרבן לגמרי ופשיטא דמועלין בו, ושחיטה הרי כשרה מדינא בזר גם בקדק"ד ואפי' בקרבנות ציבור עיין בחומר בקודש להרב תפא"י בריש סדר קדשים פרק א' אות ב', ואין לתרץ קושיא זו ע"פ מש"כ השעה"מ פ"ו מביאת מקדש דבשבת אסור לזר לשחוט, זה לא ניתן להאמר כלל, חדא דכבר הכריעו האחרונים דשחיטה בזר כשרה אפי' בשבת דלא כהשעה"מ והאריכו בזה הרבה, ועיין בגמ' יבמות (דף ל"ג) דמקשה זר ששימש במאי אי בשחיטה שחיטה בזר כשרה וברש"י שם ובחידושי הרשב"א שם וברמב"ם פ"ט מה' ביאת מקדש הל"ו מבואר דגם בקרבנות ציבור שחיטה כשרה בזר, ותו דאפי' נימא דבשבת אסור לזר לשחוט מ"מ הרי האיסור הוא מצד אחר, אבל מצד קדושת הקרבן גם בקדק"ד שחיטה כשרה בזר כגון בחול וממילא אפי' בשבת שחיטה מצד עצמה לולא הקבלה לא בעי פנים וה"ה דדרום לא בעי, וא"כ שחטה בדרום וקבל דמה בצפון הרי הקרבן כשר ופשיטא דמועלין בו ולמ"ל למיתני:

ואולי יש לומר ע"פ מש"כ המקנה בקדושין (דף כ"ג) דהא דאמרינן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ולא אמרינן דיהיו פסולים משום דשינה מדעת הבעלים ושחיטת קדשים בעי שליחות (לדעת רש"י בפסחים דף ז' ע"ב ד"ה פסח וקדשים ועיין בספרי תקנת השבים למס' מעילה סי' קי"ג] דזה לא מיקרי שינוי בשליחות כיון דהשינוי היה רק במחשבה ולא במעשה עיי"ש, וא"כ בקדק"ד שנשחטו בדרום לא ע"י הבעלים רק ע"י שליח ושינוי מקום הרי שינוי במעשה הוא וברור דשינוי מקום מבטל השליחות כמפורש בגיטין ודף ס"ה ע"א) האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול, ואומדנא דמוכח הוא דודאי רצון הבעלים היה שישחט בצפון כדינו בשגם השוחט בדרום ומקבל הדם בצפון אי אפשר לקבל הדם בשלימות שלא יאבד משהו, ולכתחילה צריך לקבל הדם כולו כבזבחים (דף כ"ה) עיי"ש דיליף לה מקרא, ואומדנא דמוכח הרבה כמפרש להדיא דמי, א"כ הרי נשחט הקרבן שלא בשליחות הבעלים דשלחו לשחוט בצפון ושחט בדרום, והרשב"א כתב בנדרים (דף ל"ו) דקרבן שנשחט

בלא שליחות הבעלים פסול לגמרי דהוה כקטלה משום דאיהו לא שרי לה ע"ש, וזה כסברת הר"ן בשם הרא"ה בחולין לענין אין אדם אוסר דשא"ש כידוע, וא"כ אפי' לר"ל שפיר אצטריך מתניתין לאשמעינן דאפ"ה מועלין בו ודו"ק:

ובעיקר דברי התוס' במנחות (דף ט' ע"א) שכתבו דשחיטה לא בעי פנים רק משום קבלה, הקשה על זה השמ"ק דא"כ תסגי בצואר בהמה לבד בפנים עיי"ש ובסוף ספר תורת גיטין להג' מליסא הקשה אבי המחבר ז"ל אעיקר קושית התוס' דלמ"ל שחיטה בפנים לר"ל דכיון דשחיטה כהונה לא בעי פנים נמי לא בעי, הרי ר"ל בעצמו ס"ל בזבחים (דף פ"ט ע"ב) דאפי' בשר קדק"ל שיצא לפני זריקת דמים נפסל ביוצא וא"כ משו"ה צריך שחיטה בפנים כדי שלא יפסל הבשר ביוצא, ואי משום הא לא קשיא כל כך די"ל דמסתברא להו להתוס' דר"ל ס"ל ג"כ כר"ע לקמן (דף ו' ע"ב) דזריקה מועלת ליוצא דהרי הלכה כר"ע בזה והרמב"ם ס"ל דאף לאכילה מהני הזריקה מה"ת ורק מדרבנן הוא דקאמר דנפסלו ביוצא לדעת התוי"ט במשנה דמעילה שם, אלא אי קשיא הא קשיא דהרי גם לר"ע לא מהני זריקה ליוצא רק כשיצא בשר אבל כשיצא דם שוב אין זריקה מועלת כמפורש לקמן (דף ז' ע"א) א"כ אם ישחוט בחוץ הרי יפסל הדם ומאי הקשו התוס' והרב דרך ים הביא מריטב"א חולין (דף ג') שכתב דקודם הקבלה לא נפסל דם ביוצא כלל דסכין לא מקדש דם ליפסל ביוצא עד שמתקבל בכ"ש, דאף דאמרינן בגמ' דסוטה (דף י"ד ע"ב) דסכין מקדש לדם מ"מ אינה נגמרת הקדושה עד קבלתו ולפיכך אין הסכין חשוב כלי לפסול ביוצא עיי"ש. ושכבר תמה עליו הרב טהרת הקודש מזבחים (דף כ"ו ע"ב) דמפורש שם דהיא בפנים ורגלה בחוץ שחט ואח"כ חתך פסולה עיי"ש ברש"י, הרי דהדם נפסל ביוצא גם קודם הקבלה ועיין צל"ח פסחים (דף ע"ט) אלא שהרב בית יצחק ח"א מיו"ד סי' ו' כתב די"ל דהא דס"ל לר"א דדם נפסל ביוצא תכף לאחר שחיטה הוא רק לפי ההוה אמינא אבל למסקנא דמשני שם אלא אימא חתך ואח"כ קבל כשרה ע"כ הדר ביה וס"ל דאין הדם נפסל ביוצא קודם קבלה דאל"כ אמאי כשרה, וא"כ שוב י"ל כהריטב"א, [ועי' בזה בספר מקור ברוך להגאב"ד דקיבארטי סי' י"ט ואכמ"ל] אלא שאין דברי הבית יצחק מוכרחים כלל וכלל לפי מש"כ הלח"מ פ"א מפסהמו"ק הי"ד שכתב דלמסקנא מיירי שבשעת שחיטה היתה כולה בפנים ולאחר שחיטה הוציאה רגלה לחוץ וחתך תכף ע"ש ואין כאן מקום להאריך בזה] ועכ"פ קושית השמ"ק ודאי דקושיא היא על התוס', אשר ע"כ לענ"ד הא דתירצו התוס' שם דשחיטה בעי פנים משום קבלה אין כונתם משום עבודת הקבלה בלבד, אלא משום הדם שצריך לקבל בהכשר

ג"כ ואם ישחוט בחוץ הרי יפסל הדם ולא יכשר עוד לקבלה ובזה א"ש הכל וקצרתי מיראת האריכות:

ברש"י ד"ה שקבלו פסולין וזרקו את דמה בטמאין מיירי וכו' עכ"ל כמה דחקו כאן המגיהים שהרי דבריו המה כפולים וסותרין לדבריו עצמו בסוף המשנה שכתב דפסולין היינו בעלי מומין, וגם סותרין דבריו כאן לדבריו לקמן (דף ה' ע"ב) דשם נמי מפרש פסולין דמשנתינו היינו בעלי מומין, והבה"ז נשאר בצ"ע וכן שארי המגיהים, והצ"ק מוחק דיבור זה מרש"י וכמובן הוא דוחק גדול למחוק דבור שלם מרש"י, גם מש"כ הצ"ק דלהכי כתב רש"י דבקרבנות יחיד איירי דבקרבנות ציבור כיון דטומאה הותרה בהו הטמא עושה שיריים ואפי' יקבל אח"כ הכשר אינו מועיל, תמה עליו בצדק הקרן אורה דמפורש לקמן (דף ה' ע"ב) דגם בקרבן יחיד טמא עושה שיריים ועוד דבקרבן ציבור שהותרה טומאה אם זרק הטמא ודאי דיוצא מידי מעילה ע"י זריקתו לחוד. אבל אחרי שהקדמתי בריש דברינו שהמפרש למס' זו הוא ממש העתקה מפי' רגמ"ה ז"ל אלא דבמקומות מועטין שינה או הוסיף על דבריו, עתה נלך בעזה"ש יתברך לבטח דרכינו, דהרי לקמן (דף ה' ע"ב) אמרינן אלא לעולם דמעילה דוקא והא קמ"ל דפסול עושה שיריים, ומחולקים שם המפרש והתוס' דהמפרש מפרש שם דמשנתינו אשמעינן דהיתר זריקה שנינו ורק המשנה דחטאת פסולה מיירי בטמאין וקמ"ל דטמא עושה שיריים, אבל התוס' ד"ה אמר ר"א פירשו דמשנתינו בטמאין מיירי ובקרבנות יחיד ואפ"ה עושה שיריים כיון דבציבור הותרה טומאה, והנה הרגמ"ה מפרש שם כפי' התוס' דמשנתינו מיירי בטמאין, ובמשנתינו כאן הרואה יראה דעד דיבור רש"י זה דקבלו פסולין ועד בכלל הוא העתקה אות באות מפי' רגמ"ה ולכן הביא גם פירושו דבטמאין מיירי אבל מדיבור זה ואילך הוא פי' אחר נוסף שאינו מרגמ"ה, והמפרש הולך להזכיר כאן הפי' במשנתינו לפי שיטתו בגמ' לקמן (דף ה' ע"ב) לכן כתב דפסולין היינו בעלי מומין ודוק בזה שהוא אמת, וזכור כלל זה דהמפרש במעילה הוא פי' הרגמ"ה כמעט מלה במלה ויהיה לך קילורין לעינים בכמה מקומות, ומ"מ אכנהו גם אנכי לפעמים בשם רש"י מפני ההרגל שהורגלו בשם כל הלומדים עד עתה:

ד"ה אימא כמאן דחנקינהו וכו' והאי בעל הש"ס דייק למתניתין ולא ס"ל דזו ואצ"ל זו קתני עכ"ל, גם כאן נתקשו רבים הב"ח והצ"ק והרש"ש ועוד דהרי הוא סותר את עצמו דבמשנה כתב בעצמו בד"ה וכן אם שחט בלילה דזו ואצ"ל זו קתני, וגם זה גרם להם שלא היה לפניהם פי' רגמ"ה שלא היה נדפס בימיהם, אבל כשזכינו לאורו אנו רואים שאין כאן כל קושיא והא לך לשון רגמ"ה ז"ל, אבל שחטן ביום וזרק דמן בלילה וכו' אימא

כמאן דחנק' דמי קמ"ל דמועלין דלילה לאו מחוסר זמן הוא, ובדין הוא דלא אצטרך למיתני אלא שחט ביום וזרק בלילה ולא אצטריך למיתני הא דזרק ביום דהוא פשיטא וכו' אלא זו ואצ"ל זו קתני, ואיכא דמטפי האי ואי תנא שחט בלילה וזרק ביום וכו' משום דדייק מתניתין עכ"ל, הרי שהיה לרגמ"ה שני גירסאות אחת והיא עיקר דלא גריס בגמ' הצריכותא דשחט בלילה וזרק ביום וסגי ליה בזו ואצ"ל זו קתני משו"ה כתב רגמ"ה וכן המפרש המעתיקו במשנה בד"ה וכן אם שחט בלילה דזו ואצ"ל זו קתני, ועוד גירסא שניה דיש צריכותא בגמ' גם על בבא דשחט בלילה וזרק ביום, כדאיתא לפנינו בגמ', וע"כ האי דמטפי בגמ' האי צריכותא לא ניח"ל לומר דזו ואצ"ל זו קתני ודייק מתניתין כלומר שמהפך הגירסא במשנה וגריס מעיקרא בבא דשחט ביום וזרק בלילה ואח"כ בבא דשחט בלילה וזרק ביום, והן הן דברי המפרש שכתב גירסא השנייה בלשון הכי גרסינן אבל שחט בלילה וכו' ואי תנא שחט בלילה וכו' והאי בעל הש"ס כלומר גירסא זו דייק מתניתין ולא ניח"ל לומר זו ואצ"ל זו קתני, והכל הוא דיבור אחד מהכי גרסינן עד זו ואצ"ל זו קתני, ולשון דייק מתניתין הכונה דכיון דברישא דמתניתין גבי דרום קתני תנא בדרך לא זו אף זו אין סברא דבסיפא יתני כדרך זו ואצ"ל זו עיין בתוס' כאן, ועכ"פ דברי המפרש הן דברי רגמ"ה בלא שינוי וזה ברור:

תוס' ד"ה ק"ק כגון חטאת ואשם וכו' אבל בקדק"ל אין בהם מעילה עד לאחר זריקה שאז הובררו חלק גבוה וכו' עכ"ל, לפום רהיטא קשה אמאי לא הובררו חלק גבוה קודם זריקה וגם מחיים הרי האימורין מבוררין הן תמיד, ורש"י בחולין (דף קי"ז ע"א) ד"ה מנא הני מילי כתב דקדק"ל אין בהן מעילה בחייהן משום דממון בעלים הן עכ"ל, אבל התינח לריה"ג **(אבל לרבנן)** גם מחיים ממון גבוה הן וגם לאחר שחיטה קודם זריקה למה לא נמעול דאז גם לריה"ג ממון גבוה הן עיין בב"ק (דף י"ב ע"ב), ובתורת כהנים פרשה י"א פסוק כ"ו איתא מקדשי ה' קדשים המיוחדים לה' יצאו קדק"ל שאינם לה' והדבר טעמא בעי למה אינם לה', ואולי כונת התו"כ ורש"י בחולין שם דאף שיצאו מכלל נכסי הדיוט מ"מ לכלל נכסי גבוה לא באו אף לרבנן דריה"ג, ועיין זבחים (דף פ"ג ע"ב) ברש"י ד"ה אימורי קדק"ל ובב"מ (דף נ"ד ע"ב) בגמ' ובדברינו לקמן (דף י"ט ע"א) ברש"י ד"ה עד שיצא וכו' ע"ש, ובכונת התוס' כאן אפשר לומר דכל זמן שהבהמה חיה קינקי אבריה מהדדי כדאיתא בסיף מס' ביצה ובזבחים (דף כ"ו ע"ב) ע"ש וגם תכף לאחר שחיטה עדיין ינקי אברים מהדדי משו"ה כל זמן שלא נזרק הרם עדיין לא הובררו חלק גבוה ודו"ק, ועיקר כונת התוס' כאן הוא ליישב הא דמיירי תנא במשנתינו רק בקדק"ד נהי דפסול דרום לא שייך בקדק"ל מ"מ הרי פסול לילה ופסול דחוץ לזמנו

וחוץ למקומו שייכים גם בקדק"ל ולמה נקט תנא רק קדק"ד, ולזה כתבו דבקדק"ל ליכא מעילה קודם זריקה וכיון דהשחיטה או הזריקה היתה בפסול ממילא אין הזריקה מביאה לידי מעילה כמש"כ התוס' בסמוך ד"ה פשיטא משום דשחטן וכו' דפשיטא דכשהזריקה היתה בפסול לא מהני ולא מידי ועיין בחידושי שם מש"כ בס"ד כן נ"ל נכון בכונת דבריהם ועיין בפירגמ"ה בב"ב (דף קכ"ג ע"ב) שלענ"ד אי אפשר ליישבם רק בדוחק, דהרי הא דבקדק"ל אין מעילה עד אחר זריקה כמש"כ גם הרשב"ם הוא ברור ומפורש בכמה משניות בכ"מ, ודע דאף דאין מעילה בקדק"ל קודם זריקה מ"מ איסור דאורייתא יש בהנאתן אף מחיים, שהרי כ"כ התוס' בנדרים (דף י' ע"א) וכ"כ התוס' בנזיר (דף כ"ד ע"ב) ד"ה שלאחר מיתה ובתמורה (דף ג' רע"א) ד"ה לא נהנין מדרבנן (ומה שנרשם שם מעילה דף ז' הוא טעות הדפוס וכונתם להא דנדרים ונזיר שהזכרנו] וכ"כ עוד בכריתות ודף כ"ג ע"ב) וכ"כ התוס' במכילתין לקמן דף י"ב ע"ב ד"ה חלב וע"ש בדברינו ועוד מבואר כן בכ"מ, וכבר נתקשה בזה חתנו של הנו"ב בסוף הספר במהדו"ק וז"ל דמנ"ל להתוס' להמציא דין חדש דאיסור מה"ת איכא ומעילה ליכא ונשאר בקושיא והגאון הנו"ב לא ענהו ע"ז מאומה ע"ש, וכן חמה בזה הרב טעם המלך בהגהותיו להשעה"מ ה' לולב וז"ל ובאמת שנסתמו ממני מעינות החכמה ולא ידעתי מה איסור דאורייתא יש בשלמים וחפשתי ברמב"ם הל' מעילה ולא מצאתי מענה וה' יאר חשכי עכ"ל, אכן אחרי שזכינו לש"ס דפוס ווילנא החדש האיר ה' את עיני וראיתי בהשמטות השמ"ק בסוף מנחות (לדף ד' ע"ב) ד"ה לא נהנין מדרבנן וז"ל וקשה דבמס' ר"ה משמע דאיכא איסורא מה"ת דקתני בשופר של עולה לא יתקע וכו' אבל בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא מ"ט איסורא רביץ עלייהו ומדקאמר לא יצא אלמא איסור דאורייתא איכא [וזהו ממש הוכחת התוס' בנדרים הנ"ל] ופי' הר"ם דאיכא איסור דאורייתא מידי דהוה אקונמות שהרי מתפיס ככר בשלמים עובר בבל יחל וכמו כן בשלמים גופא איכא איסור בל יחל תוס' חדשים [ומכאן יש לפשוט ספיקו של המנחת החינוך מצוה קכ"ז באמר ככר זה עלי כשלמים בחייהן או כבשר שלמים לפני זריקה אם מועלין בקונם זה דאפשר דלא עדיף הככר הנתפס מהשלמים שהתפיס בו ודו"ק היטב], וז"ל תוס' אחרים לא נהנין וכו' ולהרשב"א נראה שהוא דאורייתא כדאשכחן בפ' כל שעה שאפר הקדש לעולם אסור ופריך הלא מעל המסיק ומשני בשלמים עסקינן דאין בהם מעילה וכו' איסורא הוא דרכיב עליה, ואמר מורי הרמ"ר דאיכא לאו דלא יחל דברו עכ"ל, שוב ראיתי שכבר ראה תוס' חיצוניות אלו השעה"מ והביאם בפ"ג מה' חמץ ומצה הל' י"א, אלא דמש"כ שם השעה"מ לחלק בין שלמים עצמן ובין דמי שלמים דאף דבשלמים עצמן

איכא איסור מה"ת אף מחיים, מ"מ דמי שלמים גרע ואין בהן איסור רק מדרבנן והביא ראיה מרש"י מנחות (דף ד' ע"ב) ד"ה לא נהנין מדרבנן הנ"ל, נפלאתי שלא זכר שר דברי התוס' בנזיר (דף כ"ד) הנ"ל שכתבו מפורש דמעות דקיימי לשלמים דין שלמים מחיים יש להם, ולענין איסור מה"ת אם יש בהם נראה קצת דנסתפקו בזה דאפשר דבדמי שלמים ליכא איסור מה"ת עיי"ש, והארכתי עוד בענין זה בספרי תקנת השבים למס' מעילה, באיזה סימנים עיי"ש ותרוה נחת וכאן די בזה:

ד"ה ששחטן בדרום ודינן לשחוט בצפון וכו' והדר תני לא זו אף זו ואין זו שיטת תנאים עכ"ל, ר"ל דשחטן בדרום וכו' שחטן בצפון וכו' הוא לא זו אף זו, וכלל דבריהם הוא דבתלתא בבא לא מסתבר לומר דרישא ומציעתא זו ואצ"ל זו ומציעתא וסיפא בלא זו אף זו או להיפך וכ"כ הב"י באו"ח סי' תקל"ו ע"ש מסברא דנפשיה, והרח"א בכ"ר דוד הקשה דזה סותר גמ' מפורשת ריש הוריות דקאמר שם דרישא לא זו אף זו וסיפא זו ואצ"ל זו, ויש לחלק דדוקא כאן דחלוקה דמציעותא גופה לגבי דרישא זו ואצ"ל זו ולגבי דידה מינה ובה לזא"ז הוא דאין דרך הש"ס לשנות כן, משא"כ בהוריות שם כיון דבסיפא עצמה לית בה רק זו ואצ"ל זו והוה חלוקה בפ"ע אין בכך דוחק ככל דוכתא דשייך זו ואצ"ל זו וק"ל, ובעיקר מה שצדדו התוס' לומר דאי בשחטן בדרום וקבל ג"כ בדרום וכו' קשה לכאורה דא"כ איך תתיישב הצריכותא דגמ' דקאמר אי תנא שחטן בדרום וכו' הו"א הכא הוא משום דקבלה בצפון וכו' דאכתי תקשי ניליף מרישא דאפי' אם השחיטה והקבלה בדרום מועלין וא"כ למ"ל להתוס' להוכיח מכח הכלל, אבל באמת לק"מ דכונת התוס' לומר דאי בשחטן וגם קבל דמן בדרום ולומר דזו ואצ"ל זו קתני זה אין דרך המשנה לשנות רישא זו ואצ"ל זו וסיפא לזא"ז, וא"כ ממילא מה דאיתא בגמ' הו"א הכא הוא דקבלה בצפון הוה, צריכותא דהגמ' אינה אלא לגבי ב' חלוקות דסיפא, דאע"ג דמרישא ש"מ דליכא למטעי בהך דר"א מה בכך דרישא אין כונתה אלא בדרך זו ואצ"ל זו קתני וזה ברור כ"כ הרב ר' יעקב פייסותי בספרו רנו ליעקב וזה נכון:

באו"ד אבל שחטן בדרום וקבל בדרום בהא לא איירי מתניתין ונראה לפר' דבכה"ג לית בהו מעילה וכו' ויש טעם בדבר משום דשינה בהו כ"כ מיהו נראה להרר"פ שיחי' דאין זו סברא וכו' מ"ל חד פסול מ"ל תרי פסולי עכ"ל, ועיין בדברי השמ"ק הנדפס אחר מס' קנים, ולכאורה יש להקשות מאי מספקא להו להתוס' אם בתרי פסולי איכא מעילה אם לאו הרי שנינו מפורשת בזבחים (דף ס"ז ע"א) א"ל ר"א והרי קדק"ד ששחטן בדרום ושחטן לשם קדק"ל יוכיחו ששינה את שמם ומעשיהם לדבר שאין בו מעילה ומועלין בהם עיי"ש ברש"י ובתוס' דיה והרי וכו', ומפורש שם דגם בתרי פסולי איכא מעילה

ואפי' בתלת פסולי נמי מוכח שם בגמ' דאיכא מעילה, אבל יש לדחוק ולומר דשינוי מקום ושינוי השם לא שייכי אהדדי משו"ה יש בהו אכתי מעילה, אבל שינוי מקום בתרי עבודות כשחט בדרום וקבל בדרום דשינה במקום כל כך לית בהו מעילה, ואמת שהוא דחוק עיי"ש בזבחים (דף ס"ז ע"א) בתוס' ד"ה ועולת העוף בסוף הדיבור, והנה הרב דרך ים כאן האריך הרבה בהאי כללא דתרי פסולי בעלה אם ירד וירכב על כרוב הפלפול מתרי פסולי דקדשים לתרי פסולי דחליצה עיין לח"מ פ"ד מה' יבום הי"ז שכתב דרק בחד פסולא מכשרינן בדיעבד אבל בתרי פסולי גם בדיעבד פסול, ומשם לנמלח כבד עם בני מיעיים דכיון דכבר שנמלח עם בשר כשר רק דיעבד ומיעיים שנמלחו עם בשר נמי רק בדיעבד כשר לכן בנמלח כבד עם בני מיעיים יש לצדד להחמיר כמש"כ הרדב"ז ח"ב סי' תרפ"ט, ומשם לענין הא דמטרפינן תרתי לריעותא בטריפות הריאה, ומשם להא דר"ש דלא ס"ל תרתי לריעותא בריש נדה, ויש להוסיף ע"פ דרך זה גם הא דשני סימנים אמצעים מצטרפין להיות סי' מובהק עיין באהע"ז סי' י"ז ובאחרונים, וגם הא דסנהדרין (דף י"א ע"ב) דעל האביב ועל הפירות ביחד מעברין ועל אחד מהן אין מעברין משום דבחד י"ל דטעו משא"כ בתרי ביחד עיי"ש בתוס' ד"ה או דילמא וכו' ועוד ענינים כיוצא באלה, אבל אינני יכול להאריך כ"כ ולכן אתנהלה לאטי להעיר בענין זה בקצרה, אחרי שהרב דרך ים הלך כאן דרך ארוכה כאמור:

א) עיין בזבחים (דף פ"ד ע"ב) בתוס' ד"ה הגה"ה יוצא שהרי יוצא כשר בבמה מש"כ לענין שתי לינות בדם ובנדה (דף מ' ע"ב) ד"ה פרט נסתפקו בזה בלן בדם שתי לינות אם עלו ירדו או לא ירדו ע"ש:

ב) התוס' בפסחים (דף פ"ט ע"א) ד"ה ה"מ דיעבד הקשו וז"ל ותימה וכי בשביל שמא יהיה נותר או משום סמיכה דלא מעכבא או לא יעשה מתנות כהלכתן יכנס לידי ספק כרת עכ"ל, ואי תרי פסולא דכל חד פסול לכתחילה בהצטרף שניהם פסול גם דיעבד, א"כ אין מקום לקושיתם דהרי אם יביא פסח על תנאי ויעשה במתן אחת ובשפיכה, ושלמים הרי בעו מתן ב' שהן ד' וזריקה והוי תרי פסולי דלכתחילה יחד ופסול גם בדיעבד אם לא דנימא דקושית התוס' שם היא לר"ש עכ"פ דלית ליה סברא דתרתי לריעותא בריש נדה, ויתיישב בזה גם קושית הלח"מ פ"ד מה' קרבן פסח ה"א שנשאר בצ"ע, אבל אי נימא דקושית התוס' היא רק לר"ש י"ל דהש"ס ס"ל כאן דלא כר"ש ותרי פסולי לכתחילה פסול גם דיעבד וא"כ בלא"ה אי אפשר להביא בתנאי כמש"כ הדרך ים ודו"ק:

ג) בכריתות (דף י"ד) פריך הש"ס וניתני חמש חטאות כגון דאכל כזית פגול, ומשני דבחדא בהמה לא משכחת לה משום דנותר לא שייך רק בראוי לאכילה ופגול לא חזי

לא לאדם ולא למזבח ע"ש, והרי הא דחייבין מעילה אנותר הוא משום דעלה לא ירד כברש"י כריתות (דף כ"ג) א"כ אפי' הוה משכ"ל פגול ונותר בחדא בהמה נמי לא הוה קשיא דליתני חמש חטאות שהרי יש כאן תרי פסולי ואם עלה ירד ולא יתחייב אשם מעילות, וע"כ דגם בתרי פסולי אם עלה לא ירד ואפשר דהטעם הוא משום דאיסור השני אינו חל מטעם אין איסור חל על איסור, ובזה יתיישב מה דקשה לכאורה בהא דמשני שם דפגול ונותר בחדא בהמה לא משכח"ל, הרי בזבחים (דף כ"ט) לר"ע באוכל נותר נעשה פגול למפרע ע"ש ובתוס' יומא (דף ז') נסתפקו אם חזר בו ר"ע וא"כ אם לא חזר בו תקשי דליחשב מתניתין ה' חטאות דכיון שאכלו כשהוא נותר נעשה גם פגול, ולהנ"ל ניחא דהרי אם נעשה נותר מקודם שוב לא חל עליו איסור פגול [ונהי דלקוברו בין רשעים גמורים איסור חל על איסור, הרי כתב הרשב"ם בב"ב (דף קל"ז) דבדבר האסור רק לכתחילה לא מקרי רשע, ועיין בתוס' סוטה (דף כ"א ע"ב) ד"ה אביי וכו' וה"נ ירויח הכהן כשיתכשר הקרבן וקצרתי מאוד] כיון דאף בקדשים אינו חל לרבא אליבא דר"ע בחולין (דף ק"א) רק בכולל וקדשים אחלב הוה כולל כמש"כ הלב אריה שם, והא דבעי ר"ע לחייב בפגול כשאכל נותר י"ל דהיינו כשאכלו בעמוד השחר בשעה שחל הנותר ובאו שניהם כאחד, ובעלו שניהם כאחד י"ל דגם כשעלו ירדו וא"כ לא אפשר למיתני ה' חטאות דא"כ לא יתחייב קרבן מעילה, וקצרתי מאוד מפני שהוא רק ע"ד החידוד:

ד) **גם** מצד הסברא נראה דכיון דבקדשים בעינן שינה עליו הכתוב לעכב, א"כ כיון דיש קרא בהני פסולין דאם עלו לא ירדו ולר"ש ילפינן מדכתיב תורת העולה תורה אחת לכל העולין שאם עלו לא ירדו, אלא דמדכתיב זאת ממעטינן הפסולין שלא היה בקודש כבזבחים (דף פ"ד) א"כ גם בתרי פסולין אם עלו לא ירדו דהרי עכ"פ לא שינה עליהן הכתוב לעכב, דמה לי חד פסול ומה לי תרי פסולי כדס"ל לר' ישמעאל בנזיר (דף מ"ח ע"ב) דלא צריך קרא בפ"ע לכה"ג ונזיר ביחד שמותר לטמא למת מצוה כיון דיש קרא לכה"ג לחודיה ולנזיר לחודיה מה לי חד לאו מה לי תרי לאוי עיי"ש, וה"ה בנ"ד מה לי חד פסול מה לי תרי פסולי, אלא דאם נימא הכי דתליא זב"ז א"כ יתחדש לנו דלר"ע בנזיר שם דמצריך בכה"ג ונזיר קרא בפ"ע שיהיה מותר לטמא למ"מ ולית סברא דמה לי חד לאו ומ"ל תרי לאוין, א"כ יהי' גם בנ"ד הדין דבתרי פסולי אם עלו ירדו כיון דלית לן אלא חד קרא דמזבח מקדש פסולין שאם עלו לא ירדו, ואתי רק לחד פסול אבל תרי פסולי גם אם עלו ירדו אליבא דר"ע, ובזה נמי תתיישב הקושיא שהבאתי באות הקודם דלר"ע הרי יוכל להיות פגול ונותר בחד בהמה וא"כ תשאר אליביה קושית הש"ס בכריתות (דף י"ד) דניתני חמש חטאות עיין באות הקודם, ולדברינו א"ש דהרי אם יהיה בו תרי פסולי

דפגול ונותר אם עלה ירד לשיטתיה דר"ע וא"כ הרי יפול מעליו קרבן האשם דמעילה משו"ה לא חשיב ה' חטאות, אך יש לדחות דכיון שקודם שאכלו לא היה עליו רק איסור נותר לבד והיה אז דינו דאם עלה לא ירד והוה בו מעילה, א"כ אפשר דימעול באכילה אע"פ דאז נעשה פגול ג"כ משום דמפסיד להקדש דאלו לא אכלו לא הוה ביה רק חד פסול דנותר והיה ביה הדין דאם עלה לא ירד ודו"ק היטב, כי הראיתי מקום לפלפל:

ה) **ואין** להקשות על דברינו מפסחים (דף ע"ג) דפריך לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור שחטו ונמצא בעל מום מה תיקן ומשני תיקן בדוקין שבעין ואליבא דר"ע דאם עלו לא ירדו, והרי שם בשבת איירי והמל"מ כתב בפ"א מה' תמידין הל"ז דפסולין שאם עלו לא ירדו אסור להקטירם בשבת, וצריך ע"כ להשהותן להקטירם לאחר שבת ויהיו גם נותר ויהיה תרי פסולין פסול דבע"מ ופסול דנותר. והרי אמרנו דלר"ע בתרי פסולין אם עלו ירדו וא"כ גם לאחר השבת אם עלו ירדו והדרא קושיא לדוכתה מאי תיקן, ולר"ע דלית ליה מתוך כדאיתא בפסחים (דף ה') גם במוצאי שבת אי אפשר להקטירם שהרי אז הוא יו"ט, הא לא קשיא די"ל דר"ע ס"ל דאין לינה מועלת בראשו של מזבח וא"כ שפיר תיקן שאם עלו לא ירדו ויהיו שם בראשו של מזבח ולא יעשו נותר עד שיקטירם:

ו) **עוד** יש להביא ראיה דגם בשני פסולין אם עלו לא ירדו מזבחים (דף פ"ז ע"א) דבעי רבא לינה מועלת בראשו של מזבח או לא וכו' היכי דמי אילימא דלא ירדו השתא לנו בעזרה אמרת דלא ירדו בראשו של מזבח מבעיא ע"ש, ואם ניחא דבשני פסולין ירדו הרי אתיא האיבעיא שפיר כגון שהעלה קדשים פסולין למזבח דאם נעשו נותר הרי יש כחן תרי פסולי וירדו דכבר כתב הנו"ב מהדו"ת חיו"ד סי' נ"ג דגם בקדשים פסולין איכא לאו דלא תותירו ע"ש, אבל אם אין לינה פוסלת בראשו של מזבח הרי ליכא רק חד פסול ואז אמרינן דלא ירדו, אלא דיש לדחות דשאני התם דהפסול השני שהוא נותר בא אחר שכבר עלה למזבח ומעיקרא לא הוה ביה רק חד פסול, אבל היכי ששני הפסולין קודם שעלה למזבח אפשר דירדו ודוחק:

ז) **וגם** יש להביא ראיה מזבחים שם דאמרינן דבעי מיניה ר"ל מריו"ח כלי שרת מהו שיקדשו את הפסולין וכו' לקרב קמבעיא ליה הא נמי תנינא שקבלו פסולין וזרקו את דמו מאי לאו שקבלו פסולין וזרקו פסולין וכו' ע"ש היטב, ואי נימא דיש סברא לחלק בין חד פסול לתרי פסולין איך דייק ריו"ח דכ"ש מקדש פסולין מדתנן וזרקו פסולין ג"כ, הא י"ל דמשו"ה קתני וזרקו פסולין ג"כ לאשמעינן דבשני פסולין ג"כ לא ירדו, וע"כ דס"ל לריו"ח דמצד הסברא ידעינן דלא שני בין חד פסול לתרי פסולי כדאמרינן לר' ישמעאל מה לי תד לאו מה לי תרי לאוין ור"ל דדחי ליה שם דשקבלו פסולין או זרקו קתני ולא דחי

באמת דמתניתין אתי לאשמעינן דאפי' תרי פסולי לא ירדו, אפשר דס"ל דבשני פסולין אם עלו ג"כ ירדו משו"ה מוכרח הוא לומר דאו קבלו או זרקו קתני, דר"ל ס"ל כר"ע דלא אמרינן מה לי חד לאו מ"ל תרי לאוין, ואם כנים דברינו בזה י"ל ע"ד הפלפול קושית התוס' במכות (דף ט"ו ע"ב) ד"ה מידי וכו' שהקשו לר"ל דס"ל לאו הניתק לעשה ולאו שקדמו עשה שווין למה אמרינן במתניתין הבא למקדש טמא לוקה הרי הוא ניתק לעשה ואין לוקין עליו ע"ש היטב, ולהנ"ל א"ש דהרי באמת הקשו שם התוס' ד"ה תנינא מאי ראיה מהבא למקדש טמא דלאו שקדמו עשה לוקין עליו, דילמא שאני התם דאיכא תרי לאוין ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאווין ע"ש, אך הרי י"ל דהתם הרי לריו"ח קיימינן ואיהו הא ס"ל מה לי חד לאו מ"ל תרי לאוין פר' ישמעאל כמו שנתבאר לעיל, א"כ י"ל דלשיטתיה גם תרי לאוין עקר חד עשה דמ"ל חד לאו מ"ל תרי לאוין, והרי כתב הפנ"י בביצה (דף ח') דמ"ד מ"ל חד לאו מ"ל תרי לאוין ס"ל ג"כ דעשה דוחה ב' לאוין והשושנת העמקים הראה דכן הוא מבואר בתוס' נזיר (דף מ"א ע"ב) ד"ה ואי ע"ש, וא"כ אמאי לוקין על ביאת מקדש בטומאה ע"כ לומר דלאו שקדמו עשה לוקין עליו, אבל לר"ל לשיטתיה דבשני פסולין אמרינן אם עלו ירדו ולא אמרינן מ"ל חד לאו מ"ל חרי לאוין, א"כ לא אתי נמי חד עשה ועקר תרי לאוין ומיושב קושית התוס' ודו"ק:

וכעין סיוע לדברינו מנזיר (דף כ"ט) דס"ל שם לר"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת וחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, ופריך עליו מהא דחטאת העוף הבא על הספק קרב ואינו נאכל ולא דמי לאשם תלוי דנאכל דהוה רק איסור אחד חוב"ע תאמר בחטה"ע דהוה ב' איסורין חוב"ע ונבלה ותקשה לר"ל, ומשני דלר"ל אין ה"נ ב' איסורין דרבנן קאמר, הרי עכ"פ דלא אמרינן מ"ל חד איסור מ"ל תרי איסורין אליבא דר"ל, אבל באמת אין זה ענין לדברינו כלל דא"כ תקשה באמת לר' ישמעאל ולריו"ח אמאי חטאת העוף אינה נאכלת בבאה על הספק, אלא דלא שייך לומר מ"ל חד לאו מ"ל תרי לאוין רק כההיא דנזיר וכה"ג דבכל חד לחודיה יש קרא דשרי לטמא למת מצוה משו"ה אמרינן דגם כה"ג ונזיר בחד גופא נמי שרי לטמא דמ"ל חד לאו מ"ל תרי, משא"כ הכא דלא מצינו בשום מקום דשרי רחמנא איסור נבלה בספק לא שייך ודאי לומר כשיש עמו איסור חולין בעזרה מ"ל חד לאו מ"ל תרי, והדבר הזה ברור בסברא וגם מוכח מהא דאמרינן ביבמות (דף ז' ע"ב) אלא סד"א תיתי בקו"ח מאשת אח מה אשת אח מתייבמת אף אחות אשה תתייבם, מי דמי התם חד איסור הכא תרי איסורי, מהו דתימא הואיל ואשתרי אשתרי עיי"ש, ואמאי לא קאמר הש"ס מ"ל חד איסור כרת מ"ל תרי איסורי דכרת, וע"כ משום דאיסור אחות אשה לא הותר לחודיה בשום מקום בפ"ע רק איסור אשת אח לבד

הותר משו"ה לא קאתינן עלה מכח הואיל ואשתרי אשתרי, ובנידן דחולין בעזרה ונבלה לא שייך לומר הואיל ואשתרי אשתרי כיון דאיסור נבלה וחוב"ע באים כאחד, וסברא דהואיל ואשתרי לא שייך אלא היכא שגורר היתר השני בא בראשונה כמצורע שראה קרי ביום שמיני דכבר יצא בשעה שראויה להביא קרבן משא"כ בראה קרי בליל שמיני לא אמרינן הואיל ואשתרי כמבואר בגמ' יבמות (דף ח' ע"א) עיי"ש ודו"ק:

ח) עוד ראיה מזבחים (דף פ"ז ע"ב) דפריך למ"ד אויר מזבח כמזבח דמי אלא עולת העוף דפסלה מחשבה היכא משכח"ל הא קלטה מזבח, ופירש"י וז"ל היכא משכח"ל דפסל בה מחשבה חוץ לזמנו הא קלטיה אויר המזבח דא"נ אמרינן לינה מועלת בראש המזבח וקיים זה מחשבתו ושהה עד למחר והקטירה בת הקטרה היא וכו' וכיון דבת הקטרה מחר לכתחילה היא אמאי פסל בה מחשבת הקטרת מחר עכ"ל, ועיי"ש בשמ"ק אות ד', ואם איתא דתרי פסולי אם עלו ירדו א"כ שפיר חל מחשבת חוץ לזמנו אף שמלק באויר מזבח, דבשלמא בשהה ההקטרה עד למחר דהוי רק נותר לחוד שפיר אם עלה לא ירד, אבל פיגל ג"כ שחשב להקטיר למחר וגם ישהה עד למחר ויהיה פגול ונותר ביחד הרי ב' פסולין גם אם עלו ירדו, ומאי פריך עולת העוף דפסלה מחשבה היכא משכח"ל הא שפיר משכח"ל, אלא ע"כ דגם בשני פסולין ג"כ אמרינן אם עלו לא ירדו דמ"ל חד איסור מ"ל תרי ודו"ק:

ט) וע"פ דברינו בכל האותיות הקודמים, דענין זה תלוי במחלוקת תנאים ואמוראים אי אמרינן מ"ל חד לאו מ"ל תרי, נוכל לומר ג"כ דאין להביא ראיה מהא דתנן בזבחים (דף ס"ז ע"א) א"ל ר"א לר"י והרי קדק"ד ששחטן בדרום ושחטן לשם קדק"ל ומועלין בהם שהבאתי בריש דברינו לראיה שאין עליה תשובה כי אם בדוחק עיין בריש דברינו בזה, ועתה נוכל לומר דאין ה"נ דר"א יסבור דאמרינן מ"ל חד לאו מ"ל תרי כר' ישמעאל, וסמוכין לזה מהא דפסחים (דף מ"ו) כיצד מפרישין חלה בטומאה ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה, אר"י לא זהו חמץ שעוברין עליו בב"י וב"י וכו' ובגמ' שם (דף מ"ח) אמרינן מילתא דקשיא לן כמה שני במה פליגי ר"א ור"י, וכתב רש"י שם ד"ה מילתא וז"ל דבטובת הנאה ממון ליכא למיקם פלוגתייהו לחוד, דנהי נמי דטובה"נ ממון לר"א אפ"ה השתא נמי עובר משום לא תעשה כל מלאכה ומוטב לעבור על בל יראה מאיליו ואינו עושה מעשה בידים מלעבור על ל"ת כל מלאכה ועושה מעשה בידים עכ"ל, וקשה כיון דבבל יראה יש עוד לאו דבל ימצא מהיכא פשיטא ליה לרש"י כל כך דמוטב לעבור שני לאוין בשוא"ת מחד לאו דקום ועשה, ודילמא תרי לאוי דשוא"ת חמירי מחד דקום ועשה, ולדברינו א"ש דהרי ר"א ס"ל בודאי דאמרינן מ"ל חד לאו מ"ל תרי לאוין א"כ

בודאי שמוטב לעבור ב' לאוין דשב ואל תעשה מחד לאו דקום ועשה, ועיין עוד הערה בזה לקמן ע"ב ד"ה אלא לרבה קשיא ע"ש ודו"ק:

י) **ולענין** ג' פסולין אם עלו אם הדין דירדו נראה דתליא בב' פסולין דאם ב' פסולין אם עלו לא ירדו ה"ה ג' פסולין נמי אם עלו לא ירדו, אע"פ שלענין טריפות הריאה כתב התבו"ש בשמ"ח סי' ל"ה ס"ק ל"ו דאם חסר מקצת מהוורדא ונמצאת החתיכה באונות ויש לה שם כיס בפ"ע דטרפה, ובתבו"ש שם ס"ק נ"ב כתב הטעם משום דהוי ג' ריעותות, א' חסר וורדא. ב' דהחתיכה הנמצאת הו"ל כיתר וורדא, ג' דהו"ל יתר כיס עיי"ש, מ"מ אין זה לענ"ד ענין לנ"ד, דכיון דהתורה התירה שאם עלה לא ירד כל שפסולו בקודש ואמרינן מ"ל חד לאו מ"ל תרי ה"ה מ"ל חד מ"ל תלת כהר"פ הנדפס בשמ"ק אחר מס' קנים וקצרתי:

ד"ה ששחטן בדרום וקבל דמן בצפון וכו' אלא גרסינן איפכא עכ"ל, עיין בהגהות חק נתן ועיין מש"כ לעיל ברש"י ד"ה אימא כמאן דחנקינהו דמי ותראה את האמת בגרסת המפרש, ומש"כ התוס' כאן בזה"ל ולהכי שביק קבלה גבי לילה ונקט זריקה וכו' עכ"ל לענ"ד לולא דבריהם י"ל בפשוטו דנקט זריקה לרבותא דזריקה הרי היא עיקר עבודה לכל הענינים והו"א דכשנעשית בפסול כמאן דחנקינהו דמי קמ"ל דלא משו"ה נקט גבי לילה זריקה טפי מקבלה, ורק לענין דרום וצפון דלא מצי למנקט זריקה דהזריקה הרי היא ע"ג המזבח ואין נפ"מ בין דרום לצפון משו"ה ע"כ נקט קבלה וק"ל, ומ"מ אין קושיא על התוס' כאן מתוספתא דזבחים פ"ו דקתני התם שחט בלילה וקבל ביום פסול הרי דיש לזה מציאות דודאי תוספתא זו משובשת היא בדפוס מכמה טעמים ואכמ"ל בזה:

ד"ה פשיטא משום דשחטן בדרום וכו' י"ל דהא פשיטא הוא כיון שהזריקה בפסול וכו' עכ"ל, עיין שמ"ק אות ל"ח שכתב וז"ל ולא נראה דהא אינו פשוט כל כך דהא איכא דפליגא לקמן עליה דרב גידל וסברי דזריקת פגול מפקע מידי מעילה, לענ"ד אין זו השגה דלא תליא זה בזה, דאף למ"ד זריקת פגול מוציאה מידי מעילה היינו כשפגל הקרבן במחשבה או בדיבור, אבל בשנפסל הזבח במעשה השחיטה או הזריקה י"ל דלכו"ע אין הזריקה מוציאה מידי מעילה ולקמן נדבר עוד בזה ברצות ה', גם מש"כ כאן השמ"ק וז"ל אלא י"ל דבהכי מיירי מתניתין דזרק הדם וכו' בעניי לא הבינותי כראוי ודו"ק:

באו"ד ועוד י"ל דלפי מה שפי' מורי ניחא שפיר עכ"ל, ר"ל דלתירוץ קמא המקשן לא ידע סברא זו דזה פשיטא הוא רק התרצן ידע סברא זו דזה פשיטא הוא ולכך לא משני ליה דהא קמ"ל דזריקה לא מהני בהו לאפוקי ממעילה, ולפ"מ שכתב לקמן מורי הרב לקמן בתוס' ד"ה חוץ לזמנו וחוץ למקומו למאי חזו גם המקשן בעצמו ידע סברא זו דזהו

פשיטא כ"כ המפרשים בכדי שלא יהיה התירוץ הראשון והשני חדא מילתא, ודחוק הוא בכונת דבריהם:

תו' ד"ה חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכו' לכן נ"ל דגרסינן חוץ למקומו למ"ל עכ"ל, לפי"ז אכתי קשה קבלו פסולין וזרקו את דמו פשיטא דהא בפסולין דחזו לעבודת ציבור לכו"ע לא ירדו ותירוץ דמשני הש"ס לא שייך בהו, וצ"ל דאתי לאשמעינן שאר פסולין דירדו אליבא דר' יהודא ובלשון התוס' עיין צ"ק ושמ"ק:

דף ב:

בגמ' ורבה אמר לך ע"כ לא קאמר ר"ש דלא ירדו אלא בניתנין למטה וכו' עכ"ל הגמ', הקשו התוס' ד"ה ורבה דלמ"ל לחלה בדבר שמודה בו ר"י דלא ירד וע"כ צריך לחלק בין ניתנין למעלה שנתנן למטה לבין שחיטת דרום ולילה וא"כ לרבה נמי נימא הכי:

ותירוצם בסוף דבריהם דחוק קצת דמ"מ כיון דלרבה לא תקשה יותר מלר' יהודא עצמו למ"ל להש"ס לחלק אליבא דרבה טפי מאליבא דר"י ויותר נוחין תירוצם בזבחים ובנדה (דף מ') פ"ש, והרב קרן אורה כתב ליישב בפשיטות דלר' יהודא ניחא דמודה בניתנין למעלה שנתנן למטה משום דס"ל דקלטיה מזבח וחשוב קצת זריקה כבזבחים (דף כ"ו) וע"ש בתוס'. אבל ר"ש דס"ל לחד נוסחא דהתם דיאספנו דלא קלטיה המזבח והוה כנשפך הדם ואפ"ה קאמר דלא ירד משו"ה אצטריך למימר ע"כ לא קאמר ר"ש וכו', ואי תקשה אמאי לא מחלק יותר בין נשפך דמו לשחיטת דרום אין זו קושיא כל כך דהיא היא והרי לדברי התוס' דהכא נמי ע"כ צריך לומר כן עכ"ד ודו"ק:

שם בגמ' אלא לרבה קשיא מאי מועלין בהן מדרבנן עכ"ל הגמ' הרמב"ם פוסק בפ"ג מה' מעילה דכל הפסולין כהא דשחט בדרום מעילתן מדרבנן, ותמהו עליו הכ"מ והלח"מ בפ"ג מה' פסוהמו"ק דהרי למאן דס"ל אם עלו לא ירדו המעילה היא מה"ת והרמב"ם בעצמו פוסק שם דאם עלו לא ירדו א"כ הו"ל לפסוק דמעילתן מה"ת, ופלפל כאן הרב דרך ים דהרי לשיטת הירושלמי הובא בר"ש פ"ו מתרומות גבי מי שהאכיל חמריו ופועליו דבר איסור דמשלם להם דמי סעודתן משום דאדם, קץ באכילת איסור, א"כ במעילה דאינו חייב עד שיהנה איך משכח"ל דיתחייב על אכילת הקדש בשוגג הא אכילת איסור לא נהנה כלל ולא מעל, וע"כ לומר כיון דלא משכחת חיוב מעילה בשוגג באופן אחר ע"כ דאהכי חייביה רחמנא וכבר הרגישו בזה בחידושי רע"א במערכה ה' לפסחים דף כ"ט ובישוי"ע לאו"ח סי' תקפ"ו ע"ש. וא"כ לדעת התוס' בב"ק (דף ע"ב ע"א) ד"ה דאי דהיכא דיש פסול אחר עמו לא אמרינן דאהכי חייביה רחמנא ע"ש וכן ברמב"ם פ"ז מה' מעילה ה"ב כתב דהיכא דמתערב עם המעילה איסור אחר אמרינן גם

במעילה אשלד"ע והראב"ד שם הסכים לו להדיא, ובנזיר (דף כ"ט) איתא דחטאת העוף הבא על הספק אינה נאכלת דלא מצינו למילף מאשם תלוי דנאכל משום דהכא איכא עוד איסור ע"ש, והפרישה ביו"ד סי' פ"א הקשה בהא דבכורות (דף ו' ע"ב) דצריך לאסור חלב טמאה דסד"א הואיל דבהמה טהורה נמי חידוש הוא משום אבר מה"ח בטמאה נמי לשתרי, והקשה דאיך אפשר למילף הרי בטהורה יש רק חד איסורא דאמה"ח ובטמאה יש תרי איסורין טמאה ואמה"ח, ותירץ דאמה"ח ליכא בטמאה דאין איסור חל על איסור כידוע, ובחולין (דף ס"ס ע"א) בהמה בעלמא לאו מכח חלב ודם קאתו ושריא ה"נ ל"ש או דילמא תרי איסורא אמרינן תלתא לא אמרינן וכו' אלא כל מכח לא אמרינן ושרי והכי קמבעיא לן מהו לגמוע את חלבו חלב דעלמא לאו כאמה"ח דמי ושרי האי נמי ל"ש או דילמא התם אית ליה תקנתא לאיסוריא בשחיטה וכו' ע"ש, והסביר הר"ן דכאן לא שייך לומר התם חד איסורא הכא תרי איסורי אמה"ח ויוצא, דאסור יוצא גופא הוא נמי רק משום שהוא כאבר מה"ח וא"כ במה גרע חלב הבא מכח אבר אחד חי מחלב הבא מכח בהמה שכולה חיה עכת"ד והובא גם במעדני יו"ט ברא"ש במקומו, ולא נצרכה אלא משום דהרב דרך ים אשטמיטתיה דבר זה] וא"כ ה"נ אף דבכל אכילה דהקדש חייבה רחמנא אהנאה קרבן מעילה בשוגג אבל היכא דאיכא עוד איסור אחר מלבד איסור קודש כגון אם שחט בדרום וכדומה דלא שייך לומר דאהכי חייביה רחמנא, שוב קשה נימא דנפשו של אדם קצה באכילת איסור מכח איסור האחר שבו ולא יתחשב להנאה ויפטור מקרבן מעילה, וצ"ל דש"ס דידן לא ס"ל סברת הירושלמי ואפי' אכילת איסור בשוגג חשיב שפיר נהנה, ועיין בבכורות (דף ל"ז) ובמהרי"ט אלגזי שם מה שהאריך בזה ובסמ"ע לחו"מ סי' רל"ד דטעם דהמוכר דבר איסור לחבירו ואכלו דחייב המוכר להשיב הדמים הוא רק משום קנס ע"ש, וכיון דהרמב"ם ז"ל פסק בהל' תרומות פ"י כהירושלמי דאכילת איסור לא חשיב נהנה, משו"ה שפיר פסק דקדק"ד ששחטן בדרום אין בהם מעילה מה"ת דלא חשיב נהנה מן הקודש כלל כיון שיש בהו עוד איסור זולת איסור הנאה דהקדש ועיין בקונטרסו של הגאון הנפלא ר' אליה דוד ראבינאוויץ אב"ד דק"ק ירושלים זצ"ל בריש ספר המדרש והמעשה אות ד' ועיין במחנה אפרים הלכות נזקי ממון סימן ט':

אמנם אין תירוץ זה עולה על הרמב"ם לפי האמת מכמה הוכחות, חדא דהרי משנה שלמה שנינו בכריתות (דף י"ג ע"ב) יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם מעילות טמא שאכל חלב והיה נותר מן המוקדשין וכו' ופסקה הרמב"ם הרי דאע"פ שיש בהחתיכה עוד איסורין חוץ מאיסור מעילה מ"מ חייב מעילה, ועוד איתא בכריתות (דף

כ"ג) כל חלב לה' לרבות אימורי קדק"ל למעילה הרי דגם על איסור חלב יש מעילה, ואין לומר דמיירי אם הזיד בחלב ושגג במעילה דאז הרי לא שייך סברא דקץ מכח אכילת חלב כיון שהיה מזיד אחלב, דא"כ גם מקרבן מעילה פטור לפי שאינו שב מידיעתו דמזיד על החלב שהוא בכרת כמש"כ התוס' בשבת (דף צ"ג ע"ב) ד"ה ששגג, ועיין במהרש"א פסחים (דף כ"ט) מש"כ בתוס' ד"ה ר"נ על דברי רש"י שם דמוקי הא דאמר האוכל חמץ דהקדש במועד לא מעל בהזיד בחמץ ושגג בהקדש עיי"ש ובספרי תקנת השבים למס' מעילה סי' א' ובתוס' חולין (דף ק"א ע"ב) ד"ה הזיד ע"ש, וגם אין לומר דמיירי בהזיד בלאו דחלב ושגג בכרת דהוה שב מידיעתו לענין קרבן, דא"כ שוב נשאר הסברא דקץ באכילת איסור כרת כיון ששגג בכרת ושוב לא חשיב נהנה ולמה יתחייב מעילה, אלא ע"כ דלענין מעילה לא אמרינן לעולם סברא דקץ מהאי קרא גופא דכל חלב, שמרבינן חלב למעילה אע"ג דיש בו גם איסור אחר, ועוד דהרי לקמן (דף י"א ע"א) בעינן קרא שאין חייבין על דם קדשים קרבן מעילה ולמ"ל קרא הרי יש בו גם איסור דם והוה קץ באכילה ולא נהנה, אלא ע"כ דאע"פ דיש עוד איסור חייבין קרבן מעילה משו"ה בעינן קרא למעט דם ממעילה, ואין לדחות דקרא דממעט דם ממעילה אתי לדם שבשלו דאין עובר עליו, חדא דקרא דלכפר ע"כ אדם חי קאי דמבושל אינו ראוי לכפר דהרי זהו גופא הטעם דאין עוברין עליו משום שאינו ראוי לכפר כידוע, ותו דהרי שיטת הרמב"ם וכן הוא שיטת רש"י דדם שבשלו עוברין עליו ודו"ק וקשה לדחות דאתי קרא לשאר הנאות חוץ מאכילה וטפי יש לדחות דקרא אתי לענין מזיד שלא ילקה על דם משום לאו דמעילה ובמזיד הרי לא שייך קץ ודו"ק:

ולכאורה היה אפשר לומר לפי המבואר לקמן (דף י"ח ע"ב) דיש ב' מיני מעילה חדא דהנאה וחדא דהוצאה מרשות גבוה לרשות הדיוט, ולקמן (דף י"ט ע"א) איתא אי מה חטא האמור בתרומה עד שיוציא מן הקודש לחול ופירש"י שכשאוכל את התרומה הרי מוציאה לחולין, דס"ל כהתוס' יומא (דף פ"א) ומנחות (דף ס"ט) דתרומה ע"י אכילה נעשית חולין, וכיון דילפינן מעילה חטא חטא מתרומה לכאורה נראה דגם הקדש יוצא לרשות חולין ע"י אכילה, וא"כ באכל הקדש בשוגג י"ל דנהי דבקודש לבד כשאכלו יש גם איסור הנאה וגם איסור הוצאה מרשות לרשות, מ"מ גם באכל חלב או איסור אחר דקודש אע"פ שאין מתחייב אהנאה משום דקץ באכילתו כאמור לעיל, מ"מ חייב הוא מעילה משום הוצאה מרשות הקדש לרשות הדיוט ונהי דמזיק הקדש פטור מ"מ באכלו כדרך אכילה אין זה מזיק רק שלא נהנה משום דקץ באכילת איסור אבל משום הוצאה לרשות הדיוט יתחייב מעילה, אבל לאחר העיון גם זה אינו דא"כ למה פסק הרמב"ם

בפ"ז מה' מעילה ה"ב דאם היה הבשר בשר עולה וכיוצא בו לא מעל אלא האוכל בלבד שהרי הוא חייב באיסור אחר יתר על המעילה ובכהת"כ אין שליח לדבר עבירה ע"ש, ועיין במל"מ שם מש"כ בזה, ואי נימא דבאכילה איכא מעילה משום הוצאה מרשות למה לא יתחייב המשלח על אכילת השליח בשר העולה, אלא ע"כ כיון דההוצאה לא הוה רק ע"י אכילה אם לא נהנה כדרך אכילה והנאתה גם הוצאה מרשות הקדש וחילול ליכא כמש"כ השמ"ק בכתובות ודף למ"ד) ע"ש, ולא שייך לחייב את השליח מטעם הוצאה מרשות לרשות אלא כשיש חיוב מטעם אכילה וכשיש איסור גם זולת איסור מעילה הדרינן לכללא דאשלד"ע ודו"ק, ומהראוי היה להעיר כאן גם בדברי התוס' מעילה (י"ח ע"ב) שכתבו דגם במעילה זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן, וגם היה ראוי להעיר בשיטת הרמב"ם בפיהמ"ש במעילה פ"ה דס"ל דגם הוצאה מרשות הקדש החיוב הוא משום הנאה ע"ש, אלא שאינני רואה להאריך יותר מדי וגם המבין יבין מעצמו ע"פ דברינו עד עתה מה שיש לדבר עוד בזה ע"פ שיטת התוס' והרמב"ם שהעירותי זה עתה, ומ"מ אביא כאן להשלמת הדברים מה שהביא הרב דרך ים בשם אחד מהחריפים מוהר"ר בנימין הערמעלע שליט"א להעיר, דבשואל על הקדישו למה לא יתחייב מעילה משום מוציא מרשות הקדש, והרי ביבמות (דף פ"ח) אמרינן הקדש שלו מהימן משום דבידו לאיתשולי עליה ואם ימעול כשישאל על ההקדש הרי אין זה בידו עיין בזבחים (דף ל"ד ע"ב) בתוס' ד"ה כל, אך י"ל דע"י שאלה הרי נעשה חולין למפרע דחכם עוקר את הנדר מעיקרו וממילא ליכא מעילה, אלא דלפי"ז לא יהיה רשאי לשאול על הקדישו רק ע"י חרטה דמעיקרא אבל ע"י חרטה דהשתא דהותר רק מכאן ולהבא לא יוכל להתיר משום דיבוא לידי מעילה ויש להאריך ולהרחיב בזה, אלא דבאמת לדינא נראה דודאי השואל על הקדישו אין בו משום איסור מעילה דהוצאה מרשות הקדש אפי' ע"י חרטה דהשתא, ולא כתבתיו רק להעיר אח המעיין בפלפולים וסברות שכתב הרב דרך ים דכל פטפוטי דאורייתא טבין, ולענין הא דהרמב"ם פוסק דמעילה דקדק"ד ששחטן בדרום וכיוצא הוא מדברי סופרים, יתבאר איה"ש עוד בדברינו להלן ובחידושי על הרמב"ם הל' מעילה:

רש"י ד"ה אליבא דר"י וכו' ג' מיעוטים עכ"ל ולא אמרינן אין מיעוט אמ"ע אלא לרבות כיון דכל מיעוט בא לענין אחר ובירושלמי הוריות יש דבג' מיעוטים לא אמרינן אין מא"מ אלא לרבות:

שם בגמ' דאורייתא משלם חומש דרבנן לא, אין להקשות מ"ש מאוכל תרומה דרבנן כגון תרומת פירות ותרומת מעשר של דמאי דמשלם חומש כבתרומות פי"א מ"ב ובב"מ (דף נ"ה ע"ב) וכן פסק הרמב"ם דשלשה תשובות בדבר, חדא דהרמב"ם גופא כתב בפ"י

מה' תרומות ה"ד בזה"ל דמן הדין היה דאין חייב חומש על תרמ"ע של דמאי אבל אמרו חכמים דאם לא יתנו חומש יזלזלו בה עכ"ל, והכ"מ לא הראה מקומו אבל כן מפורש בירושלמי פ"א ה"ב דמס' דמאי והובא בר"ש שם, והאי טעמא שייך גם בתרומה דרבנן אבל קדשים דלא שייך בהו טעמא דזלזול דבלא"ה בדילין מהן ונוהגין בהם כבוד משו"ה בדרבנן אין חומש, שנית כיון דבמעילה יש חומש ואשם ולא אזיל חד בלי חבריה ובדרבנן הרי אין אשם משום איסור חולין בעזרה משו"ה גם חומש ליכא, משא"כ בתרומה דרבנן וכיוצא כיון דגם בדאורייתא קרבן ליכא רק חומש משו"ה משלם חומש גם בדרבנן דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקנו, משא"כ במעילה דא"א לתקן כעין דאורייתא משום האשם משו"ה די שישלם הקרן לבד, ושלישית י"ל לפ"מ שהחליטו האחרונים דגם שוגג דרבנן צריך כפרה דלא כהנתיבות בח"מ סי' רל"ד סק"ג, והתוס' בכתובות (דף למ"ד ע"ב) ד"ה זר כתבו דתשלומי קרן וחומש דתרומה הוא משום כפרה אבל תשלומי קרן וחומש דמעילה הוא משום גזל הקדש לא משום כפרה ע"ש, א"כ בתרומה כיון דגם החומש בא לכפרה גם בתרומה דרבנן בעי כפרה ומשלם החומש, אבל חומש דמעילה שאינו בא לכפרה רק גזה"כ הוא לכן במעילה דרבנן ליכא חומש:

וא"ש בזה גם הא דהפודה מע"ש של דמאי דאינו מוסיף חומש כדאיתא בדמאי פ"א, משום דרק באכילה דשייך כפרה צריך חומש. לכפרה אבל בפודה לא בעי חומש כמש"כ התוס' בב"מ (דף נ"ה ע"ב) ד"ה ויחזור ויפדה, ובגמ' שם (דף נ"ו) אע"פ שמקיל ר"מ בפדיונו מחמיר הוא באכילתו נמי הוא מה"ט, ואף שהנתיבות בח"מ סי' כ"ח סק"ב כתב דקדוה"ג גם במעילה החומש הוא משום כפרה ולא משום גזל דהרי קדוה"ג לאו בר דמים הוא ע"ש וכאן בסוגיא הרי בקדוה"ג איירינן מ"מ כבר ביארתי בתשובה בספרי תקה"ש דיש ראשונים דס"ל דקדוה"ג נמי משום שיווי דמים הוא וגזל יש בו, והנה ברמב"ם פ"ט הי"ג מה' מעה"ק ז"ל הלחם המורם מן התודה ספק תרומה הוא לפיכך אין חייבין עליו מיתה וחומש כתרומה ואינו מדמע כתרומה עכ"ל, והיא בעיא דלא אפשיטא במנחות (דף ע"ז ע"ב) ותמה הכ"מ למה אינו מדמע כתרומה כיון דספק הוא הו"ל לפסוק לחומרא עכ"ל, והג"מ ר"י פיק ז"ל בחידושיו תירץ דכיון דמה"ת גם תרומה בטלה ברוב ורק מדרבנן בעינן ק"א הו"ל ספק דרבנן ולקולא, אלא שהקשה דלמה פטרו הרמב"ם מחומש מספק ולא תירץ כלום, והמל"מ שם כתב דבאמת לדעת התוס' בכתובות הנ"ל דהחומש הוא משום כפרה בתרומה צריך להפריש חומש מספק אלא שא"צ ליתנו לכהן דהכפרה תלויה בהפרשה עכת"ד, אבל לפי דברי הרמב"ם פ"י ה"ד מתרומות הנ"ל דמן הדין א"צ חומש אתרומ"ע של דמאי והא דמשלם חומש הוא רק שלא יזלזלו בה, ולהרמב"ם דספק

דאורייתא מה"ת לקולא רק מדרבנן מחמרינן הוה לחם תודה דין תרומה מספק האיבעיא דלא אפשיטא דהוה רק מדרבנן, וזלזול הכא ליכא שהרי היא קדשים משו"ה אין בו חומש, ופרט זה הוא רק לפום רהיטא בשגם יש לעיין עוד אם גם במקום חיוב מיתה בידש"מ ס"ל להרמב"ם ספק דאורייתא לקולא, ובפרט דכאן החיוב מיתה גופה היא בעיא דלא אפשיטא ועיין בתוי"ט פ"ב דביכורים מ"י, ועיין עוד במש"כ בענין זה לקמן (דף ט"ו ע"ב) על המשנה דהתרומה ותרומ"ע וכו', וכאן אין להאריך יותר:

ולכאורה לפמש"כ הש"ך ביו"ד סי' קי"ט ס"ק כ"ז דחז"ל לא גזרו איסור להוציא ממון דלממון אוקמה אדין תורה ע"ש, א"כ כשגזרו איסור דמאי על פירות ע"ה למה גזרו תשלום חומש, הרי לענין הוצאת ממון אוקמה אדין תורה, אבל באמת אין כאן קשיא דלכאורה להש"ך יקשה איך משכח"ל כלל איסור דרבנן הרי בזה שאנו אוסרין איזה דבר על האדם אנו מפסידין אותו ממון, עיין בפנ"י גיטין (דף נ"ד ע"ב) ד"ה אמר אביי כל שבידו וברשב"א גיטין (דף נ"ג ע"א) ד"ה מאי טעמא ובש"ך יו"ד סי' קכ"ז סק"ג] וע"כ לומר דהש"ך לא קאמר לה רק לענין להוציא ממון ממקום אחר בזה אמרינן דחז"ל גזרו רק לענין איסור אבל לא לענין ממון, אבל מה דמפסיד ממון תיכף ע"י האיסור ודאי ע"ז היה עיקר הגזרה ויש להם כח ע"ז מטעם הפקר בי"ד, וכיון דחומש תרומה ותרומ"ע הוא משום כפרה הרי החומש במקום האיסור גופיה קאי שאחז"ל שזה יהיה אסור באכילה ושיצטרך כפרה כתרומה דאורייתא, דענין הכפרה והאיסור דא ודא אחת היא, והא דמשלם קרן במעילה דרבנן אף דמעילה לאו משום כפרה הוא משום דהקרן הא משתרשי ליה ודו"ק בכ"ז היטב:

שם בגמ' מתו נמי תנינא וכו' לגירסת רש"י הלשון אינו מדוקדק אבל מ"מ אשכחן בש"ס כה"ג וז"ל ספר הצבא לבעל המאור ז"ל, מידה חמישית תנינא ברוב מקומותיו הוא ע"ד בירור ופישוט כלומר הא תנינא ולא אצטריך לן למיהדר בה חוב, ונמצא בקדושין (דף כ"ג ע"א) בחילוף זה על משנת עבד כנעני שקונה א"ע תנינא זכין לאדם שב"פ וא"ח אלא בפניו הוא אמור דרך קושיא לסתור מה שלפניו על דר"מ ועל דרבנן, ובשבת (דף קמ"א) אראב"א תנינא הקש שע"ג המטה וכו' לקושיא על ר"נ עכ"ל וה"נ דכוותם אלא דלשון נמי קשה מעט אבל מצינו גם כיוצא בזה בזבחים (דף מ"ג ע"א) וגם שם הקושיא על עולא וק"ל:

ברש"י ד"ה ומשני הואיל וכו' דכתיב ביה ירצה לכפר עכ"ל, ברגמ"ה הלשון דכתיב ונרצה לו לכפר וזה נכון עיין בתוי"ט זבחים פ"ב מ"ג ובנימוק"י הגרי"ב שם ודו"ק:

דף ג.

והתנן חטאות המתות ומעות ההולכות לים המלח לא נהנין ולא מועלין, לשון זה דלא נהנין ולא מועלין איכא בכמה דוכתא בכונה שאסור בהנאה רק מדרבנן, ועין כאן ברש"י ובתוס' ובבה"ז וביתר המגיהים, וגבי קדשים שמתו קתני בלשון יצאו מידי מעילה ד"ת לשון דלא מצינו בשאר דוכתי, ונראה מזה דקדשים שמתו רק מידי מעילה יצאו דבר תורה אבל אסורין בהנאה מה"ת גם כשמתו, וכן מוכח מהתוס' בב"ק (דף נ"ג ע"ב) שהקשו שם ד"ה איפוך דלמ"ל קרא דרעהו למעט הקדש תיפוק ליה שאין המת שלו ואם קדשים שמתו מותרין בהנאה לא מקשו מידי, ומדברי התוס' האלה מוכח דלא לבד הנאה של כילוי אסור שהרי יש מצוה לקוברן כדתנן בתמורה (דף ל"ב ע"א) אלא אפי' הנאה שאינה של כילוי דיוכל לקוברן אח"כ נמי אסור דאל"כ אכתי אין מקום לקושיתם, וכן בדין דכיון דכל הקדשים ואפי' קדשים קלים מחיים אסורין בהנאה כמו שנתבאר בדברינו לעיל (דף ב' ע"א) בתוס' ד"ה קדק"ד מקרא דבל יחל דברו ע"ש, וכל הקדשים אסורין באכילה קודם זריקה מקרא. דודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל כבפסחים (דף ע"ז ע"ב) ואיכא נמי בכולן לאו דלא תוכל לאכול בשעריך כבמכות (דף י"ז) ולשיטת הרמב"ם לאו זה גם על הנאה קאי עיין פ"א מה' מעילה, א"כ אף כשמתו במה יפקע איסורם כיון דזריקה ליכא וכן מפורש במכילתא פרשה משפטים סי' ק' היה ר' ישמעאל אומר קו"ח מה חטאת שבשרה מותר בשחיטה עורה אסור במיתתה וכו' עיי"ש, וה"ה קדשים ששחטן בחוץ נמי כמאן דחנקינהו דמי שהרי לעיל בריש מכילתין הו"א דגם קדק"ד ששחטן בדרום כמאן דחנקינהו דמי אלא משום דדרום ראוי לקדק"ל לאו כמתו דמי ע"ש, וא"כ בשחטן לכל הקדשים בחוץ דלא חזי לשום שחיטת קדשים ודאי דכמתו דמי ואסורין באכילה והנאה מה"ת, ומש"כ התוס' בקדושין (דף נ"ז ע"ב) ד"ה מה שלי בשלך אסור בשם הר"ם דקדשים שנשחטו בחוץ מותרים גם באכילה באמת שיטתו קשה מאוד ועיין במהר"ם לובלין ובמקנה שם, ומשו"ה קאמר יצאו מידי מעילה ד"ת אבל איסור ד"ת יש בהן ועיין מש"כ בזה בספרי תקה"ש סי' ט"ז:

מיהו נראה דכל זה הוא בבהמות דמחיים יש להם פדיון כשהוממו עכ"פ משו"ה שם הקדש יש עליהם גם כשמתו, אבל עופות כיון שאין להם צד פדיון עיין לקמן (דף י"ב) ובתוס' שם. כשמתו דלא חזיין תו להקרבה פקע קדושתן לגמרי ואין בהן איסור הנאה מה"ת רק מדרבנן, כדתנן לקמן (דף י"א ע"ב) דאפי' בני יונה שעבר זמנן לא נהנין ולא מועלין והסבירו שם התוס' ד"ה ר"ש דכיון דאין לעופות פדיון לא איקרו קדשי ה' ע"ש וה"ה כשמתו, ובזבחים (דף ס"ט ע"ב) בתוס' ד"ה ר"י אומר הקשו במלק עוף טרפה דלא

ליחל איסור נבלה על איסור קדשים, הקשה עליהם בצדק הגאון הרש"ש בפסחים (דף ל"ה ע"ב) דהרי קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ומאיסור הנאה לגמרי גבי עופות ושפיר חייל עליהם איסור נבלה, אולם בלא"ה הרבו האחרונים לדבר בדברי התוס' ההם עיין בצ"ק שם ובשעה"מ פי"ו מה' איסורי ביאה ועוד אחרונים ועיין גם בר"ש פ"א דטהרות משנה ג' ובספר חיבת הקודש בזבחים שם ואכמ"ל בזה יותר:

ברש"י ד"ה כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום וכו' אלא מאי מעל מדרבנן לישנא אחרינא בחטאת מתה הוא דמעל וכו' אבל בשאר קדשים כגון עולה וכו' כן היא גירסת הצ"ק ונדפסה כבר על הגליון, אבל אין זה מוכרח דהרי ברישא לענין מעילה בחייה ודאי דלאו דוקא חטאת קתני וה"ה עולה ואשם א"כ גם סיפא נימא דלאו דוקא חטאת קתני, והתוס' במנחות (דף נ"ב) נמי מיאנו בגירסא הזאת ועיין בפירגמ"ה ובשמ"ק כאן ודע דמש"כ רש"י בלשונו אבל בשאר קדשים כגון עולה ואשם ושלמי ציבור משום דלאו לכפרה אתו, הנה עולה ודאי דורן היא כבזבחים (דף ז') ובערכין (דף כ"א) וכן איתא עוד בכ"מ, ומ"מ מבואר בכמה דוכתי דעולה מכפרת אעשה ועל לאו הנל"ע עיין ביומא (דף ל"ו) ובבכורות (דף כ"ו) ועוד בכ"מ אלא שאינה מכפרת רק מקופיא עיין בב"ב (דף מ"ח ע"א) תוס' ד"ה יקריב ורמב"ן ורשב"א בחידושיהם שם, אבל לעומת החטאת נקראת עולה דלא אתי לכפרה וא"ש, אבל מש"כ רש"י וכן הרגמ"ה כתב בלשון זה ממש דאשם נמי לא בא לכפר אתמה מאוד שהרי אש ודאי לכפרה בא כמו חטאת ומשו"ה קיי"ל דחייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותם כידוע, ואולי כונתו על אשם נזיר ומצורע ודוחק, אשר ע"כ אלמלי מסתפינא הו"א דמילת אשם ט"ס הוא וצ"ל עולה ושלמים בין ברש"י ובין ברגמ"ה וצ"ע, ועיין בדברי רש"י בדיבור זה בגליון הרש"א בדפוס ווילנא:

שם ברש"י ד"ה לא נהנין מהן מדרבנן דאיסורא איכא עכ"ל, כבר נתבאר לעיל בגמ' בדברינו בד"ה והתנן חטאות המתות וכו' דאע"פ דקדשים שמתו איסורא דאורייתא אית בהו בהנאתן אלא דמעילה ליכא בהו מה"ת, ומ"מ חטאות המתות אין בהם שום איסור כיון דגם מחיים לא יצוייר בהם שום ריוח להקדש וה"ה מעות ההולכות לים המלח אין בהן שום איסור מה"ת כיון דגם מצות קבורה אין בהן ורק איסור דרבנן יש בהן וק"ל, אך קשה דבבכורות דף ט"ז איתא אי מהלכתא הוה אמינא איסורא איכא לאו ליכא וכו' ע"ש הרי שיש באכילתם איסור תורה, וה"ה בהנאה דמ"ש. אך לפי הלשנא אחרינא שברגמ"ה שם דקאי באי אקרבה ע"ש א"ש, ובזבחים ר"פ התערו' מפורש דאיסור הנאה יש נמי בהם ואני בעניי איני יודע טעמא מאי ואכמ"ל:

שם ברש"י ד"ה ולא מועלין אפי' מדרבנן וכו' עכ"ל, כל האריכות שבלשון רש"י כאן ליתא ברגמ"ה, ובאמת הניח הבה"ז דברי רש"י אלה בצ"ע דמוכח בכ"ד דלא מועלין הוא מה"ת, ובשמ"ק כאן הוסיף בלשון רש"י הערה מלקמן (דף י"א ע"ב) בתורים שלא הגיע זמנן, אבל בתוס' שם ד"ה תורים מפורש דגם בתורין ליכא מעילה אפי' מדרבנן וסיימו שם וז"ל וא"כ ש"מ דכל היכא דקתני במתניתין [כן הגיה השמ"ק שם אין מועלין ר"ל אפי' מדרבנן עכ"ל וכיון דלא כתבו התוס' כלל זה רק במשנה וכן הוא באמת גם לקמן (דף י"ב ע"ב) בתוס' ד"ה ודמיו ע"ש אזדי להו מעט מהערות הבה"ז ומ"מ אכתי נשארו מאיזו משניות שהביא שם וגם בגליון הש"ס דף י"א ע"ב העיר מע"ז דף מ"ב וצ"ע:

בגמ' איתיביה רב יוסף לרבה חדא מגו חדא וכו' מכאן קשה על התוס' פרק חטה"ע (דף ס"ח ע"א) שכתבו דהא דמולק בלילה אינו מטמא בבית הבליעה אתי גם כר' יהודא דס"ל נשחטה בלילה תרד, דהני תלתא מיעוטי בבהמה נאמרו אבל לא בעוף, דלפי"ז מאי פריך רב יוסף לרבה מהא דעוף אם עלה לא ירד דילמא עוף שאני דאפי' לר"י אם עלתה לא תרד, ועיין לעיל בתוס' ד"ה ורבה אמר, אולם לפמש"כ לעיל דטעמיה דרבה הוא משום דכמאן דחנקינהו דמי א"כ אין לחלק בין בהמה לעוף וא"ש ודו"ק:

תיובתא דרבה תיובתא, הנה הרמב"ם פוסק בפ"ג מה' מעילה דבכל הפסולין מועלין רק מדרבנן והקשו עליו רבים דהרי לרב יוסף המעילה היא מדאורייתא לרהיטת הש"ס, ועיין מה שתירץ בזה הלח"מ פ"ג ה"ג מה' פסוהמו"ק ועוד אחרונים תירצו בזה כל אחד ע"פ דרכו, והקרן אורה כתב דלרבה הרי ודאי הא דקמשני מאי מועלין מדרבנן לאו בשחיטת דרום לחוד קאמר אלא בכל הפסולין, דהרי מלשון הצריכותא בריש מכילתין נראה דשחיטת דרום מסתבר יותר שימעול מאינך פסולין, ואם שחיטת דרום מעילתו רק מדרבנן כ"ש אידך, ופוסק כרבה לגבי רב יוסף אע"ג דרבה איתותיב בדין דאם עלו ירדו אבל בהא דס"ל דהמעילה בפסולין היא מדרבנן לא איתותיב, והא דתנן וכולן אין מטמאין בבית הבליעה ומועלין בהן אין הכונה דהמעילה מה"ת ולומר דהמטמאין בבית הבליעה מעילתן רק מדרבנן ושאין מטמאין בביה"ב מעילתן דאורייתא, אלא דזה גופא קמ"ל דאע"ג דאין מטמאין בביה"ב מ"מ אין מיצוי דמן מוציאתן מידי מעילה דרבנן וכ"ש המטמאין בביה"ב דמועלין בהן מדרבנן, ולקמן (דף ז' ע"א) הוכיח הקרן אורה דלמסקנא גם רב יוסף מודה דמעילת כל הפסולין הם מדרבנן ועיין בראש בב"מ פ"ב אות י"ז והאריך בזה ועוד נדבר בזה איה"ש ודו"ק:

בתוס' ד"ה חדא מגו חדא וכו' אלמא דשינוי עולת העוף שעשאה למטה שמלקה למטה עכ"ל, התוס' בזבחים ונדה לא כתבו כן ובאמת בזבחים איתא להדיא דבשינוי מיצוי איירי:

באו"ד ומנתינת דם לא מצי למפרך כצ"ל כמו שהגיה הצ"ק, ואזלי הכא בשיטה זו דרבה לא פליג רק אשחט בדרום ולא על קיבל בדרום כ"כ הקרן אורה וק"ל ומיהו מפורש כאן בדבריהם דמליקה בשינוי מקום פסולה וכן כתבו לקמן בזה"ל הלכך אם מלקה למטה פסולה עכ"ל, ואעולה קאי דלמטה מליקתה פסולה וכן הוא עוד בדיבור זה לקמן וכן הוא האמת דככה מבואר בזבחים (דף ס"ז ע"א) ובתוס' שם ד"ה ועולת העוף ועוד בכמה דוכתי ואין להאריך בזה, ולכן פליאה היא על הרב תפא"י במשניות קנים פ"א אות ה' שכתב וז"ל מיהו מליקה של עולה וחטאת כשר בכל מקום במזבח עכ"ל, ויותר פירש דבריו בהקדמתו הנקראת חומר בקודש פ"ה אות ו' וז"ל שם מיהו מליקה עצמה כשרה בכל מקום בעזרה זבחים דף ס"ג ע"ב עכ"ל, מבואר דס"ל דגם בעולה המליקה כשרה בכל מקום וזה אינו ואדרבה מזבחים (דף ס"ג ע"ב) שם ברש"י מבואר דדוקא בחטאת אין פסול שינוי מקום במליקה אבל בעולה דגם המליקה ילפינן שם בזבחים (דף ס"ה ע"א) דבעי למעלה ודאי דלמטה פסולה רק חטאת בכ"מ מליקתה כשרה:

שם והא דפליגי בה רבה ורב יוסף פשיטא ליה לר"א וכו', סוגיא זו איתא בסוף זבחים בסיגנון אחר ועיי"ש בתוס' ובמפרשים, ובעיקר סוגיא זו קשה לי טובא דהרי להדיא אמרינן לעיל בריש הסוגיא דאליבא דר' יהודא לא פליגי רבה ורב יוסף דודאי אם עלו ירדו כי פליגי אליבא דר"ש, וא"כ נימא דכי קמבעיא ליה לר"א אליבא דר' יהודא דהלכתא כוותיה ופלוגתא דרבה ור"י היא אליבא דר"ש, וכשהרציתי דברי אלה לפני הגאון הגדול מו"ה אפרים דוב לאפ אב"ד דק"ק ווערשבעלאווע ז"ל השיב לי בזה"ל, נראה דבהא דקאמר דאליבא דר' יהודא לכו"ע אם עלו ירדו נדחקו התוס' בזבחים (דף ס"ח ע"ב ופ"ד ע"א) דהא דניתנין למעלה שנתנן לחטה וכו' גם לר' יהודא אם עלו לא ירדו דילפינן זה מזה ואמאי בשחיטת דרום ירדו דהרי כשרים בקדק"ל, וע"כ לומר דשינוי במקום שחיטה שאני דלא ילפינן מקרבנות אחרים. אבל בעולת במת יחיד שהכניסה לפנים שהיא עצמה היתה כשרה בתחילה בכל הצדדים ס"ל להש"ס דבאותה בהמה ילפינן מהכשרה בתחילה גם לר' יהודא דאם עלה לא ירד כמו לר"ש, ורק לרבה דס"ל דגם לר"ש ירדו דכמאן דחנקינהו דמי י"ל דה"ה בעולת במת יחיד שהכניסה לפנים כמאן דחנקה דמי ופסולה לכו"ע, והכי פירושה מדקמבעיא ליה לר"א בעולת במת יחיד מכלל דבשחיטת דרום פשיטא ליה אליבא דר"ש או כרבה או כרב יוסף, דאם מספקא ליה

אליבא דר"ש הו"ל לשאול האיבעיא שלו אליבא דר"ש בשחיטת דרום, דהא ר"א לאו לענין דינא קמבעיא ליה בעייתו דהרי כבר נאסרו הבמות וקדושת ירושלים אין אחריה היתר כדקיי"ל דלא כר' יצחק במגילה (דף יו"ד ע"א) וע"ש בתוס' ד"ה ומאי טעמא ע"ש, ומדלא מבעיא ליה בשחיטת דרום אליבא דר"ש מכלל דפשיטא ליה איך הדין אליביה, ובאמת יש להבין כונת התוס' בזבחים שכתבו דמשו"ה שחיטת דרום ירדו אליבא דר' יהודא דחשיב כשוחט בחוץ וכמאן דחנקינהו דמי הא לרב יוסף ע"כ לאו כמאן דחנקינהו דמי דאל"כ גם לר"ש למה לא תרד, מ"ש דלרי"ה פשיטא דהוה כשחוטי חוץ וכמאן דחנקינהו ומ"ש דלר"ש לא אמרינן כן עכ"ל אח"כ הדפיס זה בספרו בזבחים דף ס"ח ע"ב ולחומר הנושא המה דברים הניתנים להאמר, ועיין בתוס' פסחים (דף כ"ו ע"א) ד"ה והא הכא דלא אפשר שכתבו שם וז"ל, הוה מצי אביי לאוקמא כר"ש דאליבא דר' יהודא פליגי עכ"ל, מיהו התם משני אביי דעדיפי מינה וק"ל. אמנם להרמב"ם דפוסק בה' פסוהמו"ק פ"ג ה"ז דקד"ק שנשחטו בדרום לא ירדו אע"ג דפוסק כר' יהודא וכתב שם הכ"מ דגירסא אחרת היה לו בגמ' ונדחקו בזה הבה"ז והצ"ק סוף זבחים, והרב יואל הורעוויץ בספרו יבא הלוי כותב דמשום קושית התוס' בזבחים (דף פ"ד) הנ"ל גורס הרמב"ם בשמעתין אליבא דר"י כו"ע לא פליגי דאם עלו לא ירדו א"כ קושיתי מעיקרא לקמ"ד וא"ש הכל ודו"ק:

אלא דגירסא זו אינה מובנת כלל לדעתי:

דף ג:

אמר רב גידל א"ר זריקת פגול אינה מוציאה מידי מעילה וכו', הנה שיטת המפרש שהיא שיטת רגמ"ה כאן אות באות [אלא שברגמ"ה יש טעות הדפוס בד"ה זריקת פגול וכו' ובזריקה עשה סתם וצ"ל ובזריקה פגל ג"כ עיין בזה שכן הוא האמת] חמוה בכל סוגיא זו, וגם דבר פשוט וברור הוא דאם פגל בשחיטה לחוד אע"פ ששאר עבודות עשה בשתיקה הוא פגול גמור לכל דבר וחייבין עליו כרת כמפורש בכמה משניות בזבחים דלא כהמפרש ורגמ"ה וצע"ג על דבריהם, אך שיטת התוס' ברורה דרב גידל מיירי בשחט בפגול ושתק בזריקה כמש"כ בד"ה א"ר גידל, וכונתם לומר דאפי' בכה"ג אין הזריקה מועלת אח"כ לענין מעילה ומכ"ש אם פגל גם בזריקה, אלא משום הקושיא מתודה פירשו הכי דהרי הקושיא הכי היא דכמו דאמר רב גידל דבשחיטה לחוד הוה פגול ולא מהני שוב הזריקה לענין מעילה א"כ לא תהני נמי לקדש הלחם כיון דכבר נפגל בשחיטה, אבל ודאי דאין חילוק בין פגל בשחיטה לחוד ובין פגל נמי בזריקה, ומשני ר' אבא דבשחיטה לחוד באמת עדיין לא חשיב פגול גמור והפגול נקבע רק אחר זריקה

כהרצאת כשר, משו"ה בתודה אף דהשחיטה היתה חוץ לזמנה מ"מ הלחם קדוש דהרי השחיטה מקדשה ללחם ובשעת שחיטה עדיין לא הוה פגול גמור, אבל לענין הבאה או הוצאה ממעילה כיון דזרק אח"כ הזריקה גמרה הפגול ואינה מועלת לענין מעילה עוד, ותו מקשה מדאמר עולא קומץ פגול וכו' פקע פגולו ממנו מדקאמר פקע מבואר דהיה פגול תיכף אחר קמיצה אמנם לא לענין כרת אבל שם פגול חל עליו קודם הקטרה וה"ה קודם זריקה בבהמה ואפ"ה קידש הלחם וה"נ לענין מעילה וקשיא לר"ג, ומשני איסורא דמייתי לידי פגול אבל פגול גמור לא הוה עד אחר זריקה משו"ה קידש הלחם, ופריך מהא דאם אחרים מביא לידי פגול וכו' ואם לא פקע פגולו ממנו איך מביא אחרים לידי פגול הא עפרא בעלמא הוא, ואם נימא דפגול לא חייל קודם הקטרה אמאי הוה עפרא בעלמא, ומשני דאפ"ה כיון דכבר התחיל ביה איסור פגול עפרא בעלמא הוא אבל שם פגול ממש לא הוה עד לאחר זריקה זהו תמצית שיטת התוס':

ודע דהמפרש והרגמ"ה כתבו גם לעיל (דף ב' ע"ב) ד"ה ומשני הואיל ומרצה לפגולין וכו' דאין נקבע פסול פגול לחייב כרת עד שיקרב כל מתיריו לשם פגול עכ"ל, וכן הוא גם הכא בסוגיין וגם התם לעיל בפי' קדמון הנדפס בסוף מס' מדות מכתב יד בדפוס ווילנא, אבל כבר נתבאר שהדברים האלה תמוהין, ויתר הדברים בפרטיות בדברי המפרש ובדברי התוס' בסוגיא זו עיין בהגהות חק נתן כי אין צורך לכפול דברי המחדשים והמגיהים הנדפסים עם הש"ס וכן בכל המס' לא אכפיל דבריהם רק אם יש להעיר עליהם:

זריקת פגול אינו מוציא מידי מעילה ואינו מביא לידי מעילה, הרב דרך ים הביא כאן קושיא מספר עמק יהושע סי' י"ז בהגהות הנקראים שפת העמק דלרב גידל מאי פריך הש"ס בכריתות (דף י"ד ע"א) וניתני ה' חטאות ונוקמה כגון דאכל כזית פגול, הא בשבועות (דף כ"ד ע"ב) פריך הש"ס ונתני שבועה ומשני מידי דאיתא בשאלה לא קתני ופריך והרי הקדש ומשני בבכור עיי"ש, וא"כ המשנה דכריתות ע"כ איירי בבכור שהוא קדק"ל ואם הוה פגול הרי אין בו שוב מעילה לרב גידל ויחסר אשם המעילה דקחשיב במשנה שם, ואין לומר דהמקשה בכריתות לא ידע עוד דהמשנה מיירי בבכור, דא"כ הו"ל להקשות וליתני ששה חטאות כגון שבועה ופגול ביחד, אלא ע"כ מדפריך ליתני חמש דידע דמיירי בבכור שהוא קדק"ל א"כ אליבא דר"ג אין קושיתו כלום כן הקשה הרב שפת העמק, ואין לי ספר זה לעיין בו אם כתב שם גם איזה תירוץ ולכאורה הקושיא גופה קלישתא היא יותר מדי שהרי אין אחריות קושית הש"ס על רב גידל ואם הש"ס פריך שם רק להחולקים על רב גידל מה בכך, ואולי שהקושיא יהיה על הרמב"ם דפסק כר"ג והרי סוגית הש"ס בכריתות בהקושיא ור' זירא ורב פפא דנחתו שם לתרץ קושיא

זו ע"כ דלא ס"ל כרב גידלו וא"כ מה דתירץ על קושיא זו הרב דרך ים דרב גידל ס"ל כמ"ד לקמן (דף ה') היתר שחיטה או היתר זריקה שנינו וא"כ גם קודם שנזרק כיון שנשחט או נתקבל הדם בהיתר שוב אין מעילה בבשר קדק"ד וכן יש מעילה באימורי קדק"ל גם קודם זריקה כמש"כ התוס' לקמן (דף ז' ע"ב) ד"ה הא ממונא דבעלים הוא ע"ש, וא"כ י"ל דהא דאמר ר"ג זריקת פגול אינו מביא לידי מעילה בקדק"ל הוא דוקא בשפגל בשחיטה דלא נחית לה עדיין מעילה מעולם, אבל אם השחיטה והקבלה היתה בהכשר ופגל רק בזריקה שכבר חל עליה חיוב מעילה משעה שהיתה ראויה לזריקה, אפי' אם נתפגל אח"כ בזריקה שוב אינה יוצאה מידי מעילה גם לר"ג, וא"כ שפיר פריך הש"ס בכריתות בקדק"ל כלומר בבכור גם לר"ג כגון שפגל בזריקה דיש בו גם מעילה וגם איסור פגול עכ"ד, והרי על הרמב"ם אין זה תירוץ של כלום שהרי הרמב"ם פוסק בפ"ג מה' מעילה דהיתר אכילה שנינו ופוסק שם בפ"ג מה' מעילה כרב גידל, ושני אלה ביחד נסתרו מסוגיא דש"ס דכריתות שם, וגם מלבד זה תירוץ זה מגומגם הוא ואינני רואה צורך להאריך בו:

והנראה לענ"ד לומר בזה דהנה במה דמוקי לה למתניתין דכריתות דיש אוכל אכילה בשבועות שם בבכור, הקשה בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' קכ"ג דהרי בכריתות שם קאמר דהא דחל איסור נותר אחלב הוא משום מיגו דאתוסף איסורא לגבוה אתוסף גם להדיוט, וא"כ בבכור שנאכל לב' ימים ולילה אחר הרי אין כאן מיגו כיון דלגבוה נפסל והוה נותר בעלות השחר הראשון ואז עדיין מותר להדיוט ולא מצי חל איסור נותר אאיסור חלב, וא"כ איך אפשר לאוקמה להמשנה בבכור דא"כ איך חייב חטאת אנותר והיא קושיא נאה, ואף לפמש"כ הדרך ים בשם הרב החו"ב מו"ה אהרן קורץ נ"י דפליגי בזה ר' זירא ור"פ בכריתות שם (דף י"ד ע"א) דמסיק שם הש"ס דבזית אחד מיירי בב' זיתים לא מיירי, ופריך והקתני יוהכ"פ דבככותבת ומשני ר' זירא דמיירי שאכל כוליא בחלבה ורב פפא משני דמיירי דמליא בתמרי ע"ש, וצריך ביאור למה נאיד ר"פ מתירוץ ר"ז, ואמר הרב הנ"ל דבזה פליגי דר"ז ס"ל דכשנעשה נותר לגבוה נעשה נותר גם להדיוט ומשו"ה א"ש דחל נותר אחלב גם בקדק"ל כבכור, דמיגו דאתוסף איסור לגבוה אתוסף גם להדיוט וא"כ הרי מצי לאוקמי לכולי איסורי זולת יוהכ"פ בחלב עצמו, ואיוהכ"פ חייב כגון שאכל כוליא בחלבה ולא חייב אכוליא רק משום יוהכ"פ ולא משום נותר דהוה בשר הנאכל לשני ימים וכשנעשה החלב נותר עדיין הוה זמן אכילת בשר, ור"פ ס"ל דבשעה שנעשו האימורים נותר לגבוה עדיין לא נעשו נותר להדיוט וא"כ אי נימא דהמשנה מיירי בקדק"ל היינו בבכור א"כ תקשה איך חל איסור נותר אחלב, וע"כ צ"ל

דהמשנה מיירי בקדק"ד דנעשים נותר לגבוה ולהדיוט בבת אחת וא"כ באכל כוליא בחלבה הרי יהא גם הכוליא נותר והש"ס בעי לאוקמי לכולי איסורי בחלב עצמו משו"ה מוקים לה כגון דמילא בתמרי עכ"ד, ואף דקלסיה הרב דרך ים וכתב שהוא נכון מאוד, מ"מ נראה דלא כוותיה אלא דכו"ע ס"ל סברת הרמ"ע ור"ז ור"פ פליגי בענין אחר עיין מש"כ בזה הרב מחנה לוי בשבועות (דף כ"ה) ע"ש, דאל"כ הרי תשאר לרב פפא קושית הש"ס דשבועות שם דליחשב נמי שבועה כיון דלדידיה לא מצי איירי בבכור וחוץ מזה כבר השגתי עליו בחידושי להרמב"ם הלכות מעילה בזה, אולם הנכון בזה הוא דהנה הבה"ז הקשה בתוס' כריתות שם (דף י"ג ע"ב) ד"ה ארבע חטאות וכו' ומוקדשין דקתני אע"ג דאיתא בשאלה מ"מ השתא דנשחטו ונזרקו דמן ליתא בשאלה עכ"ל ותמה הבה"ז והרי בשבועות שם פרכינן והרי מוקדשין ומשני בבכור, וכתב ע"ז בשו"ת הגרע"א סי' ס"ה וז"ל וראיתי בכמה ספרים ישוב הגון ונכון דסוגיא דשבועות אזלי למ"ד אכלה כולה אין נשאלין עליה וא"כ גם בשבועה השתא ליתא לשאלה, וע"כ דלא חשיב כיון דמעיקרא הי' איתא בשאלה ולזה פרכינן שפיר והרי מוקדשים דג"כ מעיקרא היה איתא בשאלה (והוכרח לתרץ בבכור] ודברי התוס' הנ"ל היא לפי ההלכה דאכלה כולה ג"כ נשאלין עליה, ושפיר י"ל דלא חשיב מאי דעתה איתא בשאלה דהיינו שבועה אבל קדשים [אפי' קדק"ד] השתא לאחר זריקה ליתא בשאלה עכ"ל וע"ש, וא"כ סוגיא דש"ס בכריתות שם לא ס"ל כלל דאיירי בבכור שהוא קדק"ל אלא בקדק"ד מיירי וכן לר"ז ור"פ שם בקדק"ד מיירי, ולפי"ז הרי מתורצת שפיר קושית בעל שפת העמק מסוגיא דכריתות על רב גידל כיון שהסוגיא בקדק"ד מיירי כמובן מאיליו, ודע שכתבו התוס' בחולין (דף קי"ז ע"א) דלר' ינאי דס"ל דאין חייבין מעילה בקדשי מזבח שיש בהן לכהנים ע"כ דמוקי נמי מתניתין דכריתות דיש אוכל וכו' בעולה ע"ש הרי דגם לר' ינאי בקדק"ד איירי ומיושב פסק הרמב"ם דפסק כרב גידל וזה נכון בעזהי"ת:

ברש"י ד"ה ולחמה חוץ לחומה וכו' ובעינן על בסמוך עכ"ל, לכאורה קשה דהרי בפסחים (דף ס"ג ע"ב) פליגי בזה ריו"ח ור"ל דריו"ח ס"ל דוקא חוץ לחומת ירושלים אבל חוץ לעזרה קידש הלחם ור"ל סבר דחוץ לעזרה נמי לא קידש דבעי על בסמוך והלכה כריו"ח וכדפסק הרמב"ם ולמה כתב רש"י כאן בסתם דבעינן על בסמוך, וגם הרי הגמרא לא נחתה כאן אי חוץ לחומת עזרה או חוץ לחומת בית פגי וא"כ לאיזה צורך כתב רש"י כאן דבעינן על בסמוך, ומצאתי בשו"ת מהר"י הכהן שעמד ע"ז ותירץ דגם ריו"ח ס"ל על בסמוך אלא דפליגי אי בעינן בסמוך ממש בעזרה או דסגי בתוך ירושלים דגם זה סמוך מיקרי, אבל חוץ לירושלים שאינו סמוך כלל הרי גם לריו"ח לא קידש, וא"כ שפיר

כתב רש"י דבעינן על בסמוך בטעמא דחוץ לחומה לא קידש הלחם דבעינן על בסמוך למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה עכת"ד, אולם לפום רהיטא אין לזה מקום כלל דהרי שם איתא והא אפלגו בזה חדא זימנא גבי שוחט את הפסח על החמץ דלר"ל בעי שיהא עמו החמץ בעזרה וריו"ח אמר אע"פ שאין עמו בעזרה, ומשני צריכא דאי אתמר בההיא הו"א בההיא קאמר ריו"ח דכל היכא דאיתא באיסורא קאי עיי"ש בלשון הגמ' בפסחים ובמנחות (דף ע"ח ע"ב) ואם נימא כדברי מהר"י הכהן דבלחמי תודה גם ריו"ח בעי על בסמוך אלא דס"ל דחוץ לעזרה סמוך הוא, וא"כ מאי מקשה והא אפלגי חדא זימנא הרי שפיר אצטריך לאשמעינן דגבי חמץ לא בעי ריו"ח סמוך כלל דהא אפי' אם שחט על חמץ שברשותו רחוק הרבה גם מירושלים נמי חייב לריו"ח כמו שפי' ר"ח שם להדיא וכן פסק הרמב"ם, ורציתי לומר דלדעת רש"י כאן במעילה אה"נ דזהו גופא תירוץ הגמ' דאי אתמר בההיא בההיא קאמר ריו"ח דכל היכא דאיתא באיסורא קאי [כן היא הגירסא במנחות שם] והלשון מוקשה מעט, אלא דהכי פירוש דמשני דאין ענין דין דחמץ לדין דלחמי תודה כלל, דהרי גבי חמץ כל היכא דאיתא באיסורא קאי כלומר דלריו"ח גבי חמץ לא בעינן בסמוך כלל ואפי' אם החמץ הוא חוץ לירושלים נמי קעבר על לא תשחט על חמץ דם זבחי, אבל גבי לחמי תודה דבעי עכ"פ על בסמוך הוה אמינא דמודה לר"ל דבעינן בסמוך ממש היינו בעזרה משו"ה אצטריך לפלוגי ולאשמעינן דמ"מ בסמוך ממש לא בעי ריו"ח אפי' בלחמי תודה, אלא דזה א"ש בלשון הש"ס דמנחות שם אבל קשה להעמיס כן בלשון הש"ס פסחים דשם הגירסא כן היא משום דאיסור הוא וכל היכא דאיתא איתא, וגם הא גופא שינוי הלשון מפסחים למנחות מצוה להבין, לכן נלענ"ד לומר דרך אחרת בזה, דהנה כבר הזכרתי דר"ח והרמב"ם מפרשי בדעת ריו"ח דס"ל גבי חמץ דעובר בהלאו אפי' אם החמץ הוא רחוק גם מירושלים, אכן הר"ש והרא"ש פ"א מ"ח דכלים כתבו דגם לריו"ח בעינן עכ"פ שיהיה החמץ בירושלים, וכדבריהם בדעת ריו"ח מפורש בירושלמי פסחים (פ"ה ה"ד) ע"ש, וא"כ אמינא אנא בעזהי"ת דבזה פליגי גם הסוגיות דפסחים ודמנחות, דהרי בפסחים מקשה הש"ס דלמה להו לריו"ח ור"ל לפלוגי בעל בסמוך גבי חמץ הא אפלגו בה חדא זימנא גבי לחמי תודה, וא"כ ע"כ דס"ל להש"ס שם בפסחים דגם גבי חמץ ס"ל לריו"ח דבעינן עכ"פ שיהא בירושלים מיהו דאל"כ הרי אצטריך לאשמעינן דגבי חמץ לא בעי ריו"ח שיהא אפי' בירושלים, דהרי בתודה מודה ריו"ח דחוץ לירושלים לא קידש הלחם, וא"כ ע"כ ס"ל להש"ס בפסחים כהירושלמי דלריו"ח נמי בעינן שיהא החמץ עכ"פ בירושלים, משו"ה לא מצי לתרץ דאי אתמר גבי חמץ הו"א בהא קאמר ריו"ח משום דכל היכא דאיתא באיסורא קאי

וכפי שפירשתי לעיל, דהרי גם גבי חמץ לאו כל היכא דאיתא באיסורא קאי דהא חוץ לירושלים גם לריו"ח ליכא איסור דלא תשחט ע"ח דם זבחי, להכי משני משום דאיסור הוא וכל היכא דאיתא איתא כלומר כיון שיש בידו עבירה שעבר על מצ"ע דתשביתו בזמנו עד חצות משו"ה חייב אף שאינו בסמוך ממש היינו בעזרה, אבל במנחות שם קושית הש"ס היא בהיפוך דכיון דכבר אפלגו בעל בסמוך גבי חמץ למה להו לפלוגי גם גבי לחמי תודה, א"כ י"ל דס"ל להש"ס דגבי חמץ לריו"ח אפי' חוץ לירושלים נמי מחייב ומ"מ פריך שפיר, דהרי גבי תודה אין לטעות ולומר דגם בחוץ לירושלים יקדש הלחם לריו"ח שהרי אם יקדש הלחם הרי יפסל ביוצא ואנן בכשר איירינן, ולכך משני שפיר דאי אתמר בההיא הו"א שאני התם דכל היכא דאיתא באיסורא קאי וא"כ לא בעינן בחמץ בסמוך כלל, אבל בלחמי תורה דגם לריו"ח בעינן בסמוך הי"א דמודה דבעי בעזרה דוקא בסמוך ממש קמ"ל, וא"כ עכ"פ דברי רש"י בכאן גבי לחמי תודה עולין כהוגן לכו"ע ודו"ק שבזה מיושב גם מה שהניח בפסחים הגליון הש"ס בצע"ג על לשון הש"ס שם בפסחים ריו"ח אמר אע"פ שאין עמו בעזרה ע"ש, ועיין בתיו"ט פ"ז דמנחות ואכמ"ל בזה:

תוס' ד"ה אלמא וכו' ופי' רבינו האי וכו' כונתו שמועלין בהן משעת הרמה עד אחר זריקה ודעת רש"י ורגמ"ה לקמן דף ט"ו ע"ב במשנה דלא כרבינו האי ע"ש:

דף ד.

בגמ' והאמר אילפא וכו', עיין מש"כ בסוגיא זו ברש"י ותוס' הרב חק נתן ואין צורך להעתיקם כיון שנדפסו כבר בש"ס דווילנא וכבר אמרתי שלא אביא הדברים הנדפסים בש"ס אם לא כשיהיה לי מה להעיר בהם בעזרתו יתברך ועיין בזבחים (דף כ"ט ע"ב) ברש"י ובתוס' שם ד"ה מחלוקת בשתי עבודות ובפסחים (דף נ"ט ע"ב) תוס' ד"ה ראי ר"מ ושם (דף ס"ג ע"א) ברש"י ותוס' ולהלן נדבר עוד בזה איה"ש ודע דמש"כ התוס' כאן ד"ה והאמר אילפא וכו' ופליגי ר"י ורבנן במפגלין בחצי מתיר עכ"ל, צ"ע מנא להו זה דהא טעמייהו דרבנן הוא משום דעירוב מחשבות הוא כדמוכח בזבחים וא"כ גם רבנן יוכלו לסבור דמפגלין בחצי מתיר ועיין בתוס' זבחים (דף כ"ט) הנ"ל ודבריהם כאן לכאורה אינם מדוקדקים:

שם בגמ' כגון דאמר הריני שוחט סימן ראשון חוץ לזמנו וס"ש חוץ למקומו, דלר"י הוה פגול וחייבין עליו כרת דמפגלין בחצי מתיר, יש לעיין לפ"מ דאמרינן בזבחים (דף ק"י ע"א) בעי ר"י נפחא קומץ מהו שיתיר כנגדו בשירים שאם הקטיר הקומץ לבד ט"מ שיתיר חצי שירים מהו לאוכלן, משרי שרי או אקלושי מקליש, ופריך אליבא דמאן אי

אליבא דר"מ דאמר מפגלין בחצי מתיר משרי שרי עיי"ש, הרי מבואר שם דאף למ"ד מפגלין בחצי מתיר מ"מ צריך להיות מחשבת הפגול עכ"פ בדבר שאם לא מפגל היה בכח אותו דבר להתיר עכ"פ מקצת הקרבן באכילה, ואף לשיטת התוס' שם ד"ה קומץ דאף לר"מ דס"ל מפגלין בחצי מתיר מ"מ אם הקטיר הקומץ לבדו ע"מ להתיר חצי שירים אין מותר עדיין מהשירים כלל היינו רק משום שאינו יכול לברר חלקו של קומץ עיי"ש, וא"כ לפי המבואר במנחות (דף ט"ז ע"ב) דאע"ג דעבודה שאינה מתרת חשובה לפגל עליה בפ"ע ולא תליא בפלוגתא אם מפגלין בחצי מתיר, מ"מ שחיטה כיון דמקדשת את הדם הבא לקדש כבא להתיר דמי ושייכה בפלוגתא דאם מפגלין בחצי מתיר עיי"ש, וכיון דבעבודת מתיר בעינן שיהיה מחשבת הפגול בדבר שאילו עשאו בהכשר היה בכחו להתיר לגמרי לאכילת אדם או לאכילת מזבח, ה"ה בעבודה שבא לקדש כשחיטה שמקדשת הדם בעינן ג"כ המחשבה בדבר שלולא מחשבת הפגול היה בכח העבודה לקדש לגמרי, וא"כ יהיה מוכח מכאן דס"ל לר' יהודא דמיד ששחט סימן ראשון נתקדש הדם שיהיה מותר לקבל ולזרוק כמו גבי הקטרת קומץ לבדו דמתיר חצי שירים לאכילה, דאל"כ אלא דאסור לזרוק את הדם עד דשחיט שני הסימנים אמאי יכול לפגל בשחיטת סי' ראשון הא בעינן המחשבה בדבר שיכול לקדש ובשחיטת סי' ראשון מאי קידוש איכא, וא"כ נפשטה הצ"ע שחקרו בזה התוס' שם (דף ק"י ע"א) ד"ה ואי אליבא דר"מ וכו' וז"ל צ"ע בשחט סימן אחד וקבל דמו וזרקו וגמר אח"כ שחיטת סימן השני אי משרי שרי ע"ש, ולדברינו הרי מוכח ודאי דמשרי שרי וכשר, ולדברינו הרי מוכח דמותר לזרוק אחר שחיטת סימן ראשון ועיין בתוס' במכילתין (דף ה' ע"א) ע"ש ד"ה היתר שחיטה שכתבו דיכול לזרוק קודם גמר שחיטה והרב קרן אורה בזבחים שם כתב וז"ל והתוס' ז"ל כתבו דצ"ע אם שחט סימן אחד וקבל וזרק אי הוה חצי מתיר, ונראה דאין כאן ספק דאטו אם שחטו סימן אחד ליכא לאו דאבר מן החי עכ"ל, הרי דפשיטא ליה להיפך דסימן אחד אינו מתיר לזרוק והרי הוכחנו בזה להיפך והוכחתו מאבר מה"ח כעת לא הבינותי מה ענין אבר מה"ח לכאן וכן אין לומר דזריקה קודם שחיטת סימן השני יהא פסול משום שינוי הסדר דבמנחות (דף ס"ח ע"ב) בעי רמי בר חמא שתי הלחם מהו שיתירו שלא כסדרן עיי"ש שנשאר באיבעיא דלא אפשטא וצריך למיזל לחומרא דבעינן כסדרן דוקא, גם זה אינו דהרי התם האיבעיא ע"כ לענין לכתחילה היא דבדיעבד מפורש שם במשנה דאם הביא קודם שתי הלחם כשר ג"כ, ולענין לכתחילה ודאי דבעינן זריקה אחר שחיטת שני הסימנים כולן ולא רובן לבד כמבואר ביומא (דף ל"ג ע"א) דמצוה למרק ולא סגי לכתחילה אפי' ברוב שנים משום שאז יקבל כל הדם עיי"ש ברש"י ותוס'

ומכ"ש דלכתחילה לא סגי לזרוק אחר שחיטת סימן אחד, אבל אנן לענין דיעבד איירינן דבדיעבד אם זרק אחר שחיטת סימן אחד כשר כיון דלא מצינו ששינה עליו הכתוב לעכב ובספר שו"ת בית יצחק מהגאון אבד"ק לבוב זצ"ל חלק א' מיו"ד סי' ט"ז מביא ראיה דשינוי הסדר מעכב בכל הקרבנות ממנחות (דף ה' ע"א) הקדים חטאתו לאשמו לא יהא אחר ממרס בדמה אלא תעובר צורתה ותצא לביהש"ר אע"ג דשחיטה לאו עבודה היא ולא קאי עלה הוייה ע"ש, וע"כ דפסולה משום דשינה הסדר עכ"ד, אבל הרב דרך ים דחה ראיה זו בצדק די"ל דהתם לאו משום שינוי הסדר תצא לבית השרפה, אלא כיון דבעת ששחט החטאת ועדיין לא שחט האשם היה נדחה אז הדם של החטאת מלזרוק קודם דם האשם אפי' דיעבד דעל הזריקה הרי ודאי קאי הוייה, ובשחוטין לכו"ע אמרינן כיון דנדחה ידחה וקצרתי, אבל שינוי הסדר היכא דלא שינה עליו קרא לעכב אינו מעכב, וא"כ רק בשחיטת קרבנות יוהכ"פ דכתיב חוקה לעכב באמת אם זרק קודם שחיטת סימן השני ודאי דפסול, ואולם עיין ביומא (דף מ' ע"א) בתוס' ישנים ד"ה נהי דבסידרא לא מעכב וקצרתי, אלא דבלאו"ה בקרבנות יוהכ"פ אין הדבר במציאות כלל שהרי הזריקה היא לפנים ולפני דלפנים על הארון ועל הפרוכת ועל מזבח הזהב ואין השחיטה וההזאות כשרה רק בכה"ג ובין כה וכה יהי' שיעור שהייה בשחיטה ויתנבל הקרבן בודאי ודו"ק שזה ברור:

והיה אפשר עוד להביא ראיה שיכול לזרוק אחר סימן ראשון למ"ד מפגלין בחצי מתיר כנ"ל, מפסחים (דף ס"ר ע"א) דס"ל לר"ש דשוחט הפסח על החמץ של אחד מבני חבורה חייב, ולכאורה קשה הרי ר"ש ס"ל בפסחים (דף פ"ט ע"א) מושכין את ידיהם עד שיזרוק את הדם, וא"כ בשעת שחיטה הוה עדיין התראת ספק שמא ימשך בעל החמץ מן הפסח קודם זריקה ולא היה למפרע מבני החבורה כלל וא"כ איך יתחייב מלקות, אבל אם מותר הקרבן כשזרק הדם אחר שחיטת סימן ראשון א"ש דמיירי כגון ששחט סימן ראשון וזרק ואח"כ שחט סימן השני על החמץ של אחד מהחבורה, ושפיר חייב שהרי עתה שנזרק הדם כבר שוב אינו יכול למשוך ידו ממנו והוה התראת ודאי, והרי המנחת חינוך מצוה פ"ט נסתפק בשחט סימן ראשון לבד על החמץ אי חייב וכתב דזה תליא בהמחלוקת דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף דא"כ חייב ואם אינה לשחיטה אלא בסוף פטור על סימן ראשון, אבל אם שחט סימן השני על החמץ ודאי דחייב אלא דראיה זו לאו אלימתא היא משום דעיקר הקושיא שהקשינו דהא התראת ספק היא לר"ש לשיטתיה דמושכין עד אחר זריקה מן הפסח, וא"כ איך משכחת לה שיתחייב על לאו דשוחט על החמץ. כבר קדם בקושיא זו בצל"ח סוף פסחים חתן המחבר ותירץ לה דמיירי בחל ערב פסח

בשבת ולר"ש הרי שוחטין את הפסח על היחיד, וא"כ אי אפשר למשוך גם קודם זריקה דא"כ ישאר הפסח בלא בעלים ויהיה פסול וחילל שבת בשחיטה למפרע ע"ש, ויותר האריך בקושיא זו ובתירוצה בספר ברכת אברהם בפסחים (דף ס"ג) עיי"ש, וא"כ אין ראיה זו מוכרחת כלל, וגם הרב דרך ים דחי לה דמסתבר דלר"ש כמו דמושכין מהפסח קודם זריקה משום דדריש מהיות משה קודם גמר עבודותיו ועד שנזרק הדם לא נגמר עבודותיו, ה"נ קודם שנשחט סימן השני אע"פ שכבר נזרק הדם נמי יכול למשך ממנו כיון דמחוסר עדיין שחיטת סימן השני דהרי ודאי גם שחיטה עבודה היא לכל דבר רק דכשרה בזר כמש"כ התוס' ישנים ביומא ודף ל"א) ע"ש וא"כ אזדי לה הראיה לגמרי מעיקרה ודו"ק:

ואם כנים דברינו דלמ"ד מפגלין בחצי מתיר כשרה הזריקה אחר סימן ראשון אם שהתוס' נשארו בזה בצ"ע כמו שנתבאר, יש לחקור בזרק אחר סימן ראשון אם מהני תו שאלה אם לאו לפמש"כ התוס' בכריתות (דף י"ג ע"ב) דלאחר שנזרק דם הקרבן ליתא בשאלה, שהרי לפום רהיטא סברת התוס' היא משום דכיון שכבר נזרק הדם כבר נעשה ונגמר הקרבן כמצותו משו"ה לא מהני עוד שאלה גביה, וא"כ היכא דחסר עוד שחיטת סימן השני עדיין מהני ביה שאלה אף לאחר זריקה, וכן לפמש"כ הח"ס חיו"ד סי' רמ"ג דהטעם של התוס' הוא משום דלאחר זריקה הוה כאכלה כולה דאין נשאלין עליה ודאי דקודם שחיטת סימן השני גם לאחר זריקה לא הוה עדיין כאכלה כולה, וה"ה להבאר יצחק חיו"ד סי' כ"ח ענף ג' וכ"כ גם בספר עמק יהושע סי' י"ז בתחילת הסימן שם, דטעם התוס' הוא דאחר שחיטה וזריקה אי אפשר לשאול שלא יהא חולין שנשחטו בעזרה נמי למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף הרי גם על שחיטת סימן הראשון לבד נמי אינו יכול לשאול מה"ט שלא יהא חולין שנשחטו בעזרה [ויש לי להאריך בעז"ה באלה הטעמים הרבה ואכ"מ] ואפי' לפ"מ שכתב בכונת התוס' הרב מהרי"ט אלגזי בסוף פ"ד דבכורות בארוכה משום דעד הזריקה עדיין לא נסתלק כח הבעלים מהקרבן שהרי עד אחר הזריקה חייבין עדיין באחריותו משו"ה יכולין לשאול עליו עדיין, אבל לאחר זריקה שיד הבעלים מסולק מהקרבן לגמרי משו"ה אינו יכול שוב לשאול עליו עיי"ש, ועיין בספר שאילת חיים סי' כ"א שהאריך בענין זה ולא ראה שכבר הקדימו המהריט"א בהרבה מדבריו שם ועיין בדברינו לקמן (דף י"ט ע"א) ע"ש, נמי אין לומר דאע"ג שלא שחט עוד סימן השני מ"מ כיון דכבר זרק הדם נסתלק כח הבעלים מהקרבן ולא מצי תו לשאול עליו, שהרי אם לא ישחוט הסימן הב' הרי לא יהנה לו הזריקה מאומה ויתחייב בקרבן אחר, וא"כ מצאנו פתרי שגם אחר זריקה כשרה יהיה מהני עדיין שאלה ודו"ק:

ולכאורה לר"ל בחולין (דף כ"ט ע"ב) דס"ל אינה לשחיטה אלא לבסוף ואינו חייב לדידיה אשחוטי חוץ רק אשחיטת סי' השני, א"כ היכא דזרק הדם קודם ששחט סי' השני לא יהיה חייב אם ישחוט סימן הב' בחוץ. שהרי התוס' במנחות (דף ט' ע"א) הקשו על ר"ל דס"ל שם דכל דלא בעי כהונה לא בעי פנים משחיטה דלא בעי כהונה ובעי פנים ותירצו דשחיטה בעי פנים משום קבלה עיי"ש, וא"כ היכא שכבר קבל וזרק קודם שחיטת סימן השני שוב אין קפידא ויכול לשחוט סימן הב' בחוץ ג"כ, אבל באמת הא בורכא שהרי כל דברינו להכשיר זריקה קודם שחיטת הסימן השני הוא רק למ"ד מפגלין בחצי מתיר אבל למ"ד אין מפגלין בחצי מתיר ודאי דהזריקה היא גם בדיעבד דוקא אחר שחיטת שני הסימנים, והרי ר"ל בזבחים (דף מ"א) נראה דס"ל דאין מפגלין בחצי מתיר, ובכל הענין הזה קיצרתי מאוד ולא באתי רק לעורר לב המעיין לפלפל:

ודע דכל דברינו אלה הוא בקרבן בהמה אבל בעולת העוף דבעינן נמי הבדלת שני הסימנים ע"י המליקה, יש כאן פנים אחרים לגמרי, דלרבא בזבחים (דף ס"ה) מליקת סימן השני בעולה לא שייכה להמליקה אלא משום מצות הבדלה בלבד ולאביי גם הסימן השני שייך אל המליקה, ועיין בספר למטה יהודה בזבחים שם בארוכה ובשאר מפרשי הש"ס שם ובספר דבר אברהם סי' ב' להגאבד"ק סמאלעוויטש שליט"א ואני הנני רק מעורר בזה:

שם בגמ' אי דלא זרק הדם מאי למימרא, בהגהות מלא הרועים כאן כתב וז"ל תימא דילמא ס"ל היתר זריקה שנינו וקמ"ל דאף דבעלמא אין מועלין כיון שנראה לזריקה הכא מועלין וזהו שאמר לעולם, ולקמן (דף ה' ע"ב) דייק להדיא הכי מהך ברייתא דהפגול לעולם מועלין בו דהיתר זריקה שנינו עכ"ל, ובעניי אין אני רואה כאן שום תימה דהרי אם לא נימא כרב גידל וזריקת פגול מוציא שפיר מידי מעילה, א"כ למ"ד דהיתר זריקה שנינו וסגי בקבלת הדם כאלו היה כבר אחר זריקת הדם א"כ גם קבלת הדם מוציא מידי מעילה גם בפגול, כמו שבקדק"ל מועלין לדידיה באימוריו אחר הקבלה כיון שנראה לזריקה כמש"כ התוס' לקמן (דף ז' ע"ב) ד"ה הא ממונא דבעלים עיי"ש, ועיין לקמן דף ד' ע"ב בשמ"ק אות י"ח והא דלקמן דייקינן מהך ברייתא דהיתר זריקה שנינו הרי כתבו שם התוס' ד"ה ומאי לעולם דגם בהס"ד כרב גידל ס"ל, אבל אנן כאן אי נימא דלא כר"ג ודאי דקשה אי דלא זרק פשיטא וק"ל:

ולענין הלכה הרמב"ם פוסק כרב גידל בשניהם דזריקת פגול אינו מוציא מידי מעילה בקדק"ד ובפ"ג מה' מעילה ה"א) דכללא כייל דכל שלא היה לו שעת היתר לכהנים מועלין בו מדרבנן עכ"פ, וכן פסק שם (פ"ג ה"ג) שאינו מביא לידי מעילה בקדק"ל

אפי' מדרבנן, וכבר העירו רבים מהש"ס דמנחות (דף מ"ז) דבעי הש"ס לומר דר"ע ס"ל כראב"ש דזריקה מקדש ללחם ואם זרק במחשבת פגול הלחם קדוש ומפוגל ופריך מדרב גידל דאמר דזריקת פגול אינו מוציא מידי מעילה וקאמר עלה ולאו אתותיב רב גידל, פירוש בהא דס"ל דאינו מביא לידי מעילה עיי"ש היטב. וא"כ למה פסק הרמב"ם כוותיה, והכ"מ שם הביא דברי מהריק"ו שתירץ דרב גידל לא אתותיב אלא בהא דאינו מוציא מידי מעילה אבל בהא דאינו מביא לידי מעילה לא אתותיב, והדבר פלא בתרתי חדא דהרי הרמב"ם פוסק בשניהם כרב גידל ועוד דאדרבה בהא דאינו מביא לידי מעילה אתותיב יותר, וכבר דברתי בענין זה בספרי תקנת השבים למס' מעילה סי' כ"ו ועוד נדבר איה"ש בזה בחידושי להרמב"ם שם שהרי בלאו"ה קשה לשיטת הרמב"ם דמעילה דכל הפסולין היא רק מדרבנן א"כ מאי פריך אי דלא זריק הדם מאי למימרא פשיטא דצריך להשמיענו שיש בהם מעילה מדרבנן, וצ"ל דהקושיא היא מאי למימרא בברייתא הא מתניתין היא ברישׁ מכילתין וכן מצאתי בשמ"ק שפירש כן בשם הרא"ש, ואולי יהיה מזה באמת ראיה דגם הרא"ש ס"ל בזה כהרמב"ם דמעילת הפסולין היא רק מדרבנן ואין כאן מקום להאריך יותר לדינא:

ברש"י ד"ה אי הכי וכו' לאו לחיוביה במעילה דהשתא לא הוה פיגול גמור עד דפגיל בזריקה כן הגיה בליקוטי רי"ח:

דף ד:

בגמ' הלנה דקעביד בידים וכו' ואין סייעתא לרב גידל מסיפא והקשו התוס' דמ"מ לסייעה מרישא דאי בעולה פשיטא אע"כ בחטאת ואי דלא זריק פשיטא אע"כ בדזריק וסייעתא לרב גידל ותירוצם סתום, ופירש הבה"ז דלתירוצם הברייתא מיירי בפגל בזריקה ואז מועלין בו, אבל רב גידל מיירי בפגל בשחיטה כמש"כ התוס' לעיל ובזה ליכא סייעתא לר"ג עכ"ד, אבל אין זה נכון בכונת דברי התוס' דא"כ למ"ל להתוס' לומר דקמ"ל לאפוקי ממ"ד היתר שחיטה שנינו הרי גם בלאו"ה אשמעינן דזריקת פגול אינה מוציאה מידי מעילה, ותו דבאמת אין חילוק כלל בין פגל בשחיטה לחוד לבין פגל בזריקה כמו שנתבאר לעיל, והנכון בכונתם נראה כמש"כ הקרן אורה דמיירי בלא זרק ולא תקשה מאי למימרא דקמ"ל דאע"ג דלא פגל בשחיטה אלא בקבלה אפ"ה מועלין בו ודלא כמ"ד היתר שחיטה שנינו אבל זריקת פגול לעולם מוציאה מידי מעילה וזה ברור:

הלנה דקעביד בידים לא מהני זריקה לאפוקי מידי מעילה מחשבה דלא קעביד בידים וכו', הנה אע"ג דבהלנה ודאי דליכא מעשה כלל ואפי' מחשבה ליכא גבה והוה לגמרי שב ואל תעשה, מ"מ כבר ביאר רש"י שמה שהיה לו לזורקו בשעתו ולא זרק והלינו

חשיב שעשה מעשה בידים. מבואר דכל שהיה עליו לעשות מעשה ולא עשה חסרון המעשה חשיב טפי מעשה ממחשבת פגול, ועפ"ז אפשר ליישב קושית התוס' בב"מ (דף צ' ע"ב) דלמה חסמה בקול לר"ל פטור דקלא לא הוה מעשה ובמכות (דף ט"ו ע"ב) בנשבע שיאכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלה ס"ל לר"ל דמשום לאו שאין בו מעשה היו לוקין עליו אלא שאין לוקין עליו משום התראת ספק עיי"ש, ולדברי רש"י כאן הרי א"ש דאפי' אם נימא כהשיטה דפגול הוא בדבור דוקא וא"כ הא דפגול בהקרבן בכל סוגיא דידן הוא בדיבור, מ"מ אמרינן דחסרון המעשה שהיה עליו לעשות הוה יותר מעשה מדיבור הפגול, משו"ה מה שהיה עליו לאכול הככר חשוב מעשה טפי מהא דחסמה בקול, ואין להקשות דא"כ אמאי חשיב בב"מ שם לר"ל גופא נותר לאו שאין בו מעשה עיי"ש היטב אע"ג דהיה עליו לעשות מעשה אכילת הקדשים בזמנם. די"ל עפמש"כ הה"מ פי"ג מה' שכירות דכל שאפשר להיות במעשה גמור אף הדיבור חשיב מעשה ולוקה על הדיבור עיש"ה. ולפי"ז י"ל דבאמת מניעת מעשה המחוייבת לא הוה מעשה גמור לחייב עליו בעצמותו אלא דעכ"פ הוא יותר מעשה מדיבור, וא"כ כמו שיש מלקות אדיבור היכא דיש באפשרות להתחייב ע"י מעשה גמור להה"מ, ה"נ ס"ל לר"ל דיש מלקות אמניעת מעשה המחוייבת היכא דאפשר ע"י מעשה גמור, ומשו"ה בשבועה שאוכל ככר זה היום דיכול לעבור במעשה גמור ע"י זריקה לים באמצע היום כדאיתא בירושלמי דשבועות פ"ג [דלא כהתוס' בשבועות (דף ד' ע"א) ד"ה אבל] שפיר לקי על מניעת האכילה, אבל נותר דלא מצינו שאם זרקו לים לפני עמוד השחר שילקה, והחילוק פשוט דבשבועה לא יחל דברו כתיב כשזורק לים הרי מחלל דברו שנשבע לאכלו משו"ה לוקה, משא"כ נותר דרק לא תותירו כתיב והזריקה לים לאו כלום הוא ולא משכח"ל גביה מעשה גמור משו"ה גם מניעת האכילה לאו מעשה היא ללקות עליו ודו"ק כ"כ הרב צבי לופטיג הובא דבריו בהקדמת ספר לקח טוב להגאון ר' יוסף ענגיל ז"ל והתוס' בב"מ שם נראה לי דאפשר דס"ל כהרא"ה בספר החינוך מצוה שד"מ ומצוה שצ"ג דרק אם אפשר לעבור הלאו בלא מעשה חשיב לאו שאין בו מעשה אפי' אם עבר ע"י מעשה ואכמ"ל יותר:

רש"י ד"ה וא"ל ודאי דלא דמו וכו' חשיב ללינה מעשה בידים הלכך קנסינן ליה וכו' ובד"ה אבל מחשבת פגול וכו אימא לך דלא קנסינן ליה וכו' עכ"ל וכן הוא ברגמ"ה אות באות, מלשון זה משמע דמעילת כל הפסולין הוא מדרבנן משום קנסא וזה נוטה לשיטת הרמב"ם בפ"ג מהלכות מעילה, אבל מדברי התוס' לעיל (דף ג' ע"ב) ד"ה אמר רב גידל נראה להיפך דבכל הפסולין ודאי דמועלין בהן, אלא דבפגול הו"א דכמו דמהני הזריקה

שיקרב המתיר כמצותו ויתחייב כרת משום פגול ה"נ יועיל להוציא מידי מעילה קמ"ל, והא דלא מחלק כאן הגמ' בין הלנה לפגול בכך דפגול כיון דמהני לחייב משום פגול מהני נמי להוציא מידי מעילה, י"ל דהש"ס כאן ס"ל דכמו דלן ממש אינו מוציא מידי מעילה ה"נ מחשבת לינה, ומ"מ שיטת רש"י ורגמ"ה פשוטה יותר בסוגיא דידן, אלא דלא ידענא למה יקנסו רבנן את הנהנה שיתחייב מעילה משום ההלנה דקא עביד הכהן העובד בהאי קרבן ובכמה מקומות בש"ס אמרינן דלדידיה קנסוהו רבנן לבריה לא קנסו רבנן ומכ"ש לאחר וצ"ע ואולי דבקדשים שאני דקונסין משום האחד את הרבים כמו דאמרינן דמשום חשדי ועצלי כהונה גזרו טומאה אנותר ופגול לכו"ע ואכתי צ"ע לענ"ד:

דף ה.

חזקיה אמר היתר שחיטה שנינו וריו"ח אמר היתר אכילה שנינו, ביבמות (דף ל"ג ע"א) בתוס' ד"ה אלא מליקה בב"א וכו' כתבו דבר קפרא ס"ל היתר זריקה שנינו, ונראה דכן היה גירסתם בסוגיין כאן דעת בר קפרא לדעה שלישית דהיתר זריקה שנינו:

חזקיה אמר היתר שחיטה שנינו, דע דהשיטה מקובצת בזבחים (דף ס"ו ע"א) כתב שם על המשנה דתנן שם ע"ב וכולן אין מטמאין בבית הבליעה ומועלין בהן, וקאי אמשנה הקודמת בר"פ חטאת העוף ע"ש, וז"ל וא"ת ובחטאת העוף ששינה בה אמאי מועלין בה למ"ד במעילה היתר שחיטה שנינו והכא הא איכא היתר מליקה דהא בגמ' מוקמינן שינוי מקום דגבי חטאת בהזאה, וי"ל דדוקא היתר שחיטה מוציאה מידי מעילה משום דלאחר שחיטה הוכשר לקבל דם לאלתר, אבל בעוף דליכא קבלה לא מהני היתר מליקה לאפוקי מידי מעילה עכ"ל, ולענ"ד איני רואה כל הכרח משום קושיתו לחלק בין שחיטה למליקה דהא לר' ירמיה נוכל לאוקמי המשנה דהתם בשינה במליקה ודלא כר"א בר"ש עיי"ש, וגם הסברא שהסביר לחלק בין שחיטה למליקה חסרה תבלין לענ"ד, ואולם התוס' שם (דף ס"ו ע"ב) הקשו ג"כ קושיא זו סוף ד"ה ואלא במיצוי והוסיפו עוד להקשות מחטאת שעשאה למעלה כמעשי כולן ואפי' כמעשה חטאת לשם חטאת וקתני סיפא דמועלין בה ואמאי הרי היה בה היתר מליקה עיי"ש שנשארו בקושיא, ומקושיא זו יש באמת הוכחה לחלוק בין שחיטה למליקה כהשמ"ק, והתוס' שם שנשארו בקושיא אזלי לשיטתם במכילתין לקמן (דף ח' ע"א) ד"ה הוזה דמה שכתבו מפורש דלמ"ד היתר שחיטה שנינו ה"ה בעוף היתר מליקה מפקיע מידי מעילה, ובחידושינו לקמן על התוס' שם הבאתי בעז"ה דגם התוס' ביבמות (דף ל"ג ע"א) ד"ה אלא מליקה אזלי נמי בשיטת תוס' דידן ודזבחים דס"ל דמליקת עוף שוה לגמרי בזה לשחיטת בהמה ושהתוס' ישנים שם ס"ל כהשמ"ק בזבחים לחלק בין מליקה לשחיטה

ע"ש בדברינו, ודע דהכסף משנה ברמב"ם כתב דחזקיה ס"ל היתר זריקה וכו' ואע"ג דשנינהו חזקיה שינויא דחיקי אינון עכ"ל, ותמה עליו הבה"ז בתרתי חדא דחזקיה היתר שחיטה ס"ל ולא היתר זריקה [רק בד"ה הקודם הבאתי גירסת התוס' ביבמות דבר קפרא ס"ל דעת שלישית דהיתר זריקה שנינו] ועוד דחזקיה לא שני מידי דכל הפלפולא בסוגיין היא אם היתר זריקה או היתר אכילה אבל לא היתר שחיטה, וכתב עליו הרב חק נתן דהכ"מ היה לפניו בגירסתו דחזקיה אמר היתר זריקה שנינו עכ"ד, ומ"מ גם לפי"ז ע"כ צ"ל דמש"כ הכ"מ דאע"ג דשנינהו חזקיה שינויא דחיקא אינון כונתו על סוף הסוגיא דאתותב מנותר ופגול, דזולת זה אין בכל הסוגיא תיובתא כלל למ"ד היתר זריקה שנינו ועיין בדברינו בתוס' ד"ה היתר שחיטה שנינו:

דתנן התם חטאת פסולה וכו' היכי דמי אלימא דקבלוהו פסולין וזרקוהו פסולין וכו', והא קמ"ל דפסיל עושה שירים עכ"ל הגמ', מכאן יש לתמוה על רש"י בזבחים (דף צ"ב) שכתב דלא גרסינן וזרקו דהא אפי' כשרה שניתז מדמה לאחר זריקה על הבגד אינו טעון כיבוס כדאמרינן לקמן פרט לזה שכבר הוזה עכ"ל, וכאן הגמרא בעצמה מקשה קושיא זו ומשני לה, וכבר עמד ע"ז הרב חק נתן ונשאר בצ"ע, וביותר אתפלא על השמ"ק שם שהביא מתוס' הר"פ שכתב ככל השקלא וטריא בסוגיין בלשון ונראה לי עיי"ש בדבריו ותראה שהיא תמיה עצומה אם לא דהיה להם גירסא אחרת כאן בגמ', ובעיקר קושית הגמ' הא קבלוהו וזרקוהו כשרים דמה טעון כיבוס קרי כאן אשר יזה מדמה ולא שכבר הוזה, קשה לי דאמאי לא נימא דמיירי כשזרק הפסול רק מתנה אחת מארבע מתנות הדם, ובאופן זה הרי ודאי דדוקא כשזרק פסול דנפסל הדם הוא דאין דמה טעון כיבוס, אבל אם זרק כשר מתנה אחת על המזבח וקודם שזרק שאר המחנות הותז על הבגד ודאי דטעון כיבוס, כדאיתא בגמ' דזבחים (דף ל"ח ע"ב) אר"פ יש מהן כתחילתו ויש מהן כסופו וכו' עיי"ש בגמ' וברש"י וכ"פ הרמב"ם בפ"ח מה' מעה"ק, ויש ליישב עיין מש"כ בסמוך:

ובעיקר פלפול הסוגיא דע שיש שלשה משניות בלשון זה שקבלו וזרקו את דמה, חדא הך דריש מכילתין, ושניה בזבחים (דף פ"ד ע"א) במשנה דאם עלו לא ירדו חשיב גם זה דקבלו פסולין וזרקו את דמו שאם עלה לא ירד, והשלישית דר"פ דם חטאת בזבחים (דף צ"ב) היא שהש"ס מביאה כאן ובזבחים (דף פ"ז סע"א) בעי מיניה ר"ל מריו"ח כלי שרת מהו שיקדשו את הפסולין וכו' ליקרב לכתחילה קמבעיא לי הא נמי תנינא שקבלו פסולין וזרקו את דמו מאי לאו שקבלו פסולין וזרקו פסולין לא שקבלו פסולין אי נמי שזרקו פסולין ע"ש בתוס' ד"ה כ"ש מהו שיקדשו וכו' והמתבאר מתוך הסוגיא דהתם

ודהכא הוא דבבבא דוזרקו את דמו יש שלשה פירושים חדא י"ל דאו או קתני כדמשמע דס"ל התם לר"ל הכי ולפי"ז כלי שרת אין מקדשין פסולין ליקרב לכתחילה, ולענין זריקה בקדק"ד הנה הזריקה מפקיע מידי מעילה, פירוש שני דתרווייהו בפסול קאמר שקבלו פסולין וגם זרקו פסולין ולפי"ז כלי שרת מקדשין פסולין ליקרב לכתחילה, ולענין מעילה צ"ל דהיתר זריקה שנינו מדלא סגי בזרקו פסולין לחוד, ופירוש שלישי דוזרקו את דמו היינו אמנם גם זרקו את דמו אלא דהיינו בין כשרים ובין פסולין, ולפי"ז צ"ל ג"כ דכלי שרת אינם מקדשין את הפסולין ליקרב לכתחילה ורק בדיעבד אם זרק לא ירדו, ולענין מעילה ע"כ דהיתר זריקה שנינו דדוקא דקבלו פסולין שלא היתה לו שעת הכושר גם לזריקה מועלין בו אבל אם קבלוהו כשרין אע"ג שזרקוהו פסולין כבר הו"ל שעת הכושר ושוב אין מועלין בו, ולפי"ז יש לנו בסוגיא דקדוק וגם קושיא, הדקדוק הוא דאמאי פריך ר"י כאן ממשנה דדם חטאת המאוחרת ולא פריך מהמשנה דאם עלו לא ירדו המוקדמת שם, וקושיא יש כאן דהרי ריו"ח ס"ל כאן דהיתר אכילה שנינו וא"כ ע"כ מפרש משנתינו דמעילה כפי' הראשון דאו או קתני וא"כ גם המשניות דזבחים הכי מתפרשין דמסתמא כולהו בחדא אנפא משתעי, וא"כ איך ס"ל לריו"ח בעצמו בזבחים (דף פ"ז) שם כפירוש השני דתרווייהו בפסול בעינן, ואם כן יקשה עוד גם במסקנא שכתבו התוס' כאן לקמן ע"ב ד"ה אמר רב אסי וכו' דכיון דליכא תרי משניות שהן כפולות בחנם אין להקפיד עכ"ל, ולדברינו הרי בזבחים גופא יש תרי משניות כפולות בחנם, אשר מכל אלה ההכרח לומר לענ"ד דאע"פ ששלשה המשניות הנ"ל כולן בחד לישנא נקטן תנא מ"מ אין הכרח שיהיה פירושן אחד, ובזה א"ש הכל דריו"ח מפרש למשנה דזבחים דאם עלו לא ירדו דדוקא קתני קבלו פסולין וגם זרקו פסולין הוא דלכתחילה לא יעלו אבל בחד פסול גם לכתחילה יעלו, ומשו"ה לא פריך רב יוסף מהתם דהתם באמת לריו"ח דוקא הוא, וממילא גם מריו"ח אריו"ח לא קשיא וגם דברי התוס' ד"ה אמר רב אסי א"ש ודו"ק שקצרתי:

ודע דבזבחים (דף צ"ב ע"א) בתוס' ד"ה ושקבלו פסולין פי' בקונטרס או זרקו ואע"ג דאפי' כשרה וכו' עכ"ל, ושם ברש"י איתא באמת להיפך דלא גרסינן וזרקו וכתב הבה"ז דגירסא אחרת היה שם להתוס' ברש"י והצ"ק מגיה שם דצ"ל פי' בקונטרס דלא גרסינן וזרקו, אך הרי בסוגיא מוכח דגרסינן וזרקו וע"כ שיש לגרוס ברש"י כהבה"ז, אלא שעל הרע"ב במשניות שם דכתב דל"ג וזרקו תימה שהרי כאן מוכח דגרסינן לה וכבר עמד ע"ז החק נתן כאן. גם על גירסת התוס' שם או זרקו דמשמע או שהפסולין קבלו לבד או שזרקו לבד והקבלה בקבלת כהן כשר היה יש להקשות דא"כ איך קרי לה שלא היתה

לה שעת הכושר לזריקה עיי"ש ברש"י הא כיון שקבל הכשר הו"ל שעת הכושר לזריקה ואין להאריך כאן בכ"ז:

ברש"י ד"ה שלן הדם או הבשר וכו' למר כדאית ליה היתר שחיטה או למר כדא"ל היתר אכילה עכ"ל, הרבה מן הקושי יש בדברי רש"י כאן חדא מה ענין פלוגתא זו לכאן דלכאורה לענין כיבוס דם חטאת לכו"ע בעינן דם שנתקבל כבר בכלי ולא סגי בהכשר שחיטה לבד וכן מפורש בזבחים שם במשנה השניה ע"ש וכלשון רש"י מפורש כאן גם ברגמ"ה וצ"ע, ועוד דבד"ה קרי כאן וכו' אלא ודאי וכו' דאפי' קבלו כשרים וזרקו כשרים וכו' ג"כ אינו מדוקדק, דהרי קבלו כשרים וזרקו כשרים מפורש במשנה שם (דף צ"ג ע"א) דמקרן ומהראוי ליסוד אינו טעון כיבוס והכי הול"ל דאפי' קבלו פסולין וזרקו כשרים או איפכא נמי טעון כיבוס, ובאמת בפי' רגמ"ה ליתא להאי אפי' קבלו כשרים וזרקו כשרים ועיין, גם מש"כ המפרש והרגמ"ה או הבשר כלומר והדם נזרק כתיקונו תמוה דא"כ קרי כאן אשר יזה ולא שכבר הוזה, אלא ע"כ דלן פירושו דלן הדם כדפירש"י ותוס' בזבחים שם וכבר ראיתי שעמדו ע"ז הקרן אורה והרש"ש והח"נ, והחק נתן הוסיף להקשות על הרמב"ם פ"ח מה' מעה"ק ה"ג והנני מקצר כאן:

בתוס' ד"ה היתר שחיטה שנינו וכו' דבין לר"ש ובין לרבנן קבעי וכו' עכ"ל, לכאורה דבריהם המה נגד הש"ס דמנחות (דף ק"ב ע"א) דפריך שם על ר' נחמיה ורב אשי דאמרי לר"ש לענין טומאת אוכלין כל העומד לפדות כפדוי דמי אמרינן וכל העומד לזרוק כזרוק דמי לא אמרינן. מהא דר"י דמתניתין דאמר איזהו שהיתה לה שעת הכושר שלנה וכו' אלמא דלן דם אין בו מעילה משום דאי בעי זריק וכל העומד לזרוק כזד"מ, ולדברי התוס' כאן מאי קושיא הא י"ל דמעילה שאני דהא אפי' לרבנן דבעלמא ודאי דלא ס"ל כל העומד להעשות כעשוי דמי מ"מ מודים גבי מעילה דראוין לזריקה תו לאו קדשי ה' נינהו, ויש ליישב דהש"ס רוצה שם ליישב דלא תקשי לר"נ ורב אשי גם אם יסברו כהלכה כריו"ח דהיתר אכילה שנינו, וכתב הקרן אורה דלולא דברי התוס' היה אפשר לפרש דמ"ד היתר זריקה שנינו היינו כר"ש דוקא ולרבנן היתר אכילה דוקא כדמשמע שם, והאיבעיא אזלה לר"ש דוקא אי אמרינן אליביה גם כל העומד לזרוק כז"ד כדמצינו באמת פלוגתא דאמוראי בזה אליבא דר"ש, ומשום דמדברי ר' יהושע במשנתנו משמע יותר דלן דם מדקתני שהיתה לה שעת הכושר עיין במנחות שם בפירש"י להכי מבעיא ליה אי היתר זריקה שנינו וריו"ח ס"ל דאפי' לר"ש לא אמרינן כל העומד לזרוק כזרוק דמי, וע"כ דר' יהושע היתר אכילה שנה, והיינו דבעי הש"ס לפשוט מר"ש גופא דהיתר אכילה שנינו, ונרוויח בזה ליישב קושית התוס' למ"ד היתר שחיטה משחט בצפון וקבל

בדרום דמועלין בהם ואמאי הא איכא היתר שחיטה, ולהנ"ל ניחא דעיקר פלוגתייהו הוא לר' יהושע ור"ש אבל לרבנן ודאי דס"ל דבעינן היתר אכילה ורישא דמתניתין י"ל דרבנן היא ולדידהו לכו"ע היתר אכילה בעינן, אך א"כ דריו"ח אליבא דר"ש קאמר דאי בעי זריק לא אמרינן קשה דהא בב"ק (דף ע"ז ע"א) איתא אליבא דריו"ח דר"ש ס"ל כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכן הקשו התוס' במנחות שם, וזהו שמכריח לנו כאן לומר דריו"ח אליבא דרבנן קאמר ולא ניחא ליה לאוקמי ר' יהושע כר"ש, והתם בב"ק אליבא דר"ש קאמר, אך א"כ איך פשיט הש"ס לקמן מר"ש עצמו דס"ל דהיתר אכילה שנינו וע"כ דלר"ש נמי פליגא וע"כ דעומד לזרוק כז"ד לא בכל דוכתא אמרינן כן, אך מ"מ זה נראה ברור דלרבנן דר"ש ודאי היתר אכילה שנינו ובזה נתבאר בפשוטו הא דפסק הרמב"ם כריו"ח אף דחזקיה רביה הוה וכבר הבאתי לעיל מה שתמהו בזה על הכ"מ, אבל לדברינו הרי כל הסוגיא דמנחות שם וכאן היא אליבא דר"ש והרמב"ם פוסק כרבנן דר"ש, ומובן מאיליו שבזה יתורץ גם קושית התוס' בזבחים פרק חטאת העוף אמאן דאמר היתר שחיטה שנינו מהא דתנן דמועלין בחטאת העוף ששינה בהזאה הבאתים לעיל בגמ' וכן משנתינו דלקמן רפ"ב (דף ח' ע"א) הוזה דמה אין מועלין בה ע"ש בתוס', ולדברינו פשוט דשם קאי לרבנן דר"ש וכן נראה מפלוגתא דר"ה ורב אדא שם עכ"ד הקרן אורה, ובכלל דבריו מאירים ושמחים וכבר כתבתי בגמ' דשיטת השמ"ק בזבחים והתוס' ישנים ביבמות היא דבעוף לכו"ע היתר אכילה בעינן, אך מש"כ עוד הקרן אורה וז"ל ונ"ל פשוט דדוקא לענין הוצאת מעילה בקדק"ד הוא דפליגי חזקיה וריו"ח אבל לענין הבאה לידי מעילה בקדק"ל כו"ע מודים דלא הובררו לחלק גבוה עד אחר זריקה וכן משמע בכמה דוכתי עכ"ל, זה ודאי אינו שהרי מפורש בתוס' לקמן (דף ז' ע"ב) דהא דפריך הש"ס התם אמאי איכא איסורא הא ממונא דבעלים הוא דרק למ"ד היתר אכילה פריך, דלמ"ד היתר זריקה א"כ לאחר זריקה ר"ל שנראה לזריקה א"כ ודאי איסורא איכא עכ"ד ע"ש, והתם אקדשים קלים קאי הרי מבואר דלמ"ד היתר זריקה גם בקדק"ל הדין כן, ע"ש היטב ותראה שדברינו כנים בזה דלא כהקרן אורה:

נשוב לדברינו דפשט השמועה להרב קרן אורה הוא דחזקיה וריו"ח פליגי אליבא דר"ש דס"ל בעלמא כל העומד להעשות כעשוי דמי, והנה באבהע"ז (סי' קכ"ד) פסק הרמ"א דאין כותבין גט על דבר הטעון שרפה דכשרוף דמי וכתותי מיכתת שיעוריה, והקשה החלקת מחוקק הא דין זה כתב הר"ן רק לר"ש דס"ל כל העומד לשרוף כש"ד דאזיל לשיטתיה דכל העומד לזרוק כז"ד ואנן לא קיי"ל כר"ש כדפסק הרמב"ם פ"ד מה' פסוהמו"ק וכו' ועיין בפיהמ"ש להרמב"ם פ"ו דכריתות אף שאין במשמע כן מפירש"י

עכ"ל, והב"ש השיג עליו דמאי ראיה מייתי מהרמב"ם דלא פסק הר"ש בפ"ד מה' פסוהמו"ק דפסק שם דאם נודע לו אחר שנזרק הדם של אשם תלוי הבשר יאכל ולמ"ד כל העומד לזרוק כז"ד אפי' דם בכוס נמי, הא בכריתות (דף כ"ד) איתא מפורש דאתיא אפי' כר"ש אימר דאמר ר"ש במידי דעומד לזרוק אבל באינו עומד לזרוק מודה ר"ש, ועיין בפ"ו מה' פסוהמו"ק בכ"מ שכתב דפסק כר' יוסי בכריתות שם דאם נודע לו שלא חטא כשהדם בכוס יזרוק משום דכ"ש מקדש הפסול ליקרב, ותימה דא"כ איך פסק בפ"ד מפסוהמו"ק שם דדוקא שנודע לו אחר שזרק אז הבשר יאכל ולא כשהדם בכוס. אלא נראה דבאשם תלוי לא ס"ל כר' יוסי מטעם דכיון שנודע לו שלא חטא הוה חולין למפרע וכו' ע"ש וכ"כ התוס', אך באמת חימה על הב"ש דמשוי להח"מ לטועה בגמ' מפורשת במקום דעסיק בה, וגם לא דקדק הב"ש במש"כ הח"מ לעיין בפיהמ"ש להרמב"ם פ"ו מכריתות אף שאין במשמע כן מפירש"י עכ"ל ויש להבין כוונתו ונראה שכוונתו היא כך: דז"ל הרמב"ם בפיהמ"ש שם ואין הלכה לא כר"א ולא כר"י דר' יוסי אומר דכ"ש מקדשין את הפסול ליקרב וכל העומד לזרוק כז"ד עכ"ל, ודבריו תמוהין דהא הך טעמא דכל העומד לזרוק כז"ד נדחה בגמ' דבאינו עומד לזרוק מודה ר"ש, וע"כ דהרמב"ם מפרש דטעמא דבני מערבא דכ"ש מקדשין הפסול ליקרב לחוד אינו מספיק דזהו דוקא בקדשים פסולים אבל אם נודע שלא חטא הוה חולין וע"כ בעינן נמי לטעם דכל העומד לזרוק כזרוק דמי, אלא דהש"ס מקשה הא כיון שאינו עומד לזרוק לאו כזרוק דמי, ומשני דסבר ר' יוסי כ"ש מקדשין את הפסול ליקרב וע"כ מקדש הכא נמי אף שנודע שלא חטא והוה חולין למפרע מ"מ מקדש הכא נמי להיות כעומד לזרוק וא"כ הוה כנודע לאחר זריקה, והא ראיה שלא הביא הא דר' יוסי אהא דבעי ר"ל מריו"ח כ"ש מהו שיקדשו לכתחילה ויביא ראיה מזה שאפי' אם נודע לו שלא חטא והוה תולין אעפ"כ מקדשין הפסול ליקרב כמה שהקשו התוס', ומה שכתבו התוס' שאין זה ראיה כל כך דמתחילה בא על נקיפת הלב ואינו חולין זהו דוחק, ולכן מסמיך הרמב"ם טעם שני דכל העומד לזרוק כז"ד ות"ק דפליג ע"ז מודה נמי דכ"ש מקדשין את הפסול מתחילה ליקרב. אלא דלא סברי כר"ש דכל העומד לזרוק כז"ד וא"כ טעם זה דכלי שרת מקדשין את הפסול לחודיה אינו מספיק, דזהו דוקא בפסוהמו"ק אבל לא כשנודע לו דהוה חולין, משו"ה כתב הרמב"ם דאין הלכה כר' יוסי כיון דפוסק דלא אמרינן כל העומד לזרוק כזרוק דמי, א"כ ממילא הלכה כת"ק ובעינן דוקא דנודע לו לאחר שנזרק, אך מפירש"י במנחות (דף ק"ד) לא משמע כן דז"ל רש"י שם מידי הוא טעמא כלומר וכי טעמא דר"י משום דכזרוק דמי ה"ט דר' יוסי דקסבר כ"ש מקדשין את הפסולין שאינם פסולין לגמרי אלא כה"ג

ליקרב עכ"ל, ומלבד דפשוטו של לשון רש"י מורה דטעם דכל העומד לזרוק כז"ד נדחה לגמרי גם סוף דבריו שדקדק לכתוב שאינו פסול לגמרי, בכדי ליישב קושית התוס' דא"כ כל הפסולין שנתקדשו בכלי יקרבו כדהקשו ממנחות (דף ז') והא בעי מיניה ר"ל מריו"ח וכו', משמע דלא מפרש כהרמב"ם דלשיטתיה לא קשה מידי קושית התוס', דהרי הא דאמר מידי הוא טעמא הוא רק כדי לפרש טעם הראשון וכנ"ל, וא"כ יפה כתב החלקת מחוקק דמדלא פסק הרמב"ם כר' יוסי דאפי' הדם בכוס יזרוק ואיהו הא סובר בעצמו דכ"ש מקדשין הפסולין לזרוק, וע"כ דמשו"ה לא פסק כר' יוסי משום דהכא צריך גם לטעם דכל העומד לזרוק כז"ד והרמב"ם לא פסק כר"ש בזה משו"ה לא פסק נמי כר' יוסי, וא"כ מוכח דקיי"ל דלא אמר' כל העומד להעשות כעשוי דמי וממילא דלא אמרינן כל העומד לשרוף כשרוף דמי, זהו כונת הח"מ ולחנם תמה עליו הבית שמואל מכריתות (דף כ"ד) ועיין בתוס' סוטה (דף כ"ה ע"ב) ד"ה לאו כגבוי ודו"ק בזה היטב שהם דברי המרבה עצה:

ונראה ברור שהתוס' במנחות (דף ק"ב ע"א) ד"ה דאי בעי זריק לא אמר מפרשי פלוגתא דחזקיה וריו"ח כאן רק אליבא דר"ש כקרן אורה, מדהקשו שם מריו"ח בב"ק (דף ע"ז) דס"ל כל העומד וכו' אריו"ח דהכא דס"ל דהיתר אכילה שנינו, ומאי קושיא הא שם בב"ק אליבא דר"ש קאי ואיהו בעצמו ס"ל כרבנן, ותו הא התוס' כאן כתבו דכאן גם ר"ש מודה לשיטת ריו"ח דהיתר אכילה שנינו וכבר הקשה כן בהגהות מלוא הרועים שם, אלא ודאי דהתוס' שם מפרשי כהקרן אורה ושפיר הקשו והוצרכו לומר דהיכא דנזרק לבסוף שאני עיי"ש ודו"ק בכל זה היטב, ובשעה"מ ר"פ ד' מה' גרושין דיבר גם הוא על אודות הרמ"א באבהע"ז שזכרנו והביא שהפר"ח השיג עליו כמו שהשיג החלקת מחוקק אך לא הביא פיהמ"ש בכריתות וגם לא הביא דברי הב"ש שלא ראהו עדיין, והביא סוגיא דידן בפלוגתא דחזקיה וריו"ח ובפסק הרמב"ם דהיתר אכילה שנינו האריך ואין פה המקום לפלפל בדבריו ובחידושי להרמב"ם ה' מעילה יתבאר איה"ש, ודע דהגאון מליסא בספרו תורת גיטין באבהע"ז סי' קכ"ד סק"א לא ראה דברי השעה"מ שזכרנו וכיון לרוב דברי השעה"מ כאן מסברא דנפשיה:

דף ה:

ברש"י ד"ה הא קמ"ל וכו' והא דתנן וכולן שקבלו אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל וכו' עכ"ל וכן הוא בפי' רגמ"ה, לענ"ד צדק מאוד הרב ק"א שכתב דמעיקרא לא קשה מידי שהרי התם רק הקבלה היתה ע"י פסול ולא הזריקה וקבלת פסול ודאי אינה עושה שיריים והכי איתא בזבחים ע"ש ברש"י ובתוס', והרמב"ם פ"א מה' פסולי המוקדשין

הכ"ח כתב בלשון המורה דבקבלה בלבד נמי נעשה שיריים והשיג עליו הראב"ד דבקבלה לבר אין השאר לא דחוי ולא שיריים עד שיזרוק. וכתב הכ"מ שם וז"ל ואני אומר שגם רבינו סבור כן וכשכתב כאן כיצד קבל הטמא קבל וזרק קאמר וסמך על מש"כ בפ"ג מה' מעילה וכו' עכ"ל ע"ש, וכ"כ התוי"ט בפרקין משנה א' ואולם מה שסיים שם התוס' יו"ט דבקבלו הפסולין ולא זרקו נראה לכאורה דאפי' להרמב"ם דכל הפסולין אין מעילתן רק מדרבנן מ"מ היכא דקבלו פסולין מועלין בהם מה"ת כיון דאיכא תקנתא שיחזיר הכשר ויקבל אלא שמלשון הרמב"ם פ"ג מה' מעילה לא נראה כן עכ"ד, הנה הדין דין אמת דמועלין בהן מה"ת כיון דהזבח כשר אבל מהרמב"ם ליכא משמעות אחרת דהא דכתב שם בהלכה א' דבשקבלו הפסולין את דמן אע"פ שזרקוהו כשרים מעילתן מדברי סופרים בלא נשתייר דם הנפש אחר קבלת הפסולין איירי ופשוט] מיהו הדין שכתב המפרש ורגמ"ה בתירוצם הוא דין אמת בטמא שקבל וזרק דעושה שאר הדם שיריים, דהנ"מ שקבל בהכשר אבל אם חשב בשעת קבלה מחשבת פסול או פגול אז גם הטמא אע"ג דמרצה בציבור אינו עושה שאר הדם שיריים אפי' בזריקתו, וזה ע"פ מש"כ בזבחים (דף כ"ו סע"ב) ד"ה הכא במ"ע ובשמ"ק שם אות ל"א, וכן נראה דעת הרמב"ם פי"ד ה"ב מה' פסוהמו"ק ע"ש וקצרתי, ואפשר שעפי"ז יש ליישב דברי המפרש ורגמ"ה בהגהה מועטת ואין אני רואה צורך להאריך בזה כאן עוד, ואין אני מבין כלל קושית התו"ח בשמ"ק מנחות דף ו' ע"ב אות ד':

דף ו.

דקבליה סמוך לשקיעת החמה דלא הו"ל שהות למזרקיה, לכאורה ק' דא"כ גם השחיטה היתה ודאי סמוך לשקיעת החמה אחר תמיד של בין הערבים וא"כ אפי' הוה שהות למזרקיה נמי איך הוה נראה לזריקה הא קיי"ל בפסחים (דף נ"ח ע"ב) שאין לאחר שום קרבן אחר התמיד של ביהער"ב משום דעליה השלם כל הקרבנות כולן, ואין לומר דדם אין איסור לזרוק אחר התמיד כדאיתא בפסחים שם דהרי זה אינו רק לר"י בריב"ב כמש"כ התוס' בחגיגה (דף כ"א) ובטו"א פ"ד דר"ה, וי"ל דמירי שנשחט דיעבד אחר שחיטת התמיד וזריקת דמו קודם הקטרתו על המזבח דכה"ג אין איסור לזרוק הדם כמש"כ התוס' במנחות (דף ח"ט ע"ב) ובמל"מ פ"א מה' תמידין ע"ש, ולכאורה דזהו סתירה לדברי התוס' יומא (דף כ"ט ע"ב) שכתבו אליבא דר"ש דכשנשחט הזבח אחר התמיד של ביהער"ב אסור לזרוק הדם דהרי אנן כאן אליבא דר"ש קיימינן, אלא די"ל בדוחק דשם אזלי אליבא דמ"ד היתר אכילה שנינו דלדידיה אין אנו מוכרחין לומר

דקבליה סמוך לשקה"ח וק"ל ועיין בתוס' מנחות (דף כ' ע"ב) סד"ה נפסל ובע"ז (דף ל"ד ע"א) בתוס':

ברש"י ד"ה כיצד לן לאחר זריקה אין מועלין אם זרק הדם שלן יצא מידי מעילה עכ"ד וכן הוא ברגמ"ה בפי' הא', והוא תמוה דפסול לינה ליכא למ"ד דמוציא מידי מעילה ולהדיא תניא לעיל לן דמה אע"פ שחזר וזרקו מועלין בו, ועוד לדבריו מאי פריך אח"כ מאי איריא דתני לפני זריקה ליתני קודם שקיעה ומאי קושיא דילמא אתי לאשמעינן דזריקת לן מוציא מידי מעילה, והעיקר כפי' הב' שברגמ"ה וכן נראה דמפרשי התוס' כאן דלאחר זריקה היינו דנותר הבשר אחר זריקה ואע"ג דמילתא דפשיטא היא קתני וכבר עמדו ע"ז הקרן אורה והרש"ש ז"ל אלא שלא ראו הרגמ"ה בפי' הב':

רש"י ד"ה אי הכי וכו' קבלו לאחר שקיעת החמה שנשחט בלילה וכן הוא בפי' רגמ"ה, ואין זה מדוקדק דמה ענין שחיטה בלילה לכאן הרי אפי' אם שחט ביום כיון דנתקבל הדם אחר שקיעת החמה מועלין בו, ובפי' קדמון בש"ס דווילנא גריס ליתני קודם שיראה לזריקה ולאחר שיראה לזריקה וזה נכון:

רש"י ד"ה לאחר זריקה אין מועלין בו דס"ל דזריקת פגול מוציאה מידי מעילה וכו' ופליג אדרב גידל וכו' עכ"ל וכן הוא בפי' רגמ"ה, והתוס' הוסיפו בין בהקושיא מנותר ובין בהקושיא מפגול דלפי ההוה אמינא מיירי שפגל בסוף קבלה עיין בתוס' ד"ה ת"ש ר"ש אומר, והוא דבר חדש דאע"ג דנתקבל כבר הדם כדי זריקה יכול לפגל בקבלת שאר הדם, והקרן אורה העיר דדילמא ס"ל לר"ש הוכיח סופו על תחילתו ותחילת הקבלה ג"כ היה בפסול וזה לא קשה כל כך, אולם עוד הקשה דאמאי לא מוקים לה כפשטה דפגל בשחיטה ולאחר זריקה אין בו מעילה משום דזריקה אפקה מידי מעילה, וקושיא זו לא הבינותי כלל שהרי לפי הס"ד דהוה שהות למזרקיה דאי בעי זריק והתוס' הרי ס"ל דאפי' לר"ש לא אמרינן דאי בעי זריק אלא כשראוי ממש לזריקה דהיינו שהשחיטה והקבלה נעשה בהכשר שלא בפגול, עוד כתב הקרן אורה דמספקא ליה למ"ד היתר זריקה שנינו אי בעינן דוקא שכבר הוליך ג"כ הולכה שאי אפשר לבטלה אבל קודם זה עוד לא נראה לזריקה, או דילמא כיון דהדם מצד עצמו כבר ראוי לזריקה חשיב היתר זריקה גם קודם ההולכה עכ"ל והוא ספק הראוי ודאי להסתפק בו, ומלשון רש"י ורגמ"ה לעיל בריש הסוגיא (דף ה' ע"א) משמע דהולכה לא מעכב כלל למ"ד היתר זריקה ע"ש, ודע דלגרסת רש"י שם דבהולכה זוטרתא כו"ע לא פליגי דפסולה כלומר אפי' לר"ש (עיי"ש בזבחים דף ט"ו ע"א ברש"י ובשמ"ק) א"כ אין צורך כאן ליכנס בפרצה דחוקה ולומר דפגל בסוף קבלה אלא דפגל בהולכה זוטרתא וכ"כ הצ"ק ועיין מל"מ פ"א מה' פסוהמו"ק, אולם

מש"כ כאן הבה"ז דלרש"י אפי' אם פגל כבר בשחיטה או בקבלה נמי אמרינן כ העומד לזרוק כזרוק דמי דבעי למזרקיה לקובעו בפגול ע"ש, ומיישב בזה קושית התוס' אימתי פגל ולרש"י י"ל שפיר דפגל בשחיטה או בקבלה, לא נראה כלל, דודאי כיון דליכא מצוה לזרוק ואדרבה איסורא קעביד בזריקתו, לא אמרינן כל העומד לזרוק כז"ד, ובכריתות (דף כ"ד ע"ב) מפורש דאימר אמר ר"ש במידי דעומד לזרוק אבל באינו עומד לזרוק לא אמר וכבר כתבתי כן לעיל דף ד' ע"ב ע"ש:

דף 1:

בשר קדק"ד שיצאו לפני ז"ד וכו' ר"ע אומר אין מועלין בו וחייבין עליו משום פגול נותר וטמא, בגמ' לקמן (דף ז' ע"ב) אמרינן דכי אמר ר"ט זריקה מועלת ליוצא הנ"מ לענין מעילה אבל באכילה אסור אפי' לר"ע, ולפי"ז קשה דאיך יתחייב משום נותר הרי איסור נותר ליכא רק בבשר הראוי לאכילה עיין רש"י בזבחים (דף צ' ע"א) ד"ה ומשום נותר שז"ל דאין נותר אלא בבשר הראוי לאכילה בתוך זמנו כדכתיב ביום זבחכם יאכל וממחרת וכו' עכ"ל ע"ש שכתב כן לר"א והרי לר"ע ג"כ אסור באכילה ולמה חייב משום נותר ועיין בנו"ב מהדו"ת חיו"ד סי' נ"ג שכתב דלאו דנותר איכא גם בזבח האסור באכילה אלא דכר וחטאת ליכא, אבל מ"מ דוחק הוא לומר דכונת משנתינו דלר"ע לאו דנותר לחודיה איכא ביוצא, חדא דהלשון לא משמע כן ותו דלאו גם לר"א יתחייב בנותר לשיטת הנו"ב, והחכם צבי סי' קנ"ט הוכיח ממשנתינו מהא דר"א דבזבח פסול ליכא חיובא דנותר אבל לא העיר דא"כ לר"ע אמאי חייבין משום נותר הא לאכילה מודה דפסול, ואמנם לריו"ח לקמן בגמרא דלא אמרה ר"ע אלא ביצא מקצתו י"ל דהא דחייב לר"ע אנותר היינו על הבשר שנשאר בפנים שמותר גם באכילה, וגם זה דוחק דלכאורה על הבשר הנשאר בפנים גם לר"א חייבין משום פגול ונותר וכו', אבל לרב אסי דס"ל דאפי' ביצא כולו דס"ל דזריקה מהני ליוצא בלא מיגו ועיין תוס' מנחות (דף י"ב ע"א) ד"ה הנ"מ יוצא ודאי קשה, וע"כ לומר דמזה יהיה באמת ראיה להתוי"ט כאן שכתב דהא דלר"ע נמי באכילה אסור היא חומרא בעלמא מדרבנן מה שלדעתי אין הדבר כן ואכמ"ל בזה וצ"ע, ועכ"פ נעלם כל זה מהרב תפארת יעקב בהגהותיו לריש מכילתין הנדפסים במשניות הגדולים דפוס ראת ואולי דנותר כאן הוא רק שיטפא דלישנא:

והתפא"י במשניות כאן הקשה וז"ל קשה לי בשלמא פגול שפיר חייל איוצא משום דהוה איסור כולל גם על מה שנשאר מבפנים. וגם טמא שפיר חייל כשנטמא הגוף דהו"ל כולל שנאסר גם בבשר קודש טהור שלא יצא, אבל נותר היכי מצי חייל איוצא הרי אין כאן לא כולל ולא מוסיף ולא בת אחת עכ"ד והאריך ונדחק בזה מאוד וגם לאחר

כל הדחוקים שכתב אכתי ישאר קושיתו לרב אסי דמירי ביצא כולו עיי"ש, ולא ידענא למה נכנס בדחוקים כ"כ חדא הרי לפ"מ שכתבו התוס' בזבחים (דף מ"ה ע"ב) בתוס' ד"ה אבל העצים משכח"ל בבת אחת כגון שהביא שתי שערות אח"כ, ועוד הרי התוי"ט כתב דאיסור האכילה משום יוצא אינו אלא מדרבנן לדעת הרמב"ם וגם הראב"ד מודה ליה בזה אם עבר והקטיר האימורין עיין בתוי"ט במכילתין פ"ב מ"ב ד"ה ובלינה, אולם במקום אחר השגתי על התוי"ט בזה, גם הרי כתב המהרי"ט הובא בשעה"מ פי"ז מה' איסורי ביאה דהיכא דעל איסור הקודם לא היה חיוב קרבן לא שייך לומר לענין קרבן אין איסור חל על איסור עיי"ש והרי איוצא ליכא חיוב קרבן ואנותר יש חיוב קרבן ולא שייך אאחע"א, גם הדרך ים תירץ לפמש"כ בשאגת אריה הלכות יוהכ"פ דיוהכ"פ על נבלה הוה איסור מוסיף דעל יוהכ"פ חייב אף שלא כדרך הנאתן אבל על נבלה אינו חייב רק כדרך הנאתן, וא"כ הרי על נותר כתב הפנ"י בקדושין (דף נ"ו ע"ב) דחייבין גם שלא כדה"נ דכתיב גביה באש תשרפו ע"ש וביוצא הרי כתיב רק לא יאכל כי קודש היא עיין פסחים (דף כ"ד) ובעינן כדרך. הנאתן וא"כ הוה נותר איסור מוסיף. ואמנם הרב דרך ים הקשה דלפי דברי השאגת אריה מאי קמבעיא ליה הש"ס בשבועות (דף כ"א) אי ר"ע בכל התורה כר"ש ס"ל דכ"ש למלקות, ואמאי לא פשיט ליה ממשנתינו דע"כ ר"ע לא ס"ל כר"ש דאי כר"ש ס"ל ובכל התורה חייב מלקות אכ"ש וא"כ חייב נמי בכל התורה על שלא כדרך הנאתן נמי לדעת המהרש"ל בשבועות שם (דף כ"ג) וא"כ למה יתחייב משום נותר בשיש בו איסור יוצא הא ליכא איסור מוסיף וע"כ דלא ס"ל כר"ש. והוא עצמו תירץ די"ל דר"ע מ"מ כר"ש ס"ל אלא דלענין קרבן הרי גם לר"ש בעינן כזית וא"כ י"ל דלענין קרבן הוה נותר איסור מוסיף דחייב גם על שלא כדה"נ, אולם אם באנו לזה לקרב הרי בלאו"ה ניחא דביוצא הרי ליכא קרבן כלל וכנ"ל ממהרי"ט, ואינני רואה עוד להאריך בזה כי עכ"פ די בדברינו ליישב קושית התפא"י גם זולת תירוץ הדרך ים האמור כנלע"ד:

שם אמר ריע והרי המפריש וכו' אם פטר דמה את בשר חברתה מן המעילה דין הוא שיפטור את בשר עצמה ע"כ, הרב טהרת הקודש בזבחים דף קי"ב) הקשה בצדק דמה זה ענין לכאן, הרי כתב רש"י בזבחים (דף קי"א ע"ב) דמשו"ה פוטר דמה בשר חברתה מהמעילה משום דמשזרק דם האחת נעשית שניה חטאת שכיפרו בעליה באחר והיא מחמש חטאות המתות שאין בהן מעילה, ומאי ראיה היא דזריקה מועלת ליוצא הא גם שם אין פטור המעילה משום הזריקה אלא דהוה מה' חטאות המתות אבל לא שזריקת חברתה מועיל לה עכ"ד הובאו דבריו בקושיתו בספר דרך ים ואינני יודע אם תירץ שם

איזה תירץ, אבל הקושיא לדעתי היא עצומה בעיקר פשט משנתנו דלענ"ד לפי ההסבר שכתב רש"י שם אין מעילה גם באימורי חטאת השניה כיון דהוה מחמש חטאות המתות וא"כ ע"כ דאין הזריקה לגבה לא מעלה ולא מוריד שהרי החטאת שזרק דמה מועלין עכ"פ עדיין באימוריה, דהזריקה הרי אינה מוציא האימורין מידי מעילה בשום קרבן, אלא דכבר דחו שם בזבחים (דף קי"ב ע"א) התוס' ד"ה כשם שדמה וכו' דברי רש"י אלה מטעם סוגיא דידן ע"ש, אבל מ"מ קשה למה לא השיגו עליו מפשט המשנה:

והדרך ים רצה לתרץ הקושיא ע"ד החידוד דרש"י לא כתב שם כן רק לרבנן אבל לר"ע דס"ל דמביאין אשם תלוי על ספק מעילה כבכריתות (דף כ"ב) ע"ש, א"כ אין לפרש דמשו"ה כיון שזרק דם אחת נפטרה השניה ממעילה משום דהוה כחטאת שכיפרו בעליה באחרת דהוה מה' חטאות המתות, שהרי לר"ע גם חמש חטאות המתות צריך להביא עכ"פ אשם תלוי, לפי המבואר בתמורה (דף ט"ז ע"ב) דר"ל ס"ל ד' חטאות נתנו מסיני דמתות ואחר רועה ור"נ ס"ל רא' מתה וד' רועות ומספיקא כולן מתות ע"ש, א"כ לר"ע לא מבעיא לר' נתן דודאי צריך להביא אשם תלוי אלא אפי' לר"ל לא שייך למיזל אחר רובא לדעת הפרמ"ג בריש פתיחתו לה' תערובות והחו"ד בסי' ק"א סק"ה ע"ש וא"כ למה פטורה חברתה גם מאשם תלוי, אלא ע"כ דלר"ע הא דפטורה חברתה מהמעילה אין הטעם משום דהוה כחטאת דלמיתה אזלה לדידיה, דהרי גם בחטאות המתות עכ"פ אשם תלוי בעי, וע"כ הטעם לר"ע משום דשתי החטאות כגוף אחד דמיין לענין זה שזריקת הכשרה מועלת להוציא גם הפסולה ממעילה, ואם פטר דמה בשר חברתה ממעילה אינו דין שיפטור בשר עצמה, ומש"כ רש"י שם הטעם דהוה כחטאות המתות הוא רק לרבנן דאין חייבין על ספק מעילות אשם תלוי, ובזה יתורץ גם קושית התוס' בזבחים שם ד"ה כשם שדמה הנ"ל מסוגיא דידן כיון דרש"י לא כתב לה אליבא דר"ע עכת"ד הדרך ים, אבל באמת אין תירוצו עולה יפה חדא דהרי יש אמוראים דסברי דלר"ע בעינן לענין אשם תלוי חתיכה אחת מב' חתיכות כמו שנתבאר כבר אצלי במקו"א והכא הרי ב' חתיכות ליכא ולמה יביא אשם תלוי, ותו דכיון דרבנן העמידו עכ"פ על חמש וכולהו למיתה אזלו ואינם שווים להקדש כלום משום תקנתא דרבנן עכ"פ ממילא ליכא בהו אפי' ספק מעילה כמש"כ התוס' בפסחים (דף כ"ט) ד"ה אין פודין וכ"כ הוא בעצמו ועוד מטעמים אחרים וקצרתי:

ויותר עוד כתב הדרך ים ליישב ע"פ הכלל דכל פסול דאם עלה לא ירד יש בו מעילה עדיין, והתוס' בזבחים (דף ס"ח ע"ב) ד"ה אמר רבי כתבו דכל שיש תרתי לטיבותא היינו שנפסל לאחר שחיטה ויש לו הכשר במקום אחר אז אם עלה לא ירד אף לר' יהודא ע"ש,

וא"כ הכא דהפסול דחטאת שכיפרו בעליה באחר נעשה לאחר שחיטה, ורש"י בנזיר (דף כ"א ע"ב) כתב דחטאות המתות אינן נוהגות בעופות וכיון דבעופות ליכא רעייה ע"כ דיהיו קרבים אף בכיפרו הבעלים באחרת א"כ יש לו הכשר בחטאת גופא, וא"כ חטאות המתות שנעשה הפסול לאחר שחיטה למה לא יהא בהן מעילה, וע"כ לומר דהא דקריב בעוף לא מיקרי יש לו הכשר במקום אחר לענין בהמה וגם אם עלו ירדו, אבל ר"ע לשיטתיה דס"ל בזבחים (דף פ"ה) דאף בעל מום אם עלה לא ירד הואיל וכשר בעוף הרי דס"ל הואיל מעוף לבהמה, וא"כ אם עלה לא ירד גם בחטאת בהמה שכיפרו בעלים באחרת אם נעשה הפסול אחר שחיטה וצריך שיהא בה מעילה, וע"כ לר"ע לשיטתיה הא דאין מעילה בשניה הוא משום דזריקת חברתה אהני להשניה ומתורץ קושית הטה"ק וגם קושית התוס' כנ"ל:

ואם אמנם שהוא חידוד נאה אבל גם זה אינו לפי האמת, דלכאורה ההנחה שהניח דבעוף חטאת שמתו בעליה קריבה לא נראה כן מב"ק (דף ק"י) דפריך אלא מעתה חטאת שמתו בעליה תיפק לחולין דאדעתא דהכי לא אקדשה, ומשני חטאת שמתו בעליה הלכתא גמירא לה ע"ש, ובעוף כיון דליכא גביה הללמ"מ ממילא יוצאת לחולין ולא דקריבה, אבל באמת לא כן הדבר דבעוף שמתו בעליו באמת קריבה ואינה יוצאת לחולין, דכן מבואר בשמ"ק במנחות (דף ד' ע"ב) דאינה יוצאת לחולין אלא קריבה ע"ש, ותו דמבואר ביומא (דף נ') דס"ל לר"ש בחטאת השותפים דליכא גבה הלכתא שתמות לשיטתיה, דירעו עד שיסתאבו ולא אמרינן אומדנא שתצא לחולין, וטעם הדבר דלא אמרינן בעופות ובחטאת השותפין אומדנא כהך דב"ק שם י"ל ע"פ מה שהביאו המפרשים להקשות שם, לשיטת הרדב"ז ח"ד סי' ר"ד דאומדנא לא מהני רק להחזיק ולא להוציא א"כ מאי פריך הגמ' דנימא דתצא לחולין משום אומדנא הא הוה אומדנא להוציא מהקדש, אבל באמת לא קשה מידי דהרי גם אם לא תצא לא יהא להקדש הנאה של כלום ממנה שהרי למיתה אזלה ותקבר ושפיר פריך הש"ס דתצא לחולין משום אומדנא, אבל במקום דאין הלכה בה שתמות רק דתרעה או בעופות דלא שייך רעייה ותקרב ודאי דלא אמרינן אומדנא להוציא ודו"ק היטב, וא"כ אי משום הא לא איריא ושפיר יש מקום להתירוץ הנ"ל, אלא דעיקר שיטה זו של רש"י בנזיר אע"ג שיש לו חבר בשמ"ק במנחות (דף ד' סע"ב) הנ"ל דגם הר"ר יחיאל ב"ר יוסף ס"ל כן דבעופות אין הללמ"מ דחטאת שמתו בעליה וכו' שתמות, מ"מ היא שיטה תמוהית מאוד כמש"כ השמ"ק שם עיי"ש, ובשער המלך הלכות פסוהמו"ק פ"ד ה"א האריך בזה הרבה והביא גם השמ"ק דמנחות הנ"ל, ועכ"פ אנן הרי אליבא דרש"י איירינן ורש"י ודאי ס"ל דגם בעופות גמירי דין דחטאות

המתות כדמוכח בגיטין (דף כ"ח ע"ב) עיי"ש והמפרש בנזיר ידוע שאינו מרש"י, ועוד יש לדבר הרבה בזה וקצרתי:

שם במשנה אימורי קדק"ל שיצאו לפני זרד"מ רא"א אין מועלין בו וכו' רע"א מועלין וכו' ע"כ, בביאור פלוגתתם איכא שלשה פנים, אוקימתא קמייתא בזבחים (דף צ' ע"א) דבהדר עיילינהו פליגי, דבלא עיילינהו קודם זריקה הו"ל כיצאו לאחר זריקה ופסולים לכו"ע וכיון דהכא לא הוה שעת הכושר לאחר זריקה הדין הוא כמו בודאי נפסל ביוצא קודם זריקה ומודה ר"ע דאין זריקה מועלת ליוצא, דפלוגתייהו בסיפא היא לסברת ר"א דרישא דזריקה אינה מועלת ליוצא, ומיירי פלוגתתם בסיפא בעיילינהו קודם זריקה אם נפסל ביוצא אם לאן הפן השני אוקימתא דר"פ בזבחים שם דבהדר עיילינהו כו"ע לא פליגי דאינן נפסלין ביוצא דעדיין לאו קדשי ה' נינהו ובדאיתנהו אבראי פליגי, דכיון דלא הוה שעת הכושר לאחר זריקה הוה כנפסלו ביוצא קודם זריקה, ופליגי ר"א ור"ע בסיפא בלא עיילינהו קודם זריקה כמו דפליגי ברישא בקדק"ד בין בדעיילינהו ובין בדלא עיילינהו קודם זריקה דכיון דבקדק"ד כבר נפסל הבשר ביוצא מה לי עיילינהו מ"ל לא עיילינהו דר"א ס"ל דבפסול יוצא אין זריקה מועלת ור"ע ס"ל דפסול יוצא הוה פסול מחמת דבר אחר ומועלת ביה הזריקה, ובתוספתא דריש מכילתין איתא רע"א הורצה הציץ על היוצא ועיין פסחים דף ע"ח ולשון זה צ"ע] ואופן שלישי יש לומר דאימורי קדק"ל לכו"ע נפסלים ביוצא קודם זריקה אף בהדר ועיילינהו קודם זריקה ופליגי בסיפא ג"כ בין בעיילינהו ובין בלא עיילינהו קודם זריקה כמו ברישא ואוקימתא זו ליתא בגמ' דזבחים שם. ורש"י כתב אימורי קדק"ל שיצאו וחזרו וזרק דמן הרי דמפרש דלא כאוקימתא דר"פ שהיא המסקנא שם בזבחים וכבר עמדו ע"ז התוי"ט כאן והבה"ז, ובתוס' רע"א במשניות כאן ירד להציל דברי רש"י אבל בתפארת ירושלים השיג עליו בטענות עצומות עיי"ש היטב, ולענ"ד בעיקר הדבר לא ברירא לי דבשר קדק"ל שיצאו חוץ לחומה וחזרו שנפסלו, והא דבשבועות (דף ט"ו סע"א) היינו לאכול בחוץ לירושלים דומיא דמעשר וביכורים עיין בהגהות מצפה איתן שם ודו"ק אמת דפשוטן של דברים משמע בכמה דוכתי דאפי' בשר קדק"ל שיצאו חוץ לחומת ירושלים לא מהני אם הדר עיילינהו וקצרתי, אלא דהקרן אורה כתב דרב פפא לא קאמרה שם אלא לדחויא אבל למאי דמייתי התם דהאימורין נפסלין ביוצא אף קודם זריקה וכן תניא שם בברייתא בזבחים (דף כ"ו) א"כ הוה דומיא דרישא ואין חילוק בין הדרו קודם זריקה או לא דבכל אופן פליגי וכ"כ הצ"ק וגם זה דחוק דהרי מלשון רש"י משמע דדוקא בדהדר ועיילינהו

פליגי, ובאמת בפי' רגמ"ה ליתא לשון רש"י הזה כאן וכבר הודעתיך שפי' המפרש במכילתין הוא מפי' רגמ"ה ועיין תוס' מנחות דף מ"ו ד"ה נפרס לחמה:

שם בגמ' והני תרתי למ"ל וכו' בפיהמ"ש להרמב"ם במשנתנו מפרש הצריכותא משום קולא וחומרא עיי"ש שיש בו איזה חסרון בלשון, וכן נראה מלשון רש"י בד"ה אבל לאתויי אבל קשה דהרי ברישא קולא נמי איכא דאין חייבין עליו משום פגול נו"ט ומה לי חיוב חטאת מה לי חיוב אשם מעילות, ויש עוד לפלפל הרבה בדעת הרמב"ם בפ"ג מה' מעילה בענין זה ואכ"מ:

שם והני תרתי למ"ל צריכי דאי תני בקדק"ד וכו' משום דזריקה כתיקונה מפקע מירי מעילה שלא כתיקונה לא מפקע וכו' אבל לאתויי לידי מעילה וכו' עיין בתוס' שתמהו דהכא משמע דקיל יותר להביא לידי מעילה מלהפקיע ולעיל משמע איפכא ותירצו שפיר עיין בתוס' ד"ה שלא כתיקונה, אבל אולי יש ליתן טעם למה לא קאמר הצריכותא כאן להיפך דאי תני קדק"ד הו"א בהא קאמר ר"ע דאפי' שלא כתיקונה מוציא מידי מעילה, ואי תנא קדק"ל הו"א בהא קאמר ר"א דאין מועלין בהן דזריקה שלא כתיקונה אינה מביאה לידי מעילה וכהסוגיא דלעיל אם שאין זה קושיא עצומה אבל אולי יש לתת בזה טעם לוא יהא ע"ד הפלפול לבד:

דיש לחקור הא דקיי"ל דמועלין באימורי קדק"ד קודם זריקה, אם קדושתן אז היא רק כקדושת הבשר קודם זריקה שמועלין נמי בהן, והזריקה מפקיע מהבשר דין מעילה מהקדושה שהקדישו הבעלים, וה"ה שנפקע קדושת הבעלים ע"י הזריקה גם מהאימורין אלא דבזריקה זו עצמה בא על האימורין קדושה חדשה קדושת הקרבה לגבוה ומועלין בהן משום זה, כמו אימורי קדק"ל דג"כ הזריקה מביאתן למעילה, או דילמא קדושת אימורי קדק"ד לא נפקע כלל ע"י הזריקה ומעילתן אזלה ואתיא מראשית הקדישות הבעלים, דהזריקה הפקיעה המעילה רק מהבשר אבל לא מהאימורין, ונפ"מ בזה לפ"מ דאמרינן לעיל עמוד א' דזריקת פיגול מוציאה מידי מעילה ואינה מביאה למעילה, דא"כ לפי הפנים הראשון שאמרנו גם באימורי קדק"ד לא ימעלו בכה"ג שהזריקה הפקיעה מהן המעילה ולא הביאתן למעילה, וכן למ"ד היתר שחיטה או זריקה שנינו א"כ משנשחט או נתקבל דם הקרבן עד אחר הזריקה לא יהיה מעילה גם באימורי קדק"ד, דלא כתוס' (דף ז' ע"ב) ד"ה הא ממונא וכו' עיי"ש בהגהות הרש"ש ותבין ואמנם לדינא ודאי אין לזה מקום כלל דהרי קיי"ל היתר אכילה שנינו ויש מעילה גם בבשר קדשי קדשים עד זריקה וכ"ש באימוריהן, וגם קיי"ל זריקת פיגול אינו מוציא מידי מעילה וא"כ

אין נפ"מ בכ"ז, אולם דברינו הם למ"ד היתר שחיטה או זריקה שנינו, וכן אם אמרינן דגם זריקת פיגול מוציאה אלא שאינה מביאה לידי מעילה כאמור:

ויש להעיר מנדרים (דף י"ב ע"א) דמוקי שם בנותר של עולה, ולאופן הראשון האמור הרי גם בזה אינו מצד נדרו דנדרו כבר פקע ע"י הזריקה גם לענין האימורין ורק ע"י קדושת ההקרבה שבא להן ע"י הזריקה נתקדשו ממילא, א"כ אין זה דבר הנדור רק דבר האסור וכמש"כ הר"ן שם לענין בשר שלמים ע"ש בר"ן ד"ה בעיקרו וד"ה בנותר של עולה, וכן יש להעיר מזבחים (דף פ"ג ע"ב) ברש"י אימורי קדק"ל וכו' משא"כ בקדק"ד שהן מתחילתן לגבוה ואימוריהן עומדין למזבח וכו' עכ"ל, וכן בגמ' שם (דף פ"ה ע"א) תרגמא אקדק"ד וכו' דמוכח שם דאימורי קדק"ד גם קודם זריקה הובררו לחלק גבוה, וכן יש עוד להוכיח מכמה מקומות, אבל מ"מ אין זה סתירה לדברינו דודאי לדינא אי אפשר לומר כהפנים הראשון, אבל כל דברינו הרי איירינן אם נימא דזריקה פסולה מוציאה מידי מעילה וכן למ"ד היתר שחיטה או זריקה שנינו כמו שכבר ביארנו לעיל ולפי"ז יקשה לכאורה ממשנתינו דקתני אימורי קדק"ל שיצאו לפני זריקת דמים ר"א אומר אין מועלין בהן וכו' דזריקה פסולה אינה מביאה לידי מעילה, ולהנ"ל למה נקט רק קדק"ל הא גם באימורי קדק"ד הדין כן כיון דהזריקה צריכה להביאן לידי מעילה, אך באמת הא לק"מ דר"א הא ס"ל ברישא דזריקה פסולה אינה מוציאה מידי מעילה, א"כ אימורי קדק"ד הרי יש בהן עכ"פ מעילה הראשונה של קודם זריקה ולהכי תני שפיר רק אימורי קדק"ל בסיפא:

ומעתה יהיה מיושב דברי הש"ס כאן כמין חומר ולא קשה קושית התוס' שזכרנו. דלא הוה מצי לומר הצריכותא להיפוך, אי תנא קדק"ד הו"א בהא קאמר ר"ע דמוציא וכו' ואי תנא קדק"ל הו"א בהא קאמר ר"א דאינו מביא לידי מעילה אבל גבי קדק"ד מודה דמוציא מידי מעילה, א"א לומר כן דהא מדקתני סיפא אימורי קדק"ל אין מועלין שפיר ידעינן דבקדק"ד כה"ג אינו מוציא מידי מעילה, דאי מוציא א"כ למה נקט רק אימורי קדק"ל הרי אף באימורי קדק"ד שייך האי דינא כיון דס"ל דזריקה פסולה אינו מביא לידי מעילה, ומדנקט רק אימורי קדק"ל ממילא ידעינן מזה דבקדשי קדשים אינו מוציא מיד מעילה ולהכי תני בסיפא רק אימורי קדק"ל, דאימורי קדק"ד נהי דהזריקה לא הביאתן לידי מעילה מ"מ מועלין בהן לפי דהזריקה לא הוציאתן מידי מעילה ומועלין בהן כמו בהבשר ולהכי מוכרח לומר הצריכותא להיפך והוא כו"פ:

ובפשוט י"ל דלהכי לא מצי עביד כאן הצריכותא לקולא דהוה אמינא דזריקת פיגול אינה מביאה לידי מעילה אבל מוציאה שפיר מידי מעילה כדברי הגמ' לעיל, משום דלא

א"ש כאן לר"ע לשיטתו דס"ל במנחות (דף מ"ז ע"א) דשתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה וזרק דמן של כבשים חוץ לזמנו יש בלחם משום פיגול, ומוקי לה שם ר"פ דס"ל כראב"ש דשחיטה לא מיקדשה ולא מפסיל ביוצא וזריקת פיגול מיקדשא להו, ומבואר שם (ע"ב) דלפ"ז ס"ל ג"כ דזריקת פיגול מביא לידי מעילה ודלא כרב גידל ע"ש היטב וע"ש בתוס' ד"ה ולא אתותיב. א"כ לר"ע לשיטתו אי אפשר לומר דזריקת פיגול אינה מביאה לידי מעילה, דהרי לשיטתיה במנחות שם ע"כ ס"ל דמביאה לידי מעילה, ולהכי עביד הש"ס הצריכותא לחומרא וא"ש ודו"ק בכ"ז, כן כתב הרב נר למאור סי' ד' ובמקו"א הארכתי עוד מעט בענין זה:

תוס' ד"ה בשר קדק"ד וכו' ולמ"ד היתר שחיטה מיירי קודם שנראה לקבל הדם ולכך מועלין וכו' עכ"ל, דייקו לומר קידם שנראה לקבל ולא כתבו קודם קבלת הדם משום דהם כתבו לעיל (דף ד' ע"ב) ד"ה היתר שחיטה דלהך מדד גם קבלה אינו צריך רק שיהיה ראוי לקבל, אלא דדבריהם בכלל אינן אלא תימה דהרי ביצאה קודם הקבלה ואפי' קודם גמר שחיטה שעדיין אינו ראוי לקבלה הרי נפסל הקרבן לגמרי גם בקדק"ל עיין בזבחים (דף כ"ו סע"א) וגם דא"כ גם הדם יצא לחוץ ואז לכו"ע פסול כדאמר ר"פ לקמן בסוגיא, אם לא שנאמר דמיירי שיצא אבר לחוץ וחתך אחר שחיטה עד שמגיע לעצם עיי"ש בזבחים וזהו דוחק גדול, ולולא דבריהם נראה פשוט דהני תנאי סברי באמת דהיתר אכילה שנינו, והא דפריך לעיל מברייתא דפגול בקדק"ד מועלין בו למ"ד היתר זריקה שנינו ולא משני תנאי היא, הוא משום דבתוספתא משמע דברייתא דהפגול נמי ר"ש היא כברייתא דהנותר ודו"ק, וכן מוכח מדאמרינן לקמן דביצא דם לכו"ע מועלין בו אע"פ שחזר וזרקו והרי הקבלה היתה בכשרות והוה כבר היתר זריקה, וע"כ דהנך תנאי היתר אכילה ס"ל וק"ל, ולפמש"כ לעיל דף ב' ע"א ליישב דברי הריטב"א ריש חולין א"ש הכל ע"ש:

שם בגמ' אימא סיפא וכו' כיצד בשר קדק"ל וכו' הלשון כאן אינו מדוקדק וגם במשנה ליתא הכי:

שם בגמ' אריו"ח כי אמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא שיצא מקצתו, וכתב התוי"ט כאן דדוקא לאפוקי מידי מעילה בעינן מיגו אבל בקדק"ל דהזריקה מביאה לידי מעילה לא בעינן מיגו, ואפי' יצא כולו מהני הזריקה להביא לידי מעילה, ולמד כן מלשון הרמב"ם משום דלהחמיר לא בעינן מיגו ע"ש בתוס' יו"ט, וזה דחוק דהרי סברא דלהחמיר דחי לה הש"ס בהצריכותא דלעיל לפי פיהמ"ש להרמב"ם הנ"ל בדברינו ד"ה שם בגמ' והני תרתי, אכן הרב מתן בסתר דייק לה מדנקט הש"ס להא דריו"ח אחר הצריכותא דלעיל,

משמע דלריו"ח מעיקרא לקמ"ד הני תרתי למ"ל דרישא מיירי דוקא ביצא מקצתו וסיפא מיירי אפי' ביצא כולו, ולא עיילינהו כאוקימתא דרב פפא בזבחים (דף צ' ע"א) משא"כ ברישא דפליגי ר"א ור"ע גם בדהדר ועיילינהו כמש"כ לעיל, והטעם דבעינן ברישא שיצא מקצתו ולא כולו הסביר כאן התוס' ד"ה כי אמר וכו', דכיון דיליף לה מהמפריש חטאתו ואבדה וכו' דאיכא התם מיגו דמהני לכשרה מהני נמי לפסולה א"כ צריך להיות הלמד כהמלמד, ודוקא בקדק"ד אבל בקדק"ל לענין לאתויי לידי מעילה הרי כתבו כאן התוס' ד"ה שלא כתקונה דלהביא לידי מעילה כיון שהזריקה נעשה בהכשר אלא שנעשית על דבר שאינו ראוי שפיר קרינן ביה קדשי ה' לענין מעילה, ועיין בתוספתא פ"ד דמנחות פלוגתא דר"א ור"ע ביצאו שירי מנחה חוץ לקלעים, ועיין במנחות (דף י"ב ע"א) בתוס' ד"ה ה"מ יוצא דאיתא בעינא וכו' הוה מצי למימר ה"מ יוצא מקצתו אבל כולו לא כדאמרינן בפ"ק דמעילה ומיהו פלוגתא היא התם עכ"ל, ובאמת כאן אין פלוגתא כלל בזה לא מבעיא לפי' התוס' אלא אפי' לפירש"י כאן המסקנא סלקא כריו"ח, וע"כ לחלק כיון דבמה שנשתייר לא נולד שום פסול הוה כיצא מקצתו וכבר העיר בזה הקרן אורה, ועיין בזבחים (דף כ"ה ע"ב) ועיין בזבחים (דף מ"ו ע"א) ובתוס' שם ד"ה מששחטה ובשמ"ק וקצרתי ויש עוד לדבר הרבה בשיטת הרמב"ם בענינים האלה ויתבארו איה"ש בחידושי על הרמב"ם:

אולם לפ"מ שכתבנו לקמן ד"ה אמר רב פפא דר"פ פליג אריו"ח הרי ניחא דברי התוס' מנחות שם כפשוטו דאיכא פלוגתא בזה, ובזה י"ל גם דברי התוס' פסחים (דף ל"ד ע"ב) ד"ה שאם זרק התמוהין ודו"ק:

דף ז.

בגמ' בעי מיניה ר"א מר' יוחנן חישב לנשפכין למחר מהו, כבר הקשו רבים על הרמב"ם דלמה השמיט בעיא זו ולא הביאה כלל, ועיין במל"מ פי"ג מה' פסוהמו"ק הל"א, ונראה דהנה בהא דחישב לנשפכין פירש"י שני פירושים ושניהם תמוהין כמו שהקשו התוס' והר"י בתוס' פירש דמיירי שנשפך הדם מהכלי על הרצפה ומבעיא ליה אם חישב לזרוק הדם שנשפך מן הכלי למחר מהו, מי אמרינן כיון דחזי לזריקה דאם ירצה יאספנו ויזרקנו מהני ביה מחשבה, א"ד הואיל ואין מצוה לאספו הו"ל כהולך לאיבוד עיין בתוס' ובהגהות הצ"ק, ולכאורה יש להקשות דהרי בזבחים (דף ל"ד ע"ב) פריך הש"ס דאמאי אמרינן נשפך על הרצפה מן הכלי ואספו כשר לזרוק נימא דחוי ע"ש בתוס' ד"ה וליהוי ומשני משום דכל שבידו לא הוה דחוי, ובתוס' שם ד"ה כל כתבו דמשו"ה גבי כיסוי הדם הוה דחוי אע"ג דהוה נמי בידו. דהתם אין מצוה לבטל הדיחוי אבל הכא דמצוה

לאספו שפיר לא הוה דחוי מטעם דבידו לאספו ע"ש, וא"כ לפ"מ שכתבו התוס' כאן דליכא מצוה לאספו הרי ישאר קושית הש"ס דליהוי דחוי, אכן באמת זה לא קשה כלל דודאי התם דמיירי שנשפך כל הדם מנוה ודאי לאספו לקיים מצות זריקה, משא"כ הכא שנשאר דם בכלי לקיים מצות זריקה שוב ליכא מצוה לאספו, וכן מבואר מלשון התוס' זבחים (דף י"ג ע"ב) ד"ה על מנת, אבל אכתי קשה עכ"פ מאי קמבעיא ליה כאן אי מהני ביה מחשבה משום דאי בעי אוספו וזריק ליה, הרי הוה דחוי דלא מיקרי בידו כיון דליכא מצוה לאספו, וזה אין לומר דקמבעיא ליה למאן דלית ליה דחוי דהרי לריו"ח קמבעיא ליה ואיהו הא ס"ל דאפי' בע"ח נדחין כידוע, אכן י"ל על פי מה דלכאורה קשה לפ"מ שכתב הריטב"א בסוכה (דף ל"ג) וכ"כ גם הרשב"א שם והובא דברי הריטב"א בפמ"ג לאו"ח סי' תרמ"ו. דדבר שבדיעבד כשר ורק לכתחילה פסול כשחוזר להכשירו לא אמרינן דנדחה, עיי"ש שכתבו דמשו"ה לולב של ע"א של נכרי אחר שבטלו כשר ולא הוה דחוי, משום דגם קודם הבטול רק לכתחילה לא יטול ובדיעבד יצא, ועיין בצל"ח פסחים (דף צ"ז ע"ב) שכתב דמשו"ה הקרבנות שאינן דוחים את השבת, ועבר עליהן שבת אחת לא הוו נדחין משום דגם בשבת אם עבר והקריב כשר ע"ש, וא"כ מאי פריך בזבחים שם בנשפך מהכלי על הרצפה דכשר אם אספו וליהוי דחוי, הרי דיעבד גם בזרק מן הרצפה ולא אספו לכ"ש נמי המזבח מקדשו שלא ירד לר"ג דס"ל בזבחים (דף פ"ג) דהמזבח מקדש גם דם פסול, וא"כ בדיעבד כשר גם כשהיה בפסולו ולא הוה דחוי כשחזר להכשירו להריטב"א והרשב"א:

אלא דיש לומר דהא דהמזבח מקדש פסולין לר"ג הרי הוא רק לענין דלא ירדו אבל ארצויי לא מרצה עיין בזבחים (דף פ"ב) במשנה וברש"י שם, וא"כ י"ל דפריך הש"ס דנהי דהדם ראוי אכתי ולא נדחה מ"מ למה קתני סתם נשפך מהכלי על הרצפה כשר דמשמע דכשר גם הקרבן, הרי לענין הכשר הקרבן הוי דחוי גם לענין דיעבד כשהיה על הרצפה, וא"כ מיושב גם קושיתנו דמאי קמבעיא ליה כאן חישב לנשפכין למחר מהו הא הדם נפסל משום דחוי כיון שאין מצוה לאספו כשנשתייר בכלי ג"כ מהדם ואינו ראוי לזריקה ובודאי לא מהני ביה מחשבה, אבל לפי האמור א"ש דהרי בהדם גופא לענין זריקה לא שייך דחוי כלל כיון דכשר בדיעבד, וכאן הקרבן הרי בלאו"ה כשר כיון שנשאר דם כשר בכלי לזרוק, ורק דאנו רוצים לפסול אותו מקצת הדם שנשפך מן הכלי משום דחוי וכיון דלא נדתה מעולם לענין דיעבד לא הוה דחוי משו"ה שפיר קמבעיא ליה. אבל כל זה הוא רק לר"ג דס"ל דהמזבח מקדש דם פסול לענין דיעבד, אבל לר' יהושע דס"ל שם בזבחים דהמזבח אינו מקדש דם פסולין וא"כ בעת שהיה הדם על הרצפה

היה פסול גם לענין דיעבד, ולדידיה קושית הש"ס בזבחים דליהוי הדם שנשפך דחוי כפשוטו דהדם גופא יהיה דחוי, ומשני רב אשי שפיר דכיון דנשפך כל הדם הרי מצוה לאספו ובידו לא הוה דחוי, אבל כשנשאר דם בכלי דליכא מצוה לאספו הוה באמת הדם שנשפך גופא דחוי לגמרי, ליכא למבעיא אם מהני ביה מחשבת פגול דודאי לא מהני ביה מחשבה, וכל האיבעיא כאן היא רק אליבא דר"ג כמו שנתבאר, וכיון דהרמב"ם פוסק בפ"ג מה' פסוהמו"ק כר' יהושע דאין המזבח מקדש פסולין של דם, שוב אינו צריך להביא האיבעיא דסוגיין דלדידיה פשיטא דלא מהני מחשבה בנשפכין ונכון:

ודע דמה שכתבנו דהכא מיירי שנשאר דם גם בכלי ומשו"ה ליכא מצוה לאספו, יש להעיר דאכתי הרי מצוה לאספו משום שפיכת שיריים ליסוד דהוה ג"כ מצוה עיין מל"מ פי"ג מפסוהמו"ק, אכן י"ל דכיון דהכא הרי חישב כבר בהן מחשבת פגול א"כ גם אם יאספנו אינו רשאי לזרקו דאסור ליתן דם פסול ע"ג המזבח ולא ירויח כלום במה שיאספנו משו"ה שפיר כתבו התוס' דליכא מצוה, ובזה יהיה מיושב מה שהקשינו דכיון שדם שנשפך נפסל משום דיחוי מאי קמבעיא ליה אם מהני ביה מחשבה הרי ודאי לא מהני מחשבה, ולדברינו א"ש דכיון דהא דכתבו התוס' דליכא מצוה לאספו הוא משום דבלאו"ה אינו ראוי לזריקה משום המחשבה, ואי נימא דהמחשבה לא מהני ויהיה כשר לזריקה שוב איכא מצוה לאספו ושוב יהי' בידו ולא מיקרי דחוי משום דבידו לאספו, וא"כ שוב ממילא יהני ביה המחשבה, א"כ י"ל דזהו האיבעיא מי אמרינן כיון דאם ירצה יאספנו מהני ביה מחשבה או דילמא כיון דאי נימא דמהני ביה מחשבה לא יהיה מצוה לאספו וא"כ יהיה נדחה הדם דלא הוה בידו ממילא לא מהני המחשבה ויהי' חוזר חלילה כמו שכתבו התוס' בפסחים (דף כ"ו ע"ב) הידוע ע"כ דברי הדרך ים, ודבריו אלה האחרונים לדעתי מגומגמים ומשום השיריים כיון שנשפכו ודאי ליכא כלל מצוה לאספו ואין אני רואה צורך להאריך בזה וכן ביתר דבריו המפולפלים ע"ד הרחוק מאוד לא ראיתי צורך לעמוד בהן:

והרב למטה יהודא בזבחים (דף צ"ב) כתב דכיון דכאן מיירי שנשאר דם בכלי שרת וליכא מצוה לאספו א"כ ודאי הוה דחוי ולא מהני ביה מחשבה למאן דאית ליה דיחויין, וע"כ דהאיבעיא דהכא קאי או אליבא דחנן המצרי דלית ליה דיחויין, או אליבא דר"ל דמחשבין אפי' בדבר שאינו ראוי לעבודה ועיין בזבחים (דף כ"ז ע"א) בתוס' ד"ה וריש לקיש, וכיון דהרמב"ם פוסק כרב אשי דבתרא הוא ופוסק כרבא דאין מחשבה מועלת אלא בדבר הראוי לעבודה, עיין בפ' י"ז ה"ב מה' פסוהמו"ק א"כ ליכא שוב מקום להאיבעיא אם מחשבין לנשפכין דודאי אין מחשבין משו"ה השמיטה ודי בזה כאן:

שם בגמ' אימא על העומד לאיבוד ועל העומד לשרוף, ההסבר כאן קשה להבין דרש"י פירש כהרגמ"ה שחשב בעת הזריקה, ואז עדיין היה בפנינו אלא שנאבד לבסוף, וזהו תמוה דמאי מהני מה שנאבד אח"כ כיון שכבר חלה עליו פסול המחשבה, וע"כ דכונתם ג"כ כמש"כ התוס' כגון שזרק חתיכת בשר לפי כלב ועדיין לא אכלו, וגם ע"ז העיר הקרן אורה דהרי מיד שזרקו נפסל בהיסח הדעת והוה כאבוד, ולכן מפרש הקרן אורה דעומד לאיבוד היינו בשר שנפסל ביוצא או שנטמא מקצתו ומהני מחשבה לענין אכילה מבשר זה כזית, ולא דמי לבשר פרים הנשרפין דמחשבת אכילתן לא פסלי, דהתם מעיקרן עומדים לשרפה והוה כחישב לאכול דבר שאין דרכו לאכול, אבל בשר שמתחילתו עמד לאכילה אלא שנפסל אח"כ, שפיר הוה מחשבה אף לאחר שנפסל, ולפי"ז ע"כ צריך לפרש הא דאמר ר"א לריו"ח כבר למדוני שמחשבין על האבוד, הוא מילתא באפי נפשיה כשיטת התוס', דכיון דלמסקנא נמי מחשבין על פסול העומד לאיבוד א"כ ליכא לפרושי דלריו"ח פריך דא"כ לא משני כלום, אע"כ דהא דרב אסי מילתא באפי נפשי' היא ובאבוד ממש ס"ד דמחשבין ולהכי פריך עליה מאלל, ועדיין קשה היכא סלקא אדעתיה דמחשבין על השרוף ממש דבר שאינו בעולם כלל וצ"ע:

שם אמר רב פפא לא אמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא אלא שיצא בשר אבל יצא דם אין זריקה מועלת ליוצא, הא ודאי דבדם ביצא כולו מיירי דאי ביצא מקצתו הרי משנה מפורשת בזבחים (דף פ"ב ע"א) דזורק מקצת הדם הנשאר בפנים וכשר הקרבן לגמרי אפי' לאכילה, וא"כ ע"כ דבבשר ג"כ ביצא כולו מיירי דאל"כ מאי נפ"מ בין בשר לדם, ולפי"ז קשה דהרי לעיל אמר ריו"ח דגם בבשר אם יצא כולו לא מהני ביה זריקה וכבר עמדו ע"ז הכ"מ והבה"ז והחק נתן ועוד רבים, ודוחק לומר דהכונה היא על מקצת הדם שיצא דלא מועיל זריקה שלה לחוד ומחוורתא נ"ל כמש"כ הרב מתן בסתר דר"פ חולק באמת אריו"ח וה"ל דבבשר אפי' יצא כולו זריקה מועלת לר"ע, והראיה שהביא ר"ע מהמפריש חטאתו ואבדה וכו' לדבריו דר"א קאמר דס"ל דאפי' ביצא מקצת הבשר זריקה מועלת ליוצא, והרמב"ם פוסק כריו"ח אע"פ דרב פפא בתראי הוא, משום דריהטא דראיית ר"ע מהמפריש חטאתו וכו' משמע כריו"ח ועיין בדברינו לעיל ד"ה אריו"ח כי אמר ר"ע ועיין מש"כ בזה בחידושי על הרמב"ם ואין להאריך כאן יותר:

שם בגמ' שחטן והרי דמן מונח בכוסות מועלין בשתיהן, הבה"ז הקשה מכאן למ"ד היתר שחיטה או היתר זריקה שנינו דא"כ אמאי מועלין בהן והיא קושיא עצומה, דאם טעמן דמ"ד היתר שחיטה והיתר זריקה משום דכל העומד לזרוק כזרוק דמי הרי עומדין לזרוק, ואי טעמן כמש"כ התוס' לעיל דלאו משום דכל העומד לזרוק כז"ד, אלא מכיון

דראוי לזריקה יצאו מכלל קדשי ה' ה"נ ל"ש, ואפי' לפמש"כ בסוגיא שם בשם הקרן אורה דלרבנן דר"ש ודאי היתר אכילה שנינו עיי"ש אכתי קשה דהרי הכא ר"ש גופא קבל מר"ע דכששניהם מונח עדיין דמן בכוסות מועלין, וע"כ לקבל תירוץ הצ"ק דלעולם אפשר דהיתר זריקה שנינו והכא שאני דכיון דשתיהן לזריקה עומדים ויכול לזרוק איזה שירצה, אין לומר על דמה של כל אחת דכזרוק דמי, דדילמא יזרוק דם האחרת ודם זה דם מותר חטאת הוא דפסול, ואע"ג דכל אחת הוה רק ספק מעילה ר"ע לטעמיה דס"ל דחייבין על ספק מעילה אשם תלוי עכ"ד, וכאן הרי אקבע איסורא ג"כ שהרי אחת מהן ודאי אינה עומדת לזריקה משו"ה מועלין קודם זריקה בשתיהן כלומר לענין אשם תלוי, ואע"ג שהוא רחוק מעט מפשוטן של דברים שבקיה לקרא דדחיק ומוקי אנפשיה:

רש"י ד"ה אמר המורה וכו' הא מחשבה דנשפכין וכו' עכ"ל, קשה במאי מיירי אם בקרבנות חצוניות מאי פסיקא ליה דחישב במתנה ראשונה לזרוק שאר מתנות למחר דפגל כיון שאינן מעכבים כשפיכת שיריים, ובפנימיות הרי באמת חישב מזריקה לזריקה לא מהני דאין מפגלין בחצי מתיר עיין זבחים (דף ל"ד) ובשארי מקומות וצע"ג:

רש"י ד"ה אלא ששחט שתיהן בבת אחת כגון ששחטום שני כהנים כאחת וכו' עכ"ל, דקדק לכתוב ששחטום שני כהנים ולא בפשוטו ששחט כהן אחד בסכין ארוך את שתיהן משום דבחולין (דף כ"ט ע"ב) אמרינן דבקדשים אין שוחטין ב' זבחים כאחד לכתחילה וע"ש בתוס' ד"ה תרי, ואין להקשות הא אי אפשר לצמצם עיין רש"י זבחים (דף ע"ג ע"ב) ד"ה אמר רבא ובמצפה איתן שם ואין להאריך בזה כאן, אולם לכאורה יש להעיר דהרי קיי"ל דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בב"א אינו, ועיין בתוס' גיטין (דף מ"ט ע"א) ד"ה כגון ובזבחים (דף ל' ע"א) ד"ה דבריו ובבכורות (דף ט' ע"א) ד"ה אמר ע"ש, והנני רוצה להודיעך כאן שיש בעיקר כלל זה מחלוקת דהתוס' בגיטין (דף מ"ב ע"א) ד"ה הא ס"ל דכל שישנו בזא"ז אפי' רק מצד אחד שפיר מיקרי ישנו בזא"ז שהרי כתבו שם דשחרר חציו ומכר חציו הוה שפיר בזא"ז ע"י מכר חציו ושחרר חציו ע"ש, הרי דאע"ג דלא משכח"ל בזא"ז משני הצדדים מיקרי מ"מ ישנו בזה אחר זה, ובזה יש לדון בדברי הרב ברוך טעם בשער הכולל שכתב ע"פ דברי התוס' רי"ד בקדושין שהקשה בהא דבאיסור בת אחת איסור חל על איסור וחלו תרווייהו נימא כל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו ותירץ דהי מינייהו מפקת, וחידש ע"פ זה הברוך טעם דאם איסור אחד חמור מחבירו וראוי לחול גם בזא"ז אז רק החמור חל דלא שייך לומר הי מינייהו מפקת עיי"ש, אך לשיטת התוס' בגיטין שהבאנו הרי לא הוצרך התוס' רי"ד מעיקרא דדינא לסברא דהי מינייהו מפקת אלא באיסורים שווים מפני הקושיא דכל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו

אבל אם איסור אחד חמור מחבירו וראוי החמור לחול על הקל בזא"ז, אז אע"פ שהקל על החמור לא מצי חייל מ"מ בבת אחת חייל דזה לא מיקרי אינו בזה אחר זה כיון דעכ"פ ישנם בזא"ז בחד צד שפיר ישנם בבת אחת ודו"ק, אך מדברי התוס' ר"פ נושאין נראה דלא ס"ל הכי ואבאר דברינו, דהנה השעה"מ בקונטרס חופת חתנים ס"ה הביא דברי התוס' ביבמות ר"פ נושאין ד"ה עריות וכתב שדבריהם ברור מיללו דדוקא בנשא האם אסור מה"ת לישא בתה אבל אם קידש את האם אז מה"ת מותר לישא בתה, והפתחי תשובה באהע"ז סי' ט"ו ס"ק ה' כתב ע"ז וז"ל אך לענ"ד אי אפשר לומר כן בדעת התוס' וכו' דהא בקדושין (דף נ') במשנה המקדש אשה ובתה וכו' ושם בגמ' (דף נ"א) אתמר קדושין שאין מסורין לביאה וכו' תנן המקדש אשה ובתה וכו' ע"ש כל הסוגיא מבואר דגם בקדושין איכא איסור אשה ובתה מה"ת, ועוד מבואר כן בנזיר (דף י"ב) אריו"ח אמר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים וכו' אמר רבא ומודה ריו"ח באשה שאין לה בת ולא אם וכו' ע"ש, והנה על דבר קושיתו השניה נדבר איה"ש במקום אחר אולם קושיתו הראשונה היא לכאורה עצומה וכבר הקשה כן גם בספר נתיבות לשבת באבהע"ז שם, ונראה מזה דאמרינן שם בקדושין דהמקדש אשה ובתה כאחת אינה מקודשת משום דכל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו דבקדושין לחודא נמי אינן בזה אחר זה, ולחומר הקושיא ע"כ לומר דהתוס' ס"ל דדוקא המקדש האם קודם ואח"כ הבת ליכא בבת איסור דאורייתא. משום דכתיב באם שאר דבעינן נכנסה לחופה אבל אם קידש הבת תחילה מודו התוס' שע"י הקדושין לחוד נאסר מה"ת באמה, והתוס' שם ביבמות ס"ל דכל שאינו בזה אחר זה משני הצדדים הגם דמצד אחד ישנו בזה אחר זה גם באופן זה אפי' בבת אחת אינו כעין דאמרינן בחולין (דף קכ"ד) בהא דאת שבא לכלל מגע בא לכלל משא דבעינן אתי לכלל מגע מכל צד ונתבאר בזה מה שרצינו לבאר שיש בזה מחלוקת בין בעלי התוס' ועיין ביומא (דף ל"ח ע"א) בהגהות הרש"ש שם ודו"ק ולענין ההערה שזכרתי לעיל דאמאי לא נימא גם כאן בסוגיא כל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו כשנדקדק היטב לא יקשה כלל דכאן גוף אחד הם ואין זה שנים בבת אחת ודו"ק ובפרט לפמש"כ הרשב"א בחידושיו לקדושין (דף נ"א) דלא אמרינן כל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו רק דוקא אם בבת אחת אי אפשר לחול הדבר על שתיהן יחד רק על אחת מהן, כהא דמקדש אשה ובתה או שתי אחיות שאי אפשר ששתיהן יהיו מקודשות רק אחת מהן ואז גם אחת אינה מקודשת דכל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו, אבל היכא דאפשר שיחול הענין על שתיהן כגון באמר ה"ז תמורת עולה ותמורת שלמים דקיי"ל דהוה תמורת שניהם, ולא אמרינן כל שאינו בזא"ז וכו' משום דאפשר שתהא תמורת

שניהם דתרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חציה עולה וחציה שלמים, וה"נ נהי דבזא"ז ליתא אבל בבת אחת מהני שיצאו שתיהן מידי מעילה ולא אחת מהן וא"כ לא שייך כאן לומר דאפי' בב"א אינו וזה ברור ועיין בקדושין (דף נ"ב ע"א) ודו"ק:

והנה רש"י ותוס' מחולקים כאן בפשט בת אחת דאמרינן כאן, דרש"י והרגמ"ה מפרשי הדברים כפשוטן דצריך דוקא לשחוט כאחת, ולהתוס' אפי' אם שחטן בזה אחר זה כיון דעכ"פ קודם זריקת אחת מהן שחט שתיהן שחט בבת אחת מיקרו, והנה בפסחים (דף צ"ח ע"ב) כמשנה בבבות הראשונות תנן ואם אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון או ששחט שניהם כאחת שניהם יוצאין לבית השרפה, ובבבא דאמר להם ואמרו לו קתני רק ואין ידוע איזה נשחט ראשון אבל שניהם כאחת לא קתני ויש להבין שינוי זה בבבא זו למה, ונראה דהרי בבא זו דומה להפריש שני פסחים לאחריות דבשחט שניהם כאחת זורק איזה דם שירצה וכשר הזבח שנזרק דמו, משא"כ באין ידוע איזה נשחט קודם שפיר שניהם יוצאין לבית השרפה, ודע דבמשנה שבירושלמי ליתא בבבא זו גם הדין דאין ידוע איזה נשחט ראשון, אלא הכי קתני אמר להם ואמרו לו אוכלין כולן מן הראשון ותו לא מידי, [בירושלמי דפוס פעטריקאוו הנדפס עם פירוש הרידב"ז נדפס נוסח המשנה כמו בבבלי אבל ידוע שבדפוס הזה רבו הטעיות, ובדפוס קראטשין שנדפס אחר דפוס קראקא הראשון כתוב כמו שהעתקתי בזה וגם בתוספתא פ"ט דפסחים איתא ג"כ כנוסח הירושלמי דפוס קראטשין] ויש להבין הטעם, אלא דלשיטת התוס' כאן דאם עדיין לא זרק אע"פ שנשחטו זה אחר זה זורק איזה דם שירצה וכשר, ובפסחים שם הרי קודם זריקה איירי עיי"ש וא"כ גם באין ידוע איזה מהן נשחט ראשון נמי אין שניהם יוצאין לבית השרפה אלא זורק דמו של אחד מהן וכשר, וא"כ זכינו לדין דמחלוקת רש"י ותוס' כאן תליא בגירסת המשנה שם דלגירסת הבבלי מוכח כרש"י ולגירסת הירושלמי מוכרח כתוס', ומשו"ה הרמב"ם דפוסק בפ"ג ה"ו מה' מעילה כדעת רש"י כאן דהעיקר תלוי בשחיטה ממש, העתיק באמת בפ"ג ה"ו מה' קרבן פסח כנוסח המשנה הבבלית, אלא דיש לתמוה על הרמב"ם דפסק שם שגם באמרו לו ואמר להם גם אם שחט שניהם כאחת שניהם יוצאין לבית השרפה ופטורין מלעשות פסח שני ועיין לח"מ שם בה"ד הטעם דפטורין מפסח שני, וזהו תמוה דבשחט שניהם כאחת למה שניהם יוצאין לבית השרפה יזרוק דמו של אחד ויהיה כשר לגמרי, ובפסחים (דף צ"ז ע"ב) בתוס' ד"ה הפריש ב' חטאות לאחריות ביארו דהא דהשני רועה הלכתא גמירי לה עיי"ש, ואם הפריש ב' אשמות לאחריות אפשר דאשם בא בנדבה עיין במג"א לאו"ח סי' א' ובארצות החיים שם, אבל פסח שאינו בא נדבה כדאיתא בחולין ודף מ"א ע"ב) וגם הלכתא גמירי נמי

לא שמענו בפסח, א"כ אפשר לומר דבהפריש שנים לאחריות השני יוצא לגמרי לחולין, ובנשחט גם הוא בעזרה הוה חולין שנשחטו בעזרה דהוא מהנקברין ולמה זה יוצא לבית השרפה וצ"ע:

שבתי וראיתי בירושלמי קדושין (פ"ב ה"ו) דהכי איתא התם א"ר לעזר באחריות שקידש שתים כאחת] לא קידש ובחטאות כיפר, האיך עבידא שחט שתי חטאות לשם חטאת אחד המזבח בורר את הראוי לו שתיהן אסורות באכילה, שחט שני אשמות לשם אשם אחד המזבח בורר את הראוי לו שניהם אסורין באכילה וכו', ובפסחים לא כיפר שאין הפסח בא אלא לאכילת הבשר וכו' עכ"ל, וא"כ לדעת הירושלמי חייבין גם בפסח שני, ועיי"ש בש"ק שפירש ששחט וזרק דמן והעלה אימוריהן כאחת דאל"כ הרי אינו זורק דם השני כלל, וגם כתב דהא דתנן בפסחים פ' האשה דבשכח מה א"ל רבו שניהם יוצאין לביהש"ר ופטור מפסח שני אתיא כר' נתן דאכילה לא מעכבי, ולא הזכיר כלל דברי התוס' פסחים, (דף צ"ח ע"ב) וביאור שביאר הלח"מ דבריהם, ועכ"פ אפשר לפי"ז לומר דהרמב"ם דפסק בבבא דאמרו לו ואמר להם דשניהם יוצאין לביהש"ר גם בשחט שניהם כאחת היינו בשזרק ג"כ שניהם כאחת ולכן שניהם יוצאין לביהש"ר, ויהיה א"כ מקור דין זה לא ממשנה דפסחים דבה לא הוזכר כלל דין דשחט שניהם כאחת כמו שביארנו אלא מירושלמי דקדושין הזה, אלא דבהא דפסק הירושלמי דבפסחים לא כיפר וחייב א"כ בפסח שני כזה דחה הרמב"ם דעת הירושלמי מפני הסתם משנה דפסחים דפסקה להדיא דאע"פ שיוצאין לביהש"ר פטורין מפסח שני ודו"ק:

בתוס' ד"ה א"ל ר"ז כבר שנית לנו אלל וכו' ואלל הוא גידי הצואר וכו' עכ"ל, כבר העירו רבים דבתוס' חולין שם ד"ה מטרקא דחו פירוש זה, אכן גם דבריהם שם מוקשין מאוד כמו שעמד עליהם הרש"ש בהגהותיו שם, גם דברי התוס' בזבחים (דף ל"ה ע"א) ד"ה מוראה שכתבו דבחנם פירש"י טעמא דמוראה משום דפירשא בעלמא הוא דהא אין בה שום אכילה ע"ש, ומוכח לכאורה דס"ל דגם מוראת חטאת העוף אינה נאכלת, דאל"כ הרי שפיר צריכין אנו לטעמו של רש"י דפירשא הוא בחטאת העוף, וא"כ סתרי לדבריהם בעצמם שם בסמוך ד"ה פגל באלל ע"ש שכתבו דבעולה מיירי ומוכח דבחטאת א"צ להסיר דנאכלת לכהנים. ובלאו"ה דבריהם שם צ"ע שכתבו דאלל שאמר ר"א בגמ' שם הוא בשר שפלטתו סכין, וא"כ תמוה דמהו אלל דמתניתין שם דמפורש דאין חייבין עליו משום פגול ואין מפגלין בו. ואם נימא דמתניתין שם במטרקא איירי דגרע טפי אכתי קשה לר"י בחולין (דף קכ"א) דס"ל דמטרקא נמי איקרי אלל ומצטרף לטומאת אוכלין ואמאי לא חל עליו שם פגול, אולם לפי' התוס' כאן שהוא כפירש"י דהתם א"ש, דר"א

באלל דעוף איירי דרכיך משו"ה חל עליו פגול, ומתניתין באלל דבהמה דאינו ראוי כלל כמפורש ברש"י שם וצ"ע:
בגמ' מצאני זקן אחד וא"ל אומר היה ר"ע זריקה מועלת ליוצא בנחותא אמרתי לו הן בתמיה כן הייתי מפרש לולא דרש"י ותוס' פירשו להיפוך:

דף ז:
בגמ' בבת אחת אין בזא"ז לא ע"כ, משמע דבזה אחר זה כגון שזרק דם הראשונה קודם שחיטת השניה או קבלתה מועלין בשניה, וקשה לי הרי ר"ש איה ליה כל חטאות מתות אפי' הפריש לאחריות ורועה לית ליה כלל וא"כ אמאי מועלין בשניה הרי חטאות המתות לא נהנין ולא מועלין, ואפי' לרבנן יש להקשות דהרי ס"ל דאם נתכפר בשאינה אבודה האבודה תמות. והכא לא מחלקינן כלל איזה מהן זרק תחילה וגם ברמב"ם בפ"ג ה"ו מה' מעילה לא מחלק כלל, ובשלמא לפירש"י דדוקא בנשחטו בבת אחת אבל בנשחטו בזא"ז אע"ג דדם שניהם עומדים לזרוק אינה מוציאה את חברתה מידי מעילה, אפשר לומר דכיון דגם השניה היתה ראויה לזריקה קודם כפרת הראשונה לא הוה בכלל חטאות המתות, ומשו"ה שפיר מועלין בה, אבל לפי' התוס' דבזא"ז היינו שזרק הראשונה קודם שחיטת השניה או קודם קבלת השניה קשה, שוב ראיתי בזבחים (דף קי"ב ע"א) שהתוס' השיגו כן על פירש"י שם וכתבו דכיון דנשחטה השניה קודם כפרת הראשונה לא הוה בכלל חטאות המתות, עכ"ד הרב קרן אורה והאריך עוד מעט בזה ורמז לחידושיו למס' תמורה ואין בידי ספר קרן אורה על מס' תמורה ועיין בדברינו לעיל במשנה ד"ה אמר ר"ע ובירושלמי קדושין (פ"ב ה"ו) ודו"ק:
שם תשובה גנובה השיבו ר"ע לאותו תלמיד מפירש"י ורגמ"ה **(נראה)** דלא גרסי לאותו תלמיד דהא אי אר"ש ואיך יאמר עליו ר"ל לשון זה
שם אלו הפריש שתי אשמות לאחריות ושחט שתיהן וקדם וכו', ופירש"י וכן פי' גם התוס' דאח"כ נזרק דמו של האחר, וקצת קשה דלפי"ז למ"ל להש"ס להביא מהא דאמר עולא אימורי קדק"ל שהעלן לפני זריקת דמים לא ירדו הרי הא דעולא ע"כ דאתי לאשמעינן דלא ירדו קודם זריקה דלאחר זריקה פשיטא דלא ירדו, ואי הא דריו"ח לאחר זריקה מיירי בלאו הא דעולא הוה מצי להוכיח דלאו גוף אחד הם מדירדו לאחר זריקה, ועוד דלענין מאי אמר ריו"ח כלל וקדם והעלה האימורין קודם זריקה ולמה לא הביא ראייתו מאם העלן אחר זריקה מזה דלא זרק שירדו אלמא דלאו גוף אחר הם, אלא ע"כ לאחר זריקה פשיטא דירדו כיון דכבר נדחה השני ועיקר הוכחתו היא מהא דירדו קודם זריקה אע"ג דבשאר אימורין לא ירדו, וה"נ עדיין לא נודע מי אשר יכשר ואפ"ה ירדו

ש"מ דלאו גוף אחד הם, וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שסתם וכתב דאם העלה אימורין של אחד מהן קודם זריקה הרי אלו ירד משמע דמחויב להורידן מיד קודם זריקה, ועיין בדברי הראב"ד ז"ל שם ולפמש"כ נראין דברי הרמב"ם נכונים עכ"ל הקרן אורה:

ברש"י ד"ה קצצתינון לרגלוהי דינוקא ר"ל קרי ליה ינוקי לפי שהיה בחור ממנו עכ"ל, ולענ"ד קשה לומר כן דהרי ר"ל כבר היה גדול בשני דר' יהודא נשיאה והיה גדול בתורה בימי ר' יהודא הנשיא הראשון עיין בסדר הדורות סדר תנאים ואמוראים אות יו"ד ואות שי"ן, וריו"ח הרי נולד בימי רבי כדאיתא ביומא (דף פ"ב) דרבי אמר לחישו לאימיה כשהיתה מעוברת עמו יוכ"פ היום, וא"כ נראה דר"ל קשיש הוה מר' יוחנן, ואין לומר דריו"ח דהכא הוא ריו"ח התנא כעין מש"כ התוס' בנזיר (דף מ"ה) דהא ריו"ח מקשה ליה הכא מהא דאמר עולא ואיך יקשה ריו"ח התנא מעולא האמורא, לכן נלע"ד דריו"ח על ר' אושעיה דמשמיה אמר ר"ל תשובה גנובה השיבו ר"ע קאמר קצצתינהו לרגלוהי דינוקא, והוא ר' אושעיה השני לא ר' אושעיה הגדול רבו דר"ל, ומ"מ אמר ר"ל משמיה כיון שהיו בדור אחד ומצינו כיוצא בזה הרבה, ובע"ז (דף מ"ד ע"ב) איתא אמר רחב"י אמר ר' אושעיה תשובה גנובה השיבו ר"ג לאותו הגמון נראה דהוא נמי ר' אושעיה השני שהיה רגיל לומר בלשון הזה כידוע שלכל אחד מחז"ל היה לשון שהיה דרכו להשתמש בנוסח ההוא ורחב"י היה. ג"כ בדור ההוא, ובזה יש להכריע בע"ז שם בין נוסח הדפוס ובין הגהת הב"ח שם ודו"ק:

ולהשלמת הסוגיא אודיעך מה שראיתי פלא בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סי' ש"ס שז"ל שם. קשיא לי טובא בהא דמעילה אמר ר"ע והרי המפריש חטאתו וכו' לא כשם שדמה פוטר וכו' ע"ש ובגמ' מפלפל אי בבת אחת וכו' והוא תמוה, דלמאן קאמר ר"ע דהא לרבי כל ששניהם לפנינו אחת תקרב והשניה תמות בין לר"ה ובין לר' אבא ולרבנן תרעה, והאיך מועיל דמה לפטור חברתה הא חברתה תמות או תרעה ובפרט בזה אחר זה, ורבינו פסק בפ"ד מפסוהמו"ק כרבנן ובפ"ג מה' מעילה כר"ט ושתיהן אין להם ישוב כאחת, וכן צ"ע בהא דאמרינן במעילה (דף ז' ע"ב) דא"ל ריו"ח לר"ל ואתה אינו אומר כן והרי אלו הפריש ב' אשמות לאחריות ושחט את שתיהן וכו' אי אתה מודה שאם עלו ירדו ואשתק, וקשה טובא דהא בתמורה (דף כ"ד) א"ר אושעיה המפריש ב' חטאות לאחריות מתכפר באחת מהן וחברתה רועה, ואמרינן שם דאליבא דרבי הוא דאמר אבל לרבנן לא אמר עיי"ש, וכאן אמר ריו"ח לר"ל בפשיטות והרמב"ם פסק כן בה' פסוהמו"ק פ"ג הי"ג וצע"ג עכ"ל, ודבריו תמוהין מראשן עד סופן דקושיתו הראשונה לא קשה מידי דהא דלרבי השניה תמות ולרבנן תרעה היינו כשעדיין השניה חיה אחר כפרת הראשונה

אבל הכא הרי שחט גם השניה קודם זריקת הראשונה בזה שפיר אע"פ שפסולה השניה מ"מ זריקת חברתה מוציאה מידי מעילה וכבר בארנו בסוגיא זו בעזה"ש מה שיש די לענ"ד, וקושיתו השניה קשה לי להבין ראשית כונת קושיתו ותליתי החסרון בעצמי שאינני מבין את דבריו, אולם אחר הימים הגיעני הספר שו"ת מהרי"א הלוי זצ"ל וראיתי שם בח"ב סי' מ' שכבר נשאל המחבר ע"ז ואעתיק דבריו בזה שז"ל, ולדעתי העני' נראה דהדין עם דודי הגאון זצ"ל ויפה הקשה, דהא עיקר טעמו של ר"ע במעילה דדמה פוטר בשר חברתה הוא משום דרצה מזה זורק רצה מזה זורק, ומשו"ה בשחט בזא"ז בשעה ששחט את הראשונה נעשה שניה מותר חטאת ותו אין דמה פוטר בשר חברתה, וע"ז שפיר הקשה דמהכא משמע דאין השניה נעשית מותר חטאת עד שחיטת הראשונה, וזה דלא כרבי ודלא כרבנן דלדידהו תיכף כשנמצאת השניה כיון דמצוה להקריב את הראשונה כמש"כ הרמב"ם פ"ה מה' עבודת יוהכ"פ הט"ו מיד הוה השניה מותר חטאת ואזלה לרעיה או למיתה ועיין לח"מ פ"ד מה' ק"פ ה"ו וכביומא (דף ס"ה ע"א) דהוה כמפריש לאיבוד, וא"כ מה מועיל מה ששחט שניהם בב"א כיון דכבר נעשית מותר מחיים וזה ברור מאוד בס"ד, וגם קושיתו השניה אפשר דדעתו היה לפרש הא דאמר במעילה הפריש ב' אשמות לאחריות היינו דמתחילה הפריש אשם אחד ואח"כ אמר דהשני יהיה לאחריות. דדוקא בהא דר' הושעיא דהפריש ב' חטאות לאחריות כתבו התוס' במנחות (דף פ' ע"א) דכונתו שהפריש שתיהן ביחד שהרי קאמר מתכפר באחת מהן ואם הפריש מעיקרא רק חטאת אחת הרי הוא צריך להתכפר בראשונה דוקא, אבל במעילה גבי ב' האשמות לא נאמר כלל מתכפר באחת מהן וא"כ י"ל דהכונה שהפריש אחד מעיקרא ואח"כ השני לאחריות, וא"כ שפיר הקשה עליו להתכפר בראשון דוקא והוה השני מותר אשם דאזיל לרעיה א"כ לא שייך לומר רצה מזה זורק רצה מזה זורק ואיך אפשר לומר דכחד גופא הוא עכ"ד, הרי דגם הגאון הנ"ל נתקשה מאוד בדברי דודו הגאון בעל שואל ומשיב וישוב דבריו שכתב אינם מספיקים כלל להמעיין, ועוד ראיתי בשואל ומשיב סי' הנ"ל שכתב בהא דקאמר כאן ריו"ח הפריש ב' אשמות לאחריות ולא נקט ב' חטאות אפשר דהוא משום קושית התוס' בפסחים (דף צ"ז ע"ב) דהא אינו יכול להקדיש שתי חטאות על חטא אחד, ואם אשם בא נדבה עיין מג"א באו"ח סי' א' וא"כ יכול להקדיש ב' אשמות מידי דהוה אם הקדיש לנדבה וצ"ע עכ"ל, וגם דבריו אלה לענ"ד תמוהין ובפרט שרש"י ותוס' כתבו כאן מפורש דה"ה חטאות אלא דחטאות כ"ש הוא מאשמות:

ואין להקשות בסוגיא דידן לדעת ר"ת בפסחים (דף ע"ג) וביבמות (דף ד') ובנזיר (דף כ"ה) ובזבחים (דף ה') דמה"ת כל שבחטאת מתה באשם קרב עולה ורק חכמים תקנו רעיה, א"כ כשהפריש ב' אשמות לאחריות ושחט שניהם והעלה אימורין למזבח ואח"כ זרק מדם השני ובאופן ששחטן זה אחר זה, הרי השני הוא עולה כשרה מה"ת ובודאי שאין זריקת דם הראשון שהוא אשם מועלת להשני שהוא עולה מה"ת לשום דבר שבעולם, וא"כ מה זה ענין לב' חטאות דמותר חטאת מה"ת למיתה אזלה, די"ל דר"ת סובר כהרמב"ם בפ"ד מה' פסוהמו"ק הט"ו דבעינן עקירה מפורש לעולה אבל אם שחט סתם אשם הוא ועיין לח"מ שם ועיין גם במרכבת המשנה שם ובאורח מישור בנזיר שם ודו"ק:

שם בגמ' מעילה הוא דליכא אבל איסורא איכא ואמאי הא ממונא דכהנים הוא וכו' הא ממונא דבעלים הוא עכ"ל הגמ', קשה לי הא מבואר להדיא בפסחים (דף נ"ט ע"ב) יכול יהיו כהנים רשאים בחזה ושוק קודם הקטרת אימורין תלמוד לומר והקטיר הכהן החלב המזבחה והדר והבשר תאכל, ומוכח שם מדפריך ארב פפא דמיירי בחטאת דגם בקדק"ד הדין כן ולא רק בשלמים לענין חזה ושוק, כמש"כ המל"מ פי"א ה"ד מה' מעשה"ק והוסיף שם עוד דגם לבעלים אסור הבשר של קדק"ל עד אחר הקטרת האימורין, וכ"כ להדיא התוס' בביצה (דף כ' ע"א) וע"ש בצל"ח מה שפלפל בזה בארוכה, ועיין בתוס' נזיר דף כ"ח ע"ב וא"כ מאי פריך כאן הש"ס הרי באמת בשר קדק"ד ובשר קדק"ל לאחר זריקת הדם נהי דאין בהם שוב מעילה איסורא אכתי איכא בהו עד אחר הקטרת האימורין וא"כ אין התחלה כלל לקושית הש"ס כאן, והנה בנדרים (דף י"א ע"ב) בעי רמי בר חמא הרי זה כבשר זבחי שלמים לאחר זריקת דמים מהו ופריך הש"ס אי דקאמר בהדין לישנא בהתירא קמתפיס, וכתב שם הרא"ש ז"ל בפירושו וז"ל ואע"ג דכל כמה דלא מקטרי אימורין לא משתרי בשר לאכילה לא פסיקא ליה לומר לאחר הקטרת אימורין דאמרינן בפסחים (דף נ"ט ע"ב) כי ליתנהו כגון שנטמאו או שאבדו לא מעכבי עכ"ל, וכיוצא בזה כתבו התוס' בזבחים (דף מ"ג ע"א) ד"ה והלבונה דלא חשיבי האימורין מתיר מה"ט דאם נטמא או שאבדו לא מעכבי, ובהגהות הגאון הרש"ש ז"ל במכות (דף י"ח ע"ב) כתב ליישב לשון הש"ס שם ע"פ דרך זה ע"ש (ומדברי הרא"ש בנדרים הנ"ל מבואר שגם הבעלים אסורים בבשר שלמים עד אחר הקטרת האימורין כדעת המל"מ והתוס' ביצה הנ"ל, וכן מבואר ברש"י סוכה (דף ט' ע"א) ד"ה על החגיגה ע"ש, וכן מבואר עוד ברש"י זבחים (דף י"ג סט"א) ע"ש דקחשיב הקטרת האימורין בין דברים המביאין לידי היתר אכילת הבשר אף לבעלים דלא כהצל"ח בביצה שם שמסתפק בזה, והגם שלפום

רהיטא לשון הש"ס בפסחים שם משמע דרק חזה ושוק לכהנים אסור קודם הקטרת האימורין וכן משמע גם לשון הספרא פ' צו סי' קנ"א וביותר משמע כן מהספרי פ' קרח סי' ב' אבל בשר לבעלים מותר גם קודם הקטרה, מ"מ ודאי דאין לדחות כל הני ראיות המפורשות מפני המשמעות בלבד שע"כ הראשונים לא ס"ל משמעות זו] אבל לתרץ קושיתי כעין זה דחוק מאוד דבשלמא בנדרים שם דהש"ס מתרץ תירוץ מירווח דמנחא בשר שלמים קמיה וכו' שפיר כתב הרא"ש דלא בעי לתרץ בדוחק ולמימר דאיירי דוקא קודם הקטר האימורין, אבל כאן במעילה דפשטות המשנה ודאי משמע דרק הדם נזרק והאימורין לא נקטרו עדיין, קשה למ"ל להש"ס לדחוק ולתרץ דמיירי ביוצא ור"ע היא דבר שלא הוזכר במשנה כלל דמיירי ביוצא, ויש ליישב בדוחק דמשום משנתינו דלקמן רפ"ב דמיירי בחטאת העוף דליכא גבה הקטרה כלל דע"כ מוכרח הש"ס לקמן (דף ח' ע"ב) לומר דמיירי ביוצא ור"ע היא משו"ה משני הכי גם אמשנתינו, אי נמי י"ל דבבשר ליהנות ממנו בלא אכילה נמי משמע דאיסורא איכא וזה לא שמענו מפסחים שם דרק באכילה יש איסור קודם הקטרה אבל לא בהנאה, מיהו אם אפשר לומר כן הרי קושית הרא"ש בנדרים שם לא קמ"ד דהרי כשאסר עליו כבשר זבחי שלמים גם בהנאה אסר עליו, אלא ע"כ דבבשר ליכא איסור הנאה זולת אכילה ואכמ"ל:

עוד נלע"ד לומר בזה דהרי בקרבן פסח ודאי גם בטרם יקטירון החלבים מותר הבשר לאכול אף לכתחילה, ונהי דבערב פסח שחל בחול אי אפשר הדבר שהרי ההקטרה היא ע"כ ביום י"ד ניסן ולא בלילה דחלבי חול אין קרבין ביו"ט כדפסק הרמב"ם פ"א מה' ק"פ ה"ח, והפסח הרי אינו נאכל אלא בלילה וא"כ אי אפשר דיאכל הפסח קודם הקטרת האימורין דאם לא הקטיר עד הלילה הו"ל כנטמאו או שאבדו, אבל בערפ"ס שחל בשבת דנקטרין האימורין גם בלילה עד עלות השחר כלשון הרמב"ם שם פ"א ה"ח מה' ק"פ, וא"כ לא מבעיא לראבע"ז דהפסח מה"ת אינו נאכל אלא עד חצות ודאי מוכח דנאכל קודם ההקטרה, וכן לשיטת רש"י ריש ברכות דבהקטר האימורין לא עשו חז"ל סייג כלל ונקטרין בכל הקרבנות עד שיעלה עמה"ש א"כ כיון דהפסח אינו נאכל לכו"ע אלא עד חצות מדרבנן עכ"פ, הרי מוכח דהפסח נאכל לכו"ע קודם הקטרה, ואפי' לדעת הרמב"ם דבהקטרת איברים בכל הקרבנות נמי יש סייג עד חצות ותו לא עיין בתיו"ט ריש ברכות, מ"מ חלבי הפסח הרי מודה דנקטרין עד שיעלה עמה"ש כמפורש בלשונו בפ"א מה' ק"פ שם, והטעם נלע"ד דכיון דפסח אם נאבדו או נטמאו אימוריו והבשר קיים זורק את הדם כמפורש במשנה פסחים (דף ע"ח ע"ב) ע"ש, חזינן מזה דאימורי פסח הם טפל להבשר לכן לא עשו חז"ל בהם סייג, עכ"פ מוכח גם לשיטת הרמב"ם דהפסח נאכל

קודם הקטרה, והדעת נותן כן שהרי תנן חשכה יצאו וצלו פסחיהן ולא שבו עוד לעזרה משחשכה ולא יוכלו בני החבורה לדעת אם כבר הוקטרו אימורי פסחם אם לאו אלא ודאי דמותר לאכלו קודם ההקטרה, וא"כ י"ל דהש"ס כאן הכי פריך דהרי התנא סתמא קתני קדשים קלים ופסח נמי בכלל, ופריך גם אפסח מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא הא ממונא דבעלים הוא, והפסח הא מותר לאכול קודם הקטרה אחר הזריקה, דנהי דביום אסור לאוכלו כבפסחים (דף מ"א) מ"מ זמן ממילא קאתי ובלילה יהי' מותר לאכול בלי שום עבודה במקדש ודו"ק, ואחר זמן רב ראיתי שעמד כבר על עיקר קושיתי בסוגיא זו הגאון הנפלא ר' יוסף שאול נ"ז בהגהותיו להנו"ב מהדו"ק בסופו ותירץ בזה"ל, שוב נתיישבתי לפמש"כ המל"מ פ"א ממעילה ה"ג דאיסורים חלוקים יש דמצד מעילה אינו תלוי בכזית כ"א בשוה פרוטה ומצד איסור קדשים הוא בכזית עיי"ש, וכאן דקתני אין מועלין לא מיירי רק מאיסור מעילה לבד ולא מצד איסור קודם הקטרת אימורים עכ"ל, אבל לענ"ד אין תירוצו נכון כלל דא"כ מאי משני הש"ס ביוצא והרי גם איסור יוצא אין איסורו משום מעילה לר"ע רק מצד אחר ובכזית ולא בשו"פ ולדעת התוי"ט בשיטת הרמב"ם איסור אכילה כאן משום יוצא הוא מדרבנן בעלמא, ועוד דא"כ מה זה שכתבו כאן התוס' ד"ה הא ממונא וכו' דלמ"ד היתר זריקה ניחא הרי איסור מעילה עכ"פ שוב ליכא ודו"ק:

וכשהגיעו דברי אלה לפני הגאון ר' אליעזר יעקב לעוו זצ"ל מנוחתו כבוד בירושלים תוב"ב, כתב אלי וז"ל, לפי דעתי הדברים כפשוטן דכן הוא הדיוק גם במס' בב"ק (דף י"ב ע"ב) מעילה הוא דלית בהו הא מקדש קדשי, וכן נמי מדייק הגמ' הכא דכיון דחולין הוא אין שייך לומר אין בהם מעילה ואף דאסור לאכול מטעם קודם הקטרה מכ"ז אין בהם שום איסור קודש, והראיה דמיקרי ניתר לטהורים ולכן חייב עליו משום טומאה, ועיין בתוס' זבחים (דף ל"ו ע"ב ושם ע"א) דרצו התוס' לומר דמחשבה להניח לר"י מיחשב כמו שהניח ובהניח פוסל מטעם שיכול לבוא לידי נותר, אבל משום קודם הקטר אין בהם שום פסול והנפ"מ דכיון דאין בהם שום קדושה א"כ אינו אסור רק באכילה אבל לא בהנאה, ומה שתירץ הגאון ריי"ש נאטינזאהן שהביא כת"ר נמי א"ש מה"ט, ומה שהקשה כתר"ה דא"כ מאי משני הגמ' ביוצא לא הבינותי דהא הגמ' שפיר משני דזה ידוע דשלמים אף דאין בהם מעילה עכ"ז אסור מה"ת ליהנות בהם מטעם הקדש, א"כ לר"ע דיוצא לא מהני אלא לאפקועי ממעילה אבל כל דין קודש נשאר כשהיה, והנפ"מ של ר"ע אינו אלא היכא דשייך מעילה אבל בשלמים כיון דיצא קודם זריקה אף שאח"כ זרק נשאר כמקדם וא"כ עומד הוא באיסורו דאסור ליהנות מטעם קודש א"כ הוא אסור בהנאה וגם

בשו"פ הוא איסורו, ומה שמסתפק כתר"ה לענין אכילת פסח אם מותר לאכול קודם הקטר כמו בשבת, לדעתי הכי תלא רחמנא אכילת בעלים בהקטר חלבים, הרי אכילת הבעלים תלוי רק באכילת הכהנים ואכילת כהנים תלוי בהקטר חלבים עיין פסחים (דף נ"ט ע"ב) כיון דכהנים לא אכלי וכו', וא"כ בפסח דליכא אכילת כהנים ממילא פשיטא דהבעלים אוכלין אף קודם הקטרה עכ"ד, ולענ"ד יש לגמגם הרבה בדבריו וגם כנראה אשתמיטתיה מש"כ התוס' יו"ט דאיסור אכילה ביוצא הוא רק מדרבנן לר"ע, והמעיין הישר יבחור:

שם בגמ' א"ר חנינא ליוצאין ור"ע היא, הא דלא מוקי לה בנטמא וכו"ע היא משום דזה פשיטא ואין צריך התנא להשמיענו, אבל ביוצא טובא אשמעינן דגם לר"ע אסור באכילה כ"כ הרב קרן אורה, ולענ"ד משום הא לא איריא, אלא משום דקתני במתניתין על זה ועל זה חייבין עליו משום פגול נותר וטמא היינו בטומאת הגוף, ועל טמא עיין בזבחים (דף ק"ז) דריה"ג ס"ל דאין חייבין משום טומאת הגוף וזה לענ"ד נכון, ואע"ג דחכמים פליגי עליה מ"מ כבר אין זה לכו"ע, ואפי' בנטמא הגוף ואח"כ נטמא הבשר דלכו"ע חייבין עליו משום טומאת הגוף, מ"מ דחיקא ליה מילתא לומר דמיירי בבשר טמא ודוקא נטמא הגוף ואח"כ נטמא בשר, ועיין בדברינו לקמן רפ"ב, ובתוס' כאן ד"ה כי אמר ר"ע וכו' פי' אין הכי נמי וכו' נראה דצ"ל פי' הקונטרס אין ה"נ וקושית התוס' מפסח שיצא שנשרף מיד י"ל דשאני פסח דעיקרו לאכילה וכיון דאסור באכילה שפיר הוה פסולו בגופו ונשרף מיד משא"כ שאר קדשים וז"ב ועיין בשמ"ק מנחות דף מ"ו ע"א אות י"ח ודו"ק:

סיימתי בעזרתו יתברך פרק קמא היום יום ועש"ק יום א' דר"ח אדר שני שנת עת"ר רפ"ק פה ק"ק וואיינוטא יע"א.

פרק שני

דף ח.

חטאת העוף וכו' הוזה דמה וכו' ואין בה מעילה, התוס' בפסחים (דף ע"ז ע"ב) ד"ה שאין בשר ניתר באכילה עד שיזרוק הדם ז"ל תימה אימא דוקא שלמים שיש בה שתי אכילות אבל עולה מנלן דאימא כי היכא דלית בה מעילה אחר שיזרוק הדם כדתנן במעילה פרק חטאת העוף לית בה נמי מעילה קודם זריקה דהאי קרא [דדם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל] בשלמים כתיב, וי"ל דר"א לא חשיב הך חומרא, והרשב"א מתרץ דר"א יליף עולה מקו"ח דר"י ובשלמים טרח וכתב לה קרא עכ"ל, וכבר התפלאו רבים שהרי לקמן במשנה (דף ט' ע"א) מפורש במשנה להיפך דבעולה מועלין בה גם לאחר זריקה

עד שתצא לביה"ד, ומשו"ה הגיהו בתוס' רוב בעלי ההגהות הרש"ש והמלוא הרועים והמצפה איתן ועוד דכונת התוס' להקשות על עור העולה דאיתא באמת במשנתינו שם דלאחר זריקה אין מועלין בה, והג"מ מהר"י בכרך בהגהותיו שם כתב דקושית התוס' היא על העולה גופה מנלן דנקטרת אחר זריקת הדם נימא דגם אם נקטרה קודם זריקה ויצאה לביה"ד יצאה מידי מעילה עיי"ש, ואני עני כמה תמוהין בעיני דבריהם שהרי להדיא שנינו בזבחים (דף מ"ג ע"א) העולה דמה מתיר את בשרה למזבח ועורה לכהנים, ופירש"י דמה מתיר בשרה למזבח דכתיב וזרקו והדר וערכו. ועורה לכהנים עור העולה אשר הקריבו אין לו אלא לאחר זריקה עכ"ל, ועיין גם בזבחים, (דף ק"ג ע"א) וא"כ מה מקום יש לקושית התוס' בין על בשר העולה להר"י בכרך ובין אעור העולה ליתר המגיהים הנ"ל ודברי הרש"ש בלאו"ה תמוהין מאוד להמעיין שם, גם יש להבין למה נאיד הרשב"א מתירוץ התוס' דר"א לית ליה חומרא זו הרי מבואר בחגיגה (דף ו' ע"א) דב"ש לית להו חומרא זו ושם מפורש דר"א כב"ש ס"ל בזה, וגם ר"ש במכות (דף י"ז ע"ב) לית ליה חומרא זו, לכן נלע"ד ברור דטעות הדפוס בתוס' שם בפסחים ובמקום עולה צ"ל חטאת העוף וכונת התוס' להקשות אהא דתנן במשנתינו כאן דחטאת העוף מועלין בה עד לאחר הזייה, דמנלן זה דילמא מכיון שנמלקה הותר בשרה לכהנים דמשלמים אין למילף דשאני שלמים שיש בה ב' אכילות אכילת אדם ומזבח אבל חטאת העוף אין בה רק אכילת אדם, ותירצו התוס' דר"א לית ליה חומרא זו ושפיר יליף חטאת העוף משלמים, והרשב"א לא ניח"ל תירוץ זה דעד כאן לא שמענו דיש דלא ס"ל חומרא זו אלא לגבי עולה דכולה כליל ואכילתה האחת כולה לגבוה, אבל חטאת העוף דאכילתה האחת כולה לאדם כו"ע מודים דשתי אכילות דשלמים לאדם ולגבוה חומרא היא לכך כתב הרשב"א תירוץ אחר ונכון בעזהשי"ת:

וחייבין עליה משום פגול נותר וטמא, האי טמא פי' אדם טמא שאכלה בטומאת הגוף וכן הוא פירוש טמא בכל המשניות שבזה הפרק כדמוכח בגמ' בסוף פרקין וזה פשוט ולא הוצרכתי לכותבו רק מפני שמלשון המפרש שכתב וז"ל, ושוב נמי יש בו איסור נותר וטמא אם נטמא עכ"ל יש לטעות דקאי על טומאת בשר, ויש לי בזה מקום עיון בזבחים (דף ל"ד ע"א) איך יפרנסו למשנתינו לאביי ורבא שם ואכמ"ל בזה, ומ"מ לדינא ודאי דהלכה כרבא דגם בטומאת בשר אין חייבין עליו עד אחר זריקה כדפסק הרמב"ם בפי"ח מה' פסוהמו"ק ה"ב. ודרך אגב אני מעיר שתמוה לי לשון מרן בכ"מ שם בסוף ד"ה אבל אדם טהור וכו' וצ"ל שמש"כ כאן רבינו שטהור שאכל כזית מקדשים שנטמאו לוקה באוכל אחר זריקה עכ"ל והרי הרמב"ם בעצמו כתב מפורש כן בסוף הלכה זו,

והכ"מ בעצמו שם ד"ה ואינו לוקה אלא אחר זריקת דמים כתב וז"ל פלוגתא דריו"ח ור"ל וכו' ופסק כריו"ח עכ"ל ולענ"ד גם בדיבור זה חסר עוד שפוסק כרבא לגבי אביי ואולי יש טעות הדפוס בדברי הכ"מ:

והנה דעת הרמב"ם דטבו"י פוסל אף בקדושת דמים כדכתב בפי"א מה' אבות הטומאה הי"ג אבל חלות תודה וכו' ומנחות שלא נתקדשו בכלי אינן כקודש ולא כחולין אלא כתרומה עכ"ל, והרי טבו"י פוסל בתרומה נמי, ולכאורה קשה דהרי במשנתינו מפורש דרק אחר שקדשו בכלי הוכשרו לפסול בטבו"י ובמחו"כ, אכן בשבועות (דף י"א) בתוס' ד"ה אלא מעתה כתבו דטבו"י אינו פוסל בקדושת דמים מה"ת אבל מדרבנן פוסל עכ"ד ע"ש וא"כ י"ל דגם להרמב"ם הכי הוא ומשנתינו לענין דאורייתא קאמרה דבעינן קדושת כלי, וי"ל עוד דאדרבה ממשנתינו מוכח מעט דמדרבנן מטמא טבו"י אפי' בקדושת דמים נמי, דהרי הש"ס פריך כאן לפסול אין לאטמויי לא משנתינו דלא כאבא שאול וכו' ופשוט דההוכחה היא מכל המשניות שבפרקין, ולכאורה קשה הא פסק הרמב"ם בפ"י מה' אבות הטומאה הל"ב דיש גם טבו"י דרבנן עיי"ש בכ"מ ומל"מ, וא"כ מאי מדייק הש"ס נימא דאבא שאול מודה בטבו"י דרבנן דרק פסול משווי טמא לא משווי ומשנתינו בכל טבו"י איירי משו"ה נקט תנא לשון פוסל אף לא"ש, אלא ע"כ לומר דוה פשוט להש"ס דפסול דרבנן אף קודם קידוש כלי יש אע"ג דלא הוה עדיין רק קדושת דמים. וע"כ דמשנתינו דלקמן המנחות והנסכים וכו' קדשו בכלי הוכשרו לפסול בטבו"י לענין טבו"י דאורייתא ובטומאה דאורייתא דצריך לזה קדושת כלי שתהא קדושת הגוף איירי וע"כ דלא כאבא שאול ודו"ק:

ואין להקשות דא"כ יהיה מוכח ממשנתינו דחיבת הקודש מכשיר מה"ת דהרי אמרינן דמשנתינו לענין טומאה מה"ת נשנית. דכבר הרגיש בזה הפיהמ"ש להרמב"ם כאן שכתב וז"ל, כבר ביארנו שענין הכשר הוא הכנה ולפיכך מה שאמר כאן הוכשרה ענינו שתהא מוכשרת ומזומנת להפסל מטבו"י וכו' וכן הבן כי כל מה שכתוב בפרק הזה הכשר ר"ל הכנה לדברים שעתידים לזכור אותם לא לענין הכשר טומאה הנזכר בכל מקום ודע זה וכו' עכ"ל, ולכאורה הוא סותר א"ע תוך כדי דיבור, אך כונתו דהרי לכאורה משמע דהמליקה וקידוש הכלי גופייהו מכשירין לטומאה ופסול דאורייתא, וזה אינו דהרי חיבת הקודש מכשיר רק מדרבנן, וכאן בדאורייתא איירינן כמבואר בגמ' לפי' המפרש ורגמ"ה להדיא, לכן כתב הרמב"ם דהכונה בכל המשניות שבפרקין באמרו הוכשר היינו רק שנעשה מוכן ומזומן לפסול מה"ת אם יוכשר הכשר דאורייתא לא ע"י חיבת הקודש

גרידא, ואם תאמר איזה הכשר תמצא מה"ת לקדק"ד הרי בהכשר בעינן רצון בעלים ובקדק"ד הבעלים הם רק גבוה, זה אינו קושיא ויתבאר בגמ' בארוכה איה"ש:

ברש"י ד"ה חטאת העוף מועלין בה משהוקדשה בפה אפי' אם נהנה ממנה מחיים כגון שמכרה דהוציאה לחולין עכ"ל, ובפירוש קדמון הנדפס בסוף מס' מדות בדפוס ווילנא כתב בזה"ל, חטה"ע מועלין בה אפי' מחיים שנהנה ממנה כגון בנוצתה וכו' עכ"ל, וכבר ביארתי בספרי תקנת השבים למס' מעילה דהמפרש כאן עם הפירוש הקדמון ההוא פליגי בפלוגתת הרמב"ם והרשב"א דלהרמב"ם בפ"ו מה' מעילה ה"ה ס"ל דעל קדושת הגוף חייבין נמי על מעילה דשינוי רשות, והכי ס"ל נמי המפרש כאן משו"ה מפרש דיש מעילה בחטה"ע מחיים כגון שמכרה, והמפרש הקדמון ס"ל כהרשב"א שכתב בקדושין ובנדרים דבקדוה"ג ליכא מעילה דשינוי רשות רק מעילה דהנאה מגופה לכן פירש שנהנה מנוצתה ושם הארכתי מעט בזה, אבל מה שסיים המפרש כאן בלשונו שמכרה דהוציאה לחולין תמוה מאוד שהרי קיי"ל דאין קדוה"ג יוצא לחולין ע"י מעילה לכו"ע עיין לקמן (דף י"ט ע"ב) וברמב"ם, ואפשר לומר בדוחק ע"פ המבואר בירושלמי פ"ז הל"ג דשקלים בתקלין חדתין שם וכן הוא באמת מוכרח שם גם לפי' הק"ע דהא דקדושת הגוף אינו יוצא לחולין היינו דוקא ע"י סתם מעילה אבל אם מכוין להוציא לחולין קדוה"ג נמי מתחלל עיישי"ה, ולפ"מ שבארתי בספרי תקנת השבים דאומר מותר במעילה חייב נמי קרבן מעילה, ועיין בר"ש ספ"ו דתרומות דאם הזיד בלאו ושגג במיתה כתב דחייב ג"כ קרבן מעילה עיישי"ה א"כ משכחת לה שפיר שמכרה לחולין והיה מתכוין להוציאה לחולין שהיה אומר מותר לעשות כן ושפיר יצאה לחולין כיון שהיה מתכוין לכך ומכל מקום מעל כיון שאומר מותר היה, עוד אפשר לומר דס"ל להמפרש דהא דתנן לקמן (דף י"ט ע"ב) דאין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בהמה וכ בלבד דוקא הוא אבל בעופות ונסכים אף דקדוה"ג הן יוצאין לחולין ואין בהם מועל אחר מועל כמו שיחסו כמה אחרונים שיטה זו להראב"ד ז"ל בפ"ו מה' מעילה ה"ה, אכן גם זה דוחק דבאמת שיטה זו יש לה פירכא גדולה כמש"כ בעזה"י בחידושינו שם, וגם בלשון הראב"ד אין מבואר כלל שחולק בזה על הרמב"ם וקרוב יותר דגם הראב"ד ס"ל בזה כהרמב"ם דגם עופות ונסכי אינם יוצאין לחולין ע"י מעילה, ומחוורתא דטעות הדפוס יש בדיבור רש"י זה וגם ברגמ"ה ליתיה גם מה שסיים בפי' הקדמון או שהטיל מום דמחוסר אבר וכן העתיקו בספר מלאכת שלמה על משניות ע"ש אני בעניי איני מבין כלל כונתו ודו"ק:

תוס' ד"ה ובלינה וכו' לפי שמיד שנמלקה מתחלת לינה של יום ולילה ומשעת מליקה מונין עכ"ל, וכתב ע"ז הקרן אורה וז"ל לא ידעתי מאי נפ"מ בזה שמתחלת הלינה משעת

מליקה אם סוף הזמן הכל אחד הוא עכ"ל, אכן הרש"ש כתב דנפ"מ אם הוזה דמה בצמצום עם שקה"ח דאם תאמר דמונין משעת הזאה הו"ל לתת יום המחרת תחת יום המליקה ותהא נאכלת לילה ויום וכה"ג אמרינן בברכות (דף ט') ע"ש עכ"ל, ולפי"ז יהיה מוכח מכאן דהתוס' ס"ל כמש"כ השאגת אריה סי' י"ז דהא דדם נפסל בשקיעת החמה היינו בצאת הכוכבים ולא כדעת התוס' בזבחים (דף נ"ו ע"א) דנפסל הדם בתחילת השקיעה דהיינו שיעור ד' מילין קודם צאת הכוכבים. דא"כ שוב אין נפ"מ דאפי' אם נחשוב הלינה משעת ההזאה דהיינו מתחילת השקיעה הרי עדיין היה שהות ביום לאוכלו שהרי לענין אכילה ודאי דלכו"ע עד צאת הכוכבים יממא הוא כמבואר בזבחים (דף נ"ו ע"ב) שם בשמ"ק אות וא"ו ובכמה דוכתי וא"כ הרי היה עוד שהות כדי הילוך ד' מילין לאכול ומהיכא תיתי לתת לו זמן לאכול יום המחרת, אלא ע"כ דס"ל כהשאגת אריה וההזאה הוה בצמצום עם צאת הכוכבים ולא הו"ל עוד שהות לאכילה ביום כלל וקמ"ל שפיר מתניתין דמ"מ לענין נותר חשבינן מהמליקה ודו"ק:

ד"ה הוזה דמה וכו' ולמ"ד היתר זריקה ר"ל שנראה להזות [כלומר דאיכא שהות להזות היינו קודם שקיעת החמה כדלעיל (דף ו' ע"א) ע"ש] ולמ"ד היתר שחיטה וכו' בעינן שיהא ראוי להזות עכ"ל כלומר שנמלקה בכשרות כמש"כ הבה"ז, ובצדק תמה הקרן אורה דא"כ אמאי לא עריב ותני לה בהדי הנך דרישא, ועוד דלפי"ז לא מצינו מעילה מה"ת בחטה"ע קודם הזאה רק מדרבנן באם נמלקה סמוך לשקה"ח דלא הוה שהות ביום להזות דאז פסולה היא (וזהו תימה גם בקרבנות הבהמות דתנן לעיל לפני זריקה מועלין בבשר ובאימורין וצריך לפרש שלא נראו לזריקה] ועוד דתני להו הכא יחד עם פגול נותר וטמא. אכן כבר כתבתי לעיל דף ה' ע"א דנהי דגם התוס' בזבחים (דף ס"ו ע"ב) ס"ל כתוס' דידן שהקשו שם דאמאי מועלין בחטאת העוף ששינה בהזאתה או במקומה שעשאה למעלה למ"ד היתר שחיטה שנינו כיון דהמליקה היתה בהכשר ונשארו בקושיא, מ"מ השמ"ק בזבחים שם (דף ס"ו ע"א) כתב דאפי' למ"ד היתר שחיטה שנינו היינו דוקא בבהמה אבל המליקה בעוף לכו"ע אינה מוציאה מידי מעילה עיי"ש, וראיתי עוד שגם התוס' ביבמות (דף ל"ג ע"א) ד"ה אלא מליקה אזלי בשיטת התוס' דידן ודזבחים הנ"ל דלמ"ד היתר שחיטה מוציאה מידי מעילה ה"ה דהיתר מליקה מוציאה מידי מעילה עיי"ש שהקשו לבר קפרא מדידיה אדידיה לפי גירסתם, ובתוס' ישנים שם הנדפס בש"ם דווילנא על הגליון כתבו וז"ל עוד אומר רבינו נתנאל דאף כי אמרינן היתר זריקה שנינו להוציא מידי מעילה היינו דוקא בבהמה דכוותה בחולין שריא משום השחיטה, אבל מליקת עוף דכוותה בחולין אסירא משום נבלה גם הכא לא נפקא מידי מעילה עד לאחר

הזאה, וכן נמי אמרינן הוזה דמה חייבין עליה משום נותר וטמא ואין בה משום מעילה, משמע דעד שעת הזאה יש בה משום מעילה עכ"ל, הרי דמצינו חבר להשמ"ק בזבחים שם אף כי לא מטעמיה וכדבריהם נראה לענ"ד עיקר:

ד"ה ואין מועלין בה בדין הו"ל למתני עולת העוף [כן הגיה הרש"ש ונכון] עם פרים הנשרפים וכו' ובעולת העוף מועלין אף בעורה ואף משתצא לבית הדשן מועלין בה עכ"ל, כבר העירו רבים וכן שלמים והקשו דהרי עולת בהמה נמי מועלין בה עד שתצא לביה"ד כעולת העוף ואין חילוק ביניהם בזה והשאירו בקושיא, והנלע"ד דמה דסיימו התוס' ואף משתצא לביה"ד מועלין בה באו לשמור שלא תקשה הרי פרים הנשרפים נמי מועלין בעורותיהן, משו"ה כתבו דלעומת פרים הנשרפים נמי יש לעולת העוף חומרא דהא מועלין בה עד שתצא לביה"ד אבל פרים הנשרפים הרי אין בהם מעילה רק עד שיותך הבשר, ולנגד עולת בהמה די בחומרא שמועלין בעורה משו"ה הקדים עולת העוף לכולם ונכון בעזהי"ת, שוב מצאתי שכ"כ גם הרש"ש:

ד"ה מיצה דמה הא דגבי חטאת העוף נקט הוזה וכו' כצ"ל, ור"ל דלא ניחא להו לומר כמו שפירש"י לקמן ע"ב דלרב אדא בר אהבה משמיה דרב גרסינן במשנה דחטאת העוף מיצה דמה לא הוזה עיין ברש"י שם ד"ה ותני רב מיצה דמה וכו', אלא דגם לראב"א במשנה עצמה גרסינן הוזה דמה כמו שהוא לפנינו אלא דאיהו מפרש דגם המיצוי הוא בכלל הוזה דמה ונקט לשון הוזה דמה משום דעכ"פ רוב הדם יוצא בהזאה, אבל בעולה דליכא אלא מיצוי נקט התנא שפיר מיצה דמה. ובזה א"ש בפשוטו הרמב"ם שתמה עליו הלח"מ בפ"ז מה' מעה"ק דכיון דהרמב"ם פוסק כראב"א דמיצוי חטאת העוף מעכב, אמאי פסק בפ"ב מה' מעילה ה"ו כלשון המשנה לפנינו דהוזה דמה שוב אין בה מעילה והרי גם המיצוי מעכב. וכל זמן שלא מיצה דמה אע"פ שכבר הוזה עדיין מועלין בה ונשאר בקושיא, אכן לדברינו י"ל דהרמב"ם ס"ל ג"כ כהתוס' דלמ"ד דהמיצוי בחטה"ע מעכב נכלל במשנתינו בלשון הוזה גם המיצוי, ומשו"ה עיקר הדין דמיצוי דחטה"ע מעכב השמיענו בפ"ז ממעה"ק שם ובה' מעילה העתיק המשנה כצורתה וכמו שנפרש המשנה נפרש גם לשונו:

ד"ה ומועלין בה עד שתצא לביה"ד וכו' אבל מכאן ואילך הרי נעמ"צ ואין מועלין בה עכ"ל, ביאור דבריהם פשוט דבאו לומר דהפקעת המעילה אינה רק אחר שנעשית אפר ויצאה לביה"ד, אבל אם יצאה לביה"ד קודם שנעשית אפר או שכבר נעשית אפר אבל עדיין לא יצאה לביה"ד מועלין עוד דגם שניהם העשייה לאפר וההוצאה לביה"ד מעכבין הפקעת המעילה ועיין מש"כ ברש"י לקמן (דף ט' ע"א) ד"ה ומועלין בזה:

ד"ה הוכשרו לפסול בטבול יום תימה למאי הלכתא וכו' דאי לאכילה הרי פרים הנשרפין אין בהן אכילה לכהנים ואי לפסול להקריב אימוריהן קאמר מ"מ גבי פו"ש של יוהכ"פ ליכא למימר הכי שהרי משל ציבור הם ובאין בטומא' עכ"ל, ביאור דבריהם דבפרק כיצד צולין (דף ע"ח ע"א) מסיק הש"ס אלא לא קשיא כאן ביחיד כאן בציבור, ופירש"י ביחיד לכתחילה פסולה ואם זרק הציץ מרצה ושם במשנה דבציבור מיירי אף לכתחילה מותר להקריב דטומאה הותרה בציבור, ולפי"ז אין הציץ מרצה על האכילות עיי"ש היטב, ואולם התוס' כתבו שם הטעם דבציבור אפי' לכתחילה מותר להקריב משום דהציץ מרצה גם על האכילות, ומה דקרבן יחיד לכתחילה לא יקריב מדרבנן הוא עיי"ש בתוס' ד"ה הא לא קשיא, ולפי"ז טומאה דחויה היא בציבור וצריך ציץ לרצות, ולהרמב"ם דעת שלישית בזה לפי' הלח"מ פ"א הל"ד מפסוהמו"ק דטומאה דחויה בציבור והציץ אינו מרצה על האכילות אבל זהו דוקא ביחיד אבל בציבור על אכילות נמי הציץ מרצה ע"ש, והא דהציץ מרצה על אכילות אין הכונה שהציץ יכשיר בשר טמא לאכול אלא דמהני שלא יהא נחשב כאילו אין בשר כלל דאז הרי ס"ל לר"י אם אין בשר אין דם ע"ש וביומא (דף ז'), ועוד יש נפ"מ במה דהציץ מרצה על אכילות לענין כמה דברים, אבל הא ודאי שאין הציץ מכשיר בשר טמא שיהא מותר באכילה, ועתה הקשו התוס' כאן לכו"ע בין למ"ד טומאה הותרה בציבור ובין למ"ד דחויה בציבור מאי שייך בק"צ פסול דטבו"י, ובשלמא בקרבנות הנאכלין שייך שפיר לומר דנפסל באכילה דאפי' אם הציץ מרצה על האכילות מ"מ הרי באכילה אסור כמש"כ לעיל, אבל פרים הנשרפין דאין בהן אכילה לאדם ולהקריב האימורין ולשרוף הבשר מותר לכתחילה ג"כ בק"צ אי משום דטומאה הותרה בציבור אי משום דהציץ גם לענין להקריב לכתחילה מרצה, וא"כ מאי מהני בהו פסול דטבו"י, ואין אני מבין מה שהגיה השמ"ק כאן בדברי התוס' דטומאה הותרה בציבור דלדברינו אפי' אם דחויה שפיר הקשו כמו שנתבאר, גם מש"כ כאן הרש"ש אינו נכון דשם בתמורה לענין טומאת גברי אתאמר ע"ש וק"ל, ועיקר הדבר הוא דטומאה בקדשי ציבור או שהותרה או שהציץ מרצי על כל הטומאות אף כשיצא עליו מגופיה, והא דאמרינן דלא הותרה בציבור אלא טומאת מת בלבד הוא רק לענין טומאת גברא לכן שפיר הקשו התוס' כאן. אך תירוצם שכתבו דמ"מ שורפין אותם בביה"ש לפסולין לא הבינותי טעמא מאי לא ישרפו במקום שרפת הכשרים כיון דהותרה טומאה בציבור או הציץ מרצה וברמב"ם לא מצאתי שיאמר כן, ולולא דבריהם הוה אמינא דבאמת רק אגב אינך נקט הכא נמי פסול דטבו"י ומחוכ"פ אבל לקושטא דמילתא בקרבנות ציבור הנשרפין לא שייך זה ודו"ק ועיין מש"כ בזה במשנתינו בארוכה והא דמועלין בהן רק

עד שיותך הבשר הוא רק בבשר אבל האימורין מועלין בהן עד שיצאו לביה"ד כדין כל אימורי קדשים ווה דלא כהרש"ש:

ד"ה אין מועלין בעורות אבל מועלין בבשר דמאחר שנזרק דמה זכה המזבח בבשר והו"ל קדשי ה' עכ"ל, לשון זה מורה דמעילה הקודמת מעת שהוקדשה העולה עד הזריקה מפקיעה הזריקה, אלא שבזריקה זו עצמה בא עליה קדושה חדשה להקריבה למזבח ומשו"ה מועלין בה מחדש מטעם זה כמו שמועלין אחר זריקה באימורי קדק"ל אחר הזריקה אע"פ שקודם הזריקה אין מעילה בהן. אבל באמת לא כן הדבר אלא דבעולה נמשך בכולה קדושתה לענין מעילה מאז קדושת פיו מחיים של העולה וכן נראה מלשון התוס' זבחים (דף מ"ה ע"א) ד"ה רואה אני, וכן מעילת אימורי קדק"ד הנאכלין כגון חטאות ואשמות אין הזריקה מחדשת בהן שום דבר לענין מעילה אלא דנשארה בהן המעילה דקודם הזריקה כדמשמע לשון משנתינו לעיל (דף ז' ע"ב) וכן מבואר בתוס' מנחות (דף ע"ט ע"א) ד"ה והדר ביה רבה עיי"ש, וכונת התוס' כאן הוא רק משום סיפא דלהכי אין מועלין בעורות משום דזכו בהן הכהנים אחר הזריקה, אבל בהבשר נמשך המעילה דקודם הזריקה, ועיין מש"כ בזה לעיל דף ו' ע"ב, וכתב הקרן אורה דכאן בעורות לא פריך הש"ס מעילה הוא דליכא אבל איסורא איכא ואמאי הא ממונא דכהנים הוא, דאגב דקתני מועלין בבשר קתני אין מועלין בעורות וכן צ"ל לקמן גבי חטאת ואשם דקתני אין מועלין בבשרה עכ"ל, או די"ל דמיירי ביצא ור"ע היא ודו"ק, ועיין בסוף ספר דבר אברהם להג"מ מקאוונא שליט"א בקונטרס מסגרת זהב מה שהאריך שם בדין עורות קדשי מזבח ואכמ"ל:

ד"ה קרמו פניה וכו' ויש ספרים שאין גורסין ובלינה וכו' אלמא אית ליה תנור מקדש להם וא"כ ע"כ לינה פסלה וא"כ אפייתו דלחם דוחה שבת עכ"ל, אבל רש"י לא גריס ליה וי"ל דאזיל בשיטת הרמב"ם פ"ה מה' תמידין שפסק דתנור מקדש ומ"מ אינו דותה שבת וביאר הלח"מ שם דאע"ג דהתנור מקדש אינו מקדש כל כך שיפסול בלינה ע"ש. ודוגמא לזה הבאתי כבר לעיל (דף ב') מש"כ הריטב"א חולין (דף ג') דסכין מקדש דם השחיטה אבל לא כ"כ שיפסל ביוצא ע"ש, גם עוד כתב הרב דרך ים די"ל ע"פ המבואר בירושלמי סוכה סוף פרק לולב וערבה דפליגי שם אם מי סוטה נפסלין בלינה וס"ל לר' אחא בשם ר' אבונה דכל שאין ממנו למזבח אין הלינה פוסלת בו ע"ש, וא"כ י"ל דלהאי מ"ד גם שתי הלחם ולחם הפנים כיון דליכא מהם גופא למזבח אין הלינה פוסלת בהם, וא"כ י"ל דתנא דמשנתינו ס"ל בזה כהאי תנא ואף דס"ל דתנור מקדשו לא מפסיל בלינה עכ"ד ובאמת אפי' לר"י דלינה מועלת במי סוטה ולרבי דלינה מועלת במי כיור הוא

מדרבנן ובשתי הלחם ולחה"פ שבאין בשבת ויו"ט לא גזרו ועיין גם בתפא"י למשניות ספ"י דמנחות בארוכה ועיין תוס' שבועות דף י"א ע"א סוף ד"ה הוכשרו ואני מקצר בזה מאוד ודו"ק:

באו"ד וא"ת כיון דאית ליה לתנא דמתניתין תנור מקדש למ"ל קרמו פניה וכו' וי"ל משום טבו"י נקטה דס"ל חולין שנעשו עטה"ק לאו כקודש דמי והא דכ"ש מקדש היינו דוקא כשנעשה כל הראוי להעשות בו והיינו כשנקרם אי נמי נקט נקרם משום סיפא לשחוט עליהם את הזבח כלומר כיון דקרמו פניה וכו' כן הוא במלאכת שלמה עכ"ל ומ"מ דבריהם מוקשין ועיין בהגהות הרש"ש ובהגהות חק נתן הגיה בהם הרבה עיי"ש, והרב קרן אורה עמד כאן בשיטת הרמב"ם שפסק בפי"א מה' אבה"ט דמנחות עד שלא קדשו בכלי לא הוו לא כחולין ולא כקודש אלא כתרומה ובתוספתא דטהרות מבואר כן באמת וא"כ קשה אמאי לא יפסול בטבו"י קודם שהוקדש בכלי הרי טבו"י פוסל בתרומה ואכמ"ל בזה ועיין תוס' חולין (דף ל"ה) ד"ה האוכל ודו"ק:

ד"ה נזרק דמן חייבין עליהם וכו' פי' עליהם על הכבשים עכ"ל ט"ס הוא וצ"ל על הלחם ועיין בהגהות החק נתן ובהגהות הרש"ש, ובספר מלאכת שלמה כאן העתיק כנוסח הדפוס וצ"ע, ומש"כ וז"ל וא"ת מעילה הוא דליתא וכו' דהא אפי' לר"ע אינן מועלים לשתי הלחם כיון דאינן גוף הכבשים עכ"ל, גם כאן ט"ס יש דמאי אפי' הוא הא לר"א ודאי יש בהן מעילה, אלא צ"ל דאפי' לר"ע יש בהם מעילה וכו' עכ"ל הרב קרן אורה, ולענ"ד כונת התוס' על הזריקה דאפי' לר"ע אינה מועלת לשתה"ל ואין כונתם על המעילה ודו"ק:

גמ' קתני הוכשרה לפסול וכו' לפסול אין לאטמויי לא מתניתין מני רבנן היא וכו' אמר רבא לאבא שאול מעלה וכו' עכ"ל הגמ', בפסחים (דף כ"ג ע"א) אהא דמחט טמא שנמצא בבשר קודש שנטמא הבשר פריך הש"ס האי בשר דאתכשר במאי אי נימא דאתכשר בדם הא דם קדשים אינו מכשיר ומשקה בית מטבחייא נמי אינן מכשירין, ואלא דאתכשר בחיבת הקודש אימר דמהני ליה חיבת הקודש לאפסולי גופיה למימנא ביה ראשון ושני נמי, תפשוט הא דבעי ר"ל צריד של מנחות מונין בו ראשון ושני או לא, אר"י אמר שמואל כגון שהיתה פרה של זבחי שלמים והעבירה בנהר ועדיין משקה טופח עליה, ופירש"י וז"ל להכי נקט פרה של זבחי שלמים לפי שהעור והבשר לבעלים ומתעסק לייפות העור והבשר ומעבירה בנהר סמוך לשחיטה ומשקין אותה סמוך לשחיטה כדי שתהא נוחה להפשיט כדאמרינן בסיומא דביצה עכ"ל, ולפי"ז פשוט מאוד דבמשנתינו דבחטאת העוף אירינן לא שייך הכשר זה דהעבירה בנהר כיון דהבשר לכהנים, ואפי' בחטאת בהמה לא שייך הכשר זה להסבר שכתב רש"י כמש"כ הר"ר אברהם הלוי

בחידושיו לסוגיא דר"ח סגן הכהנים ומכ"ש לפמש"כ הקצוה"ח לח"מ סי' ת"ו סק"ב שכתב להביא ראיה דהלכה כר' יוסי הגלילי דקדק"ל ממון בעלים הן מהא דאמרינן בחולין (דף ל"ו) מכלל דחיבת הקודש דאורייתא מנלן אילימא מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא האי בשר דאתכשר במאי וכו' אלא לאו דאתכשר בחיבת הקודש, ודילמא כדר"י אמר שמואל כגון שהיתה פרה של זבחי שלמים והעבירה בנהר וכו' וכיון דפסק הרמב"ם בפ"ג מה' טומאת אוכלין וז"ל כל דברי הכשר דברי קבלה וכו' אחד המים ואחד שאר שבע משקין והוא שינתן ברצון הבעלים עכ"ל, וכתב הכ"מ דהרשב"א חולק וליישב דעת רבינו דמשמע דפשיטא דרצון בעלים בעינן דאין סברא דרצון אחרים יגרום טומאה לדבר שאינו שלהם עכ"ל, וא"כ היכא משכח"ל בקדשים רצון בעלים להכשר הרי אין להם בעלים, מזה נראה מוכח כדעת הפוסקים כריה"ג דקדק"ל ממון בעלים הם וא"כ בפרה של זבחי שלמים דהוה קדק"ל שפיר מהני הכשר מים דבעלים וכו' ובזה ניחא ליישב הא דנקט פרה של זבחי שלמים וכו' דאילו שאר קדשים אין להם בעלים ולא משכחת בהו הכשר מים כיון דבעינן שיהיה ברצון הבעלים עכ"ל עיי"ש שהאריך, ובדבריו תתיישב קושית הצל"ח בסוגיא דר"ח סגן הכהנים אות קמ"ב שכתב דמלשון הגמ' פרה של זבחי שלמים וכו' וכפירש"י שהעבירוה בנהר כדי שתהא נוחה להפשיט, יהיה תיובתא להש"ך ביו"ד סי' ל"ט ס"ק ל"ב שכתב דהא דסוף ביצה משום סירכא דמשכא היינו הסירכות שבריאה שמתנתקות ע"י השקאה, דא"כ למה פרה של זבחי שלמים והרי אפי' חטאות ואשמות אם ימצאו טרפה ע"י סירכא ודאי שיצטרך להביא קרבן אחר, אע"כ דמשום סירכא דמשכא פירושו כדפירש"י הפשטת העור עכ"ד, ובאמת הרי פירוש הש"ך הוא פי' הרי"ף ופיהמ"ש להרמב"ם ז"ל סוף ביצה שם, וקושית הצל"ח לא קשה מידי לדברי הקצות החשן דבאמת השקאת הבהמה ודאי מועיל סמוך לשחיטה גם להפשטת הסירכות וגם להפשטת העור לכו"ע, והא ראיה שהפיהמ"ש להרמב"ם עצמו שבסוף ביצה פי' כהרי"ף וכהש"ך מ"מ במס' תמיד (פ"ג מ"ד) דתנן התם השקו את התמיד בכוס של זהב כתב שם בפיהמ"ש דההשקאה היה כדי למהר ההפשט של העור כמו שנתבאר בביצה עכ"ל וכ"כ בפ"א מה' תמידין ומוספין ע"ש ולא הזכיר תועלת אשר להסירכות, הרי מוכח דבאמת דתרווייהו איתנהו והשקו באמת גם בהמות של קדק"ד כמפורש במשנה דתמיד. אך מ"מ אין המים מכשירין בבהמת קדק"ד דבהכשר בעינן ניחותא דבעלים ובקדק"ד ליכא רצון הבעלים (והא דשינה הרמב"ם פ"י בתמיד ממה שפירש בביצה הבית אפרים בשפת אמת סי' ל"ט רמז שבספר מקום שמואל עמד ע"ז ואינו בידי ובעין יצחק ח"א חיו"ד סי' ט' תירץ לה שפיר בג' אופנים ע"ש] עכ"פ מבואר

דלהקצה"ח אין בקדק"ד הכשר כלל, ולרבנן דריוה"ג גם בקדק"ל לא שייך הכשר והש"ס דפסחים כריוה"ג אתיא כמש"כ הקצוה"ח, והמקנה בקדושין (דף נ"ב) כתב דאפי' לר' יוסי הגלילי דקדק"ל ממון בעלים הוא היינו דוקא הבשר אבל באימורין מודה דגם מחיים הוה ממון גבוה, ולכן לא מחייב גנב אטביחה ומכירה משום דבעינן וטבחו כולו ומכרו כולו והכא הרי האימורין גם מחיים ממון גבוה הוא, וכי תימא א"כ כשהקדיש גנב ואח"כ מכר לתחייב עכ"פ דמעיקרא הוה מכירה לאימורין ואח"כ לבשר, י"ל דלא מצטרף כהא דאיתא בב"ק (דף ע"ח) מכרו חוץ משלשים יום לא מתחייב עכת"ד, ובספר נחלת יהושע ח"ב דרוש י"א הביא ראיות להמקנה, ובספר מלבושי יו"ט ח"ב פלפלו בזה הרבה הגאון המחבר והגאון ר' אליעזר משה הורעוויץ מפינסק ז"ל בט' סימנים והעלו מעצמם כדעת המקנה דהאימורין גם לריוה"ג אף מחיים ממון גבוה הם ולא ראו את המקנה והנחי"ה הנ"ל, ובזה מדוייק לשון המשנה בעדיות שם על המחט שנמצאת בבשר שהסכין והידים טהורות והבשר טמא, ולכאורה האי בשר לישנא יתירא הוא והכי הול"ל על מחט שנמצאת בבהמה בגופה שהסכין והידים טהורות והבהמה טמאה, ולדברינו מדייק לומר בשר למעט האימורין דכיון דמחיים ממון גבוה הוא לא הוכשרו לטומאה וטהורין, ואין להקשות לפי"ז מהא דמצינו כמה פעמים בש"ס דין טומאה בקדק"ד נמי, דאפשר דשם הכל הוא ע"י חיבת הקודש דמכשיר מדרבנן עכ"פ לכו"ע, והא דאיתא בזבחים (דף ק"א ע"א) ר"י ור"ש אומרים מפני הטומאה נשרפה שעיר של ר"ח ע"ש ברש"י הרי דיש טומאה לקדק"ד מדאורייתא, יש לומר דהרי מבואר בפ"א מ"א דמכשירין דמשקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון ע"ש וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מה' טו"א הי"ג, ובזה נדחה תירוץ הגאון מלבי"ם בארצה"ח סי' י"ח על הקושיא שהקשו על הרמב"ם דפוסק דטומאה דחויה בציבור ופוסק דאין הציץ מרצה אלא בעודו על מצחו וא"כ תשאר על הרמב"ם קושית ר"ש לר"י כה"ג ביוהכ"פ יוכיח, ור"י משני הנח ליוהכ"פ שטומאה הותרה בציבור ולא בעי ריצוי ציץ עיין יומא (דף ז') ולהרמב"ם הרי תשאר קושית ר"ש שהרי פוסק דטומאה דחויה בציבור והיא קושיא מפורסמת, ותירץ בארצה"ח שם דבאמת לא משכח"ל כלל טומאה ביוהכ"פ דקדק"ד אין להם בעלים ואין להם הכשר, ור"ש מקשה רק לר"י לשיטתיה בזבחים שם שמפני הטומאה נשרפה וע"כ ס"ל דדם קדשים מקבל טומאה או דחיבת הקודש מכשיר מה"ת, אבל הרמב"ם פוסק כר"י בן יועזר דמשקה בית מטבחייא דכן, וגם פוסק דחיבת הקודש מכשיר רק מדרבנן ולא משכחת טומאה כלל לבשר ביוהכ"פ דהוה שם רק קדק"ד וליכא רצון בעלים עכ"ד הארצה"ח, ולדברינו הא ליתא דהרי אפשר שיטמא בשר ע"י משקין טמאין שמכשרין

ומטמאין גם בלא רצון הבעלים ובזה יש עוד לפלפל גם בדברי הקצה"ח הנ"ל כמובן] ובמקו"א דחיתי גם תירוץ הגאון ארצה"ח בהגהותיו ליומא על קושיא המפורסת שעל הרמב"ם הנ"ל ואין כאן מקומו ועיין בדברינו לקמן:

והא דפריך הש"ס בפסחים (דף כ') האי בשר דאתכשר במאי הוא משום דהתם הרי הבשר נטמא במחט לא ע"י משקין טמאין משו"ה פריך שפיר, וגם הא דפריך הש"ס בחולין (דף ל"ו) והבשר אשר יגע בכל טמא האי בשר דאתכשר במאי ולא משני דאתכשר ונטמא במשקין טמאין, הוא משום דמפורש בקרא בכל טמא משמע ודאי דבכל ענין טומאה שיגע לא רק במשקין טמאין וכבר העיר בזה הרב שי למורא על בכורות, אבל משנתינו דמיירי בחטאת העוף שהיא קדק"ד ואי אפשר בה הכשר ע"י מים שאין בה בעלים שיהא ההכשר לרצונם, ולומר דהוכשרה ע"י משקין טמאין שמכשירין ומטמאין כאחד גם בלא רצון בעלים אי אפשר שהרי הוכשרה לפסול בטבו"י ובמחו"כ תנן, וע"י חיבת הקודש נמי אי אפשר לומר שהרי להלכה קיי"ל דחיבת הקודש מדרבנן, ורבא הרי משני כאן דמשנתינו לענין דאורייתא איירי והיא בודאי קושיא הצריכה ישוב, ובשלמא לענין קושית הש"ס לפסול אין לאטמויי לא מני מתניתין לא כר"מ ולא כא"ש, ולכאורה תקשה דנימא דמתניתין לעולם ככו"ע אתיא והא דכאן טבו"י פוסל ואינו מטמא הוא כיון דכל ההכשר הוא ע"י חיבת הקדש ואימר דמהני חיבת הקודש לפסול גופיה אבל לא למימנא ביה ראשון ושני, יש לומר דקושית הש"ס היא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל וכתבו התוס' שם בפסחים (דף ט"ו ע"א) ד"ה ולד הטומאה דרבנן דלהאי מ"ד אין אוכל שלישי בקודש מה"ת דע"י משקה אי אפשר דמשקה לטמא אחרים דרבנן אלא רק ע"י עצים ולבונה ובהכרח ע"כ דס"ל להאי מ"ד דחיבת הקודש מהני גם למנות ראשון ושני ואע"ג דלר"ל מבעיא ליה להאי מ"ד פשיטא ליה עכ"ד התוס' שם ע"ש, ולר"ל למ"ד אין אוכל מטמא אוכל באמת לא משכח"ל שלישי ורביעי בקודש דאורייתא וע"כ דס"ל אוכל מטמא אוכל וע"ש בתוס' ד"ה ולד טומאה דאורייתא, ולפי"ז שפיר פריך הש"ס לפסול אין לאטמויי לא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל דס"ל דחיבת הקודש מהני גם למימנא ביה ראשון ושני [ועיין בראש אפרים בשפת אמת סי' ל"ט ס"ק ל"ב ובח"ס ליו"ד ס"י ובדברינו נדחו כבר הרבה מדבריהם] אבל מסקנת רבא דמשנתינו לענין דאורייתא איירי עיין רש"י ורגמ"ה קשה, ובשלמא להרשב"ם בב"ב (דף צ"ז) דדוקא גבי מים בעינן רצון הבעלים ולא בשאר משקין א"ש דאפשר שהוכשרה בשאר משקין אבל אם נאמר דגם בשאר משקין בעינן ניחותא דבעלים עיין בשו"ת שבסוף ספר אבני מילואים לבעל קצוה"ח סי' כ' הדבר קשה מאוד:

ולחומר הקושיא ע"כ לומר דהנה באמת יש אחרונים החולקים על הקצות וס"ל דאף בקדק"ד מהני ניחותא דבעלים מטעם דבעלים של הקרבן כיון דיש בידם לאיתשולי עליה קודם זריקה כמש"כ התוס' בכריתות (דף י"ג ע"ב) ועיין במנחת חינוך מצוה ק"ס בעלים נינהו גם אם לא שאלו על נדרם, וסברא זו סברא אלימתא היא שהרי מטעם זה עובר על בל יראה בחמץ של הקדש כדאיתא בפסחים (דף מ"ו ע"ב) ע"ש, וע"כ צ"ל דהקצות אינו מודה לסברא זו כאן משום דאם ישאל עליו הרי נמצא דעביד איסורא למפרע ששחט חולין בעזרה ומשו"ה לא נקרא זה בידו לאתשולי, אבל זה אינו שייך רק בבהמה אבל בחטה"ע דאם יתשיל לא יעבור על איסור חולין בעזרה דבמליקה ליכא איסור חולין בעזרה כמש"כ רש"י בכריתות (דף ז' ע"ב ודף כ"ו ע"ב) ועיין בשעה"מ פ"ב מה' שחיטה ע"ש, שפיר מודה הקצות דמהני ניחותא דבעל הקרבן משום דשלו הוא מטעם הואיל דאי בעי מתשיל עלה, וא"כ משכח"ל שפיר הכשר מים מה"ת ושפיר משני רבא דמתניתין בדאורייתא מיירי ודו"ק בכ"ז, אבל מ"מ הוא דוחק גדול דא"כ אכתי מה נעשה עם יתר המשניות דפרקין עולה וחטאת ואשם וכו' דאיירי בבהמה במה יוכשרו הרי בהם ליכא שאלה, וצריכין אנו לדחוקי דאיידי דמשנה דחטאת העוף ועולת העוף דמיירי לענין הכשר דאורייתא ושפיר קתני הוכשרו לפסול ולא לאטמויי אפי' לאבא שאול דמדאורייתא טבו"י רק פוסל הוא גם לאב"ש, משו"ה קתני נמי גבי בהמות קדק"ד דמשנתינו לשון הוכשרו לפסול אף דבהו ליכא הכשר רק מדרבנן, בשגם דגם בעולה ואשם ופרים הנשרפין וכו' מלכד חטאת יש לאשכוחי דאיתא בשאלה ולא יעבור על חולין שנשחטו בעזרה, דהרי תנן בתמורה (דף כ"ד ע"ב) כיצד מערימין על הבכור מבכרת שהיתה מעוברת אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה ילדה זכר יקריב עולה וה"ה אשם ופרים הנשרפין וכו', ובעולה ואשם וכו' כהאי גוונא גם להקצות מהני לדברינו ניחותא דבעלים, דהרי אפשר לשאול עלה גם לאחר שחיטה ולא יהיה שחיטת חולין בעזרה למפרע שהרי כשישאל ישוב להיות בכור ולא חולין רק קדק"ל דממון בעלים הן והבכור הרי נשחט ג"כ בעזרה והא דמוקי לה הש"ס בפסחים בפרה של זבחי שלמים משום דמילתא פסיקא נקט ודו"ק בכל זה היטב שהמה פטפוטי דאורייתא בעז"ה אבל מ"מ דחוקים הן בפשטיות משנתינו ויש ג"כ לדחוק ולומר דתנא דמשנתינו ס"ל חולין בעזרה לאו דאורייתא ומכ"ש די"ל הכי כיון דמשנתינו ר"ע היא עיין חולין (דף י"ז ע"א) וברש"י שם ואין רצוני להאריך בזה עוד:

שם בגמ' מתניתין מני רבנן היא וכו' אמר רבא וכו', קצת קשה לי הא ע"כ מתניתין ר"ע היא כמבואר לקמן ע"ב בגמ' א"ר חנינא ליוצאין ור' עקיבא היא, והתוי"ט כתב דמשו"ה

קתני הוכשרה לפסול בטבו"י ובמחו"כ ובלינה ולא קתני נמי וביוצא, משום דמתניתין ר"ע היא ולדידיה הזייה מהני ליוצא ומדלא פסיקא ליה לא קתני ליה, וא"כ גם אינך משניות דפרקין ר"ע קתני להו, והרי כבר כתבו התוס' במס' פסחים (דף י"ד ע"ב) ד"ה ואלו הכא פסול וטמא ובחולין (דף פ"ח ע"א) סוף ד"ה משקה טבו"י דר"ע ס"ל כרבנן דאבא שאול, וא"כ למ"ל לדחוקי נפשין לאוקמי מתניתין כאבא שאול או כר"מ כיון דמתניתין ע"כ ר"ע היא ור"ע פליג בלאו"ה אר"מ ואב"ש וס"ל כרבנן ועיין בזבחים דף כ' ע"ב בתוס' ד"ה יציאה ובשמ"ק שם אות י"ט, ועיין מש"כ בתוס' ד"ה לאב"ש וק"ל:

דף ח:

תוס' ד"ה וחכ"א וכו' דקסברי דטבו"י אינו רק פוסל בכל דבר ואפי' במשקה קודש עכ"ל, כונתם דאף משקה שעלול יותר לקבל טומאה כדקיי"ל דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה חוץ מטבו"י, והוה אמינא דכל הפחות יטמא משקה קודש, וכבר כתב הצל"ח בפסחים (דף י"ד ע"ב) ברש"י ד"ה נוקמה בנר של חרס דלשיטת רש"י אליבא דר"ע באמת הכי הוא דטבו"י פוסל אוכלי קודש ומטמא משקה קודש, משו"ה קמ"ל התוס' כאן דלרבנן דר"מ ואב"ש לא ס"ל הכי כדאיתא להדיא בדבריהם ופשוט:

ואני מזכיר כאן תמיהה עצומה שראיתי בצל"ח שם וז"ל, והדבר אשר דברתי לחלק במגע טבו"י בין אוכלי קודש למשקה קודש דאוכל פוסל ומשקה מטמא, לא דבר ריק הוא כי בזה מיושב דלא סתרי תרי סתמא אהדדי, דמשנתינו דמעילה כאן סתמה דבחטאת העוף פוסל טבו"י ודייק הש"ס פוסל אין מטמא לא. ובמס' נדה (דף ע"א ע"ב) תנן חזרו לומר המערה מים לפסח הרי היא כמגע טמא מת לקדשים הרי לפניך דטבולת יום מטמאה בקדשים, אבל לפי החילוק שכתבנו הוא נכון דהכא במעילה חטאת העוף הוא שהוא קדשים של אוכל לכך סתם תנא דרק פוסל אבל החם מערה מים תנן שהיא משקה לכך סתם התנא שמטמאה עכת"ד, ודבריו נפלאים בעיני מאוד דהרי הש"ס בנדה שם קאמר להדיא דמתניתין דהתם אבא שאול היא והכא במעילה שקיל וטרי הש"ס אי מתניתין אתיא דלא כאבא שאול ומשני לה וא"כ איזה סתירה יש כאן, ואדרבה מכאן ראיה להיפך דאין חילוק בין אוכל למשקה במגע טבו"י דאל"כ למ"ל להש"ס שם לדחוקי ולומר דמתניתין דנדה אבא שאול היא, אלא ע"כ דאין לחלק בזה, אלא דלכאורה אכתי פסקי הרמב"ם סתרי אהדדי דבפ"ה מה' משכב ומושב כתב כסתם מתניתין דנדה דטבולת יום מטמאה את הקודש, ובפ"י מה' אבות הטומאה פסק להדיא דטבו"י רק פוסל תרומה וקודש ולא מטמא וביאר עוד שאין חילוק בזה בין אוכל למשקה, וכל נושאי כליו לא העירו בזה זולת התוי"ט שהקשה כן כאן במעילה ושם בנדה ונשאר שם בצ"ע והצל"ח

כנראה לא ראהו מדלא הזכירו. אכן לענ"ד גם זה לא קשה מידי דפשוט בעיני דהרמב"ם לא גריס בנדה שם הא מני אבא שאול היא אלא הכי גריס תניא אב"ש אומר והיא ברייתא בפ"ע והרי משמע ודאי דגם רש"י לא גריס לה מדלא פירש על מאמר הגמ' הא מני אב"ש מאומה כדרכו, וכן מוכח מהתוס' (חולין דף פ"ח ע"א) דלא היה לפניהם גירסא זו שהרי כתבו שם מדעת עצמן דמשנה דנדה אב"ש היא ולא הזכירו זאת משמה דגמרא, וסובר הרמב"ם דטבולת יום ארוך משונה דינה לענין קדשים משאר טבו"י ורק על טבולת יום ארוך חזרו לומר שהיא כמגע טמא מת וכן באמת מבואר בלשונו הטהור לכל מעיין, וכן משמע נמי מפיהמ"ש להרמב"ם דלא גריס בגמ' הא מני אב"ש היא דהרי לא הזכיר זה בפירושו, ופלא בעיני על הגר"א ז"ל בפירושו לסדר טהרות דגריס לה ולא העיר שהרמב"ם וגם רש"י והתוס' בחולין לא גרסי לה בגמ' וצ"ע. שוב ראיתי שהפנ"י בפסחים (דף י"ד ע"ב) כתב ג"כ דלהרמב"ם משונה דינה דטבולת יום ארוך משאר טבו"י ותמה על התיו"ט בקושיתו, וראה זה פלא שגם איהו לא הזכיר שלפנינו הגירסא בגמ' הא מני אב"ש היא וצע"ג, שהרי המהרש"א והמהרש"ל מבואר בדבריהם שהיה לפניהם הגירסא כמו שהיא לפנינו הא מני אב"ש היא ושקלו וטרו בה עיי"ש בדבריהם. אך המעיין בר"ש (פ"ב דטבו"י מ"א) וכן בפי' הרא"ש שם יראה דאינהו נמי לא הוה גרסי בגמ' אימא סיפא וכו' הא מני אב"ש היא, וא"כ נראה דלדינא אפשר דלא ס"ל כהרמב"ם אלא דכל טבו"י מטמא את הקודש ולאו דוקא טבו"י ארוך עיי"ש בדבריהם, אבל עכ"פ מסייעים הם לגירסת הרמב"ם ושפיר מחלה הרמב"ם לפי גירסתו בין סתם טבו"י דאינו רק פוסל אפי' במשקה קודש לבין טבולת יום ארוך דמטמאה ואפי' באוכל של קודש ועיין מש"כ לקמן בד"ה ודע:

אחר זמן רב בא לידי ספר שושנים לדוד על משניות ומצאתי שהביא שם בנדה בשם רבו מהרר"י בליליום בזה"ל תמיהה לי טובא על התוי"ט שהרי הרמב"ם לא כתב שכל טבו"י מטמא בקדשים ואדרבה נראה מדבריו שכל טבו"י אינו מטמא בקדשים, אלא שעושה חילוק בין יולדת לטבו"י וכו' נמצאת למד שהטבו"י נשאר כדינו בין לתרומה בין לקודש שאינו אלא פוסל, וביולדת הוא שיש חילוק שבתרומה פוסלת ובקודש מטמאה, ואי קשיא וכו' וא"כ מנ"ל לחלק בינייהו, אמנם י"ל דהרמב"ם לא ס"ל כמש"כ התוס' בחולין דמתניתין דנדה אב"ש היא, דקשיא ליה הלכתא אהלכתא דמשנה דנדה היא אליבא דב"ה ומשנה דרפ"ב דמעילה חכמים היא וא"כ חכמים דלא כב"ה, הלכך ס"ל להרמב"ם דדוקא יולדת יש בה חילוק מאיזה טעם שיהיה בין קדשים לתרומה, ועכשיו חכמים ס"ל כב"ה דב"ה דוקא ביולדת מחלקי אבל בטבו"י דעלמא מודים לחכמים, והרמב"ם

פוסק כסתם מתניתין דדיוקא דמתניתין כך משתמע מדקאמר ומודו לענין תרומה וכו' וכן פסקה הרמב"ם כפשטה וכו' אלא ודאי צ"ל שזה הכריח להרמב"ם דרק ביולדת החמירו לענין קדשים מפני שהיא טבו"י ארוך ויש לה היסח הדעת יותר מטבו"י דעלמא וכו' עכ"ל, ודבריו בכלל נכונים ודאי אף שיש לעמוד על פרטים וק"ל:

ד"ה לאבא שאול מעלה וכו' וא"ת הכא משמע דטבו"י דרבנן וכו' וי"ל דסוגיא דסוטה לית ליה הא דרבא אלא אית ליה דטבו"י מה"ת וכדבעא הש"ס הכא לומר דמתניתין רבנן היא עכ"ל, אולם מדברי רש"י בסוטה שם נראה דמפרש דלא פליג סוגיא דהתם על רבא דהכא, דהא דקאמר רבא הכא מעלה בעלמא עשו בקדשים אינו אלא לאב"ש דס"ל דטבו"י הוא תחילה לקודש וזה ודאי אינו אלא מדרבנן וכן נראה, דלפי מש"כ כאן דהסוגיא דסוטה פליג ארבא וס"ל דאב"ש נמי מה"ת קאמר קשה מנ"ל לומר כן דראשון הוא, בשלמא לר"מ דשני הוה י"ל דהוא מה"ת מקו"ח ממחוסר כיפורים ע"ש אבל להיות תחילה מה"ת אין לזה טעם, אלא ע"כ מעלה בעלמא הוא וזהו דקאמר רבא הכא ולא פליג עליו הסוגיא דסוטה, ולפי"ז רבא לא אתי כאן לתרוצי מתניתין ככו"ע אלא מילתא באפי נפשיה לפרושי טעמא דהני תנאי קאמר כ"כ הקרן אורה. וזהו דלא כרגמ"ה ורש"י ותוס' כאן:

ודע דמה שכתבתי בדיבור התוס' הקודם דהרמב"ם ס"ל דבטבולת יום ארוך מודו רבנן לאב"ש דהיא תחילה לקודש מדרבנן עכ"פ בקודש, הרמב"ם לאו יחיד בשיטה זו דהרי התוס' בשבועות (דף י"א ע"א) ד"ה הוכשרו לפסול בטבו"י, הקשו אהא דתנן בפרקין לקמן (דף ט' ע"א) המנחות וכו' קדשו בכלי הוכשרו לפסול בטבו"י, והקשו כי לא קרשו בכלי נמי לפסלו בטבו"י מידי דהוה אחולין שנעשו על טהרת הקודש דנפסלין בטבו"י כדמוכח בנדה (דף ע"א ע"ב) דתנן היושבת על דם טוהר מערה מים לפסח ודייקינן מערה אין נוגעת לא חולין שנעשו עטה"ק כקודש דמו, ותירצו דתנא דהכא סבר דחולין שנעשו עטה"ק לאו כקודש דמו כחזרו לומר דהתם דהרי הוא כמגע טמא מת לקדשים ולא לחולין, א"נ הכא מיירי מדאורייתא וה"ה דמקודם לכן מפסלי מדרבנן עכ"ל, וקשה לכאורה דאיך תירצו בתירוצם הראשון דתנא דהכא ס"ל כחזרו לומר דהתם דהרי הוא כמגע ט"מ לקדשים, הא מדקדתני הכא קדשו בכלי הוכשרו לפסול בטבו"י לפסול אין לאטמויי לא ע"כ פליג תנא דידן אדאב"ש דסבר טבו"י תחילה לקודש והחזרו לומר שם הרי ס"ל כאב"ש, ודוחק לומר דרק בהא ס"ל תנא דידן כחזרו לומר דהתם דחולין שנעשו עטה"ק לאו כקודש דמו אבל בעיקר דין טבו"י ס"ל כמשנה ראשונה דהתם דכגון זה הו"ל לפרש ולא לסתום, אלא ודאי דהתוס' שם ס"ל כהרמב"ם דחזרו לומר דהתם

נמי ס"ל דטבו"י דעלמא פוסל ולא מטמא אפי' בקודש וטבולת יום ארוך שאני, משו"ה בקושיתם שפיר הקשו שהרי כיון דבמשנה ראשונה דיולדת וטבו"י דעלמא שווין וא"כ חולין שנעשו עטה"ק כקודש דמו לכל דבר ולמה בעינן במנחות קידוש כלי, ותירצו בתירוץ הראשון דתנא דהכא ס"ל לגמרי כחזרו לומר דהתם וחולין שנעשו עטה"ק לאו כקודש דמו וטבו"י דעלמא פוסל ואינו מטמא רק יולדת מטמאה וכדעת הרמב"ם, ואח"כ כתבו אי נמי הכא איירי מדאורייתא וה"ה דקודם לכן מפסלי מדרבנן, פי' דלעולם דתנא דידן ס"ל לגמרי כמשנה ראשונה דהתם דחולין שנעשו עטה"ק כקודש דמו אבל זהו רק מדרבנן ובמתניתין בדאורייתא איירי, ונלענ"ד דב' תירוצי התוס' האלה הולכים ע"פ סוגיא דידן דלכ"מ דאמרינן דמשנתינו דלא כאב"ש אלא כרבנן ע"כ דס"ל לתנא דמתניתין דטבו"י אפי' מדרבנן אינו רק פוסל, וא"כ ע"כ לומר דתנא דהכא ס"ל דטבו"י אינו פוסל חולין שנעשו עטה"ק אפי' מדרבנן דאל"כ למ"ל קידוש כלי למנחות, אבל לתירוץ דרבא כאן דמשנתינו בדאורייתא איירי ואתיא גם כאב"ש, א"כ י"ל דמתניתין ס"ל כמשנה הראשונה דחולין שנעשו עטה"ק כקודש דמו מדרבנן ואנן הכא בדאורייתא איירינן, וגם מהתוס' הזה דשבועות מבואר דלא הוה גרסי שם הא מני אב"ש היא, אבל התוס' בזבחים (דף י"ז) ד"ה קסבר רבה גרסי לה להדיא וכן משמע נמי דגרסי לה התוס' בחגיגה (דף כ' רע"א) ע"ש, ועיין בדברינו לעיל בתוס' ד"ה וחכ"א בארוכה, נמצא שיש בסוגיא דשם שלשה נוסחאות שונות, גירסת רש"י והר"ש והרא"ש והרמב"ם, וגירסת התוס' בזבחים ובחגיגה וכן גריס הגר"א ז"ל כמו שנתבאר לעיל, וגירסת המהרש"א והמהרש"ל והתבונן בכל זה היטב:

בגמ' אר"ת ליוצאין ור"ע היא, ק"ק למ"ל לאשמעינן תרתי בפסול יוצא דאסור באכילה דהא כבר אשמעינן לה לעיל ספ"ק, וי"ל דקמ"ל בקדשים קלים ובקדק"ד, וכ"ש לר"פ דאמר דבקדק"ל פליגי דוקא באיתנהו אבראי ובבשר כו"ע מודו דבאיתנהו אבראי פליגי, והכא אשמעינן בקדק"ד דאפי' עיילינהו לגואי אסורין באכילה, והתוס' זבחים (דף כ"ו) בד"ה דילמא כתבו לפרש הא דאמר ר"פ דבעיילינהו לגואי כו"ע לא פליגי היינו דר"א נמי מודה דזריקה מועלת ליוצא כהאי שנכנס לפני זריקה, ולכאורה לפי"ז בקדק"ד נמי לא פליגי בעיילינהו לגואי לפני זריקה וא"כ הרי אין צורך לומר כאן ליוצאין ואליבא דר"ע דכר"א נמי מצי אתיא ובעיילינהו קודם זריקה עכ"ל הקרן אורה. ואפשר דבעיילינהו קודם זריקה יהיה הזריקה מתרת גם באכילה ומשו"ה ע"כ לאוקמה בדאיתנהו אבראי וכר"ע וק"ל, ודע דרש"י מפרש הך יוצאין דספ"ק נמי לענין קדק"ד וזהו דלא כהק"א ודו"ק:

תוס' ד"ה ליוצאין ור"ע היא תימה ה"ד אי דיצא לצד הראש א"כ הו"ל לומר מודה ר"ע, ביאור דבריהם הוא בשמ"ק כאן ובבה"ז דכיון דיצא לצד הראש הרי יצא הדם ואמרינן לעיל מודה ר"ע בדם כשיצא דאין זריקה מועלת לו, דאע"פ דדם איברים לא נפסל ביוצא עיין זבחים (דף כ"ו) מ"מ כשיצא לצד הראש והדם נתקבץ בצואר לא הוה כדם איברים ומפסל ביוצא, ואי דיצא לצד רגליו אכתי הרי השמנונית שיצא מעורב בדם ופסול להזאה, ותירצו בתירוץ הראשון וז"ל וי"ל שכל הדם נאסף בצואר ואח"כ יצא הרגל דהשתא ליכא למיחש לשמנונית וכו' עכ"ל, וזהו דוחק גדול דמי יוכל לשער זאת שכ"כ נאסף כבר הדם עד שלא יצא עוד, אולם תירוץ השני נראה יותר ואבארהו בקצרה וז"ל: **אי** נמי י"ל דמיירי שיצא וחתך כל מה שיצא עד העצם שאין זה פסול בעופות אלא מחוסר אבר ואח"כ מלקה עכ"ל לפי הגהת הצ"ק וכעין זה היא גם גירסת השמ"ק, וביאור דבריהם הוא דהרי קיי"ל בבכורות (דף ל"ז ע"א וע"ב) דמום עובר פוסל נמי בבהמה כל זמן שלא עבר המום מהקרבה, וחתך בעור ובבשר אע"פ דמום קבוע לא הוה מ"מ מום עובר הוה ובבהמה פסול, אלא דבעוף דאין מום פוסל בה מלבד מחוסר אבר משו"ה חתך בעור ובבשר מותרת להקרבה אפי' לכתחילה, והכא מיירי שיצאה מחיים וחתך בבשר עד העצם אז מחיים וה"ה שחתך קודם שנכנסה לעזרה כלל, וכשאח"כ מלקה הוציא אחר המליקה אבר זה לחוץ דשוב אין שמנונית היוצא מעורב בדם כלל, ובבהמה נהי נמי דגם מום עובר פוסל בה קודם שחיטה אבל לאחר שחיטה קודם קבלה שוב מום עובר אינו פוסל בה, ובזה כבר מתבאר יפה ומדוקדק כל שיטת הש"ס בזבחים (דף כ"ו ע"א) כמו שכתב השמ"ק שם בשם הר"פ, וכן דברי התוס' כאן מדוקדקין ומיושבים מכל אשר דקדקו בהן הרב קרן אורה והרש"ש כאן, וכן אזדא ליה מש"כ הרש"ש כאן בביאור הסוגיא דזבחים שם, וגרם להם כל זה באשר עוד לא היה נדפס השמ"ק אז, ודע דמש"כ השמ"ק דלאחר שחיטה אין פוסל עוד מום עובר משמע כן להדיא גם מדברי הרמב"ם פ"א מה' פסולי המוקדשין הכ"ט ע"ש שלא כתב דפוסלין אחר שחיטה רק מומין קבועין, ובזה מתיישב אצלי הא דשעיר המשתלח אם חלה אחר זריקת דם חבירו כשר לשילוח כדאמרינן ביומא (דף ס"ו ע"ב) והרי חולה דין בעל מום עובר עכ"פ יש לו כמבואר ברמב"ם פ"ב מה' איסורי מזבח ה"ו, אלא דבאמת אחר שחיטת הקרבן שוב אין מום עובר פוסל בו, ושעיר המשתלח אחר זריקת דם חבירו אין לו עכ"פ דין קרבן קודם שחיטה, ועכ"פ דברי התוס' כאן שרירין וקיימין:

שם בגמ' אר"ה א"ר מיצוי חטאת העוף אינו מעכב דתני רב הוזה דמה וכו', ומ"מ לא הוה מצי לשנויי כדפריך לעיל מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא דמשום דעדיין הוא

קודם המיצוי להכי אית ביה איסורא באכילה לכתחילה, דאם נימא דהמיצוי אינו מעכב ודינו כשיריים של בהמה הרי לכאורה גם לכתחילה אינו מעכב כלל אלא דבזבחים דף י"ג סע"א משמע דשפיכת שיריים מעכב האכילה כמו הקטרת האימורים ועיין מש"כ לעיל סוף פרק א', ולפ"מ שכתבו התוס' לעיל ע"א במשנה דלמ"ד היתר זריקה שנינו הוזה דמה היינו שנראה להזאה א"כ מה דאר"ה דמיצוי אינו מעכב קשה לבאר ומכ"ש לרב אדא בר אהבה דאמר דמיצוי מעכב ותני רב מיצה דמה ודאי קשה למ"ל לשנות מיצה דמה הרי אם ראוי להזאה ראוי הוא למיצוי נמי, ואטו יש אפשרות שיהיה נראה להזאה ולא יהיה עדיין נראה למיצוי, וא"כ מוכח מזה דר"ה וראב"א אליבא דרב ס"ל דהיתר אכילה שנינו וכ"כ הקרן אורה, אלא דכבר כתבתי בתוס' שם שיטת הראשונים דבעוף לכו"ע היתר אכילה שנינו וכנראה שיטה זו ברורה יותר וא"כ י"ל דר"ה וראב"א נמי ס"ל היתר זריקה שנינו ועיין בזבחים (דף ס"ד ע"א) ושם בתוס' ד"ה שאם היזה מש"כ בסוגיין, ודע דנלע"ד דרב אדא בר אהבה כאן אזיל לשיטתיה בזבחים (דף נ"ב ע"א) דס"ל שם דלר"ע מיצוי חטאת העוף מעכב כמו דס"ל לר' ישמעאל אלא דפליגי אי שיריים מעכבי בבהמה, ור"ה כאן ס"ל כרב פפא דהתם דס"ל דלר"ע מיצוי חטה"ע אינו מעכב להכי תני במשנתינו הוזה דמה דהרי כבר אוקמינה דמשנתינו ר"ע היא, ולקמן דפריך הש"ס מדר' ישמעאל אדר"י לר"פ פריך ומכ"ש לרב אבא"ה דלדידיה אפי' ר"ע מודה דמיצוי חטאת העוף מעכב וכ"ש לר' ישמעאל ודו"ק:

ברש"י ד"ה להכי כתיב והנשאר וכו' אבל אם לא נשאר לא מעכב דמיצוי אינו מעכב עכ"ל, מלשון זה משמע דענין שיריים הוא רק שבאם נשאר אז מצוה לשפוך על יסוד המזבח אבל אין חיוב אפי' לכתחילה להדר שישאר דם במזרק או בעוף מן הזריקה לקיים מצות שפיכת שיריים, מיהו בתוס' זבחים (דף נ"ג ע"ב) ד"ה העולה קדק"ד וכו' מבואר שיש מחלוקת בזה עיי"ש, וברגמ"ה כאן ליתא באמת לשון הזה של המפרש ויש לדחוק גם לשון המפרש דכונתו בנשפך ודו"ק:

דף ט.

בגמ' מתיב אבוה דשמואל ור' אבין לר"ה, בכל הספרים לפנינו המילות ור' אבין מוקפות בשני חצאי לבנה, וטעם הגה"ה זו היא דהגאון בעל סדר הדורות הקשה דהרי בכתובות (דף נ"ח ע"ב) איתיביה רב לאבוה דשמואל נראה מזה דרב היה תלמידיה דאבוה דשמואל, ור"ה הרי היה תלמידיה דרב ואיך איתיביה אבוה דשמואל לר"ה שהיה תלמיד תלמידו, וע"כ לומר דהאי ר"ה הוא ר"ה הקדמון ריש גלותא שהיה בימי רבי וא"כ אי אפשר שהוא ורבין איתיבו לרב הונא דרבין לא היה בימי רבי, דבשבת (דף ס"ג ע"ב)

איתא יתיב רבין ור"ה קמיה דר' ירמיה ע"ש, אבל אי לא גרסינן כאן ור' אבין שפיר נוכל לומר דאבוה דשמואל איתיביה לר"ה הקדמון זהו טעם הג"ה זו, וא"כ נראה הגהת השמ"ק יותר מובנת דגריס מתיב אבוה דר' אבין לר"ה ולא גריס תיבת דשמואל שהרי בסוגיין ר"ה תלמידיה דרב משמיה דרב אחר דמיצוי חט"ע אינו מעכב וק"ל:

שם בגמ' קתני מיהת מיצה דמן, ופירש"י אלמא דמיצוי נמי מעכב בחטה"ע הואיל ומצי מפגל ביה כמו בהזאה עכ"ל, אין להקשות דמאי פירכא היא זו ניחא דאע"ג דמיצוי אינו מעכב מ"מ אם מיצה וחשב בה מחשבת פגול מפגל שפיר. משום דמיצה במחשבה פסולה גרע מלא מיצה כלל, והרי מצינו כה"ג גבי שחיטה דמיעוט בתרא דסימנין אינם מעכבין כלל בשחיטה, ומ"מ אם שהה או דרס במיעוט בתרא פסולה השחיטה מספק איבעיא דלא אפשטא וכתב התבו"ש סי' כ"ג סק"ט דלשיטת רש"י היא פסול דאורייתא, דאין זה קושיא דודאי אם המיצוי אינו מעכב אין המחשבה פוסלת בו, כדתנן בזבחים (דף ל"ו ע"ב) לפיכך (כיון שאם נתן מתנה אחת כיפר) אם נתן את הראשונה כתקונה ואת השניה חוץ לזמנה כיפר וכשר הקרבן, הרי מפורש דדבר שאינו מעכב בקרבן אין המחשבה פוסלת בו, וכן איתא בזבחים (דף ס"ג סע"ב) בברייתא מיצה דמה בכ"מ במזבח כשרה שאם היזה ולא מיצה כשרה עכ"ל הגמ' שם, וכן התוס' בסוטה (דף ל"ג ע"א) כתבו שזהו סברא תמוה שאם לא קראה כלל אינו מעכב ואם קראה בלשון חול מעכב. ובאור זרוע ח"א בשו"ת שבסופו סס"י תשמ"ה הוכיח דשמו ושמה הם תורף הגט ומעכב דאל"כ למה בכתבם שלא לשמה פסול, והביא ראיה מזבחים (דף ה' ע"ב) אבל אשם לא נאמר בו הוא אלא לאחר הקטרת אימורים והוא עצמו שלא הקטירו אימורין כשר לפיכך לא פסל בהו מחשבה, ומשהה במיעוט בתרא אין ראיה דהתם כיון דגילה דעתו שלא גמר עוד שחיטתו גם המיעוט בתרא היא מעשה שחיטה והוה כשהה באמצע השחיטה, שהרי אינו עושה שינוי בשחיטת המיעוט מבכל השחיטה רק ששהה ועיין בשב שמעתתא לבעל קצוה"ח שמעתתא א' פרק כ"ב, אבל הכא במתנות ובמיצוי שכל חדא מתנה מעשה אחרת היא וכן המיצוי מעשה אחרת היא אם לא מעכבת גם אם עשאה שלא כתקונה כשרה:

ברש"י ד"ה אמרי התם כתיב והנותרת קרא יתירא דכתיב והנותרת תרי זימנא וכו' דשנה עליו הכתוב לעכב וכו' והא דכתיב תרי מיעוטא במנחה והנותרת ומסלתה חד למצוה וחד לעכב עכ"ל, הדברים האחרונים האלה ליתא בפי' רגמ"ה והם תמוהין דא"כ תלתא קראי כתיבא חד מסלתה ותרי והנותרת הרי הוי חד עכ"פ מיותר דהרי די בתרתי קראי לומר דשינה עליו הכתוב לעכב, ולכאורה רציתי לומר דתרי פירושא הורכבו כאן

בהמפרש כמש"כ בפי' קדמון מכתב יד הנדפס בש"ס דפוס ווילנא עיי"ש, אך באמת המעיין בסוגיא דמנחות (דף ט' ע"ב) יראה דחד קרא היינו קרא דמסלתה אתי למנחה שחסרה קודם קמיצה הובא בתוס' כאן ד"ה מסלתה, וא"כ יותר נראה להגיה כאן ברש"י וצ"ל והא דכתיב תרי מיעוטי במנחה והנותרת ומסלתה חד למנחה וחד לשיריים כנלע"ד וק"ל והיוצא מסוגיין דלמ"ד מיצוי חה"ע מעכב מפגלין בין בהזאה לחוד ובין במיצוי לחוד וע"כ דהוו שתי עבודות, דלא כשיריים הפנימים דמעכבי ואין מפגלין עד שיפגל גם בשיריים דנחשבין כעבודה אחת ומתיר אחד ואין מפגלין בחצי מתיר כבזבחים (דף מ"ב) ע"ש, וא"כ אם הזה זר דם חטאת העוף פטור שהרי אינה עבודה תמה שיש אחריה המיצוי, והא דאיתא ביומא (דף כ"ה) דזר חייב אהזאת דם חטה"ע הוא למ"ד דמיצוי אינו מעכב ודברי התוס' ישנים שם צ"ע כ"כ הרב ליקוטי הלכות:

במשנה פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין וכו' הוכשר לפסול בטבו"י ובמחוכ"פ, הקשו התוס' לעיל (דף ח' ע"א) ד"ה הוכשרו השני דלמאי הוכשרו הרי אכילה אין בהם ולענין הקרבה הרי של ציבור הם ונקרבים הם פר ושעיר של יוהכ"פ גם בטומאה ועיין מש"כ שם בחידושנו בדבריהם, ותירצו דנפ"מ לשורפם בביה"ד מקום ששורפין בו את הפסולין, וכבר כתבתי שם שלא הבינותי הטעם למה לא ישרפו במקום שרפת הכשרים כיון דדוחין טומאה מאי פסול איכא הכא. ובזבחים (דף ק"ד ע"ב) דאיתא שם לא פסול טומאה הקשה הרב טהרת הקודש הרי קרבן ציבור דוחה טומאה, ותירץ דהא דק"צ דוחה טומאה הוא רק קודם זריקה אבל כשהזריקה בטהרה היתה וכבר עלה הקרבן לשם חובה אם אירע אח"כ טומאה באימורין וה"ה בבשר שעירים הנשרפים נמי נפסלים מטעם זה והביא מהתוס' ישנים ביומא (דף מ"ו) שכתבו לחלק בהכי ע"ש, אבל זה אינו מעלה ארוכה כאן דקודם זריקה איירי דהא אח"כ קתני תנא הוזה דמן [ועיי"ש לעיל בתוס' ד"ה ובלינה ע"ש] וא"כ למה יופסלו בטומאה, עתה ראיתי שהרב דרך ים עמד ע"ז והוסיף להקשות מהא דירושלמי יומא (פ"ו ה"ו) דמבואר שם להדיא דעכ"פ הקרבנות דכתיב בהו במועדו אם אירע בהו טומאה נשרפין כמצותן ע"ש בפ"מ ובקרבן עדה, ולגודל התמיה רצה הרב דרך ים לומר דזה תליא אם טומאה הותרה בציבור או דחויה, דלמ"ד הותרה אין זה פסול אבל למ"ד דחויה נחשב עכ"פ כפסול, כדאמרינן בפסחים (דף פ"ד רע"ב) דלמאן דדריש בו בכשר ולא בפסול אין בפסח הבא בטומאה משום שבירת העצם למ"ד טומאה דחויה בציבור, גם המהרש"ל ביבמות (דף ל"ג ע"א) כתב בד"ה א"נ שחתך דלמ"ד טומאה הותרה בציבור יכול לחול עליו איסור אחר ולמ"ד דחויה לא חל עליו

איסור אחר, וא"כ י"ל דהירושלמי אזיל למ"ד טומאה הותרה בציבור, ותירוץ התוס' כאן הוא למ"ד טומאה דחויה בציבור, ועיין ברידב"ז בירושלמי שם:

ואולם יתר דברי הרב דרך ים כאן שכתב ליישב עיקר קושית התוס' אין להם מקום לענ"ד עד שאין אני רואה צורך להביאם אפי' כדי להשיב עליהם ולענין הכשר לפי דעת הקצות בסי' ת"ו דבעינן ניחותא דבעלים וקדק"ד הרי ממון גבוה הם וא"כ במה יכשרו לקבל טומאה כבר כתבתי לעיל (דף ח' ע"א) בזה ע"ש:

שם שתי הלחם מועלין בהן משהוקדשו קרמו בתנור וכו', הנה המפרש ורגמ"ה לא גרסי ובלינה דהא אפייתן לא דחי לא שבת ולא יו"ט כדתנן במנחות (דף ק') ונאכלין לא פחות משנים ולא יותר על שלשה ולא פסיל בהו לינה עכ"ל, ובאמת במנחות (דף צ"ה ע"ב) תנן אחת שתי הלחם ואחת לחה"פ לישתן ועריכתן מבחוץ ואפייתן מבפנים ואינן דוחין את השבת ר' יהודא אומר כל מעשיהן מבפנים, ובגמ' שם קאמר ואפייתן מבפנים אלמא תנור מקדש ואינן דוחין את השבת אפסלו בלינה ולא תירץ הש"ס כלום ע"ז ולדעת התוס' שם תברא מי ששנה זו לא שנה זו, אמנם הרמב"ם ז"ל פסק לתרווייהו דנאפות בפנים ואינן דוחות את השבת, וכל נושאי כליו החליטו דדעת הרמב"ם הוא דתנור של מקדש של חול היה ומשו"ה אע"ג שהיה בפנים אינו מקדש, ועכ"פ חזינן דיש בזה מחלוקת דתנאי אם נפסל שתי הלחם ולחה"פ בלינה או לא וא"כ יש להבין מה דחק להו להמפרש ורגמ"ה כאן שלא לגרוס ובלינה, הרי שפיר יש לגרוס ובלינה ואתיא כמ"ד דפסיל בהו לינה כמש"כ באמת התוס' לעיל (דף ח' ע"א) ד"ה קרמו פניה וכו' וע"ש מש"כ בדבריהם, והנלע"ד לומר בכונת המפרש ורגמ"ה דאמנם הוכרחו שלא לגרוס ובלינה, ועיין בפירגמ"ה ובמפרש המיוחס לרש"י במנחות דף ע"ו ע"א שכתבו דלחם הפנים אינו נפסל בלינה דמשבת לשבת היו לנין וזהו באמת ודאי לכו"ע אבל אנחנו נדבר לפי דבריהם כאן:

דהנה זה לשון הגאון בעל מל"מ בפרשת דרכים דרך הרבים דרוש י"ג, וכבר הסכימו האחרונים ז"ל הרב בעל לח"מ והרב ברכת הזבח שהרמב"ם ס"ל דתנור של מקדש של חול היה ולא היה מקדש, ובפ"ט דזבחים (דף פ"ח ע"א) תנן דכלי שרת אין מקדשין אלא בקודש ופירש"י בעזרה, והנה אליבא דת"ק דס"ל דלישתן ועריכתן מבחוץ נמצא דלא נתקדשו בכלי כיון דכל מעשיהן בחוץ, ומשו"ה אינן דוחין את השבת משום דאין נפסלין בלינה דכיון דכל מעשיהן בחוץ לא נתקדשו, ואי משום האפייה שהיתה בפנים הא אמרינן דתנור של מקדש של חול היה ולא היה מקדש, ור"י אית ליה שדוחה את השבת דס"ל שכל מעשיהן בפנים וא"כ אף דנימא דתנור אינו מקדש מ"מ כבר נתקדשו

בכלי מאחר דמעשיהן בפנים הלישה והעריכה וכיון שכן אי עבוד להו מאתמול אפסלו בלינה משו"ה דוחין את השבת, ובתו"כ פ' אמור גבי לחם הפנים איתא והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדוש מלמד שאכילתה במקום קדוש מנין אפייתה במקום קדוש ת"ל והיתה, יכול אף לישתה ועריכתה במקום קדוש ת"ל הוא, רי"ה אומר כל מעשיהן מבפנים, נמצינו למדין דלת"ק דרשינן הוא וממעט לישה ועריכה שאינם בפנים אלא בחוץ, וכיון שהלישה והעריכה בחוץ היתה ע"כ לומר שמדידת העשרון נמי בחוץ היתה והעשרון אינו מקדשו, שהרי כל מידות היבש נתקדשו ואם המדידה יהיה בפנים איך הוציאוה אח"כ לחוץ וכו' אלא ודאי שגם המדידה היה בחוץ ואין העשרון מקדשו שאין כלי שרת מקדש אלא בפנים וכן כל מעשיהן היה בחוץ ומשו"ה אינן דוחין את השבת שאין נפסלין בלינה, ור' יהודא לא דריש הוא וס"ל דכל מעשיהן בפנים וא"כ גם המדידה בפנים היתה ונתקדש בכלי היינו העשרון או כלי הלישה והעריכה ולכך דוחה את השבת דאל"כ אפסלו בלינה, הכלל העולה מזה דמאן דס"ל מעשי לחה"פ אינו דוחה את השבת דריש הוא ומאן דס"ל שדוחה את השבת לא דריש הוא עכ"ד הפרד"ר בקיצור לשון קצת:

וא"כ אשכחנא שפיר פתרי לדעת המפרש ורגמ"ה ז"ל כאן, דהרי כתב התוי"ט בפרקין במשנה א' וכן במשנה ב' דלהכי לא תני תנא דמתניתין בכל הפרק דין הכשר ליפסל ביוצא משום דמתניתין ר"ע היא כדאוקמה גמ' לעיל (דף ח' ע"ב) דס"ל דזריקה מהני ליוצא, והרי שמעינן ליה לר"ע בעלמא דדריש הוא ובנזיר (דף כ"ה) הובאה ברייתא דתו"כ רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך בוולדי קדשים ובתמורתם הכתוב מדבר מה תקנתם תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה', יכול יעלם לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון בשביל שימותו ת"ל ועשית עולותיך הבשר והדם לומר לך וכו' יכול אף ולד חטאת ותמורת אשם כן ת"ל רק דברי ר' ישמעאל, ר"ע אומר אינו צריך הרי הוא אומר אשם הוא' בהווייתו יהא עכ"ל וע"ש ע"ב בתוס' שביארו הברייתא באריכות ויוצא מדבריהם עכ"פ דר"ע ודאי דריש "הוא" וא"כ ע"כ ס"ל לר"ע דלחה"פ לא דחי שבת וכיון דתנא דמתניתין ע"כ ר"ע הוא הרי מוכח שפיר דלא גרסינן במתניתין גבי שתי הלחם ולחה"פ ובלינה וגירסת המפרש ורגמ"ה מוכרחין ועם דברינו אתי שפיר מה דבשתי הלחם ולחה"פ קתני קרמו פניה הוכשרו ליפסל וכו' וגבי מנחות קתני נתנם בכלי הוכשרו ליפסל וכו' וצריך ביאור למה בשתי הלחם ולחה"פ בעינן קרימה בתנור ובמנחות הוכשר תיכף כשנתנן בכלי, ולדברינו הוא מובן דשתי הלחם ולחה"פ דכל עשייתן היתה בחוץ אין הכלי מקדשתן דכ"ש אין מקדשין אלא בעזרה, אבל המנחות שכל מעשיהן בפנים כמו שפסק הרמב"ם להכי כיון שנתנן בכלי נתקדשו והוכשר ליפסל, ודוקא שתי הלחם ולחה"פ

נתמעטו עשייתן מקרא שלא יהיו בפנים דדרשינן הוא כאמור לעיל, והא דנתקדש משקרמו בתנור אע"ג דהתנור של חול היה הוא משום דמ"מ לאחר הקרימה יש בו יותר קדושה דקודם שקרם הוה רק קדושת בדה"ב קדושת דמים ולהכי אין הרביעי פוסל בהן כמש"כ הרמב"ם פי"א מה' אבות הטומאה הלכה י"ג, אבל לאחר שקרמו והן בעזרה כמו שנתבאר כיון שכבר ראוין הן להקרבן שוב נעשו עכ"פ כקדשי המקדש ורביעי פוסל בהן משו"ה הוכשרו נמי ליפסל בטבו"י ובמחוכ"פ, ועיין במש"כ הלח"מ פ"ה מה' תמידין בשיטת הר"ם וע"פ דבריו נמי א"ש דברי רש"י ורגמ"ה וק"ל:

ומ"מ כל זה הוא רק לדעת רש"י ורגמ"ה ז"ל דאזלי בשיטת הרמב"ם דתנור של מקדש של חול היה כמש"כ הכ"מ והבה"ז או כשיטת הלח"מ הנ"ל, אבל התוס' במנחות (דף צ"ה) ד"ה אלא דרב אשי דלא ס"ל הכי לסברא לומר דתנור העומד בפנים של חול היה אלא דאם היה בפנים היה של קודש, ומשו"ה הוצרכו לומר תברא מי ששנה זו לא שנה זו וכן כתבו עוד התוס' שם (דף נ"ה ע"א) ע"ש, דלמ"ד שהתנור עמד בחוץ היה של חול ולמ"ד דבפנים היה בודאי היה של קודש, לשיטתם הקשו כאן שפיר לעיל ד"ה קרמו פניה וכו' דמדקתני קרמו פניה הוכשרו ליפסל בטבו"י אלמא אית ליה דתנור מקדש ללחם וא"כ ע"כ עומד בפנים וא"כ לינה פוסלת בו ודוחה את השבת, ודיוקא דידן דמתניתין ע"כ ר"ע היא ס"ל דאין זה אלא היכא שהדבר מוכרח כמשנה דחטאת העוף ועולת העוף ואידך אבל משנה דשתי הלחם דבלא"ה ע"כ הא דקתני נזרק דמן של כבשים וכו' ואין בהן מעילה אגב אינך נקטה וכן גם גבי לחה"פ אנו צריכין נמי לומר דרק אגב נקטה כמש"כ התוס' ד"ה נזרק דמן של כבשים וכו' ע"ש, א"כ גם לענין יוצא יש לומר דאגב אינך לא נקט בהו פסול יוצא ואין לנו הכרח גמור דגם בבא זו ר"ע היא, משו"ה גרסי שפיר ובלינה דמתניתין אתיא כמ"ד אפייתן דוחה שבת כיון דהאפייה היא בפנים והתנור של קודש היה כמו שנתבאר ואזלי התוס' כאן לשיטתם במנחות שם, ודע דהרד"ק בשמואל א' (פרשה א' פסוק כ"ז) כתב דמשום שכל העיר נוב היו כהנים ותרומה לזר במיתה לכן נתן אחימלך לדוד לחה"פ אחר הקטר הבזיכין דאין בהם שוב מעילה, והקשה שוב הרי דוד בא בחול ומאין היה בחול לחה"פ הרי כבר נאכל בשבת שעבר, ותירץ שנשאר מהצנועים המושכין את ידיהם או מאחימלך גופא שהיה כה"ג ונוטל חלק בראש עכ"ד, והרבה יש להעיר בדבריו וגם קשה דהרי הלחה"פ היה נותר דעד כאן לא חלקו רש"י ורגמ"ה עם התוס' אלא קודם שנסדר על השולחן אבל אחר שבת השני הרי לכו"ע אם נתותרו הרי הן בכרת ככל נותר וא"כ הו"ל לתת לדוד תרומה שהוא רק במיתה בידה"ש לזר, וצ"ל בדוחק דדוד בא במוצאי שבת קודם חצות או כדעת התוס' בפסחים (דף ק"כ)

דבדיעבד מותר גם לאחר חצות ועיין מנחות (דף צ"ה ע"ב) וסנהדרין (דף ק"ד) ואכמ"ל יותר בזה ועיין בח"ס חאו"ח סי' קכ"ה:

שם המנחות מועלין בהם משהוקדשו קדשו בכלי וכו' קרב הקומץ חייבין עליו וכו', וביוצא אינן נפסלים קודם קמיצה אבל אחר קמיצה נפסלין ביוצא כמו לחמי תודה שנתקדשו בשחיטת הזבח כדאיתא במנחות (דף ט' ע"א), אלא דמגנייא מילתא להוציא לחוץ אפי' קודם קמיצה נמי אחר שנתקדשה בכלי, ועיי"ש בתוס' לענין פסול יוצא במנחת כהן וחביתי כה"ג שכולן כליל ואין בהם קמיצה, וקודם שקדשו בכלי דינם כתרומה ליפסל בטבו"י אבל לא במחוס"כ כן מפורש בתוספתא פ"ק דטהרות דדינם אז לא כחולין ולא כקדשים אלא כתרומה, והובא בלשון הזה ברמב"ם פי"א מה' אבות הטומאה ע"ש בה' י"ג, וא"כ לשון משנתינו דקתני קדשו בכלי הוכשר ליפסל בטבו"י ובמחוס"כ קשה דהרי בטבו"י צריכה להפסל גם קודם שנתקדשו בכלי כיון שאז דינם כתרומה, ואין לומר דהא דמתניתין מדאורייתא איירי והתוספתא וכן הרמב"ם דפסק דגם קודם שנתקדשו בכלי נפסלו בטבו"י מדרבנן הוא, דזה א"ש כאן אבל בשבועות (דף י"א ע"א) מוכח דגם מדרבנן אינם נפסלין בטבו"י קודם שנתנן בכלי מדפריך שם מהא דנתנה במכתשת נפסל בטבו"י אלמא דקדוש קדוה"ג עיי"ש, ואי קדושת דמים נמי מפסלי בטבו"י מדרבנן עכ"פ מאי פריך דילמא מדרבנן קאמר כמו שהקשו התוס' שם למ"ד חולין שנעשו על טה"ק כקודש דמו ותירוצם שם לא שייך לענייננו וצ"ע בזה וראיתי במשנה אחרונה במס' טהרות ספ"ב שעמד על הסתירה ממשנתינו להתוספתא הנ"ל ותירץ דקודם שנתקדשה בכלי נשרפת ע"י מגע טבו"י בביתו ונהנה משרפתה כמו שמותר ליהנות מתרומה טמאה להסיקה תחת תבשילו אבל במשנתינו אשמעינן דכשנתקדשה בכלי שרת נפסלה ונשרפת כקדשים פסולין על בית הדשן ככל פסולי המוקדשין, ואולי היה ניתן זה להאמר אבל הרי מהגמ' דשבועות הנ"ל נסתר תירוצו ועיין ברש"י סוטה דף י"ד ע"ב ד"ה אין מקדשין שלא לדעת שכתב שם כפשוטו בל משנתינו וכנראה דחה התוספתא מפני משנתינו והגמ' דשבועות הנ"ל וצע"ג בכל זה ולענין פסול יוצא נראה ברור דודאי נפסלין ביוצא אחר שהורם הקומץ, וכן לענין פסול יוצא בשתי הלחם ולחה"פ עיין תוס' מנחות דף ס' ע"א) ד"ה רשב"ל שכתבו דלא מהני לענין זה קדושת כלי עד שיזרוק דם הכבשים או עד שישחטו הכבשים עיין מנחות (דף מ"ז) פלוגתא דרבי וראב"ש והתנא לא איירי בפרקין בדין יוצא כלל:

שם בגמ' וריו"ח אמר כיון דכתיב וכו' בקדושתיה קאי, ז"ל השמ"ק ואפי' לר"ל דאמר במס' יומא דסגי בב' בגדי כהונה מ"מ מצי סבר שפיר כריו"ח דהכא דאמר מועלין, ואפי'

ר"א דמכשיר בעל מום בהוצאת הדשן יכול לסבור כוותיה, משום דכיון דצריך בגדי כהונה מצוה היא וא"כ דבר שלא נעשית מצותו היא ומועלין בו וכו' כל זה חסר מן התוס' שבדפוס עכ"ל, מכאן למדתי סתירה גלויה לדעת רבינו המל"מ פ"ב מה' תמידין ומוספין הי"ג שכתב בד"ה יש לחקור וכו' וז"ל והנראה אצלי בזה דדוקא תרוה"ד היא מצוה דגזרת הכתוב היא וכו' אך הוצאת הדשן אינה מצוה מצד עצמה אלא דמוכרחין אנו להוציא את הדשן כדי לפנות מקום המערכה, וקרא דכתיב והוציא את הדשן לאו למימרא שציוונו הכתוב להוציא את הדשן וכו' אלא קרא הכי קאמר כשיוציא את הדשן ילבש בגדים אחרים משום דרך ארץ, נמצא דהוצאה זו אינה מצוה מצד עצמה כי אם מכשירי עבודה דהיינו לפנות מקום המערכה עכ"ל, ועיי"ש שהאריך והחליט שכן הוא לכל הדיעות, ודברי התוס' שבשמ"ק כאן הרי מבואר שמצוה היא כיון דמועלין בהן קודם הוצאת הדשן משום דעדיין לא נעשית מצותו אליבא דריו"ח דהלכתא כוותיה, ואפי' לרב דאמר דאין מועלין בו משום דנעשית מצותו הרי כתב השמ"ק וז"ל ואפי' ס"ל לרב בהא כריו"ח בפ"ב דיומא דבעי בהוצאת הדשן ד' בגדים ובעי כהן כשר לרבנן דהתם מ"מ פליג עליה גבי מעילה כיון דאין להוצאת הדשן זמן קבוע אינה עבודה שימעלו בה עכ"ל בשם התוס', וא"כ גם רב יוכל לסבור דהוצאת הדשן מצוה היא אלא שאינה מצוה שכל זמן שעדיין לא נעשתה ימעלו בשבילה כיון דאין לה זמן קבוע, ולענ"ד הכי דייקא גם לשון הרמב"ם שכתב שם סוף הי"ב וז"ל וחיתה זו שחותה במחתה ומורידה לרצפה אצל המזבח היא המצוה של כל יום עכ"ל, נראה דבא לומר דדוקא תרוה"ד היא מצוה שבכל יום אבל הוצאת הדשן אינה מצוה בכל יום אלא פעם אחד בזמן גדול כראות עיני הכהנים ולכן ס"ל לרב דאינה חשובה עבודה שתעכב פטור המעילה, ואין שום פלא בזה שהרי בזמן המל"מ עוד היה גנוז השמ"ק ולא ראה עוד אור הדפוס, ומ"מ פליאה מעט שלא הזכיר המל"מ סוגיא דידן בדבריו כלל, וגם הרב קרן אורה כאן כתב דברים שאלו היה נראה בימיו השמ"ק לא היה כותבן אלא שגם בימיו עוד לא היה נדפס, ועיין בצ"ק כאן וברש"ש יומא (דף נ"ט ע"ב) ודו"ק:

ברש"י ד"ה ומועלין בה עד שתצא לביה"ד וכו' לעולם מועלין עד שתשרף כולה וינטל מעפרה תרוה"ד וכו' ושוב כיון שנעשית מצותו אין מועלין בו עכ"ל, כונתו באמרו ושוב כיון שנעשית מצותו היינו כשעשה הוצאת הדשן אחר תרוה"ד והוציא אל מחוץ למחנה שאז נגמרת כל מצותו כדס"ל לריו"ח בגמ' דרב וריו"ח הלכה כריו"ח וגם פשטיה דמתניתין כריו"ח משמע וגם הרמב"ם פסק כריו"ח, וכן מבואר להדיא בפי' רגמ"ה וכבר הודעתי שהמפרש כאן במעילה הוא פי' רגמ"ה גופיה, אלא שהמפרש כאן קיצר בלשונו

מעט מלשון רגמ"ה וסמך עצמו על מש"כ להדיא לקמן במשנתינו ד"ה אבל מועלין באימורין עד שיתעכלו במזבח ויצא האפר לביה"ד דנעשית מצותו עכ"ל, וכ"כ התוס' לעיל (דף ח' ע"א) ד"ה ומועלין בה עד שתצא לביה"ד, ובחנם עמדו הרבה על דברי המפרש כאן שכונתו ברורה כמש"כ, אולם לשון הרע"ב במשניות מורה באמת דמפרש אליבא דרב כאן, וכן הבין גם התוי"ט עיין בדבריו במשנה ב' ובמשנה ד', ועליהם תמה הרב תפא"י במשניות בצדק שהרי הלכה כריו"ח אבל מה שתמה גם על המפרש ונשאר גם עליו בצ"ע הנה נתבאר שרק קיצור לשון מדברי הרגמ"ה יש בו אבל כונתו לפרש כריו"ח כהרגמ"ה והתוס' וזה ברור:

שם ברש"י ד"ה קרמו בתנור וכו' והכא ליכא בלינה משום דשתי הלחם אין נאכלין לא פחות משנים ולא יותר על שלשה, ובד"ה קרמו בתנור השני וכו' וה"נ ליכא בלינה דהכי קיי"ל במנחות (דף ק') לחם הפנים נאכל לשמונה לתשעה לעשרה עכ"ל, במס' אבות (פ"ה מ"ה) איתא ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים דהיה זה מהעשרה נסים שנעשו לאבותינו בביהמ"ק, ופי' הרע"ב שהעומר נקצר בלילה ולא היו מרבים לקצור ושתי הלחם היה נאפה מערב יו"ט ואין אפייתן דוחה יו"ט וכן לחה"פ נאפה מערב שבת עכ"ל כלומר ואם היו נפסלין אי אפשר להשיג אחרים, וכתב שם הרב ראשון לציון וז"ל נשאלתי למה לא הקדים לחה"פ שהוא תדיר בכל שבת ושכיח יותר הרבה מעומר ושתה"ל, והשבתי לו דאם היה דבר הנמצא שפיר קאמרת דהו"ל לאקדומיה, אמנם במה דתנן ולא נמצא פסול הרי ברור לכל משכיל דמה דלא נמצא בדבר שאינו תדיר ושכיחא, יותר שכיח ורגיל ממה דלא נמצא בשכיח ורגיל ולפיכך בדין אקדמיה לעומר ושתי הלחם עכ"ל, ואם כי שם דבריו נכונים אבל מה יענה במשנתינו דמעילה כאן דמקדים דין דשתי הלחם לדין לחה"פ וכן במשנה דמנחות (דף צ"ד ע"א) ובמשנה שם (דף צ"ה ע"ב) ובמשנה שם (דף ק' ע"ב) דמקדים תמיד שתי הלחם ללחה"פ הרי תשאר הקושיא, ואמנם דבתוס' פסחים (דף מ"ז ע"א) משמע דהיה בגירסתם במשנה דמנחות (דף ק' ע"ב) הנ"ל דין דלחה"פ קודם דין דשתי הלחם, שכתבו שם בד"ה ואי אמרת וכו' וז"ל אפי' לבו ביום אסורה כדקתני סיפא גבי שתי הלחם עכ"ל, אבל באמת בכל מקום הגירסא שתי הלחם קודם לחם הפנים, והא דפריך הש"ס בפסחים שם אדרב חסדא דס"ל צרכי שבת נעשים ביו"ט מקודם ממשנה דלחה"פ ואח"כ ממשנה של שתי הלחם כבר עמד ע"ז הצל"ח שם ותירץ שפיר ע"ש ובספר יד יהודה בפסחים שם פלפל יפה בדבריו, ועכ"פ חזינן דבכל הש"ס מקדים שתי הלחם ללחה"פ, גם ראיתי בספר שושנים לדוד בריש פרק שתי הלחם שם שכתב וז"ל שתי הלחם הקדימם ללחה"פ אע"ג

דלחה"פ תדירי משום האפייה דשתי הלחם נאפה אחד אחד והוא מספר קודם לשנים וגם דשהל"ח איידי דזוטרן מיליה תנינהו ברישא דבלחה"פ משתעי כל הפרק עכ"ל, וגם דבריו אינם מועילין למשנתינו דכאן במעילה וכן בשאר מקומות, ולענ"ד בענין סידור דיני המשניות אין שייך כלל לומר תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. ואדרבה ע"פ רוב שונה המקודש קודם אע"פ שאינו תדיר ומ"מ בש"ס דזבחים על האיבעיא דתדיר ומקודש איזה מהן קידם לא קפשיט מסידור הדינים שבמשניות בפרק איזהו מקומן דמקודש קודם לתדיר וכן היה יכול להביא מכמה משניות ולא הביא משום דסידור הדינין במשניות אין להם ענין להני כללי דדיני קדימה במצות וברכות וקריאות, ואם שחלילה לומר דסידור המשניות היה רק במקרה ולא בכונה מכוונת, דודאי היה הסידור בסדר מופלא ונעלה אבל אין זה ענין לדיני קדימה הנ"ל:

דף ט:

בגמ' מיתיבי וכולן שפקעו וכו' הא ע"ג מזבח יחזיר וכו' איכא דאמרי וכו' וקשיא לריו"ח אמר לך ריו"ח וכו' עכ"ל הגמ', התוס' ד"ה וכולן הקשו מאי מקשה ללישנא קמא לרב דילמא מיירי שם קודם תרוה"ד דמודה רב, ותירצו בשם השר מקוצי דלרב אין לומר כן שהרי מצות תרוה"ד יכול לקיים בשאר דשן אבל לריו"ח דגם בהוצאת הדשן איכא קפידא ניחא הא דצריך להחזיר הגחלת משום דצריך להוציא כל הדשן עכת"ד, ואולם לפמש"כ השמ"ק לעיל ע"א בשם התוס' דגם רב מודה דהוצאת הדשן מצוה היא ובעי ד' בגדים ורק דס"ל דכיון דאין לה זמן קבוע אינה מעכבת המעילה הרי ליתא לתירוץ השר מקוצי והדרא קושית התוס' לדוכתה, אולם ביומא (דף כ' ע"א) בתוס' ד"ה איברים שפקעו ובזבחים (דף פ"ו ע"ב) ד"ה חציו להרמה וכו' תירצו הקושיא באופן אחר וז"ל ביומא שם, וי"ל דדומיא דפסולין דקתני בהדה וכו' בכל ענין ואפי' קודם חצות ה"נ גחלת איירי בכל ענין ועוד דבסיפא גבי איברים הוא דמפליג אבל בגחלת לא הפליג דעיכול חשיבי ולא שייך ביה לא לשון הקטרה ולא לשון מוקדה דכבר מתוקדא וקיימא, ומ"מ יחזיר דלאו ראוי להרמה היא דלא חשיבא דשן ולא נעשית אכתי מצותה, הלכך ע"ג מזבח יחזיר דאכתי לא נגמר מצותה וכי פקעה לא יחזיר דעל מוקדה על המזבח משמע דדבר דצריך יקידה יהא על המזבח לעולם ואפי' פקע אבל דבר שאינו צריך יקידה לא, וא"ת כשמאספין האפר להעלותו לתפוח אין יכולין ליזהר שלא יהא גחלים באפר ואסור להוריד גחלת מהמערכה כדאמר במעילה דיחזיר מכ"ש דאסור להוציא, ויש לומר דמן המעוכלות היה נוטל וכו' ואיכא למימר דהני לית בהו ממשא אבל גחלת חיה דאית בה ממשא בההיא אמרינן דיחזיר, והא דקאמר במעילה דה"ה אפי' אפר לא בעי למימר

דהוה כגחלת ממש אפי' לענין חזרה דגחלת מחזיר לעולם אפי' לאחר תרוה"ד דאין מעלין אותה לתפוח אבל אפר מעלין לתפוח, אלא לענין מעילה קאמר דהוה כגחלת עכ"ל שם ובשיטה זו יכול למיזל גם התוס' שהביא השמ"ק לעיל וק"ל:

והנה מה דמבואר מלשון התוס' שהבאתי דאפר אין מחזירין אחר תרוה"ד תמוה, חדא דא"כ מאי פריך הכא טעמא משום גחלת הא אפר וכו' הא ודאי צריך למיתני גחלת דוקא דהרי קתני מע"ג מזבח לא יחזיר ודייקינן הא ע"ג מזבח יחזיר והא אפר אפי' ע"ג מזבח לא יחזיר ומתניתין הא אחר תרוה"ד אייריי ובפרט לריו"ח, ועוד מה טעם יש בזה דלאחר תרוה"ד לא יחזור באפר אפי' ע"ג מזבח הא אכתי צריך לקיים מצות הוצאת הדשן לריו"ח, ונראה לומר דודאי אפי' אפר מחזירין גם לאחר תרוה"ד דקודם שתעלה על התפוח אם פקע מהמערכה למזבח מחזירין כדי לקיים המצוה להעלות לתפוח, אלא דבגחלת חיה מחזירין אותה לעולם אפי' לאחר שהעלה האפר לתפוח דגחלת חיה אין מעלין אותה לתפוח כלל דאכתי לא נגמר מצותה עד שנעשית אפר, והא שכתבו דגחלת מחזירין אותה לעולם אפי' אחר תרוה"ד כונתם דבגחלת אין שיעור לדבר אבל באפר אחר תרוה"ד יש שיעור בדבר דלאחר שהעלה לתפוח אם פקע שוב אינו בחזרה, אלא דלענין מעילה דומין ממש דכל זמן שהן על המזבח מועלין בהן אפי' באפר, ומשו"ה פריך גם בסוגיין שפיר טעמא משום גחלת דאית ביה מששא הא אפר וכו' דאין לומר דמשו"ה קתני גחלת משום דאיתיה בחזרה אפי' לאחר שהעלה לתפוח דהא בהאי רבותא לא אייריי מתניתין כלל, אך כל זה הוה אתי שפיר אי הוה סברו התוס' שם כשיטת השר מקוצי כאן דבעינן הוצאת כל הדשן, אבל באמת הרי התוס' שם לא ס"ל כהשר מקוצי דלדידיה אין צורך לכל זה ואין שום קושיא מהעלאת תפוח דלשיטתיה אחר הוצאת הדשן אין שום טעם לחזרת גחלת ג"כ וא"כ מאי קושיא כשמעלה לתפוח גם הגחלים כיון שבזה נגמר כל המצוה, והא דמשמע התם דגחלת על התפוח מחזירין הוא עד הוצאת הדשן היינו העלאה לתפוח כדי להוציא את הדשן, אבל אחר העלאה לתפוח אין חזרה בנחלת כלל ושפיר מעלה גם גחלים לתפוח, ומדקשיא להו מהעלאת גחלים לתפוח ע"כ דלא ס"ל סברת השר מקוצי בטעם חזרת גחלת אלא דגחלת מחזירין משום דעד שנעשה דשן לא מיקרי נעשית מצותו עדיין, ואפי' לאחר העלאה לתפוח כל זמן שיש גחלים חיים על המזבח אכתי לא נגמר מצותן, וא"כ אי אפשר לומר אליבייהו כמש"כ לעיל והדרא קושיא לדוכתה כמה שהקשינו לעיל ודו"ק:

אך נבין תחילה ואח"כ נדבר דהרי צריך ביאור מה הוה ס"ד דמקשן בטעם חזרה דגחלת אחר תרוה"ד דמקשה לרב ולא לריו"ח, דאם גם סברת המקשה היה כדי שתעשה דשן

ותגמר מצותה ומשו"ה פשיטא ליה דאין חילוק ומיירי גם לאחר דתרם הדשן וקשה לרב דס"ל גבי אפר דאין מעלין אחר תרוה"ד, ואע"ג דלענין חזרה אינן דומים אפר לגחלת מ"מ לענין מעילה ס"ל דשוין הם. א"כ גם לריו"ח יקשה דס"ל דמועלין באפר גם אחר תרוה"ד אבל לאחר הוצאת הדשן הרי מודה דאין עוד מעילה באפר דנעשית מצותה ובגחלת הרי גם לאחר הוצאת הדשן מועלין בה עד שתעשה דשן דהרי אין מעלין אותה לתפוח כלל כמש"כ התוס' שם, מאי אמרת דבאפר כבר נעשית מצותו לגמרי בהוצאת הדשן משו"ה שוב אין מועלין בו אבל בגחלת לא נגמר עוד מצותו עד שיעשה דשן. א"כ לרב נמי לא קשה מידי דס"ל דאפר לאחר תרוה"ד נגמר מצותו לגמרי ולא דמי לגחלת:

וע"כ לומר דמשו"ה לא פריך לריו"ח משום דלדידיה במזבח תליא מילתא וכל זמן שהן ע"ג מזבח מועלין גם באפר וכ"ש בגחלת, והא דאין מעילה באפר אחר הוצאת הדשן היינו כשהוציאו חוץ למזבח, ובגחלת נמי הכי הוא דכל זמן שהוא על המזבח מועלין בו וכשאינה על המזבח אין מועלין בה, דכיון שהיא למטה לא יחזיר להכי לא קשיא לריו"ח, אלא לרב קשיא דס"ל דבאפר ליכא מעילה אפי' כשהוא עדיין על המזבח כיון שנתרם הדשן ובזה ס"ד דמקשה שפיר לדמות אפר לגחלת שימעלו כל זמן שהוא על המזבח, ומשני שאני גחלת וכו' דמה"ט אין לדמות אפר לגחלת גם לענין מעילה, ועפ"ז יתפרשו דברי התוס' שם על דרך שכתבנו לעיל דהוכיחו דע"כ טעם דחזרה דגחלת למזבח הוא כדי לגמור מצותה שתעשה דשן ואין חילוק א"כ בין קודם תרוה"ד לאחריו. דמה"ט אפי' אחר העלאה לתפוח נמי יחזיר כמש"כ אחר זה, וא"כ ע"כ מועלין בגחלת כל זמן שהיא על המזבח וקשה לרב לס"ד דדמי אפר לגחלת וכמש"כ, ועפ"ז יתפרש יפה כל המשך דבריהם ע"ש, דמתחילה הוכיחו דגחלת אינה ראויה להרמה מדמחזירין אותה אחר תרוה"ד כדמוכח בסוגיא דידן, וע"ז כתבו ומיהו וכו' כלומר דבסוגיא דידן גופא יש לדקדק דמנ"ל דלאחר תרוה"ד איירי, ותירצו כיון דע"כ טעמא דחזרת גחלת הוא שתעשה דשן וא"כ ממילא אין לחלק בין קודם תרוה"ד או אחריו וכמש"כ, וע"ז כתבו וא"ת וכו' כיון דגחלת מחזירין אותה עד שתעשה דשן והיינו גמר מצותה א"כ איך היו מעלין לתפוח, ותירצו דאין ה"נ דגחלת חיה לא היו מעלין והיו נזהרין בזה, וע"ז דקדקו בסוגיא דידן דמדמה אפר לגחלת דודאי לענין חזרה אינן שוים כיון דגחלת ע"כ לעולם מחזירין כדי שתעשה דשן ולא היו מעלין אותה לתפוח כלל וצריך שתהא במערכה עד גמר מצותה ומחזירה תמיד למערכה, אבל אפר אחר תרוה"ד למה יחזיר כיון שמעלה לתפוח למה לי להחזיר למערכה יעלה לתפוח שהרי גם האפר שבמערכה יעלה לתפוח וכ"ז לשיטת התוס' שם אבל לשיטת השר מקוצי כאן נראה דאפי' גחלת חיה היו מעלין

לתפוח ואין חילוק בין אפר לגחלת כלל לריו"ח וכמש"כ לעיל, מיהו לפמש"כ לשיטת התוס' שם נראה דבאפר לא שייך חזרה כלל אחר תרוה"ד, אך א"כ ק"ק מאי קשיא ליה ללישנא אחרינא על ריו"ח טעמא משום גחלת וכו' והיינו מדקתני במשנה גחלת, הא המשנה לענין חזרה איירי ולענין חזרה ודאי דדוקא גחלת מחזיר וכדדייקינן לעיל, ואפשר לומר דהמקשן סבר דעיקר רבותא דתני גחלת לאשמעינן דמועלין בגחלת לעולם כ"ז שהיא על המזבח, ומשני ליה הש"ס דלענין חזרה נמי הוה רבותא, ואה"נ דהוה מצי לשנויי דתני גחלת משום חזרה דעל המזבח, אלא דניחא לומר רבותא במאי דתני בהדיא ולא אדיוקא ודו"ק בכ"ז היטב, תוספת קדושה:

וע"פ כל הדברים האלה איני מבין מש"כ כאן המפרש ד"ה וכן גחלת וכו' ולא מיירי בגחלת דאימורים אלא בגחלת דעצים דאי מיירי בגחלת דאימורים היה חייב להחזיר שהרי לא נעשית מצותן עד הרמת הדשן עכ"ל וכ"כ פי' הרגמ"ה ופי' קדמון הנדפס בש"ס דווילנא, ובעניי דבריהם תמוהין בין לפי שיטת השר מקוצי כאן ובין לשיטת התוס' דיומא דודאי גם בגחלת דעצים לא נעשית מצותו קודם תרוה"ד לכו"ע, ותו דלשיטתם למה נדחק הש"ס בזבחים (דף פ"ו ע"א) לאוקמי הא דאיברים שפקעו בשרירי ע"ש לוקמה כפשוטה שכבר נעשו גחלת ומ"מ באיברים יחזיר, אלא ע"כ דגם בגחלת דאיברים ואימורים פשיטא ליה להש"ס דבפקעו מעל המזבח לא יחזיר, וגחלת דקתני במתניתין בגחלת דאיברים ואימורין נמי מיירי וכן כתבו באמת התוס' ביומא ובזבחים שם וכן משמע בפיהמ"ש להרמב"ם שם וכן מבואר מדברי התוס' ד"ה שאני גחלת וכו' דשייכי בה הקטרה עכ"ל והקטרה הרי באימורים ואברים שייך, ועוד יותר מבואר הדבר ברע"ב במשניות בזבחים שם ד"ה איברים שפקעו וכו' ע"ש ודברי המפרש ורגמ"ה ופי' הקדמון כאן צע"ג לענ"ד:

בגמ' אתמר הנהנה מבשר קדק"ד לפני זריקת דמים ומאימורי קדק"ל לאחר זרד"מ רב אמר מש"נ יפלו לנדבה ולוי אמר יביא דבר שכולו למזבח וכו', הנה בסוגיא זו יש להעיר טובא ואני אתנהלה לאטי ואבאר בקצרה, ומראש אומר דקשה לי מש"כ התוס' במנחות (דף נ' ע"א) דהא דתני לוי דיביא קטורת שכולו למזבח דצריך למוסרם לציבור דאל"כ קטורת יחיד הוא ועיין במל"מ פ"ד משקלים ופ"ב מכלי המקדש, ולא ידענא למה הרי הוא מדבר שאינו שייך לשום יחיד דבשר קדק"ד אפי' אחר זריקה כהנים משולחן גבוה קזכו ומכ"ש דקודם זריקה של גבוה הוה וקו"ח דאימורי קדק"ל לאחר זריקה דשל גבוה הן וכשמשלם הנהנה קרן וחומש התשלומין לבי גזא דרחמנא הם שהוא לציבור, וא"כ הקטורת שהוא מביא בעד הדמים קטורת ציבור הוה, ואטו הא דאמרינן כאן שהנהנה

מקרבנות ציבור יפלו הקרן והחומש לנדבת ציבור נמי נימא שצריך למוסרן לציבור וזה לא שמענו וצ"ע, גם עיקר הדבר שצריך להביא דבר שכולו למזבח מאי ניהו קטורת פליאה בעיני למה דוקא קטורת אמאי לא יביא מנחת נסכים או לבונה דכלם למזבח, וביותר דהא אימורי קדק"ל ליתנהו בקרבן ציבור דאפי' שלמי ציבור קדק"ד הן וע"כ דהא דקתני נהנה מאימורי קדק"ל של קדשי יחיד הן. וא"כ טפי הו"ל לומר דיביא מנחת נסכים דבאה משל יחיד וכן לבונה איכא במנחת יחיד משא"כ קטורת דבאה משל ציבור דוקא וצ"ע, וכן יש להקשות גם אליבא דרב דס"ל דיפלו לנדבה ופי' התוס' דהיינו לקיץ המזבח דקרבנות ציבור הן ואמאי לא יביא עולת יחיד דעדיף טפי שהרי נהנה מקרבן של יחיד, ועיקר דברי התוס' שביארו דנדבה היא לקיץ המזבח והעורות לכהנים יש להבין אמאי יהיו העורות לכהנים קרי כאן עולת איש ולא עולת הקדש כדאיתא בזבחים (דף ק"ג ע"א), ואף דר"י שם הדר ביה היינו בעולה הבאה מהמותרות דא"כ בטלת מדרשו של יהוידע הכהן, אבל עולה הבאה משום מעילה אמאי לא נמעט מהאי קרא, ואפשר דמשו"ה פליג לוי אדרב אבל טעמא דרב צ"ע לפ"ז, ועיין ברש"י תמורה דף כ"ג ע"ב ד"ה וששה שופרות היו לנדבת ציבור ודו"ק:

וזה ברור דאפי' לרב צ"ל דהא דדרשינן ואת אשר חטא מה"ק ישלם לאותו הקדש, לאו דוקא לאותו הקדש ממש דלפעמים אי אפשר בהכי כגון אם נהנה מבשר חטאת ואשם קודם זריקה דאי אפשר לו להביא חטאת ואשם שלא נתחייב בהן, וגם בנהנה מאימורי קדק"ל לאחר זריקה א"א להביא שלמים שהרי הוא נהנה מדבר שכולו לגבוה סליק ושלמים אין בו לגבוה רק האימורים, וע"כ יביא דבר שכולו למזבח או יפלו לנדבה ומ"מ שפיר קרינן ביה לאותו הקדש דמקרבנות המזבח בא ושב לקרבנות מזבח גם עתה, אבל הנהנה מלבונה ומנחת נסכים נראה דמודו כולהו דמביא לאותו הקדש ממש אם נהנה מלבונה יביא לבונה ואם נהנה ממנ"ס יביא מנחנ"ס דהכי עדיף טפי, והיינו דלא פליגי אלא בנהנה מבשר קדק"ד לפני זריקה ואימורי קדק"ל לאחר זריקה, ואמת דבתוספתא סוף מכילתין לא משמע כן דהתם איתא הברייתא דתניא כוותיה דרב וקתני התם בהדייהו גם קומץ ולבונה ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים דכולן יפלו לנדבה ובתוספתא שלפנינו יש ט"ס ע"ש] וכן פוסק הרמב"ם פ"ג מה' מעילה ה"י ולא ידענא טעמא מאין והא דפסק הרמב"ם כרב כתב הכ"מ דטעמו הוא משום דתניא כוותיה, ואע"ג דתניא גם כוותיה דלוי לא עדיף כולי האי משום דהלמדין לפני חכמים היינו לוי גופא, וזהו דלא כמש"כ התוס' כאן דהלמדין לפני חכמים דכאן אינו לוי וכן מסתבר דאיך יביא הש"ס ראיה מלוי ללוי גופא, והכללים שנאמרו בסנהדרין (דף י"ז ע"ב) אינם רק היכא

דלא מוכח וע"ש בתוס' ד"ה אלא רב המנונא ע"ש, וטפי עדיף לומר דהרמב"ם ס"ל בכל מקום דהלכה כרב נגד לוי כמש"כ הריטב"א בכתובות (דף כ"ז ע"א) ע"ש, אלא דהכ"מ לשיטתיה בסוף הלכות תענית דרב ולוי הלכה כלוי וכ"כ הרב המגיד רפ"ט מה' מאכלות אסורות, אבל הרי בפלוגתא דרב ולוי ביומא (דף כ"ד ע"א) בד' עבודות שהזר חייב עליהן מיתה פוסק הרמב"ם כרב, ובפ"ד מה' פסולי המזבח ה"ח פסק ג"כ כרב נגד לוי וכן בפ"ב מה' מאכלות אסורות הי"ז פסק כרב דלקמן במכילתין (דף ט"ז) נגד לוי וכבר האריכו בזה בעלי הכללים, אך מש"כ הכ"מ שם בשם הרא"ש דללשכה היינו לשירי הלשכה לבדה"ב חמוה לכאורה דהא תוך כדי דיבור קתני קדשי המזבח למזבח ומ"ש קרבנות המזבח דציבור דיפלו לבדה"ב, ובפשוטו נראה דיפלו ממש ללשכה לקנות מהן תמידין ומוספין דהוא ממש לאותו הקדש שמעל בו, וגם הרב קרן אורה עמד ע"ז וכתב דלשון לנדבת ציבור משמע להו הכי דלשירי לשכה קאמר דאל"כ הו"ל לומר ללשכת ציבור, אבל לא ידענא הכל טעמא מאי, ובאמת נראה דהתוס' מפרשי כפשוטו שז"ל בד"ה קרבנות ציבור וכו' פי' אף אם מתו אותו הדור של קרבנות ציבור ציבור קיימא כי דור הולך ודור בא הרי דמפרשי דאזיל לקרבנות ציבור ממש מיהו לא גרסי באמת לנדבת ציבור רק לציבור, ועיקר דברי התוס' תמוה כמש"כ הצ"ק וז"ל דבריהם אינם מובנים דהא קיי"ל בתמורה (דף ט"ו ע"ב) דאפי' חטאת ציבור שמתו בעליהן אינה מתה דאין ציבור מתים עכ"ל ועיין בדברינו לקמן ד"ה ואם נקבל מש"כ בזה:

ברש"י ד"ה למדין לפני חכמים וכו' דהיינו קטורת ואעפ"כ מביא אשם מעילות עכ"ל, הלשון ואעפ"כ לא הבינותי מהו ומה ענינו לכאן ורציתי להגיה דהאי ואעפ"כ צ"ל לקמן סוף הדיבור השני המתחיל הנהנה מדמי וכו' והיתה הכונה אחת עם מש"כ התוס' סוף ד"ה לא קרבה ודו"ק, אך משכתי את ידי בראותי שגם בפי' הרגמ"ה כתוב כלשון המפרש כאן אות באות וצ"ע:

בגמ' בברייתא הנהנה מדמי חטאת ומדמי אשם, דוקא מדמי קתני דאם נהנה מגוף הבהמה שהפריש לחטאת או לאשם הרי לא שייך לומר יוסיף ויביא חטאת או אשם דהרי אין לבהמה תמימה פדיון ואיך יצרף דמי מעילתו לבהמה זו, ולפ"ז הא דקתני בסיפא כבר קרבה חטאתו ואשמו צ"ל דלאו דוקא קרבה דאפי' עדיין לא קרבה רק הפרישה לא חזי לאצטרופי תו עם דמי מעילתו ודמי המעילה יפלו לנדבה או ילכו לים המלח, דאין סברא דהמופרשת תרעה עד שתסתאב ותפדה כיון דאין עתה בגופה שום חסרון, וכן משמע ברמב"ם פ"ד מה' מעילה ה"ו שכתב וז"ל הפריש ב' סלעים לאשם ולקח בהם שני אילים אחד לאשם ואחד לחולין אם של אשם יפה ב' סלעים יביאו לאשם

הראשון וכן אם של חולין יפה ב' סלעים יביאנו לאשם מעילה וישלם חמשה דינרין ויפלו לנדבה עכ"ל, הרי דכיון דכבר הפריש אשמו יפלו דמי מעילתו לנדבה ולא אמרינן ירעה איל הראשון עד שיסתאב ויפדה ויביא בדמיו ובדמי אשם הראשון אשם בשלשה עשר דינרין, הרי דכיון דהפריש אשמו דמי כמאן דכבר קרב אשמו, ואין להתעקש ולומר דהתם שאני דמיד שלקח אחד לאשם היה הסלע הנשאר בידו מותר אשם דלנדבה אזיל וכי לקח בעדו השני לחולין במותר אשם מעל לכך יפול לנדבה, אבל חם לקח של חולין תחילה דהשתא כי מעל בעיקר דמי אשם מעל אפשר דאפי' אם כבר לקח גם השני לאשם לא יפול לנדבה אלא ירעה השני שהוא האשם עד שיסתאב ויצטרפו דמיו עם דמי המעילה, דודאי לא משמע וכל כהאי הו"ל להרמב"ם לפרש, וכן מבואר מדברי המל"מ שם שכתב שאם עבר ולקח מדמים הנשארים אשם שהיה חייב ולא כלל הקרן והחומש עם דמים אלו דינו שוה כדין לקח של אשם בתחילה עיי"ש דמבואר כדברינו, ולפי"ז הא דבתוספתא לא קתני מדמי חטאת ומדמי אשם אלא הנהנה מחטאת ואשם בודאי טעות הדפוס הוא וצ"ל מדמי חטאת ומדמי אשם כדאיתא בגמ' והכי מסתברא:

תוס' ד"ה לא קרבה חטאתו אין לפרש וכו' אלא ה"פ הכא לא קרבה חטאת שבא לשלם קודם שקרבה חטאתו וכו' כבר קרבה חטאתו פי' שנודע לו קודם קריבת חטאתו וכו' עכ"ל, והנה רש"י ד"ה אם כבר קרבה פי' כפשוטו וקשה עליו קושית התוס' דהא רבא אמר לקמן מפורש דבנודע לו לאחר כפרה לכו"ע יפלו לנדבה, ופירש"י הוא פי' רגמ"ה כמש"כ כבר וכן כאן הוא לשון של רגמ"ה ממש אות באות והדבר תמוה, אך י"ל דהנה הרמב"ם פסק דאם קרבה חטאת ילכו לים המלח ותמהו עליו דהא אביי חוקי לה כר"ש אבל לרבנן בכל גוונא יפלו לנדבה, ותירץ הכ"מ בשם מהריק"ו דסמך הרמב"ם אהא דרבא דאמר אם נודע לו אחר שקרבה חטאתו יפלו לנדבה ודוחק לומר דרבא אליבא דר"ש קאמר דהא לא קיי"ל כר"ש, ויש סעד לדבריו דהא בתמורה (דף כ"ג) משמע דלר"ש לא אשכחן נדבה אלא במפריש שני ציבורי מעות לאחריות, וע"ש בדברי מהריק"ו שהסביר הדבר יותר דתליא בפלוגתא דר' אבא ור"ה ע"ש, וא"כ י"ל דרש"י ורגמ"ה פירשו אליבא דאביי דמוקי לה כר"ש ולדידיה אפי' נודע לו אחר כפרה ילכו לים המלח כ"כ הקרן אורה, וחקר עוד באם הפריש מעות לחטאתו ולא הביא חטאת אלא במקצתן מותר המעות מה דינן. דבתמורה אמרינן דבחד סידרא פשיטא דיפלו לנדבה אפי' לר"ש, וא"כ מ"ש ממעילה זו שראויה היתה להתוסף לדמי חטאת ולא הביא אלא במקצתן מ"ט ילכו לים המלח, והתוס' כאן ד"ה רישא ר"ש חילקו רק בין שני ציבורי מעות להך דהכא דהתם בשני ציבורים לא היה דעתו רק להביא חטאת אחד מהם. אבל אכתי בחד סידרא

מאי איכא למימר דבחד סידרא נמי כל הדמים היו עומדים לחטאת והא לא הביא רק במקצתן ומ"מ פשיטא ליה להש"ס בהא יותר דיפלו לנדבה מבשני ציבורים ויש לחלק עכ"ל, ועיין בדברינו לקמן בתוס' ד"ה רישא ר"ש:

באו"ד לא קרבה חטאת שבא לשלם קודם שקרבה חטאתו וכו' ובד"ה כבר קרבה חטאתו וכו' אך לא בא לשלם המעילה עד שיקריב חטאתו עכ"ל משמע מדבריהם דהעיקר תליא בהפרשה אם הפריש קודם שהקריב או הפריש אח"כ, אכן הסברא נותנת דאפי' אם הפריש קודם כפרה אלא שלא הוסיפן על דמי חטאתו נמי ילכו לים המלח וכ"כ הרמב"ם מפורש, ויותר יש לדקדק אלשון רבא גופא דמפליג בין אתידע ליה קודם כפרה לאתידע ליה אח"כ, משמע דבאתידע ליה קודם כפרה אע"ג שלא הפריש עדיין ילכו ליה"מ וכ"כ הרמב"ם בפ"ד ה"ז להדיא, וקשה דאמאי לא נימא גם בזה אין מפרישין מתחילה לאיבוד כיון דבשעת הפרשה כבר קרבה חטאתו, והו"ל לומר דגם בזה יפלו לנדבה ורק באפריש קמי כפרה אז ילכו ליה"מ, ובכלל יש להבין מה דאמרינן כבר קרב חטאתו ילכו ליה"מ כי קרב חטאת זו שמעל בה מאי הוה הא חזי דמי מעילתו לאצטרופי לחטאת דעלמא ויחפש מי שחייב חטאת שיש לו דמים מפורשים או שיפריש עתה דמים ויוסיף הוא עליהן דמי מעילתו ויתכפר בהן חבירו דלכאורה מ"ש הוא ומ"ש חבירו, ודוחק לומר דכיון דכתיב ואשר חטא מן הקודש ישלם ודרשינן לאותו הקדש הוה המעות שמשלם כאילו הן מפורשים לחטאת זו של ראובן שנהנה ממנה ואינו רשאי לשנותן רק באתידע ליה אחר כפרה שאז יפלו לנדבה דאז כמותר חטאת דיינינן ליה וצ"ע בכ"ז, ודע דהכ"מ פ"ר מה' מעילה ה"ז העתיק דברי ש"י כאן בזה"ל הנהנה מדמי חטאת וכו' פירש"י כגון שנהנה ממקצת הדמים שהפריש לחטאתו או לאשמו אם נודע לו שמעל קודם שקרב החטאת והאשם מהשאר מוסיף הקרן והחומש על המעות שנשארו ויביא בכולן חטאת או אשם, ואם לא נודע לו עד אחר שהקריב חטאתו אי נמי נודע לו קודם אלא שלא בא לשלם עד שקרבה הו"ל חטאת שמתו בעליה וכו' עכ"ל, הרי דהיה גורס ברש"י גופא כפי' התוס' בדרך האי נמי, ולפמש"כ לעיל בשם הקרן אורה יומתק הדבר דרש"י בא לפרש בין לאביי ובין לרבא, אך לפנינו ליתא הא"נ ברש"י וברגמ"ה:

ואם נקבל בעל כרחן את הדוחק שכתבנו לעיל דכיון דבעינן שישלם דוקא לאותו הקדש הוה אותן המעות שמשלם בעד המעילה כאלו הן מפורשין לחטאת זו של ראובן דוקא ואינו רשאי לשנותן, יש לומר כונה נכונה בתוס' ד"ה קרבנות ציבור לציבור פי' אף מתו אותו הדור של עולת ציבור וכו' שדבריהם מאוד תמוהין ובכלל מה מקום לדבריהם כאן וכבר הבאתי לעיל דברי הצ"ק שתמה עליהם, ולדברינו אפשר לומר הנה בתמורה דף

ט"ו ע"ב) יליף ר"פ משעירי ר"ח ורגלים דאמר רחמנא אייתינהו מתרהל"ש ודילמא מתו מרייהו דהנהו זוזי ש"מ דאין חטאת ציבור מתה, ולכאורה הכונה היא דאף שמתו כל אותו הדור מ"מ אין דין חטאת שמתו בעליה בציבור, אך א"כ מאי פריך הש"ס שם (ודף ט"ז רע"ב) וכי דנין אפשר משאי אפשר הא שפיר מצינן למילף מחטאת שמתו בעליה לחטאת שכפרו בעליה או שעברה שנתה, וע"כ דחטאת שמתו בעליה אי אפשר כלל במציאות כל זמן שהחטאת קיים ולהכי פריך הש"ס שפיר וכי דנין אפשר משא"א, אך בתוס' שם ד"ה והא קרבה ביארו דר"פ אשמעינן דבמתו מיעוט הבעלים לכו"ע אינה מתה אבל במתו כל הבעלים בחיי החטאת ודאי דאי אפשר כלל, ואתי עתה שפיר דלא מצי למילף כיפרו בעליה ושעברה שנתה ממתו מקצת בעלים דהתם כיון דשאר הציבור קיים לא מקרי זה מתו בעליה כלל ואף דמלשון התוס' משמע דמתו רוב הציבור נמי משכחת לה וקאמר ר"פ דמ"מ דקרבה, מסוגיא דהוריות (דף ו' ע"א) לא משמע כן דהרי פריך שם ודילמא מועטין הוה אלמא דר"פ ברובן קיימין איירי] ולפ"ז במתו באמת כל הציבור ודאי דגם חטאת ציבור מתה אלא שאין זה במציאות שבהמת החטאת תחיה יותר מכל הציבור שהוקדשה עבורם, והא ניחא בחטאת שהופרש לציבור אבל כאן בנהנה מדמי קרבן ציבור הרי ודאי אפשר שבטרם ישלם מעילתו ימותו רוב הציבור, וכיון דאמרינן שדמי מעילתו דמי כמפורשין לקרבן של אותו אדם שנהנה ממנו א"כ איך ישלם מעילתו להציבור שבדור השני, משו"ה כתבו כאן התוס' דמ"מ לענין זה מקרי שפיר גם הדור השני בעלים של הקרבן שנהנה ממנו בדור הקודם, והביאו ראיה מקרא דדור הולך ודור בא ובמדרש רבה שם במקומו מפרש לענינו דביאור הכתוב הוא דהדור שהלך הוא גופיה הדור שבא, ועיקר כונתם היא לומר דבציבור כלל הציבור שם אחד להם לענין זה דאפי' אם נהנה מדור הקודם ומשלם לדור השני נמי מקרי שהוא משלם לאותו הקדש שנהנה בו ממש ודו"ק:

דף י.

תוס' דיה רישא ר"ש וסיפא רבנן וכו' והך דהכא דנודע לו קודם כפרה דומיא להא מילתא דפליגי עכ"ל, אזלי לשיטתם דאף לאביי מיירי בהפריש קודם הקרבה וכבר קרבה פי' שלא הקריב עד שהפריש, והוה דומיא דהתם דאליבא דר"ש חטאת שניה תמות וה"נ ילכו המעות לים המלח, ומ"מ מה שדימו דין המעות לנתכפר באבודה לכאורה יותר נראה דדין דידן דמי טפי לנתכפר בשאינה אבודה, ומש"כ דפלוגתא דר"ש ורבנן בהכי מיירי ליתא התם בתמורה כן, ונראה שדחק להתוס' דאם נימא דדין המעות דומה לנתכפר בשאינה אבודה א"כ איך קאמר סיפא רבנן הא מסקינן בתמורה דבנתכפר

בשאינה אבודה מודו רבנן דאבודה מתה בין לר' אבא ובין לר"ה, גם מש"כ דמשו"ה לא קאמר הא מני רבי היא משום דר"ש עדיפא ס"ל דאפי' נמצא האבודה קודם שהפריש השניה האבודה תמות לפנינו בתמורה שם ליתא כן, וכתב המתן בסתר בשם החק נתן דע"כ לומר דהיה גירסתם שם בתמורה כאן באבודה בשעת הפרשה כאן באבודה שלא בשעת הפרשה, אבל רש"י גרס שם כאן באבודה בשעת הפרשה כאן באבודה בשעת כפרה, וא"כ אין ראיה דלר"ש אפי' בנמצאת האבודה קודם הפרשה תמות. ולגירסת התוס' קשה איך אפשר לאוקמי הברייתא שם דפליגי ר"י ור"ש באבודה שלא בשעת הפרשה, הא הברייתא קאי אהא דתנו רבנן מהו אומר חטאת יביא מנין למפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת ונמצאת הראשונה דמשמע מפורש דבאבודה בשעת הפרשה מיירי, וצריך לדחוק ולומר דמאי דקתני ונמצאת שכבר נמצאת קאמר עכת"ד, ומעין זה כתב גם הקרן אורה, ושם בתמורה בשמ"ק (דף ט"ו ע"א) אות ט' ד"ה אלא לעולם וכו' הביא בשם תוספות בזה"ל ולומר דהא דאמרינן בחמש חטאות מתות היינו לאחר כפרה דהא מפורש במעילה דאפי' במפריש ב' אשמות לאחריות אמר ר"ש תמות דחמש חטאות מתות סתמא קתני בין כיפרו בין לא כיפרו ואפי' באחריות עכ"ל השמ"ק שם, ונראה מזה דהתוס' שהביא השמ"ק שם לא מפרשי סוגיא דידן כהתוס' כאן דהך דהכא לא דמי כלל לנאבד דהא הכא לא נאבד מאומה, אלא דדמי למפריש ב' חטאות לאחריות דלרבי באמת השניה תרעה ורק לר"ש תמות, ומשו"ה אמרינן כאן הא מני ר"ש ולא הא מני רבי דרק ר"ש ס"ל סתמא קאמר ה' חטאות מתות ובזה א"ש הכל ודו"ק:

באו"ד לכן נראה להר"ם דרישא דוקא ולא כרבי דהא דאמר רבי תמות היינו כשאין ראויות שתיהן למזבח אבל הכא וכו' עכ"ל, וכתב ע"ז הקרן אורה וז"ל גם זה שמעתי ולא. אבין דבהדיא משמע בתמורה דגם מעות שנמצאו אחר הפרשת אחרים דדינו דמביא מאלו ומאלו חטאת ואם לא הביא אלא מאחת מהן השניים ילכו לים המלח, אלמא אפי' היכא דשניהם היו ראוין קודם הקרבה אם נתכפר באחד מהן השני ילך לים המלח עכ"ל וצ"ע:

גמ' אמר רבא הכל מודים שאם נהנה מבשר קדק"ד שנטמא ומאימורי קדק"ל לאחר שהעלן דפטור פשיטא מאי קמפסיד וכו', כתב המפרש וז"ל פשיטא דפטור דמאי קמפסיד דכיון דנטמא בשר קדק"ד לא חזו לא לכהנים ולא לגבוה ובאימורי קדק"ל נמי הרי כבר העלן ונעשית מצותן, וא"ת הא אמרינן בפרקין דלעיל הפגול לעולם מועלין בו ולא פרכינן מאי קמפסיד, היינו טעמא דמועלין בו הואיל ומרצה לפגולין דחשיב כולי האי דצריך זרד"מ לקובעו בפגול חשיב נמי דמועלין בו אע"ג דלא קמפסיד עכ"ל,

והנה בפי' רגמ"ה ליתא לא הקושיא ולא התירוץ ובאמת אין התירוץ מספיק בסברא על הקושיא דמאי קמפסיד, אלא דמ"מ דברי המפרש כאן בנויים על קושית ותירוץ הש"ס בעצמו לעיל (דף ב' ע"א) דפריך חוץ לזמנו וחוץ למקומו למאי חזו ומשני הואיל ומרצה לפגולין, הרי מפורש בש"ס הקושיא והתירוץ להדיא כדברי המפרש, אך התוס' ישנים בכריתות (דף י"ג ע"ב) כתבו דדוקא בקדושת דמים בעינן שיהיה שוה מידי לענין מעילה אבל בקדוה"ג מעל אע"ג דלא שוה כלום, ולכאורה דבריהם תמוהין מסוגיא דידן דפריך הש"ס מאי קמפסיד על קדשים דקדוה"ג הן דפשיטא דלא מעל וכן יקשה עליהם מראש מכילתין דפריך הש"ס אפגולין למאי חזו וצריך לשנויא הואיל ומרצין לפגולין, וגם רש"י בכריתות (דף כ"ג ע"א) ד"ה בגסה וכו' כתב וז"ל ואף על גב דאיסור הנאה הוא נותר וכו' האי נמי חזי לגבוה דאם עלו לא ירדו עכ"ל, וזהו באמת תירוץ מספיק לכל שהיה פסולו בקודש כפגול ונותר וכיוצא בהן דאם עלו לא ירדו דמועלין בהן, ואין להקשות מאי קמפסיד דכיון דאם עלו לא ירדו ודאי דקמפסיד טובא, ומ"מ פריך שפיר הש"ס כאן בשר קדק"ד שנטמא דלא חזי לא לגבוה ולא לאכילת כהנים דהא סתמא קתני ומיירי נמי בבשר חטאות ואשמות וכן אימורי קדק"ל לאחר שהעלן מאי קמפסיד דהא תו לא חזו כלל, ולפ"ז גם לרש"י לא בעינן כלל בפגול הטעם דהואיל ומרצין לפגולין לענין מעילה, וא"כ גם על רש"י קשה מראש מכילתין דקאמר הש"ס מפורש הטעם דהואיל ומרצה לפגולין, אלא דעל התוס' ישנים קשה גם מראש מכילתין וגם מסוגיא דידן דבקדוה"ג פריך פשיטא מאי קמפסיד ועיין מש"כ בריש מכילתין בתוס' ד"ה חוץ לזמנו:

והנה דברי התוס' ישנים בכריתות הנ"ל ודברי רש"י בכריתות הנ"ל אינם מתאימים לכאורה כמובן, דהתו"י ס"ל דחייב מעילה אנותר אע"ג דלא שוה מידי כיון שהוא קדוה"ג, ולרש"י בעינן שיהא שוה מידי אלא שדי לנו במה דשוה לענין דאם עלו לא ירדו, אך מצאתי להח"ס בהגהותיו לכריתות (דף י"ג ע"ב) שכתב וז"ל, דע שכל הקדש שאינו שוה לגזבר פרוטה אינו חייב עליה מעילה, ודוקא קדושת דמים כגון חמץ בפסח אבל קדוה"ג אע"ג דלא שו"פ לגזבר מ"מ הרי שו"פ להעלותו על המזבח רק שצריך שיהא בו כזית דאין הקטרה פחות מכזית, ונותר אע"ג דאינו ראוי להעלותו לכתחילה מ"מ כיון שאם עלה לא ירד הו"ל כשו"פ להקדש, אך לאחר שנסרח הרי אינו שו"פ להאוכל ולא נהנה בפרוטה אלא א"כ אכל אכילה גסה והן הן דברי רש"י (דף כ"ג ע"א) והן הן דברי התוס' ישנים (דף י"ג ע"ב) והכל עולה בקנה אחד עכ"ל, ובזה הוא מיישב קושית העולם בכריתות שם (דף כ"ג ע"ב) דמוכיח הש"ס דבקדשים איסור חל על איסור מהא דאמר רבי ומעלה מעל בהי לרבות אימורי קדק"ל למעילה הרי דחל מעילה אחלב, ומקשין העולם

הרי מעילה היא בשו"פ וחלב הוא בכזית ולא דמו שיעורין אהדדי, אבל להנ"ל דגם לענין מעילה בעינן כזית מאימורין דאל"כ הרי אין הקטרה פחות מכזית ולא קמפסיד כלום להקדש ניחא הקושיא עיי"ש, אבל לענ"ד מש"כ דגם לענין מעילה בעינן כזית משום דאין הקטרה פחות מכזית מלבד דבמל"מ פ"א מה' מעילה ה"ג מפורש דלא כוותיה עיי"ש במל"מ שהאריך בזה, מלבד זה עיקר סברתו אינה מובנת לענ"ד דהרי כשהיה למשל מונח לפנינו כזית חלב האימורין והוא הלך ואכל חצייה והיה שוה החצי זית פרוטה למה לא יתחייב מעילה, הרי נהנה בפרוטה והפסיד להקדש בכזית שלם דהא חצי זית הנשאר לא חזי תו להקטרה דאין הקטרה פחות מכזית וא"כ קושית העולם במקומה עומדת אלא שכבר נאמרו תירוצים אחרים ואין כאן מקום לדבר בזה וגם בדברי רבינו הח"ס בחלק או"ח סי' ק"פ שדבריו שם לכאורה תמוהין דיברתי בעזה"ש בספרי תקנת השבים ז וכאן אכתוב רק עצה קטנה בדבריו אשר כתב בזה הרב דרך ים. דהנה הח"ס שם כתב לפרש הא דאיתא שם בכריתות (דף כ"ג) דהא דאמרינן במשנה שם חתיכת חלב וחתיכת חלב נותר מביא ג' חטאות אבל לא אשם מעילה משום דמיירי בדקה ע"ש, וכתב הח"ס באו"ח סי' ק"פ דכונת הש"ס בדקה הוא דליכא כזית משו"ה ליכא אשם מעילה, וגדולה הפליאה עליו דא"כ אמאי חייב ג' חטאות הא חלב ונותר בעו ג"כ כזית וכבר פלפל בזה בשו"ת כתב סופר חאו"ח סי' אולם הרב דרך ים מיישבו ע"פ מה שחידש דנהי דהיתר באיסור לא בטיל כגון אם עירב רוב זית איסור עם מיעוט כזית היתר לא מתחייב עליו האוכלו משום כזית איסור אע"פ דהמיעוט בטיל ברוב, משום דהמיעוט הבטל הוא כמאן דליתא בעולם לשיטת רש"י במנחות (כ"ג ע"ב) ע"ש וא"כ ליכא כזית לחייב עליו, וא"כ היכא דליכא למימר דהמיעוט כמאן דליתא שוב י"ל דחייב על כזית שרובו איסור ומיעוט היתר מצטרף להשלים הכזית, וא"כ י"ל בכונת הח"ס דמיירי באכל רוב כזית חלב נותר ומיעוט חלב חולין משלימו לכזית, וא"כ כיון דכאן אי אפשר לומר דהמיעוט כמאן דליתא כלל בעולם שהרי לענין חיוב חטאת אחלב ודאי דמצטרף, שוב מצטרף נמי לענין חיוב חטאת אנותר דהמיעוט בטל ברוב ודמי כאילו הוא כולו חלב נותר שהמיעוט הבטל נתהפך להיות כהרוב, אבל מ"מ אשם מעילות ודאי דאינו חייב אף דבטיל המיעוט ודמי כאילו הוא כולו קודש, מ"מ לא עדיף זה מגדולי הקדש דיש תנאים דס"ל דאין בהם מעילה עכת"ד, או דמעילה ליכא רק בהקדש הבא ע"י אדם המקדיש לא בהקדש שהוקדש מאיליו ע"י בטול ודו"ק:

אכן לקושטא דמילתא נלענ"ד דלשיטת התוס' ישנים בכריתות הנ"ל לא בעינן בקדוה"ג דין שיווי ממון לענין מעילה כדמשמע פשטות לשונם דלא כרש"י בכריתות הנ"ל,

ועיקר מחלוקותם תליא בהבנת סוגיא דידן דפריך הש"ס פשיטא מאי קמפסיד, דלרש"י הפירכא היא כפשוטו דהא לא חזו למידי ולא שוה כלום כמו שפירשו כאן המפרש ורגמ"ה, ומשני הש"ס דסד"א דשרפת בשר טמא יחס אחד לו עם הקטר אימורין ע"ג המזבח וכן היפוך איברין בצינורא יחס אחד לו עם תחילת ההקטרה וא"כ שוה פרוטה מיקרי אכתי לעבודות האלה, קמ"ל דוה לא מיקרי העלאה והקטרה וממילא לא שוה מידי ופטור ממעילה דלא מפסיד כלום, אכן התוס' ישנים בכריתות שם מפרש קושית הש"ס כאן פשיטא מאי קמפסיד כפי' התוס' כאן ד"ה הכל מודים וכו' שכתבו וז"ל, מאי קמפסיד כלומר מה מצוה יש כאן עוד לעשות ואפי' היו כשרין פי' דהרי קיי"ל דכל דבר שנעשית מצותו אין מועלין בו. ומשני הש"ס בפשוטו דסד"א דאכתי לא נעשית מצותו וכמו שהסבירו התוס' עיין בדבריהם וא"כ אדרבה מוכח מכאן דבקדוה"ג לא בעינן שיווי ממון דאם איתא אכתי תשאר הקושיא פשיטא דליכא מעילה דהא לא שוה מידי ודו"ק, וההיא דריש מכילתין דפריך הש"ס חוץ לזמנו וחוץ למקומו למאי חזו ומשני הואיל ומרצה לפגולין, ע"כ דהתוס' ישנים לא מפרש כהמפרש ורגמ"ה שם דהקושיא היא מצד שיווי ממון דלשיטתם אין זה קושיא דלא בעינן בקדוה"ג שיווי ממון, אלא דהקושיא היא להיפך כמש"כ התוס' דהכי גרסינן חוץ לזמנן וחוץ למקומן פשיטא דמועלין בהן כיון דאם עלו לא ירדו, ומשני הואיל ומרצה לפגולין כלומר דקמ"ל דזריקה אין מוציאתן מידי מעילה עיי"ש כתוס', ודע דמדכתבו התוס' בלשונם דפשיטא דיש בהן מעילה כיון דאם עלו לא ירדו מבואר דס"ל כרש"י בכריתות דמשו"ה יש מעילה בפגול ונותר משום דאם עלו לא ירדו. ובאמת דכן משמע שם מדפריך הש"ס קושיא זו רק לרבה דס"ל אם עלו ירדו ממשנה הראשונה ומשמע דלרב יוסף ניחא כיון דס"ל אם עלו לא ירדו משו"ה מועלין בהם, ולרבה הוצרך לשנות מאי מועלין מדרבנן, ועכ"פ ניחא גם אליבא דהתוס' ישנים בכריתות קושית הש"ס דריש מכילתין דגרסי נמי כגרסת התוס' שם חוץ לזמנו וחוץ למקומו פשיטא ודו"ק:

נמצא דיש מחלוקת הראשונים אי בעינן לענין מעילה שיווי דמים בקדוה"ג, דרש"י בכריתות ורגמ"ה והמפרש כאן והתוס' בריש מכילתין ס"ל דאין בהן מעילה רק בשווין כסף, ומחולקין רק בפגול ונותר דלהמפרש ורגמ"ה מועלין בהן רק משום דמרצין לפגולין, ולרש"י בכריתות ולהתוס' במכילתין לעיל מעילתן הוא משום דאם עלו לא ירדו, אך כבר כתבתי בריש מכילתין בתוס' ד"ה חוץ לזמנו דגם להמפרש ורגמ"ה פגול ונותר מועלין בהן מטעם דאם עלו לא ירדו ע"ש, והתוס' ישנים בכריתות ולהתוס' במעילה כאן (דף יו"ד) לא בעינן בקדוה"ג שום שיווי ממון דאף דלא שוה מידי מועלין

בהן דהקדושה חלה בהו על הגוף לא על השיווי כמו שנתבאר, ודעת הרמב"ם לפום רהיטא נראה דס"ל כהתו"י בכריתות דבקדוה"ג לא בעינן שוה ממון לענין מעילה דהרי פסק בפ"ג מה' מעילה ה"א דכל הקדשים שנפסלו שוב אין בהן מעילה מה"ת ואפי' הני דאם עלו לא ירדו כמו שביאר הלח"מ דבריו בפ"ג מה' פסוהמו"ק ה"ז, ושם בפ"ג מה' מעילה הי"א מביא מימרא דרבא כאן בזה"ל, נהנה קודם זריקה מבשר קדק"ד שנטמא או שנהנה מאימורי קדק"ל אע"פ שהעלן לראש המזבח ה"ז פטור עכ"ל, והנה הלשון אע"פ שהעלן צריך ביאור דמאי אע"פ דנקט איזה רבותא יש כאן, ולכאורה כונתו על אימורי קדק"ל וקאמר אע"פ שהעלן כלומר אע"פ שרק העלן ועדיין לא נתעכלו מ"מ שוב אין בהן מעילה, אבל לא זהו האמת בכונתו שהרי איהו פסק דגם אימורי קדק"ל מועלין בהן עד שיצאו לביה"ד, וע"כ לומר פירוש אחר בדבריו דאיהו מפרש אימורי קדק"ל דקאמר רבא נמי בטמאין מיירי ואע"פ שהעלן רבותא היא דאע"פ דכבר העלן למזבח וקיי"ל דאימורין טמאים שעלו ע"ג מזבח לא ירדו דהציץ מרצה עליהן מ"מ אין בהן מעילה מה"ת וזה נכון לענ"ד, ופלא על הכ"מ שלא העיר בזה כלל כדרכו בקודש רק כתב שהיא מימרא דרבא, ועכ"פ הרי מוכחין דברי הרמב"ם לפי"ז דלא מהני הא דאם עלו לא ירדו לענין מעילה שימעול בהן מה"ת, ומ"מ חזינן דאיהו גופא פסק בפ"ו מה' שגגות ה"ד דמביאין אשם מעילות על נותר דחלב כיון דהקרבן בעצמו כשר ולא נפסל יש בנותר שלו מעילה אף שאינו ראוי לכלום, ומוכרח לכאורה מזה דלדעת הרמב"ם לא בעינן בקדוה"ג לענין מעילה שיהא שוה מידי, אבל זהו רק לפום רהיטא, אבל לקושטא דמילתא ע"כ לומר דגם להרמב"ם הא דמועלין בחלב נותר הוא משום דאם עלה לא ירד ושוה מידי, אלא דבקרבן שבעיקרו הוא פסול לא מהני הא דאם עלה לא ירד לחוד למעול בו מה"ת ובנותר שהקרבן כשר מהני האי טעמא גם לענין מעילה מה"ת, דהרי להרמב"ם אי אפשר לפרש קושית הש"ס כאן פשיטא מאי קמפסיד כפי' התוס' דנעשית מצותן דהרי בשר קדק"ד קודם זריקה ודאי דאכתי לא נעשית מצותן, דכיון דמחסר זריקת הדם גם לגבי בשר לא עשה עדיין מצותן איקרי [ולהתוס' א"ש דלשיטתן הרי מיירי דנהנה מן הבשר אחר זריקה משו"ה פריך הש"ס שפיר הרי נעשה מצותן] והרמב"ם הרי מפורש קאמר שנהנה מהבשר קודם זריקה, וע"כ דלהרמב"ם פרכת הש"ס היא כפשוטה כהמפרש ורגמ"ה דהא לא שוו מידי ולא קמפסיד כלל, וכל הקדשים הפסולים דלא שוו מידי אין בהם מעילה מה"ת רק מדרבנן אף אלו דאם עלו לא ירדו לשיטת הרמב"ם זולת נותר שיש בו תרתי למעליותא דאם עלה לא ירד גם הנותר הזה גופא וגם הקרבן בעצמו כבר כשר, א"כ בשר קדק"ד שנטמא דלא חזי למידי לא לכהנים ולא לגבוה פשיטא דאין

בו מעילה מה"ת, ומשני מהו דתימא וכו' כמו שביארנו לדעת המפרש ורגמ"ה ועכ"פ מוכח דלהרמב"ם בעינן גם בקדוה"ג שיהא שוה ממון, ועיין בפנ"י קדושין (דף נ"ו ע"ב) מש"כ שם בתוס' ד"ה המקדש בערלה ע"ש, ובהגהות מצפה איתן בכריתות (דף ד') ד"ה הבמ"ע, ועוד לי דברים בזה בעזה"ש:

דהנה הרמב"ם פ"ז ה"ח מה' מעילה כתב וז"ל, הנהנה פחות משו"פ בין בזדון בין בשגגה משלם את הקרן ואינו חייב חומש ולא קרבן ויראה לי שאינו לוקה על פחות משו"פ אם היה מזיד עכ"ל, וכונתו פשוט דלא תימא דהואיל דהקדש שאני מכל עניני ממון דאהדרי קרא דואת אשר חטא מן הקודש ישלם לרבות פחות משו"פ להשבון כדאיתא בב"מ (דף נ"ה) אהדריה קרא נמי לענין מלקות וכמש"כ התוס' בביצה (דף י"ב ע"א) ובגמ' מו"ק (דף ג' ע"ב) איתא דלוקה על התוספת דשביעית עיי"ש בתוס' ד"ה יכול ילקה וכו' קמ"ל הרמב"ם דמלקות ליכא אמזיד דפחות משו"פ, והנה התוס' נמי ס"ל בזה כהרמב"ם דאין לוקין על פחות משו"פ דהקדש, דכן מפורש בדבריהם במכות (דף כ"ב ע"א) אהא דאיתא שם בגמ' אלא הכא במאי עסקינן שבישל בעצי הקדש ואזהרתיה מהכא וכו' והקשו התוס' דלילקי נמי משום הזיד במעילה באזהרה ותירצו דלא חשיב אלא לאו דאיתנהו בפחות משו"פ פי' אבל הקדש לא לקי אפחות משו"פ משו"ה לא קחשיב ליה הרי מפורש בתוס' כהרמב"ם ע"ש, ואין להקשות אם כן על הרמב"ם למה כתב זה בלשון יראה לי הרי מוכרח כן מהש"ס דמכות מדלא קחשיב מלקות דהזיד במעילה, אין זה קושיא דהרי הריטב"א במכות שם הקשה ג"כ קושיא זו של התוס' ותירץ בשם הרמ"ה וז"ל, ורבינו מאיר הלוי תירץ כיון דאיסור הנאה היא פי' בשר בחלב ולא מצי לאיתהנויי מיניה בהתירא לית ביה משום מעילה אע"ג דכל הקדש אסור בהנאה וכו' עכ"ל, וא"כ לדעת הרמ"ה דהנאה דאיסורא לא מקרי הנאה אין ראיה מהש"ס שם במכות דאין לוקין על פחות משו"פ דמעילה, והמעיין בהמפרש שם במכות שהוא הריב"ן ז"ל יראה דאפשר שגם הוא מפרש כהרמ"ה. ובאמת דסברת הרמ"ה יש לה פירכא מכמה מקומות בש"ס ויתבאר איה"ש במקום אחר וכבר דברנו מעט בזה לעיל (דף ב' ע"ב) עייש"ה, אבל עכ"פ כבר אזדא לה ההכרח מהש"ס דמכות דאין לוקין על מעילת מזיד בפחות משו"פ, ומשו"ה אף דהרמב"ם ס"ל כתירוץ התוס' ולא כהרמ"ה מ"מ כיון דההכרח החלטי אין כאן בשגם די"ל דבישל בעצי הקדש הכונה שבישל בעצים של בית הכנסת דלאו דלא תעשון כן איכא ומעילה ליכא ודו"ק שפיר כתב בלשון ויראה לי:

נתבאר איפא דחצי שיעור במעילה אסור מה"ת אלא דאין לוקין אפחות משו"פ, ותמה המל"מ על המהריק"ו בפ"ב הט"ז מה' מעילה הובא בכ"מ שם שכתב דאיכא למידק על

מש"כ בפ"א שכל שקדם מום קבוע להקדישן אינו אסור בגיזה ועבודה אלא דר מדבריהם ואמאי הא אסור בהנאה מה"ת, ותירץ דמיירי שאינו נהנה באותה גיזה ועבודה אי נמי שאין בה שו"פ עכ"ל, ותמה המל"מ הא חצי פרוטה אסורה. מה"ת וגם צירף את המעילה לזמ"ר, ודע דגם התוס' חיצוניות במס' בכורות (דף י"א ע"א) הובא בשמ"ק שם כתבו ממש ככל דברי הריק"ו כמעט אות באות אהא דאיתא שם דקדשי בדה"ב אסורין בגיזה ועבודה וז"ל וא"ת פשיטא כיון דקדושין הן והיא כקושית המל"מ על המהריק"ו שכתב וז"ל ולא ידעתי למה לא הקשה נמי אקדשי בדה"ב דקיי"ל דאינן אסורין בגיזה רק מדרבנן ואיכא בהו מעילה מה"ת] וי"ל שאפי' קנה הגיזה והעבודה מן ההקדש ועוד שמעתי ממה"ש דמיירי דלית ביה שו"פ ואין איסור הנאה בהקדש פחות משו"פ עכ"ל, והוא תימה דודאי פחות משו"פ אסור מה"ת עכ"פ, ואע"ג דבגיטין (דף י"ב ע"ב) גבי המקדיש מעשי ידי עבדו אותו העבד לוה ואוכל ועושה ופורע ופריך הש"ס קמא קמא קדיש ליה ומשני בפחות פחות משו"פ, ופירש"י דעל פחות משו"פ אין ההקדש חל והתוס' חולקים על רש"י שם בזה ועיין גם בחידושי הרשב"א שם וכבר דיברתי בזה בעזהי"ת בקונטרסי, ולענ"ד מוכרח כדעת רש"י בשבועות (דף כ"ד ע"ב) גבי הא דיש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות וכו' ואם איתא משכח"ל חמש כגון דאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב וכו' ר"א אמר כי קתני מידי דחייל כשיעור שבועה דחייל אפחות מכשיעור לא קתני הרי הקדש הא בעינן שו"פ עכ"ל הש"ס שם ועיי"ש ברש"י, הרי מבואר עכ"פ דאין הקדש חל אפחות משו"פ אפי' אם המקדיש מפרש שרוצה להקדיש פחות משו"פ, דהא שבועה נמי לא חייל לרבנן דר"ע אפחות מכשיעור רק במפרש, ותמיה עצומה בעיני משם על התוס' ורשב"א בגיטין שם דפליגי בזה על רש"י ולא מצאתי עדיין מי שעמד בזה, ואולי דגרסת הרשב"א והתוס' בשבועות שם היתה כי קתני מידי דחייב אכשיעור שבועה דחייב אפחות מכשיעור לא קתני, וא"כ יהי' מוכרח דהרמב"ם ס"ל בזה כשיטת רש"י דהקדש אינו חל על פחות משו"פ, דאם יסבור כהתוס' והרשב"א דהקדש חל גם על פחות משו"פ וע"כ יגרוס ג"כ בשבועות שם כגרסת הרשב"א והתוס' כיי קתני מידי דחייב אכשיעור שבועה דחייב אפחות מכשיעור לא קתני והרי הקדש הא בעינן שו"פ, וא"כ הרי מפורש להדיא בש"ס דאין חיוב מלקות אפחות משו"פ ולמה זה כתב הרמב"ם הנ"ל דאין לוקין אפחות משו"פ בלשון ויראה לי, אלא ע"כ דס"ל כרש"י וגריס בשבועות שם כי קתני מידי דחייל וכו' ודו"ק היטב בזה. ועכ"פ כל זה הוא בהקדיש מתחילה פחות משו"פ אבל בהקדש של שיעור שלם אם נהנה פחות משו"פ למה לא יהא זה אסור

מה"ת וקשה מאוד תירץ הריק"ו ז"ל שהוא באמת גם תירוץ התוס' חיצוניות בבכורות כמו שנתבאר:

וראיתי בספר נחלת יהושע סי' ט' שתירץ שיטת מהר"י קורקוס שהיא ג"כ שיטת התוס' חיצוניות כמו שכתבתי לעיל, ע"פ מה שביאר בספרו עמק יהושע סי' ה' ליישב דברי בעל המאור ממה שהקשה עליו הקצוה"ח סי' שפ"ו במה שפי' בפסחים (דף כ"ט) דבדבר הגורם לממון קמיפלגי דמיירי באוכל חמץ של הקדש שהקדישו בעלים באחריות משו"ה הו"ל גורם לממון, ותמה עליו הקצוה"ח דא"כ איך אמרינן דמעל כיון דההפסד הוא לבעלים שהרי הקדישו באחריות ולישנא דמעל משמע קרן וחומש ואשם, ותירץ הגאון הנ"ל דהא דמקשה הש"ס שם והא חמץ בפסח לאו בר דמים אין הטעם דלא גרם היזק להקדש דאפי' לא גרם היזק להקדש רק נהנה שו"פ נמי מעל, ואינו תלוי דוקא בחסרון ההקדש רק בהנאתו כדמוכח בב"ק (דף כ'), אלא הטעם דכיון ראינו בר דמים פקע ההקדש דהקדש דמים אינו חל רק על השיווי וכיון שאינו בר דמים אין להקדש על מה לחול, וזהו הסבר דברי התו"י בכריתות (דף י"ג) שהקשו דבפסחים משמע דאם אינו בר דמים לא מעל ואמאי מעל באוכל פגול ונותר, ותירצו דשאני הכא בכריתות שהוא קדוה"ג אבל התם בפסחים מיירי בקדושת דמים, וביאור דבריהם הוא דבקדוה"ג חל הקדושה על הגוף ומשו"ה אפי' פגול ונותר שלא שוה כלום מעל, אבל בקדושת דמים הקדושה חל על השיווי משו"ה אם אינו בר דמים ופקע השיווי פקע הקדושה ולא מעל (וזהו דלא כהנתיבות בח"מ סי' כ"ח סק"ב שכתב דקדושת דמים הוא משום גזל וקדוה"ג הוא משום כפרה ולהכי גם אם אינו בר דמים מעל בקדוה"ג דמהיכא תיתי לחלק בהכי בין מעילה למעילה, אלא דעיקר החילוק הוא דבקדוה"ג חל הקדושה על הגוף משא"כ בקדושת דמים והארכתי בזה במקו"א] ומתורץ בזה הבעה"מ דהש"ס משני דפליגי בדבר הגורם לממון דהיינו שהבעלים הקדישו באחריות, וע"כ משום שיש בזה שיווי להקדש שאם תאבד יתחייב באחריות ודבר הגל"מ כממון דמי משו"ה הוה שפיר הקדש דמים דהא יש בזה שיווי להקדש משו"ה מעל, ובזה מובן מאי דלא ניחא ליה לבעה"מ כפירש"י דכיון דקושית הגמרא היא משום דלאו בר דמים הוא ופקע קדושתו א"כ לעולם לא יהיה קדוש אפי' אחר הפסח דכיון דפקעה הקדושה לא הדרא רכבה עליה אח"כ, כדאיתא במנחות (דף ק"ב) אלא אמר רב אשי מעילה אטומאה קרמית מעילה משום קדושה ולאו קדושה הוא לבתר דפקעה לה קדושה במאי הדר רכבה עליה, וא"כ כיון דלאחר הפסח נמי לא יהא הקדש ולא יהיה גורם לממון כלל משו"ה מיאן הבעה"מ לפרש כפירש"י דהוה דבר הגל"מ מחמת שאחר הפסח יהא מותר, דהא גם לאחר הפסח לא יהא קדוש,

לכן פירש הבעה"מ דגורם לממון הוא משום דהקדישו בעלים באחריות וא"כ בההיא שעתא גופא גורם לממון הוא וע"כ ממילא לא פקעה הקדושה ויש לדחות, ויש להביא ראיה לזה מירושלמי (פ"ב דפסחים) ר' יוסי בעי הנהנה מן ההקדש פחות משו"פ מהו שיהא חייב בתשלומין א"ל נשמעיניה מן הדא ואת אשר חטא מן הקודש פרט לפחות משו"פ אית תנויא תני לרבות לתשלומין, מ"ד פרט לפחות משו"פ לקרבן מ"ד לרבות לתשלומין כמה דתימא תמן פחות משו"פ מזיד ואע"פ שאינו משלם חומש ואשם אוף הכא כן, אמרי חברי קומי ר' יוסי ולאו מתניתא היא האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מתשלומין ומדמי עצים, א"ל תמן אינו ראוי להשלים עליו ברם הכא ראוי להשלים עליו, פי' דהקשה כיון דפחות משו"פ הוה ממון בהקדש וצריך לשלם אע"פ דבעלמא אינו ממון וה"ה בתרומה א"כ גם באיסורי הנאה נמי דשניהם אינו ממון ואמאי חנן דבמזיד פטור מלשלם, ומשני דפחות משו"פ אע"פ שאינו ממון מ"מ ראוי להשלים עליו משא"כ באיסור הנאה שאינו ראוי להשלים עליו כלל, ולכן תנן בפסחים דהאוכל תרומת חמץ בפסח במזיד פטור מתשלומין ואין לו עליו אלא דמי עצים בלבד, וכמו שמחלק בש"ס דילן גיטין (דף כ') שלחו מתם כתבו לגט על איסה"נ כשר אר"א אף אנן נמי תנינא על עלה של זית כשר אע"פ שאין בו שו"פ ומשני שאני עלה של זית דחזי לאצטרופי, הרי דהירושלמי מפלפל בזה אם פחות משו"פ שאין בו שיווי דמים שוה לאיסה"נ כאוכל חמץ של הקדש בפסח דאין בו מעילה משום דפקע הקדושה א"ר פחות מכשיעור נמי לא קדיש כלל וע"כ לית ביה נמי משום חצי שיעור, ועכ"פ הא דאמרינן שם בגיטין דפחות משו"פ שהעבד עושה אינו קדוש היינו משום דפחות משו"פ אינו ממון ודמי לאיסה"נ דאין לקדושת דמים על מה לחול ומשו"ה שרי, ואפשר א"כ לומר עוד דאפי' אם מעיקרא היה שו"פ רק הוא לקח מהקדש פחות משו"פ כמש"כ הר"י קורקוס בקדם מום קבוע להקדישו דשרי לגזוז ולעבוד בפחות משו"פ, דכיון דבמעילה חייב רק על הנאה ופחות משו"פ דאין בו שיווי פקע הקדושה כמו לענין חמץ דאמרינן דכיון דלאו בר דמים הוא פקע הקדושה, ה"ה כל הקדש נמי כיון דמזיק הקדש פטור ואינו חייב על הלקיחה רק על ההנאה שאח"כ ואח"כ פקע ממנו הקדושה, והא דכתב הרמב"ם דעל פחות משו"פ אינו לוקה ומשמע דמ"מ אסור הוא מה"ת והוא בקדושתיה אפשר דמיירי בקדשי מזבח ובקדוה"ג לא חל הקדושה על השיווי רק על הגוף דהרי חייב מעילה גם על פגול ונותר שאינם שווין דמים משו"ה חל הקדושה גם על פחות משו"פ ואסור ככל חצי שיעור שאסור מה"ת, ואף דגזל הדיוט אסור אף בפחות משו"פ

היינו דוקא בממון הדיוט דאפי' פחות משו"פ עכ"פ דידיה הוא משא"כ הקדש דמים דאינו חל רק על השווי וכיון דפקע השיווי פקע הקדושה עכ"ד הגאון בנחלת יהושע:

אך לפי"ז יצא לנו דין חדש דהא דמרבינן בב"מ (דף נ"ה) פחות משו"פ בהקדש להשבון היינו דוקא בקדוה"ג אבל בקדושת דמים בפחות משו"פ אין בו קדושה ופטור מהשבון, ובזה היה מיושב קושית הרש"ש בקדושין (דף נ' ע"א) ד"ה שליח מעל שהקשה בהא דתנן במעילה (דף כ"א) נתן לו פרוטה וא"ל הבא לי בחציה וכו' שניהם לא מעלו ואמאי לא מעל השליח הא חצי שיעור אסור מה"ת וכיון דבעה"ב לא מעל תצטרף זו החצי שעשה שליחותו עם החצי שלא עשה שליחותו עיי"ש שהקשה דימעול השליח, אולם לדברי הגאון בעל נחלת יהושע שוב אין כאן קושיא דפרוטה ע"כ רק קדושת דמים יש בה, ובקדושת דמים חצי פרוטה אין בה קדושה דפקעה קדושתה ואין בה משום חצי שיעור אסור מה"ת, אבל מ"מ עיקר היסוד קשה מאוד להאמר לענ"ד דא"כ נצטרך לחלק בין הריבוי דואת אשר חטא מה"ק ישלם לרבות פחות משו"פ להשבון דלא קאי רק בקדוה"ג, לבין הריבוי דתמעול מעל ריבה דמעילה מצטרפת אפי' לזמן מרובה דהוא ודאי גם בקדושת דמים וקשה מאוד טעמא מאי כיון דפקעה הקדושה מפחות משו"פ למה תצטרף אפי' מכאן ועד שלש שנים, דאין לומר דהא דצירף את המעילה לזמ"ר הוא נמי רק בקדוה"ג דא"כ איך נפרנס את המשנה דמכילתין (דף כ"א ע"א) הבא לי בחציה נרות ממקום פלוני ובחציה פתילות ממקום פלוני והלך והביא לו וכו' השליח מעל, ואם עשה שליחותו המשלח מעל כמובן, ואמאי מעל השליח או המשלח הא מזיק הקדש פטור והחיוב הוא על הנאת הקנייה והקנייה הרי היתה בחצי חצי פרוטה ואינה מצטרפת בקדושת דמים, ועוד יש להביא חבילות ראיות דצירוף המעילה לזמ"ר הוא גם בקדושת דמים וכן פסק הרמב"ם להדיא בפ"ו סה"א ממעילה, ולענ"ד מש"כ אני בזה לעיל הוא נכון ועוד יתבאר במקו"א:

נשוב לדברינו דלהרמב"ם בשר קדק"ד שנטמא אפי' קודם זריקה אין בו מעילה, וכן דין השני אימורי קדק"ל לאחר שהעלן נמי בנטמאו מיירי ואע"פ שהעלן קאמר רבא והכי קאמר, לא מבעיא קודם שהעלן דודאי אין מועלין בהם שהרי לא חזו למידי אלא אפי' לאחר שהעלן דקלטתן מזבח דלא ירדו וסד"א דמועלין בהן קמ"ל דמ"מ אין בהן מעילה [ולפ"ז צ"ל דרק מה"ת אין מועלין בהן אבל מדרבנן ודאי דמועלין בהן דכל שאם עלו לא ירדו מועלין בהן מדרבנן לשיטת הרמב"ם] והיינו דקאמר סד"א מצוה להפוכי בצינורא הרי דקלטתן מזבח יפה לגמרי ואכתי בקדושתייהו קיימא קמ"ל, ועיי"ש ברמב"ם היטב ותראה שזהו הנכון בכונתו והכ"מ קיצר כאן וסמך על המעיין שיבין מדעתו, ועדיין צ"ע

בכל זה עיין בחידושי להרמב"ם מה שכתבתי בזה, אך התוס' יש להם שיטה אחרת בביאור הסוגיא שהקשו האי בשר קדק"ד דאיטמא אימת אי קודם זריקה אמאי אין בו מעילה, מ"ש מיוצא דקודם זריקה דאפי' לר"ע מועלין בו, ותירצו דמיירי שנטמא אחר זריקה וכבר הקשה הבה"ז הא להדיא תנן לעיל איזה היא שהיתה לה שעת היתר שלנה או שנטמאת ומאי סד"א יש כאן פשיטא דאין מועלין בו דהא ממונא דכהן הוא לאחר זריקה, ולכן הגיה בתוס' דמיירי שנטמא קודם זריקה ונהנה לאחר זריקה ואפ"ה אין בו מעילה דהציץ מרצה וכדתניא בתוספתא, ויפה העיר ע"ז הקרן אורה דהרי זה תליא בפלוגתא דתנאי אם הציץ מרצה על האכילות וא"כ מאי פריך הש"ס פשיטא, גם מה שכתבו התוס' וז"ל וא"ת אמאי לא נקט יצא [ועיין בשמ"ק כאן יפה תמה עליהם הקרן אורה דהרי לעיל (דף ו' ע"ב) מפורש דביצא כולו מודה ר"ע דמועלין בו כדאמר ריו"ח שם, ואפשר ליישב זה בדוחק כיון דר' אסי פליג על ריו"ח שם כמש"כ התוס' במנחות (דף י"ב ע"א) ד"ה הני מילי ע"ש וכיון דרבא מתרץ לעיל דברי רב אסי אימא על העומד לאיבוד וכו' מסתברא דס"ל כוותיה וא"כ הו"ל לאשמעינן כאן להדיא ביצא כולו דאין מועלין בו וע"ש לעיל שכתבתי דלדעת הרמב"ם לפמש"כ הכ"מ גם ר"פ דקאמר שם דבדם מודה ר"ע דאין זריקה מועלת ליוצא חולק על ריו"ח עיי"ש, גם מש"כ התוס' כאן דבאימורי קדק"ל אין מעילה מיד אחר שהעלן [רש"י פי' דבעינן עכ"פ שמשלה בהן האור קצת והן דברי רגמ"ה ודבריהם מוכרחים דאל"כ קשה מאוד מזבחים דף פ"ה ע"ב ע"ש] והקשו דמ"ש מאימורי חטאת ואשם דמועלין בהן עד שיצאו לביה"ד ותירצו דבאימורי קדק"ל לא בעינן הוצאת הדשן בבגדי כהונה ואפי' הרמת הדשן לא בעינן, הקשה הקרן אורה דזו מנין להם דפשוט משמע דבכל העולין למזבח יש מצוה זו, גם קושיתם מקטורת לאחר שעלה תמרתו כתב הקרן אורה דלקמ"ד דדוקא בעולין על המזבח בעינן הרמה והוצאה, אבל קטורת עיקר המצוה היא ההקטרה וכיון שעלה תמרתו נגמר מצותו וכל זה צ"ע, ועיין מש"כ כאן בזה בפי' קדמון הנדפס בש"ס דווילנא אחר מס' מדות עיי"ש, ובספר מקור ברוך סי' כ"ב:

גמ' איכא מצוה להפוכי בצינורא, דנהי דאין חיוב בדבר כמש"כ תוס' כאן אבל מ"מ מצוה איכא כמפורש בקרא שמות כ"ז ג' ומזלגותיו עיי"ש ברש"י וזה פשוט:

במשנה הקומץ והלבונה וכו', דע דמשנה זו לצדדין קתני כמש"כ התוס' בשבועות (דף י"א ע"א) ד"ה אלא מעתה דהא דתנן הכא קדשו בכלי הוכשרו לפסול בטבו"י ובמחו"כ ובלינה לא קאי אקומץ רק אאינך, דהרי כל מנחה נתקדשה כבר בכ"ש קודם קמיצה כמפורש במשנה דלעיל, וא"כ גם קודם קמיצה כיון שהניח כולה בכ"ש הוכשר לפסול

בטבו"י וכו' ואין לומר דהא דתנן דכל מנחה מתקדשת בכלי שרת קודם קמיצה הוא רק לענין לכתחילה אבל בדיעבד אם קמץ קודם שקדש כולו בכ"ש נמי כשרה דזה אינו, חדא דבסוטה (דף י"א ע"ב) מקשה הש"ס אהא דאיתא שם דקומץ ונותנו בכ"ש למ"ל הא קדשה חדא זימנא, ואם איתא מאי פריך הש"ס דילמא אה"נ דאם קדשה כולה בכ"ש לא בעי תו להניח הקומץ בכ"ש כר"ש דס"ל הכי באמת במנחות (דף כ"ו ע"א) והא דקאמר דנותנו להקומץ בכ"ש מיירי היכא דלא הניח כל המנחה בכ"ש דכשר בדיעבד צריך להניח עכ"פ הקומץ בכ"ש, אלא ע"כ דהנחת כל המנחה בכ"ש מעכב גם בדיעבד, ועוד דכן מפורש ברש"י וברע"ב במשנה דמנחות (דף כ"ו ע"א) לענין דיעבד דהמנחה כולה בעי כ"ש וזה פשוט, וביומא (דף כ"ט ע"ב) בתוס' ד"ה נהדריה כתב המהרש"א בדרך אפשר דס"ל לרש"י דקידוש כל המנחה בכ"ש אינו מעכב בדיעבד וזה אינו כמו שהוכחתי והמהרש"א בעצמו שם נראה דנחית לזה ומשו"ה כתב רק בדרך קצת קשה עיש"ה, וכתבתי זה מפני שהתפא"י במשנה דכאן כתב דקידוש כל המנחה בכ"ש אינו מעכב בדיעבד, ולכן הוא רוצה לומר דלא כהתוס' בשבועות שזכרתי, ואין זה נכון כמו שנתבאר ומוכרחין אנו לומר כהתוס' בשבועות דמשנתינו לצדדין קתני, וראיות התפא"י דאין כ"ש מעכב בכל המנחה דיעבד בקל יש לדחות וקצרתי ועוד נדבר בזה לקמן:

שם. והקטורת ביומא (דף מ"ח ע"א) איתא בעי רב פפא חישב בחפינת קטורת מהו מפגל או לא ת"ש הוסיף ר"ע הסולת והקטורת וכו' שאם נגע טבו"י במקצתן פסל א"כ קס"ד מדפסל בטבו"י פסל נמי לינה ומדלינה פסלה מחשבה נמי פסלה, והקשה רש"י ז"ל שם דאמאי שביק למתניתין דתנן בה להדיא דהקטורת פסיל בהו לינה ונשאר רש"י בקושיא ע"ש, והתוס' וכן התו"י שם תירצו דמתניתין איירי בקטורת דכל השנה דחשיבא קידוש כלי דידה לאפסולי בטבו"י ובמחו"כ ובלינה אבל קטורת דיוהכ"פ דמן הדין מצוותו בחפניו אימא דלא תפסול בלינה ע"י קידוש כלי, ור"י תירץ דבמשנתינו אפשר לומר דהא דפסלה לינה הוא מדרבנן ואע"ג דקתני סיפא וחייבין עליהן משום נותר וטמא היינו נמי מדרבנן ע"ש שהאריכו בזה, ועוד כתבו דאין להוכיח ממשנתנו די"ל דהא דקתני קדשו בכלי הוכשרו לפסול וכו' ובלינה לא קאי אקטורת אלא אשארא ולהא מילתא לחודא קתני קטורת דמועלין בה משהוקדשה, תדע דלא קאי אקטורת דהא קתני קדשו בכלי הוכשרו לפסול בטבו"י וקטורת אפי' נתנה רק במכתשת הוכשרה לפסול בטו"י, מיהו י"ל דאין זה הוכחה דאפשר דקדשו בכלי הוכשרו קאי נמי אקטורת דבקדושת מכתשת הוכשרו רק לפסול בטבו"י ובמחו"כ ובקדושת כלי דמחתה נפסל גם בלינה, והא דפריך בשבועות (דף י"א ע"א) אלא מאי קדוה"ג היא תפסל בלינה אלמה תנן וכו'

קדשו בכלי אין לא קדשו בכלי לא ממנ"פ דייק שפיר, דאי אקטורת נמי קאי א"כ משמע דדוקא קדשו בכלי נפסל בלינה, ואי לא קאי אקטורת ואפי' קדשו בכלי נמי לא מפסיל בלינה בקטורת כ"ש דקשה דאמאי לא יפסל בלינה אחר שקדשו בכלי, ולמאי דפשיט שם דפסיל בלינה ממשנה דעדיות וכן פסק הרמב"ם שפיר י"ל דקדשו בכלי הוכשר לפסול בלינה קאי נמי אקטורת, מיהו לענין לפסול בטבו"י ודאי דלא בעינן בקטורת קדשו בכלי דמשנתנה במכתשת מתחילת השנה נפסלת שפיר בטבו"י והא דנקט קדשו בכלי הוא משום הנך אחרינא דנקט בהדה דלא מפסלא קודם קידוש כלי עכ"ד, ועיין במהרש"א שם ובתוס' שבועות (דה י"א) ד"ה אלא מעתה וד"ה הואל וצורתה ועכ"פ גם כאן הוכיחו התוס' דמשנתנו לצדדין קתני, ודע עוד דהא דמסיק המשנה כאן דפגול בקטורת ליכא לשיטת הרמב"ם ורש"י גם בקטורת דיוהכ"פ ליכא פגול ולשיטת התוס' ביומא (דף ז') וזבחים (דף כ"ג) ומנחות (דף כ"ה) דהיכא דליכא פגול גם פסול ליכא, הא דמסיק ביומא (דף מ"ח) שם דאם חפן במחשבה פסלה ע"כ לומר דהוא גזה"כ מג"ש דמלא מלא כמש"כ התוס' שם (דף מ"ח ע"ב) סוף ד"ה חישב, ומה שכתבו התוס' ביומא שם דף מ"ח ע"א ד"ה מי יליף דבהליכה והקטרה פשיטא דיש פגול ע"כ דזהו רק לבן עזאי דס"ל קרבן שאינו נאכל פוסל בו מחשבה דשלא לשמן ולכן כשמפגל פסול מיהו הוה מקו"ח ודו"ק:

שם. **ומנחת** נסכים, דע דשני מיני נסכים מצינו האחד מה שצריך להביא עם הקרבנות מנחתם ונסכיהם כמדובר ומביאן ביחד עם הקרבן, והשני נסכי נדבה כדקיי"ל דמתנדב אדם מנחת נסכים בלא קרבן, וכן אם הביא נסכי הקרבן אחר הקרבן כמה ימים דקיי"ל מביא אדם קרבנו היום ונסכיו לאחר עשרה ימים, והנה באופן השני דמביא עתה רק נסכים בלא קרבן לכו"ע משהוקדש בכלי הוכשרו לפסול בלינה, אבל באופן הראשון נסכים הבאין ביחד עם הזבח יש בזה מחלוקת רש"י ותוס' במנחות (דף ט"ו ע"ב ודף ע"ט ע"א) דלרש"י אף שנתנן בכלי שרת הוה חולין והתוס' ס"ל דגם בזה משנתנו בכלי נפסל בלינה, והתוס' בסוכה (ס"פ לולב וערבה) ס"ל בזה כרש"י, והמפרש כאן שהוא העתקת פי' רגמ"ה כמו שהודעתי זה כמה ס"ל בזה כהתוס' במנחות שהרי כתב כאן ד"ה מנחת נסכים היינו מנחה הבאה עם הזבח עכ"ל וכן הוא בפי' רגמ"ה כאן. ודעת הרמב"ם בזה צ"ע עיין בה' מעה"ק פ"ב הי"ב ובה' פסוהמו"ק פי"ב ה"ו ובתוי"ט מנחות פ"ז מ"ד, ועיין זבחים (דף מ"ג ע"א) במשנה שם וקצרתי:

שם. **ופגול** אין בה, דע דכל הני דקחשיב תנא דמתניתין עד כאן לכאורה לא שייך בהו פגול כלל דהרי אי אפשר לפגל רק בד' עבודות שחיטה וקבלה הילוך וזריקה בקרבן או

קמיצה ומתן כלי הילוך והקטרה במנחה, ובהני קמיצה ליכא ומתן כלי דידהו לא אשכחן דאקרי עבודה שהרי במנחת ישראל נמי לאו עבודה היא דרק מתן כלי דקומץ עבודה היא והכא קימץ ליכא, ובהקטרה הרי לא שייך מחשבת פגול רק לאכול שיריים למחר ובהני הרי ליכא שיריים, ולולא מסתפינא הוה אמינא דלר"ש דס"ל במשנה דמנחות (דף כ"ו ע"א) דמתן כלי בקומץ אינה עבודה המעכבת ורק מתן כל המנחה בכלי מעכבת עיי"ש ברש"י והרע"ב, א"כ לדידיה במתן כל הכלי במנחת ישראל דוקא מפגלין ולא במתן קומץ בכלי שרת, וא"כ לדידיה גם בהני דקחשיב במשנתנו שייך פגול כגון שחשב בשעת הנחתן בכלי ע"מ להקטירן למחר, אך אכתי צע"ג בזה וגם זה לא יספיק לפום רהיטא לדעת פיהמ"ש להרמב"ם שם שכתב דלר"ש כל נתינת כלי אינו מעכב כלל אפי' נתינה הראשונה וצ"ע:

והנה שנה לנו כאן התנא תרי גוונא קדשים שאין בהן פגול, חדא דבר המתיר לאחרים כקומץ ולבונה ודם דאע"ג דבשיריים ובשר ובאימורין יש פגול מ"מ בהמתירין עצמן ליכא לאו וכרת דפגול, אבל מ"מ גם בהמתיר יש לאו דפסולי המוקדשין כמש"פ הרמב"ם פי"ח מה' פסוהמו"ק, והשני הני דליכא בהו מתיר כלל כקטורת ומנחת כהנים וכו' ובהני לא מבעיא דלית בהו לאו וכרת דפגול אלא אפי' פסול אין בהן ע"י מחשבה דחוץ לזמנם וכשרים הם לגמרי כמש"כ התוס' בזבחים (דף כ"ג ע"ב) ד"ה הא אינו נושא וכו' ע"ש, והמל"מ בה' פסוהמו"ק פי"ח ה"ז שכתב דהרמב"ם מחולק עם התוס' באכל מן המתיר עצמו דלהרמב"ם לוקה אפי' במחשבת חוץ למקומו ולהתוס' אפי' פסול ליכא ע"ש, דבריו קשים להולמן דודאי דאוכל המתיר עצמו לוקה לכו"ע משום פסוהמו"ק בין במחשבת חוץ לזמנו ובין במחשבת חוץ למקומו דכיון דהמנחה עצמה פגול נפסל גם הקומץ ולא בעינן לזה כלל הקו"ח משלא לשמו, אבל מנחת נסכים דאין לה מתירין כלל ודאי דגם להרמב"ם ליכא פסול כמש"כ התוס', וכ"כ הקרן אורה בזבחים (דף מ"ג) והתפלא עוד שם על המל"מ שכתב שם בריש דבריו שם דלרש"י ור"ת אין חייבין על הקומץ משום נותר וטומאה קודם הרצאה ע"ש והרי מפורש במשנה דזבחים דדברים שאין חייבין עליהם משום פגול חייבין עליהם משום טומאה חוץ מן הדם, וכן מפורש גם במשנתנו דחייבין עליהן משום נותר וטומאה ופגול אין בהן ואין בזה מחלוקת בין הרמב"ם לבין רש"י ור"ת, ואם דממשנתנו לענ"ד יש לדחוק דלצדדין קתני אבל ממשנה דזבחים ודאי הדבר מוכרח דהרי קתני רק חוץ מן הדם ואכתי הדבר מ"מ צ"ע:

ולהבנת המשנה אזכיר דרש"י במנחות (דף י"ד) הקשה דלמ"ל בקומץ טעמא דאין בו פגול משום דאין לו מתירין תיפוק ליה משום דאם יאכל הקומץ הרי גם בשיריים לא

יהיה עוד דין פגול שהרי לא קרב המתיר כמצותו, ותירץ דמיירי שהוצת האור ברובו דחשוב כמאן דקרב ע"ש, והתוס' הקשו דא"כ פקע גם פגולו, ותירץ ר"ת דבקומץ אה"נ דאין הטעם משום דאין לו מתיר רק משום דלא קרב המתיר כמצותו, ובזבחים (דף מ"ג) כתבו התוס' עוד תירוץ דלענין המתיר עצמו קידוש הכלי הוה ההרצאה עכ"ד ע"ש והנני מקצר בזה לפי שהבאתים להבנת משנתנו לבד בפשוטה:

גם זאת צריך אני להודע דמש"כ לעיל ד"ה הקומץ והלבונה בשם התוס' בשבועות (דף י"א) דקדשו בכלי הוכשרו לפסול בטבו"י ובמחו"כ ובלינה לא קאי על הקומץ דהא כבר הוקדש כל המנחה בכלי קודם קמיצה לאו כו"ע הכי איתי להו, דהתוס' ישנים ביומא (דף כ"ט ע"א) ד"ה ומנחה שנקמצה כתבו דלינה קאי גם אקומץ והקושיא שהקשו ממשנתנו דלעיל דמפורש דמנחות משקדשו בכלי הוכשרו גם ללינה לאפסולי גם קודם קמיצה לקמ"ד, דלא דמי לינה דהכא ללינה דהתם, דלינה דהתם פירושו שנפסלת בעלות השחר אבל לינה דמשנתנו פירושו בשקיעת החמה, וסברא טובה היא שהקומץ נפסל בשקה"ח דהרי קומץ במנחה הוא דומיא דדם בקרבן ובכמה דוכתא בזבחים מפורש דדם נפסל בשקה"ח עכ"ד, ולענ"ד זהו מחוורתא רק שהלשון אינו ממותק כ"כ דהתנא יקרא לשקה"ח לינה וצ"ל דאגב אינך נקט לשון זה, אך שבתי וראיתי דכל הנך דחשיב תנא במשנתנו כולן נפסלין בשקה"ח כמש"פ הרמב"ם פ"ד ה"ד מה' מעשה הקרבנות להדיא וביאר יפה בזה המל"מ דבריו פ"א סוף ה"ג מה' תמידין ומוספין ע"ש, וצ"ל דמשום דאינו רשאי לשורפן עד שתעובר צורתן ע"י הלינה משו"ה קרי לה התנא לינה, אבל עכ"פ זה ברור לדינא דכל הנך דקחשיב תנא כאן נפסלין בשקה"ח ואין זה ענין ללינה דתנן במשנה הקודמת כמש"כ התוס' ישנים שהבאתי עד שאני תמה למה לא העירו בזה התוס' בשבועות שהבאתי והתוס' יו"ט כאן וכן התוס' ביומא (דף מ"ח ע"א) וצ"ע, והנה התוס' כאן ד"ה קדשו בכלי וכו' הנדפס לעיל (דף ח' ע"א) כתבו וז"ל ולא נקט קדשו בכלי משום קומץ דמעיקרא נמי וכו' והוכשר לפסול בטבו"י וכו' עכ"ל, ומדלא הקשו רק מטבו"י וכן ממחו"כ ולא מלינה נראה דס"ל להתוס' כאן כהתוס' ישנים דיומא שזכרתי דלינה דהכא הוא ענין אחר מלינה דמשנה הקודמת דלינה דהכא היא שקה"ח, ולפ"ז אפשר לגרוס בסוף דבריהם אלא אגב לינה דנקט קדשו בכלי חל ליה ואל תתמה שהרי בלאו"ה הגיהו המגיהים בדיבור זה הרבה ודו"ק ולענין אם העלן על המזבח קודם שקיעה אם פוסלת בו שקה"ח עיין זבחים (דף נ"ו ע"א) וברש"י ותוס' שם לענין דם ולענין קומץ עיין מנחות (דף כ"ו ע"ב) דמעלן עם מבוא השמש ואין השקיעה פוסלת בהן במזבח ע"ש ואכמ"ל בזה יותר:

והרווחנו בדברינו שהראנו דמשנתנו זאת יש דלצדדים קתני לה, לישב קושית התוס' בזבחים (דף מ"ו ע"ב) אהא דאיתא שם במשנה (דף מ"ה ע"ב) דר"ש ס"ל דאין חייבין על עצים ולבונה וקטורת משום טומאה כיון דלאו בני אכילה. נינהו ורבנן מחייבי גם עלייהו משום טומאה, וקאמר שם הש"ס אתמר ריו"ח ור"ל ר"א וריב"ח חד אמר מחלוקת בטומאת בשר [אם אכלן לעצים ולבונה טמאין לוקה משום לאו דוהבשר אשר יגע בכל טמא וכו' דאמר מר והבשר לרבות עלים ולבונה, רש"י] אבל בטומאת הגוף ד"ה אינו לוקה וכו', והקשו התוס' ד"ה אבל בטומאת הגוף וז"ל וא"ת והא אמרינן לעיל שלש כריתות בשלמים חד לדברים שאינם נאכלים ותפשוט לכל הפחות דריו"ח הוא דאמר כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו, ועוד דתנן במעילה גבי לבונה וחייבין עליה משום נותר וטמא [כצ"ל] וכו' ע"ש שכמעט שנשארו בקושיא, והנה קושיתם הראשונה י"ל דבאמת יהיה מכאן ראיה לגירסת הש"ס בשבועות (דף ז' ע"א) דר"א הוא דקאמר שלש כריתות בשלמים חד לדברים שאינן נאכלים כמה שהעיר הגאון הנפלא רי"פ ז"ל במקומו על הגליון, אך הקושיא השניה ממשנתנו עצומה מאוד דהרי אי אפשר לומר דלא אתיא לא כר"ש ולא כרבנן ואלא כמאן, אכן כיון שביארנו דעכ"פ לא פלטינן בלאו"ה מלומר דמשנתנו לצדדין קתני א"כ י"ל דגם טמא לא קאי אקטורת ולבונה רק אאינך, ולבונה וקטורת דקתני במשנתנו משום לינה קתני להו דנפסלין בשקה"ח ודו"ק היטב:

והנה הש"ס שם פריך והאמר מר והבשר לרבות עצים ולבונה ומשני לפסולא בעלמא, ופירש"י דהפסול הוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא אבל התוס' שם (דף ל"ד ע"א) ס"ל דהפסול הוא מה"ת, וכן פליגי בזה הרמב"ם והראב"ד ספ"י מה' טומאת אוכלין דהרמב"ם ס"ל כרש"י והראב"ד כהתוס' דהרמב"ם ורש"י ס"ל דחיבת הקודש דרבנן והראב"ד והתוס' ס"ל דחה"ק דאורייתא, ורבנן דר"ש לכאורה ודאי ס"ל דחיבת הקודש מה"ת עיין נו"ב מהדו"ק חיו"ד סי' ד' אלא דהרמב"ם פוסק כר"ש בפי"ח מה' פסוהמו"ק משו"ה פוסק שפיר דחה"ק דרבנן ועיין בנו"ב שם, ודע דהמל"מ פי"ח ה"ז מה' פסוהמו"ק כתב דלהרמב"ם עצים ולבונה לא נתמעטו אלא מכרת אבל מלקות חייבין ועיין גם בכ"מ סוף פי"ח שם, וא"כ י"ל דמשנתנו אתיא גם כר"ש דתנא דמשנתנו חייבין סתם קאמר וי"ל דלמלקות כונתו, ובזה תירץ שפיר בספר חובת הקודש מה שהקשו המפרשים בסוטה (דף כ"ט ע"א) דמקשה רכ כתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ודאי טמא הוא דלא יאכל הא ספק טמא יאכל ובסיפא כתיב והבשר כל טהור יאכל בשר ודאי טהור יאכל אבל לא ספק, והקשו המפרשים דילמא טומאת בשר שהיא בלאו ספקו מותר אבל טומאת הגוף שהוא בכרת חמור נמי ספקו שהרי כן היא גם שיטת הרמב"ם

דספק דאורייתא מה"ת לקולא וספק כרת מה"ת לחומרא כידוע והיא קושיא נאה, אך המרכבת המשנה תירץ דרב ס"ל כמ"ד ביבמות (דף קי"ט ע"א) דמה לי איסור לאו מה לי איסור כרת והרמב"ם פוסק כר"נ שם דמחלק בין לאו לכרת, ולכאורה התירוץ נכון אבל בסנהדרין (דף ס"ד) משמע דרב גופא ס"ל לחלק בין לאו לכרת כמו שהעיר המל"מ בפ"א מה' יו"ט הי"ז, ולדברי המל"מ י"ל דרב ס"ל דבעצים ולבונה ליכא אלא מלקות כדס"ל להרמב"ם ז"ל להלכה, וא"כ קרא דסיפא והבשר כל טהור יאכל דמרבינן מיניה בחולין (דף ל"ו) עצים ולבונה הרי איהו רק למלקות ולא לכרת מיירי נמי ושפיר א"כ פריך רב מרישא לסיפא וזה נכון ע"ד החידוד, אבל לדעתי תירוץ המרכבת המשנה נכון ומסנהדרין (דף ס"ד ע"ב) אין קושיא חדא דשם באחר שאינו בנו גם מלקות ליכא אלא ממון דבחבלה ודאי אי אפשר שלא יהא בו שו"פ ודו"ק, שנית דהב"ח גריס שם ר"פ ולא רב, ושלישית דהמל"מ הביא ממהרי"ק דדוקא בדבר האסור משום ספיקא שייך לומר מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת, אבל בדבר שהוא מותר מן הדין ומשום גזרה דרבנן מחמרינן או לכו"ע איכא למימר דבאיסור כרת החמירו ולא באיסור לאו, ובאמת הדבר מבואר ברש"י יבמות (דף קי"ט ע"א) להמתבונן בדבריו ומה שקשה ע"ז מיבמות (דף פ"ב) כבר עמדו ע"ז האחרונים וישבו שפיר ועיין שמן רקח ח"ב סי' ה' ובשערי חכמה שער ח' אות ז' פ"ש, והתם בסנהדרין רק גזרה דרבנן היא ולכו"ע מחלקינן בין לאו לכרת וא"ש אפי' אם בעלמא יסבור רב מה לי איסור לאו מ"ל איסור כרת, ועוד יש לי דברים נכונים בזה אבל משום שאין עיקרן כאן קצרתי בזה ולענין חיבת הקודש אי הוה מה"ת או מדרבנן עיין בדברינו ברישׁ פרקין מש"כ בזה:

דף י:

בגמ' טומאה שהיא בשתי וידיעות, זהו כרבי בשבועות (דף ד' ע"ב) וכר' ישמעאל ולא כר"ע שם דלא בעי שתי ידיעות, ופסקינן כר"י משום דאין הלכה כר"ע רק מחבירו ולא מחבריו והכא רבי נמי כר"י ס"ל ומשו"ה קאמר הש"ס כאן סתמא דבטומאה בעינן ב' ידיעות ועיין בתוס' יומא (דף ס' ע"א) ודו"ק:

ולשון זה הכלל כל שיש לו מתירין כתב המתן בסתר דלא מרבי כלום בזה הכלל דמשנתנו כאן, ואמת שיש זה הכלל שאינו מרבה כלום עיין תוס' יו"ט שביעית פ"ז מ"ד, אבל כאן שפיר י"ל דמרבה בזה הכלל כל קדק"ל שלא נזכרו במשנתנו משום דאין בהן מעילה קודם זריקה ודו"ק היטב:

ברש"י ד"ה הא כיצד וכו' ונותר אתיא חילול חילול מטמא עכ"ל, התוס' בקדושין. (דף ג') סוף ד"ה ואשה הקשו למ"ל תרי קראי למעט דם חד מנותר וחד מטומאה והרי ילפינן

נותר מטומאה בגז"ש דחילול חילול, וניחא להם דלא נאמרה ג"ש דחילול חילול אלא להחמיר ולא להקל עכ"ד, והדבר תימה דהרי בזבחים (דף מ"ה) ילפינן מג"ש זו דאין חייבין משום נותר וטומאה בקדשי עכו"ם הרי דיליף ג"ש זו גם להקל, וכן כתבו באמת התוס' בעצמם בחולין (דף קי"ז ע"ב) להיפך מדבריהם בקדושין, והתוס' בשבת (דף קל"ו) ד"ה דתניא כתבו שזהו חומרא שצריך קרבן, ובדוחק י"ל דזה תליא בדין חולין שנשחטו בעזרה דלמ"ד חולין שנבע"ז דאורייתא הוה הקרבן קולא ופטורו חומרא, ולמ"ד חשבע"ז לאו דאורייתא הוה חיוב הקרבן חומרא ופטורו היא קולא והסברא מובנת מאליה, וא"כ בזבחים שם דר"ש הוא דממעט קדשי עכו"ם מנותר וטומאה ור"ש הא ס"ל בקדושין (דף נ"ח) חשנבע"ז דאורייתא א"כ הוה פטור הקרבן חומרא ושפיר ילפינן מג"ש זו, אבל הסוגיא דחולין דאצטריך תרי קראי לדם למעט מנותר וטומאה הרי ודאי בלאו"ה אתיא דלא כר"ש דאיהו הא ס"ל אין איסור חל על איסור וא"צ קרא לדם כמש"כ התוס' בזבחים (דף מ"ה ע"ב) וי"ל דאזלה הסוגיא למ"ד חולין שנבע"ז לאו דאורייתא וא"כ פטור הקרבן הוה קולא ולא ילפינן מג"ש זו ויש להאריך בכלל זה בדוכתי טובא ואביא רק איזה מקומות, א) הנה הזכרנו התוס' בשבת (דף קל"ו) שכתבו דחיוב קרבן הוא חומרא ובחולין (דף יו"ד ע"ב) ד"ה אלא כתבו להיפך וז"ל שם, ועוד אף לקולא מטמאינן ליה לשרוף קדשים ולהביא קרבן אם נכנס למקדש עכ"ל הרי דהקרבן הוא קולא, ולדברינו א"ש, דבשבת שם הא קאי לר"י ור"י הרי ס"ל בפסחים (דף כ"ב) חולין שנבע"ז לאו דאורייתא משו"ה הוה חומרא, ובחולין שם אזיל למ"ד חשבע"ז דאורייתא משו"ה הוה קולא, ב) בנדה (ודף ע"ב) אמרינן אם הביאוהו לידי טומאה להחמיר לא יביאוהו לידי קרבן להקל ופירש"י להביא חולין לעזרה הרי דנחשב זה לקולא, ובשבת (דף ע"א) אמרינן מהו דתימא א"ר יהושע בין לקולא בין לחומרא קמ"ל דלקולא לא אמר הרי דקרבן חשבינן חומרא ע"ש, ולדברינו א"ש דהרי התוס' בזבחים (דף ס"ח) ד"ה אימר כתבו דר' יהושע ס"ל חולין שנבע"ז לאו דאורייתא משו"ה לשיטתיה חיוב קרבן ודאי חומרא הוא, ג) לכאורה קשה בהא דבכורות (דף כ') אמר ר' ישמעאל כי חייש לחומרא לקולא לא חייש וקשה איך יקריב הבכור ויביא חולין בעזרה, ולדברינו י"ל דס"ל חולין שנבע"ז לאו דאורייתא והוה רק חומרא וקצרתי מפני שהוא רק ע"ד הפלפול:

ודע דעל דם האיברים חייבין משום פגול נותר וטמא וחייבין עליהן משום מעילה, דהרי בזבחים (דף כ"ו ע"א) אמרינן ש"מ דם המובלע באיברים דם הוא ודחי משום שמנונית, ופירש"י דנפ"מ שאם הוא דם חייבין עליו כרת [וכ"כ רש"י עוד בהוריות (דף ז' ע"ב) לענין פר הדש"צ דבדם איברים חייבין מבואר דס"ל גם שם דחייבין עליו כרת דאל"כ

הרי אין עליו פר הדש"צ] והתוס' בזבחים שם הקשו דהרי בכריתות מפורש דדם איברים בלאו, ולכן פרשו התוס' דקאי לענין יוצא דלענין מעילה ופגול ע"ש, וא"כ למאי דדחי משום שמנונית ממילא דם האיברים אין דינו כדם לענין פגול ומעילה והרמב"ם פסק כדדחי הש"ס משום שמנונית, והסברא נותנת כן דהרי למה אין פגול בדם משום דאין לו מתירין ומעילה אין בו משום דלכפרה ניתן ולא למעילה, וא"כ דם האיברים שלא נתנו לכפרה ודם הנפש מתירו יש בו משום פגול ומועלין בו, וה"ה דדם העובר של קרבן למ"ד דדינו כדם האיברים עיין בר"ן בפרק בהמה המקשה יש בו מעילה, ואפשר לפ"ז לומר דדם הקזה של בהמת קדשים כיון דאמרינן בכריתות (דף כ"ב) שאין חייבין עליו כרת רק כל זמן שמקלח אבל ראשון ואחרון דשותת לא ואפי' לר"י דחייבין עליו כרת מ"מ ראוי לזריקה ודאי אינו משום שאינו דם הנפש ועיין פסחים (דף ס"ה) וא"כ יש מעילה בדם הקזה ראשון ואחרון, וא"כ יש לישב בזה דברי התוס' בברכות (דף ל"א ע"א) ד"ה המקיז דם שתמהו האחרונים על תירוצם ועיין בצל"ח שם, ולדברינו אפשר לישב בפשוטם, ואולי גם בדם עובר של קדשים נמי יש מעילה אפי' למאן דס"ל שהוא בכרת כיון שאינו לכפרה עכ"פ וקצרתי:

ודע דהא דאיתא בזבחים שם (דף כ"ו) דפסול משום שמנונית ולא אמרינן דלבטיל השמנונית ברוב הוא משום דנולד בתערובות כיבמה שרקקה דם כידוע וכ"כ המל"מ בהלכות שאר אבות הטומאה בפירוש, דנהי דהתורה התירה תערובות השמנונית בדם זריקה משום דאי אפשר בלאו הכי שע"כ יש בכל דם תערובות שמנונית, היינו דוקא כשאין בהשמנונית שום פסול זולת מה שאינו דם, אבל כשיש בהשמנונית פסול יוצא פוסל שפיר גם לדם הכשר כיון דאין שייך בו דין ביטול מפני שנולד בתערובות, ולהעלות השמנונית לשם עצים או מים אי אפשר כיון דלא שייך בהו ביטול עיין בתוס' זבחים (דף ע"ז ע"ב) ולענ"ד זה ברור וכתבתי זה מפני שראיתי להגאון החסיד בעל ליקוטי הלכות בזבחים שם נשאר בזה בצע"ג:

ובזה יש לי להעיר בחולין (דף ס"ח) באבר היוצא דאמר רב דהאבר אסור מקרא דבשר בשדה טרפה לא תאכלו, ושם (דף ס"ט) איבעיא להו לענין החלב מבהמה זו אם אסור מפני תערובות של אבר היוצא ולא אפשטא וקיי"ל ביו"ד סי' י"ד דהחלב אסור ע"ש באחרונים ובפ"ת סק"ג, אבל עכ"פ כל הבהמה גופה מלבד האבר מותרת, הרי רב בעצמו ס"ל בביצה (דף ל"ח) דבהמת השותפין לענין תחומין הרי היא כרגלי שניהם משום דקיינקי תחומין מהדדי, וא"כ ה"נ למה כל הבהמה מותרת הא יינקי כל אבריה מאבר היוצא, ואע"ג דיניקה מהאבר הוא דבר מועט כמש"כ הצל"ח בביצה שם מ"מ הרי בדבר

הנולד בתערובות לא שייך בטול, ובשלמא לפמ"ש הנו"ב הובא בפ"ת שם דדבר שנולד בתערובות לא בטיל רק מטעם רובא אבל בדבר הצריך ששים שפיר בטיל דששים לאו מטעם רובא הוא א"ש, אבל הרבה אחרונים אינם מסכימים לדברי הנו"ב האלה ולדידהו קשיא, אולם האמת בזה נלענ"ד דהכא קרא גופא האוסר אבר היוצא היינו קרא דובשר בשדה טרפה לא תאכלו, קרא זה גופא מתיר ליתר אברי בהמה דרק בשר שבשדה נאסר אבל יתר הבהמה מותרת, ובלאו"ה ע"כ לומר כן דאל"כ קשה הא רב בעצמו ס"ל בע"ז (דף ע"ג) דמין במינו במשהו ואיך התיר יתר הבהמה הא יינקי אברים מהדדי, ודעת רבים דלרב מין במינו במשהו מה"ת דלא כהריטב"א בע"ז שם שכתב דמדרבנן קאמר, ובפרט דשם האיבעיא אליבא דר"י קאי ור"י פשיטא דס"ל דמין במינו מה"ת לא בטיל מקרא דדם הפר ודם השעיר, וע"כ לומר כמש"כ דמקרא גופא חזינן דלא אסרה תורה רק אבר שיצא ולא שאר הבהמה, ואיבעית הש"ס הוא רק לענין החלב דלא מצינו בקרא לענין החלב היתר מפורש רק דיתר הבשר לא אסרה תורה, ואחר הימים ראיתי בספר דרכי תשובה ליו"ד סי' י"ד ס"ק כ"ט שהביא קושיא זו בשם שו"ת ריב"ם סי' קי"א וז"ל, דלפ"ז יהיה גם הבשר של זה העובר אסור מטעם הילוך הדם ההולך ובא מאבר לאבר ונתערב בכל הגוף וכו',, והשיב דזה ליתא חדא דממנ"פ אי לבישול הא נמלחה ויצא כל הדם וצלי משאב שאיב, ואין חשש רק לאכלו חי וזה לא שכיח ולא חש הגמ' ופוסקים להביאו, ועוד דלענין הדם ודאי מהני אם יש ששים בכל הבהמה נגד הדם של זה האבר עכ"ד, ואני תמה למה הקשה רק מדם ולא הקשה משמנונית המתערב בכל הגוף ועל שמנונית לא הועיל בתירוציו כלום ומפני שאין לי ספר שו"ת הריב"ם הנני מוכרח לקצר:

פרק שלישי

במשנה ולד חטאת וכו' עיין בספרי תקנת השבים (סי' צ"ב) מה שכתבתי לענין קושית התוס' בזבחים (דף קי"ב ע"א) ד"ה בשעיר נשיא לר"ש דס"ל דחמש חטאות המתות בחד מקום גמיר להו ובציבור כיון שאין ולד חטאת בציבור שאין ח"צ נקבה גם אינך ד' ליתנהו בציבור, דא"כ אמאי שעיר נשיא שהוא זכר וג"כ ליתא ולד חטאת גביה כשנתכפרו בעלים באחר אזיל למיתה, וכתבתי לתרץ קושיתם ע"ד החידוד ע"ש:

שם וחטאת שמתו בעליה, עיין בספרי תקנת השבים (סי' צ"א) לענין חטאת שמת בעליה לאחר שחיטת הקרבן קודם זריקת דמו אם נפסל החטאת, ופלפלתי שם בזה מעט ואיני רואה צורך להכפיל הדברים כאן מפני שהחפץ יעיין שם וימצא מבוקשו אולם לשון המפרש כאן ד"ה ולד חטאת וכו' והנך ג' מתות לעולם בין לפני כפרה בין לאחר כפרה עכ"ל והוא לשון הרגמ"ה ז"ל בפירושו, ודאי דלענין חטאת שמתו בעליה אין הלשון

מדוקדק דמה ענין חטאת שמתו בעליה לאחר כפרה, דאם כבר נזרק דם החטאת ואח"כ מתו בעליה הרי כבר כפרה החטאת כתיקונה וזה פשוט, והואיל דע"כ לומר דאין הלשון מדוקדק גם במפרש גם בפי' רגמ"ה ז"ל וגם ברע"ב כאן במשניות שכתב כלשון המפרש ורגמ"ה, טוב יותר למעט בדוחק ולומר דלאחר כפרה שכתבו כאן כונתם אחר שחיטה לא אחר זריקה כבכל מקום, ובאו להשמיענו דאם מתו בעלים אחר שחיטת החטאת נמי פסולה כיון דעיקר כפרה בדם ובשעת זריקת הדם כבר ליכא בעלים ואין כפרה למתים, וידעתי שגם זהו דחוק הרבה מ"מ כתבתיו כדי להעיר לב המעיין, ועיין כאן בגמ' בפירוש המפרש ורגמ"ה ואתה תחזה דשם לשון של המפרש מדוקדק מעט יותר מלשון פי' רגמ"ה, ודי בזה להעיר:

תוס' ד"ה ולד חטאת וכו', יסוד דבריהם הוא דרש"י ורגמ"ה כאן וכן רש"י בתמורה פירשו דמתניתין אתיא כרבנן דרבי דנמצאת תמימה קודם כפרה תרעה ואפ"ה כאן כיון דנמצא בע"מ או שעברה שנתה תמות והתוס' כאן וכן בתמורה הקשו דאדרבה ריבוי הריעותות גורמות רעייה לא מיתה, והתוס' בתמורה הקשו עוד הרי לר"א דאמר דאפי' רבנן מודו היכא דנתכפר בשאינה אבודה דאבודה תמות א"כ הכא לכו"ע תמות אפי' אם נמצאת תמימה כיון דנתכפר בשאינה אבודה, והתוי"ט ז"ל שם הקשה אדברי התוס' דמאי איריא לר' אבא אפי' לר"ה נמי והברכת הזבח השיג עליו ע"ש, לכן פי' התוס' כאן ושם דלרבותא נקט עברה שנתה או שנמצאת בע"מ בהדי אבודה דאע"ג דיש בה הרבה ריעותות מ"מ אפ"ה אזלה למיתה בנמצאת לאחר כפרה זהו תוכן דבריהם, ומה שיש להגיה בדבריהם עיין בחק נתן וביתר המגיהים, ודעת הרמב"ם כדעת התוס' עיין תפא"י במשניות בתמורה שם וכבר הקדימו הלח"מ בפ"ד מה' פסוהמו"ק ברוב דבריו ואין להאריך כאן בזה:

באו"ד וא"ת למאי דפרישית לא משכחנא ה' חטאות המתות וכו' לרבנן דר"ש אבל לר"ש ניחא שפיר עכ"ל, ועפ"ז י"ל דהא דפשיטא לן לר"ש דחטאת שכפרו בעליה תמות אפי' בהפריש לאחריות ולא מצינו כן מפורש בשום מקום דקאמר ר"ש הכי ועיין בתוס' פרק מי שהיה טמא, ולפי דבריהם ז"ל דהכא ניחא דע"כ ר"ש דקאמר בתמורה דחמש חטאות הלכתא גמירי לה וקחשיב שם עברה שנתה וכפרו בעליה בתרתי א"כ ע"כ צ"ל דכיפרו בעלים אפי' בלא אבודה תמות דאי באבודה דוקא א"כ היינו עברה שנתה לר"ל, אלא דאכתי קשה עברה שנתה אמאי חשיב לה באפי נפשה כיון דבעינן עמה כיפרו בעלים באחרת, וי"ל דהכי גמירי הלכתא דעברה שנתה אינו מגרע כח המיתה אבל דוחק הוא זה דא"כ אמאי לא חשיב נמי נמצאת בע"מ, ועוד בכל הסוגיא דתמורה (דף ט"ז) דפליגא ר"ל

ור' נתן אי ארבע גמירי למיתה או חדא לחוד ופריך התם למ"ד חדא גמירי לה וליחזי בהי גמירי, והשתא אי נימא דר"ש מודה לר"ל בעברה שנתה א"כ פשיטא דבהנהו דליתנהו בציבור גמירי לה, דאי בעברה שנתה וכפרו בעליה כיון דחדא גמירי למיתה ממילא אידך נמי למיתה אזלה, כגון אם עברה שנתה גמירי למיתה והיינו ע"י אבודה ונתכפרו באחרת א"כ ש"מ דכיפרו בעלים לחוד נמי תמות, אלא העיקר נראה דלר"ש עברה שנתה לחוד תמות ור"ל לא אמר אלא אליבא דרבנן וכ"כ התוס' בשם הרמב"ם ז"ל בסוף פרק מי שהיה טמא והשתא צ"ל דלרבנן לית להו מנינא דחטאות המתות, והא דאמרינן ארבע גמירי לה או חדא גמירי לה זהו אליבא דר"ש אבל לרבנן שלש גמירי לרעייה ואחת למיתה, ואפשר דכל הנך ג' דלרעייה כולן נאמרו בהנך דליתנהו בציבור ולהכי לא ילפי מזה דאין חטאת ציבור מתה משום דאין דנין אפשר משאי אפשר, אלא דלפ"ז תקשה לדידן דס"ל כרבנן דר"ש דלית להו מנינא דה' חטאות א"כ אמאי פסק כר"ש בהא דאין חטאת ציבור מתה הא לדידן תקשה וכי דנין אפשר משאי אפשר וכבר הארכתי בזה בתמורה שם ובנזיר, עכ"ל הקרן אורה וביתר דברי התוס' כאן עיין בבה"ז ובשמ"ק ריש פ"ד דתמורה (דף כ"א ע"ב) מש"כ שם בתוס' ד"ה ולד חטאת:

תוס' ד"ה מאי שנא וכו' התוס' לא היה לפניהם הגירסא מ"ש רישא אלא מ"ש סיפא דמיפלגי והכונה כמו בתמורה דפריך מ"ט לא תני להו אהדדי וק"ל:

דף יא

במשנה המפריש מעות לנזירותו לא נהנין ולא מועלין, במנחות (דף ד' ע"ב) פירש"י לא נהנין מדרבנן וכבר הקשו עליו באריכות בשמ"ק שם הנדפס בסוף המסכת והעלו דאיסור ההנאה הוא מה"ת מלאו דבל יחל, והרב תפא"י במשניות כאן כתב דהרמב"ם בפ"א ובפ"ד ה"ג מהלכות מעילה כתב דאיסור ההנאה הוא מדרבנן וזהו כרש"י במנחות שם, אבל לא מצאתי ברמב"ם שום משמעות לדבריו ובשיטת רש"י יש לומר דמחלק בין בהמת שלמים דאית בה איסה"נ מה"ת לדמי שלמים דאיסה"נ הוא רק מדרבנן ועיין מש"כ בזה בריש מכילתין בתוס' הראשון בעזהש"י:

שם מעות סתומין יפלו לנדבה, עיין מש"כ השמ"ק כאן בזה והועוד יש. לומר שכתב השמ"ק אזיל רק לשיטת התוס' ולא להמפרש ורגמ"ה ודו"ק:

שם ואין טעונין לחם, הטעם משום דכתיב ונתן על כפי הנזיר ונזיר הרי אין כאן, וכתב התפא"י כאן וז"ל וק"ל מדאמרינן בנזיר ממורט דפטור מהעברת תער (יומא דף ס"א) וכ"כ נקטעה יד העדים פטור דבעינן קרא כדכתיב (כבסנהדרין דף מ"ה ע"ב) א"כ ה"נ נימא שלא יביא כלל לשלמים דמדאי אפשר לקיים הקרא כדכתיב תתבטל כל המצוה

וי"ל דהכא שאני דכבר הוקדש המעות לשלמים עכ"ל, ובמחילת כבודו הגדול מאוד נראה דאשתמיטתיה שכבר הקשו כעין זה התוס' במנחות (דף פ"ט ע"ב) ד"ה שאם אתה אומר פסלתו וכו' שז"ל, תימה כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן וכו' הא כיון דבעי לחם ולא קידש הלחם יפסול וכו' וכן מפריש מעות לנזירותו ומת דאמרינן דמי שלמים יביאו בהן שלמים ואינן טעונין לחם, ולרבא ניחא דמשני בשלמא הנך עולות נינהו אי לא חזי לעולת חובה חזי לעולת נדבה ה"נ שלמים נינהו אי לא חזי לשלמי חובה חזי לשלמי נדבה אלא לאביי קשיא, ואפי' לרבא נמי קשה וכו' וי"ל דלחם לא דמי לנסכים דנסכים חשיבי טפי גוף הקרבן משום דקרב למזבח אבל לחם לא חשיב גוף הקרבן משום דאין בו למזבח וכו' עכ"ל, וממילא שמתורץ קושית התפא"י נמי וק"ל, ובעיקר הכלל דקרא כדכתיב האריך בשו"ת שיבת ציון סי' צ"ח למהר"ש לנדא ז"ל ובספר ארצות החיים להגאון מלבי"ם ז"ל סי' כ"ז סק"א:

ברש"י ד"ה מפני שהן ראוין להביא כולן שלמים כלומר בכל מנה וכו' ואי מייתי עלייהו קרבן מעילה אשתכח דקמייתי חולין לעזרה עכ"ל, וכתב ע"ז התפא"י במשניות כאן דלרש"י דוקא קרבן אינו חייב ואינו רשאי להביא משום חובע"ז אבל חומש מחויב הוא באמת לשלם דהא קיי"ל בדאורייתא אין ברירה ושמא זו שנהנה של חטאת היתה עכ"ד, אולם סתימת לשון המשנה משמע ודאי דפטור גם מחומש לענ"ד וכבר הבאתי לעיל (דף יו"ד ע"א) דברי התוס' בכריתות (דף י"ג ע"ב) ד"ה ואשם אחד והנתיבות בח"מ סי' כ"ח סק"ב כ"כ מעצמו דבקדוה"ג המעילה אינה מדין ממון גזל רק לכפרה, והא דכתבו התוס' בכתובות (דף ל' ע"ב) דתשלומי קרן וחומש דמעילה הוא משום גזל הקדש ולא משום כפרה היינו דוקא בקדושת דמים ומה שיש להעיר ע"ז מרש"י כריתות (דף כ"ג ע"א) ד"ה בגסה שכתב דנותר חזי נמי לגבוה מפני שאם עלו לא ירדו ומשמע דלא כהתוס' ישנים והגאון רע"א בגליון הש"ס העיר כבר ע"ז, דברנו לעיל שם (דף יו"ד ע"א) מזה והגאון רי"א זצ"ל בספרו עין יצחק חלק א' בסוף הספר כתב דיש לדחוק ולומר דכונת רש"י היא דכיון שאם עלו לא ירדו לא פקעה עדיין קדוה"ג מהן וע"כ מועלין בהן וכהתוס' ישנים, ועיי"ש עוד בסי' פ"א מה שפלפל בזה הג"מ רצ"ה בנו זצ"ל, וא"כ ודאי אלו היו מונחים כאן ג' חתיכות של חלב אחת של חטאת ואחת של עולה ואחת של שלמים וכולן לפני זריקת דם הקרבן והרי בשלמים אין מעילה לפני זריקה ונהנה מאחת מהנה ואינו יודע איזה היא, אפשר די"ל דאע"ג דקרבן אינו מביא מספק איסור חולין לעזרה אבל קרן וחומש צריך להביא משום כפרה שיתכפר על ספקו. אבל המפריש מעות לנזירותו שאין בהם רק קדושת דמים ובקדושת דמים הרי הקרן והחומש הוה רק משום דין ממון

ולא משום כפרה, וא"כ נהי דקרן אפשר שישלם אבל החומש הו"ל ככל איני יודע אם נתחייבתי דפטור מלשלם ודו"ק דכאן גם לצאת ידי שמים פטור ולא דמי להא דח"מ סי' ע"ה סעי' ט' דהתם הרי התובע טעין ברי משא"כ הכא דליכא תובע שיטעון ברי:

והנה בדעת רש"י אפשר לומר דכיון דכתב לא נהנין ולא מועלין בכל אותן המעות משמע דאפי' אם הוציא כולן נמי לא מעל, ומש"כ כלומר דבכל מנה ומנה מצינן למימר זה הפריש לשלמים לאו למימרא דאם הוציא כולן מעל אלא שיגרא דלישנא הוא, אבל התוי"ט כאן כתב דלרש"י אם הוציא כולן מעל והסכים לו המל"מ פ"ט ה"ג מה' נזירות מכח קושית המהר"י אלפנדרי על רש"י שכתב דיביא חולין לעזרה כיון שיש בכללן מעות שלמים, דמ"ש מהא דאבעיא לן פ"ק דתמורה היא שלמים וולדה חולין מי הוה חולין בעזרה ופשיט דכיון שאינו יכול לשחוט בהמה זו רק בעזרה לא איכפת לן לולדה, וע"כ לומר כהתוי"ט דכונת רש"י היא רק בנהנה ממנה אחת דאיכא למימר דאין כאן מעילה כלל, אבל אם הוציא כולן דחייב מעילה על מנה דחטאת ועולה אף שנהנה בתערובתן גם משלמים ודאי דחייב להביא קרבן מעילה דדמי להא דתמורה הנ"ל ועדיף מינה, וא"כ לרש"י מיירי משנתנו באמר אלו לקרבנות נזירותי ג"כ ואפ"ה לא מעל אכל חדא, אבל התוס' ד"ה המפריש מעות כתבו דאף אם הוציא כולן נמי לא מעל משום דיכול להביא בכולן שלמים, דאינהו מפרשי דמיירי באמר אלו לנזירותי אבל באמר אלו לקרבנות נזירותי גם להתוס' אם הוציא כולן מעל, והנה המל"מ בסוף הל' איסורי מזבח הקשה דמאי פריך ר"ל בגמ' וליתני נמי הואיל ויכול להביא תורין שלא הגיע זמנן הא איכא איסור להקדיש מחוסר זמן לגבוה, ובתוס' כאן ד"ה מפני שהם וכו' כתבו דבני יונה שעבר זמנם כדי נסבה דלהא ודאי לא חיישינן שיביא דבר שלא יצא ידי חובתו בזה, אבל לתורים שלא הגיע זמנם ודאי חיישינן כיון דכשרים כשיגדלו משמע מדבריהם נמי דמותר להקדיש מחוסר זמן לגבוה, אולם לקמן (דף י"ב ע"א) ביארנו דיש לומר דאיסור להקדיש מחוסר זמן הוא רק בבהמות אבל לא בעופות ע"ש מילתא בטעמא ודו"ק:

שם ד"ה יצא לנחל קדרון מועלין בו מדרבנן אבל במקדש אין מועלין בו אפי' מדרבנן לפי שאין גוזרין גזרות במקדש עכ"ל, משמע דהענין הוא משום דאין שבות במקדש ואפי' באיסורין דחול ועיין בתפא"י במשניות כאן, אבל המהרש"א בשבת (דף מ"ב) כתב דדוקא שבותין דשבת ליכא במקדש, וגוף דברי המפרש כאן צ"ע דבזבחים (דף ע"ט) אמר רב זביד בגוזרין גזרות במקדש קמפלגי ור"פ אמר דכו"ע ס"ל דגוזרין ומסיק שם הש"ס דר"ז קשיא ואפי' לר"ז לת"ק דקיי"ל כותיה גוזרין, ולר"ת דגריס שם דכו"ע אין גוזרין דחו התוס' וגם רש"י גריס שם כגרסת הש"ס שלפנינו, והרי גם בריש מכילתין קאמר

רבה דמועלין דקתני מדרבנן והתם הרי במקדש איירי לאחר שחיטת הקרבן ולא אמרינן אין גוזרין גזרות במקדש, ולכן יפה עשה הרע"ב במשניות שלא הביא דברי המפרש האלה וגם בפירגמ"ה כאן ליתא דברים האלה, וכן מוכח בתוס' שבת (דף כ"א) ד"ה שמחת וכו' ע"ש וכן מוכח נמי בתוס' יבמות (דף פ"א ע"א) ד"ה רישא איסור לאו וכו' שכתבו דחתיכת חטאת דלא בטלה הוא משום דהוה חתיכה הראויה להתכבד דמניעת הבטול גביה הוא רק מדרבנן ומ"מ איתא במקדש לגבי כהנים ודו"ק, ובהגהות מהר"ץ חיות ביומא (דף ס"ט ע"א) הביא ג"כ ראיות דזולת שבותי שבת יש שבותין במקדש ודי בזה כאן:

באו"ד ונמכרין לגננים לזבל עכ"ל, הקשו בזה העולם הא קיי"ל דאין עושין סחורה בדברים אסורין ויש דס"ל דאפי' שלא לאכילה נמי אסור למכור עיין ביו"ד סי' קי"ז וזה לא מיקרי נזדמנו עכת"ד, ואין זה קושיא מכמה טעמים והעיקר הוא דהפרי תואר מתיר כל דם לסחור משום דאתקיש למים והוה גם לענין זה כמים דמותר לסתור בו, והנו"ב מהדו"ת סי' ס"ב קילס דבריו דאם מועיל היקש זה לר' אבוה להתיר דם בהנאה כבפסחים (דף כ"ב) כ"ש דמועיל להתיר איסור סחורה וכ"כ גם הח"ס סי' ק"ו ע"ש, ועיין בפסחים שם בתוס' ד"ה מה מים מותרין ובפר"ח ליו"ד סי' י"ב ובתב"ש ובביה"י שם שהאריכו בזה אולם להפרי תואר דבריהם מיותרין, ודע דאף שהמפרש ורגמ"ה והתוס' כאן כתבו דהא דיצא לנחל קדרון מועלין בו הוא מדרבנן, אין זה מוסכם מ"מ לכו"ע דהתוס' ביומא (דף נ"ט ע"ב) ד"ה לפני כפרה הביאו דר"ח כהן ס"ל דמועלין מה"ת וכ"כ עוד במנחות (דף נ"ב ע"א) ד"ה גזרו ביה מעילה ע"ש, והא דא"כ קשה קושית התוס' כאן מלשון הש"ס ביומא דקאמר עד כאן לא פליגא אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אין מועלין, תירץ המהרש"א ביומא שם דהא דקאמר לכו"ע מדאורייתא אין מועלין היינו מדין מעילת קרבן אבל אחר שהקדישו בי"ד אותו קתני בפ' ולד חטאת דמועלין בו ביצא לנחל קדרון עכ"ל, ומסתימת לשון הרמב"ם בפ"ב מה' מעילה הי"א דכתב סתם יצא לנחל קדרון מועלין בו מפני שהיה נמכר וכו' משמע ג"כ דמועלין מה"ת כשיטת ר"ח כהן ורק הראב"ד השיג שם וכתב דאינו רק מדרבנן כשיטת המפרש והרגמ"ה והתוס' כאן, גם הרב המאירי הביאו הרב מתן בסתר תמה על גדולי המחברים שכתבו דהך מעילה מדרבנן היא דהרי סתמא קתני מועלין בו דמשמע מדאורייתא, ואמנם יש להעיר עוד מהא דתנן בחולין (דף קי"ז ע"א) חומר בחלב מבדם שהדם אין מועלין בו אבל בדברי המהרש"א ביומא הנ"ל שפיר יתיישב גם זה ועיין בתוס' חולין שם וקצרתי והדבר מובן מאיליו דאם נימא דלאחר שיצא לנחל קדרון נמי אין מועלין בו רק מדרבנן, א"כ ע"כ הא

דתנן הדם בתחילה אין מועלין בו היינו דאפי' איסור דרבנן ליכא גביה עד שיצא לנחל קדרון דאל"כ מאי נפ"מ בין מעיקרא לאח"כ, ולהסוברים דאחר שיצא לנחל קדרון מועלין בו מה"ת א"כ י"ל דגם קודם שיצא לנק"ד עכ"פ איסור הנאה מדרבנן יש בו וזה פשוט:

תוס' ד"ה אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין וא"ת ונימא איפכא וכו' עכ"ל, לא הבינותי קושיתם דע"כ סמיך אהא דתרה"ד ועגלה ערופה הוה בכהכ"א ואין מלמדין ומיעוטא הוה דחוץ משני אלו אין מועלין לאחר שנעשה מצותן ושפיר מקשינן לפני כפרה כלאחר כפרה דאין מועלין, והיינו דחידש התרצן וכי יש לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו דע"כ גם המקשה ידע מסברא דלאחר שנעשה מצותו אין מועלין בו מדיליף ריו"ח לפני כפרה מלאחר כפרה, אלא דפריך אימא דאתי הקישא איפכא לומר לאחר כפרה כקודם כפרה דמועלין גם אחר כפרה, כיון דמצד הסברא קודם כפרה מועלין ולאחר כפרה אין מועלין מאי חזית לעשות ההיקש לקולא נעשהו לחומרא ומשני וכי יש לך דבר וכו' דהא אמעיט מב' כתובין הבאכ"א דלאחר שנעשית מצותו אין מועלין וא"כ ע"כ דלקולא מקשינן כ"כ הרב קרן אורה ואכתי צריך ישוב בדבריו, וקצרתי:

ש

באו"ד וי"ל דעגלה ערופה תוכיח וכו' עכ"ל, התוס' בחולין (דף קי"ז ע"א) כתבו דגם בדשן אין בו מעילה עד שעת התרומה ועמד שם הרש"ש וז"ל תימה והא מכולה מתניתין דמעילה (דף ט') מוכח דיש מעילה בדשן עד שתצא לביה"ד ובמעילה (דף י"א) ד"ה אין לא כתבו רק דע"ע תוכיח, שוב מצאתי ביומא (דף נ"ט ע"ב) ד"ה אין שדחו בעצמן הא דדשן כדכתבינן עכ"ל, אך באמת לא קשה מידי דהתוס' בחולין ס"ל דכמו דעגלה ערופה יש גבול להתחלת איסורה משעה שנראית לעריפה היינו משירדה לנחל איתן, ה"נ בדשן אין בו מעילה קודם הרמה רק משעה שנראה להרמה היינו בלילה כדאיתא ביומא דתרה"ד היא מעבודות הלילה משו"ה קודם הלילה אין בו מעילה ודברי אלה הנם נכללים בדברי המהר"ם לובלין בתוס' ד"ה ולא בחולין שם ודו"ק:

שם ד"ה תרי מיעוטי כתיבי תימה בחד מיעוטי הוה סגי וכו' לאפוקי פרה אדומה כדאמר פ"ק דחולין עכ"ל, הא דלא כתבו דאצטריך הערופה להא דילפינן בסוטה (דף מ"ו ע"ב) מהערופה דזקני העיר רוחצין את ידיהם על מקום עריפתה, הוא משום דכבר כתבו התוס' בחולין (דף י"א ע"א) ד"ה הערופה דמיתור הה"א דהערופה דהוה. מצי למכתב ערופה אנו לומדין דזאת בעריפה ואין אחרת בעריפה, ומדסמך העגלה להערופה אנו דורשין הערופה כשהיא שלמה, וא"כ עיקר תיבת ערופה להיא דרשא דסוטה אתיא,

וכאן הרי מהה"א יתירא דרשינן למיעוטא כדפירש"י, לכן דייקו התוס' וכתבו דלא מצי למשחק מהערופה פי' מהה"א יתירא דאצטריך למעט פרה אדומה שאינה בעריפה וח"ל **ולולא** תירוץ הר"ף ז"ל היה נראה ליישב ע"פ מה דאיתא במנחות (דף נ"א סע"ב) פרה שאין מועלין באפרה דאורייתא היא דתניא חטאת היא מלמד שמועלין בה, היא בה מועלין באפרה אין מועלין עכ"ל הגמ', וכתבו שם התוס' ד"ה ואין מועלין באפרה וז"ל, תימה תיפוק ליה דאפר הקדש מותר כדאיתא בסוף תמורה וכו' וי"ל דשאני הכא דכל מצותה לשרפה עומד ועוד נראה דטעם דהתם משום דכל דבר שנעשית מצותו אין מועלין בו אבל הכא אכתי לא אתעביד עכ"ל, חזינן מדבריהם דפרה אדומה אחר שנעשית אפר אם מקרי כבר נעשית מצותה יש פנים לכאן ולכאן, דלתירוץ הא' של התוס' גם האפר נקרא נעשית מצותן דאף שהאפר עומד עדיין להזאה על הטמאין מ"מ מצות הפרה כבר נגמר ויצאה מקדושתה וענין ההזאה הוא מילתא אחריתא ולא שייך להפרה עצמה, ולהכי הוכרחו לתרץ דשאני פרה דכל מצותה לשרפה קאי, והתירוץ הב' ס"ל דהאפר לא נקרא נעשה מצותו עד אחר ההזאה על הטמא וא"כ פרה אדומה לא נעשה מצותה עד אחר הזאה, ובפרה הרי קרא מפורש דאין מועלין באפרה וא"כ מיושב קושית התוס' כאן שפיר, דאלו לא הוה כתיב רק חד מיעוט כגון אצל תרוה"ד הוה אמינא דאפר פרה מיקרי כבר נעשית מצותה כדעת תירוץ הראשון של התוס' שם וגלי א"כ קרא דדוקא בפרה אדומה לאחר שנעשית מצותה אין מועלין בה הא הקדש אחר גם לאחר שנעשית מצותו מועלין בו, דאל"כ למ"ל מיעוטא דהיא גבי פרה אדומה והסברא דכל מצותה לשרפה עומד לא הוה אמרינן כלל, וא"כ היה לנו קרא דתרוה"ד מיעוטא לקולא וקרא דפרה אדומה מיעוטא לחומרא וכלל בידינו דלחומרא מקשינן, אבל השתא דתרי מיעוטי כתיבי להורות דלא נילוף לחומרא רק לקולא ע"כ לומר אחת משתי אלה, או דפרה אדומה לא מיקרי נעשית מצותה עד אחר ההזאה על הטמא או הסברא דכל מצותה לשרפה עומד ודו"ק:

ועוד י"ל. ע"פ הא דאמרינן בערכין (דף ה' ע"ב) אהא דאמר ר' יהודא דעכו"ם מעריך אמר רב חסדא אמר אבימי וערכו נגנז ופריך אלא מעתה לא ימעלו בה וכו' ע"ש, וא"כ כן דאליבא דר' יהודא קיימינן נמי הכא דאיהו הוא דס"ל בסנהדרין (דף ס"ו) דשני כתובין הבאכ"א מלמדין ואליביה הוא דמשנינן תרי מיעוטי כתיבי כמש"כ רש"י בפסחים (דף כ"ו ע"א) להדיא שפיר אצטריך תרי מיעוטי, דהא אי לא הוה כתיב רק חד מיעוט הוה אמינא דלא נמעט אלא דומיא דידיה דהוה דבר שנעשית מצותו וגם נגנז דגם בעלמא דבר הנגנז אין בו מעילה והוה תרתי לריעותא כלומר לפטורי, אבל דבר שנעשית מצותו לבד

כגון דם אחר זריקה דאינו טעון גניזה או דבר הטעון גניזה מעיקרא ולא נעשית מצותו כמו קדשי עכו"ם הוה אמינא דמועלין בהו, ולא דמי לחמש חטאות המתות דנתמעטו ממעילה מקדשי ה' ואינהו לאו קדשי ה' נינהו דשאני התם דמאבדינן להו בידים לגמרי, תדע דהרי הרמב"ם אע"ג דפסק בפ"א מה' ערכין דקדשי עכו"ם נגנזין מ"מ פסק בפ"ה מה' מעילה ה' ט"ו דמועלין בקדשי עכו"ם שהקדישו לבדה"ב ועיין בקצוה"ח סי' ר' מש"כ בזה, משו"ה אצטריך אידך קרא לומר דלא נילוף מינייהו כלל דנמעול בדכותייהו בעלמא, ואפשר דלזה כוונו התוס' בתירוצם בפסחים שם אלא שקיצרו מאוד בלשונם, ודע דהא דתירצו התוס' כאן דהערופה אצטריך דזו בעריפה ולא אחרת בעריפה לאפוקי פרה אדומה אין זה אליבא דר' יהודא כדמוכח בתוס' חולין (דף כ"ד) ע"ש ודו"ק:

דף יא:

בגמ' והרי תרומת הדשן דנעשית מצותו ומועלין בו, התוס' ביומא (דף נ"ט ע"ב) כתבו דהא דאמרינן דמועלין בתרוה"ד לאו דוקא הוא אלא איסורא בעלמא הוא דאיכא מקרא דושמו, אבל מעילה ליכא גביה דכבר נעשית מצותו, ולפי"ז הא דפריך הכא והרי תרוהד"ש וכו' אין הכונה לאחזוקי קושיא קמייתא ואימא מה לפני כפרה וכו' דהא גם בתרוה"ד אין בו מעילה, אלא דפריך לענין איסור הנאה נימא דהקישא אתי לגלוייא דלאחר כפרה נמי יש בו איסור הנאה מה"ת כמו תרוה"ד אף דפשט הסוגיא לא משמע הכי, והתוס' הביאו שם ראיה מעגלה ערופה דג"כ אין בה מעילה רק איסורא בעלמא עיי"ש בתוס' ובתוס' ישנים שם שהאריכו בזה וכן מבואר ברש"י קדושין (דף נ"ז ע"א) ד"ה ועגלה ערופה מאימתי נאסרת, ולשון התוס' בזבחים (דף מ"ו ע"א) ד"ה אין לך ובחולין (דף קי"ז ע"א) דמשמע דיש מעילה בע"ע ודאי דלאו דוקא הוא אלא איסור הנאה לחוד יש בה, ואמת הדבר דיש פדיון לעגלה ערופה ואפי' בלא מום כמש"כ המל"מ פ"י מה' רוצח מהתוספתא פ"א דפרה אבל מ"מ אין זה מכריח שיהא בו מעילה, דהרי קדק"ל שהוממו יש להם פדיון ומ"מ אין בהן מעילה מחיים ומעשר שני אפי' למ"ד דהוה ממון גבוה אין בהם מעילה ופדיון אית בהו, וכן קרקע של הקדש ומחובר לקרקע דאין בהן מעילה ומ"מ יש בהן פדיון, וה"ה עגלה ערופה אין בה מעילה ומ"מ פדיון יש לה לפי מה דס"ל התוספתא הנ"ל, אולם רש"י בקדושין (דף נ"ז ע"א) ובמהרש"ל ופנ"י שם מבואר דע"ע אין לה פדיון דאינה תופסת דמיה דלא כהתוספתא, ויש מקום לומר דזה תליא מהיכן דילפינן איסורא דע"ע מחיים דאי משעיר המשתלח ילפינן לה כדכתב רש"י בכריתות (דף כ"ה ע"א) הרי שעיר המשתלח נמי יש לו פדיון כשנסתאב עכ"פ,

ואי איסורה היא משום דכפרה כתיב בה כקדשים הרי יש קדשים שאין להם פדיון כלל ואכמ"ל בזה יותר:

וראיתי לבאר כאן דם הקדשים שאין מועלין בו ועניינו שצריך ביאור וכבר דברתי מזה גם בספרי תקנת השבים למס' מעילה, הנה הצל"ח בברכות (דף ל"א ע"א) כתב וז"ל, אמנם הנלענ"ד דהתוס' ס"ל דלא אמעוט דם אלא ממעילה אבל איסורא איכא גם לאחר שחיטה אפי' בקדק"ל, והרי הדם קודם זריקה כמו בחיי הבהמה שגם קדק"ל אף דלית בהו מעילה איכא איסורא דאורייתא כמפורש בתוס' נדרים (דף יו"ד) וברש"י פסחים (דף כ"ז ע"ב) גבי עצי שלמים וכו' וכן הדם וכו' איסורא דאורייתא איכא קודם זריקה, ואף דילפינן מיעוטי דדם ממעילה מדכתיב ואני נתתיו לכם וכו' כבר כתב רש"י בחולין בזה"ל שלכם יהא אלמא לאו קדשי גבוה הוא עיי"ש, ולמה לא פירש"י שלכם יהא שיהא מותר בהנאה אלא ודאי דהאי לכם אלכפר קאי שלענין כפרה יהא שלכם דלא אקרי קדשי ה' לענין מעילה, ותדע דהרי בפסחים (דף כ"ב) מקשה הגמ' על ר' אבוה והרי דם, ואי ס"ד דבדם כתיב לכם להתיר בהנאה נסתר קושית הגמ' וכו', אלא ודאי וכו' דוקא לענין מעילה דרשינן כן, וכך היא הכונה הוא בהוייתו יהא לענין קדושתו מה לאחר כפרה לא נקרא קדשי ה' כן לפני כפרה לא נקרא קדשי ה', אבל לענין איסור לא הוקש והרי הוא אסור בהנאה עד אחר זריקה וכו', ודע דעיקר דבר זה וכו' מצאתי לכאורה ספירה ע"ז מתמורה (דף ג' ע"א) תוס' ד"ה לא נהנין מדרבנן שם הקשו דלמה לן לומר שהוא מדרבנן ודילמא כיון דמרבינן דעכו"ם נודרים נדונ"ד כישראל א"כ אף אמעוט ממעילה נימא שיהא כשלמים דלא נהנין מדאורייתא אף ע"ג שאין בהם מעילה, וצ"ל דכיון דאין בהן קדושה לענין פגול נותר וטומאה אין בו קדושה לענין הנאה מה"ת עכ"ל, ולפי"ז הרי גם דם נתמעט מפגול נותר וטמא וכדלעיל ספ"ב] וג"כ ראוי שלא יהא בו קדושה לענין הנאה דאורייתא,, ונראה דשאני קדשי עכו"ם דאמרינן שלא נחית קדושה לענין זה כלל, אבל דם הרי בחיי הבהמה יש קדושה בדמה אפי' לענין מעילה וקו"ח לענין איסור דאורייתא וא"כ בשחיטתה אף דממעטינן מדין מעילה ושאר איסור תורה עכ"ל הצל"ח, ודבריו נכונים מאוד ואינם צריכין הסכם וחיזוק:

אכן א"כ לשיטת התוס' דס"ל דתרוה"ד אין בה מעילה רק איסור הנאה מה"ת כמש"כ לעיל בדיבור הקודם, מאי פריך הש"ס כאן והרי תרוה"ד הרי דם נמי איכא בה איסור הנאה מה"ת ורק ממעילה נתמעטה גם קודם זריקה ונימא באמת דהכי נמי לאחר זריקה מכח ההיקש אבל איסור הנאה לעולם יש בו בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה ובמשנתנו הרי רק אין מועלין בדם קתני ומנ"ל דאין בו איסור הנאה, ואדרבה נימא דההיקש אתי

בין לקולא ובין לחומרא דלפני כפרה מקשינן ללאחר כפרה לקולא דאין מועלין בו, ולאחר כפרה מקשינן ללפני כפרה לחומרא דאסור בהנאה מה"ת, אלא ע"כ דבתרוה"ד איכא מעילה נמי ונהי דעגלה ערופה אין בה מעילה רק איסור הנאה אין זה קושיא כ"כ, די"ל כמש"כ הרב קרן אורה דהש"ס ה"ק אין לך דבר שנעשית מצותו וישאר בקדושתו הראשונה שהיה בו קודם שנעשה מצותו כל אחד כפי ענינו. דבר שהיה בו מעילה קודם שנעשה מצותו לאחר שנעשית מצותו פקעה המעילה ממנו, ודבר שלא היה בו רק איסור הנאה בעלמא לאחר שנעשה מצותו פקע איסור הנאתו ממנו, ושפיר מביא הש"ס מעגלה ערופה דאע"פ שנעשית מצותה נשאר בה איסור הנאתה שהיה בה תחילה, וא"כ דברי התוס' והתוס' ישנים ביומא צ"ע:

והנלענ"ד דעיקר חידוש הצל"ח דדם אע"ג דאתמעט ממעילה מ"מ איסור דאורייתא יש בו תליא באשלי רברבי, דהנה בכריתות (דף ד' ע"ב) תניא כל חלב וכל דם לא תאכלו מה חלב לוקה שתים אף דם לוקה שתים דברי ר' יהודא וחכ"א אין בו אלא אזהרה אחת וכו' אלא אימא מה חלב לוקה שלש אף דם לוקה שלש, ומ"ש חלב דלוקה שלש דכתיב ביה הלין תרי לאווין ולאו דזרות הא תלתא דם נמי, אצטריך סד"א הואיל ואתמעט דם מטומאה לתמעיט נמי מזרות קמ"ל, והנה רש"י ז"ל גריס שם סד"א הואיל ואתמעיט דם ממעילה אתמעיט נמי מזרות קמ"ל, וז"ל רש"י שם דם אמעיט ממעילה וכו' ואימא כי היכא דאמעיט מזרות קרבן מעילה אמעיט נמי ממלקות דזרות קמ"ל, והתוס' במנחות (דף ע"ד) ד"ה לאו דזרות ביארו שיטת רש"י דההיקש קמ"ל דאף דאתמעיט דם ממעילה היינו רק מקרבן מעילה אבל מלאו דמעילה דאיכא מלקות במזיד לא אתמעיט, וזהו דוקא לר"י אבל לרבנן דלית להו היקש זה כדאיתא בכריתות שם גם ממלקות אתמעיט וא"כ מהיכי תיתי ביה איסור הנאה מצד מעילה, ובודאי דלפי"ז אין בדם גם איסור הנאה מה"ת לרבנן, אולם לשיטת התוס' דגרסי שם סד"א הואיל ואתמעיט דם מטומאה ולאו דזרות הוא לאו דוכל זר לא יאכל כי קודש הם, א"כ גם לרבנן איכא לאו דמעילה גבי דם דבהאי לאו לא פליגי ר"י ורבנן, והא דלא חשיב בכריתות שם גבי דם האי לאו דמעילה הוא משום דשייך גם בבשר וגם בהנאה בלא אכילה משו"ה לא חשיב ליה כמש"כ התוס' במנחות שם, ומיהו אף לשיטת רש"י דלרבנן ליכא בדם גם לאו דמעילה ומותר בהנאה מצד לאו דמעילה, מ"מ איסור הנאה דאיכא בשלמים מחיים אע"ג דודאי נתמעיט מלאו דמעילה וביארתי לעיל ברישׁ מכילתין בשם הראשונים ז"ל דהאיסור הוא משום בל יחל דברו, ודאי דבדם נמי איסור בל יחל דברו יש כל זמן שלא נעשית מצותו, ולאחר זריקה ודאי דלא שייך עוד איסור בל יחל כיון שכבר נעשית כל מצותו ודו"ק:

ולפ"ז אמינא דודאי לשיטת התוס' במנחות דלאו דמעילה איכא בדם גם לרבנן דר"י, ע"כ לומר דבתרוה"ד איכא מעילה נמי דאל"כ מאי פריך הש"ס והרי תרוה"ד הרי גם בדם איכא איסור הנאה מצד לאו דמעילה קודם ואפשר דה"ה נמי לאחר זריקה (אם לא דנימא כהקרן אורה הנ"ל וזה לא ניח"ל להתוס' ודו"ק), אבל להתוס' ביומא אזלי בשיטת רש"י דלרבנן דהלכתא כוותייהו לגבי ר"י ס"ל דאין בדם איסור כלל מצד מעילה דלגמרי אתמעיט והקישא דדם לחלב לא ס"ל, משו"ה פריך הש"ס שפיר והרי תרוה"ד דאית ביה איסור הנאה גם לאחר שנעשית מצותו ואמאי לא נימא לאידך גיסא מה קודם כפרה אית ביה מעילה אף לאחר כפרה כן ולמה אמרינן דאתמעיט גם מאיסור הנאה דמעילה דלפני כפרה כלאחר כפרה הרי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן, ואי דבאמת יש בדם איסור הנאה קודם כפרה מצד לאו דבל יחל הרי לאו זה ודאי דלא שייך לאחר כפרה ואינו ענין להה"קש כלל, וא"כ הקישא כי אתי ע"כ לענין לאו דמעילה אתי ונימא מה לפני כפרה איכא לאו דמעילה לענין איסור הנאה אף לאחר כפרה נמי כמו תרוה"ד ודו"ק ודאמרינן כאן משום דהוו תרוה"ד ואיברי שעיר המשתלח שני כתובין הבא"כ לדעת התוס' ביומא דתרוה"ד ליכא רק איסורא בעלמא א"ש, דגם באיברי שעיר המשתלח נראה דליכא רק איסור בעלמא אחר שנעשית מצותו כדיליף מקרא אבל לא מעילה, אבל לשיטת התוס' במנחות וכמו שביארנו ע"כ לומר דאיכא איסור וחיוב מעילה באיברי שעיר המשתלח דאל"כ לא הוו ב' כתובין הבאכ"א [וה"ה עגלה ערופה דאמרינן לקמן בגמ' דהוו ב"כ הבאכ"א עם תרוה"ד] וזהו דבר קשה להאמר כיון דכבר אינו קדשי ה' ורק מגזרה ילפינן דאסור בהנאה, ובאמת בכל שאר דוכתי המובא סוגיא זו ליתא הך דשעיר המשתלח בלתי כאן במעילה לבד, ומצד הסברא החיצונה לאחר הגרלה תיכף לא נקרא עוד שעיר המשתלח קדשי ה' ואין בו מעילה, ונהי דבהמפרש כאן איתא להדיא דמועלין ביה אבל ברגמ"ה איתא רק לשון דאין נהנין מהן אע"ג דבתרומת הדשן כתב בלשונו דמועלין בה ודו"ק בכ"ז היטב וכבר כתבתי בזה מעט בספרי תקנת השבים:

שם בגמ' הניחא לרבנן דאמרי והניחם שם מלמד שטעונין גניזה, המל"מ פ"ה מה' מעילה הקשה אמאי דפסק שם הרמב"ם דכתנות כהונה שבלו מועלין בהן וז"ל תימה הא קיי"ל כל דבר שנעשית מצותו אין מועלין בו, דדוקא בבגדי כה"ג כתיב והניחם שם וכו' דאם נימא דבגדי כה"ד ילפינן מבגדי כה"ג א"כ ליבעו גם גניזה כבגדי כה"ג, והא אמרינן בשבת (דף כ"ב) מבלאי מכנסי כהנים היו מדליקין וא"כ מנ"ל דאית בהו מעילה לאחר שבלו ונעשית מצותן, ואין לומר דדבר שנעשית מצותו רק מדאורייתא אין מועלין בו אבל מדרבנן מועלין בו, זה אינו דהרי התוס' בשבת (דף כ"א) ד"ה בית השואבה כתבו וז"ל

תימה איך שרי להדליק בשמחת בית השואבה הא לאו צורך קרבן הן ובגדי כהונה שבלו מועלין בהן עכ"ל, ואם נאמר דמעילתן היא רק מדרבנן הא י"ל דרק במדינה גזרו רבנן ולא במקדש כיון דיש בשימוש זה גם מצוה, והנה בפשוטו י"ל דהא דקיי"ל דבר שנעשית מצותו אין מועלין בו הוא רק בדבר שלא היה בו מעולם רק קדוה"ג כגון קדשי מזבח וע"ע דכיון דנעשית מצותן ואזדי לה קדושת גופן אין בהן שום קדושה כלל, אבל דבר הקדוש קדושת דמים שבא ממעות הקדש לא שייך גביה לומר דנעשית מצותו ושוב אין מועלין בו דהרי עכ"פ הרי נשאר הדבר ממעות הקדש לעולם וא"כ בגדי כהונה דממעות הלשכה הן באים כדאיתא ברמב"ם פ"ח מה' כלי המקדש ועבודתן מחנכתן לקדוה"ג, א"כ גם לאחר שנעשית מצותן נהי דפקע מהן קדוה"ג מ"מ קדושת דמים שלהן במקומו עומד דלא יהא אלא עצים ואבנים דהקדש דמועלין בהן, והא דאמרינן כאן דבגדי כה"ג הוא אחד מב' הכתובין הבאין כאחד לאו משום המעילה נקטיה אלא דבגדי כה"ג גם קדושת גופן לא פקע אחר שנעשית מצותן ובעו גניזה וזהו חידוש, וא"כ שפיר מקשו התוס' בשבת שם למה משתמשין בבגדי כהונה לשמחת ביהש"א בלא פדיון, ואין להקשות ע"ז מהא דזבחים (דף פ"ח ע"א) סכין מטרפת היה שם ונמנו עליה כהנים וגנזוה משמע דנשאר בסכין קדוה"ג דאי משום קדושת דמים היה להם למוכרה והתם הרי ג"כ דבר שנעשה מצותו. דיש לומר דכיון שנשתמש בו לגבוה גנאי הוא למוכרו או לפדותו לחולין ומשו"ה גנזוהו, משא"כ בגדי כהונה הא שמשו בהן בפנים לצורך שמחת בית השואבה וכעין זה כתבו התוס' במנחות (דף ט') ובכמה דוכתי, ועוד י"ל דהתם מיד שנשחז בפעם הראשון ראו שברזל שלה רכה ותפגום ואין זה כלל נעשית מצותה, אמנם אכתי אין זה האמת בישוב קושית המל"מ ויש סתירות לתירוץ זה מכמה מקומות, והישוב האמיתי בקושית המל"מ נדבר איה"ש להלן בסמוך, ומ"מ לא נמנעתי מלכתוב גם תירוץ הנ"ל משום דהסברא לא רחוקה מן הדעת וכל פטפוטי דאורייתא טבין:

שם משום דהוה עגלה ערופה ותרוה"ד בכהבכ"א וכו' הניחא למ"ד אין מלמדין אלא למ"ד מלמדין מא"ל, לכאורה קשה כיון דעגלה ערופה איסור בעלמא הוא ולא מעילה ממש עיין מש"כ לעיל בזה, א"כ אמאי לא משני הש"ס דהוה תרוה"ד וע"ע ושור הנסקל שלשה כתובין הבא"כ דלכו"ע אין מלמדין, וי"ל דלשיטה זו יהיה באמת ראיה מכאן לדעת ר"ת בב"ק (דף מ"ה) ובסנהדרין (דף פ') דשור הנסקל אינו נאסר מחיים רק לאחר שנסקל או נשחט אחר שנגמר דינו, משו"ה לא שייך לאחשביה בין הנך שגם לאחר שנעשית מצותן אסורין בהנאה ועשיית מצותן לא מפקיע מהן האיסור כיון דשור הנסקל אין נאסר בהנאה רק אחר שנעשית מצותו, וסברא זו כתבו כבר התו"י ביומא ד"ה ועגלה

ערופה קמא ואביאם לקמן והיא סברא נכונה מאוד. ובזה מתורץ מה דפסק הרמב"ם פ"י ה"ו מה' רוצח דעגלה ערופה ירידתה לנ"א אוסרתה אע"פ שעדיין לא נערפה וזהו דלא כרבא בכריתות (דף כ"ד) והרי רבא הוא בתרא והו"ל לפסוק כמותו ונדחק בזה הכ"מ שם. ולדברינו הרי מוכח מסוגיא דידן שהיא סתמא דגמ' בג' מקומות בש"ס כאן וביומא ובחולין דע"ע מחיים נאסרת דאל"כ איך חשיב ע"ע בהדי הנך דנעשית מצותן ואסורין ושור הנסקל לא חשיב עמהן, אלא דאכתי קשה דהרי מאן האי תנא דס"ל שני כתובין הבא"כ מלמדין הוא ר"י עיין ברש"י פסחים (דף כ"ו ע"א) ואיהו הא ס"ל דפטר חמור אסור בהנאה אפי' קודם עריפה כדאיתא פ"ק דבכורות, א"כ אכתי הו"ל לומר דתרוה"ד, וע"ע ופטר חמור הו"ל ג' כתובין הבאכ"א ולד"ה אין מלמדין ובכריתות (דף ז' ע"א) איתא מנין לכה"ג שנטל משמן המשחה שעל ראשו ונתן על בני מיעיו שהוא חייב שנאמר על בשר אדם לא ייסך והקשו התוס' שם דא"כ אמאי לא משני כאן דאיכא שלשה כתובין הבאכ"א דלכו"ע אין מלמדין ותירצו דשמן המשחה לא נעשה מצותו אע"ג דאיתיה עליו עיי"ש וכ"כ התוס' ישנים ביומא שם ד"ה וע"ע השני וכ"כ בכריתות הרב חק נתן ופלא שלא הזכיר שכ"כ התוס' אבל עכ"פ הרי הקשו גם התוס' כעין קושיא דידן דנימא תרוה"ד וע"ע ופטר חמור הו"ל ג' כתובין, ולמה שכתבו התוס' ישנים ביומא שם (דף ס') על קושיתם שהקשו שם אמאי לא חשיב ציפור השחוטה מציפורי מצורע, ותירצו שאין זה קדשים אלא מעשה חוץ אבל שעיר המשתלח נקדש בפנים ועגלה ערופה כפרה כתיב בה כקדשים עכ"ל עיי"ש וכ"כ התוס' בזבחים, א"כ ניחא נמי הא דלא קחשיב שור הנסקל אפי' אם נאסר מחיים וכן הא דלא קחשיב פטר חמור וכ"ז פשוט, ולענין שמן המשחה כתבו התוס' ישנים ביומא שם דהא לר"י קיימינן דס"ל בכהבכ"א מלמדין, ואיהו הא ס"ל פ"ק דכריתות דהסך לכהנים ולמלכים פטור דלא הוו זרים מעיקרא, וא"כ אין זה ג' כתובין הבאכ"א דאיכא למיפרך דשמן המשחה הוה איסור שאינו שוה בכל, ואי הוה כתיב שמן המשחה הו"א שאני שמן המשחה דאית ביה כרת ועיין בהגהות הגה"ח ר' יצחק חיות זצ"ל הנדפסין במשניות הגדולים דפוס ראם מש"כ כאן וע"פ דבריו יש לפלפל:

ואין להקשות לרבא דס"ל דאברי שעיר המשתלח מותרין וגם ס"ל דעגלה ערופה לאחר עריפה נאסרת, א"כ למ"ד ב"כ הבאכ"א מלמדין מנ"ל דבדם אין מועלין כיון דליכא תו תרי מיעוטי, דפשוט הוא כמש"כ כאן הרב קרן אורה דכיון דתנאי ג"כ פליגי בזה א"כ י"ל דמ"ד שני כתובין הבאין כאחד מלמדין ס"ל דעגלה ערופה מחיים נאסרת, ועוד האריך כאן הרב קרן אורה בענינים שאינם נחוצים לביאור הסוגיא לדעתי לכן לא הבאתים:

שם כתיב התם הערופה וכתיב החם ושמו עכ"ל הגמ', פרש"י ה"א קמייתי דהערופה יתירא וגם וא"ו בתראה דושמו מיותר למעוטי, וקשה א"כ מאי קעביד מאן דס"ל ב"כ הבאין כאחד אין מלמדין עם ב' מיעוטין האלה דמיותרין הן, ובקדושין (דף נ"ח ע"א) איכא שם כעין סוגיא דידן ממש והקשו שם המהרש"ל והמהרש"א ז"ל כקושיתנו ע"ש, וי"ל ע"ד החידוד דהנה כבר הבאתי לעיל קושית המל"מ פ"ה מה' מעילה דאמאי מועלין בבגדי כהונה שבלו הא נעשית כבר מצותן ואין לומר דילפינן להו מבגדי כה"ג א"כ ליבעו גניזה כבגדי כה"ג ולמה עשו מהן פתילות בשמחת בהשא"ב, וי"ל דגם בגדי כה"ג מותר לעשות פתילות וגניזה לאו דוקא וקרא דוהניחם שם אתי רק לאורויי דיש בהן מעילה גם אחר שנעשית מצותן, אבל על הרמב"ם קשה דאיהו פסק להדיא דמבגדי כה"ג אסור לעשות פתילות ש"מ דס"ל דגניזה ממש בעינן, ובגדי כה"ד פסק דעושין מהן פתילות וע"כ דס"ל דלא ילפינן בגדי כה"ד מבגדי כה"ג, וא"כ קשה למה בגדי כה"ד כשבלו מועלין בהן הרי נעשית מצותן, ואולם הרי התוס' כאן הקשו בד"ה תרי מיעוטי וכו' דלמ"ל תרי מיעוטי הרי בחד סגי ועיין במהרש"א בקדושין שם, ונתרץ הכל בחדא מחתא וקושיא חדא מתורצת בחברתה, דס"ל להרמב"ם דבאמת ילפינן בגדי כה"ד מבגדי כה"ג אבל הילפותא היא רק לענין מעילה אבל לא לענין דלבעו גניזה דמגניזה מיעטינהו קרא בהדיא, דלכאורה יש לדקדק להרמב"ם דס"ל דבגדי כה"ג גניזה ממש בעו א"כ כל מקום דכתיב גניזה הוה גניזה ממש ואסורין להשתמש בהן אפי' לצורך גבוה, א"כ למ"ד ב"כ הבאין כאחד מלמדין מנ"ל דכל דבר שנעשית מצותו אין מועלין בו הרי המיעוטין דהערופה ושמו י"ל דלא ממעטי רק מגניזה דכל דבר שנעשית מצותו לא בעי גניזה אבל מ"מ מעילה אפשר דאית ביה, אך הדבר נכון מאוד דאי למעוטי מגניזה לחוד הרי סגי בחד מיעוטא כקושית התוס' ולמ"ל מיעוט השני, אלא ע"כ דחד ממעט מגניזה וחד ממעט ממעילה נמי וא"כ דלגמרי ממעט קרא, ומיהו כל זה הוא למ"ד בכהבכ"א מלמדין אבל למ"ד אין מלמדין וסוגיא דעלמא כוותיה הרי הא דכל דבר שנעשית מצותו דלא בעו גניזה מב' כתובין הבאכ"א ידעינן, ואכתי מנלן דאין מעילה נמי אחר שנעשה מצותן וע"כ לומר דזה ידעינן ממיעוט אחד משני המיעוטים דהערופה וושמו, ואייתר מיעוט הב' למעט בגדי כה"ד מגניזה דלא נימא דאתקיש גם בזה לבגדי כה"ג, אבל לענין מעילה שאין ע"ז מיעוט מיותר ילפינן באמת בגדי כה"ד מבגדי כה"ג דאחר שבלו מועלין בהן ודו"ק שהוא רק ע"ד החידוד ועוד נדבר בזה:

נשוב ונשנה הלכה זו דהש"ס פריך הניחא למ"ד בכהכ"א אין מלמדין אלא למ"ד מלמדין מא"ל, וכתב רש"י בסוגיא זו בפסחים (דף כ"ז ע"א) אלא למ"ד מלמדין ר' יהודא ס"ל

כן בסנהדרין עכ"ל, ומדקדקין העולם דמאי בעי רש"י בזה והגאון מלבי"ם בהתורה והמצוה הקשה עוד יותר דאדרבה לר' יהודא לקמ"ד, דאיהו ס"ל בהדיא כרבנן דר' דוסא והוא עצמו הוא בר פלוגתיה עיין יומא (דף י"א) א"כ לדידיה איכא ג' פסוקים הבאין כאחד ותירוץ היופי עינים כאן ובפסחים שם דכונת הש"ס היא לשמאי הזקן דס"ל ג"כ בכהבכ"א מלמדין עיין בהגהותיו בש"ס דווילנא תמוה שהעלים עין מרש"י במקומו בפסחים שם שפי' להדיא דהכונה היא על ר' יהודא] וכבר כתובה קושיא זו בספר יעלת חן מהג"מ ר' שמשון זעליג זצ"ל וכתב שכן הקשה המהר"ם מטקטין בספר גבעת שאול, והגאון רש"ז הנ"ל תירץ דאדרבה רש"י בא לתרץ קושיא זו שהיא באמת קושית התוס' ביומא (דף נ"ט) ד"ה אלא למ"ד, ורש"י אזיל בזה לשיטתיה והתוס' לשיטתם, דהנה הגינת וורדים כלל י"ז מספקא ליה בהא דג' כתובין הבאכ"א לכו"ע אין מלמדין אי בעינן תרי כתובין מיותרין או בחד סגי, וכתב דזה תלי בטעמא דאי הא דב' כתובין הבאכ"א מלמדין הוא משום דמלתא דאתיא בקו"ח ומבנין אב טרח וכתב לה קרא בעינן ב' כתובין מיותרין, ולטעם התוס' ביומא דהוה פרשה שנאמרה ונשנית אין צריך רק כתוב אחד מיותר עיי"ש ועיין במלוא הרועים, וא"כ י"ל דרש"י ס"ל הטעם דטרח וכתב לה קרא ובעינן ב' כתובין מיותרין, וזה ברור דבשני כתובין הבאכ"א דתרוה"ד ובגדי כהונה רק קרא דתרוה"ד מיותר דקרא דבגדי כהונה הא צריך לגופיה לאשמעינן דבר חדש דכיון שעבר יוכ"פ ראשון אסור להשתמש בהן אפי' ביוכ"פ השני דזה הרי לא הוה מצינן למילף מתרוה"ד, אלא דקרא דתרוה"ד מיותר דכיון דגלי קרא בבגדי כה"ג דגם אחר שנעשית מצותן מועלין בהן ובעו גניזה ה"נ הוה ילפינן לתרוה"ד וזה פשוטו וגם בהא דקאמר הש"ס דהוה תרוה"ד ועגלה ערופה ב"כ הבאכ"א יש להוכיח ג"כ דקרא דעגע"ר אינו מיותר אליבא דר' יהדא רק תרוה"ד מיותר, דבבכורות (דף י"א) תנו רבנן פטר חמור אסור בהנאה דברי ר' יהודא ור"ש מתיר, וטעמיה דר' יהודא הוא דהוה בכלל בהמה טהורה ור"ש ס"ל דמיעט קרא עייש"ה, ואמר שם ר"נ ורש"ב מחלוקת קודם עריפה אבל לאחר עריפה מודה ר"ש דילפינן עריפה עריפה מעגלה, ואמר ר"נ מנא אמינא לה דתניא נאמר כאן וערפתו ונאמר להלן וערפתו מה להלן אסור וכו' למאן אי לריי"ה השתא מחיים אסור לאחר עריפה מבעיא אלא לר"ש, וקדחי הש"ס לעולם לריי"ה וסד"א עריפה במקום פדייה עומדת ומותר, וריו"ח ואיתימא ר"א אמרו עדיין היא מחלוקת, א"כ לריו"ח ור"א הברייתא היא לריי"ה ומ"מ אצטריך ג"ש דלא נימא עריפה מתרת כפדייה, וכן הוא בהדיא בירושלמי בקדושין, ולפ"ז לריי"ה הך דעגלה אינו מיותר דאי לא הוה כתיב קרא בעגלה לא הוה ילפינן לה במה מצינו מתרוה"ד דטפי הוה ילפינן בג"ש מפטר חמור דג"ש עדיפא

ממה מצינו, ובפטר חמור מצד הסברא העריפה מתרת כפדייה ומותר לאחר עריפה וממילא גם עגלה ערופה מותרת אחר העריפה, להכי אצטריך קרא לאסור בעגלה ערופה ושוב ילפינן בג"ש איפכא דפטר חמור ג"כ אסור לאחר עריפה, ובזה מתורץ קושית התוס' במה שדייק רש"י ז"ל בלשונו לומר דהוא ר' יהודה ולדידיה ליכא למימר דהוה ג' כתובין הבאכ"א דהרי רק חד קרא דתרוה"ד מיותר דקרא דבג"כ וע"ע אצטריך וכ"ז לרי"ה אבל לא לר"ש ודו"ק:

ועוד י"ל קושיא זו ע"פ מש"פ הרמב"ם דבגדי כהונה אין מועלין בהן וכשבלו מועלין בהן והקשה עליו המל"מ הבאתי דבריו לעיל ד"ה הניחא לרבנן וד"ה כתיב התם הערופה ותרצתי קושיתו בשני אופנים וכאן נאמר באופן אחר, דהנה כבר הבאתי שהתוס' ישנים ביומא כתבו דדבר שאין בו מעילה בשעת מצותו ורק לאחר שנעשה מצותו יש בו איסור לא נכנס בכלל ב' כתובין וגם לא נתמעט מהתרי מיעוטי וכ"כ הפנ"י בקדושין בסוגיא דצפורי מצורע) ולכאורה קשה להרמב"ם דבגדי כהונה בשעת מצותן אין מועלין בהן ורק כשבלו מועלין בהן איך קאמר הש"ס דבגכ"ה ותרוה"ד הו"ל בכהבכ"א הרי בגדי כהונה מעילתן היא רק אחר שבלו ונעשית מצותן, והפנ"י שם הרגיש בזה וכתב דבגדי כה"ג מועלין בהן גם קודם שבלו ודוקא בבגדי כה"ד אין מעילה, אבל דבריו תמוהין דהרי ההוכחה והטעם דאין מועלין בהן הוא משום דלא נתנה תורה למלאה"ש ועיין ביומא ר"פ בא לו כה"ג מבואר דגם בגדי כה"ג ניתנו ליהנות בהן דאטו הכה"ג מלאך הוא לפושטן מיד כהרף עין וגם מהמל"מ שם מבואר כן, אמנם הנלענ"ד בישוב קושיא זו בהקדם סוגיא דקדושין (דף נ"ד) דבמשנה שם ס"ל לר"מ במזיד קידש ובשוגג לא קידש ורי"ה ס"ל במזיד לא קידש ובשוגג קידש, ומפרש שם ריו"ח טעמא דר"מ דס"ל במזיד מתחלל ובשוגג אין מתחלל ורב אמר לא מצינו וכו' ומתניתין בכתנות כהונה שלא בלו לכך אין בהן מעילה בשוגג דלא נתנה תורה למלאה"ש, ת"ש מועלין בחדתין ואין מועלין בעתיקין רמ"א אף מועלין בעתיקין שהיה ר"מ אומר מועלין בשירי הלשכה ואמאי נימא הואיל ונתנו ליהנות מהן דהא חומת העיר משירי הלשכה הן באין, ומשני אימא רי"ה אומר מועלין בשירי הלשכה, והרמב"ם פוסק דאין מועלין בכתנות כהונה ואין מועלין בשירי הלשכה עיין פ"ה הי"ד וסוף פ"ו מה' מעילה, ולכאורה קשה דהא קיי"ל ר"מ ורי"ה הלכה כרי"ה ולמה פסק כאן כר"מ, ואולם האמת יורה דרכו דכל זה הוא אליבא דרב דמוקי המשנה בכתנות כהונה וצריך להפוך הברייתא אבל לריו"ח א"ל להפוך הברייתא ורב וריו"ח הלכה כריו"ח וכן משמע מהכ"מ שם, ובזה מבואר הסוגיא היטב דשפיר משני הש"ס דהוה בגדי כהונה ותרוה"ד ב' כתובין הבאכ"א, ואין להקשות כיון דבגכ"ה

בשעת מצותן אין מועלין בהם אין לחשבם בב' כתובין דהרי למאן קיימינן השתא למ"ד ב"כ הבאכ"א אין מלמדין והוא ר"מ בר פלוגתא דרי"ה, ולר"מ דמועלין בשירי הלשכה ה"ה בכתנות כהונה, ופריך דמ"מ אף לר"מ הניחא לרבנן אלא לר"ד מא"ל ומשני דהוה תרוה"ד וע"ע ב"כ הבאכ"א, והשתא פריך שפיר למ"ד מלמדין מאי איכא למימר ואין לומר דס"ל כרבנן דר' דוסא והו"ל ג' כתובין הבאכ"א כקושית התוס' ביומא, דלהכי מדייק רש"י דמ"ד מלמדין הוא ריי"ה וריי"ה הא ס"ל דאין מועלין בכתנות כהונה חדשים ולא הוו לדידיה בכלל ג' כתובין הבאכ"א, וממילא שפיר פסק הרמב"ם דמועלין בכתנות כהונה אחר שבלו דהא לא ממעטינן משני כתובין וכן מב' מיעוטים רק דבר שמועלין בו קודם שנעשה מצותו, וקרא דוהניחם שם מלמד רק דבגדי כה"ג טעון גניזה ובגדי כה"ד באמת לא בעו גניזה דלא ילפינן בגדי כה"ד מבגדי כה"ג, והא דמועלין בהן אחר שבלו הוא משום דהוו כשאר הקדישות ודו"ק היטב שהוא כפתור ופרח:

ואכתי פש גבן לבאר דלכאורה עיקר כלל זה שכתבו התו"י והפנ"י דדבר שאין מועלין בו רק לאחר שנעשית מצותו אינו נכנס בכלל ב' כתובין קשה, דהרי הסוגיא כאן אזלה לריו"ח ובחולין (דף פ"ב) איתא השוחט אותו ואת בנו ונמצא טרפה חייב ור"ש פוטר, וקאמר שם ריו"ח דע"ע אינה משנה דאינה נאסרת מחיים וא"כ איך מכניס כאן עגלה ערופה בכלל הב' כתובין, אכן גם זה י"ל בהקדם מה שהקשו התוס' בסנהדרין (דף מ"ד) אהא דאיתא שם האורג בגד למת אביי אמר אסור הזמנה מילתא היא ורבא אמר מותר הזמנה לאו מילתא היא וטעמא דאביי הוא משום דיליף שם שם מעגלה ערופה, ופריך ורבא מ"ט לא אמר כאביי וכו', והקשו התוס' כי נמי גמיר מע"ע הא רבא פוסק בכ"מ כריו"ח וריו"ח הרי ס"ל דאין ע"ע נאסרת מחיים וע"ש שתירצו בדוחק ועיין שו"ת רע"א ז"ל סי' ג', ולענ"ד י"ל דריו"ח בעצמו ס"ל דע"ע אסורה מחיים דהא אליביה קאמר הש"ס כאן דע"ע ותרוה"ד הוו ב' כתובין הבאכ"א וכמו שנתבאר, ומה שאמר ריו"ח בחולין שם עגלה ערופה אינה משנה היינו משום דשם תנן דר"ש פוטר משום דאסורה באכילה והוה שחיטה שאינה ראויה, ולר"ש ודאי דע"ע אינה נאסרת מחיים דהרי כבר כתבנו לעיל ד"ה נשוב ונשנה הלכה זו פלוגתא דריי"ה ור"ש בפטר חמור דלריי"ה אסור מחיים ולר"ש מותר, ור"נ ור"א ס"ל דמודה ר"ש לאחר עריפה דילפינן עריפה עריפה מע"ע וריו"ח ור"א ס"ל דעדיין היא מחלוקת דריי"ה יליף עריפה עריפה ור"ש לא יליף הך ג"ש, א"כ לריי"ה דיליף פטר חמור מע"ע דאסור לאחר עריפה ואין ג"ש למחצה וילפינן להיפך ע"מ מפטר חמור דאסור מחיים. אבל אליבא דר"ש אף אם יגמור ג"ש הרי ס"ל דפ"ח אינו נאסר מחיים ממילא גם פ"ע בין אם גמיר ג"ש בין אם לא גמיר עגלה ערופה לא נאסרה מחיים,

ושפיר קאמר ריו"ח אליבא דר"ש דעגלה ערופה אינו משנה אבל ריו"ח בעצמו ס"ל באמת דע"ע נאסרת מחיים, ומתורץ קושית התוס' בם בסנהדרין ושיטת התוס' ישנים והפנ"י הנ"ל ודו"ק:

ודע עוד דבעיקר קושית המל"מ דלמה בגדי כהונה שבלו מועלין בהם הרי קיי"ל כ"ד שנעשית מצותו אין מועלין בו, כ דהא שבלו אין זה נעשית מצותן אלא שאינן ראוין עוד למצותן, וזה לא מצינו דכל שאין ראוי עוד למצותו שלא יהא עור בו מעילה וזהו דבר דמסתבר והשכל הישר מחייב כן, וכ"כ השעה"מ והרב תפא"י פ"ה דמעילה ועוד איזה אחרונים וזהו לענ"ד קושטא דמילתא:

ובהבדל שבין סוגיא דידן לשארי מקומות דבפסחים וביומא ובחולין ליתא הא דתרוה"ד ואברי שעיר המשתלח הוו ב"כ הבאכ"א והכא איתא, י"ל דלכאורה מה שייך כאן אברי שעיר המשתלח לפ"מ שביארנו לעיל ד"ה ועוד י"ל קושיא זו דהא דלהרמב"ם בגדי כה"ג מעונין גניזה לא ילפינן זה לבגדי כה"ד ורק בהנאה אסורין, וגניזה דבגדי כה"ג ותרומת הדשן גניזה ממש הוא א"כ איך הוו תרוה"ד ואברי שעיר המשתלח ב"כ הבאכ"א, הרי אברי שעהמ"ש אינם טעונין גניזה גם למ"ד דאסורין בהנאה, דאל"כ מאי קאמר שם הש"ס מסתברא כמ"ד מותרין בהנאה דלא אמרה תורה שלח לתקלה ואם היו צריכין גניזה מאי תקלה יש בהו, וכיון דלא בעו גניזה איזה ב"כ הבאכ"א יש כאן הרי תרווייהו אצטריכי דאי הוה כתב רק תרוה"ד והוה ילפינן אברי שעה"מ מנייהו הו"א דגם אברי שעה"מ בעו גניזה. ואי הוה כתיב רק בשעיר המשתלח והוה ילפינן תרוה"ד מנייהו הו"א דגם תרוה"ד אסורין בהנאה אבל גניזה לא הוה ידעינן בתרוה"ד ואצטריכו תרווייהו אבל לפמש"כ לעיל ד"ה כתיב התם הערופה הדבר נכון, דשם כתבנו דלכאורה קשה מנלן למעט מקראי דושמו והערופה דאין מעילה בדמים. נימא דהוא לאחר כפרה כלפני כפרה והמיעוטים באו למעט רק מגניזה, אכן התוס' הרי הקשו דלמ"ל תרי מיעוטי הא בחד סגי ובזה מתיישב הכל, די"ל דגם המקשן ידע מהמיעוט דושמו אלא דהוה קשה ליה לימא דממעט מגניזה לחוד אבל לא מאיסור הנאה ומעילה, ומשני הש"ס שפיר דהו"ל תרוה"ד ואברי שעהמ"ש ב"כ הבאכ"א היינו דלכתוב בתרוה"ד ולא בשמהמ"ש ואין לומר דהוה אמינא דגם אברי שעהמ"ש בעו גניזה, זה אינו דהרי לענין גניזה איכא מיעוט דושמו, ופריך הניחא למ"ד אין נהנין וכו' ומשני הוה תרוה"ד ובגדי כהונה ב"כ הבאכ"א, וכאן נמי לא קשה דילמא הב"כ אינן ממעטין רק מגניזה דלגניזה הרי כבר כתיב ושמו למעט, ופריך שוב אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר ומשני תרי מיעוטי כתיבי חד ממעט מגניזה וע"כ השני ממעט גם ממעילה:

ומעתה י"ל בהבדל הסוגיות ע"פ מה שהביאו כבר הגינת ורדים והמלוא הרועים מחלוקת רש"י ותוס' בקדושין בסוגיא דמ"ע שהזמן גרמא, דרש"י ס"ל דב"כ הבאכ"א אין מלמדין הכונה. דלא מצינן למילף מנייהו ונשאר הדבר על הסברא החיצונה אבל התוס' ס"ל שם דב"כ הבאכ"א הוה מיעוטא דדוקא הנך אבל אחרינא לא עיי"ש, וא"כ י"ל דבזה פליגי גם הסוגיות דסוגיא דפסחים יומא וחולין ס"ל כשיטת רש"י דב"כ הבאכ"א לא הוו מיעוטא, והרי התוס' ד"ה הוא לפני כפרה הקשו אדרבה נימא איפכא לאחר כפרה כלפני כפרה דאין לך דבר שלא נעשית מצותו ואין מועלין בו, ותירצו דמצינו עגלה ערופה קודם ירידתה לנחל דלא נעשית מצותה ומותרת בהנאה, וא"כ י"ל דלא אפשר לומר דתרוה"ד ואברי שעהמ"ש הוה ב"כ הבאכ"א, דנהי דאין לומדין מנייהו עכ"פ גם מיעוט לא הוה ונלמוד מהוא דלאחר כפרה כלפני כפרה דאין לך דבר שלא נעשית מצותו ואין מועלין בו, ואי משום דמצינו בע"ע הרי מצינו להיפך בתרוה"ד ואברי שעהמ"ש דנהי דלא ילפינן מנייהו אבל הרי גם מיעוט לא הוו ונלמוד לחומרא מהוא, אבל תרוה"ד ובג"כ שפיר הוו ב' כתובין ואין מלמדין גניזה מנייהו ואייתר לן מיעוטא דושמו למעט ממעילה דלא נילף מהוא, משא"כ אברי שעהמ"ש דאין בהו גניזה וא"כ אצטריך ושמו למעט מגניזה לבד אבל איסור מעילה נהי דלא ילפינן מנייהו דהוו ב' כתובין אכתי איכא למילף מהוא, אולם סוגיא דידן ס"ל כשיטת התוס' דב"כ הבאכ"א מיעוטא הוה וא"כ שפיר י"ל גם דתרוה"ד ואברי שעיר המשתלח הוו ב"כ הבאכ"א וממעטין שפיר דם ממעילה, ועיין נו"ב מהדו"ק חאהע"ז סי' ע"ח ודו"ק בכ"ז היטב, וזאת לדעת דהא דבגדי כה"ג טעונין גניזה היינו רק בד' בגדים שמשתמש בהן ביוהכ"פ אבל הח' בגדים שמשתמש בהן כל השנה וגם ביוהכ"פ לקרבנות התמידין דינן כבגדי כהן הדיוט לכל דבר ואין טעונין גניזה, ואף דלא משמע הכי מהמל"מ שהבאתי לעיל מ"מ כן הוא האמת וכ"כ הקרן אורה:

והנה בפיהמ"ש להרמב"ם בחולין (דף קי"ז) ז"ל, ונאמר מיעוט שלישי והוא שנאמר כי הדם הוא בנפש וגו' ר"ל שעומד כמו שהוא ואין איסור אחר נוסף עליו אמרו חד למעוטי ממעילה וחד למעוטי מטומאה וחד למעוטי מנותר וכבר נתבאר שהאוכל דם קדשים באיזה ענין שיהיה אינו חייב לעולם כרת אחר יותר על כרת של דם ודע זה עכ"ל, ולכאורה תמוה לפי ביאורו במיעוט דהוא מאי פריך הש"ס ואימא לאחר כפרה כלפני כפרה וימעלו בדם הא הוא משמע שאין להוסיף עליו איסור אחר והיא תמיה עצומה, אכן נראה דודאי ריו"ח בעצמו ס"ל דרשה דהוא בהויתו יהא לעולם בלי השתנות דיניו אחר כפרה ולפני כפרה, משום דלענין איסור מעילה לא שייך לומר מדרשא דהוא דלא חל איסור מעילה על איסור דם דאיסור מעילה הרי הוא סוג אחר לגמרי, דאיסור דם הוא

באכילה ובכרת ואיסור מעילה עיקר בהנאה ובלאו לחוד, וע"כ דריש הוא בהוייתו יהא קודם כפרה ולאחר כפרה שוה בדיניו, אבל דברי הרמב"ם הם לאחר שעשה הש"ס כבר את הצריכותא דתלתא קראי בדם למ"ל חד למעוטי מנותר וחד ממעילה וחד מטומאה ע"ש סוף פרק כל הבשר, ס"ל להרמב"ם דהדרשא דאתי למעילה לפי המסקנא הוא מקרא דלכם שלכם יהא דאין בו איסור הנאה, ומלכפר אמרינן דלכפרה נתתיו ולא לאיסור נותר, ומהוא ממעטינן איסור טומאה, או להיפך דמלכפר ממעטינן טומאה ומהוא נותר, דלגבי איסור נותר או טומאה שהם איסורי אכילה ובכרת כדם נדרש יפה קרא דהוא שיהיה עומד כמו שהוא ולא יחול עליו איסור אחר זולת איסור דם ולענ"ד הוא נכון ועיין בשמ"ק כריתות דף ד' ע"ב אות וא"ו ואות ט' הנדפס בסוף המסכתא ויש להאריך בדבריו שם:

רש"י ד"ה אלא לר' דוסא דאמר וכו' דלית בהו מעילה עכ"ל, וביומא (דף ס' ע"א) הוסיף רש"י וכתב שהרי בגדי כהונה מותר ליהנות בהן משום דלא נתנה תורה למלאה"ש עכ"ל, והוא לכאורה שפת יתר דאף אם נימא דבגדי כהונה יש בהן מעילה עכ"פ כיון דלר"ד לא נעשית עדיין מצותן דראוין עדיין לכה"ד ממילא ליכא ב"כ הבאכ"א לדבר שנעשית מצותו שמועלין בהו, ואפי' נימא דס"ל לרש"י והמפרש כאן דגם אם מותרין הן לכה"ד מ"מ נעשה מצותן איקרי משום דמעיקרא נעשו ליהכ"פ, ועתה הרי אסור להשתמש בהן ביוכ"פ אחר ונעשית כבר מצותן מיקרי, אכתי לשון רש"י מיותר דהרי הא דהוו ב"כ הבאכ"א הוא משום דבגדי כה"ג אית בהו מעילה גם לאחר שנעשית מצותן דילפינן מוהניחם שם דבעו גניזה, אבל לר' דוסא אפי' אם נימא דבגדי כה"ד אסורין בהנאה מ"מ לדידיה הרי קרא דוהניחם שם לא אתי לגניזה, ממילא י"ל דבגדי כה"ג נמי כשנעשית מצותן אין בהן מעילה ורק כשעשה מהן בגדי כה"ד הוקדשו עתה מחדש ומועלין בהן כדין כל בגדי כהונה ואין לנו שני כתובין הבאין כאחד דמועלין בדבר שנעשית מצותו וא"כ לכאורה גם דברי רש"י שם ודברי המפרש כאן מיותרין, ואולי יש לומר דהיה קשה ליה לרש"י אמאי לא קאמר הש"ס אלא למ"ד והניחם שם שלא ישתמש בהם ביוכ"פ אחר מא"ל, דהא לית לן ילפותא לענין מעילה כדכתבנו, והש"ס פריך רק מהא דמותר להשתמש בהן כה"ד שאין זה עיקר הקושיא לכאורה, אלא ע"כ דמזה ליכא עדיין לאכוחי כלל דאפי' למ"ד דקרא אתי שלא ישתמש בהן ביוכ"פ אחר נמי קרא דוהניחם שם אינו יוצא מידי פשוטו שישארו בקדושתן ושימעלו בהן גם אחר שנעשית מצותן, ולפ"ז גם במאי דאמרינן דמותרין הן לכה"ד נמי אפשר לומר דמ"מ אתי קרא דוהניחם שם לומר שיהיו בקדושתן לענין מעילה לעולם, להכי הוכרח רש"י לפרש דמ"מ מקשה דודאי למ"ד

מותרין הם לכה"ד אין מועלין בהם דהרי לא נתנה תורה למלאה"ש, ואפי' נימא דכאן הוא גזרת הכתוב שיהא בהן מעילה דמן הסתם לאו דרך הוא שילבשם כה"ד כדאיתא ביומא שם, וא"כ פשטיה דקרא דוהניחם שם אתי שלא יוציאן לחולין לגמרי חוץ לעזרה נמי א"כ שוב לא הוו ב"כ הבאכ"א, דדוקא במידי דשייך מעילה בשעת מצותן קאמרינן דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו כמש"כ כבר מהתוס' ישנים ביומא והפנ"י בקדושין, וגם דבר זה למדתי מהפנ"י בקדושין (דף נ"ד ע"א), ד"ה ת"ש כתנות כהונה עיי"ש ודו"ק היטב ודע דהא דקאמר דתרה"ד ובג"כ הוו בכהב"כ היינו דבבג"כ מלת שם מיותר אבל מלת והניחם הרי אתי להשמיענו דנעשית מצותן, ואי לאו מלת והניחם הוה אמינא דעדיין לא נעשה מצותן וראוין ליוכ"פ אחר או לכהן הדיוט קמ"ל והניחם דאסורין ונעשית מצותן וא"כ מלת והניחם ודאי אינו מיותר אלא דמלת שם מיותר ודו"ק:

בגמ' והא קרא קאמר אסמכתא בעלמא ביאור הדבר דהנה שרפה שייך רק בדבר הניתן לאשים וכשנפסל שורפין אותו כשרפת פסולין. אבל דבר הניתן לספלים כשנפסל הסברא החיצונה נותנת דלא בעי שרפה בקודש כיון דגם בכשרותו אינו נשאר במזבח ובעזרה רק יורד לשיתין, וברש"י פסחים (דף כ"ד ודף מ"ט) דפסולי בשר קדק"ל שמקום אכילתן בכשרותן הוא ירושלים שם שרפתן גם כשנפסלו ע"ש וה"נ דכוותם, אך הרי ברייתא מפורשת בזבחים (דף צ"ב ע"א) דנסכים שנטמאו עושה להם מערכה בפ"ע ושורפן וכתב שם רש"י דמקרא דבקודש באש תשרף מרבינן כל פסולי המוקדשין שמחיצתן העזרה דשרפתן בעזרה, ונראה דעיקר הילפותא היא מג"ש זו דבקודש הסך נסך שכר ויליף מג"ש דבקודש באש תשרף, וא"כ עיקר ג"ש זו אתי רק לנסכים שנפסלו כהאי קרא דבקודש באש תשרף או קרא דושרפת את הנותר באש דבפסולין מיירי, אבל לא כשנעשית מצותן בקודש כדינם, והא דאחת לע' שנה וכו' ושורפין אותה בקדושה מדרבנן הוא, והג"ש דמייתי אסמכתא בעלמא הוא דעיקרו אפסולין קאי ודו"ק שזה נכון:

במשנה המקדיש דישון בתחילה מועלין בו, הרבה פירושים נאמרו בזה ועיין בתפא"י במשניות כאן. ובהגהות הגר"א ז"ל למשניות ראיתי שהסכים לפי' התוס' דמיירי שהקדיש אפר כירתו, [והלשון בתחילה הוא כהא דאיתא בברייתא דמנחות דף. נ"ב ע"א פר העד"ב של ציבור ושעירי עכו"ם בתחילה מגבין להם לקל וקאמר דישון לומר דאפי' אפר פתילה נמי דסד"א דלא חזי למידי, והא דהקשו התוס' דא"כ מאי קמ"ל י"ל דזה גופא קמ"ל דלא תימא הא דדישון מזבח הפנימי והמנורה אין מועלין בהן הוא משום דלא חזי למידי, קמ"ל דהתם טעמא הוא משום דנעשית מצותן אבל מיחזי חזי, ולכן אם הקדיש אפר שלו מועלין בו ע"כ דבריו בשינוי לשון מעט להבנת הענין, ודע שהפירוש

שכתב הרע"ב במשניות הוא מפי' רגמ"ה כאן ומלבד מה שתמה עליו התוס' יו"ט בצדק עיי"ש לא הבינותי עיקר פירושם דהרי המזיק הקדש פטור וכתבתי מזה לקמן בגמ' ד"ה בשלמא מזבח החיצון ע"ש ועיין חק נתן והדברים יגעים:

תוס' ד"ה מה נותר שרפתו בקודש וכו' דקלט מן האויר ולא ירדו ממש על הריצפה ובכה"ג אין מצותה בשרפה עכ"ל וכתב הקרן אורה וז"ל ולא ידענא טעמא מאי, ומש"כ רש"י ז"ל דקרקע השית מקדש ליה ג"כ לא הבנתי מנ"ל הא כיון דמקרא דבקודש ילפינן דמצותו בשרפה א"כ בכל גווני מצותו בשרפה עכ"ל, ולפי מה שכתבנו בגמ' ד"ה והא קרא קאמר הדברים יש להם פנים מסבירים וקצרתי ועיין זוהר פ' ויקרא:

ד"ה דישון מזבח הפנימי וכו' כדמפרש במ' תמיד משום דכתיב והשליך ואין השלכה פחות מעשרים אמה עכ"ל, האי לישנא ליתא שם בתמיד ע"ש רק שם בהמפרש הביא בשם רבו שאין השלכה פחות מעשרים אמה, וע"כ לומר דמש"כ התוס' כאן כדמפרש בסמוך אשלפניו קאי אריחוק עשר אמות מרגלי הכבש, ובאמת כלל זה דאין השלכה פחות מעשרים אמה קשה מאוד, דא"כ הרי גם בעץ ארז ואזוב ושני תולעת דפרה אדומה כתיב נמי והשליך ולבעי השלכה מרחוק עשרים אמה וזה לא מצינו, ומ"מ כאן החשבון מדוקדק כמו שביאר מעט הצ"ק כאן ובארוכה ביאר הדבר הגאון מלבי"ם ז"ל בהתורה והמצוה כאן בדברים יקרים כדרכו עיי"ש. אכן במדרש איכה בפתיחה דזכור את בוראך וכן מד"ר קהלת על פסוק זה איתא אמר ר"ח המוראה דבר קל הוא והיה הכהן זורקו על הכבש ל"ב אמה וזה צ"ע ועיין זבחים דף ס"ד ע"א עיי"ש היטב, והשמ"ק כאן הגיה פחות מעשר אמות ולא ידענא למה הגיה כן, ודע דהמלחמות פ"ב דיומא כתב דדישון מזבח הפנימי והמנורה אין לו עיקר מה"ת והוה רק מדבריהם וצע"ג מסוגיא דכאן ומיומא דף כ"ד, ע"ב דבעי שם לחייב עליהם זר אם דישן מיתה ע"ש והדבר פלא גדול:

דף יב.

בגמ' בשלמא מזבח החיצון דכתיב ביה ושמו וכו', התוס' ביומא שם (דף נ"ט ע"ב) האריכו בשם הריצב"א בפירושא דשמעתין ותמצית דבריהם הוא דהא דתנן לא נהנין הוא מה"ת כדאיתא בירושלמי ובתרוה"ד ג"כ ליכא רק איסורא בעלמא, והכי פריך כאן בשלמא מזבח החיצון נאמר בו ושמו אלא דישון מזבח הפנימי והמנורה מנא ן ומשני מאל מקום הדשן דאתקשו לתרוה"ד דאית ביה איסור הנאה מה"ת, אבל לפ"ז יש לדקדק חדא כיון דהמקשן לא ידע עוד מקרא דאל מקום הדשן מנ"ל כלל דלא נהנין מה"ת קאמר דילמא רק מדרבנן לא נהנין. דהא בירושלמי נמי דפשיט דאסור בהנאה מה"ת מקרא דאל מקום הדשן יליף, ותו דלפי שיטת הריצב"א כל הדשנים שוין לאיסורא א"כ הא

דקיי"ל דקטורת לאחר שתעלה תמרתו אין בו מעילה מעילה הוא דליכא אבל איסורא איכא וכ"כ התוס' שם, ומאי פריך התם הרי תרוה"ד דנעשית מצותו ומועלין בו הא בדישון המנורה נמי איכא איסורא, ע"כ נראה דהילפותא בירושלמי לאיסור הנאה מאל מקום הדשן לאו מדאתקיש לתרוה"ד אלא מדקבע לו התורה מקום ממילא שמעינן דהוא מהנקברין ואסור בהנאה, ופי' הסוגיא כאן נראה עיקר כפי' השני שבתוס' דעל קביעות המקום קבעי הש"ס כ"כ הקרן אורה ועיין בהגהות הרש"ש כאן ובחק נתן כאן ובהגהות הרש"ש ביומא שם ועיין בשמ"ק בזבחים דף ס"ד ובתוס' יבמות דף ק' ע"א ואינני רואה צורך להאריך בזה יותר ואולם בהא דהמקדיש דישון בתחילה דמועלין בו ופי' רגמ"ה ואחריו הרע"ב במשניות דמיירי באמר דמי דשן זה עלי וכשחסריה אי אפשר לשער דמיו ולהכי מעל, כתבתי כבר במשנתנו דלא הבינותי אמאי מעל הרי אין זה רק מזיק הקדש דפטור ממעילה, ומצאתי שכבר עמד ע"ז בספר מלאכת שלמה על משניות כאן והאריך גם הוא בביאורים שונים, ויש לדחוק ולומר דמעילה לאו דוקא אלא שצריך לשלם להקדש ההפסד שגרם להקדש ככל מזיק הקדש דמחויב עכ"פ לשלם ההפסד מיהו מדרבנן כתוס' גיטין (דף מ"ט ע"א) ע"ש, ומצינו בפסחים (דף כ"ט) האוכל חמץ הקדש מעל דלבעל המאור שם מעל לאו דוקא אלא תשלומין בלבד כמש"כ הקצות סי' שפ"ו סק"ו. ועדיין יש לבאר דלכאורה אכתי קשה כיון דהמחסר הדשן צריך לשלם כמה שהחסיר נמצא דידעינן כמה דשן היה שם מעיקרא וא"כ צריך המעריך לשלם כל מה שהיה שם מעיקרא ושוב הרי המחסר לא הפסיד כלום להקדש, וצ"ל דמיירי דאותו שהחסיר אומר בבירור שכל כך היה וכל כך החסיר אלא דמ"מ אין זה שאמר דמי דשן זה עלי מחויב להאמינו. דכל האומר דמיו עלי צריך שומא בתלתא ואינו מחויב להאמין לאחד, ומשו"ה נפסד ההקדש והוא הנהנה בעצמו שמודה דכל כך היה מעיקרא מחויב לשלם להקדש ההפסד דלגבי עצמו נאמן, ואכתי קשה הרי אין זה רק דבר הגורם לממון שהרי הדשן בעצמו אינו שוה להקדש כלום ולאו כממון דמי שהרי ההיזק הוא רק ממקום אחר, והו"ל כשורף חמצו של גזלן שעבר עליו הפסח דפטור, וזה יתיישב לפ"מ שכתב הש"ך בח"מ סי' שפ"ו סק"א דהוה דינא דגרמי רק השורף חמץ של הגזלן דפטור הוא משום דלא שכיח וגם דאין לקנוס השורף משום דבשרפתו עשה טובה להנגזל ע"ש, ואפשר דהני טעמי לא שייך בנידן דידו, משו"ה חייב לשלם מצד דינא דגרמי, גם י"ל דבאמת הרי הדשן של הקדש הוא אלא דאין בו מעילה כיון שאין עוד להקדש שום הנאה ממנו והו"ל כזה נהנה וזה לא חסר דפטור, אבל היכא שאמר אחד דמיו עלי וזה בא והחסירו וגרם הפסד להקדש חייב גם על גוף הדשן דזה נהנה וזה חסר הוא, משו"ה אע"פ

שאין בו מעילה משום דכבר נעשית מצותו עכ"פ חייב בתשלומין, ומ"מ לא נתקררה דעתי בכל זה וכתבתי במשנה שהדברים יגעים בעיני, והקרן אורה רוצה לפרש דמיירי שבתחילת הקדישו את הקרבן הקדיש גם הדשן ושוב אינו יוצא מידי מעילה גם לאחר שנעשית מצותו עכ"ל, ה' יודיע לנו תעלומות חכמה:

תוס' ד"ה מנורה כלומר בג"ש דשן דשן נפקא ליה ממזבח עכ"ל, עיין מה שסיים כאן השמ"ק ותראה דמה שעמד כאן בהגהות הרש"ש מבואר כבר שם:

במשנה ר"ש אומר תורין שלא הגיע זמנם מועלין בהם וכו' אזיל לשיטתיה בזבחים פי"ד עכ"ל הגר"א ז"ל, ויש לחקור עיקר פסול דתורין שלא הגיע זמנן ובני יונה שעבר זמנן מהו, אם מיקרי מין אחר או דהוה כבעל מום, דמלשון הרמב"ם פ"ג מה' אמז"ב שכתב תורין שלא הגיע זמנם ובנ"י שעבר זמנן הכל כבעל מום וכו' משמע דפסולייהו משום מום הוא, אך קשה דהרי אין מום פוסל בעופות וע"כ דמטעם דהן כמין אחר פסולין כמש"כ הכ"מ שם דטומטום וכן אנדרוגינוס דעוף פסולין דהוו כמין אחר, ואף דהלח"מ שם חולק וס"ל דהו"ל כבעל מום דטומטום ואנדרוגינוס הוו כמחוסר אבר. הרי מחוסר אבר בעוף נמי פסולו הוא רק משום הקריבהו לפחתיך וזה לא שייך בתורים שלא הגז"מ ובבנ"י שעבז"מ, ואפי' בטומטום ואנדרוגינוס נמי לא משמע מלשון הרמב"ם כהלח"מ אלא כהכ"מ דמטעם מין אחר פסולין, ויש לכוין זה בלשון הגמ' כאן אבל עופות כיון דאין מום פוסל בעופות וכו' וע"כ דמטעם מין אחר הוא ולכן אין מועלין בהן ודו"ק:

בגמ' אלא לרבנן מ"ש ממחוסר זמן, משמע דפשיטא להש"ס דמחוסר זמן מועלין בו, והמפרש ורגמ"ה פי' דמ"ש ממחוז"מ דבהמה דקיי"ל שנכנס לדיר להתעשר וכו' וכבר תמה ע"ז המל"מ פ"ב הט"ז מה' מעילה, דהא דמחז"מ נכנס לדיר להתעשר ר"ש היא דיליף העברה העברה מבכור אבל רבנן פליגא התם בבכורות עליה ומאי פריך מזה לרבנן ובאמת נדו התוס' מפי' זה ופירשו פירוש אחר, וברש"י זבחים (דף י"ב ע"א) כתב רש"י בד"ה ליל שמיני דקיי"ל דמחוסר זמן אינו נכנס לדיר להתעשר עכ"ל וכבר ידוע לנו דכאן אין הפירוש מרש"י, אולם בפי' קדמון מכ"י הנדפס בש"ס דווילנא הולך כאן לפרש על דרך המפרש ורגמ"ה אבל להיפך, דהש"ס מקשה לרבנן דס"ל לא נהנין ולא מועלין אמאי לא נהנין לכתחילה מ"ש ממחוז"מ דלשיטתם לא חיילי עליה קדושה כלל כדגרסינן בפ' אותו ואת בנו ליליה לקדושה ויום להרצאה [כצ"ל] וגם אמרי דאינו נכנס לדיר להתעשר קודם זמנו, וא"כ נימא הכא בעופות דנהנין, ומשני אמרי לא דמי דמחוסר זמן דבהמה ה"ט דלא קדיש מידי דהוה אבע"מ דבהמה וכו' בני פדייה הוו, אבל מחוז"מ דעופות כיון דאין מום פוסל בעופות לית ליה פדיון, וכיון דקדיש ואין לו

פדיון להכי מחוז"מ דידהו אף דלא קדיש ואין מועלין אסור לכתחילה ליהנות בו מדרבנן עכ"ל, ולענ"ד גם פי' זה תמוה דמחוז"מ דבהמה נמי אם הקדישו קדוש דלא גרע מבע"מ דלקי אם הקדישו ומ"מ מועלין בו כמפורש ברמב"ם פ"א ה"י מה' איסורי מזבח מש"ס דתמורה (דף ה') ומכ"ש מחוז"מ דדמי למקדיש בעל מום עובר ולא לקי כמבואר שם ברמב"ם פ"ג ה"י, וגם תירוץ הגמ' לפי פירוש זה אין לו מובן כלל לענ"ד וצע"ג, ואולי י"ל דהנה בבכורות (דף כ"א ע"ב) כתב רש"י ד"ה ליליף מקדשים וכו' דהאיסור להקדיש מחוז"מ הוא מקרא דומיום השמיני והלאה ירצה וכו' מנין אף להקדש ת"ל לקרבן כן הוא בתו"כ עכ"ל וכן הוא גם ביומא (דף ס"ג ע"ב), ובזבחים (דף י"ב ע"א) איתא הא דר' אפטורקי רמי כתיב שבעת ימים יהיה תחת אמו הא לילה חזי וכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה וכו' הא כיצד לילה לקדושה יום להרצאה, והנפ"מ בין דרשה דתו"כ לדרשה דר' אפטורקי י"ל דליל שמיני איכא בינייהו, דלר' אפטורקי מותר ליל שמיני להקדיש לכתחילה ולהתו"כ כיון דמקרבן קדריש והרי ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן כתיב וי"ל דגם ליל שמיני אסור להקדיש, וא"כ לר' אפטורקי הא דפליגא רבנן ור"ש אי מחוז"מ נכנס לדיר להתעשר י"ל דרק אשבעה ימים הראשונים פליגא אבל ליל שמיני גם לרבנן כיון שמותר להקדישו נכנס לדיר להתעשר, אע"ג דעדיין מחוז"מ הוא לענין זה ילפינן העברה העברה מבכור, ורק שבעה ימים הראשונים שאסור להקדישו אינו נכנס לדיר להתעשר, ור"ש יליף העבהע"ב מבכור דאף שבעה ימים הראשונים נכנס להתעשר, אבל לתורין שלא הגיע זמנם חין לנו קרא דאסור להקדישן דהרי פסולן לא שמעינן רק מקרא דוהקריב מן התורים או מן בני היונה, ובקרא זה נאמר רק הקרבה אבל שיהא אסור להקדישן גם לכתחילה מנין לנו וא"כ מותר להקדישן באמת, ותימה על המל"מ פ"ג מה' איסורי מזבח ד"ה ולא ידעתי למה לא ביאר שאחר שהחליט בראיות ברורות שאסור להקדיש מחוז"מ הקשה ממכילתין (דף י"א) מתקיף לה ר"ל וליתני נמי המפריש מעות לקנים לא נהנין ולא מועלין מפני שהן ראוין להביא תורין שלא הגיע זמנן ואיך מדמה מה שיכול להביא כולן שלמים בהיתר להבאת תורין שלא הגיע זמנן אטו ברשעי עסקינן שהרי אסור להקדיש מחוז"מ, ולדברינו לא קשה מידי דתורין שלא הגיע זמנן ודאי דמותר להקדיש גם לכתחילה וכמו שנתבאר, נשוב לדברינו דלר' אפטורקי מודו רבנן בליל שמיני שמותר להתעשר אף שעדיין מחוסר זמן הוא לענין הקרבה עד הבקר דילפינן לענין זה העהע"ב מבכור, וא"כ יש לומר כפי' המפרש ורגמ"ה דכונתם היא דפריך הש"ס מ"ש ממחוסר זמן כלומר מחוז"מ דליל שמיני דגם לרבנן נכנס לדיר להתעשר דילפינן מבכור וכיון דמותר להקדישו ודאי דמועלין בו, ותורין שלא הגיע זמנם כיון דמותר

להקדישן וכמחוסר זמן דליל שמיני דמו נמי למעול בהו, ויש עוד להאריך הרבה בזה. עיין בדברינו לקמן ע"ב ד"ה נכלול עתה אבל באתי רק לתת מקום לפי' המפרש ורגמ"ה ודי בזה כאן:

שם אמרי מחוסר זמן מידי דהוה אבעל מום וכו' אבל הני עופות כיון דאין מום פוסל בעופות וכו' שטחיית התירוץ לענ"ד כן הוא דהתרצן חידש דמחוז"מ דין בע"מ עובר יש לו דשניהם אינן ראוין עתה וכשרים לאח"ז, כלשון הרמב"ם פ"ג ה"י מה' איסורי מזבח ע"ש, ולהכי כשמקדיש בהמה מחוז"מ פי' קודם יום שמיני אמרינן דכמו המקדיש בע"מ עובר קדוש הוא ומועלין בו, שהרי יש לבהמת בע"מ פדיון במום קבוע וכל שיש לו פדיון הנהנה מעל שחיסר להקדש, משו"ה גם במחוסר זמן מועלין בו, אבל עופות דאין בהו דין בעל מום עובר דהא אין פוסל בהו רק מחוסר אבר שהוא מום קבוע, ואין לעוף פדיון גם כשהוא מחוסר אבר דגם מום קבוע בעוף לאו משום מום הוא דפסול אלא משום הקריבהו לפחתיך כמו שכתבתי במשנתנו, א"כ מחוסר זמן דעוף לאו מטעם מום עובר אסור ואם נדמהו לבע"מ ע"כ לבע"מ קבוע דמחוסר אבר נדמהו ומחוסר אבר דעוף למיתה אזיל ואין לו פדיון, וכלל בידינו ברישׁ מכילתין גבי חמש חטאות המתות דכל דלמיתה אזיל אין מועלין ולא נהנין בו דלא קרינן ביה מקדשי ה' ע"ש בתוס', ומשו"ה תורין שלא הגיע זמנן כל שלא עבר פסולן דין בעל מום קבוע דעוף יש להן דלא נהנין ולא מועלין, וזהו גם כונת הרמב"ם שכתב דדמי לחטאות המתות לענ"ד, והתוס' ד"ה אבל גבי עופות כתבו בענין אחר והשמ"ק הביא סיום לדבריהם ולענ"ד כמש"כ ודו"ק, והקרן אורה כאן הביא ג"כ דברי הרמב"ם שכתב דדמי לחטאות המתות וכתב וז"ל לא הבנתי, דהדברים קו"ח ומה כל הרועות דלא חזיין לגופן רק כשיסתאבו יקריבו מדמיהן ואפ"ה מועלין בהן תורין דהן עצמן חזו לאחר זמן כ"ש דמועלין בהן, וע"כ צ"ל דלרבנן צריך להיות בהו או קדושת הגוף או קדושת דמים מיד דוקא, משו"ה מחוז"מ דבהמה או כל הרועות חזו מיד לקדושת דמים אם יפול בהן מום משו"ה מועלין בהן, אבל תורין שלא הגיע זמנן כיון דע"י מום אין נפדין ולגבוה נמי לא חזו עתה משו"ה אין בהן מעילה, ואפשר דבזה פליגי ר"ש ורבנן דלר"ש מועלין גם בתורין שלא הגיע זמנן כמו מחוז"מ דבהמה משום דחזו לאחז"מ כדאמרינן בזבחים לענין שחוטי חוץ, ורבנן לית להו האי סברא דראוין לאחר זמן והא דמועלין במחז"מ דבהמה משום דחזי לאלתר לקדושת דמים אם יפול בו מום, ויש ליישב בזה מה שדקדקו התוס' דאמאי לא קאמר נמי לר"ש טעמא דדמי למחוסר זמן דבאמת היינו הך עכ"ל, והמעיין יבחר ויקרב:

ובקצרה ביאר הגאב"ד דק"ק פלוגיאן מוה"ר שמואל אביגדור פאייווילזאהן ז"ל כונת הש"ס כאן הכי, דבבהמה כיון דבעל מום יש לה פדיון הרי חזינן מזה דמלבד קדוה"ג שיש בהקרבן יש בו גם קדושת דמים, וכל זמן שהוא תם מועלין בו מצד קדוה"ג וכשהומם דאזיל ליה קדוה"ג דידיה אכתי נשאר בו קדושת דמיו לפדיון ומשו"ה מועלין בו קודם פדייה כמבואר בקדושין (דף י"ג ע"ב) ובבכורות (דף ט"ו ע"ב) וברמב"ם ספ"ב מה' מעילה, משו"ה גם מחוז"מ הגם דלא נחית ביה אכתי קדושה"ג מועלין בו מצד קדושת דמים דאף דמחוז"מ אין ראוי לפדיון עתה כמו שהוא היינו משום שיהא ראוי בעצמו לאחר זמן אבל קדושת דמים כבר נחית ביה משו"ה מועלין בו משא"כ עופות כיון דאין לעופות פדיון כשהקדישן קדוה"ג ועיין בכריתות (דף כ"ח ע"א) ברש"י, הרי דכשהקדישן קדוה"ג אין בהן צד קדושת דמים כלל ורק כשהוא ראוי למזבח יש בו קדוה"ג, משו"ה תורין שלא הגיע זמנן דעדיין לא נחית בהו קדוה"ג גם קדוד"מ אין בהן ואין בהן מעילה, ואפשר שזהו כונת רש"י ודו"ק, אבל בלשון הרמב"ם ספ"ב מה' מעילה נלע"ד יותר כמש"כ לעיל בזה ז ועיין בדברינו לקמן ע"ב ד"ה נכלול עתה ע"ש:

ובספר לקח טוב להג"מ ר' יוסף ענגיל מבענדין כלל ו' אות א' מבאר דברי רש"י כאן ע"פ המדרש רבה ויקרא פ' כ"ז שז"ל, והיה שבעת ימים תחת אמו ולמה שבעת ימים אלא כדי שיבדק שאם נגחתו אמו או שנמצא בו מום הרי זה פסול ולא יהיה כשר לקרבן עכ"ל, מבואר, מזה דמחוסר זמן פסול רק מטעם בעל מום שיש חשש קודם שמא יש בו מום לפ"ז ממותק המגו שכתב רש"י, דבהמה כיון דקדשה במום קדשה נמי במחוסר זמן משא"כ עוף עכת"ד, אבל אין זה נכון כלל דודאי ש"ס דילן לא ס"ל הכי כדמוכח ביומא (דף ס"ג סע"ב) דקאמר ואצטריך למכתב בע"מ ואצטריך למכתב מחוסר זמן דאי כתב רחמנא מחוז"מ משום דאכתי לא מטי זמניה משו"ה פסול אבל בעל מום דמטי זמניה אימא לא וכשר הרי מפורש דלא כהמד"ר הנ"ל וכן מבואר עוד בכ"מ ודי בזה:

תוס' ד"ה וכי קדושה שבהן להיכן הלכה כלומר וכו' אמר עולא ותקשה לך מתניתין תורין וכו' ומיירי אף בהקדישן קודם שעבר זמנן עכ"ל, יפה העיר הקרן אורה דהאי אף לאו דוקא דאדרבה ע"כ לא מיירי אלא בהקדישן קודם שעבר זמנן, דבהקדישן לאחר שעבר זמנן חל עליהן רק קדושת דמים לר"ש ויש להו פדיון לשיטת התוס' וא"כ אמאי קאמר דאין מועלין בהן, אלא ודאי דמיירי בהקדישן קודם שעבר זמנם משו"ה פריך קדושה שבהן להיכן הלכה ופי' זה הוא ע"ד המפרש ורגמ"ה, ואמר מודינא לך וכו' פי' התוס' דרב חסדא הדר בו ואמר מודינא דאית בה מעילה מדרבנן בלבד כדמוכח מבנ"י שעבר זמנן, ומה שאין בבנ"י שעבר זמנן שום מעילה אפי' מדרבנן הוא משום דדמו לחטאות

המתות כבריש מכילתין, וקאמר ר"ח דקשיא ליה מי איכא מידי דמעיקרא וכו' פי' אתורין שלא הגיע זמנן קשיא ליה דמשמע דלאחר שהגיע זמנם יש בהן מעילה, ואמאי כיון דמעיקרא לית בהו מעילה לבסוף נמי לא ימעלו בהן, ואמת דקשה לפי פירוש זה מה ענין קושיא זו להא דעולא הרי בלאו דעולא היה יכול להקשות כן, גם הקושיא בעצמה אינה מובנת דודאי לאחר שהגיע זמנן ונחית להו קדוה"ג ראוי למעול בהן כיון שראוין להקרבה, גם עיקר הקושיא מי איכא מידי דמעיקרא לית בה מעילה ולבסוף אית בה מעילה תמוה, דהרי שלמים וכל קדשים קלי' מעיקרא אין בה, מעילה ולאחר זריקה יש מעילה באימורים, וזה קשה לכל הפירושים וכבר הקשה כן בפי' קדמון מכ"י הנדפש בש"ס דווילנא ותירוצו לא הבנתי ויש שם טעותי הדפוס וצ"ע:

באו"ד לכך נראה דהכי פירושו מודינא לך וכו', ביאור דבריהם דר"ח מפרש קושיתו דפריך על עולא דקאמר דמעילה דרבנן איכא אפי' בקדשים קלים שמתו, וכי קדושה שבהן להיכן הלכה וכיון דבקדושה הראשונה לא היתה בהן מעילה לאחר שמתו ג"כ לא יהיה בהן מעילה, אולם גם פי' זה דחוק חדא דמהיכא תיתא דעולא בקדשים קלים נמי מיירי, אדרבה מהלשון שאמר קדשים שמתו יצאו מידי מעילה משמע דמיירי בקדק"ד שיש בהן מעילה מחיים, דבקדק"ל לא שייך לומר שכשמתו יצאו מידי מעילה הרי מחיים עדיין לא הוה בהו מעילה, ואפשר דהתוס' אזלי כאן בשיטתם בכ"מ דאיסור הנאה מה"ת יש גם בקדשים קלים מחיים, ולעיל (דף י"א) כתבתי דלפ"מ שביאר הצל"ח בברכות (דף ל"א ע"א) את שיטתם יש בקדק"ל מחיים גם לאו דמעילה אלא שאין בשוגג חיוב קרן חומש ואשם אליבא דר"י עיי"ש, וא"כ י"ל דהא דקאמר עולא קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ד"ת דאקדק"ל נמי קאי שיצאו מאיסור מעילה שבהן מה"ת ומועלין עתה בהן רק מדרבנן, ומשו"ה פריך וכי קדושה שבהן להיכן הלכה דכיון דמחיים אין בהן מעילה לענין תשלומין דקרן נמי אמאי ישלם קרן אחר שמתו מדרבנן, ובזה יש ליישב נמי מה שהקשה הפירוש הקדמון שהבאתי לעיל בסמוך, ומ"מ הלשון וכי קדושה שבהן להיכן הלכה משמע ודאי דלחומרא פריך ולא לקולא, וכן בשבועות (דף י"א) פריך נמי רב חסדא גופא לעולא גופא בלשון וכי קדושה שבהן להיכן הלכה ושם ודאי דלחומרא פריך ע"ש, ובתוספתא דמכילתין פ"ק איתא בזה"ל חטאת שמתה מעצמה וכן עולה שמתה מעצמה אין מועלין בה עכ"ל וצ"ל דרק מה"ת קאמר דאין מועלין אבל מדרבנן מועלין, ועכ"פ מפורש בה קדשי קדשים לבד אבל מלשון הרמב"ם רפ"ג מה' מעילה משמע מפורש דגם בקדשים קלים שמתו יש בהן מעילה מדרבנן שהרי כתב קדשי מזבח שמתו וכו' עכ"ל, ומדנחית לפרש דמיירי בקדשי מזבח אם איתא דס"ל דרק

בקדק"ד מועלין מדרבנן הו"ל לומר קדק"ד שמתו וממילא הוה ידעינן דבקדשי מזבח איירי דבקדשי בדה"ב הרי ליכא קדשי קדשים, אלא ע"כ דס"ל דגם קדשים קלים שמתו יש בהן מעילה מדרבנן ועדיין צ"ע בכל זה:

דף יב:

בגמ' דאמר רב המקיז דם לבהק"ד אסור בהנאה ומועלין בו, לכאורה כיון דמועלין פשיטא דאסור בהנאה וכבר עמד ע"ז הצל"ח בברכות וכתב דאסור בהנאה קאי אמקיז דם בבהמת קדק"ל דלית בה מעילה מחיים רק איסור הנאה ומועלין בו קאי אבהמת קדק"ד, ולולא דבריו י"ל דהרי למאן דס"ל אין איסור חל על איסור לא שייך מעילה בדם רק בנהנה ולא באכל דלא אתי איסור מעילה וחייל אאיסור דם כדאיתא בכריתות (דף כ"ג ע"ב) ולקמן (דף ט"ז ע"א) ס"ל לרב גופא דאין איסור חל ע"א [אמנם בברכות הגירסא ר' זעירא ולא רב ומ"מ ודאי דר"ז נמי ס"ל כהלכה דאין אחע"א] להכי דייק ואמר אסור בהנאה כלומר דכיון דאסור בהנאה גם בלא אכילה משו"ה ומועלין בו וק"ל וביותר י"ל ע"ד החידוד לפ"מ שהארכתי לעיל (דף ב' ע"ב) דבמעילה לא אמרינן סברא דמשום האיסור קץ ולא נהנה ופלפלנו שם היכא דיש איסור אחר מלבד איסור מעילה אי אמרינן דאכילת האיסור לא מיקרי הנאה משום דקץ באכילת איסור, ואם נניח דבאמת כן הוא דבאכילת איסור אינו חייב מעילה משום דקץ ואינו נהנה ע"ש מש"כ, א"כ דם דאסור הוא באיסור כרת בלאו"ה אין מועלין בו באכילתו רק בהנאתו דלא שייך קץ בהנאה זולת אכילה, וקרא דממעט דם דלאחר שחיטה ממעילה נמי אשאר הנאות קאי ולא אכילה, דרק גבי חלב דאתי קרא לרבות ביה מעילה דוחק לומר דמרבה מעילה רק בהנאה ולא באכילה כמש"כ בשו"ת בא"פ ביו"ד סי' ל"ה ע"ש, אבל בדם דאתי קרא למעט ממעילה שפיר י"ל דאצטריך למעוטי עכ"פ כה"ג דנהנה ולא אכל, ואין להקשות דא"כ למ"ל קרא בפסחים (דף כ"ב) להתיר דם בהנאה אליבא דר' אבוה, תיפוק ליה מדאצטריך קרא למעט דם ממעילה ע"כ דדם חולין מותר בהנאה, דאל"כ למ"ל קרא למעט ממעילה הרי בלאו"ה הוה ידענא דאין בהנאתו מעילה כיון דלאו בר דמים הוא כדאמרינן בפסחים (דף כ"ט) דהאוכל חמץ של הקדש במועד לא מעל משום דלאו בר דמים הוא, אין זה קושיא לפ"מ שכתבו התוס' בכריתות ודף י"נ) דהקדש קדוה"ג לא בעי בר דמים ורק קדושת דמים כחמץ בעינן שיהיה בר דמים וכבר הארכנו בזה לעיל, וא"כ י"ל בזה דקדוק הלשון המקיז דם בבהה"ק אסור בהנאה ולפיכך כיון דאסור גם בהנאה ובהנאה הרי לא שייך קץ משו"ה מועלין בו ויש להאריך בזה אלא שהו רק ע"ד החידוד:

נכלול עתה סוגיא זו דבראשונה פריך הש"ס מ"ש ממחוסר זמן ופי' המפרש הכונה אמחוסר זמן דמעשר בהמה, הא דלא פירש בפשוטו אמחוסר זמן דכל הקדשים נראה דאזיל בשיטת רש"י בבכורות (דף כ"א ע"ב) ד"ה לילף דאין קדושה חלה כלל על מחוז"מ דשאר קדשים ורק במעשר בהמה חל הקדושה אמחוסר זמן דיליף מבכור, ולשיטת התוס' בזבחים (דף קי"ד ע"ב) ד"ה היתר דגם מחוז"מ דשאר קדשים בדיעבד קדוש באמת קושית הש"ס היא ממחוז"מ דכל הקדשים, כמש"כ התוס' כאן ד"ה בשלמא ואין להקשות לשיטת המפרש ורש"י ז"ל מאי פריך אתורין שלא הגיע זמנן מ"ש ממחוז"מ דמעשר בהמה נימא דמחוז"מ דעוף ילפינן ממחוז"מ דשאר קדשים דלא חל עליהם קדושה כלל, חדא דא"כ אמאי ס"ל לרבנן דלא נהנין מהן לכתחילה כיון דלא קדישי כלל, ותו דהרי בבכורות שם אמרינן דמשו"ה ילפינן מעשר בהמה רק מבכור ולא משאר קדשים דבכור ומעשר שווין דאין נפדין וקדושין במומן ואין עושין תמורה לקרב ע"ש, והרי עופות דמו בכל אלה לבכור ומעשר וזה נכון, ומשני אמרי מחוסר זמן מ"ד אבעל מום דבר פדיון הוא אבל הני עופות וכו' אין לעופות פדיון, ואין להקשות הרי כתב רש"י בכריתות (דף כ"ח ע"א) ד"ה קדושת דמים דהא דאין לעוף פדיון היינו דוקא בנראה להקריב בשעת הפרשה אבל היכא דלא היה ראוי מעולם להקריב מהני פדיון אף לעוף ועיין תוס' קדושין (דף ז' ע"ב) והתוס' במנחות (דף ק' ע"ב) הביאו חילוק זה מהתוספתא, א"כ תורין שלא הגיע זמנן מעולם להקרבה למה אין בהן פדיון הא לא קשה מידי דכיון דכשיגדלו יהיו ראוין להקרבה וזמן ממילא קאתי שפיר לא מהני בהו פדיון, וגם י"ל כמה דמחלקי התוס' בתמורה (דף ל"ג ע"א) ד"ה אפי' חיה בין היכא דהקדיש העוף לבדה"ב להיכא שהקדישו קדוה"ג למזבח כ"כ הרב דרך ים, מיהו בני יונה שעבר זמנם לכו"ע לא נהנין ולא מועלין וכתבו התוס' ד"ה וכי קדושה דמיירי אף שהקדישום קודם שעבר זמנם, דדמו לקדשים שמתו בזה דאין בהן מעילה, אבל מ"מ לא דמו לגמרי לקדשים שמתו ואדרבה קלים הן מקדשים שמתו, דבנ"י שעבר זמנן איסור הנאתן מבואר כאן שהוא רק מדרבנן אבל מה"ת אין בהן איסור כלל, דכיון דאין להם פדיון פקעה קדושתן לגמרי כמו חמש חטאות המתות דאין להם פדיון ואין בהן שום הנאה להקדש, אבל קדשים שמתו כיון דהיה שייך בהן פדיון מחיים כשהוממו שם הקדש עליהן גם אחר מיתה, וכיון דבעו קבורה כבתמורה (דף ל"ב) נהי דפקעה מהם המעילה משום דלא חזי תו לגבוה מ"מ אסורין בהנאה מה"ת דאל"כ למה בעו קבורה מה"ת, וכ"כ המהרי"ט אלגזי בבכורות פ"ה אות ל"ז בפשיטות וכ"כ המהר"ם לובלין בקדושין (דף נ"ז ע"ב) בתוס' ד"ה מה שלי וכו' ע"ש וכ"כ הרב תורת מרדכי סי' ל"ח ועיין במהרי"ט אלגזי שם ודי בזה כאן ובזה

נדחה התירוץ הראשון שכתב הפנ"י בסוכה (דף ט' ע"א) בתוס' ד"ה מנין לעצי סוכה וכו' אבל משנפלה דבטל מצותה לא אסירא אלא מדרבנן עכ"ל, וכתב ע"ז הפנ"י וז"ל ואע"ג דמדמי לה לחגיגה אפ"ה קרבנות גופא קיי"ל קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דב"ת עכ"ל, ולהנ"ל הרי אסור בהנאה עכ"פ מה"ת גם אחר שמתו ואכמ"ל יותר ובהא דהמקיז דם לבהק"ד אסור בהנאה ומועלין בו אין להקשות הרי דם ההקזה כיון דאינו ראוי עוד לזריקה הו"ל כקדשים שמתו ויצאו מידי מעילה ד"ת, דכיון דעיקר דין קדשים שמתו דיצאו מידי מעילה הוא נגד הסברא כדאקשינן מעילה שבהן להיכן הלכה, אלא דגזרת הכתוב הוא דכתיב מקדשי ה' אין לך בו אלא חידושו דוקא כשמתה הבהמה לגמרי שאין כאן קדשי ה' כלל, אבל כל זמן שהקרבן חי ואין בו מום קבוע אם חתך ממנה חתיכת בשר ולא עשה בה מום קבוע, חתיכת בשר זו אע"פ שהיא אינה ראויה עוד לקדשי ה' מ"מ הנהנה ממנה מעל מה"ת כיון שהבהמה שממנה לוקחה חתיכה זו עדיין קדשי ה' היא וראויה לקרבן מקדשי ה' קרינן ביה וחייב על החתיכה קרבן מעילה כדאיתא להדיא לקמן דף י"ט ע"ב במתניתין תלש מן החטאת ופי' בשמ"ק שתלש מהחטאת חתיכה בשר, שהרי הכתוב אומר וחטאה בשגגה מקדשי ה' ולא בקדשי ה' כדכתיב שם להלן באותה פרשה בפקדון או בתשומת יד, דלא בעינן שהדבר שנהנה ממנו איהו גופא יהיה עתה קדשי ה' אלא שיהיה בא מדבר שהוא ראוי גם עתה לקדשי ה', ודם הקזה דין בשר יש לו כמה שהסביר המפרש כאן וכדאמרינן בעלמא (מכות דף י"ט רע"ב ופסחים דף פ"ג ע"א) דם ובשר חדא מילתא היא משו"ה מועלין בו ונכון בעזהי"ת:

תוס' ד"ה המקיז דם וכו' וא"ת והא כתיב לכפר וכו' עכ"ל, התוס' בחולין (דף קי"ז) הקשו ג"כ קושיא זו מדרשה דהוא דקאמר ריו"ח ולא מלכפר דדרשי תנא דבי ר"י ותירצו בשם ר"ת כמו הכא, ונראה דקושיתם שם דייק טפי דקרא דואני נתתיו לכם על המזבח לכפר משמע ודאי דקאי על הדם שלאחר שחיטה הניתן על המזבח וביה אמרינן לכם שלכם יהא או לכפר לכפרה נתתיו ולא למעילה אבל לא משמע מזה דם הקזה דמחיים שאינו ראוי לכפרה, אבל מהוא דדרשינן לפני כפרה כלאחר כפרה משמע יותר למעט גם דם הקזה ממעילה, ותירצו דמ"מ גם דרשה דהוא נמי מיירי רק בכפרה דאיירי קרא אבל לא על מחיים, ואפשר דגם התוס' כאן קושיתם הוא לא מקרא דלכפר אלא מקרא דהוא, אלא דדרשא דלכפר דתנא דבי ר"י היה בגירסתם הראשונה שהרי יש דין קדימה לתנא לעומת דרשה דאמוראי וכן נראה דהיה הגירסא לפני הרמב"ם בפיהמ"ש בחולין שם להכי נקטו דרשה הראשונה, ועיין מש"כ בזה לעיל (דף י"א) בביאור לשון הרמב"ם בפיהמ"ש בחולין שם:

בגמ' מתיב רה"מ חלב המוקדשין ובצי תורין לא נהנין ולא מועלין, ופי' התוס' דקס"ד מדאמרינן דם נעכר ונעשה חלב [כן גריס השמ"ק] דדם הוה כמו חלב עכ"ל, ואין כונתם דהקושיא היא רק לר"ח דס"ל דם נעכר ונעשית חלב ולרבנן דס"ל דאיבריה מתפרקין לא מתיב רה"מ מידי דא"כ מאי הקשה רה"מ שהרי קיי"ל בודאי כרבנן דר"מ כבכל דוכתא, אלא דהתוס' שיגרא דלישנא נקטו אבל באמת הרי כבר כתב התוס' חדשים במשניות נדה פ"ק דהחוש מעיד דהדם נהפך לחלב, אלא דמחלוקת ר"מ ורבנן היא דר"מ ס"ל הדם נהפך לחלב לאחר שהיה כבר דם, ולרבנן אותן הליחיות והציר מהאברים שהיו ראוין להעשות דם המה מתהפכים לחלב קודם שהיו לדם, וכתב עליו הח"ס חיו"ד סי' ע' דזהו האמת הברור בהא מילתא ובזה מתיישב קושית הכו"פ אהא דבעי בחולין (דף ס"ט ע"א) מהו לגמוע את חלבו חלב דעלמא וכו' או דילמא התם אית ליה תקנתא לאיסוריה בשחיטה, והקשה הפלתי דהא באבר היוצא מבעיא לן שם לענין הולד ואמרינן בהמה דעלמא לאו מכח חלב ודם קאתי ושרי ה"נ ל"ש, וא"כ נימא נמי הכא חלב דעלמא לאו מכח חלב ודם קאתי ושרי ה"נ ל"ש וחלב ודם הרי לית להו תקנה בשחיטה, ואי דהתם תרי איסורא והכא תלתא הא בבן פקועה ליכא איסור חלב ע"ש, ואולם לפי דברי התוס' חדשים הנ"ל א"ש לפ"מ שכתבו האחרונים דאף דבשומן מחזיקין דם מ"מ בחלב ליכא שום דם דטבע החלב חלוק מהשומן כמש"כ הרמב"ן על התורה פ' ויקרא, וכיון דגם לרבנן דר"מ החלב מתהוה מהלחיות העתידין להיות דם וכיון דחלב אין בו דם ממילא דגם חלב לא בא כלל מחלב וא"כ אינו דומה לחלב דעלמא דבא רק מכח איסורי דאבמה"ח דאית ליה תקנתא בשחיטה משא"כ וצא דלית ליה תקנה בשחיטה ודו"ק ועיין בדברינו לעיל (דף ב' ע"ב) ד"ה אלא לרבה קשיא מש"כ בזה, וא"כ אליבא דכו"ע פריך רה"מ שפיר דחלב ראוי להיות לו דין דם לענין מעילה וכיון דחלב של קדשי מזבח תנן להדיא דאין מועלין בהן, דנהי דקדשי בדה"ב חלב היוצא מהן מועלין בהן משום דהבהמה היא ממון גבוה כמו גבי הדיוט כה"ג דודאי חלב של בהמת ראובן שייך ודאי לראובן ואם בא אחר וגזלן חייב לשלם וגם הקדש עכ"פ לא גרע מהדיוט. מ"מ בקדשי מזבח דאין חיובן משום ממון הקדש דהרי לא בעינן בהו שיווי ממון לענין מעילה כמו שביארנו כבר כמה פעמים, החלב היוצא מהן אין בהן מעילה והא דתניא בחולין (דף ק"כ) הטבל והחדש וההקדש וכו' משקין היוצא מהן כמותן ס"ל להרמב"ם פ"י מהלכות מאכא"ס הכ"ב דהוה איסור בעלמא או אסמכתא בעלמא עיין כ"מ שם, וחלב אע"ג דלשיטת התוס' בחולין (דף ס"ד) ד"ה שאם רקמה דלוקים על ביצת עוף טמא וה"ה על חלב בהמה טמאה ולשיטת הרמב"ם פ"ג מה' מאכא"ס ה"א אין לוקין אחלב וביצים

של הטמאין מ"מ איסורא דאורייתא יש בהן כמש"כ שם מפורש, מ"מ חלב וביצים של קדשי מזבח אין מועלין בהן דלאו קדשי ה' נינהו כמש"כ התוס' כיון שאינן ראוין למזבח, וא"כ דם הקזה דנמי אינו ראוי למזבח למה מועלין בו. ומשני כי קאמרינן לגבי דם דלא מתקיימת בלא דם והו"ל כגופה ממש משא"כ חלב דמתקיימת בלא חלב לא הוה כגופה, ועיין בח"ס חיו"ד סי' קי"ד ובספר ידות נדרים סס"י רט"ז וקצרתי:

שם מתיב רב משרשיא הזבל והפרש שבחצר לא נהנין ולא מועלין אמאי ה"נ לא מקיימי בלא פרש, זבל הוא מה שמזבלת הבהמה בחייה ופרש הוא מה שמוציאין ממעיה לאחר שחיטה ולא זו אף זו קתני לענין דלא מועלין, ולגירסת התוס' פרש ואח"כ זבל לזא"ז קתני לענין דלא נהנין, ופריך משו"ה רק מפרש דדמי לדם כמש"כ הרש"ש, ודברי הרמב"ם כאן לא הבינותי כעת, ובנזיר (דף נ"א ע"ב) לענין רקב המת איבעי להו מהו דין הפרש אי חשיב כגופה ולא נפשטה הא בעיא, וחלב שבקיבת עולה דין פרש יש לה כמבואר במשנה דע"ז פ"ב משנה ה', ולר' ישמעאל שם נראה לכאורה דגם פרש מותר בהנאה לכתחילה, ובר"ן תולין פ' אלו טרפות בענין עובר ירך אמו כתב דביצים דין פרש יש להם וכל אלה צ"ע אין עת האסף פה ועיין בהגהות הרש"ש תמורה (דף ל"א ע"ב) וקצרתי, ולענין פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים ננלענ"ד דבזבלן אין מעילה אבל בפרשם יש מעילה כיון דנשרפים עם הפרש יחדיו ולא ראיתי מי שהעיר בזה

במשנה חלב המוקדשין וביצי תורין לא נהנין ולא מועלין, הא רלא נהנין בחלב המוקדשין של מזבח אם הוא מה"ת או מדרבנן עיין לעיל בסמוך שדיברנו מעט מזה, וביצי תורין כתב הרשב"א ר"פ שילוח הקן דמדרבנן הוא דאסורין, ויש להבין דאמאי לא יהי' אסורין מה"ת משום יוצא מהקדש כדאמרינן בחולין (דף ק"כ ע"ב) עיי"ש, אך י"ל דהרי התוס' בחולין (דף ס"ד ע"א) ד"ה שאם רקמה כתבו דמשו"ה מצריכנן קרא דבת היענה לאסור ביצי עוף טמא ולא אסרינן להו מסברא דכל היוצא מה"ט טמא, דאי לאו קרא הו"א כיון דביצי עוף טהור דשריין נמי חידוש הוא דאתו מחי ושריא הוה אמינא דגם ביצי עוף טמא שרי קמ"ל קרא דבת היענה דאסורין ע"ש, וא"כ נהי דביצת טרפה אסירא דגמרינן לה מטמאה בבנין אב כמש"כ התוס' שם, הרי כתב המהרי"ט אלגזי בבכורות פ"א אות ד' דלא ילפינן מבנין אב זה רק מאי דשוו איסורייהו להדדי כשרץ ועוף דשווין באיסור לאו משא"כ חלב מהלכי שתים דבשר גופא אינו אלא באיסור עשה ע"ש, וא"כ כיון דיוצא מן ההקדש אין בו מלקות משום דלא אתי רק מביניהו ואין עונשין מה"ד כמש"כ הח"ס חיו"ד סי' קי"ד ע"ש, א"כ שפיר י"ל כיון דהיתר ביצי עוף טהור חידוש הוא דאתי מה"ח ושרי הותר נמי מה"ת יוצא דהקדש דבאסורין שאינם שווין לא ילפינן

לאיסור מביצי טמאה בבנין אב, כ"כ הרב דרך ים, אבל עוד יש להאריך בזה והדברים עתיקים וקשה עלי האריכות, אכן לשיטת הרמב"ם דגם על ביצת עוף טמא ליכא מלקות דכל היוצא מאיסור אין בו רק איסור דאורייתא א"כ שוה הקדש לעוף טמא לגמרי נראה דאיסור ביצי תורין דהקדש הוא באמת מה"ת דאתי מבנין אב מעוף טמא, אם לא דנימא כהכ"מ בפ"י ממאא"ס דיוצא דהקדש אסור רק מדרבנן ואין לאריך, רק זאת אומר דמצד הסברא נראה דאין ללמוד דביצי תורין של קדשי מזבח מותרין מדהתירה תורה ביצי עוף טהור הגם שיש בו איסור אע"ג שיוצא מאבר מה"ח, כמו דהיינו למדין ביצי עוף טמא אי לאו קרא דבת היענה. דשאני ביצי עוף טהור שיש בהן רק איסור אחד דאמה"ח וביצי עוף טמא אין בהן רק איסור אחד דטומאה, משא"כ ביצי של תורין דקדשים שיש בהן שני איסורין אבמה"ח והקדש כמש"כ הפרישה ביו"ד סי' פ"א הבאתיו לעיל (דף ב' ע"ב) ד"ה אלא לרבה קשיא ע"ש, ובזה יש לתרץ גם קושית התוס' בחולין שם דלמה לא נימא דביצת טרפה מותרת דביצת טרפה נמי יש בה שני איסורין ביחד איסור טרפה ואבמה"ח ודו"ק:

שם במשנה אבל בקדשי בדה"ב וכו' חמורה מועלין בה ובחלבה, יש להקשות הא ודאי דלמ"ד קדבד"ה בעו העמדה והערכה וכן קיי"ל לדינא, כמו דאין פדיון לגיזה של קדשי בדה"ב כמפורש בחולין (דף קל"ה) משום דאי אפשר עתה בהעמדה והערכה, ה"נ לא מהני פדיון לחלב מבהמת קדשי בדה"ב מהאי טעמא דאי אפשר בהעמוהע"ר, וא"כ קשה למה יש מעילה בחלב של בהמת בדה"ב הא כיון דאין להחלב פדיון לא הפסיד להקדש כלום, אלא דכבר הקשו קושיא זו בירושלמי דמע"ש (פ"ג ה"ו) דאמרינן התם דבהמה טמאה של בדה"ב לכו"ע לא בעי העמוהע"ר ואמר ר"א מתניתין אמרה כן, הקדיש חמורה מועלין בה ובחלבה וחלב לאו כמתה היא [פי' דלא אפשר לעשות בה העמוהע"ר] וכל שיש לו פדיון מועלין בו וכל שאין לו פדיון אין מועלין בו [כן הביא הרידב"ז שם גירסת הגר"א ז"ל] וכו' הרי דמכריח הירושלמי ממשנתנו דבהמה טמאה גופה של בדה"ב לא בעי העמוהע"ר דאל"כ קשה קושיתנו דאמאי מועלין בחלבה, ופריך שם הירושלמי דמאי ראיה היא דילמא משנתנו ר"ש היא דס"ל קדשי בדה"ב לא בעי העמוהע"ר אפי' בבהמה טהורה, ומשני א"כ למה נקט תנא דמשנתנו חמורה דטמאה היא ולא נקט סתם הקדיש בהמה לבדה"ב מועלין בה ובחלבה ומדנקט חמורה ע"כ דס"ל דקדשי בדה"ב בעי העמוהע"ר אלא דחמורה דוקא אינה צריכה העמוהע"ר וא"כ יש להחלב פדיון ולכך מועלין בו. ובאמת דלפ"ז קשה טובא על הרמב"ם דפסק בפ"ה הי"ב מה' ערכין דבהמה טמאה מקדשי בדה"ב בעי העמוהע"ר ומ"מ פסק בפ"ג הי"ג מה' מעילה דהקדיש חמורה

מועלין בחלבה כמשנתנו וזהו תרתי דסתרי כמו שנתבאר ויתבאר איה"ש במקו"א, דכאן הבאתי דברינו אלה רק להבנת פשט המשנה ודקדוקה שדקדקה לומר חמורה ולא סתם בהמה לבדה"ב, מיהו תרנגולת וביצתה ודאי ניחא דעופות לא בעי העמוהע"ר כברמב"ם ה' ערכין פ"ה ה"ט וק"ל, עוד יש לי קושיא עצומה על לשון הרמב"ם פ"ג הי"ג מה' מעילה שם שכתב בזה"ל הקדיש בן יונה לדמי שלמים מועלין גם בביצתה עכ"ל ודבריו אלה המה ג"כ מסוגיא דידן בגמ', וקשה לי טובא אמאי ימעלו בביצתה הא קיי"ל דאין מועלין בשלמים מחיים ובדמי שלמים עיין פסחים (דף כ"ז ע"ב) הקדיש דמי עצים לשלמים אין מועלין בהן, והו"ל לרבינו הרמב"ם לומר הקדיש דמי בן יונה לדמי אשם מועלין בה ובביצתה דאשם קדק"ד הוא ושפיר מועלין בדמיה וגם זה יתבאר איה"ש בחידושנו על הרמב"ם:

תוס' ד"ה חלב המוקדשין וכו' ויש מפרשין דכי אסר רחמנא החלב הנ"מ לענין שאסור לחלב וכו' אבל החלב עצמו שרי עכ"ל, המהרי"ט אלגזי בבכורות (דף כ"ה) הביא מתוס' חיצוניות דהמתחמם בגיזי עולה מעל וכתב הוא ז"ל ע"ז שלא מצא כן בשום מקום, וכבר תפסו עליו רבים שהיא גמ' מפורשת במס' פסחים (דף ל"ג ע"ב) אבל הרי מגמ' דפסחים שם תהוי תיובתא לשיטת היש מפרשין כאן שכתבו דליכא איסור הנאה בגיזה, וע"כ לומר דזה תליא בפלוגתא דתנאי בבכורות (דף ט"ו ע"ב) דלמאן דדריש תזבח ולא גיזה לא שמעינן איסור אלא אמעשה הגזיזה אבל הגיזה עצמה שרי, ומאן דדריש תזבח ואכלת אין לך בהן היתר אלא אכילה בלבד הגיזה ג"כ אסור בהנאה אפי' בפסוהמו"ק וכ"ש בכשרין, ולפ"ז הסוגיא דפסחים שם אזלה למ"ד אין לך בהן אלא היתר אכילה ודברי התוס', כאן הרי אזלי למ"ד תזבח ולא גיזה כמו שדקדקו בדבריהם, אלא דא"כ מה זה שהקשו בעצמן על הי"מ מסוגיא דחולין ודבכורות דשם מוכח דחלב אסור דילמא גם שם למ"ד אין לך בהן אלא היתר אכילה אזלי, ועיין בדברינו לקמן (דף י"ג ע"א) בתוס' ד"ה העברה:

באו"ד ואין לתמוה וכו' אף כי נחלב אסור עכ"ל פי' דאין לומר מטעם דהקדש היוצא מהן כמותן דס"ל כאן כהרמב"ם פ"י מה' מאכ"א דאין זה רק מדרבנן עי' כ"מ שם ובח"ס חיו"ד סי' קי"ד עשה"ט, ועיין בספר התבונה אות מ"ט בתשובת הגאון ר"י העלער ז"ל וכן במרכבת המשנה ברמב"ם שם ודו"ק:

באו"ד וקשה לן אמאי אין מועלין עכ"ל, לקמן (דף י"ג ע"א) בענין חצר הקדש הבאתי לתרץ קושיא זו ע"פ שיטת הרמב"ן דאין מועלין רק בהקדש שבא מכח אדם שהקדיש, אבל דבר שלא הוקדש ע"י אדם רק מעצמו אין מועלין בו אע"פ שהוא הקדש גמור, וזהו

רק בקדשי מזבח אבל בקדשי בדה"ב אפי' אם לא הוקדש ע"י אדם המקדיש נמי מועלין בו ע"ש מילתא בטעמא, והתוס' כאן שהקשו דאמאי אין מועלין בו ומיאנו בתירוץ זה י"ל לענ"ד דמזה יהיה סייעתא למש"כ הרש"ש אקושית התיו"ט לקמן במשנה דאילן ואח"כ נתמלא פירות וכו' דאין מועלין במה שבתוכן, והקשה התוי"ט דמ"ש מביצת תרנגולת ומחלב חמורה דמועלין בהן ונדחק לומר דמשנתנו ר' יוסי היא דס"ל דמועלין בגידולין, והרש"ש כתב דמשנתנו איירי דבשעה שהקדיש התרנגולת היה בה כבר ביצתה והחלב היה כבר בדדיה, וכ"כ הג"מ מלבי"ם בהתוה"מ ויקרא פ' ה' וכן מצאתי שכתב גם הגר"א ז"ל בהגהותיו למשניות כאן וא"כ הרי הוקדשו החלב והביצים ע"י אדם המקדיש, ורישא וסיפא הרי בחד גוונא איירי משו"ה הקשו התוס' שפיר אפי' אם יסברו כשיטת הרמב"ן שם ודו"ק ואולם יש סברא לדעתי דגם הבא אחר כך מכח אדם **(המקדיש)** מועלין בו: **באו"ד** ונראה לפרש למורי שיחי' דנהי דאסור מ"מ כיון שאינו ראוי לבוא למזבח אין מועלין דלא הוה קדשי ה' וגם אין חיות הבהמה תלוי בו דליהוי חשוב כגוף הבהמה [זה ע"פ הגמ' לעיל בסמוך דבדם מועלין דלא מתקיימת בלא דם משא"כ חלב] וראיה מדאמר בר"ה וכו' עכ"ל, לדעתי יש להביא ראיה לדבריהם ממשנה דזבחים (דף ל"ה ע"א) המולק את התורין לאכול את ביציהן בחוץ לא פגל חלב מוקדשין וביצי תורין אין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא, והטעם קאמר התם משום דלאו גופא דזבחא אינון, ובודאי דה"נ לענין מעילה דכמו דהתם אף דאין חייבין עליהן משום פגול נו"ט מ"מ אסורין באכילה לכתחילה ה"נ לענין מעילה לא נהנין ולא מועלין, והראיה שהביאו מהא דר"ה לא הבינותי דהרי אדרבה בשופר של עולה גם מעילה יש בו והיינו משום דגופא דזבחא הוא אע"ג שאין החיות תלוי בו וגם אם פירש אינו ראוי לבוא למזבח, ורק מחוברין יעלו, ובשלמים הרי גם בגופא דזבחא ובדבר שהנשמה תלוי בו נמי אין מעילה מחיים בו ואפי' באימוריהן ליכא מעילה קודם זריקת הדם כדאיתא במשנה דמכילתין סוף פ"ק וצ"ע, וצ"ל שראייתם היא דיש דברים שאין בהן מעילה ומ"מ איסור מה"ת יש בהן וכן כתבו התוס' בנדרים דף יו"ד ע"א ותו לא, והקרן אורה הקשה כאן למה לא יאסרו הביצים וכן החלב מטעם היוצא מאיסור כציר ורוטב וציר ורוטב דהקדש מזבח ודאי דאסור בהנאה כמש"כ התוס' בחולין [התוס' כתבו דאסורין משום דילפינן חטא חטא מתרומה וגז"ש זו היא רק בקדו"מ ומתורץ בזה באמת קושית התוס' וקצרתי] אן לומר שאני חלב דחידוש הוא דהא כבר גלי רחמנא דחלב טמאה אסור וה"ה ביצים. של תורין נמי אסורין מטעם זה, והתוס' כתבו לקמן דמשו"ה מועלין בחלב קל ורר"ר משום דהקדיש גם החלב ולפי"ז אין מועלין רק בהחלב שהיה בשעה שהקדיש הבהמה אבל

לא בהחלב הבא אח"כ, אבל לסברא דהיוצא מהן כמותן בין בקדשי מזבח בין בקדשי בדה"ב מועלין בחלב וביצים הבאים גם אח"כ דגם הם ראוין לבדה"ב, רק בקדשי מזבח אע"פ שאסורין בהנאה מ"מ אין בהן מפינה דכיון דמתקיימת בלעדייהו לאו גופא דזבחא הוא עכ"ד, וכבר דיברנו לעיל בסמוך מזה ועוד יתבאר מזה איה"ש במקו"א בארוכה:
ועיין בשעה"מ פ"ט ה"ה מה' מאכלות אסורות לענין שלל של ביצים אם דינם כבשר העוף ע"ש:
ד"ה במה דברים אמורים וכו' לא היה דעתו להקדיש דבר שאין ראוי למזבח וכו'. ולכך אין מועלין עכ"ל, חידשו התוס' כאן טעם חדש בנפ"מ דחלב וביצים דקדשי מזבח לבין חלב וביצים דקדושת דמים דבדעת המקדיש תליא מילתא, דבקדשי מזבח לא היה בדעת המקדיש להקדיש דבר שאינו ראוי למזבח ופשטה קדושה בכולה לא אמרינן כדאמרינן לענין גיזה בחולין (דף קל"ה ע"א) דהחלב והביצים אינן גופה כל כך ככחש גיזה כצ"ל לדעת התוס' כאן, ולענ"ד יהיה נפ"מ רבתי לדינא בין הטעמים בהקדיש דבר הראוי בעצמו למזבח קדושת דמים דקיי"ל דאינו יוצא מידי מזבח לעולם וקדיש ממילא קדוה"ג, דלפי הטעם דלאו קדשי ה' נינהו אין בחלב וביצים שלהן מעילה, אבל לטעם דבדעתו הדבר תלוי כיון שהקדיש לדמיו הרי היה בדעתו להקדיש גם החלב והביצים ומועלין בהן, והנה ברמב"ם סוף פ"ג מה' מעילה כתב דאם הקדיש בהמה לדמי נסכים או בן יונה לדמי שלמים מועלין בחלב ובביצים ע"ש, נשמר ונזהר בלשונו הזהב לצייר בהמה לנסכים ועוף לשלמים ומבואר דס"ל דאלו הקדיש בהמה לדמי קרבן דחזי ליה הבהמה גופא וכן בן יונה לדמי חטאת או עולה דמקריבין ע"כ הבהמה והעוף גופייהו למזבח כל דין קדשי מזבח היה להן ולא היו מועלין בחלב וביצים וע"כ דס"ל כטעם הראשון שבתוס' דלאו בדעתו תלוי הדבר גם לכאורה תליא סברא זו דלא היה דעתו להקדיש דבר שאינו ראוי למזבח בפלוגתא דר"פ ורבנן במנחות דף ס"ו ע"ב אלא שיש לחלק ודו"ק:
ד"ה כל הראוי למזבח וכו' אבל אין ראוין למזבח שהרי הקרב והכרעים לא היו רוחצין אלא באמת המים עכ"ל וכ"כ הרשב"ם בב"ב, ולענ"ד משום רחיצת הקרבנות לא מיחשב ראוי למזבח דהרי תיקון אמת המים שבעזרה בא רק משירי הלשכה [שקלים פ"ד מ"ב] ולא מתרומת הלשכה גופה כשאר קרבנות, ואפשר דהתם שאני דרוב המים שבאמת המים היו נצרכין לרחוץ העזרה [פסחים פ"ה מ"ח] משא"כ הכא בהקדיש בור מלא מים אלו היו ראוין לרחיצת הקרב והכרעים כולן היו ראוין לזה והיו משו"ה נקראין ראוין למזבח פכ"ד הרב תפא"י במשניות כאן, ואכתי הסברא דחוקה שהרי פירות שראוין לביכורים דאית בהו הנחה והגשה למזבח ומ"מ כתב המפרש בשם רבו דלא מיקרו ראוין

למזבח מפני שאינן נקרבין ממש אמזבח, והא דבפירוש רגמ"ה כאן כתב דביכורים ראוי למזבח איקרי ודאי דטעות ספר הוא דהרי בפירושו לב"ב (דף ע"ט ע"א) האריך הרגמ"ה דביכורים אינן ראוין למזבח, וכ"ש המים להדחת הקרב והכרעים שאינן ראוין למזבח כלל, וגם הא דחזו למי כיור לרבנן דר' ישמעאל בזבחים (דף כ"ב ע"ב) דלא באו לכיור מים חיים נמי רק צורך בדה"ב איקרו לא צורך מזבח דלא עדיפא מבגדי כהונה שהן ודאי צורך עבודה ונקנו מ"מ מבדה"ב כמבואר בכ"מ, עוד קשה לי בדבריהם דאמאי מים מכונסים אינן ראוין להדחה הרי תניא בזבחים שם והקרב והכרעים ירחץ במים לרבות שאר מימות פי' דמכונסים נמי כשרין, ואולי יש לתרץ זה דהא דמכונסין כשרים היינו כשלא הוקדשו אבל כשהוקדשו נפסלו מטעם אחר להדחה, דהא תני שם דבי שמואל דמים שיש להן שם לווי פסולין וכשהקדישן יש להן שם לווי מים קדושים עיי"ש היטב שוב ראיתי דכבר העיר הרש"ש שם בזה ונשאר בצ"ע וה' יאר עינינו בתורתו:

באו"ד דבעינן בניסוך המים שיהיו מים חיים עכ"ל, לענ"ד ברור דמים חיים לאו דוקא וכונתם רק דבעינן מי מעיין וכל מקום שכתבו התוס' דבעינן לניסוך המים מים חיים הוא רק מקרא דושאבתם מים בששון ממעיני הישועה ושם רק מי מעיין כתיב לא מים חיים הכשרים לטבילת זב ולאפר פרה והארכתי בזה במקום אחר וכאן לקצר אני צריך ומש"כ כאן התוס' דדבש היינו כל מיני מתיקה עי' מל"מ פ"א ה"א מאיסורי מזבח:

דף יג.

כל הראוי למזבח ולא לבדה"ב, פי' כל הראוי למזבח כגון תמימים שאינן ראוין לבדה"ב והקדישן לבדה"ב, וכן נמי דברים הראוין לבדה"ב כגון אבן או קורה שהקדישן למזבח, או שהקדיש לזה ולזה דברים שאינן ראוין לא לזה ולא לזה, אע"פ שהקדיש דבר שאינו ראוי מועלין בהן ובמה שבתוכן וזה יותר מחוור מפי' רשב"ם ז"ל ומדברי הרמב"ם ז"ל פ"ה מה' מעילה למדתיו הר"ן ז"ל עכ"ל השמ"ק בב"ב (דף ע"ט), ובסידור הדברים דנקט התנא כאן במשנתנו האריך הרחיב הרב תפארת ישראל במשניות כאן עיין עליו ומש"כ רש"י דעצי גפן דקין ואינן ראוין לבנין לכאורה בלאו"ה בנין עץ אסור בעזרה משום לא תטע ויהי' מזה ראיה דרש"י ס"ל כהראב"ד פ"א ה"ט מה' ביהב"ח ע"ש אבל מ"מ אין זה מוכרח ואכמ"ל:

כל הראוי למזבח ולא לבדה"ב, פי' כגון שובך מלא יונים הראוי לקרבן עני שכיון שהן ראוין למזבח חלה עליהן קדוה"ג ואינן ראוין שוב לבדה"ב, לבדה"ב ולא למזבח כגון אילן מלא פירות ושדה מלאה עשבים, ובור מלא מים נמי אינו ראוי למזבח לפי שניסוך המים אינו בא אלא ממי השילוח אבל ראוין הן למוכרם ולהוציא דמיהן לבדה"ב, לא

למזבח ולא לבדה"ב כגון אשפה מלאה זבל שאע"פ שאפשר למוכרו לאותו זבל ולהוציא דמיו לבדה"ב אפ"ה כיון שיש בו בזיון אפי' לבדה"ב אינו ראוי דהו"ל כמחיר כלב שיש בו בזיון אין זה רק דוגמא בעלמא שהרי גם דמי כלב מותר לקנות בעבורו קרבן וק"ל:
מועלין בהן ובמה שבתוכן ואפי' אשפה מלאה זבל דלא חזיא לא למזבח ולא לבדה"ב מועלין בה ובמה שבתוכה לפי שראויה היא לבדה"ב וקדושה חלה עליה ורק משום דרך בזיון אין מוציאין דמיה לבדה"ב, וכיון דמ"מ קדושה חלה עליה מועלין בה ובמה שבתוכה, ויש לפרש הראוי לבדה"ב דלאו אדמים קאי אלא על הגוף וכיון דגופן לא חזו לבדה"ב אינו ראוי לבדה"ב קרינן ביה, ואם נפרש כן ליכא הכא מה שראוי לבדה"ב רק בור מלא מים בלבד דחזי למילש בהו סיד לבנין לחזק בו בדה"ב, אבל אילן מלא פירות ושדה מלאה עשבים דלא חזו גופן לבדה"ב אינו ראוי לבדה"ב קרינן ביה, והא דלא קתני בבא רביעית כל הראוי למזבח ולבדה"ב משום דליכא מידי דראוי למזבח ויהי' ראוי גם לבדה"ב, דכיון דראוי הוא למזבח חלה עליו קדוה"ג ולא חזי עוד לבדה"ב דהא למזבח הוא עומד, הרא"ם עכ"ל השמ"ק בב"ב שם, נמצא דגם השמ"ק מפרש אילן מלא פירות דאינו ראוי למזבח אע"ג דחזו לביכורים וביכורים קודש מיקראו דבמכות (דף י"ח ע"ב) איתא להדיא דבעינן בביכורים שינה עליו הכתוב לעכב עיי"ש דדינו כקודש. ושם (דף י"ט) אמרינן ביכורים מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ שבפנים הרי הן כהקדש לכל דבריהם ע"ש, וברמב"ם פ"ב מה' ביכורים הט"ז אשרה שבטלה אין מביאין ממנה ביכורים שהביכורים מקדשי מקדש הן עכ"ל, ועיין בר"ן בע"ז ר"פ ר' ישמעאל גבי פרכילי ענבים ע"ש ובתוס' פסחים (דף כ' ע"א) ד"ה אלא ובתוי"ט כאן וצ"ע עדיין בזה. מ"מ קדשי מזבח לא איקרו כיון שאין גופן נקרב על המזבח, ועיין חלה פרק ד' משנה ט' ודו"ק:
בור מלא מים פי' רשב"ם ז"ל [בב"ב שם] ראוין לבדה"ב לגבל בהן את הטיט אבל לא למזבח דמים מכונסין פסולין לניסוך המים דמי מעיין בעינן, והביא שם התוס' בב"ב ראיה לזה מדתנן בפ' לולב וערבה היה ממלא מן השילוח ואמרינן בגמ' מנא הנ"מ אמר קרא ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה, אבל רש"י ז"ל שם פי' מנה"מ דעושין שם שמחה בשעת שאיבה דכתיב ושאבתם מים בששון וא"כ אין ראיה דבעינן מי מעיין הר"ן ז"ל ותוספי הרא"ש ז"ל וקשה לדעת רשב"ם ז"ל דהא אמרינן בפ' לולב וערבה נשפכה או נתגלתה היה ממלא מן הכיור, ואלו מי כיור שאר מימות הן ולא מי מעיין דהא קיי"ל כחכמים דפליגי אר' ישמעאל בזבחים (דף כ"ב) וכן פסק הרמב"ם פ"ה מה' ביאת מקדש שכל המימות כשרין לקידוש וצ"ע גליון עכ"ל השמ"ק בב"ב שם, ובספרי תקנת השבים למס' מעילה תירצתי קושיא זו בטוב טעם בעזהי"ת:

מועלין בהן ובמה שבתוכן, פי' רשב"ם מועלין בהן אם הניח חפציו בבור והצניעם שם ואינו מחוור דאין מעילה בקרקעות וכו' ככתוב בתוס' בב"ב שם, ע"כ פי' ר"ת ז"ל כגון שנתלש גוש מן הבור ונשתמש בו וכן הוא הנך כולהו דמחוברין, א"נ י"ל כגון שכותלי הבור בנוים באבנים ותלה חפציו באבנים דתלוש ולבסוף חיברו תלוש מיקרי לענין זה דמעילה אף שבטלו [צ"ע דהרי בנאו ולבסוף הקדישו כמחובר הוא לענין מעילה כדלקמן דף כ' ע"א ודוחק לומר דמיירי שהקדיש האבנים קודם שבנאם בבור דלא משמע הכי וכן גבי אילן נמי תלוש ולבסוף חיברו תלוש מיקרי לענין זה כדאיתא לקמן (דף כ') בשילהי הפרק הרשב"א והר"ן עכ"ל השמ"ק שם בב"ב, ועיין מג"א באו"ח סי' תרל"ז ס"ק ז' ואין להאריך כאן בזה:

אבל הקדיש בור ואח"כ נתמלא מים וכו' ואין מועלין במה שבתוכן, הרשב"ם בב"ב והתוס' שם וכאן פי' לפי דאין חצר הקדש קונה דחצר משום יד אתרבאי ואין יד להקדש ואחרים פי' דאפי' את"ל דחצר הקדש קונה אין מעילה בקנייתה דבמאי דקדיש ממילא ליכא מעילה, דהא אפי' בגידולי הקדש דמגוף הקדש קאתי ס"ל לר"י דאין מועלין ועד כאן לא פליג עליה ר' יוסי אלא בגידולי הקדש דמגוף הקדש קאתו אבל במה שחצר הקדש זוכה אפי' ר' יוסי מודה דאין מעילה בזכייתה הר"ן עכ"ל השמ"ק בב"ב שם, והאריך עוד שם בהסוגיא באריכות נפלאה כדרך השמ"ק בכ"מ ובסוף הסוגיא סיים וז"ל, עלה בידנו המקדיש בור ואח"כ נתמלא מים שובך ואח"כ נתמלא יונים דברי הכל מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן שאין חצר קונה להקדש, הקדיש שדה ואח"כ נתמלאה עשבים אילן ואח"כ נתמלא פירות מחלוקת דר' יוסי ור' יהודא והלכה כר' יהודא דאין מעילה בגידולי הקדש דסתם תנא במעילה כוותיה דלא גרסינן במתניתין דברי ר' יהודא וכו', הקדיש בור ושובך מלאים אע"פ שהקדיש אותם סתם מועלין בהן ובמה שבתוכן שהמקדיש בעין יפה מקדיש, ואע"ג דתנן יוני שובך ויוני עליה יש בהן גזל משום דרכי שלום הא קיי"ל כר' יוסי דאמר גזל גמור מדבריהם. הלכך יש בהקדישן מעילה כההיא דפ' הניזקין (דף נ"ה ע"ב) כרת שע"י דבריהם באה לו שכיון שהוא ממונם של הקדש מדבריהם להוציאו בדיניים חל עליו הקדש גמור וכו' הר"י ז"ל בעליות עכ"ל, ובעניי קשה לי חדא דבאמת קיי"ל כרבנן דאין ביוני שובך ויוני עליה גזל רק מפני דרכי שלום כמש"פ כל הפוסקים, ותו דביוני שובך ויוני עליה לא מצינו כלל דפליג ר' יוסי למימר דהוה גזל גמור דבמשנה בהנזקין (דף נ"ט ע"ב) ליתא לפנינו כלל דין יוני שובך ויוני עליה, ובריייתא היא בתוספתא דחולין פרק יו"ד הובאה בב"מ (דף ק"ב ע"א) ובחולין (דף קמ"א ע"ב) וסתמא נישנית בלי מחלוקת דר' יוסי כלל וצע"ג, אולם התוס' בב"ב שם (דף

ע"ט ע"ב) ד"ה ויונים הבאים וכו' הקשו ג"כ קושיא זו וז"ל הקשה הרשב"א דאיך יכול להקדיש הקדש גמור שימעלו בהן והלא אינו זוכה בהן זכייה גמורה דקיי"ל דאין בהן גזל אלא מפני דש"ל ואומר ר"י דבביצים ואפרוחין זוכין מה"ת עכ"ל, ויש לי להאריך גם בתירוץ זה ועיין בסנהדרין (דף כ"ה ע"א) ברש"י ד"ה מפני דרכי שלום ובשמ"ק בב"מ (דף ק"ב) ועת לקצר ועיין בטעם המלך פ"ו ה"א מה' גירושין:

ועתה נשוב ונשנה מעט הלכה זו, ר' יוסי אומר המקדיש את השדה מועלין בהן ובגידוליהן מפני שהן גידולי הקדש, הנה דברי הת"ק לגירסא שלפנינו היא סתם משנה והחולק הוא יחידאה ר' יוסי ובמשנה שבמשניות גרסינן דברי ר' יהודא כדאיתא בברייתא דב"ב שם והחולק הוא ר"ש במקום ר' יוסי, אכן גירסת כל הראשונים כמעט המפרש כאן והתוס' כאן ובב"ב שם ובפיהמ"ש להרמב"ם ז"ל לפי הנוסח של א"ו שהביא התוי"ט הוא ר' יוסי, ובתוספתא דמכילתין פ"א איתא לפנינו גירסא חדשה דכן איתא התם הקדישן ריקנין ואח"כ נתמלאו מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן דברי ר' מאיר ר' אליעזר בר"ש אומר אף מועלין במה שבתוכן אמר ר' יוסי רואה אני בכולן דברי ר' מאיר חוץ מן השדה ומן האילן מפני שדרכן להתמלא עכ"ל, ונראה גירסא זו נכונה חדא דקיי"ל סתם משנה ר"מ ע"פ רוב, ועוד דבפסחים (נ"ו ע"א) איתא ת"ר ששה דברים עשו אנשי יריחו וכו ואלו שלא ברצון חכמים וכו' ומתירין גמזיות של הקדש של חרוב ושל שקמה דברי ר' מאיר א"ל רי"ה וכו' אלא אלו ואלו שלא ברצון חכמים על ג' מיחו בידם ועל ג' לא מיחו בידם וכו' ואלו שמיחו בידם מתירין גמזיות של הקדש וכו', חזינן מזה דלר"מ ודאי גידולי הקדש אין בהן רק איסור דרבנן אבל אין מוחין ביד הנוהגין בהו היתר, ורי"ה אפשר דס"ל נמי שאסורין רק מדרבנן אלא דס"ל שמוחין ביד הנהנין וע"ש היטיב בגמ', ובמנחות (דף ע"א ע"ב) ברש"י ע"ש ודו"ק, ולפ"ז הנכון הוא דת"ק דמשנתנו הוא ר"מ כיון דמצינו דס"ל הכי להדיא, והנה במס' פאה (פ"ז מ"ח) תנן המקדיש כרמו עד שלא נודעו בו העוללות אין העוללות לעניים משנודעו העוללות העוללות לעניים ר' יוסי אומר יתנו שכר גידוליו להקדש עכ"ל המשנה, וברור דאזלי לשיטתם דת"ק דהתם לשיטתיה דהכא שאין מעילה בגידולי הקדש והוא ר"מ דס"ל שגם אין מוחין ביד הנהנין להכי ס"ל שאין העניים צריכין לשלם שכר גידולין להקדש, ור' יוסי לשיטתיה דהכא דמועלין בגידולי הקדש דאילן ושדה משו"ה צריכין העניים לשלם שכר גידולין להקדש, וברוך שהנחני בדרך אמת שמצאתי שכן כתב הגר"א ז"ל בשנות אליהו בפאה שם וז"ל ר' יוסי אומר יתנו שכר גידוליו להקדש דס"ל יש מעילה בגידולי הקדש עכ"ל, ובירושלמי פאה שם ובירושלמי פסחים (פ"ד ה"ט) תלי לה להדיא

הדין דהעוללות בהא דמתירין גמזיות של הקדש ע"ש, והנה בשני המקומות בירושלמי שם איתא להדיא אמר ריו"ח מעשה היה והורו כר' יוסי שהעניים צריכין לשלם שכר הגידולין להקדש, וא"כ יש לן הלכה למעשה כר' יוסי דמשנתנו דגידולי הקדש מועלין בהן, ומשו"ה פסק הרמב"ם בפ"ד מה' מתנות עניים הכ"ג דהעניים חייבין ליתן שכר הגידולין להקדש כיון דבירושלמי פסק כוותיה הלכה למעשה וכ"כ הכ"מ ובפי' הרדב"ז להרמב"ם שם נדחק בזה בחינם במחכה"ג], ומשו"ה נמי פסק הרמב"ם בפ"ה מה' מעילה ה"ו כר' יוסי דמועלין בגידולי הקדש וכתב שם הכ"מ פלוגתא דת"ק ור' יוסי במשנה פ"ג דמעילה ופסק כר' יוסי וצריך טעם למה [דהרי יחיד ורבים הלכה כרבים] והביא דברי הריק"ו שהרמב"ם סמך אברייתא דב"ב, ובהג"ה שם כתב טעם אחר להא דפסק הרמב"ם כר' יוסי ועיין גם במש"כ התוס' יו"ט כאן, ולענ"ד נכון הדבר כנכון היום דהרמב"ם פסק כר' יוסי מהירושלמי דפאה ודפסחים שזכרנו שהורו הלכה למעשה כר' יוסי דהעניים צריכין לשלם שכר הגידולין להקדש וממילא הדין ברור שמועלין בגידולי הקדש, ואני תמה על הר"י בעליות דפסק כר' יהודא דאין מעילה בגידולי הקדש משום דסתם מתניתין דידן כר' יהודא הביאו השמ"ק בב"ב (דף ע"ט) הבאתי לשונו לעיל ד"ה אבל הקדיש בור, והרי כבר נתבאר בזה כר' יוסי ע"פ הירושלמי דפסק כוותיה הלכה למעשה והדין עם הרמב"ם דפסק כר' יוסי וברור בעזהי"ת:

ולענין אי גרסינן במשנתנו ר' יוסי כדאיתא במשנה שבגמ' או ר"ש כדאיתא במשנה שבמשניות עיין מש"כ התיו"ט בזה, וע"ד החידוד י"ל דזה תליא במחלוקת הראשונים במקום אחר, דבשילהי ב"מ תנן שתי גינות זו למעלה מזו והירק בינתיים ר"מ אומר של עליון רי"ה אומר של תחתון, ובגמ' שם אמר רבא בעיקרו דכו"ע ל"פ דעליון הוה כי פליגי בנופו ר"מ סבר שדי נופו בת"ע וריי"ה סבר לא אמרינן שדי נופו בת"ע וכן פליגי התם נמי לענין ערלה ע"ש, וכתב הראב"ד הובא בשמ"ק שם וז"ל בעיקרו דכו"ע לא פליגי דעליון הוה שהרי בעפרו הן עומדין ואינם יוצאין לאוירו של זה, כי פליגי בנופו ר"מ סבר העיקר מגדלו וכו' וריי"ה סבר האויר מגדלו הלכך לא שדינן נופו בת"ע עכ"ל, והגאון ר' יונתן ביערות דבש תמה ע"ד ר' יהודא דהנוף מאויר גדיל ולא מהשרשים שזה מוכחש מהחוש דאין דבר הגדל רק מאויר זולת כמהין ופטריות עיין בברכות (דף מ' ע"ב) ובנדרים (דף נ"ה ע"ב), לכן ביאר הוא כונת הראב"ד דה"ק דר"מ ס"ל רוב יניקת הענפים מהעיקר ומיעוטו מאוירא וריי"ה ס"ל להיפך דהרוב הוא מאויר ומיעוט מהשרשים ע"ש שהאריך, ויש להקשות לשיטת המרדכי סוף חולין דדבר הנולד בתערובות לא שייך גביה ק בטול והארכתי בזה בעזה"ש במקו"א וא"כ לענין ערלה וטב במאי פליגי עיין

גיטין (דף כ"ב ע"א) ואיך יתבטל המיעוט ברוב, אך י"ל ע"פ מש"כ התוס' בע"ז (דף מ"ט ע"א) ד"ה שאם דלמ"ד זו"ז גורם מותר אפי' היכא דמטעם בטול לא היה בטיל נמי מותר מטעם זו"ז גורם ע"ש, והר"ן שם כתב בשם רש"י דזו"ז גורם מטעם בטול הוא וכל היכא דלא בטיל גם זו"ז גורם אסור ע"ש, והנה הראב"ד מוכח דס"ל כהתוס' דזו"ז גורם לאו מטעם בטול הוא דהרי השיג על הרמב"ם שפסק סוף פ"ה מה' נדרים דכל היכא דאמרינן דאסור בגידוליהן הוא אפי' בדבר שזרעו כלה, והשיג הראב"ד דהרי קיי"ל זו"ז גורם מותר ואם נטע אגוז של ערלה מותר בפירותיה עכ"ל, והכ"מ והרדב"ז תירצו שם דכשם דלענין בטול לא בטיל בנדר מטעם דשיל"מ ה"נ זו"ז גורם מטעם בטול הוא ולא בטיל בדשיל"מ, הרי מוכח מכאן דהראב"ד ס"ל דזו"ז גורם לאו מדין בטול הוא דמשו"ה השיג שפיר על הרמב"ם, וא"כ להראב"ד לשיטתיה בטיל שפיר יניקת האויר ביניקת השרשים לר"מ או דבטיל יניקת השרשים ביניקת האויר לרי"ה וקצרתי, ושם במשנה דב"מ איתא ר"ש אומר כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול הרי הוא שלו והשאר של תחתון וכתב רש"י דר"ש כר"מ ס"ל ע"ש וכ"כ התוס' בב"מ (דף ק"ז ע"א) ד"ה אילן העומד וכ"כ גם הרא"ש סוף ב"מ שם, אך הרמב"ן הובא בשמ"ק שם (דף קי"ט) ד"ה והא דר"ש כרי"ה ס"ל דענפים מאויר ינקי ומן הדין הכל הוא של תחתון, אלא דכל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטלו התחתון מפקירו ע"ש, והגר"א ז"ל בהגהותיו בש"ם החדש דווילנא כתב שגם הרמב"ם מפרש כך, וא"כ הא ודאי דרי"ה דס"ל דאין מעילה בגידולי הקדש לאו מטעם בטול יניקת העיקר ביניקת האויר הוא, דזה אולי היה אפשר לומר בהקדיש אילן ונתמלא פירות אבל שדה ונתמלאה עשבים הרי גם האויר של הקדש הוא, וע"כ לומר דס"ל בדרך כלל דאין מעילה רק בדבר שמקדישין אותו ולא בדבר הקדוש מאליו, אבל מאן דסבר יש מעילה בגידולי הקרש גם בהקדיש אילן ואח"כ נתמלא פירות ודאי דע"כ לומר דס"ל דעיקר יניקת הענפים הוא מהשרשים ולא מאוירא דאל"כ למה לא תתבטל מיעוט יניקת השרשים ברוב יניקת האויר שהוא של חולין, ואף דהקדש הוא דבר שיל"מ ע"י פדיון הא זו"ז גורם שרי גם היכא דע"י בטול לא בטיל לדעת הראב"ד והתוס' כמש"כ לעיל, ולפ"ז לדעת רש"י ותוס' והרא"ש בב"מ שם דר"ש כר"מ ס"ל דעיקר יניקת הענפים בא מהשרשים שפיר נוכל לגרוס במתניתין דר"ש ס"ל מועלין בגידולי הקדש אפי' באילן, אבל לשיטת הרמב"ן והרמב"ם דר"ש כרי"ה ס"ל דעיקר היניקה הוא מאוירא ע"כ ס"ל לר"ש דאין מעילה בגידולי הקדש וגרסינן במשנתנו ר' יוסי, ועיין ביערות דבש שם ובנתיבות סי' קס"ז ותראה שיש כאן מקום לפלפל בזה הרבה, ואם תאמר הרי ר"מ ודאי ס"ל בב"מ שם דעיקר היניקה הוא מהעיקר ומ"מ הרי

ס"ל בתוספתא פ"ק דמעילה דאין מועלין בגידולי הקדש כמו שהבאתי לעיל, הא לא תברא דבלאו"ה גירסת התוספתא בערלה פ"ק משונה מגירסא שלפנינו בגמ' סוף ב"מ ע"ש וא"כ אין ודאי להקשות מהתוספתא בענין זה כלל כיון דגירסת התוספתא משונה מגירסא שלפנינו גם בדין דמעילה גם בדין דערלה שבסוף ב"מ, וקצרתי בכל זה מאוד לפי שאין מטרתי בזה רק להראות מקום לפלפל בזה, אבל לקושטא דמילתא ראיתי בהגהות הגר"א ז"ל למשניות כאן שכתב וז"ל, ר' יוסי אומר המקדיש וכו' כצ"ל ולא ר"ש אומר כמש"כ במשנה שבמשניות וע"כ צ"ל כן שהרי בב"ב (דף ע"ט) אמרינן ור"א בר"ש ס"ל כר' יוסי ואם איתא הול"ל סבר כאבוה ואי אפשר לומר שגם בזה טעות נפל בספרים דבין אבוה לר' יוסי לא טעו הסופרים עכלה"ט, והיא ראיה שאין עליה תשובה דהרי להלן שם בהא דהקדישן מלאין קאמר רבא דראב"ש ס"ל כאבוה דדנין דין גבוה מדין הדיוט ע"ש ודו"ק ואין להקשות דהרי ר' יוסי ור"ש ס"ל דזה וזה גורם מותר וא"כ היכא דמקדיש רק אילן אחד דודאי לא קנה הקדש קרקע, וא"כ הקרקע היא חולין והאילן הקדש ולמה יהיה בהפירות מעילה הא הוה זו"ז גורם דמותר אליבא דר' יוסי או אליבא דר"ש, דיש לומר אף דבאילן אחד אין להקדש קרקע מ"מ כיון דכל זמן שהאילן קיים גם היניקה היא של הקרש כיון דכל זמן שלא נתייבש האילן אין רשות לבעל הקרקע לקוצצו אפי' בהדיוט ומכ"ש בהקדש אין כאן גורם דהיתר כלל, רק לענין ביכורים אינו נקרא אדמתך ויש להאריך גם בזה וקצרתי

מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן, ולא זכה ההקדש במה שבתוכן מטעם קנין חצר דאין יד להקדש כ"כ התוס' כאן ובב"ב שם, והקשה התוי"ט כאן דלמה לא יקנה החצר מטעם שליחות דאיתא להקדש דהרי הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו ודוחק לומר דהגזבר גופא רק שליח הוא ואין שליח עושה שליח עכת"ד, ולכאורה דבריו תמוהין דהרי קיי"ל בכל התורה דשליח עושה שליח, אכן דבריו מבוארין ע"פ מש"כ המל"מ רפ"ו מה' גירושין דגרסינן בירושלמי אמשנה דהאשה שאמרה התקבל, ר"א שאל חצרו של שליח מהו שתעשה כידו ונדחק המל"מ בפירושו, ולענ"ד דכיון דאמרינן בב"מ דלא ילפינן קטן מקטנה וחצרו של איש לא אתרבאי מידו רק מדין שליחות, א"כ כי היכי דכתבו הפוסקים הובאו בשו"ע אבהע"ז סי' קמ"א דשליח לקבלה אינו יכול לעשות שליח אחר לקבלה דשליח דידה הוה רק מילי ומילי לא מימסרי לשליח, א"כ ה"נ בנותן הגט לחצרו של שליח לקבלה נמי י"ל דלא מהני מדין שליחות דשליח לקבלה אינו יכול לעשות שליח, ומספקא ליה לר"א בירושלמי אם בגברא נמי חצר משום יד אתרבאי כחס"ל לחד לישנא בב"מ שם דילפינן קטן מקטנה זהו ביאור הירושלמי, וא"כ ה"נ בהקדש אם

הגזבר שם שליח עליו והחצר הוה שליח דגזבר אין החצר יכול לזכות להקדש, דהרי כל שליח לזכות כשליח לקבלה דלא נמסר לשליח הראשון שום דבר הוא ועולין דברי התוי"ט כהוגן, והצ"ק כתב על עיקר קושית התוי"ט דאשתמיטתיה מש"כ התוס' ביומא (דף י"ט) ובקדושין (דף כ"ג) דלא אפשטא האיבעיא אי הני כהני שלוחא דידן וגם שלוחי דרחמנא או שלוחי דרחמנא דוקא עיי"ש, וא"כ כיון דלא אפשטא י"ל דהני כהני שלוחי דידן נמי הוו וא"כ אע"פ שהגזבר עומד בצד כל הני לא מצי לאקדושי מה שבתוכו שלא מדעת בעלים עכת"ד, וכמה תמוהין הן חדא דאפי' אם נניח דכהני שלוחי דידן נינהו מ"מ גזבר ודאי רק שליחא דרחמנא הוא וזה פשוט מאוד, והא שהזכיר התיו"ט מהני כהני דשלוחי שמים הוו אינו אלא להביא ראיה דיש דין שליחות לשמים וכמ"ש הקצוה"ח סי' ר' סק"א, ועוד לדברי הצ"ק למה לא פשיט הש"ס ממתניתין מדלא קני החצר להקדש ש"מ הני כהני שלוחי דידן נמי הוו ולמה נשאר בנדרים באיבעיא דלא אפשטא וע"כ דברי הצ"ק כאן מוקשים, ועלינו להחזיק בתירוץ התוי"ט דהגזבר הוא שליח ואין שליח עושה שליח מטעם דמילי לא מימסרי לשליח כמו שביארנו דבריו, אלא דאכתי יקשה למ"ד בירושלמי תרומות (פ"א ה"א) דגזבר דין בעלים יש לו עיי"ש ועיין בתפארת ישראל במשניות כאן מש"כ בזה ועיין בשו"ת ח"ס חאו"ח סי' מ"ד ע"ש ד"ה ודאתאן עלה:

אמנם הנתיבות בח"מ בפתיחתו לסי' ר' והגרע"א בחידושיו לאו"ח סי' קנ"ד שניהם לדבר אחד נתכוונו לתרץ קושית התוי"ט, ע"פ מש"כ הנימוק"י בשם הר"ן על המשנה דראה אותן רצין אחר המציאה דבמציאה אינו יכול החצר לזכות מטעם שליחות, משום דחב לאחרינא ומיגו דאי בעי זכי לנפשיה לא שייך בחצר וא"כ אינו קונה במציאה רק מטעם יד וכיון דאין יד להקדש אין חצר הקדש זוכה במציאה להקדש ועיי"ש בנתיבות שהאריך בזה, והגאון רע"א ז"ל שם תירץ בזה קושית התוס' בב"ב (ודף ע"ט ע"ב) ד"ה ור"א סבר כר"מ וכו' שהקשו תימה דלא חשיב ראב"ש בפ' האומר בקדושין וכו' ע"ש, ולהנ"ל ניחא די"ל דאף דאביי הקשה שם לרבה ואי בשדה ואילן אמאי מחליף והוכיח דבבור ושובך פליגי, מ"מ לא ס"ל טעמא דראב"ש כר"מ דאדם והנה דשלבל"מ נא דס"ל דמדין חצר הוא קונה, ור"א ור"י פליגא אי מילי ממסרי לשליח, ואף דהוה תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים אפשר דאביי ס"ל דחב לאחרינא נמי קונה, וטעמייהו דרבנן גבי מי שליקט את הפאה משום גזה"כ הוא לא תלקט לעני בשביל העני כדס"ל לאמימר בגיטין (דף י"ג), אבל רבה דאמר דטעמיה דראב"ש משום דס"ל כר"מ דאדם מקנה דשבל"ע ס"ל לנפשיה דתופס לבע"ח לא קני בחב לאחרים משו"ה הוכרח לומר דפליגא אם אדם מקנה דשבל"ע ובעובר דרך חצרו, אבל זה רק לרבה אבל אביו לשיטתיה לא יכול לחשוב נמי

לראב"ש וזה נכון מאוד, אע"פ דמלשון הש"ס שם משמע דלאו רבה קאמר לה דבדבר שלא בא לעולם פליגא רק סתמא דש"ס קאמר לה ודו"ק, ונראה דמוכרח לומר כתירוץ הזה ולא כתירוץ התיו"ט מטעם דמילי לא ממסרי לשליח כדביארנו, דא"כ אמאי צריך הש"ס שם לומר דראב"ש כר"מ ס"ל דאדם מקנה דשבל"ע, נימא דטעמא דראב"ש הוא דהחצר קונה מטעם שליחות, ובהא פליגא דר' יוסי אזיל לשיטתיה בגיטין דמילי לא ממסרי לשליח וראב"ש ס"ל כר"מ שם דמילי ממסרי לשליח וקונה החצר להקדש עיין בגיטין (דף ע"א ע"ב) אלא ע"כ לומר כתירוץ הגאונים ז"ל הנ"ל דהחצר לא זכי מטעם תופס לבע"ח:

ובזה אני מבין היטב מה שהרמב"ן בחידושיו לב"ב שם מיאן בתירוץ התוס' מטעם דאין יד להקדש, ותירץ דמשו"ה אין מועלין בהיונים בזה"ל וי"ל אי נמי קני לה אין מעילה בזכייתה, ובשמ"ק ביאר הדבר דמה דקדיש ממילא אין מועלין בה הבאתי כל דבריו בזה לעיל ד"ה אבל הקדיש בור והביאו בתוס' רע"א במשניות כאן, ולמה ליה לחדש דבר זה ולא תירץ כתירוץ התוס' כאן ושם בב"ב וכ"כ גם הרשב"ם בב"ב שם, דחצר לא קני להקדש כמו שנתבאר, אולם לפ"מ שנתבאר דהא דלא קני החצר מטעם שליחות הוא משום דהוה תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים יתבאר בעזה"ש יפה דהרמב"ן לא היה יכול להסתפק בתירוץ התוס', דהשמ"ק בב"מ הביא בשם הרמב"ן דאיהו לא מחלק בין תופס לבע"ח דלא קנה ובין מגביה מציאה לחבירו דקנה כדמחלקי התוס' דבמגביה מציאה איכא מיגו דאי בעי זכי לנפשיה, וא"כ בחצר דלא שייך מיגו דזכי לנפשיה לא יוכל באמת לזכות במציאה מטעם תופס לבע"ח, והרמב"ן מחלק דלהכי המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו משום דמציאה לא מיקרי חב לאחרינא דהוה רק מניעת הריוח עכת"ד, ועיין בזה בשו"ת הגרע"א סי' קל"ג בפלפולו בזה בעומק כדרכו בקודש, וא"כ הרמב"ן לשיטתיה הרי תשאר הקושיא למה לא יקנה החצר להקדש מטעם שליחות כיון דאין כאן חב לאחרינא, משו"ה הוכרח הרמב"ן לתרץ דאע"ג דהחצר קונה באמת להקדש מ"מ מעילה ליכא כיון שהוא קנין דממילא, אבל התוס' לשיטתם בב"מ שם דבמציאה נמי מיקרי חב לאחרינא שפיר כתבו דאין הקדש זוכה ע"י חצר כלל דמטעם שליחות ודאי דלא קני מטעם דהוה תופס לבע"ח ומטעם יד נמי לא קני דאין יד להקדש והדברים מאירין בעזהי"ת, והנתיבות בפתיחה לסי' ר' שם הנ"ל כתב במרוץ דבריי שגם הרמב"ן ס"ל כהתוס' דגם מציאה הו"ל חב לאחרינא עיי"ש, וזה אינו דהרמב"ן ס"ל דמניעות הריוח לא מיקרי חב לאחרינא:

והקצוה"ח שם בסי' ר' הביא דברי האגודה שהביא המג"א באו"ח סי' קנ"ד דמצא דבר בביהכ"נ זכה בו המוצאו משום דאין יד להקדש, ותמה עליו הקצוה"ח חדא דביהכ"נ דין חצר השותפין יש לו וחצר השותפין ודאי דזוכה, ועוד דהרי הרמב"ן ס"ל דגם חצר הקדש קונה כמש"כ לעיל, והגאון בעל עמק יהושע בספרו אבי הנחל כתב דמיירי בביהכ"נ של כרכים ושל כרכים אין לו דין חצר השותפין, והאגודה ס"ל באמת כשיטת התוס' והרשב"ם דחצר הקדש אינו קונה דלא כהרמב"ן ולשיטת הרמב"ן זוכה באמת חצר ביהכ"נ לביהכ"נ, וראיתי להגאון בעל עונג יו"ט שכתב שדינו של האגודה הוא אפי' להרמב"ן, דהרי חצר ביהכ"נ יש גם לקטנים ולחרשים חלק בו כמש"כ הר"ן פרק בני העיר דז' טובי העיר יכולין למכור ביהכ"נ אף שיש גם לקטנים וחרשים חלק בו משום דזט"ה נעשים כאפוטרפיס להקטנים, וא"כ מציאה שנמצאה בביהכ"נ גם הגדולים לא קנו אף שהם פקחין, שהרי אמרינן בב"מ (דף ח' ע"א) דחרש ופקח שהגביהו מציאה מתוך שלא קנה חרש לא קנה פקח דמה שבידי החרש נעשה כמי שמונחת ע"ג קרקע, וה"ה חצר הקנוי לפקח וחרש והחצר זוכה לשניהם בשוה וחצר משום יד הוא דחצר דקטנה ודאי משום יד אתרבאי, ולא עדיף מהגביהו שניהם בידים ממש דמתוך שלא קנה חרש לא קנה פקח, וא"כ דינו של האגודה, א"ש גם להרמב"ן בחצר של ביהכ"נ אבל שם בחצר הקדש ס"ל להרמב"ן שפיר דהחצר קונה להקדש והדברים נחמדים, ומ"מ נראה דאין זה קושטא דמילתא דהרי חרש ופקח שהגביהו מציאה מאי דתפיס הפקח בידו ודאי דקונה אלא דהמותר שחוץ לידו נעשה כמונח ע"ג קרקע כמבואר בח"מ סי' רס"ט, ואם כן אם חצר מטעם יד הוא למה לא יקנו הפקחים חלקם כיון שהמציאה מונחת בידם היינו בחצרם ומה שבידם לא שייך לומר מתוך שלא קנה חרש לא קנה פקח וזה לענ"ד ברור וכזה יש לתמוה על הקצות והנתיבות סי' ר"ס סעי' ד' במש"כ שם על דבר הירושלמי יעוי"ש דלפ"מ שנתבאר בסי' רס"ט דמה שבידו קנה וחצר הוא מטעם יד אין דבריהם שם נכונים במח"כ והמעיין שם ידין מעצמו שכנים דברנו:

וסברת הרמב"ן דאף דהחצר קונה להקדש מ"מ אין בו מעילה בזכייתה הסבירו האחרונים וכן מבואר מדברי השמ"ק הנ"ל, דהסברא היא דמעילה ליכא רק בדבר שהוקדש ע"י איש ישראל המקדיש אבל מה שהקדש זכי ממילא אין בה מעילה, ומשו"ה פליגא תנאי בזבחים (דף מ"ה ע"א) אם יש מעילה בקדשי עכו"ם דתנאי דס"ל דאין בהן מעילה ס"ל דבעינן לענין מעילה שהקדש זה יהיה ע"י ישראל המקדיש, והא דמועלין באימורי בכור אף אם לא הקדישו אדם בפה הוא משום דהביאו לעזרה ושחטו לשם קרבן יש בזה כבר ישראל המקדיש דלא יהא אמירה בפה גדולה ממעשה רבה כזו וז"ב,

אך זה יש להקשות דהרי ר' יוסי אית ליה שם דקדשי עכו"ם יש בהן מעילה ופליג על ר"ש שם עיי"ש הרי דס"ל לר' יוסי דלא בעינן לענין מעילה ע"י ישראל המקדיש יבוא ההקדש, ומ"מ הרי אמרינן בב"ב שם דמודה ר' יוסי בבור ושובך דאין מעילה בהמים והיונים שבאו אח"כ וקשה אמאי לא ימעלו בהן, ולגירסת המשנה שבמשניות כאן ר' שמעון במקום ר' יוסי הוה א"ש דר"ש לשיטתיה בזבחים שם דאין מעילה גם בקדשי עכו"ם, אבל כבר כתבנו ובירורנו דעיקר הגירסא היא ר' יוסי וא"כ קשה מדידיה אדידיה, וצ"ל דלר' יוסי דוקא כשבא הדבר להקדש מאליו אין בו מעילה אבל אם הקדישו מי שיהיה אפי' עכו"ם מועלין בו ודוחק, ולענין הקושיות שהקשה הקצוה"ח על שיטת הרמב"ן ישבם כולם הנתיבות בפתיחה לסי' ר' שזכרנו לעיל עיי"ש, וגם אין להקשות על הרמב"ן מהא דפסחים (דף כ"ז ע"ב) גבי עצי הקדש דפריך שם והלא מעל המסיק ומשני ר"פ הכא בעצי שלמים עסקינן ואליבא דרי"ה וכו' ע"ש, ולהרמב"ן למה לא משני פשוט דמיירי בעצי גידולי הקדש דקדשי מה"ת ומ"מ לא מעל המסיק, דזה הרי קשה גם לשיטת התוס' שהרי עכ"פ התם לרי"ה קיימינן ור' יהודא הרי ס"ל בב"ב שם דאין מעילה בגידולין, וע"כ לומר דבאמת הוה מצי הש"ס בפסחים שם לתרץ כן אלא דבלאו"ה משני שפיר, והרי התוס' בפסחים שם ד"ה בעצי כתבו דהוה מצי לתרץ אליבא דר' יהודא דאיירי בהסיק במזיד דלא יצא לחולין לשיטת ר' יהודא בקדושין עיי"ש, ובזה הרי גם הלכה כמותו דדוקא במעל בשוגג יצא הדבר לחולין ולא במעל במזיד, אלא ע"כ דר"פ חדא משינויי נקט וא"כ אין כאן קושיא דאמת נמי דהוה לשנויי דמיירי בעצי גידולי הקדש וכרי"ה אלא דבלאו"ה משני שפיר, ויותר נראה לי דכיון דעיקר האילן הקדיש אדם מישראל גם הגידולין קדושתן בא ע"י ישראל כמו שיש מעילה בולדות קרשים דודאי מועלין בהן משום דבאו מכח אמן שהקדישן ישראל ובזה א"ש הכל, והרי כשהקדיש אבר בהמה באופן שפשטה קדושה בכולה הרי ודאי מועלין בכולה ג"כ דהא דפשטה קדושה בכולה היינו ע"י שהקדיש ישראל האבר נמצא דהכל בא ע"י ישראל המקדיש והכי נמי הגידולין והולדות, ואולם הא ודאי דלשיטת הרמב"ן קשה הסוגיא דלקמן (דף י"ד ע"א) דקאמר מאי לאו דאתבר מגופה לא דאייתי עצים מעלמא אי הכי ולגירסת התוס'] או ה"נ מסתברא לגירסת המפרש וכן איתא בע"ז (דף מ"ב ע"ב)] דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין אא"ב דאייתי עצים מעלמא היינו דקתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין לא נהנין מדרבנן ולא מועלין מדאורייתא דהא לא קדישי כן איתא להדיא בע"ז שם, ולשיטת הרמב"ן אמאי לא קדישי מה"ת לגירסת התוס' ודאי דלא א"ש דלגירסא דידהו פריך הש"ס דאמאי לא נהנין לכתחילה כיון דמיירי באייתי עצים מעלמא, ולהרמב"ן

מאי קושיא הא ודאי דלא נהנין משום דהאילן הרי לא גרע מכל חצר של הקדש דזכי להקדש ומ"מ מעילה לית בזכייתה, וצריך לומר דגרסת הרמב"ן היא כגרסת המפרש אלא שלא היה כתוב בגרסתו בע"ז שם לא נהנין מדרבנן, או דנדחוק ונאמר דמיירי באילן שאין בו דיני קנין חצר כגון שאינו משתמר, וכ"ז דוחק ודו"ק:

אכן שיטת התוס' פשוטה טפי דס"ל דכי בעינן לענין מעילה דיבוא ההקדש ע"י ישראל המקדיש היינו דוקא בקדשי מזבח אבל לא בקדשי בדה"ב, והרי בקדשי עכו"ם דאמרינן בזבחים שם דאין בהן מעילה היינו נמי דוקא בקדשי מזבח ולא בקדשי בדה"ב כמש"כ התוס' שם וכדפסק הרמב"ם פ"ה מה' מעילה ה' ט"ו, וא"כ משנתנו דבור ושובך ואינך ובפרט אשפה דמיירי בבדה"ב ע"כ לומר דלגמרי אין חצר הקדש קונה דאל"כ למה אין בהן מעילה, וביאור השמיעה לשיטתם הוא לכאורה הכי דלמ"ד אין מעילה בגידולין דמשו"ה אין מועלין באילן ונתמלא פירות ושדה ונתמלאה עשבים מכ"ש דבור ונתמלא מים שובך ונתמלא יונים דודאי אין מועלין בהן אפי' אם קנה אותן הקדש ע"י קנין חצר דודאי אין סברא לומר דעדיפי מגדולי הקדש, אלא דלר' יוסי דס"ל דמועלין בגדולי הקדש למה לא ימעלו גם בבור ונתמלא מים שובך ונתמלא יונים אשפה ונתמלאה זבל הרי בהקדש בדה"ב לא בעינן שיהא מכח אדם המקדיש, משו"ה הוכרחו לומר דאין הקדש קונה אותם כלל דאין קנין חצר להקדש, והגם דריהטא דלשון התוס' כאן ד"ה אבל אם הקדיש לא משמע דאזלי לר' יוסי מ"מ נראה דביאור דבריהם כן הוא כמו שכתבנו, וברשב"ם בב"ב שם הדברים מדויקים יותר דהוא כתב שם כן להדיא על ר' יוסי כן נראין פשטות הדברים וע"ד החידוד י"ל דגם גידולי הקדש לא בעי להקדש מכח אדם המקדיש מיקרי נה דהרי מאליהן באו, וא"כ גם בגידולי הקרש יש חילוק בין קדשי בדה"ב דמועלין בהן גם אם באו שלא מכח אדם המקדיש, לבין קדשי מזבח דאין מועלין בגידוליהן היכא דלא שייך הסברא דפשטא קדושה בכולה משום דבאו מאליהן ולא מכח אדם המקדיש, ובזה יתבאר פשוט לשון הש"ס דתמורה (דף ל"א) חלב המוקדשין וביצי תורין ובנ"י לא נהנין ולא מועלין בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדה"ב הקדיש תרנגולת מועלין בה ובביצתה וכו' ואפי' למ"ד מועלין בגידולי מזבח הנ"מ גידולין דחזו למזבח וכו' ועיי"ש ברש"י ותוס', וכן לעיל (דף י"ב ע"ב) במכילתין דתנן חלב המוקדשין וכו' בד"א בקדמ"ז אבל קדשי קדושת דמים וכו' עיי"ש ובגמ', והחילוק בכל זה פשוט דבקדשי מזבח בעינן למעילה דבאו מכח אדם המקדיש וגידולין ממילא באו משא"כ בקדשי בדה"ב, וראיה עוד לזה מר"פ כיצד מערימין (תמורה דף כ"ד ע"ב) דלמ"ד ולדות קדשים בהוייתן הם קדושין אין קדושה חל על טומטום ואנדרוגינוס עיי"ש, וקשה אמאי הרי ודאי גדולי

הקדש נינהו וקיי"ל כר' יוסי דמועלין בגידולי הקדש, אכן לדברינו א"ש דקדושת מזבח שאני דבעינן שיבוא מכח אדם המקדיש ולא מאליו, ורק למ"ד ולדות קדשים במעי אמן הן קדושין הרי הולד גופא דאם הוא ובא ע"י כח אדם המקדיש מיקרי, ולפ"ז גם לרשב"ג שם דטואנ"ד אינו קדוש מ"מ אסור מיהו מדאורייתא, ולפי שאני חושב שהוא רק לחידודא בעלמא דלפי האמת גם גידולין וולדות קדשים ע"י אדם המקדיש באו הריני מקצר בזה ככל האפשר ועיין בפסחים (דף נ"ו ע"ב) באנשי יריחו ודו"ק:

ולד המעשרות לא ינוק מן המעשרות ואחרים מתנדבים כן, כתב המפרש שמתנין קודם לכן ע"מ כן אני מכניס נקבה זו לדיר להתעשר שאם תקדיש יהא חלבה חולין וכו' ושמעתי דלהכי מהני בהו תנאה הואיל ויכול לעכב שלא תכנס נקבה זו לדיר עד לא"ז הלכך מהני בהו תנאה והוה כנדבה ולהכי קרי להו אחרים שאינן מחמירין עליהן כראוי עכ"ל, וכ"כ בפי' הרגמ"ה וראיתי בספר בית האוצר דף נ"ז ע"ב מדפי הדפוס שכתב בזה ע"ד צחות, דהרי הנך שמתנין כן סברתם היא דכיון שאם רצו לא נכנסה נקבה זו עדיין לדיר אע"פ שאחר שהכנסוהו לדיר ועלתה בעשירי ע"כ של בעה"ב היא קדוש, מ"מ כיון דמתחילה אלו רצה בעה"ב לא נכנסה לדיר נדבה מיקרי ומהני בהחלב תנאי, ובזבחים (דף קי"ז ע"ב) פליגא שם ר"מ ורבנן דר"מ ס"ל דקרבנות נזיר חשוב נידר ונידב וקרב בבמה כיון דאלו רצה לא היה מקבל עליו נזירות כלל ע"י נדר באה עליו עיי"ש ברש"י ורבנן פליגא עליו כיון דעתה קרבנותיו חובה עליו, וא"כ אלה המתנדבין הכא בתנאי שהחלב לא יהיה קדוש אזלי בשיטת ר"מ, ור"מ נקרא אחרים כמבואר בהוריות (דף י"ג ע"ב) משו"ה קרי התנא כאן להמתנדבים בתנאי שולד החולין ינוק מהאם הקדושה כבר דאזלי בשיטת ר"מ אחרים על שם ר"מ הנקרא כך, וע"ד צחות הוא דבר נכון אך התוס' פי' אחרים בעלי בתים נדיבי לב היו מתנדבין להניק אותן וולדות מבהמות שלהן של חולין, וכ"כ בפיהמ"ש להרמב"ם וברמב"ם פ"ג מה' מעילה הי"ב כתב בזה"ל ויש לאדם להתנדב ולומר חלב בהמה זו החולין יהיה הקדש לוולדות הקדשים שייניקוהו כדי שלא ימותו עכ"ל, וכתב עליו הראב"ד וז"ל ואם יאמר יהיה הקדש לוולדות מה יועיל אלא יזמין ולא יקדיש עכ"ל ועיין בכ"מ שם, ובחידושי להרמב"ם העירותי שהחלב הרי הוא דבר שלא בא לעולם ואין אדם מקדיש דשב"ל וכאן אין להאריך ולענין הולד הנה התוס' כאן ובפי' רגמ"ה וכן בפי' קדמון מכ"י הנדפס בש"ס דווילנא מפרשי להדיא שנולד קודם שעשה להאם מעשר או הקדש, משמע דאם נולד אחר שהקדיש האם דאז גם הולד קדוש מותר לינק חלב אמו, אולם התוס' לקמן ע"ב פירשו שנולד אחר שכבר הקדיש האם ושם יתבאר:

בגמ' דישו שלך ולא דישו של הקדש, המפרש ורגמ"ה מפרשי דקאי אפרה לבד אבל אפועל ידעינן מקרא דרעך ולא של הקדש, והתוס' ד"ה מאי טעמא פירשו דאפועלים נמי קאי דאתקיש חוסם לנחסם, וכבר תמה עליהם בהגהות חשק שלמה בבכורות (דף ט' ע"ב) דהא בפועל כתיב רעך בגופיה, והתוס' בפשוטו י"ל דס"ל דרעך ממעט רק עכו"ם כדאיתא בב"מ (דף פ"ז סע"ב) לפ"מ דקיי"ל גזל עכו"ם אסור, אולם המפרש ורגמ"ה ס"ל דמרעך ממעטינן תרוייהו עיין תוס' פסחים (דף ה' ע"ב) ד"ה אבל ומנחות (דף ס"ז ע"א) ד"ה חד וברמב"ם פי"ב מה' שכירות ה"ה ובלח"מ שם, ומשמעות המיעוט מדישו הסביר לן יפה הרמב"ם בפיהמ"ש דדישו משמע דייש הראוי לו לשור הוא דלא תחסום אבל דייש של הקדש שאסור לו חסום עכ"ד וכ"כ גם ברמב"ם פ"ח ה"א מה' מעילה, וכ"כ התוס' בב"מ דף צ' ע"א ד"ה הדשות ע"ש וכן כתבו התוס' בבכורות דף ט' ע"ב ע"ש, וכתב הקרן אורה וז"ל קצת צ"ע דלמ"ל קרא למעט מהיכא תיתי דפרה של חולין תהיה מותרת לאכול של קדשים, וגבי פועל כתבו התוס' דסד"א כיון דהותר גזל לאכול של חבירו הו"א דשל הקדש נמי הותר אבל גבי פרה למ"ל קרא, וי"ל דהו"א דמשום צער בע"ח הותר ג"כ בשל הקדש עכ"ל ולולא דבריהם היה נראה דכמו דגבי ראשית הגז דפרכינן בחולין (דף קל"ה ע"א) למ"ל קרא צאנך פרט של הקדש משנינן סד"א לפרוק וליתיב ליה דבלאו קרא הו"א שמחויב לפדות הגיזה בכדי לתת לכהן, ה"ה הכא אי לאו קרא דדישו ורעך סד"א שמחויב לפדות מעט בכדי שיוכל הפועל וכן הבהמה לאכול קמ"ל קרא דלא, שוב ראיתי שכ"כ באמת השמ"ק בב"מ שם בשם רבינו יהונתן ע"ש, או דהו"א כמש"כ הרב מנחת ברוך שהפועל בעצמו יפדה כל מאכלו בפרוטה דנהי דלכתחילה אין לפדות הקדש אלא בהערכה ובשוויו, מ"מ הכא כיון דהתורה זכתה והתירה לו לאכול ולא שייך כאן משום חשש אונאה להקדש, אלא דבעי לאפקועי איסורא סגי גם לכתחילה בפרוטה כיון דליכא אונאה להקדש, וא"כ אפי' לשיטת התוס' בתמורה (דף כ"ז ע"ב) דרק הבעלים יכולים לחלל הקדש שוה מנה על שו"פ ולא אחר וגם לא כשהוא כבר ביד הגזבר יהיה מאיזה טעם שיהיה כמו שהארכתי בזה בספרי תקנת השבים למס' מעילה, מ"מ הפועל יכול לחלל על פרוטה בכל אופן מטעם הנ"ל קמ"ל קרא דלא וק"ל:

הדש קלעיליו בשדה הקדש מעל, נלענ"ד דצ"ל תניא הדש וכו', ונקט קלעיליו ולא נקט הדש תבואה כבכל מקום נראה דקמ"ל בזה דלא תימא כיון דאין דרך קטניות בדישה כדאיתא בביצה (דף י"ג ע"ב) אמר אביי מחלוקת בשיבולין אבל בקטניות וכו' מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל כותש דרובא לא דשו לקטניות עיי"ש ברש"י ובפיהמ"ש להרמב"ם ז"ל, דהוה אמינא דדישה בקלעיליו אין זה דרך הנאה, קמ"ל דמ"מ דרך הנאתו הוא כיון

דמיעוט דיישי להו או דקמ"ל דבמעילה לא בעינן דרך הנאתן כלל כידוע שיש מחלוקת בזה (בפסחים דף כ"ו ע"א) ברש"י ובתוס' ואין כאן מקומו להאריך בזה:
ודע שבתוספתא פרק ז' דע"ז איתא דהצבע קלא אילן הוא מין צומח וא"כ אולי יש לגרום כאן הדש קלא אילן בשדה הקדש מעל וכן הראה לי הגאון בעל אור שמח שכבר הגיה כן בגליון הש"ס שלו אבל בערוך מביא שניהם:
והא בתלוש בעינן אר"ב ש"מ אבקה מעלי לה, מכאן מוכח דהא קיי"ל דאין מועלין במחובר היינו דנהנה בו בעודו מחובר, אבל אחר שנתלש מועלין בו אף שהקדישו כשהיה עדיין מחובר שאין הולכין אלא אחר שעת הנאה, וכן נמי בגידולי אילן למ"ד יש מעילה בגידולין אע"פ שהקדישן במחובר מועלין בהן, ולפ"ז הא דאיתא בגיטין (דף ל"ט) לענין הפלוגתא גבי עבד בשערו העומד לגזוז קמפלגי ע"כ לומר דמיירי שנהנה בעודן מחוברין בראשו אבל לאחר שנתלש לכו"ע מועלין בו כ"כ הרשב"א בגיטין שם והדברים ודאי אמיתים, ומה שיש לעמוד בזה ברש"י בב"ק (דף ו' סע"ב) ד"ה שור רעהו שכתב וז"ל ולא מוקי לה באכילת בהמתו שדה הקדש וכו' ואי קודם פדייה אין מעילה בקרקעות דכל המחובר לקרקע כקרקע דמי ביארתי בספרי תקנת השבים בעזה"ש, ופליאה בעיני על הרב תפארת יעקב בגיטין שם (דף ל"ט ע"א) שכתב דכיון דהא דאין מעילה במחל"ק הוא משום דילפינן מעילה מתרומה, ובתרומה אם תרם במחל"ק גם לאחר שתלש אין לו דין תרומה א"כ ה"ה בהקדיש במחובר גס לאחר שתלש אין בו מעילה, ודחה ראיית הרשב"א מהא דאבקה דהאבק תמיד תלוש הוא רק מונח על הקרקע והרוח מזיזו ממקום למקום ע"ש, ובמח"כ דבריו נגד כמה משניות במכילתין כמו המשנה דהמקדיש את החורשה מועלין בכולו ועוד כיוצא באלה, גם מש"כ שם דלהכי במעילה תלוש ולבסוף חיברו מועלין בו משום דילפינן מתרומה ובתרומה קיי"ל דגידולי תרומה הוה תרומה, לענ"ד דגם דבריו אלה תמוהין חדא דהא בגידולי תרומה הוה תרומה אין זה רק מדרבנן שלא ישתהי תרומה טמאה גביה ואתי לידי תקלה, ועוד דהרי הזורע פירות הקדש הגידולין חולין ופודה אותן כשעת זרען וגם קודם פדייה אין בהם שום איסור קודש כרמב"ם פ"ה הי"א מה' מעילה ואין זה ענין לתלוש ולבסוף חיברו כלל, סוף דבר דלענ"ד כל דברי התפארת יעקב בדיבור ההוא לא ניתן להאמר כלל וקצרתי והנני להעיר עוד דאפשר לומר דהא דאיתא בב"מ (דף ק"ג) דקטניות דרכו בתלישה הוא משום דאבקה מעלי לה, ויוצא מזה דתבואה שדרכה בקצירה כדאיתא שם ע"ש אין האבק מעלי לה ודו"ק:
רש"י ד"ה אילן מלא פירות וכו' ובביכורים לא מתוקמא דהרי אינן נקרבין לגבי מזבח עכ"ל, ובאופן אחר נמי אי אפשר שהרי כתיב כל שאור וכל דבש לא תקריבו ממנו עיין

רש"י בשבועות (דף י"ב רע"ב) דכל מיני פירות האילן בכלל זה, וברגמ"ה כאן כתב אילן מלא פירות ראוי למזבח לביכורים ולא לבדה"ב עכ"ל, וכבר כתבתי לעיל שזה תימה דברגמ"ה בעצמו בב"ב שם איתא בזה"ל אילן מלא פירות לא חזיין לתקען בבנין ולא למזבח דביכורים לא היו קריבין כלום ע"ג המזבח וכו' וכהן הוה אכיל להו ע"כ לשונו שם, והמפרש כאן נאיד מפי' רגמ"ה ומפרש כרבו שהוא ממש פי' רגמ"ה בב"ב שם וצ"ע:

ד"ה ואחרים מתנדבים כן וכו' שמתנין, ע"מ כן וכו' עכ"ל וכן הוא ברגמ"ה והתוס' הקשו ע"ז, ואנכי העירותי ע"ז דהרי בחולין (דף קל"ה ע"א) איתא דבקמ"ז אפי' אם אמר חוץ מגיזה וכחשה פשטה קדושה בכולה והכא בקדמ"ז איירינן, והתם משמע דמדאורייתא פשטה קדושה בכולה עיין במהרש"א שם ואפי' אם נימא דהוא מדרבנן עכ"פ קשה מאי מהני התנאי, ומצאתי שעמד ע"ז התפא"י במשניות כאן אלא שלשונו אינו מדוקדק שכתב בזה"ל, ואין להקשות דאף דמצינו שיכול אדם להקדיש בהמה ע"מ שהגיזה והכחישה שלו כחולין קי"א מ"א היינו בהקדש שאינו מחויב בו אבל הכא וכו' עכ"ל, וזה אינו רק בקדשי בדק הבית אבל בקדמ"ז אינו יכול להתנות ע"מ שהגיזה והכחישה שלו דפשטה קדושה בכולה וכ"כ הוא בעצמו בתפא"י בחולין שם, והכא הרי בקדשי מזבח איירי וממילא גם תירוצו שהוא באמת דברי המפרש בעצמו כאן אין לו מקום לענין קושיא זו, דנהי דיכול להתנות אבל מ"מ למה לא פשטה קדושה בכולה ודו"ק וע"כ לומר דהחלב לא חשיב גוף הבהמה טפי מגיזותה ומשו"ה אף דבגיזותיה אמרינן פשטה קדושה בכולה בחלבה לא אמרינן כן ואכתי צ"ע:

תוס' ד"ה אתיא העברה וכו' תדע מדאצטריך לכתוב לא תגוז בבכור צאנך לאסור גיזה בקדשים עכ"ל, הקשה המל"מ פ"א מה' מעילה דהא אצטריך לא תגוז ללאו שילקה עליו ותזבח ולא גיזה הוה רק לאו הבא מכ"ע דאין לוקין עליו והיא קושיא עצומה, אך יפה תירץ במהרי"ט אלגזי בה' בכורות בהקדם מה שיש לדקדק בלשון התוס' שכתבו מדאצטריך קרא דלא תגוז וכו' ואסור גיזה בקדשים שהשלש תיבות ואסור גיזה בקדשים מיותרין הן, ונראה כוונתם ע"פ הספרי פ' ראה סי' קס"א בבקרך וצאנך תקדיש לה' אלקיך מכלל שנאמר לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך מלמד שהבכור אסור בגיזה ועבודה ואין לי אלא בכור שאר קדשים מנין, ודין הוא מה בכור שאינו נוהג בכל הולדות וכו' אסור בגו"ע שאר כל הקדשים וכו' אינו דין שיהיו אסורין בגו"ע, לא אם אמרת בבכור שכן קדושתו מרחם וכו' תלמוד לומר בבקרך וצאנך הזכר תקדיש לה"א לא תעבוד ולא תגוז עכ"ל הספרי, ופירושו דמילות תקדיש לה"א מיותרין ובפרט למ"ר דבכור אין להבעלים צורך להקדישו, ע"כ דרשינן כל בקרך וצאנך תקדיש לה' לא תעבוד

ולא תגוז ואתי קרא לאסור שאר קדשים בגו"ע, נמצא דאקדשים איכא קרא מיותר לאסור גו"ע וע"ז הקשו התוס' דלמה אצטריך ללמוד דין זה בקדשים תיפוק ליה מדגלי קרא בפסולי המוקדשין, מאי אמרת דמהתם לא ידעינן דלקי הא כיון דבבכור כתיב לאו מפורש לא תעבוד ולא תגוז, ודאי דאתי קרא בפסהמו"ק לאהדריה לאיסורא קמא דכתיב בבכור ולוקין גם על מוקדשין וגם אפסהמו"ק, אלא ע"כ דאי לאו דגלי קרא בקדשים לא הוה ידעינן קרא דתזבח למאי אתא ולא ידענו איסור גיזה לא בפסהמו"ק ולא במוקדשין, דמקו"ח מבכור אין ללמוד כדאיתא בספרי עכ"ד המהרי"ט אלגזי והוא הנכון לדעתי, והחק נתן תירץ דאיסור לא תגוז הרי הוה רק על המעשה אבל הגיזה שרי כבתוס' לעיל (דף י"ב ע"ב) ד"ה חלב א"כ הא דאסרה תורה לגזוז אינו אלא משום דדמי לעבודה, וא"כ מקשים התוס' שפיר אמאי אצטריך לא תגוז דאי לאשמעינן דהוה עבודה זה שמעינן כבר מקרא דתזבח ולא גיזה והוה בכלל דלא תעבוד וחייב שפיר גם מלקות משום לא תעבוד עכ"ד ודוחק ובתפארת ירושלים במשניות חולין פ"י אות נ"ב תירץ ג"כ קושית המל"מ שהקשה אותה גם הגרע"א בתוספותיו אבל דרכו רחוקה ממני, וע"ד הפלפול כתבתי תירוץ לקושיא זו במקו"א אבל כאן די בזה והא דהוצרכו התוס' להוכיח דחלב אסור בהנאה מחולין (דף ל"ו) מכח משמעות ולא הביאו ראיה מבכורות (דף ו' ע"ב) בסוגיא דחלב בהמה טהורה מנ"ל דשרי דקאמר שם בהדיא ואימא דתולין אסור באכילה ומותר בהנאה דקדשים בהנאה נמי אסור הרי מפורש דחלב קדשים אסור בהנאה, דהתם י"ל דה"ק דאי חלב בהט"ה אסור באכילה יהיה מוכח דחלב קדשים אסור בהנאה נמי, אבל לפי האמת דחלב חולין מותר באכילה י"ל דקרא דבשר ולא חלב אתי לאסור רק באכילה אבל לא בהנאה, ולעיל (דף י"ב ע"ב) ד"ה חלב המוקדשין הביאו שפיר ראיה מבכורות שם לענין אכילה וזה ברור:

באו"ד האיך יכול למילף מבכור שהוא אסור להניק הא אין דנין אפשר משאי אפשר עכ"ל, ולא ניחא להו להתוס' לומר דהכא אתיא כמ"ד דנין אפשר משאא"פ שהרי יש מחלוקת תנאים בזה, חדא דסיפא דמתניתין משמע דכר' יוסי נמי אתיא ור"י ס"ל ביבמות (דף מ"ו ע"ב) דאין דנין אפשר משאא"פ דפוסל שם גר בטבילה בלא מילה ולא יליף מאמהות דאין דנין אפשר משאא"פ, ותו דהא מרא דהאי שמעתתא הוא רב אחידבוי בר אמי ואיהו גופא ס"ל בנדה (דף ל"ז ע"ב) דאפי' בהיקש נמי אין דנין אפשר משאא"פ כרב ששת שם לחד לישנא ע"ש:

באו"ד ומה נדבה היא זאת כיון דלית שום ריוח להקדש עכ"ל ואי משום צער בע"ח דולד ישחטנה ויאכלנה, לכך נראה למורי הרר"פ וכו' כלומר דמתניתין איירי בולד קדשים

שנולד אחר שהוקדשה אמו ואפ"ה אסור לינק מאמו, וע"ז בעי מנה"מ דפשטות קרא דוהיה שבעת ימים תחת אמו ודאי משמע שגם יונק מאמו, ומשני דילפינן מבכור דתחת אמו לאו דוקא כמו בבכור דע"כ תחת אמו לאו דוקא דהקדש פטור מבכורה, אבל אי לאו קרא דתחת אמו לא הוה פריך הש"ס מנה"מ דמסברא הוה ידעינן דאסור לינק אף דהולד נמי קדוש דהנקה דמיא לעבודה בקדשים כמש"כ הרמב"ם בפיהמ"ש כאן וביארנו כונתו יפה בעזהי"ת במתניתין, ובזה נמי מיושב קושית הראב"ד על הרמב"ם שכתב דאחרים מתנדבים ואומרים חלב בהמה זו החולין יהיה הקדש לולדות קדשים שיניקוהו ותמה הראב"ד ז"ל דאם אמר יהא הקדש מה יועיל הבאתי לשונם לעיל ד"ה ולד המעשרות, ולדברי הרמב"ם בפיהמ"ש ודאי דלא קשה מידי דכיון דהבהמה היא חולין והולד מעשר או קודש ועבודה בקדשים ליכא ודאי דמותר להולד לינק מבהמת החולין אע"פ שהחלב הוא קודש, ובזה כבר אזדי לה קושית התפא"י במשניות כאן דלמה אסור ולד קדשים לינק מבהמת קדשים הא מדליקין מנר לנר ע"ש, ואין זה קושיא דכאן האיסור הוא משום סרך עבודה בקדשים, ובאמת בתוספתא דמכילתין מבואר דהקדש מהקדש נמי אסור דשם איתא דאפי' הקדיש הפרה והכרשינין והעמיר אסורה הפרה לאכול הכרשינין אלא אחרים מתנדבין לה, וכתב הקרן אורה דלפ"ז ולד פסוהמו"ק נמי אסור לינק מאמו ולא מצאתי זה מבואר וגם עיקר דין חלב פסוהמו"ק לא מצאתי כעת ברמב"ם ז"ל, וגם מנ"ל באמת דחלב פסוהמו"ק אסור בהנאה הא ואכלת בשר ולא חלב כתיב דממעט רק אכילה, ואי משום דאיסור חלב כדקאי קאי א"כ גיזת פסוהמו"ק נמי תאסר הגיזה עצמה כמו בקדשים כשרים וצ"ע יותר בזה עכ"ל:

בסוף הדיבור וגם ניחא דלא ילפי התם מהך ג"ש דאמו אמו וכו' עכ"ל, הקשה הבה"ז איך ילפינן בנדה לענין יוצא דופן מג"ש דאמו ויש ליישב עכ"ל, ותירץ החק נתן דגם התם אינו אלא גילויא מילתא בעלמא דעיקר הג"ש הוא דילפינן לידה לידה מבכור, אלא משום דקשה נילף לידה לידה מאדם ע"ש לכך קאמר אתיא אמו אמו ר"ל דאמו אמו מגלה לן אג"ש דלידה לידה דמבכור אית לן למילף ולא מאדם עכ"ל, וכ"כ הרמב"ן בחידושיו שם אהא דקאמר מסתברא מבכור הו"ל למילף שכן אמו מאמו וז"ל, לאו דהיא ג"ש אלא מסתברא לידה לידה מבכור משום דרמי בדמי הוא דהכא כתיב אמו והתם כתיב אמו, יהא דאמרינן לקמן מאמו אמו נפקא לאו דוקא אלא חדא מטעמי דר"ש נקט עכ"ל הרב מתן בסתר, והדברים נכונים ע"ש בנדה (דף מ' ע"א) וק"ל:

עכ"פ נתבאר שיטת התוס' דאפי' אם הולד הקדש אסור לינק מבהמת הקדש ואמרנו דכדבריהם מבואר בתוספתא דהקדש מהקדש ג"כ אסור ליהנות, ולכאורה יהיה

מתוספתא זו תיובתא לרגמ"ה והעומדים בשיטתו שכתבו דדוקא אם הולד נולד קודם שהקדיש האם אסור להולד לינק מאמו מבואר דס"ל דאם הולד נמי הקדש דמותר לינק מאמו, ונלע"ד ליישב דהנה כבר הקשיתי בספרי תקנת השבים סי' ל"ב דאמאי קיי"ל בתמורה, (דף ל"ב) דקדשי בדה"ב שמתו יקברו משום דאין להם פדיון דבעו העמדה והערכה, לדעת התוס' בפסחים (דף כ"ט) דפודין קדשי בדה"ב לשאר הנאות ורק להאכיל לכלבים אסור, א"כ נהי דכשמתו אי אפשר לפדותן דבעו העמוהע"ר אבל יהנה הקדש עצמן מהן העור לתיקי הכלים והחלב למשוח בהן התיקים עיין פסחים (דף כ"ג ע"א) ובפי' הראב"ד לתו"כ פ' צו שם ולמה א"כ יקברו, והגאון האמיתי ר' אפרים לאפ אבד"ק וועשזבעלאווא השיב לי ע"פ מש"פ הרמב"ם פ"ד דתמורה הי"א דהמשנה את הקדשים מקדושה לקדושה עובר בל"ת וכו' ע"ש, וא"כ כיון שדעת המקדיש את הבהמה לבדה"ב היתה למוכרה לצרכי בדה"ב גופא אסור לעשותה מכשירי כלי שרת כעור לתיק וחלב למשוח התיק וזהו מכלל הכתוב ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך וכו' ואם לא יגאל ונמכר שרק שני אלה יעשה לה אבל לדברים אחרים גם להקדש גופא אסור עכת"ד הגאון הנ"ל שליט"א, ולענ"ד הדברים ברורים ועפ"ז הנני מפרש כל דברי התוספתא דמכילתין שזכרתי למעלה בקצרה וז"ל, פועלים שהן עושין בהקדש לא יאכלו מגרוגרות של הקדש וכן פרה וכו' הקדיש את הפרה ואת הכרשינין ואת העמיר אין אומרים תאכל פרה זו את הכרשינין ואת העמיר אבל אחרים מתנדבין לה פועל שעשה מלאכה בין במנה בין במאתים לא יאמר תנו לי פרה זו במנה וטלית זו בנ' זוז שאין הקדש מתחלל על המלאכה עכ"ל התוספתא עיי"ש, ולדעתי יסוד הדברים הוא דכל המקדיש חפץ איזה שיהי' של שוה כסף אסור ליהנות ממנו גם להקדש גופא רק ע"י מכירה או פדיון, כיון שהמקדיש הקדיש סתם לבדה"ב כוונתו היה שימכר או יפדה החפץ ומהמעות יעשה הגזבר צרכי הקדש (זולת אם החפץ בעצמו ראוי לבדה"ב ממש כאבנים ועצים הראוין לבנין דודאי דעת המקדיש היה שהן בעצמן יכנסו לתקן בדק הבית הכתלים והחומה] וכדכתיב ואם בבהמה הטמאה [פי' בעלת מום כידוע] ופדה וגו' ואם לא יגאל ונמכר, אבל ליהנות מהן עצמן גם הקדש גופא אסור דאין לשנות מדעת המקדיש, ובזה ביארתי דברי רבינו הרמב"ם פ"ח מה' מעילה ה"א וה"ג ע"ש ואכמ"ל בזה, ומשו"ה אם הקדיש פרה וכרשינין אסור להקדש גופא להאכיל את הכרשינין להפרה מפני שהכרשינין הוקדשו לדמיהן, וכן אם הקדיש אדם פרה או טלית אסור לתת אותם לפועל בשכרו אלא יפדו או ימכרו ובהמעות יוכל הגזבר לעשות כל מה דבעי לצורך הקדש ואפי' לתתם לפועלים, דהתורה אמרה דכאן לא אמרינן מה לי הן מה לי דמיהן, ולפי"ז אם הקדיש בהמה לבדה"ב כגון

פרה בעלת מום או חמורה ודאי דאסור לולדה אפי' הנולד אחר שהוקדשה האם לינק מאמה דהחלב הוא הקדש גמור שמועלין בו ולפדיון או למכירה קיימא, אבל פרה של קדוה"ג דהחלב אין בה קדושה כלל והנהנה. מהחלב לא מעל אף מדרבנן וא"צ לשלם אפי' הקרן כמש"כ התוס' לעיל (דף י"ב ע"ב) ד"ה ודמיו יגיעו ללשכה, ודאי י"ל דמותר להניק החלב לולד של הקדש ורק לולד של חולין אסור להניק לכתחילה כן נלע"ד שהיא דעת רגמ"ה והעומדים בשיטתו, ומה שהקשו עוד התוס' על שיטתם מהא דאין דנין אפשר משא"א בפשוטו אין זו קושיא כל כך כיון דמצינו פלוגתא דתנאי ואמוראי בזה עיין מנחות (דף פ"ב) ובתוס' שם ד"ה והשתא, וביבמות (דף ס"א) נראה דב"ה ס"ל דנין אפשר משא"א ע"ש, ורבא בב"ק (דף ע"א) דיליף טביחה ממכירה מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר משמע דס"ל נמי דילפינן אפשר משא"א ומשמע שם דגם ריו"ח ור"ל ס"ל הכי ויש להאריך בזה עכ"פ אין כאן קושיא כ"כ גם בפשוטו:

דף יג:

במשנה מעיין היוצא מתוך שדה הקדש לא נהנין ולא מועלין יצאו חוץ לשדה נהנין מהן, המפרש ורגמ"ה והרע"ב במשניות פירשו דעיקר המעיין נובע הוא משדה של חולין אלא שיוצא ומושך בתוך שדה הקדש וכו' עכ"ל, ובת"ח במשניות כאן הקשה דאמאי לא פירשו פשוט שלא הקדיש המעיין ולא הוה כגידולי הקדש רק שנראה כגידולין כיון שנובע מתוכו וכן פי' הרמב"ם פ"ה מה' מעילה עכ"ל, גם הגר"א בהגהותיו למשניות כתב דמתוך משמע שנובע משדה הקדש ממש, ומה דנראה מת"ח דאלו היה יוצא המעיין מתוך שדה הקדש והקדיש בפירוש גם המעיין היו מועלין במימיו ודאי דכן משמע מהמפרש ורגמ"ה והרע"ב, דאין לומר דגם ביוצא מעיקרו משדה הקדש והקדיש המעיין נמי אין מועלין בדיעבד במימיו והא דכתבו שהמעיין יוצא מעיקרו מתוך שדה חולין, אתו לומר דאלו היה יוצא המעיין משדה הקדש אז גם אם יצא חוץ לשדה ההקדש אין נהנין ממנו לכתחילה הא ודאי אינו, דודאי אין הדעת סובל שכשיוצא מעיין משדה הקדש והולך ונמשך כמה מאות פרסה ובסוף נופל הוא לים שיאסרו המים עד הים וגם מי הים בכלל מפני תערובות הקדש דלא בטיל, וביחזקאל (סי' מ"ז) מתנבא דבביהמ"ק שלעתיד יצא מעיין מתחת מפתן הבית וגו' מנגב למזבח וישטוף לנחל גדול ומבואר שם בקרא וביותר מפורש בש"ס יומא דף ע"ח ומדרשים דיהנו ממנו כמה הנאות ולתרופות שונות, ואף דאיתא במס' בכורות (דף נ"ה ע"א) דהנודר ממערת פמייס אתסר בכולא ירדנא והנודר ממי פרת אסור בכל מימות שבעולם ועיין ברמב"ם ובראב"ד פ"ט הי"ח מנדרים ע"ש, יחיד הנודר על עצמו שאני דגם בנדרים ליתא לדין בטול מטעם דשיל"מ לא

בטיל מדרבנן, אבל לאסור על כל העולם עד קצה תבל אין בכח שום אדם ולא נתנה תורה למלאכי השרת, אלא ע"כ דאתו לאפוקי דאם המעיין נובע משדה הקדש אז אם שאב בתוך שדה ההקדש ממש מועלין בו בדיעבד נמי, ואף דאמרינן בחגיגה (דף כ"ב ע"א) דארעא כולה חלחולי מחלחלא ופירש"י דהמים הנובעים כאן באים מנהר גדול שבמקום אחר, מ"מ לענין דינא בהדיוט שנובע מים בשדהו ודאי דלא יוכל לשאוב ממנו כל בני העולם אפי' אם השדה אינו חצר המשתמר שיזכה לו שדהו ולא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש, וכיון דבמשנתנו מפורש דגם בתוך שדה ההקדש אין נהנין אבל אין מועלין ע"כ דמיירי כשעיקר נביעתו משדה חולין, וגם אם המעיין נובע משדה הקדש נצטרך לדחוק ולומר דמיירי בהקדיש את השדה ואח"כ יצא המעיין דאלו היה המעיין קודם שהקדיש הרי ודאי דלא גרע מהקדיש בור מלא מים שבמשנה הקודמת והוה ליה למעול עכ"פ במים הראשונים, לכן פירשו פירוש מירווח דמיירי מתניתין דעיקר המעיין נובע משדה של חולין אע"פ דלשון מתוך לא משמע הכין ואולם הרמב"ם מפרש דגוף המעיין יוצא משדה הקדש כדמשמע פשטא דמתניתין, וס"ל דמיירי משנתנו באמת כשהקדיש השדה ואח"כ יצא המעיין והוו כגדולי הקדש ולא גידולין ממש כיון דעכ"פ לא ינקי מהשדה כלל ודמי להקדיש בור ואח"כ נתמלא מים דאפי' לר' יוסי אין מועלין בו. ולדיני ממונות של הדיוט לא דמי דהרי בגידולין של הדיוט ודאי דיש דין גזל מעליא לכו"ע, ואפי' באשפה שנתמלאה זבל ודאי שיש בה גזל לכו"ע, ומ"מ בהקדש כה"ג בגידולין איכא פלוגתא דתנאי ובבור ונתמלא מים שובך ונתמלא יונים אשפה ונתמלא מים לכו"ע אין מועלין בהן. והטעם הוא לדעת הרמב"ם אפשר דס"ל כהרמב"ן דאף דחצר הקדש נמי קונה מ"מ אין מעילה רק בדבר שהוקדש ע"י כח אדם המקדיש ולא בדבר שהוקדש ממילא, ומשו"ה אין מועלין גם במעיין היוצא מתוך שדה של הקדש ממש כיון שאין המים מוקדשין ע"י כח אדם המקדיש וממילא לא דמי לדיני ממונות דהדיוט, והמפרש ורגמ"ה והרע"ב ס"ל כמש"כ בדעת התוס' והרשב"ם לעיל ע"א באריכות דקדשי בדה"ב לא בעו כח אדם המקדיש וסתם מימות אפי' מי מעיין לבדה"ב הן עומדין, דהרי גם ניסוך המים רק דחג הסוכות הוא וגם אז מימי השילוח היו נשאבין, ובור ונתמלא מים שאני דאין חצר להקדש לקנות אבל מים היוצאין ממעיין של שדה הקדש לא בעו קנין כלל ודו"ק היטב:

ובעיקר דין מעיין העירותי דלכאורה איך יהיה מעילה או אפי' רק איסור הנאה בהמים, והרי אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע בן נון הוא דמעיין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין ממנו כדאיתא בב"ק (דף פ"א) ופירש"י שם דכ"ש מעיינות ישנים שהיו שם

מקודם, והתקנות נהגות אפי' בחוץ לארץ כדפסק הרמב"ם והטור בח"מ סי' רע"ד, וא"כ איך יכול בעל השדה להקדיש השדה לאסור המעיין היוצא מהשדה כיון שיש לכל בני העיר חלק בו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו גם ע"י הקדש, ובפרט לתוס' בב"ב (דף כ"ו ע"ב) ד"ה רבינא אמר שז"ל שם בסוף הדיבור, אלא על מנת כן הנחיל שיהא חשוב כמו מארצך ויכול לומר אשר נתת לי עכ"ל ובפשוטו כונתם היא דתקנות יהושע ב"ן לא היה שיהיה רק בתורת הפקר שלא יוכל הבעה"ב למחות במי שחפץ לקנות אלא שיהיו חשובין של הזוכה שלו ממש עיש"ה, וא"כ קשה איך יוכל אדם להקדיש שדה עם המעיין אשר בו ובזבחים (דף ע"ה ע"ב) לענין התפיס בכור בע"מ לבדה"ב מהו שישקול בליטרא ופשיט ר' אמי בפשיטות כלום הקנה זה פי' לבדה"ב אלא מה שהקנו לו רבנן דאיסור לשקול בליטרא הוא מדרבנן כמבואר שם ברש"י ועיין תוס' שם, חזינן מזה דאפי' דבר שאינו ברשותו רק מדרבנן אינו יכול להקדיש מכ"ש דבר שאינו שלו מתקנת יהושע ב"ן והוא כדמות ראיה טובה. לענ"ד וא"כ הדבר קשה לכאורה מאוד, אולם אחר ההתבוננות ראיתי דאין כאן קושיא דע"כ כל תקנות יב"ן לא היו רק בשדות של הדיוט כל זמן שהן של ההדיוט אבל אם הקדישן הדר הדבר לדין של תורה, תדע דהרי בעשרה תקנות של יהושע יש גם תקנה שיהיו מרעינן בחורשין ולא יוכלו הבעלים לעכב, ושיהיה מותר ללקט עצים מהמחובר משרה חבירו, וללקט משדה חבירו עשבים שעלו מאליהן וקוטמין נטיעה בכל מקום ע"ש בגמ', ומ"מ שנינו לעיל דאם הקדיש שדה מלאה עשבים מועלין בהעשבים ולקמן במשנה דבסמוך איתא המקדיש את החורשה מועלין בכולה אפי' בעלין והענפים ואסור לקטום נטיעה מאילנות הקדש או ללקט עצים ממחובר מחורש הזה, וע"כ לומר דאם הקדיש את שדהו נאסרו כל ההנאות המותרות בשל חבירו מטעם תקנות יהושע כ"ן, והסבר הדבר הוא דכיון דאלו רצה בעה"ב לקצוץ את האילן באופן דאין משום לאו דלא תשחית את עצה כגון אם שוין לו העצים יותר מלפירות וכיוצא, וכן אלו רצה לסתום המעיין ולבנות בנין במקום ההוא ודאי הרשות בידו ואין מי שיוכל לעכב בידו מפני תקנות יהב"ן, כמו כן הרשות בידו נמי להקדיש האילן והמעיין ולאסרן עליו ועל כל העולם, ויהב"ן לא תיקן אלא שכל אדם יהיו מותרין ליהנות הנאות ההם כמו שבעה"ב נהנים אבל אם הוא עושה דבר המעכב ההנאות גם לעצמו וגם לאחרים הרשות בידו ככל אדם העושה בשלו, ובירושלמי פרק מקום שנהגו איתא הנוטע כרם פטור מן הפרט וכו', וחייב בשביעית דכתיב ושבתה הארץ שבת לה' אפי' דבר שהוא לה' קדושת שביעית חלה, מבואר דאלו לאו האי קרא הוה אמינא דבשדה הקדש אינו נוהג שמיטה כיון דשל הקרש הוא, ולא אמרינן דכיון דשנת

השמיטה כל השדות הפקר הן לכל אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וזהו נמי מטעם שכתבנו, דכיון דהיה יכול לבנות על מקום השדה ההוא עד שלא יהיו שם פירות שביעית ה"נ יכול להקדיש השדה גם לשנה השביעית ודו"ק, אלא דאני מסתפק בתקנה דמת מצוה קנה מקומו אם תקנה זו ג"כ ליתא בשדה הקדש או תקנה זו שאני דגדול כבוד הבריות, ומסוגיא דעירובין (דף י"ז) משמע דמ"מ קנה מקומו גם בשדה הקדש דאמר דהרוגי מלחמה במקום שנהרגו שם נקברין ופריך ותיפוק ליה דמ"מ קנה מקומו ומשני לא צריכי אלא אפי' דאית להו יורשין ע"ש שזהו לכאורה דוחק דכשיש להו יורשין למה לא יוכל בעל השדה לעכב. ולא משני לא צריכי אלא בשדה הקדש דאע"ג דמטעם תקנת יהב"ן דמת מצוה קנה מקומו לא היה נקבר שם מ"מ הרוגי מלחמה שאני, אלא ע"כ דבשדה הקדש נמי יש תקנת יהב"ן דמ"מ קנה מקומו ויש לי להאריך בזה וכאן הנני רק מעורר לב המעיין ובמקו"א יתבאר יותר איה"ש, ועיין במס' כלאים פ"ז מ"ה מעשה באחד שזרע כרמו בשביעית ואמר ר"ע אא"א דבר שאינו שלו ודו"ק:

וע"פ דברינו אלה אני תמה על קושית התוס' בב"ק (דף פ"א ע"א) ד"ה ומעיין היוצא בתחילה בנה"ע מסתפקין ממנו, וכן הקשה הרשב"א שם שתמהו על הש"ס דע"ז (דף מ"ז ע"א) המשתחוה למעיין מימיו מהו לנסכים ופשיט מהא דמים של רבים אינן נאסרין ומשני דנבעי מארעיה, הרי אכתי של רבים הן מתנאי יהב"ן וכן הקשו התוס' בע"ז שם ונדחקו בב"ק שם לחלק בין יצא מאיליו לטרח בו וחפרו, ובע"ז תירצו דיהושע התנה רק על אחר שיצאו המים משדהו והאיבעיא היא בעוד שהמים בשדהו, ותירוץ הזה קשה להולמו דלאחר שיצאו המים משדהו תנאי דיהושע למה אטו לולא תנאי דיהושע אם יוצא מעיין בשדהו והולך אורך כמה מאות פרסה כהירדן היוצא ממערת פמייס כל הנהנים מהנהר הזה עד סופו מימיהם בכסף יקנו מבעל מערת פמייס, וע"כ לומר דתקנת יהב"ן היא שבני העיר מותרין להסתפק גם בתוך שדה נביעתו [אך מ"מ הרמב"ם ס"ל מפורש בפ"ה ה"ג מה' נזקי ממון כן דתנאי דיב"ן היה רק שמותר לשאוב חוץ לשדהו אבל לכנוס תוך שדהו אסור ועיין שמ"ק בב"ק שם, ובעיני הדבר פלא לומר דלולא התקנה היו חייבין לשלם לו בעד המים וגם לאחר התקנה שבני העיר מותרין להסתפק עכ"פ כל העולם שאינם בני העיר אסורין לשאוב מים בלי רשותו, אם לא דנימא מסברא דאף שעיקר מוצא הנהר הוא משדה ומקום פלוני שהוא של יחיד. מ"מ דרך הילוכו יש על כל פסיעה ופסיעה עוד מעיינות ובהמשך שטח גדול מתרבים מי מעיינות אחרים על מי המעיין הראשון, ואף דקיי"ל דממונא לא בטיל ברוב כדאיתא בשילהי מס' ביצה מ"מ כאן שפיר בטילי מפני שהמים הראשונים נעשים מיעוט קטן מאוד עד שבשאיבת כל

אחד ליכא מים שו"פ מהמעיין הראשון ופחות משו"פ שפיר בטיל כמו שהארכתי בזה במקו"א, ומ"מ הנודר מן המערה שממנה יוצא הירדן אסור בכל הירדן וכן הנודר מפרת אסור בכל המים כמש"כ לעיל משום דנדר הוה דשיל"מ ולא בטיל מדרבנן ודו"ק] והרי מעיקרא לא קשה מידי דכמו שיכול לאסור מעיינו ע"י שמקדישו דעל זה לא תיקן יהושע כמו שנתבאר לעיל ה"נ יכול לאוסרו ע"י שעושה אותו עכו"ם, דלענין דנימא שאינו יכול לאסור מטעם אא"א דבר שאינו שלו לא תיקן יהושע בדנבעי מארעיה רק מים של רבים ודאי אינם נאסרין דהוה דבר שאינו שלו, וכ"כ בפלפלא חריפתא על הרא"ש פ' ר' ישמעאל ובנקודות הכסף ביו"ד סי' קמ"ה ומסיק שכן עיקר, וכ"כ גם בשאילת יעב"ץ ח"א סי' כ"ב וכן מוכח מהתוס' עצמן ודו"ק וע"כ לומר כן דאל"כ הרי יהב"ן התנה שיהיו קוטמין נטיעות בכל מקום, והיתכן לומר דמאשרה נמי יהא מותר לקטום נטיעה דמי שעשאה האילן לאשרה לא היה יכול לאסור קיטום הנטיעה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, שהרי יהושע התנה כך ישתקע הדבר ולא יאמר, והרי לקמן (דף י"ד ע"א) פריך ר"ל לריו"ח ממשנה דלקמן ומשני דאייתי מעלמא ופריך אי הכי אמאי של הקדש אין נהנין ע"ש בתוס', ואמאי לא משני לעולם דאתבר מגופה ובהקדש אסור ליהנות דעל הקדש לא היה תנאי דיב"ן ובאשרה יתיז בקנה דבאשרה אין כח להעובד לה לאסור הענפים מתנאי דיהב"ן ועיין ברמב"ם ע"ח מה' עכו"ם ה"ג, אלא ודאי דגם לענין לאסור ע"י עבודה לשם עכו"ם נמי לא התנה יהב"ן מטעם שהסברתי לעיל לענין הקדש, ודברי התוס' בב"ק שם ובע"ז שם ושנית (דף נ"ט ע"א) שנתקשו בזה צע"ג לענ"ד ואריכות דברים שהיה לי בזה יתבאר במקו"א איה"ש:

ונסתפקתי בהקדיש נהר או בריכה שכולה שלו אם מועלין בדגים, ובהני דגים שהיו בנהר בשעה שהקדיש לא קמבעיא לי דלא גרע מהקדיש בור מלא מים דמועלין בהמים ג"כ כדתנן לעיל מועלין בהן ובמה שבתוכן וה"ה בהדגים, כי קמבעיא לי בהדגים שבשעת ההקדש לא היו עדיין כלל ולאח"כ נתהוו כידוע מטבעי הנהרות מה דינן, לאילן ונתמלא פירות דמו דהלכה כר' יוסי דמועלין בהן כדפסק הרמב"ם וביארתי לעיל גם טעמו ע"ש ובודאי דה"ה בהעופות הגדילין באילן בחרטומיהן המבואר ביו"ד סי' פ"ד סעי' ט"ו נמי גידולי הקדש הן ובודאי מועלין בהן וה"נ דגי הנהר או דילמא דגים שאני, ובזבחים (דף כ"ב ע"א) איתא תניא רשב"ג אומר כל שתחילת ברייתו מן המים מטבילין בו ואמר ר"י בר אבדימי מטבילין בעין הדג אלמא דדגים ברייתן מן המים הם, וא"כ דמו לגידולי הקדש דלרבנן אין מועלין ולר' יוסי מועלין ואכתי צ"ע ועיין בסמ"ע בח"מ סי' די"ג שכתב במוכר אמת המים לפירותיו דקנה כל מה שיולד ושיוצר בה ע"ש ועיין ברש"י

עירובין דף כ"ז ע"ב עשה"ט, וביצת הקדש שנעשית אפרוח ודאי דאם הביצה היתה מקדושת דמים דמועלין גם בהאפרוח, ואע"ג דלא נעשית אפרוח עד דמסרחי מקודם והוה עפרא בעלמא הרי עפר הקדש אם הוא תלוש מועלין בו נמי, כדאמרינן לעיל ע"א הדש קלעילין בשדה הקדש מעל משום דנהנה מהאבק דמעלי לה, ובירושלמי סע"ק דערלה יש מחלוקת בביצת הקדש שנעשה אפרוח איך פודין אותה דכהנא אמר אסורה ופודין אותה כמו ששוה עכשיו ור"י אמר כמו היתה שוה מעיקרא ועיי"ש בירושלמי בהמפרשים, ועיין מש"כ בזה לקמן (דף י"ד ע"א):

שם ראב"צ אומר נוהגין היו הזקנים. שנהנין ממנו בלולביהן, והסבירו התוס' הטעם דמצות לאו ליהנות נתנו, והטורי אבן בר"ה (דף כ"ח ע"א) הקשה מכאן להני אמוראי דס"ל שם דמצות ליהנות נתנו וכתב וז"ל, ודוחק לומר דת"ק דאמר לא נהנין פליג בזה וס"ל דמצות ליהנות נתנו ומ"מ לא מועלין משום דלא קדשו כדפי' בתוס' דא"כ לא היה רבא מתמה שם כל כך אאביי וכי מצות ליהנות נתנו אדרבה דאביי עדיפא דאמר כרבנן ורבא הוא דאמר כיחידאי, ודוחק לומר כיון דאפי' לת"ק לא מועלין ע"כ הא דלא נהנין היינו מדרבנן ובמקום מצוה לא גזרו רבנן דזה ליתא דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקנו כדאמרינן בכל דוכתא, והרמב"ם פ"ה מה' מעילה כתב ערבה הגדילה וכו' לא נהנין ולא מועלין ולא פירש טעם מ"ש מכל האילנות דמועלין בהן, ובפיהמ"ש ביאר דבריו שכתב וכשצומחת ערבה בשדה הקדש הואיל ואינן נמכרות ואינן ראוין לשום דבר לא נהנין ולא מועלין עכ"ל, ואיני יודע מהו זה דהא אמרינן בכמה דוכתא צריפא דאורבני שהיו מכסין גגותיהן בענפי ערבה, וגם מצינו סלים של נצרים של ערבה קלופה וגם ראוין להבעיר כדאיתא סוף פ"ק דשבת ואמת דקושיות אלה מהש"ס יש ליישב ע"פ מש"כ הערוך ערך אחוונא דהא בספ"ק דשבת מאן בעי אחוונא אשתכח ערבתא אין זה ערבה של לולב אלא צפצפה דאשתני שמה לערבה כדאיתא שם ס"פ במה מדליקין, וכן הא דאיתא בר"פ במה מדליקין בפתילת האידן ומפרש בגמ' אחוונא היינו צפצפה ולהכי הוצרך רבין להראות לאביי ע"ש דאי ערבה של מצוה הרי הכל בקיאין בה והו"ל לומר ערבה של מצוה עיי"ש בערוך, אבל מ"מ ודאי יש להקשות דהרי עכ"פ חזו להיסק] ועוד שראוין למכור לצורך ד' מינים של חג, ומ"מ גם לפי דבריו טעמא דראב"צ הוא משום דמצות לאו ליהנות נתנו ואכתי תקשי הא דאמרן והראב"ד ז"ל כתב בהשגות וז"ל זהו שיבוש שלא נאמרה במשנה אלא על ערבה של אותו מקום שהיה למטה מירושלים שיחדוהו לשם מצוה, ולפיכך נראה לי הא דלא נהנין אע"פ שאין כאן צד הקדש מ"מ הרחיקו כל אדם ממנה שאם היו נהנין היו מכלין את הכל ולא היה מצוי לערבה של

מקדש בחג, ומ"מ בלולביהן היו נהנין הזקנים לראב"צ דדבר מועט הוא ויש לו קצבה ופירוש זה יתכן עכ"ל הזהב של הטורי אבן, [ונפלאתי על הרב תפא"י במשניות כאן אות ס"ח שכתב דלהרמב"ם ז"ל הא דאין מועלין הוא משום דערבה ממיא ואוירא קא רבי עיי"ש, ואשתמיטתיה דברי פיהמ"ש להרמב"ם כאן במקומו שביאר טעמו דלא חזי למידי וגם הסברא דממיא ואוירא קרבי תמוה] אך השעה"מ פ"ח מה' לולב כתב דאין מכאן תיובתא לאמוראי דס"ל מצות ליהנות נתנו, דאינהו יפרשו טעמא דראב"צ לא משום דמצות לאו ליהנות נתנו אלא דס"ל דאפי' לדבר הרשות נמי מותר ליהנות מהן, ובזה הוא מפרש דברי הפיהמ"ש להרמב"ם שבודאי צריכין כאן הגה"ה כמש"כ התוי"ט כאן וע"כ מגיה השעה"מ אינו אומר במקום אינו מודה (ויותר נראה להגיה אינו מורה וק"ל], והכונה היא דלפי מאי דקיי"ל מצות לאו ליהנות נתנו נוכל לומר דראב"צ לא פליג על ת"ק וגם הוא ס"ל שלדבר הרשות אסור ליהנות אלא דלדבר מצוה שאני שעיקר בידינו מצות לאו ליהנות נתנו, ואפי' נימא שלראב"צ מותר ליהנות בו כלומר אפי' לדבר הרשות ופליג את"ק אין הלכה כמותו בזה עכ"ד השעה"מ, גם החק נתן הגיה פיהמ"ש ע"פ דרכו, והתפא"י כאן במשניות אות ס"ט פלפל גם הוא בענין זה ויתבאר בדברינו להלן, ועכ"פ קושית הטורי אבן עוד אינה מיושבת שפיר על הרמב"ם על כל פנים, ועיין בשעה"מ ובטעם המלך בה' לולב מש"כ בענין זה:

גם הקשו הא בעינן בד' מינים לכם ואיך זה יצאו הזקנים בערבה של הקדש, ובשלמא להרמב"ן פ' לולב הגזול דרק ביום ראשון בעינן לכם י"ל דהכא מיירי בשאר ימי החג אבל להתוס' בסוכה (דף כ"ט ע"ב) דבכל הז' ימים בעינן לכם קשה, ולשמה"מ בפ"ז מה' לולב שהעלה דקרא לא קפיד שיהיה ראוי ביו"ט עצמו רק אם יהיה זמן שיהיה ראוי אפי' לאחר יו"ט מיקרי לכם, י"ל ע"פ מש"כ התוס' כאן דלאחר שזקפן מותר בהנאה דנעשית מצותן וממילא מיקרי לכם אפי' קודם זקיפה והתוס' בסוכה שם אפשר דבשיטתם כאן אזלי, ולהרמב"ם דבערבה של שדה הקדש מיירי הכא דלא שייך נעשית מצותן באמת יסבור כהרמב"ן דבשאר ימי החג לא בעינן לכם, אכן לפמש"כ הח"ס חאו"ח סי' קפ"ד דמה שאין לו איסור הנאה רק מפני שהוקצה למצותו שפיר מיקרי לכם דהרי כל איסור הנאה שלו הוא מטעם בזיון ואבוהון דכולהו דם ולצורך מצוה אין כאן בזיון ומיקרי לכם שהרי ראוי הוא למצוה וכ"כ גם בשו"ת שיבת ציון סי' ט"ז עיי"ש, א"כ גם משיטת התוס' אין כאן הוכחה להשעה"מ ועיין גם בתפא"י במשניות כאן אות הנ"ל:

וע"ד החידוד י"ל הקושיא שהקשו מכאן לרב יהודא ואביי דסברי מצות ליהנות ניתנו בחדא מחתא עם מה שהקשו עוד עליהם ממשנה דרפ"ג דסוכה בלולב דאשרה דומיא

דעיר הנידחת ומוכח דבאשרה דלאו דמשה יצא דמצות לאו להנ"ת כדאיתא שם בגמ' (דף ל"א ע"ב) וממשנה דנדרים (דף ל"ה) דהמודר הנאה מלמדו מדרש וכו' וכתב הר"ן שם הטעם דמצות לאו להנ"ת, בהקדם מה דפליגי הראשונים במצוה שיש בה הנאת הגוף אי אמרינן בה ג"כ מצות לאו להנ"ת, דהר"ן בנדרים (דף ט"ו ע"ב) בהא דקונם הנאת תשמישך הקשה והרי מצות לאו להנ"ת ותירץ דכיון דמלבד הנאת המצוה יש גם הנאת הגוף אסור, אך המאירי כתב דמותר לסכך סוכה באיסורי הנאה אף שיש לו גם הנאת הצל שהוא הנאת הגוף משום דמצות לאו להנ"ת הרי דפליג על הר"ן בזה והאריך בזה השעה"מ שם, והוכיח דגם הרשב"א ס"ל בזה כהמאירי מדהקשה בנדרים (דף ט"ו) קושית הר"ן ולא תירץ כהר"ן, אך לכאורה כיון דיש גם הנאת הגוף איך נימא בזה מצות לאו להנ"ת וכבר תמה בזה בנו"ב מהדו"ת חאו"ח סי' קל"ה קל"ו ע"ש, וכתב בספר בציר אליעזר ליישב ע"פ הסוגיא דשבת (דף קל"ג ע"א) בשר אע"פ שיש שם בהרת ימול הא למ"ל קרא דבר שאין מתכוין הוא, אמר אביי לא נצרכה אלא לר' יהודא דסבר דבר שאין מתכוין אסור ורבא אמר אפי' תימא ר"ש מודה ר"ש בפסיק רישא וכו' ע"ש, מבואר מזה דהמתכוין למצוה אע"פ שממילא עושה איסור בהדי המצוה הוה בגדר דשאין מתכוין ומותר לר"ש אם לא הוה פסיק רישא, והר"ן בחולין פגה"נ בסוגיא דריחא מילתא הקשה אהא דתנן פ"ט דכלאים מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכונו בחמה מפני החמה וכו' הא הוה פסיק רישא ואסור אפי' באינו מתכוין, ותירץ דהנאה בכונה תליא וכיון דלא מתכוין להנאה גם פסיק רישא מותר ע"ש, ולמ"ד דבר שאין מתכוין אסור גם הנאת הגוף אסור כדמוכח בב"ק (דף קי"ג ע"א) עיי"ש, וזהו סברת המאירי והרשב"א הנ"ל דכיון שאינו מתכוין רק למצוה אע"ג שיש גם הנאת הגוף מ"מ הרי הו"ל דבר שאינו מתכוין להנאת הגוף ולענין הנאת המצוה אע"ג דמתכוין הרי מצות לאו להנ"ת ודו"ק בזה, והנה בנודר הנאה משופר גריס הכל בו בשם גאון תוקע לו פי' אדם אחר תקיעה של מצוה והוא עצמו אסור, לפי שיש לו הנאת הגוף דרוב בני אדם מתגאים בתקיעתם עיין בב"י בטור או"ח סי' תקפ"ו ובט"ז שם סק"ד ועיין בפר"ח שם שהביא ראיה לזה מר"ה (דף כ"ו) חוטא בל יתנאה ע"ש בתוס', אבל הרמב"ם פ"א מה' שופר גריס תוקע בו המודר עצמו ועיין בעטרת זקנים שם שהביא עוד ראשונים דפליגי בגירסא זו ע"ש. ויש להבין מה יענה הרמב"ם על ראיית הפר"ח אך להאמור א"ש דהרמב"ם ס"ל כהמאירי והרשב"א דאף דיש הנאת הגוף דנהנה בתקיעתו מ"מ כונתו הרי היא רק למצוה והנאת גופו אתי ממילא והוה דשא"מ ומותר מטעם דמצות לאו ליהנות נתנו ודו"ק, וא"כ י"ל דרב יהודא נמי ס"ל מצות לאו להנ"ת ומ"מ ס"ל דבשופר של שלמים לא יצא דהרי הוא

מתגאה בתקיעתו ורב יהודא תלמידיה דרב ס"ל כרב (שבת דף כ"ב וכתובות דף ו') דס"ל כר' יהודא דדשא"מ אסור, משו"ה לא יצא כיון דאיכא הנאת הגוף, וכן יסבור נמי אביי דבשבת (דף צ"ה ע"א) איתא אמימר שרי זילחא במחוזא והב"י בטור או"ח סי' של"ז גריס אביי שרי זילחא במחוזא, וגירסא זו עיקר דאמימר לאו מחוזא אתריה רק נהרדעי, חזינן מזה דאביי ס"ל נמי דשא"מ אסור ע"ש בגמ', ורבא אזיל ג"כ לשיטתיה בביצה (דף כ"ג ע"א) דדבר שאין מתכוין מותר משו"ה ס"ל דמותר אע"ג שיש גם הנאת הגוף, וא"כ אין מכל הג' משניות קושיא לרב יהודא ואביי דגם אינהו מודו דהיכא דליכא הנאת הגוף אמרינן מצות לאו להנ"ת, וכן משמע במכות (דף י"א ע"א) דאמר ר"י אמר רב קללת חכם אפי' בחנם היא באה מנלן מאחיתופל שבשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא בעא למשטפי לעלמא אמר מהו למכתב שם אחספא ומשדי בתהומא, ופי' רש"י פן ימחקוהו המים ועובר משום לא תעשון כן לה' אלקיכם, ולכאורה מה זו שאלה הא הוה דשא"מ וגם פסיק רישא לא הוה כדמוכח מלשון רש"י ז"ל פן ימחקוהו המים דהוה רק ספק אלא ע"כ דס"ל כר' יהודא דדשא"מ אסור ודו"ק בכ"ז היטב ועיין בדברינו בתוס' ד"ה ערבה:

תוס' ד"ה ערבה וכו' נהנין היו הזקנים מהן בלולביהן קסבר מצות לאו ליהנות נתנו עכ"ל, הח"ס בחידושיו לסוכה (דף ל"ה) כתב וז"ל אחר שהביא דברי התוס' דידן, וקשה הא עכ"פ אסור בהנאה ולפמש"כ התוס' לעיל בסוכה שם לולב וערבה שאינם עומדין לאכילה לכו"ע בעינן דין ממון, וי"ל דלמ"ד דנפקא ליה מדכתיב ערבי שתים אחד למקדש ואחד ללולב א"כ אותו של מקדש נמי בעי לכם אלא שזה אינו מפסיד כיון שאיסור הנאה הוא מפני שהוא של הקדש אינו יכול להפסיד למקדש גופא וכיון דבחד תיבה מפיק מקדש ולולב מדכתיב ערבי, א"כ כמו שיוצא בערבה של הקדש ידי ערבה של מקדש ה"נ יוצא בערבה של הקדש ידי ערבה של לולב, ואפשר דת"ק דראב"צ לא ס"ל דנפקי ליה מערבי א"כ נשאר בלולב של ערבה דבעי לכם דין האיסור דהקדש שאסור בהנאה ולא הוה לכם כיון דאסור בהנאה אין לה דין ממון, ומשו"ה אסור לת"ק ערבה של הקדש אפי' למצות לולב דנהי דקיי"ל מצות לאו ליהנות נתנו עכ"פ היתר הנאה בעינן, ועיין שעה"מ דדחיק במאי פליגי ולדברינו א"ש עכ"ד ועיין מש"כ בגמ':

שם ר"א בשיטת ר"ע אמרה, בזבחים (דף ק"י ע"ב) איתא ר"א בשיטת ר"ע רבו אמרה, וא"כ האי ר"א לאו ר"א הגדול הוא דהרי הוא היה רבו של ר"ע, אלא ר"א בן יעקב דהוה תלמידו של ר"ע עיין ביבמות (דף צ"ג ע"א) וברש"י שם:

בתוס' ד"ה אבל מועלין בג' לוגין וכו' ואם יש יותר מג' לוגין אין מועלין וכו' אבל מג' לוגין יהיה מועל ויש מפרשין שהיה בכלי הרבה מים וקאמר דאי מועלין עד שישתה

ג' לוגין דזהו השיעור עכ"ל, ר דהתוס' ס"ל דכיון דשיעור ניסוך הוא רק ג' לוגין אם יש בכלי יותר. לא נתקדשו כלל ואפי' ג' לוגין לא נתקדשו. ורק כשנשארו ג' לוגין האחרונים אז נתקדשו ממילא למ"ד כלי שרת מקדשין גם שלא לדעת עכ"פ, או דהכא ג"כ בלדעת איירי ואז מועלין בהן, והיש מפרשין ס"ל לכאורה דאף שיש בכלי יותר מהשיעור ג"כ הג' לוגין נתקדשו וכשנהנה מג' לוגין הראשונים מעל אם שתה ג' לוגין שלמים. אבל קשה מאוד להבין דעת היש מפרשין חדא דהרי קיי"ל אין ברירה וא"כ יהיה דין זה תלוי בפלוגתא דרבנן ור"ע במשנה אחרונה דמכילתין ע"ש, ועוד דבשבועות (דף י"א) כתבו שם התוס' ד"ה הואיל וצורתה וז"ל דכיון דיש שיעור להקרבת קטורת פרס בשחרית אין כ"ש מקדשת שלא לדעת כדמשמע ס"פ לולב וערבה עכ"ל, וכונתם דבסוכה שם איתא דכיון דאין שיעור למים וכ"ש מקדשין שלא לדעת אפסלו בלינה מבואר דאם יש שיעור למים יכול להביא במקודשת ומ"מ אינן נפסלין בלינה דכיון. דיש יותר מכשיעור גם השיעור הצריך לא נתקדש, וכן הביאו התוס' ראיה זו במנחות (דף מ"ו ע"א) לענין דאין התנור מקדש כל הלחם אפי' הצריך כיון שאינו יכול לקדש כולם ע"ש ד"ה ואיזו וכ"כ עוד שם (דף מ"ח ע"א) ד"ה לעולם כרבי, וא"כ למה ימעול בג' לוגין הראשונים, ואולי יש לומר דמיירי שלא נתן בהצלוחית בבת אחת יותר מג' לוגין אלא מעט מעט וא"כ כשהיו רק ג' לוגין נתקדשו שפיר ואח"כ הוסיף מים, וא"ת ליבטלו הג' לוגין שנתקדשו ברוב המים הנוספים כמשה"ק התוס' בסוף מכילתין גבי פרוטה של הקדש שנפלה לתוך כיסו ושם תירצו דפרוטה היא דבר חשוב ולא בטיל ותירוץ זה לא שייך במים, י"ל דמיירי דגם עתה ליכא בהצלוחית יותר מששה לוגין דליכא רובא דחולין ואכתי צ"ע, גם קשה למה אינו מועל עד שישתה ג' לוגין הא מעילה הוא בפרוטה ואם שתה רק רביעית מים ונהנה בפרוטה ג"כ ימעול, מיהו בירושלמי פ"ז דדמאי מחלפא שיטתיה דר"ל תמן הוא אומר מועלין בפרוטה לפי חשבון ג' לוגין, הרי דהירושלמי ס"ל דכל מקום דאין ברירה נתפס הקדושה לפי החשבון, וא"כ אפשר דגם היש מפרשין כונתם דבעינן ששתה מים מהג' לוגין בפרוטה לפי חשבון ודו"ק ועיין בתוס' זבחים (דף ק"י ע"ב) ד"ה ביש שיעור למים קמפלגי ובמנחות (דף ז') תוס' ד"ה אריו"ח ודו"ק שוב ראיתי שהצ"ק בזבחים שם כתב דהא דאי הוה טפי מג' לוגין לא קדשינהו כלי כלל הוא רק לענין חיוב אם ניסך בחוץ ולהפסל בלינה אבל מעילה שפיר מועלין בג' לוג מהן כדמוכח כאן:

בגמ' לטעמא דמנחם יודפאה קאמר, עיין רש"י ורגמ"ה ותוס' ולשון לטעמא דמנחם יודפאה קשה מאוד לפירושם, דהרי לא מצינו כלל שאמר כן מנחם יודפאה והוה ליה למימר לטעמא דר"א קאמר, ועוד יש בסוגיא זו עקולי ופשורי שכל מעיין יבינם בעצמו,

לכן אביא כאן מש"כ הגאון משכנות יעקב בחיו"ד סי' ס"ד בסוגיא דזבחים דף קי"א, דתנן התם המנסך מי חג בחג בחוץ חייב דברי ר' אליעזר, ואיתא שם בגמ' תנו רבנן המנסך ג' לוגין בחג בחוץ חייב ר"א אומר אם מלאן לשם חג חייב. ומוקי רנב"י פלוגתייהו אם יש שיעור למים דת"ק ס"ל אין שיעור למים וכו' לפירש"י דשם, ור"א אומר דוקא אם מלאן לשם חג וכו' ופירש"י דהיינו כדרך מילואן ג' לוגין דיש שיעור למים, ואם מלאן טפי לא קדשינהו כלי וכו' ע"ש ברש"י, ור"פ מוקי פלוגתייהו באם קרבו נסכים במדבר, ופירש"י דת"ק ס"ל קרבו נסכים במדבר וא"כ בבמה נמי קרבו, וא"כ לא בעי קידוש כלי להתחייב בחוץ דהא בבמה ליכא כלי, ואף בפנים אם עלו לא ירדו כיון דכשר בבמה עיי"ש ברש"י, ור"א ס"ל לא קרבו נסכים במדבר וכו', ורבינא אמר בלמדין ניסוך המים מניסוך היין קמפלגי, ופירש"י דכולהו ס"ל קרבו נסכים במדבר אבל רק נסכי יין דקרבו ליחיד בבמה אבל ניסוך המים לא מצינו ליחיד, ופליגי אם למדין ניסוך המים מניסוך היין, ותו גרסינן שם ת"ר המנסך ג' לוגין יין בחוץ חייב ראב"ש אומר והוא שקידשם בכלי, ואמר רב אדא בר ר"י בירוצי מידות איכא בינייהו, ופירש"י דכו"ע בעו קידוש כלי רק פליגי אי בירוצין מתקדשין, ורבא בריה דרבה מוקי פלוגתייהו בקרבו נסכים בבמה ובפלוגתא דהני תנאי וכו' עיי"ש כל הסוגיא:

ובאמת לפירש"י ותוס' יש שם הרבה קושיות הצריכים עיון גדול ליישבם, וכבר עמדו המפרשים עליהם עיין במהרי"ט ובעצמות יוסף בקדושין ואין אני רואה לנחוץ להביא כל דבריהם, ולכן מפרש הרב משכנות יעקב דהך ברייתא דג' לוגין מים לא איירי כלל מדין קידוש כלי, ויכול להיות דאיירי שקידשו בכלי, רק פלוגתא אחריתא היא, דהנה ניסוך המים היא מהלממ"ס או מקרא דונסכי', והנה לרנב"י דמוקי פלוגתייהו ביש שיעור למים הכי פירושו דת"ק סבר המנסך ג' לוגין בחוץ חייב ומשמע אף דכבר נסכו בפנים ג' לוגין כדין, אפ"ה אם נסכו עוד ג' לוגין בחוץ חייב, וע"כ דס"ל שאם היה מנסכן בפנים היו מתקבלין דיכולין לנסך בפנים כמה פעמים ביום בכל פעם ג' לוגין כדין נסכים דס"ל אין שיעור למים, ור"א סבר אם מלאן לשם חג חייב, פירוש שאינו חייב בחוץ רק על ג' לוגין הראשונות הבאות לשם חובת היום בפנים לשם חג, אבל כל שקיים כבר פעם אחת חובת היום שוב אינו מתקבל בפנים אף אם נתקדש בכלי, דס"ל יש שיעור למים פירוש שלא הותר לנסך בפנים לחובת הציבור רק פעם אחת ג' לוגין, ור"פ אמר דכו"ע יש שיעור למים ובקרבו נסכים במדבר פליגי, פירוש דר"פ ס"ל דאף דלחובת הציבור אין מתקבלין רק פעם אחד ביום. מ"מ כל יחיד הותר לו להתנדב מים ולנסך בחג כמו למ"ד קרבו נסכים במדבר, פירוש משקרבו לציבור עם התמיד ה"ה דקרבו ליחיד, ומשו"ה ס"ל

דלא אצטריך קרא דממילא קרבו אף במדבר ומוקי ביאה לב"ק כדפירש"י ז"ל, הרי דס"ל להאי תנא דכל מידי דקרב לק"צ ה"ה דקרב לקרבן יחיד, וה"ה ניסוך המים דקרב לציבור קרב נמי ליחיד ובלבד כשיעור הזה, ולהכי חייב לת"ק בג' לוגין אף שקרבו כבר לציבור כיון דגם היחיד יכול להתנדב, ור"א ס"ל לא קרבו נסכים במדבר רק משעת ביאה ואילך ולית ליה דכל שקרב לציבור ה"ה ליחיד, וא"כ גם ניסוך המים לא ילפינן יחיד מציבור והוה אין מתקבל בפנים, להכי אמר ר"א במשנה המנסך מי החג בחג וכו' פי' דוקא אותן ג' לוגין שמלאן לציבור לשם חג. ורבינא אמר דכו"ע לא קרבו נסכים במדבר ולא ילפינן יחיד מציבור, רק אם למדין ניסוך המים מניסוך היין פליגי, פי' דאמר רחמנא ליחיד להקריב יין מביאת הארץ ואילך וגם להתנדב יין לבד, אי אמרינן דה"ה שיכול להתנדב מים דת"ק סבר למדין וכו', ואפשר דת"ק דריש ונסכיה בשני ניסוכין הכמ"ד אחד ניסוך היין ואחד ניסוך המים, ולהכי מקיש להו לענין זה ג"כ שיוכל להתנדב מים כמו יין, ור"א ס"ל דניה"מ הללממ"ס ואין לך בו רק לציבור אבל לא ליחיד, ואין להברייתא ענין כלל אם קרבו נסכים בבמה ולקידוש כלי, דמחלוקת בפ"ע היא ובזה כבר מתורצים כל הקושיות בסוגיא זו להמעיין היטב:

ובזה א"ש גם סוגיא דלעיל מינה שם דאריו"ח ר"א בשיטת ר"ע רבו אמרה דאחד ניסוך היין וכו', ואר"ל אי מה להלן ג' לוגין וכו' והא ר"א מי החג קאמר ופירש"י דמי החג משמע אפי' לוג, וזה קשה מאוד דמאי משמעותא מלבד מה שהקשו תוס' דר"א אדר"א לפירש"י ע"ש, אבל לפירוש הנ"ל א"ש הסוגיא כפשוטה, דהכי מקשה ר"ל כיון דר"א כר"ע ס"ל דדריש ונסכיה בשני ניסוכין, א"כ יש לך להקיש ניסוך המים לניסוך היין דמה ניסוך היין כשרין כל ג' לוגין בפנים אפי' כמה פעמים ביום, אף ניסוך המים כשרין כן והיינו כמ"ד אין שיעור למים או דמתנדבין מים דאתקיש ליין ור"א הא מי החג קאמר, משמע דוקא אותן ג' לוגין שנתמלאו לשם חג לחובת היום, אלא ע"כ דר"א לאו כר"ע ס"ל וניסוך המים היא הללממ"ס ולא אתקיש לניסוך היין, וא"ש כל הסוגיא דשם וממילא א"ש גם סוגיא דכאן במעילה, דר"ל אמר דאין מועלין אלא בג' לוגין וריו"ח אמר מועלין בכולן, ומקשי וס"ל לר"ל יש שיעור למים ולפירוש הנ"ל הכי פירושו דאדרבה ר"ל דאמר אי מה להלן ג' לוגין סבר אין שיעור למים, היינו שיכול לנסך כמה פעמים ג' לוגין ביום, ומדמקשה ר"ל הכי מכלל דאיהו ס"ל באמת הכי ג' לוגין רק בדר"א דאמר מי החג לא ניחא ליה לפרש בשיטת ר"ע, אבל איהו גופא כר"ע ס"ל ואין שיעור למים, ומשני שפיר לטעמא דמנחם יודפאה קאמר דמוקי לה כר"ע ומקשי ליה שפיר דא"כ אין שיעור למים,

אבל לדידיה לא ס"ל באמת כר"ע, והוא ביאור נכון לפשט כל הקמטין שיש בסוגיות האלה ודו"ק:

וראי' עצומה לפירוש זה מירושלמי דסוכה פרק לולב וערבה על המשנה דניסוך המים כיצד, תמן תני בשם ר"א צריך שיהא מילואן לשם חג ואית תני בשם ר"א א"צ שיהא מילואן לשם חג, וקאי שם אהמשנה דר"א אומר אף המנסך מים בחג בחוץ חייב, אריו"ח כל שיטת ר"א כשיטת ר"ע רבו וכו', מה נפיק מביניהון א"ר זעירא והוא שניסך ג' לוגין וג' לוגין בחוץ, אית תנא תני יש להם שיעור ואית ת"ת אין להם שיעור, מ"ד יש להם שיעור פטור ומ"ד אין להם שיעור חייב כצ"ל, פירוש דלעיל מייתא דריב"ח דאמר צריך מילוי לשם חג, כדי לעשות פרסום לדבר שהיא מה"ת ואמר דאתיא כר"ע, ואח"כ אמר על הפלוגתא אם צריך מילוי לשם חג אליבא דר"א דאתיא בפלוגתא דר"ע ורבנן דלרבנן א"צ, וע"ז מקשה לית יכיל דהא כל שיטת ר"א כר"ע דלרבנן ס"ל דפטור המנסך מים בחג, והוא ר' מנחם יודפאה הובא ג"כ בירושלמי שם ובספרים שלנו הגירסא מהופכת ומה נפיק מביניהון גריס קודם אית תני וכו' ומבואר לענ"ד שהגירסא צ"ל כמו שכתבתי] ואח"כ מוקי לה בפלוגתא ריש שיעור למים כגון שכבר ניסך מקודם ג' לוגין מים בפנים ואח"כ ניסך בחוץ, דאם צריך מילואן דג' לוגין הראשונים לשם חג למ"ד יש שיעור פטור ולמ"ד אין שיעור חייב, הרי להדיא דגם למ"ד אין שיעור למים אפ"ה השיעור הוא ג' לוגין אלא דיכול לעשות כן כמה פעמים, וגם דלא מירי מקידוש כלי רק אם דוקא באותן ג' לוגין המיוחדים או לא, ואתי כאוקימתא דרנב"י בבבלי כנ"ל, דוק ובין בדברים אף דרש"י ותוס' לא פירשו הכי, אבל בזה י"ל פסקי הרמב"ם אשר לכאורה המה תמוהים עיין בחידושי להרמב"ם פ"ב מה' מעילה ה"ט ושם הבאתי גם הירושלמי הנ"ל, ולהפירוש הזה יש ליישב הכל ולא יהיה בפסקי הרמב"ם נפתל ועיקש ודו"ק היטב:

במשנה המקדיש את החורש מועלין בכולו, פי' רגמ"ה בעצים ובענפים ובנבייה וכ"כ המפרש כאן כדרכו ללכת בעקבות הרגמ"ה ז"ל כדביארנו כבר כמה פעמים. והוא משום דרגמ"ה מפרש בבא זו ביתד עם משנה דלקמן הגזברים שלקחו עצים וכן היה בגירסת ספרו שני הבבות האלו קודם הסוגיא דעכו"ם שנשתברה מאליה עיין בפירגמ"ה ותראה שכן הוא, וא"כ פי' המשנה הכי הוא המקדיש את החורש מועלין בכולו אבל הגזברים שלקחו עצים מועלין בעצים לבד אבל לא בשיפוי ונבייה, אבל לפני הרמב"ם היה הגירסא כגירסת הספרים שלפנינו דסוגית הגמרא דעכו"ם שנשתברה מאליה קודם המשנה דהגזברים שלקחו עצים משו"ה מפרש בה' מעילה פ"ה ה"ח בזה"ל המקדיש את היער מועלין בכולו בין באילנות בין בכל קן שבראשי האילנות או שביניהם עכ"ל וכ"כ

גם בפיהמ"ש, דלגירסתו נח טפי לומר דלאו אדלקמיה קאי אלא אבבא הקודמת דהקן שבראש האילן של הקדש לא נהנין ולא מועלין כדאיתא הטעם בסוגיא אבל המקדיש את החורש מועלין גם בהקנים וזה פשוט, אולם בתוספתא פ"ק דמכילתין מבואר להדיא כפי' רגמ"ה והמפרש וצ"ע על הרמב"ם ועיין מש"כ לקמן במשנה דהגזברים:

דף יד.

אתמר עכו"ם שנשתברה מאליה, יש כאן גירסאות מתחלפות והלח"מ וביותר המשל"מ פ"ז מה' עכו"ם האריך בסוגיא זו בתכלית האריכות ברוחב ובעומק עד שכמעט לא הניח מקום להתגדר בו לכן הנני רק מעורר לעיין בו ואז תבין הסוגיא לעומקה:

ברש"י ד"ה לעולם אימא לך דאתבר מגופה וכו' וליכא למידק מהכא לעכו"ם שנשתברה מאליה ולא קשיא לריו"ח עכ"ל, כל עין רואה דסוף דברי המפרש אין להם קשר עם דבריו הקודמים והב"ח הגיה וקשיא לריו"ח והגהת השמ"ק קשה להבין, אולם המל"מ כתב דהלשון שבכאן שייך לסוף ד"ה ור' אבוה אמר ריו"ח וכו' אלא מאי יתיז בקנה באפרוחין קמיירי וליכא למידק מהכא לעכו"ם שנשתברה מאיליה ולא קשיא לריו"ח כצ"ל וזה נכון לפי מה דאיתא במפרש, אבל ברגמ"ה שממנו לקח המפרש דבריו כמו שהודעתי כבר ז"ל משום דבגידולין הבאין לאחר שהוקדש עסקינן וקסבר אין מעילה בגידולין אבל בגידולין דאשרה לעולם דאסירי ולא קשיא לריו"ח עכ"ל, ולשון זה תמוה עוד יותר לגירסת הרגמ"ה והמפרש והגהת המל"מ אינה ממותקת כ"כ בלשון רגמ"ה כמובן, ולכן נלענ"ד להגיה ע"ד המל"מ דהלשון ברגמ"ה אבל בגידולין דאשרה לעולם דאסירי ולא קשיא לריו"ח וכן לשון המפרש וליכא למידק מהכא לעכו"ם שנשתברה וכו' שייך לעיל סוף ד"ה לא דאייתי העוף עצים מעלמא ובלשון רגמ"ה ענפים מעלמא] אבל בגידולין דאשרה לעולם דאסירי ולא קשיא לריו"ח עכ"ל רגמ"ה וכן צ"ל בהמפרש ג"כ לא דאייתי העוף עצים מעלמא ועשה קן וליכא למידק מהכא לעכו"ם שנמ"א ולא קשיא לריו"ח כצ"ל, ולענ"ד ניכרים בזה דברי אמת:

שם ברש"י ד"ה ור' אבוה וכו' לישנא אחרינא ה"נ מסתברא לא שמענו משום דקתני בה לשקליה משקיל דמשמע שיעלה וכו' עכ"ל, אזיל לשיטתיה שפי' במתניתין דהא דקתני יתיז בקנה לדייק רק שלא יעלה באילן אתא אבל ליטלו בידו אם יכול להגיע בידו אל הקן בעמדו על הארץ שפיר דמי באמת, וא"כ מאי מקשה לשקליה משקיל הא באמת לא אסר התנא רק לעלות באילן אבל ליטול בידו מותר, וע"כ דמקשה לשקליה משקיל היינו דיהא מותר לעלות באילן משו"ה כתב דזה לא שמענו שיהא מותר לעלות דהא אי אפשר שלא יהנה מהאילן. אבל התוס' דמפרשי דגם ליטלם בידו בלא עליה על האילן

קאסר תנא דמתניתין ויתיז בקנה דוקא נקט שפיר גרסינן לשקליה משקיל דפריך שיהא מותר ליטלו בידו ודו"ק:

בתוס' ד"ה שבאשרה יתיז בקנה וכו' דילמא אתי למשקל מגוף האשרה שלא נשבר וכו' עכ"ל, בע"ז שם כתבו התוס' הטעם דיתיז בקנה ולא יטול בידו דגזרינן שלא יאמרו העולם עכשיו הוא שוברן מהאשרה עכ"ל, ויש להבין למה שינו כאן התוס' וכתבו הטעם לא משום גזרה שלא יאמרו רק משום שמא יטול באמת מהאשרה גופא, ועיי"ש במל"מ שם שהסביר הדבר שפיר, וע"ד החידוד מעט י"ל לולא דבריו. דלכאורה קשה בטעמא שכתבו שם התוס' שלא יאמרו העולם שהוא שובר מהאשרה עצמה, הרי אפי' אם ישבור מהאשרה עצמה ג"כ אין כאן איסור דאורייתא דהא אמרינן שם בגמ' נטל ממנה מקל ה"ז ביטלה, ונהי דישראל אינו יכול לבטל ע"ז של נכרי הא הש"ס פריך מזה באמת לר"ל וליהוי כעכו"ם שנשתברה מאליה ומשני אביי שפחסה ולא פיחתה אבל פחתה ושבר ממנה באמת בטלה, ואפי' לרבא דאמר גזרה דילמא מגבה לה והדר מבטלה הא הוה רק גזרה דרבנן ובדרבנן הרבה ס"ל דלא חיישינן למראית עין כמש"כ התוס' כתובות (דף ס' ע"א) וחולין (דף מ"א ע"א) ולמה חיישינן כאן מפני הרואין, אכן הדבר נכון מאוד דהרי להגירסא בע"ז שם אליבא דריו"ח קיימינן התם ואיהו כיון דס"ל עכו"ם שנשתברה מאליה אסורה מה"ת עיין מל"מ בפ"ח מה' עכו"ם הי"א ולדידיה מכ"ש דישראל אינו יכול לבטל ע"ז של עכו"ם מה"ת ושייך שפיר מראית עין אליביה, אבל לפי גירסת התוס' בסוגיא דידן דאליבא דר"ל קיימינן דאיהו הוא דקאמר דה"נ מסתברא דבאתבר מגופה מיירי, דאי באייתי עצים מעלמא לשקליה משקל בידו אבל באתבר מגופה ניחא הא דאסור ליטול בידו אף דר"ל הא ס"ל דעכו"ם שנשתברה מאליה מותרת, וא"כ גם אם יטול מגופה עתה אין כאן איסור מה"ת וא"כ לגזור מפני הרואין ליכא למימר, משו"ה הוכרחו התוס' לומר דגזרינן שמא יטול באמת מגופה עצמה ודו"ק:

באו"ד ולכך הוה פריך אמאי חיישינן בשל הקדש יותר משל אשרה עכ"ל, המגיה במל"מ שם הקשה הא איתא בביצה (דף ל"ט ע"א) שלהבת של עכו"ם שרי ושל הקדש אסור ויהיב טעמא דשל עכו"ם בדילי אינשי מינה דמאיס ולא גזרו בה רבנן אבל הקדש דלא מאיס ולא בדילי גזרו, וכיון דחילוק זה שרשו פתוח למשנה מפורשת מנ"ל לחדש ולומר דבאשרה נמי אסור משום גזרה, ואין לומר דהא דגזרינן גבי הקדש הוא דחיישינן שמא יתחלף לו בטעות בין הקן לעצי האילן דכיון דאיירי באייתי עצים מעלמא הא לא אתי לאחלופי דלא דמי אהדרי כמש"כ התוס' לעיל עכ"ל המגיה במל"מ, ולענ"ד פשוט דמכח ממה נפשך פריך ומכריח דבאתבר מגופה איירי, דאי בדאייתי עצים מעלמא א"כ אם

נימא שיש לגזור שמא יתחלף הקן בעצים דאשרה גופא אמאי באשרה מותר להתיז בקנה, אע"כ לומר דלא חיישינן להכי א"כ גם בהקדש אמאי לא נהנין, מאי אמרת דגבי הקדש גזרינן שמא יקח מהמחובר בלא התחלפות בטעות ובאשרה דמאיס לא גזרינן בזה, א"כ למה יתיז בקנה לשקליה בידו ולענ"ד זה נכון, והא דלגירסת רש"י לא בעי ריו"ח לאוקמה בדאתבר מגופה באילן של הקדש וסיפא דאשרה באייתי עצים מעלמא עיין משל"מ שביאר יפה, ולענ"ד י"ל עוד ע"פ מה שהבאתי לעיל (דף י"ג ע"א) דבירושלמי פאה פ"ז ופסחים פ"ד פוסק ריו"ח להדיא כר' יוסי דגידולי הקדש מועלין בהן, וא"כ אי מיירי באתבר מגופה אמאי לא מועלין נמי ולא בעי לאוקמי סתם מתניתין דלא כר' יוסי דהלכה כוותיה, משו"ה ניחא ליה טפי לאוקמי בדאייתי עצים מעלמא ואפ"ה אסורין לכתחילה שמא מהמחוברין לאילן יהנה נמי, וסיפא מיירי באפרוחין דבהו אין לגזור ע"י התזה אבל ביד גזרינן שמא יעלה באילן:

ד"ה אפרוחים וכו' אע"ג דהוה דבר מאוס וכו' עכ"ל, עיין במל"מ פ"ז מה' עכו"ם ובמגיה שם שהעירו דאדרבה כיון דעכו"ם מאיס קיל יותר ע"ש:

במשנה הגזברין שלקחו עצים מועלין בעצים ואין מועלין לא בשיפוי ולא בנבייה, המפרש פי' הטעם משום דהגזברין לא הקדישו אלא העצים ולא שיפוי ונבייה וכ"כ גם התוס' כאן לפמש"כ השמ"ק וא"כ אתיא מתניתין כר"ע במנחות דף ס"ו ע"ב דס"ל דלא נתנו מעות אלא לצורך להן ושם פליגי רבנן עליה וא"כ אין הלכה כמשנתנו דהלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו, ומשו"ה לעיל במקדיש את החורש מועלין בכולן פי' המפרש ורגמ"ה דהיינו אפי' בשיפוי ונבייה, דהמקדיש יער כוונתו להקדיש כל מה שיוכלו לעשות דמים ממנו וגם שיפוי ונבייה ראוי וחזי למידי ויוכל הגזבר למוכרן, אבל הרמב"ם כתב הטעם דשיפוי או נבייה אין בהן מעילה משום דלא יצלחו לכל מלאכה כמו ערבה הגדילה בשדה הקדש דלעיל לשיטתיה ומשו"ה הוכרח לפרש דהמקדיש את החורש מועלין בכולו היינו בקנים שבראשי אילנות ועיין מש"כ במשנה הקודמת בזה ומשו"ה פוסק להלכה כמשנתינו וז"ב, וכתב הקרן אורה להקשות לשיטת הרמב"ם דלמאי דמוקי הש"ס לעיל משנה דלעיל בקן דאייתי מגופה ובגידולין הבאין לאחר מכאן דקסבר אין מעילה בגידולין, א"כ אמאי מועלין במקדיש את החורש גם בקנים דנעשו מגדולין הבאין לאחר מכאן, דהרי להרמב"ם בבא דהמקדיש את החורש אשלפניו קאי דתנן דהקן שבראש האילן של הקדש לא מועלין אבל המקדיש את החורש מועלין בכולו גם בהקנים וקשה אמאי ולא תירץ כלום, ולענ"ד אין כאן קושיא דהרי הרמב"ם מפרש בפיהמ"ש משנה דלעיל באייתי עצים מעלמא ועיין בלח"מ פ"ז מה' עכו"ם הי"ב, ומשו"ה

שפיר תנן דהקן שבראש האילן לא נהנין ולא מועלין לא נהנין דילמא אתי ליהנות מאילן גופא ולא מועלין דהרי המקדיש אילן אין במשמעות נדרו רק על עצם האילן ולא על הקן שבראשו ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם, משא"כ המקדיש את היער ודאי דעתו על כל מה שיש בהיער על האילנות וביניהם משו"ה מועלין בכל הקנים כמש"כ הרמב"ם אולם בתוספתא פ"ק דמכילתין איתא בזה"ל הקדיש חורש וכו' ומועלין בשפוד ובנמוייה אבל הגזברין וכו' ואין מועלין לא בשפוד וכו' וצע"ג, וצ"ל דהתוספתא אתיא כר"ע במנחות שם דגזבר נותן מעות אלא למה שצריך להקדש וזה שייך רק בגזבר אבל לא ביחיד המקדיש וזה אתי שפיר לפירש"י והתוס' אבל להרמב"ם אכתי צ"ע ועיין מש"כ בענין זה בחידושי להרמב"ם ה' מעילה פ"ה:

רש"י ד"ה מ"ט בונין בחול וכו', וכיון דמקדיש להו שוב אינו יכול לקנות בהן דבר של חולין להדיא לפי שהמוכר היה מועל בהן וכו' עכ"ל, הני ה' תיבות "לפי שהמוכר היה מועל בהן" ליתא בפי' רגמ"ה והן באמת תמוהין, דלמה ימעול המוכר ומ"ש מכל קדשי בדה"ב שמותר למוכרן והדמים נתפסין לבדה"ב, וכן להיפך דרשאין ליתן מעות הקדש למוכר והקדושה חלה על חפץ הנקנה והמעות יוצאין לחולין, אולם כוונת רגמ"ה הוא שלא נאה ומהודר הדבר לקנות בדמי הקדש דבר חולין להדיא כיון שיש עצה לבנות בחול ואח"כ להקדיש, ובזה א"ש מאי דלא פריך הש"ס לטעם זה ממתניתין דקתני הגזברין שלקחו את העצים מועלין בהם ואמאי מועלין בהן ה"נ נעביד בחול כדפריך אטעמא דרב פפא לקמן בסוגיא ושינויא דמשני הש"ס אדר"פ דמיירי בעצים דיומא הרי לא שייך כאן כמובן. אבל לרגמ"ה ניחא שפיר כיון דאין זה אלא הידור שיהיו בונין בחול פשוט די"ל דמתניתין מיירי שהגזברין לא הקפידו על ההידור ועשו רק ע"פ דין וכן ע"כ לומר בכונת פשט התוס' דאין זה רק מצוה לכתחילה ודו"ק:

תוס' ד"ה בונין בחול ואח"כ מקדישין וכו' כלומר ואי הוה מקדיש להו לאבנים מקמי בנין לא היה יכול לפרוע שכר האומנים ממעות של הקדש שאין הקדש מתחלל על המלאכה עכ"ל, התוס' נדו מפירגמ"ה משום דלדידיה קשה למה היו ממתינין לחלל המעות עד גמר כל הבנין הו"ל לחלל תיכף אחר שקנו האבנים והעצים בהקפה או במעות של חולין ויפרעו להמוכר או למלוה המעות, לכך פירשו דהטעם הוא מפני שכר האומנים שאין הקדש מתחלל על המלאכה לפי שאין דבר אחר נכנס בחתיו, משו"ה היו בונין בחול ואח"כ מחללין קדושת המטות על כל הבנין ואז היו פורעין גם שכר האומנין מאותן מעות שיצאו כבר לחולין, ולכאורה יהיה מכאן סתירה למש"כ הנתיבות בח"מ סי' ש"ו סק"ד דגם בקרקע אמרינן אומן קונה בשבח כלי, והרי בב"ק (דף צ"ט) אמרינן דאפשר דשמואל

ס"ל כר"א דאומן קונה בשבח כלי, וא"כ הרי יכלו לחלל מעות ההקדש על שבח האומנין שהוא חול ולמה להו לבנות בחול ודוחק לומר דכיון דעיקר הדבר הוא של הקדש לא ניח"ל להפועלים עצמן לקנות השבח, וקשה לומר דהכא דוקא באומנים שכירי יום איירי דאינם קונים את השבת עיין בדברינו לקמן ע"ב בתוס' ד"ה מותר הקטורת, אך הרי כתב שם הנתיבות וכ"כ שם גם הקצוה"ח בארוכה דהא דאומן קונה בשבח כלי אינו קנין גמור אלא קנין שיעבוד כמו במשכנו שלא בשעת הלואתו כנגד דמי השכירות עיי"ש, וכיון דעיקר השבח הוא של הקדש רק שיעבוד יש להם על השבח שוב לא שייך לחלל על המלאכה לפי שאין דבר אחר נכנס תחתיו, שוב ראיתי בעין יצחק ח"א חאבהע"ז סי' ע"ו שעמד ע"ז וכתב וז"ל, ויש לדחות זה דאף דאין מעילה בגידולין מ"מ מדרבנן לכו"ע אסור ליהנות מהן א"כ אסור ליהנות מן השבח וע"כ ממילא לא קנו שבחא כן י"ל, אך העיקר לענ"ד דלא שייך לומר אומן קונה בשבח כלי רק אם בעה"ב נותן חפצו או קרקעו להפועל לתקנו אז אמרינן אומדנא דדעת בעה"ב הוא שיזכה האומן בשבחא ולא שייך לומר בזה אין אדם מקנה דשב"ל משום דחז"ל אמדו דעת בעה"ב דרוצה שיקנה האומן את השבח בשעה שישנו כבר השבח בעולם, וא"כ זה לא שייך רק היכא דאיכא דעת בעלים אבל בלוקח מגזלן או גזלן גופא שהשביח וכן בפועל בהקדש דליכא דעת בעה"ב כלל דהא בהקדש אמרו דעת שכינה מי איכא להקנות לאומן השבח לכן אמרינן דגוף החפץ וארעאי אשבח עכ"ד שם, ולענ"ד לענין הקדש מש"כ דאסור השבח מטעם גידולי הקדש לא הבינותי כלל דמה ענין זה לזה, גידולי הקדש ודאי דשייכי ע"פ דין להקדש דלא גרע הקדש מהדיוט שגידוליו של האילן והקרקע הוא ודאי שייכי לבעל הקרקע והאילן ולא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש משא"כ שבחא דגם בהדיוט שייך להפועל, ומש"כ דבהקדש ליכא דעת בעה"ב להקנות השבח להפועל יש להעיר דהרי דעת גזבר השוכר את הפועל איכא דאל"כ איך יכול הקדש למכור שום דבר מאן יקנה וקצרתי, והעיקר לענ"ד הוא כמש"כ דכיון דאין לפועל בהשבח רק שיעבוד לא שייך לחלל המעות עליו ואולי י"ל גם בזה דהקדש מפקיע מידי שיעבוד ודו"ק:

באו"ד וא"ת הא אמרינן בכתובות מגיהי ספרים שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרה"ל וכו' וי"ל דתרה"ל שבאה בנדבת ציבור ולב ב"ד מתנה עליהן אבל בנדבת יחיד לא שייך לומר לב ב"ד מתנה עליהן אף אם הקדישן למוסרן לציבור עכ"ל, וכתב ע"ז החק נתן וז"ל ואע"ג דגם הקטורת היתה באה מתרה"ל ואפ"ה לא היו נותנין אותה לאומנין בשכרן עד שיחללו אותה, י"ל דלא אמרינן לב ב"ד מתנה אלא בשירי הלשכה אחר שקונין כל צרכי מזבח, ומש"כ דבנדבת יחיד לא שייך לומר לב ב"ד מתנה זהו אליבא דבן עזאי אבל

לר"ע אית ליה דהקדש מתחלל על המלאכה בנדבת יחיד ועיין בתוס' שבועות (דף יו"ד ע"ב) ואף לבן עזאי דלית ליה לב"ד מתנה בנדבת יחיד היינו דוקא לענין הקדש מתחלל על המלאכה, אבל אם יש דבר אחר להכנס תחתיו לקדושה מודה דאמרינן לב"ד מתנה כההיא דאמרינן בכתובות (דף ק"ו ע"ב) ע"ש עכ"ל, ובלי ספק דאשתמיטתיה המל"מ סוף הל' שקלים דשם דיבר המל"מ בזה באורך בהיפך לגמרי מדברי החק נתן ע"ש, והקרן אורה כתב כאן וז"ל התוס' חילקו בין נדבת ציבור לנדבת יחיד דדוקא בנדבת ציבור שייך לב"ד מתנה, ולענין דבר שקדוש קדוה"ג מצינו איפכא דבמותר הקטורת של ציבור מחללין אותה דוקא על מעות האומנים, ויחיד שהתנדב דבר הראוי למזבח כגון קטורת אית ליה לר"ע דמתחלל על המלאכה כמש"כ התוס' בשבועות, ובלאו"ה נראה לכאורה דהא דפליגי אם הקדש מתחלל על המלאכה היינו דוקא קדוה"ג או קדושת דמים שלא ניתן להוצאה כגון טלית של הקדש כדאיתא בתוספתא דמכילתין וברמב"ם פ"ח מה' מעילה, אבל מעות למה לא יתן אותם בשכר המלאכה כיון שעל מנת כן הקדישן, ועוד יש לדקדק על דבריהם אמאי לא הקשו מכל הני דנותנין שכרן מתה"ל כמו בית אבטינוס, וע"כ צ"ל דצורך קרבן כקרבן דמי כמש"כ הרע"ב ז"ל בשקלים, א"כ ה"נ אמאי לא יתנו מעות שהתנדב לבדה"ב לצורך בנין הבית, וצ"ל דעכ"פ הכי שפיר טפי כיון דאפשר לעשות תקנה עכ"ל, וגם הוא לא הביא דברי המל"מ וגם דברי הקרן אורה רחוקים המה מאוד מדברי החק נתן, ואנכי ביארתי בענין זה הרבה בספרי תקנת השבים למס' מעילה סי' ס"ז וכאן לקצר אני צריך, ודע דהתוס' ישינים ביומא (דף ס"ט ע"ב) כתבו דלא שייך לענין מעילה לומר לב ב"ד מתנה עליהן משום דאין הקדש לחצאין ע"ש ועיין באבני מילואים לאהע"ז סי' כ"ח ס"ק ט"ז, ועיין ברמב"ם פי"ב מפסוהמו"ק ה"ו ובלח"מ פ"ג מה' תרומות ובשו"ע או"ח סי' שס"ו סעי' ט' וברמ"א בחו"מ סי' קכ"ד סעי' ז' ובתיו"ט במשניות פ"ה משנה ד' דמעשרות ודו"ק:

דף יד:

מותר הקטורת מה היו עושין בה וכו' בכריתות (דף ו') פירש"י דבאומני בנין איירי, והבאר שבע שם תמה עליו וכתב דלא איירי רק באומני בית אבטינוס, והנך רואה דהכא מבואר בגמ' דבאומני בנין איירי כמש"כ התוס' בשבועות וכן הוא לפני בירושלמי דשקלים (פ"ד ה"ג) ע"ש, וכתב הקרן אורה וז"ל וא"ת ומנ"ל באמת להמקשה לומר דמיירי באומני בנין דתקשה ולחליה אבנין דילמא מיירי באומני בית אבטינוס, וי"ל דהתם בשקלים תנן המקדיש נכסיו והיו בהן דברים הראוין לקרבנות ציבור יתנו לאומנין בשכרן דברי ר"ע, ואומנין דהתם ע"כ אומני בנין קאמר דאומני בית אבטינוס נותנין להן

שכרן מתרה"ל ולא מנכסים אלו שהן לבדה"ב כמש"כ הרע"ב ז"ל שם, ומזה יש לדקדק על הרמב"ם ז"ל בפיהמ"ש שכתב שם דמתניתין דמותר הקטורת אתיא כבן עזאי ולא כר"ע, ואי באומני בנין איירי כדמוכח הכא שגם התרצן מודה ליה בזה להמקשן אין ראיה דדלא כר"ע אתיא כמש"כ התוס' בשבועות שם, והרמב"ם בפי' המשניות בשקלים שם מפרש גם הנך אומנין דהמקדיש נכסיו באומני קטורת ולא זכיתי להבין דבריו ז"ל למה להם ליטול שכרן מהני נכסים שהן קדושת בדה"ב, אמת דבירושלמי משמע דבאומני קטורת מיירי דאיתא התם שחזרו לקדושתן מקיצין בהן את המזבח, ואי מיירי בשכר אומני בנין יותירו לבדה"ב אלא דצ"ע התם בחילופי גירסאות ע"ש בירושלמי ובק"ע מש"כ בזה עכ"ל הרב קרן אורה, וראיתי שגם הגאון רבינו יהודא ב"ר בנימין הרופא פי' המשניות כהרמב"ם דבאומני בית אבטינוס איירי. וע"כ צ"ל דמשנה דמותר הקטורת רק לפי הס"ד פירשו כן דנהיר ובהיר כאן בגמ' דבאומני בנין איירי וע"ש בתקלין חדתין גם ברש"י שבועות (דף יו"ד) פי' דבאומני בית אבטינוס איירי וצ"ע בכל זה:

והאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ מחולל, צריך לבאר איזה שם ניתן להגזבר בהקדישות אם יש לו שם בעלים מאחר שגם לו יש חלק בהן והוא הקונה והמוכר אותן או כאחר דמי, ויש בזה באמת מחלוקת בירושלמי פ"א דתרומות ופ"ה דמעשרות ועוד באיזה מקומות אך יש לדעת איך הוא לפי תלמוד דידן ונראה דזה תליא במחלוקת הראשונים ז"ל דהרי דעת התוס' בתמורה (דף כ"ז ע"ב) ד"ה לא אמרו דהא דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ מחולל הוא דוקא בהבעלים עצמן דכיון דהוא עצמו הקדישה קיל לגביה שיוכל לחלל בפחות משוויו, או מטעם שכתב הטורי אבן באבני מילואים למגילה (דף כ"ג) לפי שהבעלים המקדישין יכולין לשאול על הקדישן ע"ש וכ"כ באמת השמ"ק בב"מ פ' הזהב, אבל אחר אינו יכול לחלל רק בשוויו, ודעת הרשב"א והריטב"א בב"מ פ' הזהב הובא בשמ"ק שם הוא להיפך דדוקא אחר הוא רק בדיעבד מחולל בפחות משוויו אבל הבעלים אפי' לכתחילה יכולין לחלל שוה מנה על שו"פ, ועיין במהרי"ט אלגזי בהלכות בכורות אות ח' שהביא דבריהם וכן מוכח מהתוס' חולין (דף קל"ה ע"א) ד"ה לפרוק שכתבו דגם הכהן יכול לחלל בפחות משוויו גם התוס' בר"ה (דף ל"א ע"ב) כתבו דגם עניים יכולין לפדות בפחות וזהו כהרשב"א והריטב"א ע"ש, וא"כ לדעת התוס' בתמורה שם ע"כ לומר דהגזבר שם בעלים עליו דאל"כ מאי פריך הש"ס כאן והאמר שמואל הקדש שוה מנה שחלל עשו"פ מחולל הרי שמואל רק בבעלים אמר אבל אחר דלאו בעלים אפי' בדיעבד אם חילל בפחות משוויו אינו מחולל, אבל לשיטת הרשב"א והריטב"א מוכח להיפך דהגזבר אינו בעלים בהקדישות דאל"כ מאי

משני הש"ס כאן הני מילי דיעבד לכתחילה מי אמר הרי הבעלים אפי' לכתחילה מחללין שוה מנה על שו"פ אלא ע"כ דהגזבר אין לו דין בעלים, וגם יהיה מוכח מכאן דהא דס"ל להראשונים דרק בעלים יכולים לחלל בפחות משוויו אין עיקר הטעם כמש"כ התוס' בתמורה משום דהן עצמן הקנו הדבר להקדש או כטעם הטורי אבן משום דהבעלים יכולים לשאול על הקדישן דהטעמים האלה הרי אינן שייכים בגזבר, וע"כ לומר דעיקר הטעם הוא כמש"כ התוס' במנחות (דף ע"א) דאין סברא שאחר יבוא ויפדה הקדש שוה מנה של חבירו בפרוטה ויקחנו לעצמו ע"ש, וזה לא שייך בהקדש לענין הגזבר שהרי הגזבר עושה הכל לטובת הקדש ולא לטובת עצמו משו"ה יכול לחלל דיעבד גם בפחות משוויו, כל זה היה נראה ברור מצד הסברא החיצונה אבל דא עקא שהתוס' בעצמן בתמורה שם כתבו להדיא דגזבר המוכר של הקדש צריך שלשה או עשרה שמאין הרי ס"ל להתוס' דגזבר כאחר דמי וזה נסתר מסוגיא דידן כמו שנתבאר, והתוי"ט פי"ז מ"ט דכלים דאיתא שם שהאומנין נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה כדי שלא יבואו לידי מעילה, הביא מה שכתבו התוס' במנחות (דף צ"ח ע"א) דלידי מעילה לאו דוקא דהרי הקדש שוה מנה שחללו עשו"פ מחולל, וכתב הרש"ש שם ע"ו דלפ"מ שכתבו התוס' בתמורה דדין זה אינו אלא בבעלים הפודין הקדישן אבל גזבר וכו' א"כ א"ש לשון מעילה כפשטה עכ"ד, ולפי מה שביארנו כאן בעזהשי"ת באמת יהיה בודאי מוכרח דלשיטת התוס' במנחות (דף צ"ח ע"א) גם אחר יוכל לחלל שוה מנה על שו"פ כשיטת הרשב"א והריטב"א משו"ה שפיר כתבו דמעילה לאו דוקא והארכתי בדבריהם ובלשון הרמב"ם פ"ח מה' מעילה ובלשון פיהמ"ש להרמב"ם בכלים שם במקו"א, ומה שהקשינו לשיטת התוס' בתמורה דגזבר כאחר דמי ואינו יכול לחלל בפחות משוויו מסוגיא דידן, נראה ליישב דודאי לאו בכדי נקטו התוס' בלשונם בתמורה שם אבל גזבר המוכר וכו' ולא כתבו סתמא אבל גזבר צריך שלשה וכו',, אלא כונתם דכי אמרינן דגזבר צריך שלשה או עשרה הנ"מ היכא דמוכר לחולין או פודה לחולין אז אינו יכול לפדות בפחות משוויו וצריך שלשה או עשרה שמאין שלא יפסיד הקדש כשיהיה אונאה, אבל בסוגיא דידן שהגזבר מחלל ההקדש לטובת ההקדש ופסידא להקדש לא יהיה איך שיפדה אפי' גזבר שחלל שוה מנה על שו"פ מחולל, ומ"מ טעם זה לא מהני רק לענין דיעבד אבל לא לענין לכתחילה כמש"כ התוס' כאן ד"ה והאמר שמואל דגזרינן אטו רוב מקומות שיש פסידא להקדש וכן מוכח בבכורות (דף כ"ה ע"א), וע"ד פלפול י"ל דהתוס' כהרא"ם ממיץ בפי' הרא"ש בנדרים (דף נ"ט ע"א) ס"ל דגם משבא ליד גזבר יכולים בעלים לפדות מכ"ש דלשאול על הקדישן וא"כ הגזבר יכול לחלל על שו"פ מצד שליחות הבעלים ודו"ק:

ובלאו"ה סברא זו מוכרחת, דלכאורה קשה דהרי בערכין (דף כ"ט ע"א) איתא ההוא גברא דאחרימנו לנכסי וכו' א"ל שקול ארבעה זוזי ואחיל עלייהו ושדינהו בנהרא ולשתרי לך וכו' כמאן כשמואל דאמר הקדש שוה מנה וכו' א"ה אפי' פרוטה נמי ומשני פרסומי מילתא, והרי"ף פ"ק דע"ו פסק דלא בעינן רק פרוטה לפדיון בזמה"ו וכן פסק הבה"ג בה' ערלה והשאילתות פ' קדושים, ותמה הר"ן בע"ז שם מהש"ס דערכין דבעינן ד' זוזי ויפה תירץ קושיתו התומים סי' קי"ז ס"ק י"ג וכבר כתבתי במקו"א שכהתומים מפורש בפירגמ"ה בערכין שם, אולם הרמב"ם פסק בפ"ח מה' ערכין דבעינן ד' זוזי לפרסומי מילתא ולא סגי בפרוטה, ולכאורה לשיטת הרמב"ם מאי פריך הש"ס כאן מדשמואל אהא דמשני דליכא בנין שיעור מעות נימא דליכא בנין שיעור ד' זוזי. ובשלמא להרי"ף וסיעתו דבעינן רק פרוטה ממש וכיון דיש כאן בנין כ"ש דהא אמעות האומנים קתני ממילא יש עכ"פ שיעור פרוטה ויכול לחלל אבל להרמב"ם קשה, וע"כ לומר דגם להרמב"ם הא דבעינן ד' זוזי לפרסומי מילתא היינו דוקא בהדיוט המחלל הקדישו דבעי שיעור ד' זוזי לפרסומי מילתא שאינו מועל בקודש כי היכי דלא ליתו לזלזולי בהקדישות, אבל הגזבר בעצמו המחלל הקדש ואינו מוציא שום דבר להשאר חולין רק הוא עוסק לטובת הקדש אין כאן חשדא ולא אתו לזלזולי בהקדישות ואפי' להרמב"ם לא בעינן כאן ד' זוזי כיון דמדינא הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ מחולל משו"ה פריך הש"ס כאן שפיר וליעבד כדשמואל ודו"ק ודע דמהרי"ט אלגזי בפ"א דבכורות שם אות ח' הביא דעת כמה ראשונים דכל זמן דלא אתי ליד גזבר מותר גם לכתחילה לפדות שוה מנה בפרוטה ואכמ"ל בזה:

ר"פ אמר ה"ט דבונין בחול לא נתנה תורה למלאה"ש אמרי דילמא בעי למזגי וזגי עלייהו זוהי גירסת התוס', וגירסת המפרש ורגמ"ה היא כגירסת השמ"ק אמרי דילמא יתיב בטולא דבנין פי' ויהנה מהצל, וביאור הדבר לענ"ד הוא דחשש שמא אתי למיזגי עלייהו לא שייך רק בעצים המסודרים על הארץ ובאבנים אף במונחים על הארץ לא שייך כ"כ חשש זה כדאיתא בשבת (דף קכ"ה ע"ב) עיי"ש בתוס' ד"ה ואזדו לטעמייהו, דרק בסואר של קורות וכן לבנים חזו למיזגי כדאיתא שם (דף קכ"ד ע"ב) מ"מ אם למדום או שפשפום גם באבנים הרי יש חשש דאתי למזגי עלייהו עיי"ש בשבת, אבל כותל בנין שכבר נבנה מעט לא שייך חשש דאתי למיזגי רק יש תשש דאתי ליהנות מהצל, ואולם בעצים ואבנים ולבנים המונחים על הארץ חשש דצל ליכא והדבר מובן מאיליו רק חשש דאתי למיזגי עלייהו איכא כמו שנתבאר, ומעתה להמפרש ורגמ"ה הכי הוא הצעת הסוגיא ר"פ אמר היינו טעמא דבונין בחול ולא הקדישום עד גמר כל הבנין, לא נתנה תורה למלאה"ש

אמרי דילמא יתבי בטולא דבנין ויהנו מהצל בשעת הבנין, ואע"ג דבפסחים (דף כ"ו ע"א) איתא דריב"ז היה יושב בצלו של היכל ודורש וכו', ומפרש אביי שם דלא אפשר וקמיכוין מותר ורבא מפרש שאני היכל דלתוכו עשוי ע"ש, וגם בהפועלים כאן למה יהיו אסורין ליהנות מצל הבנין בשעת הבנין, מ"מ י"ל דכיון שיש כאן עצה לבנות בחול ולהקדיש אח"כ מיקרי אפשר וקמיכוין ואסור מדרבנן עכ"פ לכו"ע ע"ש בפסחים, ובזה מיושב נמי הא דיש לכאורה להעיר דהרי אמרינן בקדושין (דף נ"ד ע"א) בכתנות כהונה שלא בלו אין מועלין בהן דלא נתנה תורה למלאהש"ר, ולמה אמרינן כאן דלא נתנה תורה למלאה"ש וכו' אי בני בקודשא אשתכח דקמעיל בקודשא, נימא גם כאן דכיון דלא נ"ת למלאה"ש מותר ליהנות מהצל או למיזגי עלייהו אף לכתחילה, אבל באמת שאני הכא כיון דיש עצה לפנינו לבנות בחול וסמיה בידן לא שייך להתיר מטעם דלא נ"ת למלאה"ש ואולם אחר שנבנה כולו ודאי דאפשר ליזהר בדבר שלא ליהנות וזה פשוט, וחומות העיר ומגדלותיה דאי אפשר שלא ליהנות מצלן גם לאחר שנבנו באמת קאמר הש"ס בקדושין שם דמותר ליהנות מהן לכתחילה מטעם דלא נתנה תורה למלאה"ש, ופריך הש"ס תנן הגזברין שלקחו עצים וכו' ה"נ ליעבד בחול אמרי דילמא בעי למיזגי וזגי עלייהו, פי' נהי דחשש הנאת הצל ליכא בעצים המונחים על הארץ ונוכל לומר דלא מיירי מתניתין בעצים לבנין רק לעשות מהן כלים או שאר דברים מ"מ ניחוש דילמא בעי למיזגי וזגי עלייהו דחשש זה שייך בעצים ואבנים המונחים על הארץ, ומשני ר"פ כי תנן מתניתין בעצים דיומיה פי' דלעולם משנתינו איירי בעצים לבנין נמי ומ"מ אין בהן שום חשש דמיירי שדעתו לבנותן בו ביום. ובאופן זה לא מבעיא דחשש הנאת הצל בשעת הבנין ליכא אלא אפי' חשש דזגי עלייהו נמי ליכא דביום אחד אפשר להפועלים ולשאר כל אדם ליזהר, ומזה בין תבין דמה שכתב המפרש דדילמא בעי למיזגי עליהן וכו' הוא דיבור המתחיל מחדש וקאי על הקושיא ממשנתינו דדילמא בעי למיזגי וכו' דלא כהצ"ק והגהות הגאון יעב"ץ שהוסיפו בהמפרש מילת ועוד דדילמא דסברו שהמפרש הוסיף מעצמו עוד חשש אחד במילתיה דר"פ או שהיה לפני המפרש בגמ' גופא במלתיה דר"פ שני החששות חששא דצל וחששא דישיבה עליהם, דזה ליתא והאמת הוא כמו שביארנו בעזה"ש והאי ודילמא הוא ד"ה חדש וכן בפי' רגמ"ה, וז"ל הרמב"ם פ"ח מה' מעילה ה"ד כשבונין במקדש [פי' איזה בנין שיהיה גדול או קטן כותל או מחיצה] אין לוקחין עצים ואבנים מן ההקדש ופי' שלא יהיו הקדש בשעה שהן מונחים על הארץ] ולא בונין את הבנין על דעת שיהא קודש ופי' דגם בשעת הבנייה גופא נמי עדיין חול הוו אלא בונין הכל מן החול, גזרה שמא יהנה מצל הבנין ופי' זהו טעם אמאי דסליק מיניה דמשו"ה

חולין הן בשעת הבנייה] או ישען על אבן או קורה בשעת מלאכה פי' זהו טעם בשעה שלא שייך הנאת הצל דמ"מ כשמונחים על הארץ יש חשש דדילמא זגי עלייהו] ואם נצרכו הגזברין לעצים לקודש לאותו היום בלבד לוקחין אותן ממעות הקדש שהרי אינן מתאחרין ימים כדי שנחוש להן שישעון אדם עליהן וימעול [פי' וחשש דצל הרי בלא"ה ע"כ ליכא שום צל בשעה שהן מונחים על הארץ] עכ"ל לשון הזהב של הרמב"ם והן הן דברי הרמב"ם והן הן דברי המפרש ורגמ"ה ז"ל ודו"ק בכ"ז:

והנה התוס' בסוכה (דף מ"ט) אחר שהכריחו דאבנים שחותכין אותן ע"י שמיר אינן שלימות שלא תחגור בהן צפורן. הקשו דא"כ איך בנו את המזבח דא"א לומר שהיו מתקנין מבחוץ ומכניס דבמזבח אפי' כה"ג אסור וכו' והיינו יכולין לחלק בין קודם שהוקדשו האבנים למזבח שעודן חולין לאחר שהוקדשו וכו' עכ"ל, וכ"כ הבאר שבע בסוטה פרק עגלה ערופה כלשון התוס' ממש, ופלא על המל"מ פ"א מה' ביהב"ח שהביא לשון הבאר שבע וכתב עליו המל"מ וז"ל נראה דרצה הרב לומר דאיסור דלא תניף עליהם ברזל אינו אלא באבנים שכבר הוקדשו למזבח אבל באבנים שלא הוקדשו אף שהניף עב"ר מותרין למזבח, וזה אינו נראה כלל דהאיסור אינו בשעת הנפת הברזל כ"א בשעת הבנין כדכתיב לא תבנה אתהן גזית עכ"ל ולא זכר שר שדברי הב"ש המה רק העתקה מהתוס' בסוכה, וא"כ לדברי התוס' והב"ש בהיכל ועזרות ודאי דלא פסלי פגימה קודם שהוקדשו כ"ש ממזבח וא"כ קשה כיון דאמרינן כאן דבונין בחול ואח"כ מקדישין כדשמואל וכדמפרש ר"פ טעמא ממילא לא איכפת לן בשלימות עד גמר כל הבנין דאז מקדישן ואז פוסל בהו פגימה, אמאי אמרינן בסוטה (דף מ"ח ע"ב) דלר' יהודה ביהמ"ק נבנה ע"י שמיר דכתיב אבן שלמה מסע נבנה ור' נחמיה ס"ל שם שהיו מתקנין מבחוץ ומכניסין מבפנים, למה לן כל זה כיון שהיו בונין בחול ואח"כ מקדישין, ואפשר לדחוק דכונת התוס' והב"ש הוא דבעינן תרתי למעליותא שלא הוקדשו עדיין וגם לא הוכנסו לעזרה, אבל כשהובאו לעזרה אף שעדיין לא הוקדשו נאסרין בפגימה עיין תמיד (דף כ"ח) ואתיא הא דשמואל כר' נחמיה דהלכתא כותיה, דלר' יהודא ודאי ע"כ שהיו בונין בקודש דלא כשמואל והיו מקדישין אותן תיכף ומשו"ה לא היו יכולין לתקן אפי' בחוץ רק ע"י שמיר, ודקאמר ר"פ הטעם דבונין בחול משום גזרת הנאה ולא קאמר משום דבאופן זה לא יפסלו בפגימה לא קשה לפ"מ שכתבנו דכשהביאן לעזרה אף בעודן חול לא הותרו בפגימה, ותו דטעם פגימה הרי לא שייך רק באבנים אבל לא בעצים משו"ה הוכרח לומר טעמא דחשש הנאה ודו"ק מיהו זהו דוחק דא"כ מאי פריך

ממשנתינו דהגזברין לשמואל ודחיק לאוקמה בעצים דיומא נימא דמתניתין אתיא כר"י ואנא דאמרי כר' נחמיה, אך נקדים תחילה ענין אחר ויתבאר איה"ש גם זה אל נכון:

דהנה לקמן (דף כ' ע"א) איתא וכיון דבני לה מיהת מעל לימא מסייע ליה לרב דאמר המשתחוה לבית אסרו א"ר אבד"א הנאה הנראית לעינים אסרה תורה לימא מסייע ליה הדר בבית של הקדש כיון שנהנה בו מעל, אר"ל התם כשהקדישו ולבסוף בנאו אבל בנאו ולבסוף הקדישו לא מעל עיי"ש ברש"י ותוס' וכן הוא להלכה, וכיון דקיי"ל כשמואל דבונין בחול ואח"כ מקדישין וקיי"ל נמי דתלוש ולבסוף חיברו הוה כמחובר אם לא הקדישו בעודו בתלוש דאז הנאה הנראית לעינים אסרה תורה כמש"פ הרמב"ם פ"ה מה' מעילה, א"כ הך תקנה דבונין בחול מהני גם אלאחר שבנאו והקדישו שלא יהא בו מעילה לעולם כיון דהקדישוהו רק במחובר, וא"כ הא דאמרינן בקדושין (דף נ"ד) ואמאי נימא הואיל ונתנו ליהנות בהן שלא נתנה תורה למלאה"ש ע"כ התם הוא משום דאליבא דרב קיימינן שם ורב הא ס"ל במכילתין לקמן (דף כ' ע"א) דתלוש ולבסוף חיברו תלוש הוה והמשתחוה לבית אסרו, ולשיטתיה הא דבונין בחול ואח"כ מקדישין לא מהני כלל לענין שלא ימעלו אחר הבנין וההקדש וכל התקנה היא רק כדי שלא יבואו לידי מעילה בשעת הבנין אבל אחר שבנאו והקדישו ודאי דמועלין, ומשו"ה יש צורך בהא דלב ב"ד מתנה, אבל לדידן דקיי"ל דתלוש ולבסוף חיברו אם לא הקדישו בתלוש רק בשעה שהיה כבר מחובר אין מועלין בו א"כ למה לן שיהא לב ב"ד מתנה עליהן כיון דבונין בחול ואח"כ מקדישין, ובזה אפשר להציל הרמב"ם מקושית הפנ"י דאמאי פסק דבחדשים אין מעילה בכתנות כהונה הואיל ונתנו ליהנות בהן עיין רמב"ם פ"ה הי"ד מה' מעילה, הא פליגי בה ר"מ ור"י בקדושין שם אי מועלין בשירי הלשכה ואפי' למ"ד אין מועלין בשיריים נראה דאין הטעם משום דלא נתנה תורה למלאה"ש עכת"ד ע"ש, ולדברינו י"ל דהרמב"ם פסק דבגכ"ה אין מועלין בהן לפי שנתנו ליהנות בהן ופלוגתא דגבי שיריים תלוי בטעמא אחרינא ולא מטעם לב"ד מתנה דלא היו צריכין כלל לתנאי ב"ד כיון דאקדישינהו במחובר והגמ' דקדושין רק אליבא דרב קאי כן היה אפשר לומר לכאורה אבל לקושטא דמילתא אין זה נכון ליישב דעת הרמב"ם ולומר דכיון דאין מעילה במחובר א"צ לב ב"ד להתנות כאשר אבאר בזה:

דברור הדבר דאע"ג דאין מעילה במחול"ק מ"מ איסור דאורייתא יש בו, דנהי דגמרינן (לקמן דף י"ט) מעילה מתרומה דאין מטילה במחובר מאיסור דאורייתא לא אתמעיט, והא ראיה דהרי אי אקדישינהו במחובר ואח"כ תלשו הרי מועלין בו כמבואר לעיל (דף י"ג ע"א) בתוס' ד"ה מועלין בהן וכו' לכן פי' ר"ת שעקר חוליא ונהנה ממנה דהוה תלוש

עכ"ל, ושם בגמ' ש"מ אבקי מעלי לה משו"ה מועלין בהאבק אף דהוה האבק מחובר מעיקרא כדכתב הרשב"א בגיטין והבאתי דבריו לעיל שם, ואי ס"ד דהמקדיש מחובר לא חל עליו הקדש מה"ת אפי' לענין איסור הנאה מה"ת איך יחול עליו מעילה כשנעשה אח"כ תלוש, הא אמר רב אשי במנחות (דף ק"ב) מעילה אטומאה קרמית מעילה משום קדושה ולאו קדושה היא לבתר דפקעה קדושתיה במאי הדרא ורכבא עליה וכו', וא"כ אי באקדשיה במחובר לא הותחלה עליו קדושה כלל במאי הדרא ורכבא עליה כשנעשה תלוש, אע"כ דגם אמחובר חל הקדושה ואסור ליהנות ממנו מה"ת משו"ה כשנתלש נתחזקה הקדושה להיות מועלין בו ג"כ:

ועוד דאי נימא דבמחובר אפי' איסור הנאה מה"ת ליכא אמאי אמרינן בקדושין (דף נ"ד) אי ר' יהודא ירושלים מי מקדשה והתנן כאימרא כדירים וכו' כירושלים, וכי תימא משום דלא אמר כירושלים והתניא ר' יהודא אומר כל האומר ירושלים לא אמר כלום עד שידור בדבר הקרב בירושלים וכו' ומשמע דהטעם הוא משום דבאין משירי הלשכה וע"כ אין מועלין בהן, ותיפוק ליה דחומות ירושלים כל זמן שהן מחוברין איסורא נמי ליכא בהו ואמאי הוה התפסה לפי"ז, דבשלמא אי איכא איסור דאורייתא שפיר הוה התפסה אף דאין בהן מעילה, כדמוכח בנדרים (דף י"א) בעי רב"ח הרי עלי כבשר זבחי שלמים לאחר זריקת דמים וכו', ואי אמרינן בעיקרו קמתפיס היינו קודם זריקה שאין בשלמים מעילה רק איסור דאורייתא כמבואר בתוס' שם ועיין בדברינו לעיל ריש מכילתין וע"כ הוה התפסה, ולכן התם בקדושין נמי שפיר הוה התפסה גם במחובר, אבל אם אין שום איסור מה"ת במחובר ורק מדרבנן אסור א"כ לא הוה התפסה כלל רק אי נימא בעיקרו קמתפיס וא"כ אפי' ניחא דאין מועלין בשיריים יש לומר בעיקרו קמתפיס, ונצטרך לומר כמש"כ השעה"מ בפ"א מה' מעילה דהא דבונין בחול ואח"כ מקדישין היינו דוקא בחומת העזרה אבל לא בחומת ירושלים, ועוד דגם בחומת העזרה היו מקדישין ואח"כ בונין בעצים דיומיה [ותמיהני למה לא הביא הטעם דאיתא בגמ' הנאה הנראית לעינים אסרה תורה וכתבו התוס' דזה לא מהני אלא בהקדישו בתלוש] וזהו דוחק מבואר, אבל כיון דגם במחובר איכא איסור דאורייתא ניחא בפשוטו, וכן משמע בתוס' גיטין (דף ל"ט) ד"ה גופיה וכו' ונראה לפרש גופיה לא קדיש לאסור בהנאה כמו בהמה טמאה שמועלין בה וכן בקרקע אם עוקר ממנה חוליא ואפי' במחובר איסורא מיהו איכא וכו' עכ"ל הרי דאיסור דאורייתא עכ"פ יש במחובר ג"כ, והסברא ג"כ נותנת כך שהרי כל עיקר הא דאין מעילה במחובר הוא משום דילפינן מתרומה כנ"ל, ובתרומה עצמה אמר במנחות (דף ע') א"כ מצינו תרומה במחול"ק ומשני ההיא לחיובי מיתה וחומש עיי"ש, הרי מבואר

דבתרומה עצמה נמי לא נתמעט מחובר רק ממיתה וחומש אבל מ"מ חייל עלה שם לענין איסורא ודיו לבא מה"ד להיות כנדון, ועיין בספר מעיין החכמה על תרי"ג מצות דף ע"ז ע"ב, וכ"כ הרשב"א בתשובה הובא בב"י יו"ד סי' רכ"א דאיסור דאורייתא יש גם במחובר לקרקע, וכ"כ הגר"א ז"ל ביו"ד סי' רכ"ו סק"ז [ומה דאיתא בלשון הרשב"א וכן בלשון הגר"א ז"ל בלשון דאפשר דתלוש ולבסוף חיברו וביטלו לענין הקדש כתלוש דמי, לשון דאפשר דקאמרי בעניי לא הבינותי שהרי ודאי דכן הוא שכן מפורש לקמן (דף כ' ע"א) להדיא] וכ"כ הטורי אבן במגילה (דף כ"ג) ד"ה אדם מי קדוש אלא שכתב שם דכן מוכח בפ"ב דמעילה ולא הבינותי רמיזתו הזאת, וכן ראיתי שהביא בסוף ספר מוצל מאש בהערות ר' זוסמאן סופר שהביא מכמה תשובות דאיסור הנאה מה"ת יש גם בהקדש המחובר לקרקע, ובזה מיושב קושית השעה"מ בה' מעילה שם אהא דפסחים (דף כ"ו) דמייתי ראיה מריב"ז שהיה יושב ודורש כל היום כולו בצלו של היכל והיכא שרי, דהרי לפ"מ שכתבו התוס' בפסחים שם לענין קול ומראה וריח דכיון דלא אסור אלא מדרבנן כשהוא לצורך סברא הוא וכו' ובנין היכל ודאי מחובר הוא שהרי אמר שמואל בונין בחול ואח"כ מקדישין וא"כ אין בו רק איסור דרבנן וכיון שהוא לצורך לדרוש ברבים משו"ה מותר כן הקשה השעה"מ ע"ש, אבל לפ"מ שביארנו גם במחובר לקרקע איכא איסור דאורייתא רק שמעילה אין בו, ולפי"ז קושיתו לא קשה מידי, ולענין קושית הפנ"י על הרמב"ם בענין בגדי כהונה עיין מש"כ לעיל (דף י"א ע"ב) ובחידושי על הרמב"ם שם:

וקשה לדברינו לעיל שהרי הרמב"ם פסק בספ"ו מה' מעילה וז"ל שם ולעולם אין מועלין בשירי הלשכה עכ"ל (מה שדייק לומר ולעולם אין מועלין נראה דבא לומר דאפי' בתוך שנתו אין מועלין בו ועיין בתוס' קדושין (דף נ"ד) ובירושלמי פ"ד דשקלים ה"ב אר"ח כלום אמר ר"מ אלא בתוך שנתו והכא חוץ לשנתו אנן קיימין עכ"ל הירושלמי והרמב"ם דפוסק כר' יהודא כמש"כ הכ"מ לכן כתב ולעולם אין מועלין אפי' בתוך שנתו וזה נכון) וגם פסק בפ"ד מה' שקלים ה"ח דמזבח העולה וההיכל והעזרות באין משירי הלשכה, וכיון דבשירי הלשכה אפי' איסור מה"ת אין בו דהא מהאי טעמא אמרינן דלא מתפיסין בו ואלו הי הבו איסור מה"ת הרי הי' מתפיסין בו כמו שהוכחנו מנדרים (דף י"א) וא"כ אפי' נימא דאיסור דרבנן יש בשירי הלשכה למ"ל לבנות בחול ולהקדיש אח"כ, הא מוכח בפסחים (דף כ"ו) גבי הא דמשלשלין את האומנין בתיבות כדי שלא יזונו עיניהם מהיכל וכו' והאמר ריב"ל קול ומראה וריח אין בהן מעילה, ופירש"י וז"ל וכיון דמדאורייתא שרי כיון דלא אפשר אמאי אטרחינהו רבנן וכעין זה כתבו גם התוס' שם, ועל שמואל גופא

לא קשה דאפשר דס"ל כר"מ דמועלין בשירי הלכה או דס"ל כתלמודא דידן בכתובות (דף ק"ו) דבאין מבדק הבית, ועיין כ"מ פ"ד מה' שקלים ה"ח שתמה באמת למה שבק הרמב"ם תלמוד דידן ופסק כהירושלמי, והגר"א ז"ל גריס גם בירושלמי כגירסת ש"ס ואכמ"ל בזה, אבל על הרמב"ם עכ"פ קשה כיון דפסק דבאין משירי הלשכה ופסק דאין מועלין בשירי הלשכה לעולם א"כ למה פסק בפ"ח מה' מעילה ה"ד כשמואל דבונין בחול ואח"כ מקדישין מטעמא דר"פ שמא יהנו האומנין מהצל או ישענו על העצים והאבנים, מה בכך אם יהנו כיון דאין בשירי הלשכה איסור דאורייתא כלל כמו שנתבאר, ואולי י"ל דס"ל להרמב"ם מ"מ דאם יחיד התנדב מעות לבדה"ב מותרין ג"כ לבנות המזבח ההיכל והעזרות מנדבתו ורק כשלא היו נדבות מיחידים אז נבנו משירי הלשכה, משו"ה הביא דינו של שמואל דבונין בחול ואח"כ מקדישין שהדין הוא דין אמת לענין אם בונין מנדבות יחידים, או שמחלק בין בנין חדש ושלם לבין תיקון כותל ישן למשל שהתיקונים אפשר דמודה הוא דמבדק הבית באו, ואכתי צ"ע בזה, אבל מה שהקשה בספר עצמות יוסף בקדושין (דף נ"ד) דלפ"מ שפסק הרמב"ם דאין מעילה בשירים א"כ איך פסק בפ"א מה' נדרים הי"ד דהרי הן עלי כהיכל כירושלים הרי הן אסורין, זה לא קשה כלל דכבר כתב הכ"מ שם הי"א דכהיכל וכירושלים בדבר הקרב בהן קאמר וכבר תפס עליו בזה השעה"מ בה' שקלים שם, ועוד י"ל דהרמב"ם אזיל בזה לשיטתיה דבעיקרו קמתפיס כמש"כ שם הרמב"ם בסמוך בהלכה ט"ו וז"ל היה לפניו בשר קודש אפי' היה בשר שלמים אחר זריקת דמים שמותר לזרים ואמר הרי הן עלי כבשר זה הרי הן אסורין שלא התפיס אלא בעיקרו שהיה אסור עכ"ל, ולכן פסק שפיר בהלכה הקודמת שהאומר כהיכל כירושלים הרי אילו אסורין דאע"ג דבאו משירי הלשכה שאין בהן מעילה אפ"ה בעיקרו שהיו אסורין קמתפיס, ואפשר דלהכי הסמיך הרמב"ם ב' הלכות האלו להדדי ובמשנה תורה לכו"ע דרשינן סמוכין ודו"ק בכל זה ועיין בשעה"מ פ"ב ה"א מה' שקלים במה שפלפל שם ובחידושינו לרמב"ם ה' מעילה ספ"ה:

ומעתה נחזור לראשונות דלפ"מ שנתבאר ע"כ שמואל לא ס"ל כר' יהודא, דכיון דאמר דבונין בחול ואח"כ מקדישין מחשש שמא יהנה ואתי לידי מעילה ואם איתא דס"ל כר' יהודא דאין מעילה בשירי הלשכה ולהירושלמי דהיכל והעזרות משירי לשכה הן באין הרי אין כאן חשש הנאה כמו שנתבאר, אע"כ דכר"מ ס"ל דמועלין בשירי הלשכה ומשו"ה היו בונין בחול ואח"כ מקדישין, אבל לר' יהודא באמת כיון דאין בהו מעילה היו מקדישין תיכף בשעת הקנייה או בשעת החציבה להאבנים ו ההר, וכיון דכבר היו קודש משו"ה היו צריכין שמיר לבנין ביהמ"ק לשיטתיה דר' יהודא כדאיתא בסוטה (דף

מ"ח ע"ב) אף לשיטת התוס' בסוכה והב"ש הנ"ל דבעוד שהאבנים חולין מותר להחליקן בברזל, וגם כדפריך הש"ס אהא דשמואל לטעמא דר"פ ממשנתינו דהגזברין לא רצה לתרץ דמשנתינו אתיא כר"י דכיון דבמשנה סתמא קתני וסתם עצים ודאי לבנין ההיכל והעזרות קיימא שהיו באין משירי הלשכה, ובשירי הלשכה הרי אין מעילה לר' יהודא ובמשנתינו הרי מפורש דמועלין בעצים וע"כ משנתינו דלא כר"י ומשו"ה נדחק הש"ס לתרץ דמתניתין מיירי בעצים דיומיה שבהן אין חשש הנאות ודו"ק בכל זה הדק היטב:

רש"י ד"ה ואי ס"ד כדאמר שמואל בונין בחול וכו' ליחליה לקטורת אבנין עצמו, עיין הגהות החק נתן כאן שכתב וז"ל בשלמא לפי' התוס' ניחא דלא פריך אלא לשמואל דאמר בונין בחול דלחליה אבנין אבל אי הוה בונין בקודש ליכא למיפרך דלחליה אשבח דאין הקדש מתחלל על המלאכה, אבל לרש"י קשה מאי פריך לשמואל הרי אפי' אי בונין בקודש תקשי ליחליה ויש לומר דמיירי דליכא שבחא כשיעור הקטורת אבל הבנין עצמו קס"ד דודאי איכא כשיעורו עכ"ל, ודע דבכלל אין מסודר כאן היטב לא שיטת רש"י ולא שיטת התוס' ובשבועות (דף יו"ד ע"ב) מבואר היטב ע"ש:

ברש"י ד"ה ואכתי אם איתא לדשמואל ליחליה אההוא פורתא וכו' דאמר שמואל הקדש שוה וכו' עכ"ל, גם כאן כתב החק נתן וז"ל בשלמא להתוס' ניחא דלא פריך אלא לשמואל דאמר בונין בחול כמש"כ לעיל אלא לרש"י אפי' אם נאמר דבונין בקודשא תקשי ליחליה אשבח מאי אמרת דליכא שבחא כשיעור הקטורת הא אמר שמואל הקדש ש"מ שחיללו על שו"פ מחולל, וי"ל דלרש"י אין ה"נ דלכו"ע פריך הש"ס עכ"ל, ודע דבירושלמי סנהדרין פ"א ה"ג יש פלוגתא דריו"ח ור"ל אם בונין ואח"כ מקדישין או מקדישין ואח"כ בונין ועיי"ש במפרשי הירושלמי וקשה לי להאריך יותר:

תוס' ד"ה מותר הקטורת וכו' ועוד אמר רש"י לפי שמכיון שהתחילו במלאכה כמי שגמרו דמי שהרי אין יכולין לחזור בהם עכ"ל, לכאורה קשה הא קיי"ל דפועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום, ואפי' בדבר האבוד אינו אלא שוכר עליהן או מטען ודוקא משבאת חבלה לידו עיין בב"מ (דף ע"ח) ובח"מ סי' של"ג, ואפילו לדעת הריטב"א שהביא הש"ך שם ס"ק י"ד דבקנין אין פועל יכול לחזור בו א"כ בהקדש הרי תמיד דמי כמו עם קנין דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט מ"מ הרי טעם הריטב"א הוא דכיון דלא היה צריך קנין וקנו מיניה ע"כ לאטפויי אתי שלא לחזור בו וזה לא שייך באמירה להקדש, וכ"כ בתוס' רע"א על משניות ערכין אות י"ג ע"ש, אבל באמת אפי' לדעת הש"ך שם דחולק אריטב"א וס"ל דאפי' בקנין יכול פועל לחזור בו י"ל כיון דהא דפועל יכול לחזור בו הוא מטעם דלי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, א"כ כשהוא פועל אצל הקדש הרי הוא עבד

אצל גבוה ואפי' למאן דס"ל דגזבר דין בעלים יש לו מ"מ הרי הוא עושה הכל להקדש והעבדות של הפועל הוא לגבוה ממילא אינו יכול לחזור בו כיון דלא שייך טעם דעבדים לעבדים, ואפי' להקצוה"ח דפליג שם סי' של"ג על החוות יאיר בענין ש"ץ וכהקצות משמע בשו"ת כנסת יחזקאל סי' ז' כאן מודה ודו"ק שזה ברור וידידי הגאב"ד דאופינא מו"ה נחום ברוך שליט"א אמר בזה בפשוטו דהכא באומן קבלן איירינן ולא שכיר יום ודבריו צודקים ונאמנים ן מ"מ לדינא לענ"ד דברי נכונים גם בשכיר יום:

נשובה עתה לתמצית הסוגיא דבהא דאמר שמואל בונין בחול ואח"כ מקדישין יש ב' טעמים, חדא דמאן דמתנדב מעות לאלתר מקדיש להו וכו' ושני טעמא דרב פפא מחשש הנאה, ויש נפ"מ גדולה לדינא בהני ב' טעמים בארבעה דברים, א) היכא דמשלם להאומנין מתרהל"ש דלטעמא קמא א"צ לבנות בחול דהא יכולין לשלם להם להדיא כמש"כ התוס' ד"ה בונין בחול דבתרהל"ש לב ב"ד מתנה, וגם משו"ה אפשר דלא פריך ממשנתינו דהגזברין על טעמא קמא די"ל דמשנתינו איירי בדליכא נדבות יחיד וקנו מתרוהל"ש ומשלמין לפועלים מתרוהל"ש, אבל לר"פ אפי' בכה"ג שמשלם מתרוהל"ש בונין נמי בחול משום חשש הנאה ומשו"ה לדידיה פריך שפיר ממשנתינו, ב) באם האומנין עושין מלאכתן בחנם דלטעמא קמא א"צ לבנות בחול ולטעמא דר"פ צריך לבנות בחול, ג) אומנין העושין כלי שרת וכיוצא בהן מכסף וזהב ושארי דברים דכאן הוה להיפך דלרב פפא א"צ לעשותן בחול דלא שייך גבייהו טעמא דלא נתנה תורה למלאה"ש דילמא אתו למזגי עלייהו חדא דמצד הסברא לא חזיין כלל למזגי עלייהו או ליהנות מצלן, ואפי' יהיה שייך בהו הני חששות עכ"פ בהן אפשר ליזהר שלא יהנה מהן, אבל לטעם הראשון דאין הקדש מתחלל על המלאכה גם כלי כסף וזהב וכיוצא בהן צריך לעשותן בחול, ובזה מובן מה דלא פריך הש"ס אהא דר"פ מהא דמותר הקטורת מה היו עושין בה די"ל דהא דקאמר ונותנין אותה לאומנין בשכרן היינו לאומנין העושין כלים שהרי גם הם אומנין נקראין כדאמרינן בעלמא אומן קונה בשבח כלי, אבל לטעם הראשון אין נפ"מ בזה כנ"ל, ד) מסקנת הש"ס בעצים דיומא לר"פ א"צ לבנות בחול ולטעם הראשון גם בעצים דיומא צריך לבנות בחול, וכל זה באמת פשוט מאוד ולא כתבתים רק להעיר שכל דברינו אלה מדויקים בדברי הרמב"ם פ"ח מה' מעילה העתקתי לשונו לעיל בגמ' ד"ה ר"פ אמר, ובזה סיימתי פרק ג' ואני עני וכואב ישועתך אלקים תשגבני:

פרק רביעי

דף טו.

קדשי מזבח מצטרפין זע"ז למעילה ולחייב עליהן משום פגול נותר וטמא, מתניתין ע"כ דאתיא כר"ע דס"ל דתמחויין אינן מחלקין דלר' יהושע דס"ל דתמחויין וכן מינים מחלקין ודאי שאין מצטרפין אפי' פסולי קודש כמבואר בכריתות (דף י"ב ע"ב) ע"ש, ואף דלענין מלקות מודה ר"י דאינן מחלקין כמש"כ התוס' בשבת (דף ע"ח ע"א) ד"ה משני מינים, מ"מ הרי משנתינו לענין קרבן וכרת נמי איירי כמבואר בתוס' וכן מפורש ג"כ ברמב"ם וכן מוכח מרש"י ותוס' זבחים (דף ק"ט ע"א) ע"ש, וי"ל דמשו"ה פסק בזה הרמב"ם כר"ע משום דסתם משנתינו כוותיה ומחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם אך לפי"ז קשה דלקמן (דף י"ז ע"א) במשנה כלל אמר ר"י ושם ע"ב המשנה דהפגול והנותר אין מצטרפין נמי ר"י היא כדאיתא ביומא (דף פ"א ע"א) וא"כ למה אמר שם ריא"ש ל"ש אלא לענין טומאת ידים אבל לענין אכילה מצטרפין, הרי לר"י ודאי אף לענין אכילה לא מצטרפי, אך אם רב יהודא לענין מלקות מיירי ולא לענין כרת ע"ש בדברינו מש"כ בזה א"ש דלענין מלקות מודה ר"י דתמחויין אין מחלקין, ועוד י"ל בעיקר הדבר דר"י לא ס"ל תמחויין מחלקין רק באכל זה אחר זה בתוך שיעור אכילת פרס, אבל צירוף ב' חצאי זתים מב' תמחויין ואכלן בבת אחת גם ר"י מודה דמצטרפין ומשנתינו בצירפן יחד ואכלן בב"א מיירי ויש להאריך בזה בפלפול אבל די כאן בזה להעיר:

ברש"י ד"ה קדשי מזבח וקדשי בדה"ב וכו' אבל לא לדבר אחר כדאמרן כאן הוא סוף הדיבור, ומתחיל הדיבור גמרא משו"ה קא פליג לה כמש"כ השמ"ק וכן הוא באמת בפי' רגמ"ה וקאי על תירוץ הש"ס דמשני משו"ה קפליג ליה:

תוס' ד"ה קדשי מזבח וכו' אם אכל בשר עולה זו חצי זית וכו', וכן למ"ד לקמן דמעילה בשו"פ וכו' עכ"ל, לא ידענא כעת איה מצינו מ"ד דמעילה היא בכזית ומשנה שלמה שנינו הנהנה בשו"פ וכו' (לקמן דף י"ח ע"א) ואם נימא דהתוס' כאן רק לענין אכילה מיירי ולחלק בין אכילה והנאה א"כ מאי קאמרי ולמ"ד לקמן דמעילה בשו"פ הא התם לענין הנאה מיירי, ועיין בפסחים (דף ל"ג ע"א) תוס' ד"ה ומינה מה תרומה בכזית וכו' ובד"ה אף מעילה בכזית ע"ש ובמפרשים שם ואין רצוני להאריך בזה דלדינא ודאי דבין אכילה ובין הנאה מועלין בשו"פ, ובד"ה ולחייב וכו' קדשי בדה"ב מצטרפין זה עם זה למעילה אם נהנה חצי שיעור מזה וח"ש מזה מעל עכ"ל לשון זה הוא כבר מדוקדק יותר דבנהנה ודאי דלא תלי בכזית, ובדיבור השלישי המתחיל אחד קדשי מזבח וכו' שאם נהנה כחצי זית בשר עכ"ל כבר הגיה הרש"ש ז"ל שצ"ל שאם אכל כחצי זית בשר וק"ל:

תוס' ד"ה השתא י"ל וכו' יש לומר דפריך משום דרישא מכלל דסיפא היא וכו' וא"כ אין זה שיטה וכו' עכ"ל, וכ"כ עוד התוס' בב"מ (דף ע"ט ע"ב) והביאו ראיה מר"פ מפנין וכ"כ גם ביומא (דף כ"ג ע"א) ע"ש שהאריכו, ויש לדקדק על התוס' בע"ז (דף נ"ה ע"א) ד"ה לוקחין שהקשו אמאי אצטריך למתני אע"פ שנטל בידו ונתן לתפוח הא מסיפא שמעינן יותר וכו' ותירצו דלא זו א"ז קתני והוא נגד דבריהם דהכא ודב"מ שם, וע"פ דבריהם דהכא ודב"מ שם ראיתי בספר שערי חכמה להגאון ר"א רוקח לתרץ קושית התוס' ר"פ האיש מקדש בהא דפריך שם הש"ס השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא דנימא לא זו א"ז קתני, והתוס' שם תירצו דבשני תיבות לא שייך לומר לזא"ז קתני והוא תירוץ דחוק וגם יש לו סתירות בש"ס, אולם לדברי התוס' כאן א"ש מאוד דהרי קיי"ל דכל מידי דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משווי, וא"כ אי הוה תני האיש מקדש בשלוחו הוה ידעינן דע"כ איהו מצי מקדש עכ"פ והוה חדא מילתא ולא שייך לומר בזו לא זו אף זו קתני ואף דאין הסוגיות בנושא אחד מ"מ היינו הך ודפח"ח, אך להתוס' כאן אינו מדוקדק לשון הש"ס האי קדוה"ג והאי קדושת דמים וכו' הא עיקר הקושיא היא דהא מסיפא שמעינן לה נמי דקדמ"ז מצטרפין זע"ז, ובפרט להגירסא במשניות בסיפא קדשי מזבח וקדשי בדה"ב מצטרפין זע"ז ולא גרים אחד קדמ"ז וכו', וכנראה עיקר קושית הש"ס היא דתנא דמשנתינו מאריך בלשונו ביותר וק"ל:

תוס' ד"ה משום דקתני עלה וכו' וכיון דקתני קדשי מזבח לחודייהו בחד בבא תני נמי בכה"ג בקדשי בדה"ב עכ"ל, ובפי' קדמון מכ"י הנדפס בש"ס דווילנא מוסיף עוד בזה"ל, ועוד אי לא הוה תני בהדיא הו"א דלא מצטרפי אלא משום קדשי מזבח דחמיר אבל קדשי בדה"ב לחודייהו לא לכך הדר תני להו עכ"ל, והא דלא קתני במשנתינו להדיא דקדשי מזבח מצטרפין זע"ז לענין מעלה בחוץ כמש"כ רש"י במשנתינו, כתב הקרן אורה משום דהמשנה איירי בכל הזבחים לא רק בעולה וכל הזבחים אין בבשרן משום מעלה בחוץ דאינן ראוין בפנים ועיין מש"כ לקמן בתוס' ד"ה מחוורתא דבזה נבין קושית הש"ס לר' ינאי ממשנתינו לגירסת התוס' ע"ש ועיין בצ"ק מש"כ על רש"י במשנתינו וק"ל:

בגמ' א"ר ינאי מחוורתא אין חייבין משום מעילה אלא על קדשי בדה"ב ועולה [ומה דהשמ"ק מוחק תיבת ועולה תמוה עיין בתמורה] בלבד וכו'. ובודאי דה"ה בקטורת דהרי היא כולה למזבח כדלעיל דף יו"ד ע"ב ועיין רש"י קדושין דף נ"ה ע"א ד"ה אימר וצע"ק, והנה בחולין (דף קי"ז ע"א) איתא א"ר ינאי וכו' מקיש שור זבח השלמים לפר כהן משיח מה פר כהן משיח יש בו מעילה אף שור זה"ש יש בו מעילה א"ל ר"ח כעורה זו ששנה רבי כל חלב לה' לרבות אימורי קדק"ל למעילה, אמר אביי אצטריך דאי כתב רחמנא

חלב הו"א חלב אין יותרת ושתי הכליות לא כתב רחמנא כאשר יורם ואי כתב רחמנא אשר יורם הו"א חלב אליה דליתא בשור לא כתב רחמנא כל חלב עכ"ל הגמ', והנה הא דמשמע ודאי דפרים הנשרפין אע"ג דנשרפין חוץ למחנה ואין בהן לגבוה כלום רק הדם והאימורים מ"מ כיון דגם לכהנים אין בהן כלום הוו בכלל קדשי ה', ולכך פשיטא ליה לר' ינאי דבפר כהן משיח יש בו מעילה דכלו לה' קרינן ביה, אלא דקשה למה צריך אביי שם צריכותא אחרת ולא אמר דלר' ינאי בעינן קרא דכל חלב לחטאת ואשם כדמסיק הש"ס בתמורה (דף ל"ב ע"ב) וכ"כ התוס' כאן, וצ"ל כמש"כ התוס' כאן ד"ה מהאי קרא וכו' דאע"ג דכל תלב בקדק"ל הוא דכתיב מ"מ כיון דאפקינן קרא דמקדשי ה' מהך דרשה דדוקא קדשים המיוחדים לה' ממילא מוקמינן ליה בכל הקדשים וא"כ שפיר נוכל למילף כל קדשי מזבח מקרא דכאשר יורם ג"כ, אכן לפי"ז צ"ל דהא דאמר בתמורה דר' ינאי מפיק חטאת ואשם מקרא דכל חלב כדרבי כמש"כ התוס' כאן ה"ה דהוה מצי למימר דנפקא ליה מדרשא דר' ינאי גופיה מקרא דכאשר יורם, ולא נקט דרשא דרבי רק מפני שהיא פשוטה טפי, אולם מש"כ כאן המפרש ורגמ"ה דכל קדשי מזבח דאית בהו מעילה ילפינן מקרא דאיש כי יאכל קודש וגו' הא ודאי תמוה, חדא דבתמורה שם איתא להדיא דיליף לה מקרא דכל חלב כרבי ועוד דהאי קרא דאיש כי יאכל קודש לא מיירי כלל בקדשים רק בתרומה וכ"כ המפרש ורגמ"ה בעצמן לקמן (דף י"ח ע"ב) ד"ה אין לי אלא אוכל ונהנה, הן אמת דלהמפרש ורגמ"ה נצטרך יותר לצריכותא דאביי בחולין שם בפשוטו אבל פירושן מצד עצמו תמוה כמו שנתבאר, והרד"ל בהגהותיו כתב דגירסת רש"י היה כגירסת מורי שיחי' בתוס' כאן ד"ה מהאי דלא גריס כלל הא דרבי כאן וכתב שזה גרם לו להביא קרא דאיש כי יאכל קודש בשגגה ולא ידע מקרא דרבי, ואלו ידע הרד"ל דהמפרש במעילה הוא ממש כפי' רגמ"ה או שהוא פי' רגמ"ה בעצמו לא הרשה לעצמו לכתוב כן על רגמ"ה, אבל מ"מ הפליאה עצומה דהרי האי קרא בתרומה הוא דכתיב ולא בקדשים, ואם נימא דהמפרש ורגמ"ה ס"ל כרבינו חיים כהן בתוס' זבחים דף ל"ג ע"ב) ד"ה ההוא בתרומה כתיב שכתב דכיון דעניני מעילה ילפינן ח"ח מתרומה בכמה דוכתי ממילא מצינן למילף גם לענין הא דכתיב גבי תרומה לענין זרות ע"ש, וה"נ כיון דכתיב גבי תרומה ואיש כי יאכל קודש סתמא וכיון דילפינן קודש מתרומה הוה כאלו כתיב האי קרא גבי מעילה גופא נמי והיה מתיישב מעט קושיתנו בדוחק גדול, אבל א"כ תשאר הקושיא למ"ל לר' ינאי באמת הני תרי קראי דכאשר יורם ודכל חלב ואביי עביד צריכותא עלייהו, הרי גם שניהם מיותרין דמקרא דואיש כי יאכל קודש ידעינן הכל, ומהאי טעמא תמוה נמי מה שראיתי בפי' קדמון מכ"י הנדפס בש"ס

דווילנא בזה"ל מהאי קרא דוחטאה בשגגה לא שמעינן מינה אלא מקרא אחרינא ואת אשר חטא מן הקודש ישלם דמשמע קודש בין קדשי מזבח בין קדשי בדה"ב עכ"ל והוא קרא דכתיב גבי מעילה גופא ועדיף לכאורה טפי אל הענין, אבל א"כ למ"ל קרא דכאשר יורם וקרא דכל חלב הרי מקרא דואת אשר חטא מן הקודש ישלם ידעינן הכל, ובתורת כהנים במקומו יליף מקרא דואת א"ח מן הקדש ישלם לענין שיפלו הקרן והחומש לאותו הקרש שמעל בו ע"ש שתלוי בגירסאות ועכ"פ דברי המפרש ורגמ"ה ופי' הקדמון צע"ג:

שם תנן קדמ"ז מצרפין זע"ז למעילה מדרבנן. פירוש דבמעילה דרבנן פחות משו"פ אינו חייב לשלם כלל ודו"ק:

שם והתניא רבי אומר כל חלב לה' לרבות אימורי קדק"ל למעילה, ובמסקנא נשארה דרשה זו לדרשא גמורה כמו שנתבאר לעיל, והנה כתבו התוס' בכתובות (דף ל') דהאוכל תרומה בשוגג והזיד במעילה לרבי דס"ל הזיד במעילה במיתה חייב אף אם יסבור כר' נחוניא בן הקנה דגזרת הכתוב הוא עכ"ד, מבואר מדבריהם דרבי יוכל לסבור כר' נחוניא בה"ק דחייבי כריתות פטורין מתשלומין אלא דבמעילה גזה"כ הוא, וקשה לכאורה דא"כ איך קאמר כאן רבי כל חלב לה' לרבות אימורי קדק"ל למעילה, הא כיון דמחויב כרת מחמת איסור חלב שאכל איך יתחייב מעילה הרי כל היכא דליכא קרן וחומש אשם נמי ליכא כמש"כ התוס' בפסחים (דף כ"ט ע"ב) והתוס' כתבו שם דבמעילה לא אמרינן כיון דגלי גלי והוכיחו כן מהא דפסחים שם לענין האוכל חמץ של הקדש במועד מעל ע"ש, ואין לומר דרבי כאן מרבה אימורין למעילה רק לענין הנאה אבל לא לענין אכילה דהרי בכריתות (דף כ"ג) למדו מהא דרבי דבקדשים איסור חל על איסור ובהנאה הרי לא שייך זה ופשוט ועיין בהגהות מצפה איתן בכריתות דף כ"ג ע"ב:

ואולי י"ל ע"פ מש"כ הקצוה"ח בסי' כ"ח בהאי כללא דקים ליה בדרבה מיניה וחייב מ"מ לצאת ידי שמים, והביא בשם המהרש"ל שיש חילוק בין היכא שנעשה בו החומר בפועל דאז פטור גם מלצאת ידש"מ ובין היכא דלא נעשה בו החומר דאז חייב בתשלומין עכ"פ לצאת ידש"מ אף דאין כח ביד ב"ד לחייבו, וביאר בזה הא דאהדרינהו רבא להני דיכרי דסנהדרין (דף ע"ב) דכיון דהבא במחתרת דין רודף יש לו הו"ל כמו שנעשה בו החומר דהא רשות לכל אדם להציל הנרדף ופטור לצאת ידש"מ ג"כ, והנה עיקר חיוב מעילה י"ל דהוא ענין חיוב לצאת ידש"מ דגזל משמים ולגזא דרחמנא הוא משלם משו"ה היכא שמעל בשוגג חייב במעילה לצאת ידש"מ, משא"כ היכא שמעל במזיד דנעשה בו החומר בבי"ד של מעלה מיתה או כרת אז פטור מתשלומין, וע"פ דברי הקצות האלה אין צורך למה שדחקו התוס' בכתובות שם לחלק בין תרומה למעילה דתשלומי תרומה הן

כפרה ובכפרה לא אמרינן קלב"מ, משא"כ במעילה אע"ג דגלי קרא אליבא דרבי דהזיד במעילה במיתה אפ"ה אם יש כרת אחר כאוכל חמץ של הקדש בפסח אמרינן דלר' נחוניא בה"ק פטור דלא אמרינן כיון דגלי גלי ע"ש, ולפמש"כ הקצות אין צורך בכל זה אלא דבתרומה ודאי אמרינן כיון דגלי קרא דאין המיתה פוטרת התשלומין ממילא ה"ה דכרת נמי אינו פוטר, משא"כ במעילה דהא דחייב בתשלומין בשוגג אפי' לרבי דס"ל הזיד במעילה במיתה אין זה חידוש, דמעילה לצאת ידש"מ הוא וכל קלב"מ חייב נמי לצאת ידש"מ אם שגג, משו"ה האוכל חמץ של הקדש והזיד בחמץ פטור מלשלם ולא שייך לומר כיון דגלי גלי דזה אינו רק היכא דלא נעשה בו החומר אבל בהזיד בחמץ דנעשה בו החומר של כרת בידי שמים פטור נמי מלצאת ידש"מ משום דקלב"מ, אבל תרומה שהתשלומין לכהן ולא לשמים וגלי קרא דלא אמרינן גביה קילב"מ אף בהצטרף לזה כרת אחר נמי חייב דכיון דגלי גלי, ועיין נתיבות בח"מ סי' כ"ח שם, ולפי"ז מיושב נמי הא דאמר רבי כל חלב לה' לרבות אימורי קדק"ל למעילה, דאפשר לומר דמיירי דאכל החלב בשגגת קודש ובשגגת חלב ג"כ וע"כ חייב ככל דין מעילה קרן וחומש ואשם, דכיון דשגג בכל דבר הרי לא נעשה בו החומר וחייב לצאת ידי שמים משא"כ בהזיד בחמץ שחומר הכרת נעשה בו לכן פטור אף לצאת ידש"מ דקלב"מ ודו"ק בכ"ז היטב ועוד נדבר בזה איה"ש במקו"א:

ולכאורה מצאתי סתירה לזה מהצל"ח בפסחים שכתב על הקושיא המפורסמת עיין קצוה"ח סי' כ"ח ובנתיבות שם אהא דאיתא בכריתות (דף י"ג) יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד וכו' ר"מ אומר אף אם היתה שבת והוציאו בפיו ע"כ, והקשו כיון דבשבת הוא חיוב סקילה ופטור מקרן וחומש משום קילב"מ ובפסחים (דף כ"ח) תניא האוכל חמץ של הקדש יש אומרים מעל ויש אומרים לא מעל מאן יש אומרים ר' נחוניא בן הקנה דפוטר חייבי כריתות מתשלומין, וכתבו שם התוס' ד"ה רנב"ה דכיון דפטור מקרן וחומש פטור נמי מקרבן שאין אשם מעילה אלא כשיש קרן וחומש ע"ש, וא"כ אם היתה שבת והוציאה בפיו דפטור מקרן וחומש פטור נמי מאשם מעילות וא"כ מה הוסיף ר"מ הא מת ומשלם ר"מ נמי לית ליה, ותירץ הצל"ח בפסחים שם וז"ל, והנלע"ד בזה דבר חדש שיש חילוק בין חייבי מיתות דפטורין מתשלומין לכו"ע ובין חייבי כריתות דפטורין רק לרנב"ה, ומלבד גוף הפלוגתא שבין רנב"ה לשאר תנאי אם כרת פוטר מתשלומין יש עוד פלוגתא ביניהם בחייבי מיתות בי"ד, ואומר אני דחייבי מיתות בי"ד דפטורין מתשלומין משום קילב"מ לא שייך במידי דהקדש בין בקדושת הגוף ובין בקדושת בדה"ב שהתשלומין הן לשמים, ואיך יהיו פטורין מטעם קילב"מ

והרי כל קילב"מ חייב בדיני שמים כדאיתא בב"מ (דף צ"א) גבי אתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו וא"כ אין לפטור תשלומין שהן לשמים, וא"כ ממילא משכחת לה קרבן מעילה בהדי חיוב שבת, אך כל זה הוא לרבנן אבל לרנב"ה אפי' לשמים ליכא מיתה ותשלומין דהרי באמת הא דחייב לצאת ידי שמים אף היכא דקילב"מ למדתי טעם הדבר מדברי הגמ' בב"מ שם דקרא דכדי רשעתו לב"ד קמזהיר רחמנא שב"ד לא יחייבו שתי רשעות עיין מכות (דף י"ג ע"ב) דמטין דברי הש"ס הכי] אבל הוא מצד עצמו תשלומין יש עליו וחייב לשלם, ורבים מהראשונים ז"ל ס"ל דגם ב"ד מחייבין אותו לשלם אלא דלא נחתינן לנכסיה ולא כייפינן ליה עיין בשמ"ק בב"מ שם. וכל זה לרבנן אבל לר' נבה"ק דכרת נמי פוטר מתשלומין והרי כרת ב"ד דשמים מחייבו ליה וצ"ל לדידיה דלא רק לבי"ד של מטה קמזהיר רחמנא על שתי רשעיות אלא דגם להחוטא גופא פטרה רחמנא גם מלצאת ידש"מ, וא"כ בפסחים שם דהסוגיא אזלי אליבא דרנב"ה שפיר לא מעל דכיון דפטור מקרן וחומש אפי' לצאת ידש"מ ליכא אשם אבל שם בכריתות ר"מ שפיר קאמר אף אם היה שבת והוציאה בפיו ואפ"ה חייב אשם מעילות כיון דהחוב הוא לשלם לשמים לבי גזא דרחמנא אין בו כלל דין קילב"מ עכ"ל בקיצור מעט. וא"כ לדברי התוס' בכתובות שהבאתי בראש דברינו דרבי סובר כרנב"ה ממילא גם לרבי אף לצאת ידש"מ לא יתחייב היכא דקילב"מ, וא"כ הדרא קושיתינו לדוכתה דאיך קאמר רבי ומעלה מעל בה' לרבות אימורי קדק"ל למעילה הא כיון דאחלב חייב כרת אאכילה א"כ פטור מקרן וחומש אפי' בשגג על החלב וכיון דליכא קרן וחומש ליכא גם קרבן מעילה וכבר הוכחנו לעיל דרבי ע"כ לא לבד לענין הנאה מרבה מעילה דחלב האימורין אלא גם לענין אכילה, ודע שבדברי הצל"ח האלה תירצו רבים הרמב"ם דפסק בפ"א מה' מעילה דכל המועל בזדון לוקה ומשלם ותמוה דהרי קיי"ל אין אדם לוקה ומשלם, ותירצו ע"פ דברי הצל"ח דבמעילה שהתשלומין הוא לצאת ידש"מ לא שייך קילב"מ ולוקה ומשלם לרבנן דרנב"ה דהלכה כמותם, וכ"כ הרב טעם המלך בפ"ב מה' גנבה והביא עוד ראיה לזה מירושלמי (פ"ז דתרומות ה"א ופ"ז דב"ק ה"ב) דאיתא שם בזה"ל, רבב"ח בשם רשב"י שני דברים מסורין לב"ד את תופס אחד מהן יצא דבר שהוא חסור לשמים עכ"ל וע"ש במראה הפנים שפי' כן להדיא, אבל לענ"ד אין זה מעלה ארוכה ליישב פסק הרמב"ם דבמעילה לוקה ומשלם, דהרי פשטות דברי הצל"ח דבמעילה לא שייך כלל קילב"מ משום דהתשלומין הן לצאת ידש"מ אין זה אתה מחייבו שתי רשעיות רק מיתת ב"ד סקילה דשבת לבד תמוהין לכאורה, דמה בכך שהתשלומין הן לבי גזא דרחמנא לשמים הרי עכ"פ בי"ד של מטה הם מחייבין אותו לשלם הממון וכופין אותו ע"ז והם המחייבין אותו המיתה

ובודאי מיקרי זה אתה מחייבו שתי רשעיות, ומה דמיון הוא זה לכרת וממון דהכרת לאו בי"ד של מטה מחייבין אותו כלל, אלא ע"כ דלשון הצל"ח אינו מדוקדק בזה המקום כ"כ ואין כונתו כלל דבמעילה לא יהיה דין דקילב"מ כלל, אלא כונתו היא לחדש דאם חייב קרן וחומש אפי' רק לצאת ידש"מ נמי יש קרבן מעילה, והא שכתבו התוס' בפסחים (דף כ"ח ע"ב) שם הוא רק לרנב"ה דס"ל דכרת וממון נמי הוה שתי רשעיות א"כ לדידיה גם אם עונש אחד ע"י ב"ד של מעלה לבד נמי לא עבדינן ביה עונש הקל, וא"כ לדידיה ע"כ כל היכא דאמרינן קילב"מ גם לצאת ידש"מ פטור מהממון, משו"ה אליביה שפיר כתבו שם התוס' דכיון דפטור מקרן וחומש אפי' לצאת ידש"מ פטור נמי מקרבן מעילה, אבל לר"מ דס"ל כרבנן דחייבי כריתות חייבין בתשלומין א"כ עונש לשמים כלומר ע"י שמים ועונש ע"י בי"ד של מטה לאו ב' רשעיות הן, ממילא כל קילב"מ לצאת ידש"מ חייב לשלם וא"כ גם במעילה אם היה שבת והוציאו בפיו, נהי דבי"ד אין יכולין לכופו לשלם הקרן והחומש של מעילה מ"מ כיון דלצאת ידש"מ הוא חייב קרן וחומש שפיר חייב גם קרבן מעילה ומתורץ שפיר מאוד קושית העולם, אבל הרמב"ם דפסק דבי"ד של מטה מחייבין את ההזיד במעילה מלקות וממון ודאי דקשה אמאי ודו"ק היטב הדק] אלא דהרבה אחרונים לא ס"ל כהצל"ח בזה דהרי הקצות והנתיבות חתרו ליישב קושית העולם באופנים אחרים ועיין בספר עין יצחק ח"א חלק אבהע"ז סי' פ"א וסי' פ"ב ולענין הקושיא על הרמב"ם שהבאתי בההגהה דלמה פסק דהמועל בזדון לוקה ומשלם לענ"ד נוח יותר תירוץ הרב דבר שמואל סי' שכ"ו וז"ל שם דהרי עיקרא דהא מילתא דא"א לוקה ומשלם הוא משום דכתיב כדי רשעתו, והתם מיירי בתשלומי ממון אבל במוציא שם רע דהתשלומין הן קנס קיי"ל באמת דלוקה ומשלם, וא"כ במעילה שהתשלומין הן להקדש ואין לו בעלים של הדיוט תובעין כי אם מסירתו לגבוה משום כפרה ואפי' בקד"מ נמי התשלומין עכ"פ לגבוה] והוה קנסא ושפיר דיינינן ליה כמוציא ש"ר דלוקה ומשלם עכ"ל בקצרה, אבל במיתה גם כשהתשלומין הוא קנס נמי קיי"ל דא"א מת ומשלם דרבה לבדו ס"ל בכתובות דף ל"ד ע"ב) דחידוש הוא שחדשה תורה בקנס דאע"ג דמקטל משלם אבל אינך אמוראי פליגי עליו בזה ודו"ק בכ"ז היטב:

והא אריו"ח קש"מ יצאו ממ"ע דבר תורה, אין מכאן סתירה להר"ן שכתב בפרק הזהב דהא דאריו"ח דבר תורה כסף קונה לאו מקרא יליף אלא אסמכתא דחיוב שאני משלילה ודו"ק:

תוס' ד"ה מחוורתא כלומר דבר ברור וכו' עד סוף הדיבור, מדבריהם מבואר שלא היה בגירסתם כאן בדברי ר' ינאי מילת ועולה רק בדה"ב לבד, משו"ה הקשו מדר' ינאי דהכא

אדר' ינאי בתמורה ותירצו דר' ינאי לא בא לאפוקי עולה אלא שאר קדק"ד כחטאות ואשמות, אבל עולה ובדה"ב שווין דכולן לה', וא"ת א"כ מאי פריך הש"ס אר' ינאי ממשנתינו דילמא מיירי מתניתין בעולה כמש"כ התוס' ד"ה קדשי מזבח מצטרפין וכו', י"ל מדלא קתני במתניתין העלאה בחוץ ש"מ דבחטאת ואשם נמי מיירי דליכא בהו חיוב על העלאה בחוץ בבשרן כמש"כ לעיל, וא"ת אכתי מאי פריך הש"ס מהא דאמר עולא אריו"ח קדשים שמתו יצאו מידי מעילה וכו' דילמא מיירי עולא אמר ריו"ח בעולה דאיכא בה ג"כ מעילה מחיים ולעיל (דף ב' ע"ב) לכל הגירסאות מוכח עכ"פ דריו"ח לאו בחטאת ואשם מיירי דהרי משני התם חטאת הואיל ולכפרה קאתי וכו' ע"ש וא"כ ודאי די"ל דמיירי בעולה לחוד, וי"ל דכיון דקאמר קדשים שמתו בלשון סתמיי משמע ודאי דלא קאי עכ"פ על עולה לחוד וע"כ דעל קדשים קלים נמי קאי ולכך פריך הש"ס שפיר עכ"ל הרב קרן אורה וקטורת הוה רק אמזבח הפנימי ור' ינאי מיירי רק בקדשי מזבח החיצון:

ד"ה ואפי' כי מתה וכו' והקשה ר"ח כהן מי דמי וכו' אבל האי לאו בר פדיון הוא דלאו בר העמוהע"ר הוא עכ"ל, הא דפשיטא ליה לר"ח כהן דכיון דאין לו פדיון אין בו מעילה ג"כ דלא שוה מידי להקדש, אע"ג דאם נימא דיש בו מעילה יוצא לחולין ע"י המעילה ושוה אח"כ דמים וא"כ לא דמי להאוכל חמץ של הקדש בפסח בפסחים (דף כ"ט) דלא מעל, דהתם גם אם ימעול ויוצא לחולין גם אז לא יהיה שוה כלום דחמץ של חולין בפסח נמי הרי אסור בהנאה משא"כ הכא דנבלת חולין שוה כסף. הוא משום דאזיל בשיטת התוס' לקמן (דף י"ט ע"ב) ד"ה מאי טעמא דזה ידעינן מסברא דכל דבר שאין לו פדיון אין מועלין בו וקרא דאיל האשם מבעיא ליה לכ"ש דיוצאין לחולין ע"י מעילה ולר' נחמיה מבעיא ליה לדרשא אחריתא ע"ש, אבל המפרש פי' שם כפשוטו דילפינן מאיל האשם דקרבנות קדוה"ג אין יוצאין לחולין ע"י מעילה דאי לאו קרא הוא שיוצאין לחולין ע"י מעילה אע"ג שאין להם פדיון, וא"כ י"ל דדוקא קרבנות קדוה"ג דגלי בהו קרא אין יוצאין לחולין ע"י מעילה אבל קדשי בדה"ב דליכא קרא יוצאין ע"י מעילה לחולין אע"ג שאין להם פדיון כגון שמתו, מיהו בירושלמי דמע"ש (פ"ג ה"ו) הבאתיו לעיל (דף י"ב ע"ב) במשנה מבואר דחלב חמורה אם אין לה פדיון אין בה מעילה ג"כ ע"ש שהבאתי לשונו, אבל מ"מ י"ל דש"ס דידן חולק בזה על הירושלמי ואכמ"ל בזה יותר, ומש"כ התוס' כאן וז"ל וי"ל דשמא ס"ל קדשי בדה"ב לא היו בכלל העמוהע"ר כר"ש עכ"ל לכאורה תמוה וכי משום שמא ס"ל דלא כהלכה ניקום ונקשה, אדרבה נימא דריו"ח ס"ל כהלכה דקבדה"ב בעי העמוהע"ר ולא תקשה, אך השמ"ק כתב ראיה

מדנקט מתו ולא נקט נשחטו דהוה משמע שלא היה בהן העמוהע"ר משמע דהטעם אינו משום דלאו בר העמוהע"ר הוא אלא משום דכי מתו פקע קדושתייהו עכ"ד. וראיה זו מדנקט מתו ולא נקט נשחטו חלושה מאוד עיין בכורות (דף ט"ו ע"א) אמרי א"כ ניתני אם נעשה טרפה יקברו ועיין עוד לקמן בסמוך עוד תירצו וז"ל אי נמי מי לא עסקינן דהעמידו מחיים ולא הספיק לפדותו עד שמתו ואפ"ה קאמר עולא דיצאו מידי מעילה עכ"ל, וכבר העיר הגליון הש"ס דבתוס' חולין (דף קל"ה ע"א) מבואר דהעמדה והערכה בעינן שתהיה בשעת פדיה, והרמב"ם ס"ל כהתוס' בחולין כמש"כ המל"מ פ"ה הי"ב מה' ערכין, ואולי יש לחלק ולומר דהא דבעינן פדייה בשעת הערכה לדעת התוס' בחולין הוא מחשש דילמא יושבח משעת העמוהע"ר עד שעת פדיה ונמצא הקדש מפסיד, וזה שייך רק באין דעתו לפדותו מיד דומיא הא דחולין שם ע"ש, משא"כ כאן דרצה לפדות מיד אלא דלא הספיק לפדות עד שמת כמו שדייקו התוס' מהני שפיר העמוהע"ר דמחיים לפדיון דלאחר מיתה, א"נ י"ל דהתם שאני דגיזה. מצד עצמו לאו בר העמוהע"ר הוא רק מפני שהיה מחובר מעיקרא לבע"ח כמש"כ התוס' שם וכיון שהטלה שהיא הגורמת להעמוהע"ר עדיין חיה משו"ה בעינן שם העמוהע"ר בשעת פדיה קודם גזיזה, משא"כ כאן שמתה הבהמה סגי בהעמוהע"ר דמחיים ודו"ק, ויש להקשות עוד אדברי התוס' כאן מערכין (דף ו' ע"ב) בשלמא גוסס וכו' דלאו בר העמוהע"ר הוא, דנימא נמי מי לא אסקינן שנערך והעמד והוערך ומיד אח"כ נעשה גוסס ונערך אחר שנעשה גוסס מאחר ודו"ק ואולי יש ליישב בדוחק:

ועיין בהגהות הרש"ש מש"כ בדברי התוס' כאן ועיין בשעה"מ פ"י ה"ב מה' בכורים ע"ש ובהגהות מצפה איתן בזבחים דף ק"ג:

באו"ד וא"ת תיפוק ליה דלא מעל משום דאין פודין אה"ק להאכילן לכלבים וכו' וי"ל וכו' אבל שאר הנאות פודין בקדשי בדה"ב וכו' ולהכי שייך הכא בקדשים שמתו מעילה עכ"ל, ובשמ"ק מסיים בזה"ל וא"ת והא אמרינן קדשים שמתו יקברו, וכן אמרינן בב"ק שור פסוהמו"ק שנפל לבור דנבלתו לא הוה לבעלים משום דאין פודין ולפ"מ שפי' אמאי והא אמרינן דשאר הנאות מותרות, וי"ל דשאני התם דאיכא קדוה"ג וא"כ איסור דאין פודין הוא מה"ת ומשו"ה דין הוא דלשאר הנאות נמי אסורות אבל הכא קדשי בדה"ב דליכא אלא קדוד"מ וא"כ איסור דאין פודין לא הוה אלא מדרבנן משום בזיון קדשים משו"ה דין הוא דפודין בשאר הנאות וכן פי' בפרק כל שעה עכ"ל, מבואר דהתוס' כאן לא ס"ל כהתוס' בב"ק (דף נ"ג ע"ב) ד"ה לענין כלים שהעלו שם מסוגיא דפסחים דלרב אשי מותר באמת לפדות להסיק תחת תבשילו ורק רב יוסף ורבא ס"ל דבכל ענין אסור

ולדעתם שם לרב אשי גם בקדשי מזבח שמתו מותר לפדותן להסיקן תחת תבשילו, אבל התוס' בפסחים שם (דף כ"ט ע"ש) ס"ל דבקדשי מזבח לכו"ע אסור לפדות להסיק אלא דבקדשי בדה"ב ס"ל לרב אשי דמותר לפדות להיסק ורב יוסף ורבא פליגי עליו גם בקדשי בדה"ב וס"ל דאסור לפדות להסיק והתוס' כאן ס"ל כשיטת התוס' בפסחים, אכן גם לשיטת התוס' בב"ק דלרב אשי גם בקדמ"ז פודין להסקה היינו דוקא מדאורייתא אבל מדרבנן אף לרב אשי אסור דגזרינן אטו פדיה לאכילת כלבים ורק בבדה"ב לא גזרו דהוה כעין גזרה לגזרה, והמהרי"ט אלגזי אות ל"ז הקשה על התוס' בב"ק ממשנה מפורשת בתמורה (דף ל' ע"ב) כל הקדשים שנעשו טרפה אין פודין אותן הרי דאין להם פדיה כלל אף להסקה ונשאר בצ"ע ולדברינו ניחא דהתם מדרבנן קאמר ומדרבנן ודאי דקדמ"ז אין פודין להסקה, ובשעה"מ פ"א מה' איסורי מזבח הקשה על התוס' דב"ק מהא דאיתא בב"ק (דף יו"ד ע"א) מתקיף לה רב אשי ליתני חומר בשור מבבור וכו' שור פסוהמו"ק הרי מוכח דמדאורייתא אין פודין קדשי מזבח גם להסקה, ובח"ס חלק יו"ד סי' רי"ט האריך ליישב קושיתו ובספר שי למורא על בכורות תירץ דרב אשי בב"ק רוצה להוכיח שיטתו דמה"ת מותר להסקה דאל"כ למה לא תני חומר בשור מבבור בשור פסולי המוקדשין וזהו כונת קושיתו ע"ש וקצרתי בכל זה, אבל הא קשיא לי כיון דלכל השיטות לרב יוסף ורבא גם בקדשי בדה"ב אסור לפדות להסקה, א"כ מאי מקשה הש"ס כאן אי לימא בקדשי בדה"ב אפי' כי מתו נמי וכו' דילמא ריו"ח ס"ל כרב יוסף ורבא דגם קדשי בדה"ב אסור לפדות אפי' להסקה מדרבנן עכ"פ ושפיר מיירי ריו"ח אפי' בקדשי בדה"ב ומנ"ל דריו"ח כרב אשי ס"ל וצע"ג:

ולדברינו מובן קושית הכ"מ שהקשה על הרמב"ם ריש פ"ג מה' מעילה שפסק שם לדינא דריו"ח דקדשים שמתו יצאו מידי מעילה רק אקדשי מזבח, והקשה הכ"מ דלמה לא יהיה כן גם בקדשי בדה"ב ונדחק ליישב, ותפס עליו הבה"ז הרי מפורש בסוגיין דבקדשי בדה"ב שמתו יש מעילה דלא יהא אלא דאקדיש אשפה לבדה"ב, אבל לפי המבואר לעיל קושית הכ"מ ברורה, דכיון דהרמב"ם פוסק דקדשי בדה"ב איתנהו בכלל העמוהע"ר וגם פסק בפ"ה מה' ערכין הי"ב דהעמדה והערכה וגם הפדיה צריך להיות מחיים דוקא, וגם מבואר שם דס"ל דאין פודין את הקרשים אפי' של בדה"ב להאכילן לכלבים וגם להסקה אסור א"כ גם קדשי בדה"ב שמתו ודאי דאין בהן מעילה ולא דמי לאשפה כלל כקושית התוס' והו"ל להרמב"ם לפסוק דקדבד"ה שמתו נמי אין בהן מעילה וליישב דברי הרמב"ם נראה דהנה בפי' רגמ"ה כאן כתב וז"ל, לא יהא אלא דאקדיש אשפה כלומר כי היכא דאשפה קדיש לדמיה ה"נ אם מקדיש בהמה לאחר מיתתה לבדה"ב

מי לא קדשה לדמיה ואית בה מעילה עכ"ל, הנה חידש לנו דמיירי דאקדיש הבהמה לאחר מיתתה ובזה מתורצין כל קושיות התוס' דהרי אם הקדיש לאחר מיתה לכו"ע לא בעי העמדה והערכה ולא שייך לומר אין פודין קדשים להאכילן לכלבים, דודאי הא דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים היינו דוקא בדבר שבשעת הקדישו היה ראוי למזבח או לאדם, אבל אם בשעת הקדישו היה ראוי רק לכלבים פודין אותו לכלבים כמפורש בתוספתא ספ"ד דתמורה, וכן משמע במשנה דתמורה (דף ל' ע"ב) דתנן כל הקדשים שנעשו טרפה משמע דאם נטרפו קודם שהקדישן פודין גם לכלבים וזהו דקאמר ר' אושעיה בתמורה (דף י"ז ע"ב) המקדיש את הטרפה פודין אותה ואכמ"ל בזה יותר, אלא דעיקר פי' רגמ"ה לכאורה תמוה מאוד דהרי ריו"ח קדשים שמתו קאמר הרי דמיירי שהקדישן ואח"כ מתו, וזוהי הסיבה שהמפרש כאן אשר תמיד הולך הוא בדרך רגמ"ה נאיד כאן מפירושו ופירש כפשוטו אבל מצוה ליישב דברי רגמ"ה, ונראה לומר דהנה קדשי מזבח וקדשי בדה"ב אע"ג דאנן אמרינן כעת דבשניהם אם מתו אין מועלין בהן מ"מ אין ענינם וטעמם שוה, דבקדמ"ז הרי יש בהן מעילה לעולם ועיין מש"כ בזה לקמן בסמוך ד"ה וכתב, והא דאין מועלין בהן לאחר מיתה הוא משום דאינן עוד קדשי ה' דלא חזי לגבוה וא"כ מניעת המעילה המיתה גורמת בהן, משא"כ קדשי בדה"ב אין בהן נפ"מ בין מחיים בין אחר מיתה שהרי לא להקרבת עצמן קיימא אלא דבהן יש כלל אחר דרק אם הם שווין פרוטה מועלין בהן ואם אינן שווין כלום אין בהן מעילה, וממילא קדשי בדה"ב שמתו כיון דאינן שווין כלום דהרי אין פודין אה"ק להאכילן לכלבים ואפי' להסקה אין פודין וגם דבעי העמוהע"ר ולאחר מיתה אי אפשר ממילא אין בהן מעילה, והנה ריו"ח לא קאמר בלשונו קדשים שאינן שווים כלום אין בהן מעילה רק קדשים שמתו אין בהן מעילה הרי דמיירי בקדשים שהמיתה גורמת מניעת המעילה וע"כ דמיירי בקדמ"ז, דקדשי בדה"ב הרי חל גם על דבר שאינו בע"ח נמי ומועלין בו ואף דבאמת אם הקדיש בהמה חיה לבדה"ב ומתה אין בה שוב מעילה אבל הרי אין עיקר הטעם משום דמתה רק משום דלא שוה כלום משום דאין לה פדיון וזה אין צורך לריו"ח להשמיענו כאן, וע"כ דריו"ח בקדשי מזבח איירי דבהו המיתה גורם מניעת המעילה, וזהו כונת הש"ס דקאמר ובמאי אי בקדשי בדה"ב לא יהא אלא דקדיש אשפה לבדה"ב לאו אית בה מעילה בתמיה וא"כ ה"נ אם הקדיש בהמה מחה הרי ודאי דמועלין בה נמי, ומה שאין מועלין בהקדיש מחיים ואח"כ מתה הוא רק משום דאינה שוה כלום וזה לא אתי כאן ריו"ח לאשמעינן, אלא ע"כ דבקדשי מזבח קיימי וזהו כונת פי' רגמ"ה ואין אנו צריכין כלל לתירוצי התוס' לפירושו, וגם הרמב"ם כתב שפיר קדשי מזבח ולא קדשי בדה"ב

דגם הוא דין יציאה ממעילה בגרם המיתה אתי לאשמעינן ולא דין דבר שאין בו שיווי ממון אם שהדין דין אמת דכל שאינו שוה כלום אין בו מעילה ודו"ק היטב:

ולקושטא דמילתא נראה יותר דהרמב"ם ג"כ מפרש סוגית הש"ס כאן כפשוטה אלא דס"ל דקדשי בדה"ב שמתו אע"ג דפדיון אין בהן מ"מ מעילה יש בהן ויוצאין לחולין ע"י מעילה, דהש"ס דילן חולק בזה על הירושלמי דמע"ש ופ"ו ה"ג) שהבאתי לעיל בריש דברינו בתוס' כאן בעיקר קושית ר"ח כהן עיי"ש, ויש בזה ראיות נאמנות דכן הוא דעת הרמב"ם וא"כ דברי הש"ס הם כפשוטן ודברי הרמב"ם הם ג"כ כפשוטן בלי שום דוחק ואכמ"ל יותר בזה:

ד"ה מהאי קרא קדשי בדה"ב וכו', מסקנת דבריהם הוא דמריבויא דכל חלב שמעינן מעילה בבשר קדק"ד קודם זריקה ואימורי קדק"ל לאחר זריקה ואע"ג דכל חלב באימורין נאמר, שמעינן מינה נמי בשר קדק"ד קודם זריקה מדחזינן דקדשי ה' לאו דוקא הוא כבתמורה (דף ל"ב ע"ב) ממילא גם בשר קדק"ד קודם זריקה בכלל, ואחר זריקה כהנים משולחן גבוה קזכו אבל קודם זריקה קדשי ה' אקרו ומועלין בהן, והרי אפי' חרמי כהנים נמי מועלין בהן כ"ז שהן ביד בעלים דאתרבו מלה' כדאיתא בתמורה, וקדשי בדה"ב ודאי דידעינן דמועלין בהן מהאי קרא כדאמר ר' ינאי, וראיתי להרב מתן בסתר שהקשה מכאן על התוס' בתמורה (דף ג' ע"א) ד"ה מה תרומה קדוה"ג שהקשו דכיון דמעילה ילפינן חטא חטא מתרומה מנ"ל בקדשי בדה"ב מעילה הרי אינן רק קדושת דמים, והקשה הרב הנ"ל הא כאן קאמר דמקרא דמקדשי ה' קדשי בדה"ב שמעינן קרשי מזבח לא שמעינן הרי דאית לן ילפותא למעילה בקדשי בדה"ב להדיא והביא שהפנים מאירות בחידושיו לזבחים (דף ט"ו ע"ב) הקשה כן והניח בצ"ע, ואני בעניי לא ידענא מאי קושיא דאטו האי קרא דמקדשי ה' רק קדשי בדה"ב ידעינן מיניה הרי עולה נמי ידעינן מיניה וא"כ שפיר הקשו התוס' דכמו דממעטינן מחובר לקרקע מג"ש דח"ח מתרומה אף דקדשי ה' הוא ואמרינן דקרא אתי לתלוש, כן נימא דילפינן מתרומה דרק בקדוה"ג יש מעילה ולא בקדושת דמים וקרא דמקדשי ה' אעולה קאי לחוד, גם מה שהקשה הרב מתן בסתר על הרמב"ם פ"ה מה' מעילה ה"ב שכתב רק דקדשי בדה"ב עם קדשי מזבח מצטרפין ולא הביא תחילת המשנה כצורתה דקדשי מזבח מצטרפין זע"ז, לא ידענא מאי קשיא ליה דהרי הש"ס גופיה מקשה השתא י"ל קדשי מזבח עם קדשי בדה"ב מצטרפין קדשי מזבח עם קדמ"ז מבעיא ומשני משום דקתני פיגול ונותר וטמא דלא שייכי בקדשי בדה"ב משו"ה קפליג ליה, אבל הרמב"ם דלא מיירי שם רק בדיני מעילה ולא בדין פנו"ט משו"ה לא קתני קדמ"ז מצטרפין זע"ז דכ"ש הוא:

וכתב הקרן אורה כאן וז"ל ואגב נבאר אזהרת מעילה מאין באתה רש"י ותוס' כתבו דילפינן ח"ח מתרומה בסנהדרין פרק ואלו הן הנשרפין ולכן הקשו מנ"ל אזהרה בקדשי בדה"ב הרי תרומה היא קדוה"ג, והרמב"ם בפ"א מה' מעילה ובספר המצות כתב דילפינן מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך, וקשה אמאי לא יליף ח"ח מתרומה, ובסוגיא דמכות משמע דקרא ונדריך אתי לאוכל אחר זריקה ולעבור עליו בב' לאוין ע"ש בתוס' ובלח"מ פי"א מה' מעה"ק, ומש"כ המל"מ בריש ה' מעילה דע"כ קרא דונדריך אתי ללאו דמעילה דלאכילה לא צריך קרא דמכליל תקטר נפקא לא משמע כן במכות שם עכ"ל הקרן אורה, ואם חפץ אתה לדעת הדבר לאשורו עיין במל"מ שם ותראה ברירא דהאי דינא, ודע דקדשי מזבח נמי אינו חייב על מעילתן בפחות משו"פ אבל לא בעינן שיהא שוה להקדש מאומה דאפי' לא הפסיד להקדש כלל כיון שנהנה שו"פ מקדשי מזבח מעל, וכ"כ הרמב"ם מפורש בפ"ח ה"י מה' שגגות שגם על חתיכה של חלב נותר שאינו שוה להקדש כלום שהרי אינו נפדה ואינו נאכל בקדושתו וגם אינו ראוי לאכילת מזבח חייב משום מעילות. דבקדה"ג לא תליא כלל בהפסד הקדש וכ"כ התוס' ישנים בכריתות (דף י"ג ע"ב) ד"ה ואשם אחד עיי"ש, ואף דרש"י בכריתות (דף כ"ג ע"א) כתב דהא דמועלין בנותר הוא משום דאם עלו לא ירדו משמע דהיכא דאם עלו ירדו אין בו מעילה כבר הפיר ע"ז בגליון הש"ס בכריתות (דף י"ג ע"ב) ובעין יצחק חלק אבהע"ז סי' פ"ב כתב דבאמת פליגי בזה רש"י ותוס' ישנים. ועכ"פ תבין מזה דמה שכתבנו לעיל בסמוך בד"ה ולדברינו מובן קושית הכ"מ בביאור קושית הש"ס לא יהא אלא דאקדיש אשפה לבדה"ב אליבא דרגמ"ה והרמב"ם ניתן להאמר ודאי לדעת התוס' ישנים בכריתות הנ"ל וגם לדעת רש"י בכריתות הנ"ל יש ליישב, ומה שהקשה עוד הרב קרן אורה על קושית התוס' לעיל דהא אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, וז"ל לפ"מ שכתבו התוס' בפסחים דהא דאין פודין קדושת דמים להאכילן לכלבים הוא מדרבנן א"כ שפיר פריך הש"ס אמאי לית בהו מעילה דבר תורה עכ"ל, בעיני הדבר פליאה דהרי התוס' בפסחים (דף כ"ח ע"א) ד"ה אין פודין כתבו ואין לתמוה אטו משום חששא דרבנן נפקיע מעילה דאורייתא, דכיון דאמרו רבנן אין פודין לא שוויא מידי עכ"ל, הרי דמשום האיסור דרבנן פקע המעילה דבר תורה, וכבר יש באחרונים אריכות גדולה בענין איסור דרבנן אי מקרי ראוי מה"ת ועיין בע"ז (דף ס"ג ע"א) בתוס' ד"ה והא מחסרא משיכה ואכמ"ל:

דף טו:

במשנה חמשה דברים בעולה מצטרפין זע"ז, חנינא אתי למעוטי דם דאין מעילה בדם ועוד דכיון דכתב המפרש דסיפא אצטריך לאשמעינן דבשר וחלב] וסולת והיין והשמן

מצטרפין אע"ג דמינא אחרינא נינהו להכי אשמעינן מנינא להשמיענו דבשרא ותרבא נמי תרי מינא אינון והכי מוכח בכריתות (דף ט"ז ע"א) דקחשיב להא דמתניתין לחמשה תמחויין עיי"ש היטב דבשר וחלב ב' תמחויין הן ודו"ק, ודע דהתוס' בזבחים (דף ק"ט ע"א) כתבו דמשנתינו לאו לענין מעילה איירי כאן גם רש"י בכריתות שם מפרש דמשנתינו לענין העלאה בחוץ איירי, אלא דהתוס' בזבחים שם כתבו דגם לענין העלאה בחוץ לא מצטרפי ומסקי דמשנתינו לענין פגול נשנית לאפוקי מר' יהושע דתמחויין מחלקין אפי' לקולא, ועיין במל"מ פ"ד מה' שבועות ה"א דמפלפל בזה הרבה וקצרתי, והא דיין מצטרף לאוכלין אע"ג דשיעורו ברביעית היינו משום דכשיקרוש יעמוד על כזית או משום דכיון דאוכלן דרך אכילה גם יין שיעורו בכזית ודו"ק ומש"כ רש"י כאן והתוס' שם דמצטרפי לענין פגול לכאורה במנחת נסכים הרי ליכא פגול כדלעיל (דף יו"ד ע"א), אלא משום דר"מ ס"ל דנסכים הבאים עם הזבח חייבין עליהם משום פגול וסתם משנה ר"מ להכי שפיר יש לומר דמשנתינו ס"ל דמצטרפי לענין פגול ג"כ ודו"ק:

בגמ' מתני ליה ר"ה לרבא, בשבועות (דף י"ח) איתא ר"ה משמיה דרבא והגיה שם הגרי"פ משמיה דרב דהרי רב הונא מת קודם שנולד רבא כמש"כ הסדר הדורות, וכאן נראה עיקר הגהת השמ"ק דצ"ל מתני ליה ר"ה לרבה בריה דמעין סוגיא זו יש גם בב"ק (דף ק"ד ע"ב) א"ל רבה בריה ישתלמו קאמר מר או יש תלמוד קאמר מר א"ל יש תלמוד קאמינא ונראה דגם כאן צ"ל בעולם קאמר מר וק"ל:

שם אלא אימא עולה ואימוריה מצטרפין זע"ז וכו' עיין מש"כ בתוס' ד"ה בשלמא ועיין בהגהות השמ"ק כאן:

ברש"י ד"ה ששה דברים שבתודה וכו' והאי סולת דקתני היינו נמי מנחת נסכים וכו' עכ"ל והגיה השמ"ק בזה"ל ואית דאמרי הסולת זו מצה שבתודה והלחם זו חמץ שבתודה הרא"ש ז"ל עכ"ל, ופלא בעיני שכלשון הזה ממש כתב גם רגמ"ה ז"ל, ובכלל לא הבינותי שהרי גם החמץ וגם המצה הרי באין מסולת דוקא ושניהם נקראין אחר האפיה לחם במקרא ובמשנה בכל מקום ומ"ש דהכא קרא תנא למצה סולת ולחמץ לחם וצ"ע:

ד"ה אלא תני בעולה וכו' ענין אחר, א"ל רבי בעולם קאמרת דבכל דבר שבעולם מצטרפין אלו החמשה דברים [אפי' בחולין ולטמא טומאת אוכלין כן הגיה השמ"ק] והא קתני בתודה דמשמע דבזבחים מיירי ולא בחולין עכ"ל, ואינני מבין פי' זה דאטו ליכא טפי מחמשה דברים שיצטרפו לטומאת אוכלין או לענינים אחרים והרי לקמן (דף י"ז ע"ב) משנה שלמה שנינו כל האוכלין מצטרפין זע"ז וכו' עיי"ש וא"כ למ"ל להקשות והא קתני

בתודה ששה דברים ולא פריך ליה דמ"ש ה' דברים ותו לא וברגמ"ה ליתא פי' זה דלאו רבו של המפרש היה עיין מש"כ בההארה שבראש מכילתין:

בתוס' ד"ה בשלמא להעלותו בחוץ וכו' ולאפוקי מדר"א דאמר יש דם אע"פ שאין בשר וכו' עכ"ל, ר"ל דלר"א לא בעינן צירוף לענין לזרוק הדם דאפי' ליכא מאימורין ובשר כלל נמי זורק הדם, אבל פשיטא דאז לא שייך לומר וחייבין עליהן משום פיגול נו"ט דהא בדם ליכא פיגול נו"ט וא"כ לענין דינא דצירוף פיגול נותר וטמא ליכא מחלוקת בין ר"א ור"י ודו"ק היטב:

באו"ד והא דקתני לחייב עליהן משום פנו"ט היינו לזרוק עליו את הדם וכו' עכ"ל, הנה בזבחים (דף ק"ט ע"ב) כתבו דבריהם ביתר ביאור וכונתם הוא דאיך נפרנס לשינוייא דש"ס לישנא דברייתא דקתני מצטרפין לחייב עליהן משום פנו"ט כיון דמיירי לענין זריקה, ותירצו דכוונת הברייתא היא דכיון דמצטרפי אהדדי בשר ואימורין לענין זריקה א"כ היתה הזריקה כתיקונה והזריקה משווי לה פיגול דכל דלא נזרק הרי אין חייבין משום פיגול כדאיתא במכילתין בפ"ק וכן הוא נמי בנותר וגם בטמא קיי"ל במכות (דף י"ח ע"ב) דקודם זריקה אין חייבין משום טומאה כיון דלא ניתר עדיין לטהורין ע"ש, והשמ"ק משנה הגירסא בתוס' אבל מ"מ הכל הולך אל מקום אחד כמעט, ועיין לעיל (דף ז' ע"א) לענין דין מחשבין על האבוד ועל השרוף וברמב"ם פי"ד מה' פסוהמו"ק, ודע דבתוספתא ספ"א דמכילתין שם איתא ברייתא זו בזה"ל, עולה ונסכיה מצטרפין זע"ז למעלה בחוץ ולחייב עליהן משום פנו"ט דתודה ולחמה מצטרפין זע"ז למעלה בחוץ ולחייב עליהן משום פנו"ט וכו' עיי"ש ותראה פליאות עצומות ע"פ דברי התוס' בזבחים (דף ק"ט ע"א) ד"ה עולה ואימוריה וצ"ע, גם מש"כ שם התוס' דלענין אכילה מיירי ואתיא כר"מ דנסכים הבאין עם הזבח חייבין עליהן משום פיגול, יש להעיר דאיך אתיא ברייתא זו כר"מ הא בתוספתא קתני בהך ברייתא גם ענינים אחרים דמצטרפין כגון איסורי נזיר ונבלות וכחצי זית מבהמה טמאה בחייה וחצי זית במיתתה ור"מ הא ס"ל בע"ז (דף ס"ו ע"א) דכל איסורי תורה מצטרפין זע"ז וצ"ע:

עוד כתבו שם התוס' וז"ל והא דחלב ויין מצטרפין אע"ג דחלב בכזית ומשקין ברביעית הנ"מ בשתיה אבל דרך אכילה ששרה פתו ביין שיעורו בכזית עכ"ל, ובפשוטו כונתם כגון ששרה חלב ביין ונקטו פתו משום דהאי לישנא איתא בגמ' גבי נזיר כמש"כ שם בהגהות מלאכת יו"ט ע"ש, ולפי"ז יש לכאורה להקשות מאי קאמר ר"ע בנזיר אפי' שרה פתו ביין שיעורו בכזית, הרי בזה אפי' למשנה הראשונה שיעור בכזית בשלמא לשיטת רש"י דפי' שם דלמשנה ראשונה אפי' אכילה היא ברביעית א"ש, אבל להרמב"ם

ולר"ת דס"ל דאכילה אף למשנה הראשונה היא בכזית ולא פליגי רק לענין שתיה א"כ מאי מייתי ר"ע משרה פתו ביין דזהו דרך אכילה וגם למשנה ראשונה שיעורו בכזית, וע"כ לומר דתירוץ התוס' בזבחים הוא רק לשיטת רש"י שהביאו התוס' [דמרש"י עצמו שלפנינו משמע דס"ל כר"ת שכתב דת"ק לא מדמי לה לשתיה ע"ש (דף ל"ח רע"ב) ת"ק לא מדמי ליה לאיסורי נזיר ולפי הנ"ל ע"כ דגריס מדמה ליה ודו"ק] אך א"כ הרי ישאר לנו קושית התוס' להרמב"ם ולר"ת דאיך יצטרפו חלב ויין הא אין שיעורן שוה, ואין לדחוק דהכונה היא על יין קרוש דשיעורו בכזית גם גבי נזיר ומשו"ה מצטרף לחלב, זה אינו דהרי הא דחייבין על קרוש בכזית הוא משום דאם ימחה יהיה רביעית ולא משום דהוה אכילה כדמוכח בפרק המוציא יין דיין קרוש שיעור הוצאתו בכזית ואלו הוה אוכל הוה שיעורו בכגרוגרות, אלא ע"כ דגם יין קרוש משקה הוא ושיעורו בהוצאה בכזית משום דאם ימחה יעמוד על רביעית, אך י"ל בהיפך דמזה יהיה סייעתא להרמב"ם פי"ד מה' מאא"ס דהמחה חלב או חמץ שיעורו ברביעית,, ואף דבחולין (דף ק"כ) אמרינן דאי כתב רחמנא בשרצים הו"א עד דאיכא כזית אלמא דהמחהו נמי בכזית, י"ל דנקט כזית משום דאז כשימחה יעמוד על רביעית כמש"כ היד איתן ברמב"ם פ"א מה' חמץ ה"א ונדפס ברמב"ם דפוס ווארשא, ולפ"ז שפיר מצטרף יין עם חלב או בשר שנמחו דשניהן שיעורן ברביעית, ומש"כ הרמב"ם בפי"א מה' מעה"ק ה"ב וחלבה וכו' ויין של נסכים חמשתן מצטרפין לכזית נמי לכזית קודם שנמחה קאמר ואחר שנמחה הוא רביעית, ומשום דבהלכה א' שם כתב דשיעורו בכזית כתב נמי בהלכה ב' דמצטרף לכזית היינו לדין כזית כלומר לשיעור חיוב, או דקמ"ל דאם שיערוהו קודם שנמחה והוה כזית אין צריך עוד לשערו אחר שנמחה אם יש בו אז רביעית דודאי יש בו רביעית אבל אם לא שיערוהו קודם שנמחה ודאי דאחר שנמחה צריך לשערו אם יש בו רביעית כמש"כ היד איתן שם, אי נמי י"ל דכי אמרינן משקה הבא לאוכל כאוכל דמי ושיעורו בכזית היינו אם בא לאוכל שגם הוא אסור דאז י"ל דשניהם נעשו אחד ושיעורן בכזית, אבל משקה של איסור שנבלע באוכל של היתר הרי אין לומר דהמשקה נעשה כהאוכל כיון דהאוכל מותר לגמרי, וע"כ עלינו לדון על המשקה כאלו עומדת בפ"ע ממילא גם שיעורה הוה כעומדת בפ"ט ברביעית, ומשו"ה בנזיר דפת היתר הוא לגביה ולא נוכל לחייבו בכזית מטעם האוכל שהוא הפת, שפיר פליג ר"ע אמשנה ראשונה, משא"כ כאן במשנתינו לענין פגול נותר וטמא דכולן אסורין שפיר אתיא תירוץ התוס' בזבחים גם להרמב"ם ולר"ת ודו"ק בכ"ז היטב, ומזה מבואר שגם דעת התוס' כהרמב"ם דמשקה שיעורן ברביעית לענין איסורין וכ"כ בפשיטות הנו"ב בחאו"ח סי' ל"ו דמשקה שיעורו

ברביעית וזהו דלא כהפנים מאירות חלק ב' סי' קל"ו שדחה דעת הרמב"ם מהלכה והרי גם התוס' ס"ל כן וקצרתי:

במשנה שנה התרומה ותרומת מעשר וכו' מצטרפין וכו', בפרק הזהב (דף נ"ה ע"ב) מוקמינן הא דתנן התם דמוסיפין חומש על תרמ"ע של דמאי כר"מ, דס"ל חכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, ומשמע מדברי התוס' שם דרק הא דתוספת חומש דבודאי הוא ג"כ רק מדרבנן לכן בדמאי אין להחמיר רק אליבא דר"מ דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כש"ת, אבל הא דלענין לאסור במאה ואחד נמי מצטרפין זה אין צורך לאוקמה כר"מ דאפי' רבנן נמי מודו דתרומה דרבנן בעי נמי מאה ואחד לבטלה, וכן הוא באמת משמעות הסוגיא שם, אבל מהרמב"ם משמע לכאורה איפכא דבפ"י מה' תרומות פסק דמוסיפין חומש על תרמ"ע של דמאי ובפט"ו מה' מאא"ס לענין תערובות השמיט הא דתרמ"ע של דמאי, וכבר הרגיש בזה התוי"ט בפרק הזהב שם ותירץ דהרמב"ם סמך בזה על הירושלמי דשם איתא שיטה זו להיפוך דמוסיפין חומש משום גזירה והא דבעינן ק"א לבטלה אתי כר"מ, אבל מ"מ קשה מאוד למה אזיל הרמב"ם אחר הירושלמי ובבבלי מבואר להיפך, וגם בעיקר הדבר תמוהין כאן דברי התוי"ט דבסוף הלכות תרומות משמע להדיא דלענין בטול בק"א שוה תי מ"ע של דמאי לתרמ"ע של ודאי ואין חילוק ביניהם אלא לענין מלקות דעל דמאי אין לוקין אבל לכל דבריהן שווים הם וכבר עמד בזה על התוי"ט השעה"מ בה' תרומות ועיין במהרי"ט אלגזי פ"ד מה' בכורות אות מ"ו, לכן נראה דהרמב"ם פסק לענין בטול במאה ואחד דדמאי שוה לודאי משום דכן הוא סתם משנתינו כאן, וגם הא דפסק דמוסיף חומש על תרמ"ע של דמאי אע"ג דמשמעות הסוגיא דפרק הזהב שם דלרבנן אין מוסיף חומש, הוא משום דהש"ס קאמר שם דשמואל לאו שפיר קמשני דיש לחלק בין מיתת ב"ד למיתה ביד"ש, ולפ"ז ע"כ טעמא דמתניתין הוא משום שלא יזלזלו בה וכשיטת הירושלמי, וא"כ הש"ס דילן נמי ס"ל שינויא דהירושלמי ומשו"ה לא רצה הרמב"ם לדחות סתם משנתינו מהלכה, ואף דרבא שם משמע דס"ל כשמואל ושפיר קמשני מ"מ כיון דאביי פליג עליה וס"ל כתירוץ הירושלמי פסק הרמב"ם כן וכסתם משנתינו, ויש להביא קצת ראיה להרמב"ם דמשנתינו לאו כר"מ אתיא דלר"מ מאי קמ"ל דמצטרפין משום דשם אחד להם כדאמרינן כאן בגמ', הא לר"מ בלא"ה כל האיסורין שבתורה מצטרפין אהדדי כדאמר ר"י משמיה בע"ז (דף ס"ו ע"א) אע"כ דמשנתינו רבנן דר"מ היא, ועיין בבכורות ר"פ עד כמה לענין תרומת חו"ל לבטלה ברוב וברש"י ותוס' שם ובמנחות פרק התכלת גבי עובדא דר"ש עכ"ל הקרן אורה וכבר האריכו בזה בעלי ההגהות במשניות דפוס ווילנא החדשים בערלה פ"כ מ"א וע"כ אני

מקצר בזה, גם מה שעמד כאן התפארת ישראל במשניות על לשון הרב במשנה זו בענין מינו ושאינו מינו לענין בטול כבר האריכו בעלי ההגהות במשניות כאן. והעיקר נלע"ד כמש"כ בערלה בהגהות אור גדול מהגדול ממינסק זצ"ל ע"ש:

רש"י במשנה ד"ה ומצטרפין לאוכל מכולן שוה פרוטה בשגגה וכו' עכ"ל, בפסחים (דף ל"ב ע"ב) איכא פלוגתא דתנאי דרבנן ס"ל דחיוב קרן וחומש באוכל תרומה בשוגג הוא בכזית ואבא שאול סבר בשוה פרוטה והלכה כרבנן וא"כ קשה למה פי' המפרש משנתינו כאן דלא כהלכה, ובפי' רגמ"ה כתב באמת דמצטרפין לאוכל מכולן כזית כרבנן וכ"כ הרע"ב במשניות כאן והמפרש הולך תמיד בעקבות הרגמ"ה וכאן שינה וצע"ג למה, והנה במנחות (דף ע"ז ע"ב) בעי רבא תרומת לחמי תודה חייבין עליהן מיתה וחומש כיון דאתקיש לתרומת מעשר או אין חייבין עליהן מיתה וחומש דבו וחמישיתו מיעט וסלק בתיקו ע"ש, וקשה דלמה לא פשיט ממשנתינו דקחשיב כל הנך דחייבין עליהן חומש ומצטרפין דאיקרו תרומה ותרומת לחמי תודה לא קחשיב, ובשלמא ממשנה דחמשה חומשין הן דב"מ (דף נ"ה ע"ב) לא פשיט דאפשר דכיון דקחשיב התם תרומת מעשר גם תרומת לחמי תודה בכלל כיון דמנה ילפינן לה אבל כאן לענין צירוף למה לא קחשיב גם תרומת לחמי תודה ובירושלמי יבמות ס"פ יש מותרות פסק רב דחוזרת אינה אוכלת בחזה ושוק ומוכח התם דתרומת לחמי תודה דינם כדין חזה ושוק ולרב גם בתרומת לחמי תודה אסורה החוזרת ע"ש והרמב"ם פ"ו מה' תרומות הביא הדין דחוזרת אינה אוכלת בחזה ושוק ולא הביא דאינה אוכלת בתרומת לחמי תודה ובעניי איני יודע למה השמיט הרמב"ם דין תרומת לחמי תודה] ודוחק גדול לומר דגם לענין צירוף כיון דתרומת לחמי תודה מתרמ"ע ילפינן לא הוה שיור, כמש"כ היד מלאכי העתיקו לי ידידי ר' שאול קאצינעלינבויגין הגאון אב"ד דק"ק שילעל יצ"ו בזה"ל, דלא שייך בב' דברים דאתי חד מחבריה והוה כדבר אחד כ"כ הבית דוד פ"ק דב"ק וכ"כ הרמ"ז במשניות פ"ג דקדושין ויש ללמוד כן מתוס' זבחים (דף פ"ד רע"א) וז"ל אע"ג דתני אולי תני ושייר הך דחשיב בברייתא שמא משום דמהני דהכא שמעינן דכ"ש הנהו אלמא דלא מיקרי שיור היכא דאתי מהני דשנוין במתניתין וכו' עכ"ל היד מלאכי, גם בהאיבעיא רבעי רבא שם במנחות אי תרומת לחמי תודה מדמעת אם לאו ונשאר בתיקו בתוספתא דתרומות ספ"ח נראה דמדמעת אלא שאין הלשון מבואר שם יפה ואולי יש שם איזה חסרון בדפוס ולזה העירני ידידי הרב הגאב"ד דאופינא מו"ה נחום ברוך גינזבורג יצ"ו וכל זה אכתי צריך עיון, אחר כמה שנים הדפים ידידי זה ספרו מקור ברוך ובסי' ט"ו שם האריך בזה ולא הזכיר כלל דברינו אלה ולא אדע למה:

במשנה כל השרצים מצטרפין זה עם זה, פי' בין לענין טומאה כמש"כ בפיהמ"ש להרמב"ם ז"ל בין לענין אכילה כמש"כ המפרש ורגמ"ה ז"ל והמחלוקת בגמ' הוא רק לענין נבלות, והטעם דבשרצים לכו"ע מצטרפין הוא משום דבמכות (דף י"ז ע"ב) איתא דלכל השרצים בין שרץ המים ובין שרץ הארץ ובין שרץ העוף יש בהן לאו אחד דלא תשקצו את נפשותיכם וגו' הכולל את כולן ועיין באלפס סוף פרק אלו טרפות ואכמ"ל, ולכן אם אכל משרצים הרבה כזית אף שלא משמונה שרצים או משמונה שרצים כעדשה לוקה, וכ"פ הרמב"ם פ"ב ה"ו מה' מאא"ס ועיין מש"כ בגמ' ולפ"ז אין אני מבין מש"כ רש"י לקמן (דף י"ז רע"א) ד"ה א"ל כי אקשינהו וכו' אלא לבל תשקצו וכו' עכ"ל וע"ש גם הרגמ"ה כתב כן בפי' הראשון דא"כ אמאי ס"ל לרב בגמ'. כיון דלאכילה אין נבלות מצטרפין הא הו"ל להצטרף בלאו דבל תשקצו וע"כ לומר דרק לענין לאו דנבלה קאמר דאין מצטרפין אבל גם זה קשה דמהיכא תיתי יחול בל תשקצו טפי מלאו דנבלה ועוד נדבר איה"ש בזה בגמ':

בתוס' ד"ה אמר רב ל"ש וכו' וכי פליגי רב ולוי בפלוגתא דתנאי בעלמא דפליגי באחע"א ועוד מדפריך בסמוך כצ"ל:

דף טז.

אמר רב ל"ש אלא לענין טומאה אבל לענין אכילה וכו' ולוי אמר אפי' לענין אכילה נמי מצטרפין, הראשונים פי' הסוגיא דפליגי בענין איסור חל על איסור והתוס' הקשו דהרי היא פלוגתא דתנאי ותירצו דכולהו אזלי למ"ד אאחע"א אלא דהכא שאני ועיין בדבריהם ומש"כ שם שיש בזה עקולי ופשורי, גם קשה דלפ"ז למה להו לפלוגי בחצאי שיעורין לפלגו בשיעור שלם מטמאה שנתנבלה אי חייב שתים או אחת, לכן לולא דברי התוס' ויתר הראשונים היה נראה לומר דכו"ע ס"ל דאין איסור חע"א ופלוגתייהו הוא אם איסור דשיעור שלם חל על חצי שיעור מאיסור אחר, והתוס' בחולין (דף ק"ב) ד"ה שאין וכו' הקשו שם דאמאי לא חל איסור אבר מה"ח אטרפה כיון דמטרפה אין כאן רק חצי שיעור ע"ש, הרי דפשיטא להו דאף דאין איסור חל על איסור מ"מ על חצי שיעור חייל, אלא די"ל דהתוס' שם לר"ל כתבו כן דס"ל ח"ש מותר מה"ת ויתבאר איה"ש לקמן, והכי היא פלוגתייהו דרב סבר דאף דמטמאה הוה רק חצי שיעור מ"מ לא אתי איסור נבלה וחייל עלה, ולוי סבר כיון דמטמאה ליתא רק חצי שיעור ואין עליו מלקות אתי איסור נבלה בשיעור שלם וחייל עלה, וכן ראיתי באמת לאיזה גדולי האחרונים כהגאון בעל נחלת יהושע סי' יו"ד והגאון בעל מלבושי יו"ט ח"ב סי' ז' מקונטרס קו"ח ועוד דמפרשי באמת הכי והוא נכון בסוגין מאוד, ועיין ברש"י חולין (דף ק"ו ע"א) סוף ד"ה

חדא מהני מבואר דאזיל בשיטת הראשונים כאן, אבל מ"מ פירוש הזה שכתבנו בשם האחרונים בדרך לולא פי' הראשונים ניתן להאמר וכמו שנבאר בזה:

דהעיקר הוא כך דאם בשעת התחלת חלות האיסור השני ליכא מאיסור הראשון רק חצי שיעור ודאי חל לכו"ע, וכן איתא בשבועות (דף כ"א) דשבועה שלא אוכל נבלות וטרפות חל על חצי שיעור אף לריו"ח ע"ש בתוס', וכיון דבשעת חלות השבועה ליכא רק ח"ש מאיסור נבלה ודאי דחל, וכן מוכח מהתוס' במכות (דף ט"ז ע"ב) בריסק ט' נמלים והביא אחד חי והשלימו לכזית שהקשו דאיך יצטרף אותו השלם לכזית נבלה הרי אין איסור נבלה חל עליו כדאיתא במעילה דאין איסור נבלה חל על טמאה ע"ש, ולכאורה אמאי לא הקשו על הט' נמלים המרוסקין דלקי עליהן משום לאו דשרץ בכזית משום דאכילה כתיב בהו כמש"כ התוס' שם, אלא ודאי דפשיטא להו דכיון שבהט' נמלים ליכא כזית והו"ל רק חצי שיעור ע"כ בהשלימו לכזית חל לאו דנבלה על חצי שיעור ולא קשה להו רק על האחד החי שהוא שיעור שלם איך חל עליו לאו דנבלה, ומשו"ה הקשו נמי התוס' בחולין (דף ק"ב) הנ"ל דאיך לא יחול איסור אבר מה"ח על ח"ש דטרפה כיון דבשעה שתלש האבר לא היה מטרפה רק ח"ש ודאי דחל אח"כ, אבל פלוגתייהו דרב ולוי כאן הוא כיון דאין איסור נבלה חל על איסור דטמאה א"כ כיון דבשעה שמתה הבהמה דודאי היה בה אז שיעור שלם לא חל איסור נבלה עליה, לכן ס"ל לרב דאף אם חתך אח"כ חצי שיעור מבהמה הטמאה אין סברא שיצטרף לה עתה חצי שיעור דנבלה להתחייב על שתיהן משום כזית נבלה, דכיון דמעיקרא לא חל שוב אינו חוזר וחל גם אח"כ ע"י שנטל חצי שיעור. ואע"ג דאמרינן ביבמות (דף ל"ב) לענין אחע"א דאיסור אחות אשה מתלי תלי וקאי דאי פקע איסור אשת אח חל איסור אחות אשה, שאני התם דפקע איסור אשת אח לגמרי אבל לא ע"י שעושה חצי שיעור, ולוי ס"ל דלא שני ואפי' אם בשעת חלות איסור השני היה שיעור שלם כיון דהשתא ליכא רק חצי שיעור אתי שפיר איסור השני וחייל על איסור הראשון, לכן חייל שפיר איסור דנבלה על חצי שיעור דטמאה אף לענין אכילה ומש"כ הגבורות ארי בזה ביומא (דף ע"ג) דאם יאכל אח"כ עוד חצי שיעור מטמאה יצטרף לחצי שיעור טמאה הראשון ולא ילקה שוב על לאו דנבלה וא"כ גם קודם שאכל חצי שיעור מטמאה השני אינו לוקה אנבלה דהוה התראת ספק שמא יאכל עוד ח"ש מטמאה הוא דחוק מכמה טעמים ודו"ק:

ואין להקשות לפ"ז אמאי לא משני הש"ס בחולין (דף קי"ג) דאיתא התם המבשל חלב בחלב חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה, ואמרינן התם איכא דאמרי אבישול כו"ע לאו פליגי כי פליגי באכילה וכו' ואי בעית אימא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי,

ואמאי לא משני דשניהם באכילה מיירי אלא דמ"ד לוקה מיירי שבישל מתחילה חצי זית חלב וכחצי זית חלב להכי חל איסור דבשר בחלב על איסור דחלב, ומ"ד דאינו לוקה מיירי דמתחילה בישל זתים שלמים ואח"כ חתך ונשתייר שני חצאי כזתים ומשו"ה אינו לוקה דכיון דבשעת חלות האיסור לא היה חל שוב אינו חל גם אח"כ, זה לא קשה מידי דהא תינח אליבא דרב אבל לוי הא ס"ל דאפי' אם היה מעיקרא שיעור שלם כיון דעתה הוא ח"ש נמי חל, וכי תימא דבאמת שניהם ס"ל כרב ולא כלוי ושניהם מיירי באכילה כמו שהקשינו, זה אינו דהרי בחולין (דף ק"ח) פליגי רב ולוי גבי חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלן זע"ז דאמר רב לוקה על אכילתו ואינו לוקה על בשולו. ומקשה שם הש"ס ממנ"פ אי מצטרפי אבשול נמי לילקי ואי לא מצטרפי באכילה נמי לא לילקי ומשני לעולם דלא מצטרפי והכא במאי עסקינן בבא מיורה גדולה, ולוי אמר אף לוקה על בשולו וכן תני לוי במתניתיה, וא"כ לרב הרי אינו עובר על הבשול אלא א"כ בשל כזית שלם מחלב וכזית שלם מחלב דלא מצטרפי לבשול, וא"כ בודאי דלא חל אח"כ אליבא דרב דס"ל כאן במעילה דבאופן זה לא מצטרפי דכיון דבשעת חלות לא חל גם אח"כ לא חייל, וללוי דס"ל דעובר על בשול חצי כזית חלב וחצי כזית חלב הא איהו ס"ל כאן במעילה דחל אח"כ נמי דהא קאמר דנבלת טמאין עם נבלת טהורין מצטרפין לענין אכילה נמי, אלמא דאע"ג דבשעת חלות איסור נבלה היה מהטמאה שיעור שלם ולא חל איסור נבלה עליו, מ"מ לאחר שנשאר רק חצי שיעור חל עליו איסור נבלה וה"נ לענין בשר בחלב וע"כ לא היה יכול הש"ס לשנויי שם בין לרב בין ללוי ודו"ק היטב ועוד פלפלנו בזה בספרי תקנת השבים לסי' פ"ז) ע"ש:

מכל זאת כיון דהתוס' והמפרש ורגמ"ה כאן לא פירשו כן סוגיא דידן, נראה דס"ל למונח קיים דלמ"ד אין אחע"א אפי' על חצי שיעור לא חל וכן מוכח מהתוס' במס' יבמות דף ל"ג ע"א ד"ה אלא מליקה וכ"כ הרשב"א הובא בש"ך יו"ד סי' רט"ז דלא כהתוס' בשבועות דף כ"ב וכ"ג ודו"ק, וכן פסק הרמב"ם פ"ד הי"ז מה' מאא"ס דלענין אכילה לא מצטרפי. וע"כ לחלק בין כל איסור דאינו חל על איסור ובין שבועה דחלה על חצי שיעור לר"ל אליבא דכו"ע וכן להרמב"ם דס"ל דאף גם לדידן דקיי"ל כריו"ח דח"ש אסור מה"ת אפ"ה שבועה חלה עליו. דזה אינו רק במפרש שלא אוכל חצי שיעור דהשבועה הוה על חצי שיעור ובח"ש לבדו בלא שום צירוף מקיים השבועה לכן שפיר, חל על חצי שיעור, כיון דהאיסור השני נחשב בהחצי שיעור בלי שום צירוף, וכמו הא דשבועות שמפרש שלא אוכל חצי שיעור דנבלות ודכוותיה, אבל היכא דבחצי שיעור לבד אינו מקיים השבועה רק ע"י צירוף. לח"ש אחר וכן לענין איסורין היכא דגם באיסור השני לא הוה חצי שיעור

חשוב באפי נפשיה שיהא לוקה עליו, רק ע"י צירוף לחצי שיעור אחר שיכול לצרפו עתה ע"י כח איסור שני, גם בזה אמרינן אאחע"א, וכ"כ הח"ס חיו"ד סי' צ"ב מסברא דנפשיה ולא הביא ראיה מסוגיא זו לפי מה שפרשוה הראשונים ז"ל, ומהתוס' דחולין (דף ק"ב ע"ב) ד"ה שאין בו כזית ודאי דאין ראיה כמש"כ לעיל דהתם אליבא דר"ל אזלינן דאיהו ס"ל בהמה בחייה לאו לאיברים עומדת וכיון דאיהו ס"ל חצי שיעור מותר מה"ת ודאי דיש כח לאיסור השני לחול על חצי השיעור שאינו אסור רק מדרבנן להצטרף עכשיו לאיסור שני להיות לוקה, משא"כ לריו"ח דח"ש אסור מה"ת לכן כיון דגם עכשיו ע"י איסור השני הבא עליו אין לו שיעור בפני עצמו רק ע"י צירוף ח"ש מאיסור הראשון לכן בכה"ג לא חייל כלל להצטרף לשני להיות לוקה, ומ"מ אפשר לומר דגם לר"ל אינו חל על חצי שיעור בקום ועשה היכא שלא יקיים שבועתו רק ע"י דבר אחר ולא ע"י האיסור עצמו ואפי' על חצי שיעור דרבנן אלמוהו רבנן כשל תורה, אבל בשב ואל תעשה כהא דבחולין (דף ק"ב) הנ"ל שם אין יכולת לחז"ל לעקור דבר מה"ת בלא צורך גדול לר"ל, משא"כ לעבור על דבריהם בקום ועשה אלמוהו חז"ל לתקנתם אף בכה"ג וגם לר"ל לא חל על חצי שיעור ודו"ק היטב ועיין בתשובות רע"א מהדו"ת סי' קי"ט:

ועיין בשו"ת באר יצחק חאו"ח סי' יו"ד הביא קושית הגרע"א בתשובותיו סי' ע"ו שהקשה דלמה צריך ר"ל שם בשבועות (דף כ"ב) לאוקמה במפרש חצי שיעור, הא י"ל פשוט דנשבע שלא יאכל דברים אסורים ואכל כזית מנבלות ושרצים ע"י צירוף כמבואר שם במשנה דלענין איסור נבלות ושרצים אין מצטרפין דלגבי כל אחד הוה חצי שיעור כדאיתא ברמב"ם פ"ד מה' מאא"ס, ולענין שבועה מצטרפין נבלות ושרצים דהוה משם אחד, וקושיתו חזקה דאף לפ"מ שביארנו הכלל בזה דכיון דהשבועה לא חל רק פ"י צירוף אין כח בהשבועה לחול אף על חצי שיעור מ"מ שפיר הקשה הגרע"א ז"ל, דהא לר"ל אייריגן וכבר נתבאר דלר"ל היכא שלא יעבור עכשיו בידים ס"ל דגם בכה"ג חייל השבועה על חצי שיעור כדמוכח מתוס' חולין הנ"ל וא"כ הקושיא עצומה, והגרע"א בעצמו דחיק לה ליישב דאפשר דמשמעות המשנה ואכל נבלות וטרפות נבלות או טרפות קאמר ולא פ"י צירוף, אך הבאר יצחק תירץ דשם במשנה איתא שבועה שלא אוכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים ולא נקט ושקצים בוא"ו החיבור מבואר דאכל השקצים בלא הנבלות, וכבר ביארתי לעיל במשנתינו דהא דקתני כל השקצים מצטרפין זע"ז ודאי דלענין אכילה נמי מיירי לכו"ע וא"כ ודאי דלא חלה עליו שבועה והוא פשוט ונכון:

והרב קרן אורה כתב כאן וז"ל ויש לשאול אמאי לא יחול כאן איסור נבלה אטמאה למ"ד חצי שיעור מותר מה"ת ומי מעכב, וכן יש לדקדק בפ' כל הבשר במבשל חלב בחלב דאמרינן התם דלכו"ע אאכילה לא לקי דאין אחע"א הא בבשר בחלב חצי זית מזה וחצי זית מזה נמי חייבין ולמה לא יחול עליהן איסור בשר בחלב כיון דאיסור חלב מה"ת אין כאן, וצ"ל כיון דאין אחע"א א"כ שמעינן דקרא דלא תבשל גדי בחלב אמו לא מיירי בחלב וממילא ליכא איסור בשר בחלב אפי' על ח"ש דחלב כיון דקרא לא אסרו, וכן בלאו דנבלה כיון דפשטיה דקרא דלא תאכל נבלה לא מיירי בטמאה א"כ ממילא אין בנידון דטמאה איסור נבלה כלל אפי' בחצי שיעור דטמאה, ובזה יש לדון בכמה מקומות, ובזה א"ש גם הא דפרק גיד הנשה דאיסור אבר מה"ת לא חייל אאיסור טמאה אע"ג דאיסור אבר מה"ח שיעורו גם בפחות מכזית בשר אם יש כזית בין הכל בשר וגידין ועצמות, ולפמש"כ ניחא דמ"מ פשטיה דקרא לא איירי בטמאה, וכן מורין דברי הרמב"ם בריש פ"ב מה' מאא"ס דמשמע שם דמקרא פשיטא ליה דאין איסור נבלה נוהג בטמאה, ועיין בתוס' חולין (דף ק"ב) ד"ה שאין מש"כ שם ולענ"ד כמש"כ עכ"ל הק"א, ואין לי עוד מה להעיר על דבריו יותר ממה שנתבאר בדברינו עד כאן ודו"ק:

שם בגמ' אמר לך רב אסי האי תנא סבר איסור חל ע"א, פי' אבל אנן דס"ל אין אחע"א משו"ה ס"ל דלענין אכילה טהורין בפ"ע וטמאין בפ"ע דאין איסור נבלה חל על איסור טומאה, וכן פסק הרמב"ם בפ"ד מה' מאכלות אסורות ה"ב וכתב המגיד משנה שם וז"ל וכבר פי' רבינו שדעתו שאין אחע"א אלא באיסור בת אחת או כולל או מוסיף ואין כאן אחד מג' דרכים אלו לפיכך אין איסור נבלה חל על איסור טמאה, הנה מבואר מזה דנבלה אטמאה אין כאן לא איסור כולל ולא מוסיף ובהיות כן יש לכאורה לתמוה על הנו"ב מהדו"ק חאו"ח סי' ל"ה וסי' ל"ו שנסתפק אי הוה נבלה איסור מוסיף על איסור יוהכ"פ מחמת הטומאה ופלפל שם ואין ולאו ורפיא בידיה וסיים שהדבר צריך אצלו תלמוד, והרי כאן מוכח דטומאה לא הוה איסור מוסיף ולמה נסתפק בזה, אולם עיין במש"כ לקמן בתוס' ד"ה אמר רב ל"ש דשם הוכחתי דעת התוס' כאן ובזבחים (דף ע') דטומאה הוא כמו איסור מוסיף ואכתי צ"ע, ואם איסור נבלה חל על איסור טרפה לכאורה נראה דלכו"ע חייל משום דלכו"ע ילפינן טרפה מחלב, אך ברמב"ם פ"ד מה' מאא"ס כתב הטעם מפני שהטרפה תחילת נבלה היא וזהו טעם חדש וביארתיו במקום אחר, ובתוס' כאן ד"ה אמר רב לא שנו הבאתי דבירושלמי איתא בזה פלוגתא דריו"ח ור"ל ודו"ק, ודע דלפמש"כ הלח"מ דלוקין אחלב נבלה וטרפה דלא כהפמ"ג יו"ד סי'

פ"א סק"א ואחלב טמאה אין לוקין א"כ נבלה הוה איסור כולל ומשו"ה נקט הש"ס פרה שמתה ודו"ק היטב:

ברש"י ד"ה ולוי אמר אפי' לאכילה וכו' וחייב שתים אחת משום נבלה ואחת משום בהמה טמאה עכ"ל, ביאור דבריו הוא דעל כזית שלם של טמאה שנתנבלה חייב שתים. אבל ודאי על צירוף חצי זית מנבלת בהמה טמאה וחצי זית מנבלת בהמה טהורה פשוט דאינו חייב אלא אחת דנבלה לבד, דעל החצי זית של נבלת בהמה טהורה ודאי שאינו יכול להתחייב משום איסור בהמה טמאה ולא תוכל א"כ להצטרף להחצי זית של נבלת בהמה הטמאה, ולא דמי להא דלקמן (דף י"ז ע"ב) ברש"י ד"ה אבל לענין אכילה וכו' דאי הוה חצי זית מזה וחצי זית מזה מצטרפין זע"ז לחייב עליו משום נותר ומשום פיגול עכ"ל, דהתם שאני דבקדשים היתר מצטרף לאיסור כידוע ועיי"ש מש"כ בחידושנו בזה ובספרי תקנת השבים דברתי בזה ע"ד הפלפול אבל הפשוט הוא כמו שכתבתי כאן:

שם ד"ה אמר לך רב אסי וכו' והא דקתני ברישא מיתת פרה וחיי גמל אין מצטרפין היינו נבלה ואבר מה"ח וכו' והא דקתני סיפא חצי זית מפרה בחייה וכו' התם ליכא איסור נבלה עכ"ל וכן הוא ברגמ"ה, הנה דבריהם תמוהין והנכון להגיה את הלשון כהרב חק נתן וז"ל, והא דקתני ברישא מיתת פרה וחיי גמל אין מצטרפין היינו נבלה דטהורה ואבר מה"ח דבהמה טמאה דלא אתי איסור נבלה וחייל אאיסור אבר מה"ח ומצטרף. והא דקתני סיפא חצי זית מפרה בחייה וכו' התם נמי לא אתי איסור נבלה דבהמה טמאה ומצטרף עם איסור דאבר מה"ח דבהמה טהורה, וכונת המפרש ורגמ"ה היא להקשות כיון דהאי תנא סבר איסור חל על איסור א"כ אמאי קאמר ברישא מיתת פרה וכו' אין מצטרפין וכן בסיפא, ומתרץ דאין מצטרף איסור נבלה דבהמה טהורה עם איסור אבר מה"ח דבהמה טמאה משום דהוו שתי שמות אבל אין ה"נ דאם היו שניהן מתים מצטרפין דאיסור נבלה חל על איסור טמאה עכ"ל, וכ"כ הצ"ק, אבל הבה"ז כתב דדברי רש"י לאו לתנא דברייתא קאמר לה דלא מתיישב, אלא אליבא דרב אסי עצמו דס"ל דאפי' מת גם הגמל אינו מצטרף עם מיתת פרה, דבגמל ליכא איסור נבלה אלא טמאה ואבר מה"ח ובחייותן מצטרפין, וכן בסיפא דמיתת גמל וחיי פרה ס"ל דאין מצטרפין אפי' במיתת פרה מטעם הנ"ל עכ"ל, ועיין לקמן (דף י"ז ע"ב וי"ח ע"א) לענין ערלה וכלאי הכרם ולענין פיגול ונותר, אולם התוס' שלפנינו סוף פ"ק דמכילתין קשה להולמה דז"ל התוספתא כחצי זית מבהמה טהורה בחייה וכחצי זית במיתתה הרי אלו מצטרפין, כחצי זית מבהמה טמאה בחייה וכחצי זית במיתתה אין מצטרפין, כחצי זית מבהמה טהורה וכחצי זית מבהמה טמאה בין בחייהן בין במיתתן אין מצטרפין עכ"ל

התוספתא, ותמוה דאי ס"ל להאי תנא איסור תע"א משו"ה ברישא מצטרפין א"כ אמאי בסיפא אין מצטרפין, ואפי' תימא דיש ט"ס בסיפא אכתי קשה במיצעותא אמאי אין מצטרפין וקשה להגיה הרבה תוספתא מפורשת וצ"ע, ומצאתי בקרן אורה שכתב וז"ל מדקאמר מיתת פרה וחיי גמל אין מצטרפין משמע הא מיתת פרה וחיי פרה מצטרפין אף דשני לאווין הן אבמה"ח ונבלה והוה מכאן ראיה להרמב"ם דנבלה וטרפה מצטרפין זע"ז, וה"נ לריו"ח דבשר מה"ח אסור משום בשר בשדה טרפה ל"ת משו"ה מצטרף עם נבלה, אלא דלפ"ז קשה אמאי לא יצטרף נמי מיתת פרה וחיי גמל דבשר מה"ח דגמל נמי אסור משום בשר מה"ח, ואפשר לומר דכיון דעיקר דין טרפה ליתא בטמאה כדאיתא בזבחים פרק חטאת העוף יצא עוף טמא שאין במינו טרפה וע"כ דלא קאי קרא דבשר בשדה טרפה אטמאה כלל, ממילא גם בשר מה"ח דטמאה לא אסירא מכח קרא דבשר בשדה טרפה, רק מקרא דאך בשר בנפשו דמו ל"ת כמו שכתוב לענין בני נח, ומשו"ה אין מצטרפין נבלה דטהורה עם בשר מה"ח דטמאה, ובזה א"ש התוספתא דמכילתין ספ"א דאיתא שם חצי זית פרה בחייה וח"ז במיתתה מצטרפין, חצי זית גמל בחייה וח"ז במיתתה אין מצטרפין, וע"כ הא דאין מצטרפין היינו לחיובי משום בשר מה"ח או משום נבלה דמשום איסור טמאה פשיטא דמצטרפין ואמאי לא מצטרפי לענין איסור נבלה כמו בפרה, אלא ע"כ דבשר מה"ח טמאה הוא מבשר בנפשו לא מבשר בשדה ע"כ לא מצטרפי, אלא דלפ"ז קשה אמאי מצטרפין פרה וגמל בחייהן, כיון דב' לאווין הם בשר בנפשו דמו ובשר בשדה טרפה, לכן נראה דמיתת פרה וחיי גמל לאו דוקא דה"ה מיתת פרה וחיי פרה לא מצטרפי, דנבלה וטרפה לא מצטרפי אהדדי ובתוספתא שם יש הרבה ט"ס בלא"ה, אבל מה אעשה שהרמב"ם כתב מפורש שמצטרפין נבלה וטרפה וכן נבלה ובשר מה"ח עכ"ל הרב קרן אורה, וכבר כתבתי שבירושלמי יש פלוגתא בין ריו"ח ור"ל אי חל איסור נבלה אטרפה ויש שם שתי גירסאות, וכנראה הרמב"ם אין מקורו מירושלמי זה שהרי כתב הטעם דטרפה תחילת נבלה היא וצ"ע בכ"ז ודו"ק:

בתוס' ד"ה אמר רב לא שנו וכו' ולוי א"ל אע"ג דבעלמא אין אחע"א הכא מודה דאיסור חע"א דגלי קרא בנבלה וכו' התורה אמרה יבוא איסור נבלה ויחול על איסור חלב וה"ה דחייל נמי איסור נבלה אטמא עכ"ל, דבריהם תמוהין דמה ענין נבלה אטמאה לנבלה על חלב, נבלה אחלב ו"ל איסור כולל דמיגו דחל איסור נבלה אבשר חל נמי אחלב [או גם איסור מוסיף עיין תוס' יבמות (דף ל"ג ע"ב ד"ה אמר ובזבחים דף ע' ד"ה יבוא איסור נבלה)] אבל על טמאה הוה רק איסור חמור על קל דנבלה מטמאה כמש"כ התוס' ביבמות שם א"כ דמיון התוס' אינו עולה יפה לכאורה, וראיתי שכבר עמד ע"ז השעה"מ

פי"ז מה' איסורי ביאה ה"ח והקשה עוד יותר וז"ל וגם מש"כ דלוי ס"ל דאיסור נבלה חל אאיסור טמאה צ"ע, דהרי בחולין (דף ק' ע"ב) ס"ל לר"י דאין איסור נבלה חל על טמאה ומוכחינן מינה דס"ל אין אחע"א וזהו היפך ממש"כ התוס' כאן,, וא"כ אדמותבינן הכא במעילה לרב ולרב אסא מברייתא דאכל חצי זית פרה וכו' אמאי לא מותבינן ללוי מהך ברייתא ויהיה סייעתא מינה לרב, וכבר ראיתי שהקשה כן המהרש"ל ביש"ש מההיא דפרק אלו הן הלוקין ותירוצו דחוק והרב חידושי הלכות כתב שנעלם ממנו דברי התוס' שם פרק אלו הן הלוקין (דף ט"ז) שכתבו וז"ל אבל קשה איך יצטרף אותו שלם לכזית הרי אין איסור נבלה חל וכו' ותירצו דהכא אתיא כמ"ד אחע"א ע"ש, ולא ידעתי איך נתיישבה דעתו בזה שהרי עליה אנו דנין למאן דס"ל איסור נבלה חל על איסור טמאה תקשה לו מהך ברייתא, וגם הרב המגיד ז"ל פ"ד מה' מאא"ס ה"ב הקשה קושית המהרש"ל ז"ל והניחה בצ"ע, ולדידי יש ליישב דברי התוס' ז"ל למ"ד בעלמא אחע"א בכולל ומוסיף ודאי דלית לן למימר דאיסור נבלה חל על איסור טמאה מדגלי קרא דחייל אחלב, דאיכא למימר נבלה אחלב שאני דאיכא איסור כולל או מוסיף אבל על טמאה דליכא לא כולל ולא מוסיף ה"נ דלא חייל, אלא מאי דפליגי רב ולוי הוא רק למאן דלית ליה אחע"א כלל אפי' בכולל ומוסיף דרב ס"ל דדוקא גבי חלב גלי קרא אבל על טמאה לא חייל דמאי דגלי גלי, ולוי ס"ל דכי היכא דגלי קרא דנבלה חל על חלב אע"ג דבעלמא לא חייל ה"נ לגבי טמאה, ומשו"ה מותבינן מינה לרב מההיא ברייתא דבשלמא ללוי איכא למימר דהך ברייתא לית לה אחע"א כלל ומשו"ה חייל, ומשו"ה מהך ברייתא דר"י לא תקשה לן ללוי דאיכא למימר דר"י ס"ל דאיסור חע"א בכולל או מוסיף משו"ה לא ילפינן מדגלי קרא גבי חלב ודו"ק כי נכון הוא, אך אכתי קשה מההיא דפרק כל הבשר שהביא הרב המגיד ז"ל וז"ל ומתבאר נמי ממשנה דפרק כה"ב במה שאמר ריוה"ג את שאסור משום נבלה אסור לבשל בחלב ואין בהמה טמאה וחיה בכלל זה, הרי דריוה"ג ס"ל דאין איסור נבלה חל על טמאה, אף דריוה"ג לית ליה איסור חל על איסור אף בכולל אלא באיסור חמור על הקל כדאיתא בפרק גיד הנשה וא"כ לא חל נבלה אחלב רק מגזה"כ, וא"כ נימא דכמו דהתורה אמרה דיחול נבלה אחלב יחול נמי על טמאה, אולם לפ"מ שכתבתי דאיסור נבלה על חלב הוה איסור מוסיף כמש"כ התוס' בפרק גיד הנשה י"ל דאף דריוה"ג איסור כולל לית ליה מ"מ איסור מוסיף אית ליה, וא"כ שוב לא ילפינן מקרא דגלי דנבלה חל על חלב דה"נ חל על טמאה, דשאני אחלב דאיסור מוסיף הוא גביה, ועוד דהמעיין במשנה דפרק כל הבשר יראה דלא בא מבואר דריוה"ג ס"ל דאין איסור נבלה חל על

איסור טמאה כמש"כ הרב המגיד ז"ל ודו"ק עכ"ל השעה"מ שם והעתקתי לשונו מפני שדבריו נכונים מאוד:

ובנו"ב מהדו"ת חאו"ח סי' קכ"א בהג"ה מבן המחבר הקשה נמי על התוס' כאן ובמכות (דף ט"ז ע"ב) ד"ה ריסק מהא דחולין (דף ק' ע"ב) דאר"י דאין איסור נבלה חל על איסור דעוף טמא והזכיר גם המהרש"ל והמהרש"א שם ולא ראה שכבר הקדימו השעה"מ בכל זה, אך הוא תירץ באופן אחר דכיון דחידוש זה דנבלה חל על שאר איסור גלי לן קרא באיסור חלב דחל עליו נבלה, א"כ נהי דילפינן מינה דנבלה חל על שאר איסור אבל מ"מ הוא רק בבהמה דקרא גבה איירי דהא איסור חלב אינו נוהג אלא בבהמה, אבל בעוף דלא איירי ביה קרא דהא חלב אינו נוהג בעוף הדרינן לכללא דאין אחע"א, וראיה לזה מזבחים (דף ע' ע"ב) דדרשינן מהאי קרא דחלב נבלה של חיה מטמא מדכתיב ואכול לא תאכלהו מי שחלבו אסור ובשרו מותר יצא חיה שחלבה ובשרה מותר ע"ש בגמ' וברש"י (דף ע"א ע"א) ד"ה ועוד וה"ה דממעטינן מהאי קרא דאיסור נבלה אינו חל על שאר איסורין גבי עוף הואיל דחלבו מותר, ואין להקשות א"כ איך אמרינן במכות שם בריסק ט' נמלים דחייב משום נבלה ואיך חל נבלה אשרץ הא גם בשרץ ליכא איסור חלב כמו בעוף, י"ל דבשרץ חייב משום נבלה הואיל והתורה קראו נבלה דכתיב או בנבלת שרץ כמש"כ המהרש"ל שם עכ"ד, והרש"ש כאן תירץ דעוף שאני שהותרה לכהנים במליקה עיין יבמות (דף ל"ג ע"ב) בתוס' ד"ה אר"י עכ"ד, ודבריהם אולי נכונים אבל עדיין צריכין אנו לתירוץ השעה"מ מפני הקושיא דדילמא שאני נבלה אחלב דהוה כולל או מוסיף משו"ה שפיר חל, אבל על טמאה דליכא לא כולל ולא מוסיף י"ל דלא חל אבל לדברי השעה"מ ניחא הכל ודו"ק ועיין בשמ"ק בכריתות דף י"ד ע"א אות א' הנדפס בסוף המס' מש"כ בענין זה:

ובספר מלבושי יו"ט מהגאון ר' יו"ט ליפמאן וצ"ל חלק ב' בקונטרס קו"ח סי' ד' הביא הירושלמי דנזיר פ"ו ה"א, דאיתא שם בטרפה שנתנבלה אם חייב שתים או לא פליגי בזה ריו"ח ור"ל ויש שם מחלוקת בהגירסא בין הפ"מ והק"ע, הקרבן עדה גורס ריו"ח מחייב אחת דאזיל לשיטתיה דס"ל שם בירושלמי דילפינן טרפה מריבויא דכל נבלה א"כ ליכא עליהם אלא לאו אחד, ור"ל ס"ל דילפינן טרפה מבשר בשדה טרפה ל"ת לכך ס"ל דחייב שתים, ולפ"ז לש"ס דילן דגם ריו"ח יליף טרפה מבשר בשדה טרפה א"כ לכו"ע חייב שתים, והפ"מ גרים דריו"ח מחייב שתים אף דלהירושלמי לריו"ח ילפינן טרפה מכל נבלה מ"מ חייב שתים, ור"ל ס"ל דכיון דנעשית נבלה אח"כ יצאה מכלל טרפה כדאסיק אדעתייהו דתוס' בחולין ועל הירושלמי תשאר הקושיא איך חל נבלה

אטרפה, והש"ק שם נתקשה בזה ותירץ ע"פ דברי התוס' במעילה כאן דכיון דגלי קרא דנבלה חל אחלב ה"ה אשארי איסורין, אבל לדברי השעה"מ הנ"ל יש מקום לומר דריו"ח ור"ל יסברו דאין איסור חל על איסור גם באיסור כולל ומוסיף דוק ותשכח וע"ש ברידב"ז ודו"ק ועיין בהגהות מצפה איתן בכריתות (דף י"ד) ע"ש:

וכשאני לעצמי אפשר לומר דהתוס' כאן ובמכות ס"ל כמש"כ התוס' בזבחים (דף ע' ע"א) דטומאה דנבלה איסור מוסיף איקרי, ע"ש בד"ה חד למעוטי עוף טמא דהא דלא נפקא ליה לר"מ מהיכא דנפ"ל לר"י משום דר"מ לטעמיה דאית ליה אחע"א, ולכאורה דבריהן תמוהין כמש"כ השעה"מ פ"ד מה' מאא"ס וז"ל, והדבר תמוה דאי ס"ל לר"מ אחע"א א"כ איך ממעטינן לר"מ מטרפה למעוטי שאין במינו טרפה, הא כיון דס"ל אחע"א ממילא חל איסור טרפה על איסור בהמה טמאה ויש במינו טרפה מיקרי, ויותר תמוה דבהדיא איתא בכריתות (דף י"ד) דר"מ איסור חל על איסור לית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף אית ליה ע"ש והטעם המלך שם הוסיף להביא מכריתות (דף י"ח) דאמרינן שם והא לית ליה לר"מ אחע"א, וכתב רש"י וז"ל דהא לא בעינן לאוקמי לעיל אלא באיסור כולל ובאיסור מוסיף ג"כ, ולכאורה קשה באמת מנ"ל להש"ס דר"מ לית ליה אחע"א, אך מוכח הדבר מר"מ דנפקא ליה מטרפה לאפוקי עוף טמא שאין במינו טרפה וע"כ דלית ליה אחע"א, וא"כ תמוהין מאוד דברי התוס' בזבחים כאמור, וע"כ לומר דהתוס' שם ס"ל דאף דר"מ נמי ס"ל דאין אחע"א ומשו"ה אין איסור טרפה חל על עוף טמא אבל נבלה דמטמאה הו"ל לר"מ כאיסור מוסיף, דאע"ג דטומאה הוא ענין אחר אע"פ כן חל משום טומאה כיון דגם הטומאה בא משום שם נבלה עכ"פ, ובזה יהיה מדויק לשון התוס' שכתבו דר"מ לטעמיה דאית ליה אחע"א, ותמוה דאיה מצאו מפורש דס"ל לר"מ כן שכתבו דאזיל לטעמיה, אבל לדברינו דכונת התוס' על איסור מוסיף שפיר כתבו דאזיל לטעמיה בכריתות שם. ובזה יתיישב נמי הא דכתבו התוס' בזבחים שם בד"ה יבוא איסור נבלה וכו' תימה למ"ד איסור מוסיף למ"ל קרא וכ"ת מהכא יליף בעלמא וכו', והקשה בשו"ת רע"א סי' ק"ע דמשמע דהוה איסור מוסיף מה שניתוסף איסור לגבוה, וא"כ קשה הא אצטריך לבעל מום דלא הוה איסור מוסיף דלא נתוסף איסור לגבוה, אבל לפ"מ שכתבנו דהתוס' שם ס"ל דטומאה הוה איסור מוסיף לר"מ א"כ א"ש גם בבעל מום. וא"כ שפיר כתבו התוס' כאן ובמכות שם אליבא דלוי דאיהו ג"כ ס"ל כשיטת התוס' בזבחים אליבא דר"מ דטומאת נבלה הו"ל איסור מוסיף ומשו"ה וחל אטמאה, ורב לא ס"ל כן דס"ל דאף לר"מ טומאה לא הוה איסור מוסיף כמש"כ רבים טעמים אחרים בשיטת ר"מ שם ולהכי ס"ל דלא חל, ובזה יש ליישב גם הירושלמי דנזיר הנ"ל ודו"ק:

באו"ד וא"ת ומ"ט וכו' והא קתני במתניתין כל ששיעורו וטומאתו שוה מצטרפין וכו', וכל הנבלות טומאתו ושיעורו שוה, וי"ל דלא קאמר דמצטרפין אלא בשרצים שאין חלוקין לענין אכילה אבל טמאה וטהורה דחלוקין לענין אכילה בהא לא קאמר דמצטרפי עכ"ל, ועדיין חסר תבלין דלכאורה כיון דשוין לטומאה מה איכפת לן דאינם שוין לענין אכילה, ולולא דבריהם אפשר לומר דלענין טומאה נמי לא מצטרפי אלא טהורין או טמאין דמחד קרא שמעינן להו אבל טהורין וטמאין כיון דמתרי קראי ידעינן לטומאתן לא מצטרפי, אבל יש להקשות לדברי התוס' דר' יהושע לא מיירי אלא בהנהו דשוו לענין איסור אכילה א"כ למ"ל לומר דשרץ ונבלה אין מצטרפין משום דאין טומאתן ושיעורן שוה תיפוק ליה דלא שוו לענין אכילה, וכן אם נימא כמש"כ לעיל דכל דאפקינן מתרי קראי לא מצטרפי נמי קשה דהרי שרץ ונבלה מתרי קראי אפי' אי הוה טומאתן ושיעורן שוה לא מצטרפי דמתרי קראי נפקי, וע"כ אנו צריכין לדחוקי ולומר לפ"ז דר' יהושע לאו טעמא קאמר אלא סימנא בעלמא ודוחק גדול הוא, ועיין ביומא (דף פ"א ע"א) מאן תנא אר"ח במחלוקת שנוייה ור' יהושע היא ודו"ק, וכתב עוד הרב קרן אורה דמכאן יש להקשות על שיטת רש"י בחולין (דף קכ"ד) דשני חצאי זתים לא מצטרפי לענין טומאה אלא במרודד היינו ע"י חוט של בשר המצרפן, א"כ קשה הא דתנן הכא. כל הנבלות מצטרפות ומוקי לה לענין טומאה, ואמאי מצטרפי כיון דא"א לחברן רק ע"י חיבורי אדם וחיבורי אדם לאו חיבור הוא לא למגע ולא למשא, אבל לשיטת הרמב"ם פ"א מה' אבות הטומאה דמרודד לאו ע"י חוט בשר הוא אלא ע"י אדם א"ש, ועיין בכ"מ שם ואין זה אלא הערה בעלמא עכ"ל הקרן אורה, והאמת כדבריו שהיא רק הערה נכונה אבל לקושטא דמילתא יש לתרץ זה בכמה גוונא, חדא דבעיקר דין דחיבורי אדם מחלוקת תנאים יש בזה ע"ש בחולין, ועוד דבנדבקו יחד לגוש אחד ע"י בישול מעצמן הוה חיבור. עיין ברמב"ם פ"ו מה' טומאת אוכלין הט"ו ועוד י"ל בכמה גוונא:

ד"ה מיתיבי מיתת פרה וכו' ומ"מ קשיא היכי קדחי הא חיי שניהם מצטרפין הא אמרינן וכו' דאף באבר שלם אם חלקו מבחוץ אינו עובר עליו וכו' וכ"ט כזית משני וכו' עכ"ל, והקשה על דבריהם הצ"ק דדילמא רב כר' אלעזר שם ס"ל דאפי' חלקו מבחוץ חייב ונשאר בצ"ע, ותירץ הקרן אורה דעכ"פ שני חצאי זתים משני גופין גם לר"א לא מצטרפין, וכתב עוד דקשה על דבריהם דאמאי מדמי איסור לטומאה דריו"ח ור"ל לענין איסור פליגי משום דחידוש הוא דחייב על בשר גידין ועצמות אבל לענין טומאה דלאו חידוש הוא מנ"ל דפליגי בזה, אם לא דנימא דאבר מה"ח דבהמה שוה לאבר מן המת לענין טומאה וכמו דבאבר מן המת אם נחלק לשנים טהור ה"נ באבר מן הבהמה כמו דבכמה

דברים שוין אבר מן הנבלה לאבר מן המת, אבל עכ"פ אין זה שייך לפלוגתא דריו"ח ור"ל, עוד יש לדקדק דאי נימא דלטומאה איירינן א"כ מאי קאמר הא מני ר' יהודא היא דאמר אבר מה"ח נוהג בטמאה, הרי הכל מודים דאבר מה"ח מטמא אפי' בטמאה, אך באמת הא לא קשיא דלרבנן כיון דלא שוו שיעורן לענין אכילה לענין טומאה נמי לא מצטרפי ודו"ק בכל זה היטב:

באו"ד וי"ל דאה"נ דפריך אפי' לרב עכ"ל, פי' דבאמת לענין אכילה מיירי הברייתא ומ"מ ודאי הא דדייק הא חיי שניהן מצטרפין ע"כ מיירי בבשר מה"ח וכר' יהודא, ויש להבין לריו"ח דאמר בפרק גיד הנשה דבשר מה"ח ילפינן מבשר בשדה טרפה מנ"ל דר' יהודא ס"ל דבשר מה"ח נוהג בטמאה, כיון דטרפה אינו נוהג בטמאה כמש"כ לעיל ברש"י ד"ה אמר לך ע"ש, ואבר מה"ח בטמאה ילפינן מקרא דלא תאכל הנפש, אך י"ל דהא מסקינן שם דטעמא דר"י לאו מקרא הוא אלא מסברא דאיסור מה"ח הוא איסור חמור דנוהג בב"נ, ומשו"ה חייל נמי אטמאה וכיון דבשר מה"ח נוהג נמי בב"נ ה"נ נוהג בטמאה, וכמש"כ הרמב"ם בה' מלכים וע"ש מה שהקשה עליו הכ"מ ומה שתירץ שם הלחם משנה ולפי מש"כ מכאן נמי דברי הרמב"ם מוכרחין וכמש"כ הלח"מ דקרא בשר בנפשו משמע נמי בשר מה"ח, והקשה הקרן אורה דא"כ לא מצינו אזהרה לב"נ באבר מה"ח כיון דקרא בשר בנפשו בבשר מה"ח מיירי מנ"ל דהוזהרו ב"נ על אבר שיש בו גם גידין ועצמות, ואע"ג דב"נ אמשהו חייב דלא נתנו שיעורין לב"נ וא"כ ממילא חייבין גם על אבר מה"ת דגם באבר עכ"פ משהו בשר איכא, עכ"פ אזהרה מיוחדת לאבר מה"ח ליכא בב"נ ובכמה דוכתי איתא דב"נ מוזהר על אבר מה"ח, וכן מוכח מדברי ר"י דב"נ מוזהר על אבר מה"ח בפני עצמו דהא קאמר דנוהג בטמאה הואיל ונוהג בב"נ. ואם נימא דאינו נוהג בב"נ רק משום בשר מה"ח שיש בו א"כ מנ"ל דאיסור אבר מה"ח חייל אטמאה כיון דלא מצינו איסורו בבן נח, וצריכין אנו לדחוקי דאבר. ובשר תרווייהו ילפינן מבשר בנפשו ואכל חד לחודיה קאי קרא. וכן למאן דיליף מאכול תאכל, ואע"ג דלא אצטריך אזהרה לב"נ באבר מה"ח בפ"ע כיון דכבר הוזהרו על בשר מה"ח וכן הקשה השאגת אריה, י"ל דנפ"מ אם אכל הב"נ הבשר בשוגג כמבואר ברמב"ם שם אם אכל אח"כ הגידין ועצמות נענש עליהן משום אבר מה"ח עכ"ל:

באו"ד ועוד אומר מושי"ח דלפי הלשון דלא פליג אדרב, רב ורא"ס הכל אחד ורא"ס משמיה דרב קאמר שהוא היה תלמידו עכ"ל, לכאורה מוכרח תירוצם הראשון בב"מ (דף צ"ז ע"ב ודף קט"ז) לימא תיהוי תיובתא דרב נחמן והרי הקושיא היא גם לר"י ע"ש, ומוכח כתירוץ התוס' הראשון דכאן, ולתירוץ השני בשם מושי"ח ע"כ לומר דשם בב"מ

היה גירסא לפניהם באמת לימא תיהוי תיובתא דרב נחמן וריו"ח בהדיא, וכן משמע בתוס' כתובות (דף מ"ב ע"ב) ובשבועות (דף מ"ז ע"א) ודו"ק:

ד"ה ור"י היא וכו' וה"ה לבשר מה"ח וכו' עכ"ל, פי' דקשה להם מאי קאמר ומני ר"י היא ומה בכך הא מ"מ אינו חייב משום אבר מה"ח דהא אפי' נחלק לשנים אינו חייב ומכ"ש כזית מב' אברים כמה שכתבו לעיל, וע"ז כתבו פי' וה"ה לבשר מה"ח ובבשר מה"ח לא שייך נחלק לשנים, והרב מתן בסתר הקשה דדילמא ר"י כסברת ר"א דהתם ס"ל דאם נחלק לשנים אף באבר חייב וכקושית הצ"ק בתוס' הקודם, ותירץ דכיון דהלכה כריו"ח כמש"פ הרמב"ם מסתמא ס"ל לאינך נמי כריו"ח ועיין מש"כ לעיל מהקרן אורה, ולהלכה הרמב"ם בפ"ד ממאא"ס הי"ז פוסק כרב דנבלה עם טמאה אין מצטרפין והראב"ד פוסק כלוי ועיין בכ"מ ובלח"מ שם וק"ל ומבואר כאן דלמ"ד דאין אמה"ח נוהג בטמאה גם איסור בשר מן החי אינו נוהג בטמאה, וזהו דלא כהרב ראש יוסף בחולין (דף ק"ב) שכתב דבמה"ח נוהג אף בטמאה ע"ש והכא מוכח דלמ"ד דאין אמה"ח נוהג בטמאין ה"ה במה"ח:

דף טז:

אמר רב יהודא א"ר שמונה שרצים לוקין עליהן בכזית מ"ט אכילה כתיב בהו והא תני ריב"ח קמיה דריו"ח וכו' מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה וקלסיה ר"י וקשיא לדרב, לא קשיא כאן במיתתן כאן בחייהן [נ"ל דאולי צ"ל אמר רב יוסף לא קשיא וק"ל] א"ל אביי והא רב אמתניתין קאי ומתניתין כל השרצים קתני אפי' במיתתן א"ל רב יוסף ההיא דיוקא דילך הוא רב שמעתתא בעלמא קאמר עכלהג"מ, והלשון דיוקא דילך הוא ראוי להמתיקו, ומצאתי להגאון ר' יהושע אייזיק מסלאנים זצ"ל שכתב בזה ע"ד החידוד ואביא דבריו כאן עם שהמה דרך דרושיי, דהנה במאי דקאמר הש"ס פתח הכתוב באכילה פירש"י דהאי דכתיב ולא תשקצו את נפשותיכם היינו באכילה דכי אכיל להו משקץ נפשיה וכ"כ התוס' דבאכילה מטמא את הנפש, ולכן כמו דטומאתן בכעדשה אף אכילתן בכעדשה דגם הנפש מטמא בכעדשה, ולכאורה קשה איך מטמא את הנפש הא הוה טומאת בית הסתרים שאינו מטמא, אך י"ל דהנה הא דביה"ס הוא כדאיתא בנדה (דף מ"ג) מה ידיו מאבראי אף כל מאבראי ולפי' התוס' שם הוא משום דנגיעה משמע מאבראי, וא"כ זהו דוקא במה שמטמא במגע אבל הנפש שהוא רוחני ולא שייך גביה נגיעה כלל א"כ מטמא בביה"ס נמי, ועוד דלשיטת רש"י בחולין (דף ע"א) אם בלע שתי טבעות לא שייך בהו טומאת ביה"ס דהרי הם כמונחים בתיבה, וא"כ שפיר תוכל טומאת שרצים לטמא את הנפש, אבל אי הוה נקראת טומאה בלועה לא

הוה מטמאה כלל גם את הנפש דהרי טומאה בלועה טהורה אפי' מלטמא במשא כגון בנבלה דכאן דליתא דמי א"כ גם להנפש אינה מטמאה, וזהו שאמר רב יוסף לאביי ההוא דיוקא דילך הוא דאיתא בנדה (דף מ"ב) איבעיא להו מקום נבלת עוף טהור בלוע הוא או בית הסתרים הוא, למאי נפ"מ כגון שתחב לו חבירו כזית נבלה לתוך פיו דאי אמרת ביה"ס הוא נהי דבמגע לא מטמא במשא מטמא, אביי אמר בלוע הוה רבא אמר ביה"ס הוה, וא"כ כיון דאביי ס"ל דמקום נבלת עוף טהור בלוע הוה ע"כ לשיטתיה מדייק שפיר ממתניתין דאפי' במיתתן נמי לוקין עליהן רק בכזית ולא כמו דקתני ריב"ח דכטומאתן כך אכילתן שיטמא להנפש בכעדשה כדין טומאת הגוף, דכיון דטומאה בלועה היא אינו מטמא להנפש ג"כ, אבל רב יוסף ס"ל כרבא דרק ביה"ס הוה וא"כ אינו טהור רק ממגע שהוא מאבראי אבל מ"מ מטמא את הנפש דלא שייך גביה דין מגע כלל וכיון דשיעור טומאתן במיתתן בכעדשה אף אכילתן לטמא הנפש בכעדשה, וזהו דקאמר ר"י לאביי ההוא דיוקא דילך הוא כלומר לשיטתך אבל לשיטתי אין זה דיוק:

ובזה יתבאר ג"כ הא דלקמן (דף י"ז ע"א) ששאלו ברומי לרשב"י מנין לדם השרץ שהוא טמא א"ל דאמר קרא וזה לכם הטמא, ויש להבין למה שאלו אותו אז רק שאלה הזאת, אכן י"ל דהענין הוא דהנה מבואר שם דרשב"י היה סובר דהנס ברומי יבוא ע"י מלאך וכשבא ע"י בן תמליון בכה ע"ש, וכתבנו שם דהא דלא בכה גם ר"א בר' יוסי שהלך עמו משום דאיהו סובר דהמלאך אינו יכול להתגלות ברומי משום טומאת ארץ העמים, וע"כ לומר דרשב"י ס"ל דלא שייך במלאך שהוא דבר רוחני ענין טומאה [וע"ש שכתבתי בשיטת רשב"י דרך אחר] ואולם מהא דאריו"ח וריב"ח כאן דשרצים כשיעור טומאתן כך שיעור אכילתן בכעדשה משום שמטמא להנפש כמו שנתבאר מבואר מזה דדבר רוחני נמי מקבל טומאה, רק שהגמ' מקשה ע"ז מהא דאמר רב אכילת שרצים לוקין עליהן בכזית דאכילה כתיב בהו, והנה אי הוה אמרינן דדם שרצים אינו מטמא כלל הוה ניחא הא דכתיב גבי שרצים אכילה ומשמע אפי' במובדלין, דאפשר דקאי על דם השרצים דכיון דהדם אינו מטמא משו"ה שיעור אכילתן בכזית, והכי משמע בירושלמי נזיר (פ"ו ה"א) ר"א בשם ריב"ח טעמיה דר' יוסי ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף והלא אין לך מטמא אלא שמונה שרצים בלבד אלא כשיעור טומאתן כך שיעור אכילתן בכזית בין לדם בין לבשר, דדם השרץ כבשרו הוא וכתיב בה לא תאכלום כי שקץ הם, והא דקאמר אכילתן בכזית בין לדם בין לבשר דאי לאו הכי הוה אמינא הא דכתיב לא תאכלו וסתם אכילה בכזית הוא לדם השרץ, וכדאיתא בירושלמי יומא (פ"ח ה"ג) מנין ששתיה בכלל אכילה ריו"ח שמע מהדא כל נפש מכם לא תאכל דם מה אנן קיימינן בדם שקרש

אינו לא אוכל ולא משקה אלא כי אנן קיימינן בדם כמו שהוא והתורה קרא אותה אכילה עכ"ל, וא"כ אפשר דהאי אכילה הוא לענין דם השרץ דלא מטמא כלל וע"כ שיעוריה בכזית אבל בשר השרץ דמטמא אפשר דשיעורו בכעדשה, אבל אם דם השרץ נמי טמא בכעדשה א"כ מוכח מלשון אכילה דכתב קרא דאכילת כזית דוקא בעינן אף בשרצים., וע"ז קאמר בירושלמי היתיב ר"ח הרי שמונה שרצים מטמאין בכעדשה ואכילתן בכזית בין לדם בין לבשר ודו"ק, וע"כ שאל ר' מתיא בן חרש את רשב"י מנין לדם שרצים שהוא טמא דאם דם שרצים היה טהור הוה ניחא. דהא דכתיב לשון אכילה בשרצים הוא משום דם ולא קאי על הבשר ובשר השרץ אכילתו בכעדשה כטומאתו והיה מוכרח שהנפש אע"ג שהיא רוחנית נמי יש בה בחינת טומאה, וכיון דשמונה שרצים טומאתן במגע בכעדשה ע"כ מטמא הנפש ג"כ בכעדשה, וא"כ גם מלאך רוחני אינו יכול לבא בארץ העמים שהוא טמא, אבל אם הדם מטמא א"כ הא דכתיב אכילה ובעינן כזית הוא בין בדם ובין בבשר, דאין שיעור אכילה כשיעור טומאה ואין הוכחה שהנפש מקבל טומאה וא"כ אפשר שגם מלאך רוחני אינו מקבל טומאה ושפיר בכה רשב"י, וע"כ א"ל רשב"י דכתיב וזה לכם הטמא וע"ז א"ל תלמידיו חכים ליה כר יוחאי, והוא דר"ש אית ליה בשבועות (דף כ"א ובמכות פ"ג) דכל שהוא למלקות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן ולדידיה סתם אכילה בכ"ש, עיין שו"ת ר"ע איגר סי' קנ"ד, וא"כ ממילא לא קשה מהא דכתיב אכילה וע"כ כתיב ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא. דאם יש בו שיעור כעדשה מטמא נמי אבל על הלאו הוא עובר בכל שהוא גם בפחות מכעדשה, אבל לרבנן דר"ש דשיעור אכילה בכזית וא"כ אם שיעור אכילתן כטומאתן בכעדשה אמאי כתיב אכילה, ולהכי משני הש"ס כאן בחייהן כאן במיתתן דבמיתתן מטמאין בכעדשה ומשו"ה שיעור אכילתן אז נמי בכעדשה, וא"כ מוכח שיש שייכות טומאת הנפש אע"ג שהוא רוחני וכן י"ל ענין טומאה גם גבי מלאך רוחני ולכן א"א היה למלאך לבוא לרומי משום ארץ העמים ודו"ק:

ונפלפל מעט בעיקרי הסוגיא דהנה בזבחים דף ק"ו ע"ב אמר אביי קו"ח ומה במקום שלא ענש הזהיר מקום שענש אינו דין שהזהיר, א"ל רבינא לאביי א"כ לא יאמר לאו בחלב ותיתי קו"ח מנבלה מה נבלה שלא ענש הזהיר חלב שענש אינו דין שהזהיר, אתא לקמיה דרבא א"ל מנבלה לא אתיא דאיכא למפרך מה לנבלה שכן מטמא משרצים טמאין מה לשרצים טמאין שמטמאין משרצים טהורין מה לשרצים טהורין שאיסורן במשהו, ופירש"י לאכילה בכעדשה כדתניא במעילה וכו' כשיעור טומאתן של שרצים טמאין שיעור אכילתן של כל השרצים דהא כולהו כייל להו בהאי קרא ובכל אשר תרמוש

האדמה וכו' עכ"ל, ותמהו התוס' וכתבו וז"ל ואגב חורפיה לא עיין, ובהדיא מסיק התם דוקא בשרצים טמאין ולא בטהורין דאמרינן במובדלין דיבר הכתוב וכו' עכ"ל התוס' שם, ובודאי דלפירוש המפרש ורגמ"ה כאן תמיהת התוס' עצומה על רש"י שם, אבל הרי ידענו כי המפרש במעילה אינו מרש"י ז"ל אלא שהוא פירגמ"ה, וברור הדבר בלי שום ספק כלל דרש"י בזבחים מפרש סוגיא דידן במובדלין דיבר הכתוב כמו דמפרשי התוס' כאן ד"ה אמר רבא במובדלין דה"כ וכו' שז"ל במובדלין דה"כ כלומר לא הקיש הכתוב אכילה לטומאה אלא גבי שרצים דשייך בהו הבדלה כגון ח' שרצים שמובדלין מן האחרים אבל בהמה לא הוקשה אכילתה לטומאתה וכו' עכ"ל, ולשונם לקמן הוא מגומגם וכבר הגיהו בהם רבותינו המגיהים הרבה, אבל זה ברור דלפירוש התוס' כאן במובדלין דה"כ היינו דמשו"ה כל השרצים אפי' לא משמונה שרצים המטמאין איסורן בכעדשה, והרי על פי' המפרש ורגמ"ה כאן הקשו תוס' הרבה ובודאי דרש"י בזבחים שם מפרש הש"ס דכאן כפי' התוס' כאן וא"כ דברי רש"י שם נכונים וז"ב:

והנה יש להעיר למה כשהקשה רבינא לאביי בזבחים שם א"כ לא יאמר לאו בחלב ותיתי קו"ח מנבלה לא השיב לו אביי כלום, וכי אתא לקמיה דרבא א"ל מנבלה לא אתיא וכו' מה לשרצים שכן איסורן במשהו למה לא השיב לו אביי כמו שהשיב רבא, וידענא שהיא רק הערה חלושה, אבל עוד יש להבין אהא דפירש"י כסוף פרשה קדושים על הקרא דובכל אשר תרמש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא בזה"ל, אשר הבדלתי לכם לטמא לאיסור עכ"ל, ולכאורה הוא פלא דהא בגמ' כאן אמרינן דלטמא הוא טומאת שרצים ממש ולהורות דמה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה, ולמה נדחק רש"י לפרש לאיסור, עוד ראיתי פלא גדול ברש"י במכות דף ט"ז ע"ב דאיתא שם אמר אביי אכל פוטיתא לוקה ארבעה וכו' צרעה לוקה שש. וכתב רש"י שם ד"ה צרעה וכו' וז"ל אבל לא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף וגו' הכתוב בפ' קדושים תהיו אינו מן המנין דלאו בשרץ כתיב ואע"ג דכתיב ביה אשר תרמוש האדמה לשון בריות גדולות הוא ושרץ לשון קטנה ונמוכה וכו' עכ"ל. וכן הועתק דבריו אלה ברש"י שבאלפס חולין סוף פרק אלו טריפות ע"ש, והדברים מתמיהין שהם נגד הש"ס כאן במעילה דמפורש דהאי קרא בשרצים איירי ולא ראיתי גם אחר החיפוש מי שיתעורר בזה והוא פלא

לכן נלע"ד דרש"י ס"ל דאביי דהקשה כאן והא רב אמתניתין קאי ומתניתין כל השרצים קתני אפי' במיתתן לא קבל תירוץ רב יוסף דרב שמעתתא בעלמא קאמר, דהא ודאי משמע דרב קאי אמתניתין כמש"כ המפרש ורגמ"ה וא"כ באמת רב ס"ל בכל השרצים ואפי' בשמונה שרצים ובמיתתן שיעורן בכזית, דאע"ג דקלסיה ר' יוחנן לריב"ח דיפה

דרש אבל מ"מ לדינא אפשר דגם ריו"ח ס"ל כרב דהא מסתבר טעמא דרב דסתם אכילה בכזית כמש"כ התוס' כאן ד"ה וקלסיה ריו"ח וא"כ לאביי אין כאן קושיא על ריו"ח מדידיה אדידיה דאמר אין לוקין עליהם אלא בכזית דודאי דכן הוא דס"ל כרב להלכה, והש"ס כאן דמקשה מיתיבי האברים אין להם שיעור וכו' ואמר ריו"ח אין לוקין עליהם אלא בכזית הקושיא היא רק אליבא דרב יוסף דס"ל דבין רב ובין ריו"ח ס"ל דבמיתתן השיעור הוא בכעדשה, וע"ז משני רבא במובדלין דבר הכתוב. וכבר כתבנו לעיל דרש"י ס"ל כפירוש התוס' כאן דבכל השרצים שיעור אכילתן במיתתן בכעדשה הואיל ויש בשרצים מובדלין, ורק בהמות שאין בהן מובדלין שיעורן בכזית, אבל לאביי מעיקר לא קשה הך קושיא מידי, ולדידיה כל השרצים אפי' השמונה שרצים ובמיתתן שיעורן בכזית דאכילה כתיב בהו כרב:

היוצא מדברינו דלשיטת רש"י אביי ס"ל דכל השרצים בין בחייהן ובין במיתתן שיעורן בכזית דכן ס"ל לרב וגם ריו"ח אפשר דס"ל כוותיה, ולא ס"ל דרשא דריב"ח פתח הכתוב באכילה וסיים בטומאה אשר הבדלתי לכם לטמא לומר לך מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה, דכונת הכתוב אשר הבדלתי לכם לטמא לא מיירי כלל לענין טומאה אלא לענין איסור והרי מצינו כמה פעמים בתורה איסור בלשון טומאה, ולהכי פירש"י באמת בסוף פרשה קדושים אשר הבדלתי לטמא לאיסור כמו שהביאותי לעיל, דקמפרש התם לקרא אליבא דאביי דגם לדידיה א"ש קרא, אבל רב יוסף ורבא ס"ל נמי כרב יוסף שהרי הוצרך לתרץ במובדלין דבר הכתוב ס"ל דאדרבה כל השרצים אפי' שאינן משמונה שרצים שיעור אכילתן בכעדשה, דרש"י ס"ל כפי' התוס' בכונת התירוץ של רבא במובדלין דיבר הכתוב כמו שביארתי לעיל:

ומעתה א"ש הסוגיא דזבחים דף ק"ו ע"ב כמין חומר דעל קושית רבינא לאביי א"כ לא יאמר לאו בחלב ותיתי קו"ח מנבלה, לא היה לו לאביי מה להשיב דנהי דמנבלה אפשר לו לדחותו וכן מאינך אבל הרי ישאר הקושיא דנילף קו"ח משרצים טהורין, ואי אפשר לו לתרץ שכן איסורן במשהו דהא איהו ס"ל דכל השרצים איסורן בכזית כרב וכנ"ל, אלא דכדאתי לקמיה דרבא ורבא לשיטתיה הרי ס"ל דאפי' שרצים טהורין איסורן במשהו שפיר השיב דשאני שרצים טהורין דאיסורן במשהו:

וכיון דזכינו לזה א"ש גם דברי רש"י במכות דף ט"ז ע"ב שכתב דלא תשקצו את נפשתיכם וגו' אשר הבדלתי לכם לטמא לא בשרצים איירי, ותמהתי שהרי במעילה כאן מפורש דבשרצים איירי, אבל מעתה דברי רש"י נכונים מאוד דהרי התם הסוגיא הרי אביי אמרה לאביי באמת הפסוק הזה י"ל דלא מיירי כלל בשרצים הנמוכים, ואשר הבדלתי לכם

נטמא היינו לאיסור כדפי' רש"י בחומש כנ"ל, ויש עפ"ז להאריך בישוב איזה מקומות אחרים עוד בשיטת רש"י אבל הנני רק מעורר:

ודע דבריטב"א במכות שם עמד ג"כ על מש"כ רש"י שם דקרא דאשר תרמוש האדמה לא קאי על שרצים רק על חיות גדולות, והביא להקשות עליו מקרא דכל החיה הרומשת על הארץ ואמרינן בפרק ד' מיתות דבנחש מיירי והרי נחש שורץ על הארץ, ותירץ דההוא קרא קודם שנתקלל הנחש שהיה באמת גדול והולך על ארבע עדיין, ולענין מה דלא לקי על צרעה גם משום לאו דלח תשקצו וגו', ובכל אשר תרמוש האדמה, כתב בשם התוס' בשם הר"י מאוריליינש דההוא קרא במעילה [כצ"ל] מפרש ליה בהדיא בשמונה שרצים דוקא, מדכתיב אשר הבדלתי לכם לטמא במובדלין דבר הכתוב עכ"ל, מבואר איפא דהר"י מאוריליינש מפרש הגמ' דכאן כפירוש המפרש ורגמ"ה ולא כפירוש התוס' כאן ורש"י בזבחים דף ק"ו ע"ב, ובדעת הרמב"ם ז"ל בענין זה גדולים חקרי לב ועיין בס"ה מצות ל"ת קע"ט ובהרב המגיד ולח"מ ובמרכבת המשנה, ואני כאן אין אני יוצא חוץ לגדרי הרבה ובמק"א יתבאר איה"ש:

והנה בירושלמי פסחים פ"ב איתא דא"ר יצחק אין צריך דמה שרצים הקלים עושין מאכיל כאוכל חמץ דחמיר לא שכן ומאי כתיב לא יאכל לאסור בהנאה, הא לא תאכל לא משמע איסור הנאה הדא מסייע לריו"ח עכ"ל הירושלמי, וע"ש בפ"מ ובקרבן עדה והקשה שם במרה"פ דמאי קו"ח הוא זה הא איכא למפרך דמה לשרצים שכן חיובן במשהו ע"ש, אולם לפ"מ שביארנו אין כאן קושיא דר' יצחק ס"ל כאביי דגם שרצים חיוב אכילתן בכזית וזהו מובן מאיליו:

שם מה טומאה בכעדשה אף אכילה בכעדשה, כלומר דמקשינן אכילה לטומאה, ויש להעיר על האי כללא דכטומאתן כך אכילתן דהרי לעיל עמוד א' אמר רב ל"ש דמצטרפין נבלות זול"ז אלא לענין טומאה אבל לענין אכילה לא מצטרפין דאין אחע"א הרי דלא אתקשו אכילה וטומאה להדדי לכל מילי ולמה אתקשו לענין זה שאכילה בכעדשה, אבל ע"ז אמרינן בירושלמי נזיר (פ"ו) רחב"ב אמר לא כל הנבלה התורה השוותה כל אכילות כאחת, היינו דס"ל שמצטרפין נמי לענין אכילה באמת, ובזה אפשר לבאר הא דא"ל ר' אב"א לרבא אלא מעתה בהמה נמי לפלגי בין מובדלת לשאינה מובדלת א"ל כי קמקיש רחמנא לבל תשקצו אבל לשיעורא לא והמפרשים נדחקו בפירושו [ובאמת כפי' התוס' יש קושיא זו גם בירושלמי דנזיר (פ"ו ה"א) היתיב ר"א הרי אברי בהמה מטמאין בכ"ש ואכילתן בכזית] מ"מ בסוגיין הוא דוחק דהרי כבר הקשה הש"ס תחילה וקלסיה ריו"ח וכו' מיתיבי וכו' ואריו"ח אין לוקין עליהן אלא בכזית, ועיין בתוי"ט (פ"א דטהרות

מ"א) האוכל אבר מה"ח ממנה סופג אתי הארבעים וכתב הרע"ב אפי' היה האבר פחות מכזית ומביא ראיה ממשנה דטהרות האיברין אין להם שיעור, ותמיהני עליו שלא הביא הגמ' דכאן דקאמר ריו"ח שאין לוקין עליהן אלא בכזית, אבל עכ"פ צריך ביאור קושית הש"ס חלא מעתה בהמה נמי לפלגי בין מובדלת לשאינה מובדלת, אשר ע"כ נ"ל לומר דהמקשה הכי פריך כיון דרב מודה דבמיתתן מטמאין בכ"ש ואכילתן נמי בכ"ש פי' בכעדשה כטומאתן כך אכילתן, א"כ אמאי קאמר רב לעיל ל"ש אלא לענין טומאה אבל לענין אכילה טהורין בפ"ע וטמאין בפ"ע וא"כ הרי יש חילוק בין טומאה לאכילה, א"כ ליפליג רחמנא בין מובדלת לשאינה מובדלת דבהמה טמאה שאינה מובדלת לא תטמא נמי דאם תטמא א"כ יהיה חילוק בין טומאה לאכילה דמטמא ואינו עובר על לאו דאכילה, ומשני כי אקשיה רחמנא לבל תשקצו אבל לשיעורין לא, פירוש דאכילה וטומאה שווין באמת בעצם והא דאטמאה לא חל איסור נבלה הוא משום דאאחע"א משו"ה לזה לא הוקשו אכילה וטומאה ודו"ק:

שם האיברין אין להן שיעור וכו', ואמר ריו"ח אין לוקין עליהן אלא בכזית, פי' אפי' אם אכל אבר שלם דלענין טומאה מטמא בכ"ש מ"מ לענין אכילה פטור בפחות מכזית, ובלא ריו"ח הוה אמינא דבאכל כל האבר חייב אף דליכא כזית, ואע"פ שאין אבר בלא עצם לר"ע ולרבי בחולין (דף קכ"ח) ועצם אין בו משום אכילה, ורק גיד הנשה אמר עולא בחולין (דף צ"ב) עץ הוא והתורה אסרתו, מ"מ הו"א שתצטרף אכילת העצם להבשר כשם שמצטרף לענין טומאה לעשות אותו אבר אע"ג דעצם בפ"ע אינו מטמא כלל לא לענין נבלה ולא לענין שרץ וכמו שמצטרפין לענין אבר מה"ח עיין חולין (דף ק"ב ע"א) וק"ל ובעיקר קושית הש"ס וקלסיה ריו"ח מיתיבי וכו' ועיין בתוס' י"ל ע"ד החידוד דמקשה אריו"ח לריו"ח לשיטתיה, והוא ע"פ הירושלמי הנ"ל (פ"ו ה"א) דנזיר ר' אבוה בשם ר' יוסי בר"ח טעמיה דרבי לא תשקצו וכו', אלא כשיעור טומאתן כך שיעור אכילתן. היתיב ר"א הרי אברי בהמה טהורה מטמאין בכ"ש ואכילתן בכזית, כר' חייא בר בא דאמר לא כל נבלה התורה השוותה כל האכילות כאחת עיין בפ"מ שם מה שפירש, ולי נראה לבאר דאפשר דלא דמי דהא דאיברין אין להם שיעור הוא מצד שהוא אבר שלם, כדאיתא בנדה (דף מ"ב) וא"כ כיון דאוכל אבר מה"ח א"כ קודם שיגיע לתוכו הרי נחלק בפיו לשנים וא"כ איך יתחייב בכ"ש משום שמטמא להנפש הרי כבר אין לו שיעור לטמא הנפש, אך זה תלוי בהא דחולין (דף ק"ג הובא בתוס' לעיל ע"א) כי אתא רב דימי אמר בעי מיניה ר"ל מריו"ח חלקו מבחוץ מהו א"ל פטור מבפנים מהו א"ל חייב, כי אתי רבין אמר חלקו מבחוץ פטור לכו"ע מבפנים ריו"ח אמר חייב ר"ל אמר פטור

ריו"ח אמר חייב הרי נהנה גרונו בכזית ור"ל אמר פטור אכילה במיעיו בעינן וליכא וכו', ור"א אמר אפי' חלקו מבחוץ נמי חייב וכו', וא"כ ר"א לשיטתיה שפיר מקשה בירושלמי שם דכיון דהאיברים אין להם שיעור למה אינו חייב א"כ נמי באכילתן במשהו. והא אכילתן שוה לדין טומאתן, אלא ודאי אע"ג דבמגע מטמא בכ"ש מ"מ באכילה כזית דוקא בעינן, וע"ז אמר וקבלה כאינש דאמר על דיניה קבליה, פי' מה שהקשה ר' אלעזר אינו קושיא רק לשיטתיה אבל לדידן לא קשיא דהא דאיברים אין להם שיעור הוא מצד חשיבות השלימות וא"כ כשאכלו ליכא שלימות ורק בטומאה במגע כשהוא שלם אז חשוב, ומשו"ה פריך כאן וקלסיה ריו"ח דא"כ אם אכלו לאבר מה"ח נמי יהא חייב ואע"ג דחלקו בפיו הא ריו"ח ס"ל דחלקו בפיו חייב משום דדרך אכילה בכך וא"כ כשאוכל אבר מן הנבלה הוי שלימות גם כשנחלק, וע"ז אמר וקלסיה ריו"ח מיתיבי וכו' ואריו"ח אין לוקין עליהן אלא בכזית ואמאי הרי לריו"ח אפי' אכלו הוה שיעור שלם, דמה שנחלק בפיו לאו חלוקה היא דדרך אכילה בכך ואמאי אריו"ח שאין לוקין עליהן אלא בכזית נימא דשיעור אכילתן כטומאתן, ומשני רבא במובדלין דיבר הכתוב פי' דלא אמר אלא במובדלין דשיעור טומאתן בכעדשה היא מחמת עצמן ולא מחמת חשיבות שהוא שלם. אבל אבר מן הנבלה ואבר מן השרץ לא מחייב אם אכלו כשיעור טומאתו משום דכיון דאכלו הרי נחלק בפיו, והא דאמר ריו"ח בחולין שם דנחלק בפיו חייב התם הרי אכל שיעור שלם של כזית, כדאיתא שם א"ר אבר מה"ח צריך כזית אלא דבעינן שיהא גם שלם מצד שיש בו גידין ועצמות שאינן בני אכילה משו"ה שפיר אריו"ח שאפי' חלקו בפיו חייב. אבל איברים שחיובן בכ"ש שהוא מצד חשיבות השלימות לבד להכי אין שיעור אכילתן כשיעור טומאתן דעד שיכנוס לגוף לטמא הנפש כבר נחלק בפיו ואבד החשיבות ולכן אין שיעור אכילתן כטומאתן ודו"ק היטב:

שם והא אמר ריו"ח אין לוקין עליהן אלא בכזית, הוה מצי לשנויי דהא דאריו"ח דבעינן כזית בחייהן קאמר כדמשני לעיל על רב, דהא לשנויא דרבא נמי לא קאי ריו"ח אברייתא ורק מילתא באפי נפשיה קאמר עיין ברש"י, אלא דקושטא קמשני דשאר שרצים אפי' במיתתן שיעורן בכזית כ"כ בפי' קדמון בש"ס החדש דווילנא ועיין בתוס':

ועיין בכ"מ ובלחם משנה ברמב"ם פ"ב מה' מאכלות אסורות ה"ח מש"כ בביאור סוגיא דידן לשיטת הרמב"ם:

רש"י ד"ה דאיכא פורתא לא שמענו פירושו וברגמ"ה ג"כ ליתא, אך הצ"ק כתב דמקומו לקמן (דף י"ז ע"א) בין משני שמות מאי לאו דאיכא פורתא וכו' ואפ"ה מצטרפין וק"ל:

תוס' ד"ה וקלסיה ריו"ח וכו' ולא גבאג"ב פריך דמסתבר טעמיה דריב"ח כצ"ל כמו שהגיה השמ"ק, והבה"ז נראה דמפרש להיפך דהקושיא על ריב"ח דמסתבר טעמיה דרב דליכא דפליג עליה והגיה וגם מפיק מקרא ולא מקראי פי' דמפיק מקרא דסתם אכילה בכזית, או דהכי פירושו דהתוס' קאמרי דגברא אגברא לא מצי למיפרך כיון דמסתבר טעמיה דרב ואין חולק עליו וגם מפיק מקרא, וע"כ מוכרחין אנו לומר דמברייתא פריך ולא מריו"ח דס"ל כהברייתא, ומברייתא מצי למיפרך ארב אע"ג דמסתבר טעמיה:

תוס' ד"ה אמר רבא במובדלין דיבר הכתוב כבר הגיהו המגיהים בדיבור זה כראוי, והיוצא משיטת התוס' דהא דמחלק בין בחייהן לבין במיתתן הוא משום דשרצים בחייהן לית בהו טומאה, ומשמע מדבריהם דאפי' אבר מה"ח דשרץ לית ביה טומאה והא דתנן האיברים אין להם שיעור מיירי במיתתן. דהרי כתבו בד"ה וקלסיה דהוה מצי לשנויי דריו"ח איירי בחייהן ע"ש, ובמיתתן אבר שלם אפי' פחות מכעדשה מטמא וגם לוקה על אכילתו דבשרצים אתקיש אכילה לטומאה לכל מילי, בין לשיעור דכעדשה ובין לאבר כ"ש, ופריך הש"ס דנקיש נמי בהמה לשרצים דכמו דבשרצים שוה אכילה לטומאה ה"נ בנבלה יהיה אכילה שוה לטומאה וילקה על אבר שלם אפי' אפחות מכזית כמו לענין טומאה, ומשני דלא הוקשו אלא לבל תשקצו אבל לא לענין שיעורים זהו שיטתן, וקשה לשיטתן דהרי בהדיא איתא בפרק העור והרוטב דאבר מה"ח דשרצים נמי מטמא וא"כ מ"ט דרב דאמר דבחייהן דוקא בכזית נקיש כאבר שלם אכילה לטומאה וצ"ע, גם בשיטת הרמב"ם כבר עמדו הה"מ והלח"מ ע"ש בדבריהם שנדחקו, גם פירש"י ורגמ"ה כאן לחלק בין טמאה לטהורה צריך ביאור, ועוד קשה לכל השיטות דמאי פריך דנקיש בהמה לשרצים הא בקרא מפסיק עוף בין בהמה לשרצים ועוף ודאי דאין להקיש לכל מילי דאבר מה"ח דעוף לא מטמא, וע"כ מפרש הקרן אורה דהכי פריך כיון דלמסקנא קרא לא איירי רק במובדלין היינו בשמונה שרצים שמובדלין בזה דשאר שרצים שיעורן בכזית והני שמונה שיעורן כעדשה, א"כ נימא נמי דיש חילוק בין טמאה לטהורה דבטמאה נחמיר בשיעורה בין באכילה בין בטומאה דקרא דאשר הבדלתי לכם עלייהו נמי קאי, וזהו א"ש גם בעוף דעוף טמא נמי קרי מובדל ונחמיר בשיעורו דלא ליבעי כזית באכילתן, דע"כ האי לטמא דכתיב בקרא איסור אכילה נמי משמע אלא מדשני קרא בלישנא ילפינן נמי טומאה, וע"ז משני הש"ס דלא אתקשו אלא לענין בל תשקצו, ועיין ברש"י יבמות (דף קי"ד ע"ב) ובזבחים (דף ק"ו ע"ב) שנראה מדבריו שכל השרצים שיעורן כעדשה והוא נגד סוגיא דידן וכבר עמדו עליו התוס' שם, ורש"י בעצמו בכריתות

(דף ד' ע"ב) כתב דלטומאה בכעדשה ולאכילה בכזית ועיין בספר חיבת הקודש בזבחים שם מש"כ בזה, ומחוורתא דרש"י ביבמות כונתו רק על מובדלין כנלע"ד ודו"ק:

ודע דבלשון המשנה דהאיברים אין להן שיעור איתא בזה"ל, האיברים אין להן שיעור אפי' פחות מכזית נבלה ופחות מכזית מן המת ופחות מכעדשה מן השרץ, וכן הובאה משנה זו בנדה (דף מ"ג פ"ב) וכאן דילג הש"ס בבא דכזית מן המת, משום דעיקר הסוגיא כאן הוא לענין הא דאריו"ח עלה דאין לוקין על אכילתן אלא בכזית, ובשר המת דאדם אין מלקות באכילתו כ לא משום בשר טמא ולא משום נבלה עיין ביו"ד סי' ע"ט סעי' א', ובביאור הגר"א שם, משו"ה לא הביא הש"ס בבא דמת כאן וזה ברור ופשוט, אלא דלדברי התוס' הרי בלא"ה ריו"ח לא קאי על כל השנוין במשנה שם גם זולת בשר אדם בין להס"ד בין להמסקנא ומ"מ דילג רק על בבא דבשר אדם וצ"ע:

בגמ' א"ל רב אדא בר אהבה לרבא עיין בקדושין (דף ע"ב ע"ב) ובתוס' שם ובתענית (דף כ' ע"ב) בתוס' ד"ה א"ל, ועיין בספר סדר הדורות אות רב אדא בר אהבה:

דף יז.

א"ל כי קמקיש רחמנא לבל תשקצו אבל לשיעורין לא עכ"ל הגמ', אע"ג דהיקש בהמה לשרצים סתמא נאמר מ"מ שפיר קאמר הש"ס דלאו לכל מילי אתקיש וכן מצינו בתענית (י"ז ע"ב) ובב"ב (קט"ו ע"א) ובמנחות (ע"ד ע"א) לאכילה הקשתיו ולא לדבר אחר ועוד בכמה דוכתי:

במשנה כלל אר"י כל שטומאתו ושיעורו שווין מצטרפין וכו', המפרש כאן ורש"י ביומא (דף פ"א) פירשו דטומאתו ולא שיעוריה היינו שרץ ונבלה וכן פי' הרע"ב כאן במשניות, דהם מפרשים טומאתו פי' זמן הטומאה, דבזה שניהם שווין, אף דבדיניהם אינן שווים דשרץ אינו מטמא במשא ונבלה מטמאה במשא, ולפיכך בסיפא לא טומאתו ולא שיעורו הוכרחו לפרש מת ושרץ, אבל התוס' כאן ד"ה כל והרמב"ם פי"ד מה' טומאת אוכלין ה"ה מפרשין טומאתו ולא שיעורו בשר מן המת ורקב דשווין צ ובאיכות הטומאה דשניהם מטמאין במגע ובמשא ובאוהל. רק שאין שיעורן שוה וכ"כ הרמב"ם גם בפיהמ"ש להדיא והתוס' ציירו כגון בשר מן המת ואבר מן המת והיא היא וסיפא לא טומאתו ולא שיעורו פירשו אשרץ ונבלה דגם טומאתן אינו שוה לענין משא ובדפוסים החדשים הגיהו בתוס' דצ"ל שרץ ומת והגיהו כן ע"פ פירש"י והוא טעות דהתוס' מפרשים כהרמב"ם ועיין בתוס' רע"א במשניות כאן, וידידי הגאון ר' שאול קאצינעלבויגין אב"ד דק"ק שילעל שליט"א הקשה לי על הרמב"ם בפיהמ"ש שכתב דשניהם מטמאין גם במגע, והרי רקב אינו מטמא במגע כדאיתא בחולין (דף קכ"ו) וכ"פ הרמב"ם גופא בפ"י מה' נזירות

ובפ"ב מה' טומאת אוכלין והיא לכאורה קושיא עצומה, והשבתי לו ע"פ מש"כ הרמב"ם בפיהמ"ש באהלות (פ"ב מ"ב) בזה"ל ואמרו אינו חיבור לטומאה ענינו וכו' כמו שאמרו בשבת (דף י"ח) אפר לאו בר גיבול הוא ולזה לא מיחשב עירובו לישה, ובכאן יתבאר לך שמלא תרווד רקב לא יטמא במגע האדם לעולם לפי שא"א ליגע בכלו לפי שחלקיו מופרדים א"א חיבורם עכ"ל, וא"כ הא דרקב אינו מטמא במגע אינו מצד הקולא שבו שהרי אם היה אפשר בו נגיעה היה מטמא במגע, ולכן שפיר כתב כאן הרמב"ם דזה מיקרי טומאתן שוה דשניהם מטמאין במגע לוא יצוייר הדבר, וראיה נכונה לזה מנזיר (פ"ז מ"ב) על אלו הטומאות הנזיר מגלח וכו' ועל מלא תרווד רקב וכו' ועל מגען ועל משאן ועל אהלן ולכאורה קשה הרי תרווד רקב אינו מטמא במגע, אלא ע"כ דהוא הדבר אשר דיברנו דתרווד רקב מטמא במגע מיקרי כיון דהא דאינו מטמא במגע הוא רק משום דלא יצוייר מגע גביה, ובזה יתיישב שפיר דברי רש"י בנדה (דף נ"ו ע"א) ד"ה טומאת רקב שכתב וז"ל, מלא תרווד ממנו מטמא במגע ובמשא ואוהל עכ"ל, ותמוה לכאורה דהא קיי"ל דתרווד רקב אינו מטמא במגע. אבל לדברינו ניחא דהתם אבשר המת יבש קאי שטמא טומאת רקב שחלקיו אינם מופרדים אלא מחוברין בטבע בריאתם להכי שפיר מטמא במגע, ומיושב קושית הגאון רע"א בגליון הש"ס בנדה שם ובתוס' רע"א (פ"ב דאהלות מ"ב ובטהרות פ"ד מ"ה) עיי"ש, ואם נימא דר' יהושע ס"ל כר' יוסי בנדה שם דבשר המת יבש אינו מטמא בכזית אלא בתרווד כרקב, אתי שפיר טפי דכאן יהיה הכונה טומאתו ולא שיעורו על בשר המת יבש שדין רקב יש לו ובשר המת לח ששיעורו בכזית וטומאתן שוה לטמא במאמת במגע ובמשא ובאהל ע"כ תשובתי, שוב ראיתי שכבר העיר מעט מזה הגאון ר' שלמה הכהן בהגהות חשק שלמה למס' מעילה שנדפסו במס' נדה, והוא הביא ראיה לפירש"י והרע"ב ממתניתין דלקמן ע"ב השרץ והנבלה וכן נבלה ובשר המת אין מצטרפין זע"ז, ולרמב"ם והתוס' דשרץ ונבלה הוה לא טומאתו ולא שיעורו הו"ל למתניתין למתני רבותא יותר דאפי' אבר מן המת וכזית ממנו או בשר מן המת ותרווד רקב דטומאתן שוה נמי אין מצטרפין, ואנא ידענא דכ"ש שרץ ונבלה דאין מצטרפין דהוה לא טומאתו ולא שיעורו ונשאר בצ"ע, ולענ"ד אין זה קושיא דלהכי קתני תנא שרץ ונבלה דאין מצטרפין אפי' כקל שבשניהם, לאשמעינן דאפי' לומר תרי קולי בהדדי בשיעור ובטומאה נמי לא אמרינן שיצטרפו, כגון כחצי עדשה מן השרץ ופחות מכזית נבלה לא אמרינן שיצטרפו לכזית לטמא במשא עכ"פ ולא במגע, קמ"ל דגם זה לא אמרינן, אבל אי הוה תני רק כזית ממת ותרווד רקב או אבר ממת אין מצטרפין לקל שבשניהם הוה אמינא דרק לקולא אחת לא מצטרפין לשיעורא לבד או לטומאה

לבד, אבל שרץ ונבלה לטמא כקל שבשניהם לכזית ובמשא הוה אמינא שמצטרפין, ועוד נלע"ד דאתי לאשמעינן דאפי' פחות מכזית נבלה וכעדשה שלמה מן השרץ נמי אין מצטרפין לטמא במשא, וזה לא הוה ידעינן מאבר ובשר המת או מבשר ורקב המת ודו"ק שזה ברור, וביומא (דף פ"א) איתא דרבנן פליגי על ר' יהושע וס"ל דכיון דשם טומאה אחת הן מצטרפין ע"ש, וניחזי אנן לציור התוס' דטומאתו ולא שיעורו הוא בשר המת ואבר מן המת הא בזה ודאי דלא פליגי רבנן על ר' יהושע כיון דליכא אבר שלם חצי זית בשר ודאי דאין מצטרף. ועוד דלא עדיף מאבר שנחלק לשנים שאין מטמא כדתנן באהלות (פ"ב משנה ז') ע"ש, גם לפירש"י והרע"ב דטומאתן ולא שיעורן היינו נבלה ושרץ וע"ז נימא דפליגי רבנן וס"ל דמצטרפין, א"כ יקשה להאיכא דאמרי לרב אסי דלעיל (דף ט"ז ע"א) דאפי' טמאה וטהורה לא מצטרפי לטומאה משום דלאווין חלוקין הן, והכא הרי לרבנן אפי' שרץ ונבלה מצטרפין ואפי' ר' יהושע לא פליג אלא רק משום דאין שיעורן שוה אבל הא דחלוקין בלאווין לא איכפת לן לכו"ע, ומזה נראה דמחוורתא כציור הרמב"ם דטומאתו ולא שיעורו הוא תרווד רקב ובשר המת, ובזה פליגי רבנן וס"ל דמצטרפי דהא רקב מצטרפי אפי' מב' מתים וזה נכון, אבל מודה אני על האמת דבעיקר הדבר לא זכיתי להבין מנ"ל להש"ס דיומא שם דרבנן פליגי כלל אר' יהושע ואיה ההכרח לזה וצ"ע לענ"ד:

והנה הקרן אורה כתב דלרב נחמן שם דאמר דביוה"כ אפי' רבנן מודו משום דלא מייתבא דעתא, משמע דבשאר איסור דלא שייך יתובא דעתא מצטרפי שפיר לרבנן דר' יהושע אפי' אם אין שיעורן שוה, ולפ"ז המעלה בחוץ חצי זית בשר עולה ולוג וחצי יין נסכים מצטרף וחייב דלא כדפשיטא להו להתוס' בזבחים (דף ק"ט) דלא מצטרפי וזה חידוש הוא עכ"ל, עוד הביא שם מספר שמות בארץ למהר"ם בן חביב בתוס' יוהכ"פ שלו שחקר לרבנן דס"ל דמצטרפי אי מצטרפי לקל שבשניהם או לחמור וכן לענין יוהכ"פ אי בעינן מלא לוגמא או ככותבות, וכתב דמשום דלא קאי הכי לא נחית בזה לעומק הדברים, ולפמש"כ נפ"מ בזה טובא לענין שאר איסורין אליבא דרבנן, ולפ"מ שביארנו דמחוורתא דמחלוקת רבנן עם ר' יהושע בבשר המת עם רקב, והסברא נותנת דרקב אינו מצטרף לכזית לבשר רק להיפך שהבשר מצטרף לתרווד רקב דלא גרע בשר מרקב וא"כ הצירוף כאן הוא לקל שבשניהם אבל העיקר נראה דהאי צירוף דהכא הוא להצטרף שני חצאי שיעור מתרווייהו כגון חצי זית בשר וחצי תרווד רקב המונחים בבית דלרבנן מצטרפי לטמא באהל ולר' יהושע לא מצטרפי, וכן באיסורין אם אכל חצי זית מבשר עולה וחצי רביעית מנסכים מצטרפין למלקי עלה משום לאו דכליל תהיה עכ"ל הק"א,

ויש לדקדק הרבה בדבריו אבל הנני בורח מן האריכות, אכן בקצרה הנה הרמב"ם פסק בפ"ד מה' טו"א כר' יהושע ובאמת טעמא בעי כיון דמבואר בגמ' ביומא שם דרבנן פליגי עליה, ואפשר דסמך על הש"ס דסוכה (דף י"ז ע"ב) דאיתא שם דכל דלא שוו שיעורייהו להדדי לא מצטרפי, או דמשנתינו דלקמן (דף י"ח ע"א) הבגד והשק וכו' כולן מצטרפין זע"ז אמר ר"ש מה טעם מפני שהן ראוין לטמא מושב אבל אי לאו האי טעמא לא הוו מצטרפין, ור"ש לא פליג את"ק רק מפרש טעמא דת"ק והוה עם משנתינו כעין מחלוקת ואח"כ סתם בחדא מסכתא והלכה כסתם עיין בסוכה שם, ויש עוד כמה פנים ליישב פסק הרמב"ם דפסק כר' יהושע אלא שכתבתי אלה הפנים שאינם צריכין אריכות, וא"כ ממילא שפיר כתבו התוס' בזבחים (דף ק"ט ע"א) בפשיטות דחלב ויין או בשר ויין לא מצטרפי, וגם שפיר כתב מהר"ם בן חביב ז"ל בענין החקירה אליבא דרבנן אי מצטרפי לקל או לחמור דכיון דלא קאי הכי כלומר כיון דגם לענין טומאה אין הלכה כרבנן רק כר' יהושע, ממילא אין נפ"מ לדידן לענין שום איסור בדעת רבנן איך ס"ל בענין צירוף כיון דאנן פסקינן דלא כרבנן, גם ביתר דברי הק"א כאן יש להעיר והנני מקצר ואולי נדבר עוד בזה בישע ה' במקום אחר:

שם אמר רב יוסף לא קשיא כאן בכלו כאן במקצתו, לשיטת רש"י ורגמ"ה החילוק הוא דאם הדם בא מכלו כלומר משרץ שלם מצטרף אפי' עם בשר של שרץ אחר, וכשבא ממקצת השרץ אז דוקא עם בשרו מצטרף ולא עם בשר של שרץ אחר, ושיטה זו קשה מאוד חדא דלמה לא יצטרפו אפי' עם שרץ אחר כיון דשיעורן שוה בכעדשה, ועוד תמוה מש"כ רש"י דרביעית דם הבא ממקצת המת אינו מטמא וזו לא שמענו, והתוס' בפי' הראשון הוסיפו על פי' רש"י רק הגירסא דגרסי והוא דעודן בו פי' בעוד הדם בלוע בבשר השרץ, וביתר הדברים המה הולכין בשיטה אחת עם רגמ"ה והמפרש ההולך בעקבות הרגמ"ה, והנה בברכות (דף ל"ז ע"ב) קאמר רב יוסף הכא במאי עסקינן בבא מלחם גדול, ופירש"י ונשאר מן הלחם שלא נפרס כולו אבל אם נפרס כולו לא חשיבי פתיתין הפחותין מכזית ולא מברכין המוציא ואין יוצאין בהן ידי חובת מצה עכ"ל, ולפירש"י והתוס' כאן יהיה סברת רב יוסף כאן במעילה ושם בברכות חדא סברא ולשיטתיה אזיל, וכיון דהתם פסקינן כרב ששת דבכל ענין מברכין עליהן המוציא עיין רמב"ם פ"ג מה' ברכות ובשו"ע או"ח סי' קס"ח ממילא כאן נמי אין הלכה כרב יוסף ובכל אופן מצטרף ומטמא וה"ה לענין אכילה דנמי מצטרפין בכל ענין לכעדשה (ועיין יומא (דף פ"ד ע"ב) לא קשיא הא דפריש כולהו הא דפריש מקצתייהו ע"ש ברש"י והרי"ף והרא"ש מפרשי שם להיפך לפי גירסתם בגמ' ע"ש, ובברכות ודף נ' סע"א) אמר רב חסדא והוא שבאו

מג' חבורות של ג' בני אדם והיא מעין דמיון סברת רב יוסף, ובחולין (דף ק"ז ע"א) מי רביעית נוטלין לאחד ואפי' לשנים משום דקאתו משירי טהרה, ועוד בחולין שם (דף ק"ח ע"ב) חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלן זע"ז לוקה על אכילתו ואינו לוקה על בישולו, ופריך מה נפשך אי מצטרפין וכו' לעולם לא מצטרפין ובבא מיורה גדולה ע"ש ברש"י ועיין בהגהות הרש"ש סוף פ"ט דחולין ודו"ק] אולם א"כ הו"ל לרב יוסף גם כאן לומר כלישנא דהתם בברכות כאן בבא משרץ שלם כאן בבא משרץ שאינו שלם ולא בלשון כאן בכולו כאן במקצתו, אכן רבינו ניסים גאון בתוס' ד"ה והא אר"י כאן פירש דלשון כאן בכולו כאן במקצתו אנגיעה קאי ולא אשרצים או על דם המת, ולא איירינן כאן בענין חשיבת דבר הנפרד משיעור גדול ושלם או משיעור קטן ואינו שלם ודם השרץ ובשרו הוא בפשוטו כדפירש"י ולא בעודן בו, ופירוש זה פי' נמי הר"ש ז"ל פ"ג דאהלות ומסיק שם דהא דמצטרפין בשרץ לענין מגע גזה"כ הוא דיש נוגע וחוזר ונוגע מריבוי דהטמאים, וגבי נבלה רק למשא מצטרפין ולא למגע דבנבלה אין נוגע וחוזר ונוגע, וא"כ יש בשרץ שלשה דינים חדשים, חדא דמצטרפין שרץ ושרץ אף דנוגע וחוזר ונוגע מקרא דהטמאים, שנית דדמו מטמא כבשרו מקרא דוזה לכם הטמא כדלקמן בסמוך משא"כ בנבלה, ושלישית דדם השרץ עם בשר של עצמו ואותו שרץ מטמא אף בנגע רק במקצתו כאלו נגע בכולו משום דכמחוברין נינהו, וא"ת מנ"ל האי דין השלישי דהא קרא דוזה לכם הטמא אצטריך לעיקר הדין דדם השרץ מטמא, וכי תימא דדם בכלל בשר הוא ולא בעינן קרא דדם מטמא כדבעי התוס' למימר בריש סנהדרין וע"כ אתי קרא דוזה לצירוף, ואם בכולו הא ידעינן מהטמאים ע"כ אתי קרא דוזה לכם הטמא לצירוף אף אם נגע במקצתו לעשותן כמחוברין, א"כ הרי תשאר קושית התוס' שם דמנלן דדם מטמא בכעדשה ולא בעינן כדי שיקרוש ויעמוד על כעדשה אליבא דכו"ע בין למ"ד דם אינו בכלל בשר ובין למ"ד דם בכלל בשר, דליכא שום קרא מיותר ע"ז, וי"ל דממה דמצטרפין דם ובשר כיון שכן ממילא מוכח דלא בעינן בדם יותר מכעדשה, דאי לא תימא הכי אמאי מצטרפין הא לא שוו בשיעורייהו וזה נכון, והנה מסקנת התוס' בסנהדרין שם דדם אינו בכלל בשר וצריך קרא לגופיה דדם השרץ מטמא, וע"כ לומר דצירוף ילפינן מה"א דהטמאין דמיותר הוא כמש"כ כאן התוס' ד"ה דכתיב וא"כ יש כאן שלשה ריבויין ועיין במנחות (דף נ"א ע"ב) בתוס' ד"ה וי"ו לא דריש וק"ל ועיין בתוס' יומא (דף פ"א ע"א) ודו"ק:

ופשוט דלכל השיטות איירינן כאן רק לענין טומאה אבל לענין אכילה פשיטא דבכל אופן מצטרפי בין משם אחד בין מב' שמות, דכיון דשוו בשיעורן למה לא יצטרפו, והיינו

אחר דידעינן דדם נמי מטמא בכעדשה ממילא אמרינן גבי דם נמי דכשיעור טומאתו כך שיעור אכילתו כדאמרינן גבי בשר השרץ, וממילא שיעורן שווין ומצטרפין לאכילה, אבל אי הוה אמרינן דדם השרץ אינו מטמא ממילא היה לנו לומר דשיעור אכילתו בכזית, וא"כ היו דם ובשר מחולקין בשיעורן ולא היו מצטרפין, ועיין בתוס' סנהדרין שם (דף ד' ט"א) מפורש היטב ובמנחות שם ומה שיש לפלפל ע"פ זה בריש כריתות ועיין בקרן אורה כאן וקצרתי:

ובשיטת הרמב"ם בסוגיא זו גדולים חקרי לב, דהנה בפ"ד מה' אבות הטומאה כתב דדם שרץ ובשרו מצטרף לכעדשה והוא שמחובר בבשר עכ"ל, הרי משמע דגריס כאן כגירסת התוס' בפי' הראשון, אבל פלא הוא מה שפסק גם בפ"ד ה"ט מה' מאא"ס דלענין אכילה נמי בעינן שיהא הדם מחובר בבשר ואם לאו לא מצטרפי, וזהו תימה דלענין אכילה למה לא יצטרפו בכל אופן כדביארנו לעיל, ועוד פלא שלא הביא הרמב"ם החילוק בין כולו למקצתו, וכבר עמד ע"ז הלח"מ בפ"ב הי"ד מה' מאכא"ס, ובספר מים טהורים מהגאון בעל אפי"ה רצה להעמיס בדעת הרמב"ם שיטת רבינו ניסים דבנגיעה תליא מילתא דבנגע בכולו מצטרף ובמקצתו אינו מצטרף, ובזה מיושב הא דהשמיט הרמב"ם החילוק בין כולו למקצתו דסמך על מה שביאר בה' טומאת מת, וגם התפא"י במשניות כ"כ אלא באופן מהופך ע"ש ולא ראה שכבר הקדימו בזה בעל מי נפתוח במים טהורים, אבל זה נסתר מדפסק הרמב"ם דגם לענין אכילה בעינן שיהא הדם עדיין בבשר ושם לא שייך נגיעה בכולו או במקצתו, והקרן אורה כתב דדעת הרמב"ם דהדם בפ"ע אינו מטמא וע"כ באכילה ג"כ אין שיעורו בכעדשה אלא בכזית אפי' בשמונה שרצים, והביא ראיה מלשון הה"מ בפ"ב ה"ט מה' מאא"ס שכתב דדם שפירש מהן יתבאר בסמוך ששיעורו בכזית ואינו מצטרף הקל עם החמור, ולפ"ז א"ש מה דבעינן גם לאכילה שיהא הדם עוד בבשר, והולך שם ומקשה לשיטת הרמב"ם הזאת למ"ד דם נבלה מטמא ואמאי לא יטמא דם שרצים כלל בפ"ע, גם סוגיא דפ' העור והרוטב דאצטריך למכתב הטמאין גבי שרצים לצירן ורוטבן דמחלב הו"א דשיעורן בכזית וקמ"ל הטמאים דלענין אכילה שיעורן בכעדשה, וקשה אמאי הא צירן ורוטבן ודאי לא מטמא וכיון דלא מטמאין למה לא יהא באמת שיעורן בכזית כדם, אכן נלע"ד אלמלא דברי הרב המגיד הו"א דמש"כ הרמב"ם דדם שרצים שפירשו וכנסו ואכלו לוקה עליו בכזית והוא שיתרו בו משום אוכל שרץ עכ"ל בפ"ב ה"י מה' מאא"ס, ומקורו ממימרא דרב יהודא אמר רב בכריתות (דף כ"א ע"ב) מיירי בדם שיצא מהשרץ בחייו אבל במיתתו גם דם בפ"ע מטמא ולוקה באכילתו בכעדשה, דהרי לעיל (דף ט"ז רע"ב) אמר ר"י אמר רב אכילת שרצים לוקה עליו

בכזית מ"ט אכילה כתיב בהו ומוקמינן התם דבחייהן קאמר ובמיתתן שיעורן בכעדשה, וא"כ הא דאמר ר"י אמר רב גופיה בכריתות שם דגם בדם לוקין בכזית נמי ביצא הדם מחיים קאמר, והרמב"ם העתיק רק לשון הש"ס אבל דם שיצא לאחר מיתה אה"נ דגם בפ"ע מטמא בכעדשה ולוקין גם על אכילתו בכעדשה, וכיון דסתם אכילה היא בכזית רק מטעם דשיעור אכילתן כטומאתן להכי גם לענין אכילה לא יוכל להצטרף דם ובשר רק בעוד הדם בו, אבל כשפירש כיון דאינו מצטרף שוב לענין טומאה ממילא גם לענין אכילה לא מצטרפי, ואם שכ"ז לענ"ד נכון אבל למה לא הביא הרמב"ם החילוק בין כולו למקצתו עדיין לא מצאתי דבר נכון אשר יאמר עליו כי הוא זה וה' יאיר עינינו בתורתו, ועיין בגליון הש"ס להגרע"א בשבועות (דף כ"ג ע"א) בתוס' ד"ה גמר וביבמות (דף קי"ד) מבואר דשיעור דם ברביעית ובחולין (דף פ"ז) ובכריתות (דף כ"ג) מבואר ששיעורו בכזית ואכמ"ל בזה:

שם בגמ' שאל ר' מתיא בן חרש את רשב"י וכו', הגאון חיד"א זצ"ל בספרו פתח עינים על עין יעקב כאן הרבה לתמוה בצדק חדא דמאחר שידע רמב"ח הענין שעבר בין רשב"י ובין ראב"י בדרך כמו שאמר לימוד ערוך הוא בפיו של ראב"י, א"כ למה שאל כלל לרשב"י מנין לדם שרצים שמטמא כיון דכבר ידע הדרשה דוזה לכם הטמא, ועוד פלא מה שאמרו לו תלמידיו חכים ליה בר יוחאי הרי זה היה אחר שכבר יצא מהמערה ושמעו כבר הלך בכל הארץ ואיך תמהו עליו על שידע לומר דרשה קלה כזאת, גם הלשון חכים ליה בר יוחאי ריח הבטול נודף ממנו והרי היה תלמיד ר"ע ונסמך כבר שהיא פליאה עצומה, וגם הלשון תלמוד ערוך הוא קשה הול"ל ראב"י אמרה, ואפשר לומר דמה ששאל רמב"ח את רשב"י היה רק לדעת אם מסכים הוא לדעת ראב"י או אולי יש לו לימוד אחר ע"ז, וכשהשיב לו רשב"י מוזה לכם הטמא ראה דדרשה זו מקובלת היא לרשב"י מרבותיו ומשו"ה לא אמרה משמיה של ראב"י ומה שענשו בדרך הוא משום שמיהר לענות בפני רבו עכת"ד היפ"ע ועל המאמר חכים ליה בר יוחאי נדחק מאוד עיין בדבריו הנדפסים בעין יעקב דפוס ווילנא, אך ראה זה מצאתי בספר מנעולי התלמוד לרבינו ניסים גאון הנדפס בש"ס דווילנא על הגליון בשבת (דף ס"ג ע"ב) מעתיק שם מאמר הש"ס כאן וגריס גזר עליו בר יוחאי א"ל תלמוד ערוך הוא וכו', ולגירסא זו נלע"ד דהתלמידים שאלו לרמב"ח אם דם שרצים רק מדרבנן טמא שגזרו עליו טומאה וקרא רק אסמכתא בעלמא או דמה"ת הוא טמא ודרשה גמורה היא, וזהו שהשיב להם תלמוד ערוך הוא בפיו של ראב"י כלומר שלא אמרה רשב"י לאסמכתא רק מקובלת היא לתלמוד ערוך ודרשה גמורה, ואין הכונה שהיא הלכה למשה מסיני אלא שדרשה גמורה היא עיין ביד

מלאכי בערך תלמוד ערוך, וברוך ה' שהאיר עיני בגירסא זו שהיא קילורין לעינים לכל המודה על האמת, ועפ"ז לולא מסתפינא מפני פירוש הראשונים ז"ל כאן הוה אמינא דגם לפי הגירסא חכים ליה הכונה היא במילת חכים כמו בנדרים (דף ב' ע"א) ר"ע היה חוכך בזה להחמיר עיין בערוך ערך חך, כלומר ששאלו אם רשב"י רק חוכך בדם שרצים לטמא מדרבנן או דדרשה גמורה היא ומטמא מה"ת, וא"כ הגירסא חכים ליה והגירסא גזר עליו הכונה אחת היא, ורמב"ח השיבם דתלמוד ערוך הוא בפיו של ראב"י ודרשה גמורה היא ודו"ק:

שם בעיר רומי, גם כאן וגם לקמן ע"ב מילת רומי נדפס בין ב' חצאי מרובע כי מתחילה היה כתוב רק בעיר לבד והמגיהים הוסיפו מילת רומי, וברש"י לקמן ד"ה אני ראיתיה בעיר נשאר כמו שהיה בעיר סתמא, דכנראה סתם עיר היה וידוע לחז"ל דקאי על רומי כדמשמע בתענית (דף י"ח ע"ב) עד שבאו דיופלי מהעיר ופצעו את מוחו בגזירין והמגיה רשם שם בגליון מרומי והוא ללא צורך, וברש"י סנהדרין (דף צ"ח ע"א) ד"ה השער הזה של עיר שבעיר היה אותו שער עכ"ל, ג"כ הכונה על רומי, ואב לכולן והאביד שריד מעיר ע"ש ברש"י:

שם א"ל דאמר קרא וזה לכם הטמא במדרש רבה בראשית פ' חיי שרה אמר רב אחא יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים פרשה של אליעזר שנים ושלשה דפים הוא הוא אומרה ושונה ושרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא רשב"י אומר טמא הטמא ר"א ב"ר יוסי אומר זה וזה עכ"ל המדרש, ונראה דהמדרש מחולק עם ש"ס דילן בדרשה זו אליבא דרשב"י ורש"י שכתב כאן דהלימוד הוא משום דכל הקרא וזה לכם הטמא מיותר דהא כתיב להלן אלה הטמאים לכם הוא ודאי נגד המדרש, ועיין ביפה תואר במדרש שם, אך תימא שלא מצא רב אחא דבר מגופי תורה שבא מיתור אות אחת רק זו בלבד דדם השרץ, ועוד דטפי הו"ל להביא את ההלכות שאמרה המשנה פ"ק דחגיגה שהן מקרא מועט והלכות מרובות והן כהררים התלוין בשערה כמעילה ודומיה, ונלענ"ד שיש למאמר המדרש הזה קישור עם מאמרו של רשב"י דכאן בגמ' בסמוך בכה רשב"י ואמר מה שפחה של ב"א נזדמן לה מלאך שלשה פעמים ואני לא פעם אחת. ורשב"י הרי הלך אז על עסק תורתן של בנים לבטל הגזרות שגזרו על עיקרי הדת ויש להמליץ ע"ז ג"כ יפה שיחתן של שפחות אבות מתורתן של בנים, ובאותה הדרך הרי נשאלה שאלה זו דדם השרץ מנ"ל דמטמא, ולכן כשדרש ר' אחא יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים שהוא ממש על דרך בכיית רשב"י על ייפוי כחן של שפחת אבות מתורתן של בנים, ובודאי הזכירו אז בביהמ"ד גם בכייתו של רשב"י משו"ה לא

הרחיק ראייתו והזכיר לדוגמא אותו הדרש שדרש ראב"י ורשב"י באותה הדרך, ובזה מתבאר גם הא דבב"ב (דף קל"ד ע"א) איתא דקדוקי תורה ופי' הרשב"ם שם כגון וי"ו דוזה לכם הטמא דמרבינן מיניה דם השרץ עכ"ל, ולכאורה קשה וכי לא מצא הרשב"ם דקדוקי תורה רק דם השרץ, אלא ברור הדבר דגם הרשב"ם סמך על המדרש הזה וכל זה נכון לענ"ד בעזהי"ת, ודע דמתוס' מנחות (דף נ"א ע"ב) נראה דגרסתם במדרש היה דגם רשב"י דריש וידו דוזה לכם לא ה"א דהטמא והוא כהמשמעות בש"ס דילן כאן וכבר העיר ע"ז הגרי"פ בהגהותיו למנחות שם ועיין בחולין (דף קכ"ב ע"ב) ודו"ק:

שם בגמ' שלא ישמרו את השבת וכו' עיין מהרש"א בח"א, והצ"ק כתב דלהכי גזרו על ג' אלו דלפי דרכם תלוים שלשה אלו זה בזה, דאיתא בתנחומא פ' תזריע שאל טרנוסרופס הרשע את ר"ע אם הקב"ה חפץ במילה למה אינו יוצא מהול ממעי אמו, ורצה להוכיח מזה שטותו דב' רשויות יש ומי שציוה זה לא הוציא עובר זה ממעי אמו, ובמד"ר בראשית איתא דשאל אותו רשע לר"ע אם הקב"ה מכבד השבת למה משיב בו רוחות ומוריד בו גשמים והשיב לו ר"ע כו"ע דיליה היא והוה כד"א שלו. אבל כונת טרנוסרופס הרשע היה להוכיח ממצות חילה שאין כולא עלמא דיליה ח"ו, וא"כ אין לו רשות לצוות על המילה שברא אחר וכן אין לו רשות לצוות על שמירת השבת, ואיתא בפסיקתא תן חלק לשבעה וגם לשמונה אם שמרת שבעה ימי נדה אני נותן לך בן ואתה מלו לשמונה, ולשיטת אותו רשע דלא בעי מצות מילה ממילא גם מצות נדה מיותרת, אבל באמת ר"ע הקהה את שיניו גם בשאלה הראשונה גם בשאלה השנייה, והמצוות לא יתבטלו ממנו לעולם ועד:

שם בגמ' הלך רבי ראובן בן אסטרובלי וסיפר קומי, בסוטה (דף מ"ט ע"ב) ובב"ק (דף פ"ג ע"א) משמע דהיה נקרא אבטולמוס בר ראובן וכ"כ להדיא התוס' בב"ק שם ד"ה התירו לספר קומי וכו' שז"ל כדאשכחן במעילה שהלך אבטולמוס בר ראובן וכו' עכ"ל, וכן גריס הכ"מ בפי"א ה"ג מה' עכו"ם שכתב אהא דפסק הרמב"ם דקרוב למלכות מותר ללבוש מלבושי עכו"ם וז"ל אבטולמוס בר ראובן התירו לו לספר קומי וכו' ועוד דאשכחן דהאי אבטולמוס בר ראובן היה מתנכר שהוא יהודי כדאיתא במעילה וכו' וודאי שלא היו מלבושיו כשל ישראל דא"כ היו מכירין אותו עכ"ל, אולם בפשוטו לענ"ד מהא דסוטה ודב"ק מוכרח מדהתירו לאבטולמוס בר ראובן לספר קומי מפני שהיה מקורב למלכות תמיד, ע"כ דזה שבכאן איש אחר הוא דאל"כ איך לא הכירוהו וגירסת הש"ס כאן נכונה דלא כהתוס' בב"ק והכ"מ, ויתכן שאותו אבטולמוס בר ראובן היה בנו של ראובן בן אסטרובלי דהכא, וראובן בן אסטרובלי דהכא הרי מוסמך היה מדקרי ליה רבי ולא היה

קרוב למלכות כלל, ובנו נתקרב למלכות ולא עסק כ"כ בתורה מדלא קרי ליה להש"ס בתואר רבי גם במכילתא פ' משפטים איתא מאחר שבגד בה שוב אינו רשאי למוכרה דברי ר' יונתן בן אבטולמוס ובנדה (דף י"ט ע"א) ובחולין (דף כ"ד ע"ב) ובזבחים (דף מ"ט ע"ב) ובסנהדרין (דף פ"ז ע"ב) בכולן אבטולמוס הוא בלא תואר רבי, ומדהתקרב למלכות התירו לו לספר קומי, (ור' עזרא בר בריה דר' אבטולמוס דמנחות (דף נ"ג ע"א) ודאי דאין זה אבטולמוס דסוטה ודב"ק שם שהרי במנחות שם איתא שהיה דור עשירי לראבע"ז ואי אפשר הדבר שיהא אחד עם ההוא דסוטה ודב"ק ע"פ חשבון השנים צא וחשוב עיין בסה"ד סדר תנאים ואמוראים אות ע'] וראובן בן אצטרובלי נזכר בתואר רבי גם במו"ק (דף י"ח ע"ב) ובאבות דר"נ פט"ז ובירושלמי פרק בתרא דכלאים ועוד בכמה דוכתי, ומ"מ גם אבטולמוס מצינו בעירובין פ"ג מ"ד שאמר ר' יוסי משמו שהעיד משום חמשה זקנים על ספק עירוב דכשר, והסדר הדורות כתב שהיה רבו של ר' יוסי ואף שלא כתב מקור לזה מ"מ ברור דכונתו על הא דעירובין דף ל"ו) הא דידיה הא דרביה דיקא נמי דקתני א"ר יוסי אבטולמוס העיד וכו' וצ"ע איך קראו לרבו בשמו ועיין בהקדמת בעל סדר הדורות וצ"ע בכל זה:

ואחר כתבי כל זה ראיתי במהרי"ק שורש פ"ח דגרים כאן כגרסתנו והנני מעתיק דבריו מפני שהמה מהיפך להיפך מן הקצה אל הקצה מדברי הכ"מ הנ"ל, וז"ל שם אחר שהאריך דמלבושי עכו"ם אינם אסורים אף להרמב"ם רק בדבר שנהגו לחוק בלי טעם או שהוא מלבוש של פריצות והובא ברמ"א יו"ד סי' קע"ח, כתב שיש להביא קצת ראיה לזה מההיא דמס' מעילה פרק קדמ"ז פעם אחת גזרו שמד על ישראל וכו' עד הלך ראובן בן אסטרובלי וסיפר קומי והלך וישב עמהן וכו' משמע שלא הוצרך רק לספר קומי להתנכר אליהם ואם איתא דצריך הישראל להיות משתנה במלבושיו מן הגוי עכ"פ הו"ל להש"ס לספר שלבש לבוש נכרי ונתכסה בשמלה חדשה כמו שסיפר שספר קומי עכ"ל, וראיה זו הביא בביאור הגר"א ביו"ד שם, הרי לפניך ראשונה דגם הוא גרים כאן ר' ראובן בן אסטרובלי ושנית חזינן דפשיטא ליה שלא לבש מלבושים אחרים מהלבשתו תמיד בין היהודים, והכ"מ כתב להיפך ופלא שלא הזכיר את המהרי"ק ובכמה מקומות מביאו, ועכ"פ פלא בעיני על בעלי ההגהות העוסקים בכאלה שלא העירו בכ"ז לא כאן ולא בב"ק ע"ד שינוי הגירסאות וצ"ע:

שם בגמ' אמרו לו יתמעט א"ל א"כ לא יבעלו נדות, אין להקשות מכאן על השלטי גבורים רפ"ב דשבועות שכתב דנדה אינה יכולה להתעבר ובן הנדה דאמרינן בעלמא אינו ר"ל

שנתעברה בשעה ששופעת דם אלא כל ששמשה בלא טבילה ונתעברה קרוי בן הנדה עכ"ל, דגם כאן ודאי דרק על הטבילה נזרו ולא שישמשו בשעת הראיה וזה פשוט:

ודע דכעין גזירה זו נמצא גם בר"ה (דף י"ט) ותענית (דף י"ח) ויהודה בן שמוע וחבריו בטלום, והחילוק מהגזירות הוא רק בזה דכאן הגזרה השלישית היא שיבעלו נדות ושם הגזרה השלישית היא שלא יעסקו בתורה, וכן נמצא במכילתא פ' יתרו ובמד"ר פ' ל"ב בויקרא ובילקוט תהלים פ' י"ב, דבאמת בימי חשכת הגלות ההם הגזרות נתחדשו בכל עת פעם בתמונה זאת ופעם בתמונה אחרת ולכולם היה מטרה אחת להעבירנו מדת ישראל ועיקריה וברוך ה' שבכל פעם לא נתננו טרף לשיניהם, ואם נרצה לידע איזה גזרה קדמה בזמן ההיא דר"ה ותענית או ההיא דהכא, נראה פשוט דההיא דהתם קדים דאז היתה הגזרה השלישית שלא יעסקו בתורה ובפסחים (דף קי"ב) איתא חמשה דברים ציוה ר"ע את רשב"י כשהיה חבוש בבית האסורים א"ל רבי למדני תורה א"ל איני מלמדך [שאז גזרו שלא לעסוק בתורה ור"ע נתפס על ד"ת] א"ל אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות, הרי מפורש דאז היה יוחי אביו של רשב"י קיים וכאן מפורש דא"ל רשב"י לר' יוסי אלו היה אבא יוחאי קיים יכולים אתם לומר לו תן בנך להריגה, הרי שהגזירה הזאת אחר שכבר יוחאי לא היה קיים דמעשה דכאן מאוחרת, ועוד דהרי בעובדא דשם היה רשב"י עוד צעיר לימים וכאן הוה עובדא אחר שיצא כבר מהמערה כנראה מהלשון ילך רשב"י שהוא מלומד בנסים כדפירש"י ורגמ"ה שנעשו לו נסים במערה עכ"ל, וע"כ לומר כן דאין לומר דתואר מלומד בנסים הוא על שהצליח לברוח מהאויבים בעת שסמכו ר"י בן בבא כמו שראיתי לאחד שכתב כן, דמלבד שתואר מלומד בנסים לא שייך על מקרה אחד הרי לא נראה בהבריחה שום נם כלל, ועוד דבסנהדרין (דף י"ד ע"א) איתא דר"י בן בבא סמך אז לחמשה זקנים וכלם ברחו רק ריב"ב עצמו מפני שהיה זקן לא ברח, ועוד אם זהו נס למה לא בחרו לשלוח לרומי רק את רשב"י הרי כל החמשה זקנים היו מלומדי נסים בזה כמוהו, אלא ע"כ דפירש"י ורגמ"ה הוא האמת דזה היה אחר שיצא כבר רשב"י מהמערה, ובשבת (דף ל"ג) איתא ענין המערה באריכות שגזרה המלכות על ר"י שעילה יתעלה ר' יוסי ששתק יגלה לציפורי רשב"י שגינה יהרג, ואז ברח רשב"י ונטמן בהמערה י"ג שנה וא"כ עובדא דתענית שגזרו על לימוד התורה היה לכל הפחות י"ג שנים קודם עובדא זו דכאן, ובזה אני מבין יפה מה כל החרדה דכאן שסרבו ר"י ורשב"י מלכת לרומי הן לא הלכו לעשות דבר נגד המלכות, רק הלכו להשתדל להעביר הגזרה מעל ישראל ואיזה סכנה קרובה יש בזה, אולם לפי המתבאר א"ש דכיון שר' יוסי כבר היה חשוד בעיני המלכות וכבר נשא עונו בגלות

לצפורי כפושע במלכות ורשב"י כבר נגזר עליו שיהרג. א"כ לר' יוסי ורשב"י בעצמם אע"פ שמלך הראשון כבר מת כמבואר בשבת שם היה הנסיעה לרומי סכנה גדולה, וכשאמר ר' יוסי שהוא ירא למסור את ר"א בנו להריגה סבר רשב"י שהוא ירא מסכנת המלכות דכיון דאביו מוכתב למלכות כפושע גם בנו חשוד הוא, לכן א"ל רשב"י אלו היה יוחאי אבא קיים וכו' כלומר א"כ מכ"ש איך אלך אני ושמעה המלכות והרגני שכבר נגזרה עלי גזרה ומ"מ נכון לבי ובטוח בה', והשיבו ר' יוסי דמפני יראת המלכות אינו ירא כלל דשלוחי מצוה אינם ניזוקין וע"כ אמר אנא אזלין, אלא שהוא מתירא לשלוח בנו דילמא עניש ליה ר"ש וזה נכון לענ"ד, ועיין בהגהת השמ"ק כאן שכ"כ ובמו"ק (דף כ"ה ע"ב) בתוס' ד"ה שפכו מרזבי כתבו בשם הירושלמי שר' יוסי יהיב נפשיה על גזרתם ופי' הפוס' שנשפך דמו על יחוד ה', ומתוספתא הביא שנתן נפשו על המילה, ולדברינו י"ל שכונת הירושלמי והתוספתא להעובדא דהכא שאמר אנא אזלין והיה בזה מסנ"פ ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למפשה, והגזרה היה כאן גם שלא ימולו את בניהם, אך במדרש תהלים פ' פ"ט איתא שהיה מעשרה הרוגי מלכות אבל במד"ר למגילת איכה בפסוק בלע ה' ולא חמל לא נמנה ר' יוסי וצ"ע בזה:

ברש"י ד"ה תלמוד ערוך הוא ולא אמרה מדעתו עכ"ל, ברש"י שבעין יעקב מסיים עוד בזה"ל ששמע מר' אלעזר ב"ר יוסי שאמר כן משום אביו ומנלן דלמדה וכו' עכ"ל, ולא ידענא מנלן דר' אלעזר בר' יוסי משום אביו אמרה ובגמ' אין לזה שום משמעות וגם בפי' רגמ"ה ליתא לכן נראה דט"ס הוא:

בתוס' ד"ה והא אמר ר"י וכו' פי' השר מקוצי משום דאי לאו ההיא דר"י המ"ל וכו', ולהכי מייתי הך דר"י דמיירי אף ברביעית ומ"מ הא טהור עכ"ל, יש מקשים ע"ז דמשמע אף דאיכא רביעית דם שמאהיל עליו טהור אם אינו מאהיל בכלו וזהו תימא שמאהיל ארביעית דם לא יטמא, ונראה להר"ם דהכי ר"ל השר מקוצי כו' עכ"ל השיטה מקובצת ע"ש ודבריו צריכין כאן ביאור רחב אולם לפי שאין זה מתוס' שלנו ולא הורגלתי בלשונם קצרתי

דף יז:

גמ' בכה ר"ש ואמר וכו', יש לדקדק למה בכה ר"ש ולא בכה ראב"י, וי"ל בפשוטו משום דעיקר הנס היה ע"י ר"ש דברתיה דקיסר נשתגעה ע"י בן תמליון וצעקה הביאו לי את רשב"י, אך ע"ד החידוד י"ל דראב"י לא בכה דס"ל שאין מלאך יכול לבוא לרומי משום טומאת ארץ העמים וגם אויר אה"ע טמא כמו שהיה גם במצרים שאמרו המלאכים שא"א לעבור במצרים שהאויר סמא מה לכהן בבה"ק, אבל רשב"י לשיטתיה דס"ל בב"מ

(דף קי"ד) ואליהו פסק כוותיה שם דקברי עכו"ם אינן מטמאין באהל ובשבת (דף ט"ו) כתבו התוס' דלמ"ד קברי עכו"ם אין מטמא באהל ס"ל דארץ העמים על גושה גזרו ועל אוירה לא גזרו וא"כ הרי יכול מלאך להתגלות באויר לכך בכה, אבל ראב"י ס"ל כשיטת ר' יוסי אביו דס"ל בכלאים (פ"ח מ"ה) דאפי' אדני השדה שיש להם רק פני אדם מטמאין באהל ובספרא פ' שמיני אקרא דנפש החיה איתא לרבות את הסרני וכתב הערוך היא חית הים מחצייה ולמעלה דמות אשה (ועיין בכורות (דף ח' ע"א) הדולפנין בני ימא) ואיתא שם עוד בספרא על דעתיה דר' יוסי בר חנינא מטמאות באהל כאדם, וכתב ע"ז הגאון מלבי"ם ז"ל בהתורה והמצוה דר' יוסי לשיטתיה דאדני השדה נמי מטמא באהל, ודבריו לכאורה תמוהין דהרי סתם ר' יוסי הוא ר' יוסי בן חלפתא ובספרא שם הוא ר' יוסי ב"ר חנינא אך בירושלמי בכלאים מפרש ריב"ח טעמיה דר' יוסי סתמא משום דכתיב ע"פ השדה לרבות אדם השדה משמע דכוותיה ס"ל וא"כ שפיר י"ל דריב"ח אזיל לשיטתיה בזה] ומכ"ש דקברי עכו"ם מטמאין באהל משו"ה לא היה יכול הנס לבוא ברומי ע"י מלאך מפני שטומאה ארץ העמים באוירה נמי איתא והא שנתגלו המלאכים להגר ג"כ בארץ העמים הרי מבואר בקרא שהיה במדבר ועל העין, ותנן כאהלות (פרק י"ח) עשרה מקומות אין בהם משום מדורי עכו"ם וכו' אהלי ערביים וכו' ופי' הרע"ב לפי שנוסעים ממקום למקום לא רצו להחזיק בהן טומאה ומכ"ש במדבר שאין בה דיורין תמידים במקום אחר דודאי אין בהן טומאת ארץ העמים משא"כ רומי המיושבת והיא מטריפולין א"א למלאך להתגלות בה ומשו"ה לא בכה ר' אלעזר כ"ר יוסי דלסיטפיה דס"ל כאביו לא היה מלאך יכול לבוא שם ואין זה מפני קוטן מדרגתם כ"כ הג"מ ר' יהושע אייזיק בעל עמק יהושע זצ"ל ואיך היה מופר להם אז להשתמש בשד עיין בב"י יו"ד סי' קע"ט בשם הרמב"ן בשו ת:

ואני מוסיף דבזה הבנתי בעזה"י הא דאיתר בזוהר פ' ירא (דף ק"א דפוס ווילנא) אמר ר' שמעון ודאי כחיזו דמלאכין חזי להון וכו' פא חזי ועברתי בארץ מצרים אני ה' וכי כמה שלוחין ומלאכין אית ליה להקב"ה, אלא בגין דאינהו לא ידעי בין טיפה דבוכרא להההוא דלא בוכרא בר קוב"ה לחודיה וכו' עכ"ל, ולהלן שם (פ' וירא דף קי"ז בדפוס הנ"ל איתא תניא אמר ר' יוסי כל מה שעושה הקב"ה אינו צריך לעשות אלא בדיבור דכיון דאמר ממקום קדושתו יהא כך מיד נעשה וכו' דא"ר יהודא מאי דכתיב ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך וכו' וכי לא היה להקב"ה מלאך או שליח לשגר לעשות נקמה במצרים כמו שעשה באשור וכו' אלא וכו' אמר הקב"ה אומה זו של מצרים מזוהמת וחטונפת היא ואין ראוי לשגר מלאך וכו' אבל הקב"ה ממקום קדושתו אומר יהא כך ומיד נעשה

עכ"ל מדרש הנעלם שם, הרי מפורש דפליגי בענין זה רשב"י ור' יוסי דר"ש ס"ל דהמלאך יכול לכוא לארץ הפמים ובמצרים לא היה הנקמה ע"י מלאך לפי שאינו יודע להבחין בין טיפה של בכור לאינה של בכור,. אבל בענין מעשה זו דרומי הרי היה יכול להיות לשיטתיה פ"י מלאך משו"ה בכה. אבל ר' יוסי ור' יהודא דס"ל דאין מלאך יכול לבוא למצרים מפני הטומאה הטינופת והזוהמא ודאי דה"ה דאין מלאך יכול להתגלות ברומי, וידעו ר' יוסי ור"א בנו מראש שהנס לא יהיה ע"י מלאך להכי לא בכה ר"א ועיין במדרש רבה שמות סדר בא פ' י"ו בפסוק ועבר ה' לעוף את מצרים דיש אומרים פ"י מלאך וי"א הקב"ה בעצמו ויש לפלפל בזה וברוך חכם הרזים:

שם נזדמן לה מלאך שלשה פעמים. בב"ר פ' מ"ה איתא כמה מלאכים נודמנו לה ריב"ח אמר חמשה כל מקום שנאמר אמירה מלאך רבנן אמרי ארבפה כל מקום שנאמר מלאך עכ"ל המדרש, ורשכ"י דאמר שלשה לא חשיב רק מלאך הראשון והשלישי והרביעי אבל מלאך השני הוא עצמו מלאך הראשון ששאל אי מזה באת והיא ענתה מפני שרה גברתי אנכי בורחת ופנה לה המלאך הזה עצמו שובי אל גבירתך וכן משמע בקרא ולא הוו רק שלשה מלאכים והא דלהגר נשלחו כמה מלאכים לכל חד כדאית ליה ולא מצינו כן באבותינו הקדושים סרק מלאך אחר נשלח להם והוא אמר להם כל הנדרש כדמצינו באברהם אבינו ע"ה אחר העקידה, שמעתי בשם ר"ש געור זצ"ל שהענין הוא כך, דחנוני הפירות כשצריכין להביא סחורה לחנותם ממקומות הגדולים. החנוני הפשיר שוכר מגלה מיוחדת למענו ועליה הוא מביא כל מה דצריך, והפני שאינו יכול לשכור מגלה מיוחדת לפצמו הוא מבקש מהחנונים הגדולים להביא על עגלה שלהם מעט סחורה על העגלה שלהם ששכרו. ומובן מאיליו שאינו יכול לבקש שאחר יביא לו כל הסחורה הנדרש לחנותו שאין זה מגדר דרך ארץ. אלא הוא מבקש מחנוני זה שיביא לו דבר אחד וכן מהשני וכן מהשלישי כפי האפשר ובין כולם יובא לו כל הדרוש לו. וכן הדבר גם בענינינו דאבותינו הקדושים העשירים במעשים טובים כשהיה צורך להגיד להם איזה מנין מן השמים נשלח להם שליח מלאך מיוחד להם לבדם לכן אמר להם כל הדרוש להגיד למו, אבל הגר בהיותה עניה במעשים טובים ולא היתה ראויה לשלוח לה מלאך לצרכה רק כשהלך מלאך בסליחות אחרת נמסר לו שיגיד אגב אורתא גם להגר דברים אחדים, וכבר כתב הבחיי שליכות מלאך אחד עושה כמה שליחות, אבל הרי לא יוכל להתעכב לדבר עמה הרבה שצריך למהר ללכת בעיקר שליחותו שנשלח עליה, לכן נצרכה לכמה מלאכים שזה הגיד לה מעט דברים וזה מעט דברים עד שנשלם כל ענין הנצרך וההסבר יקר ונעלה:

שם והיינו דאמר ראב"י אני ראיתיה בעיר וכו', גם בשבת (דף ס"ג ע"ב) אמר ראב"י אני ראיתיו בעיר רומי וכתוב קודש לה' בשיטה אחת, ובנדה (דף נ"ח) אמר ראב"י דבר זה הורותי בעיר רומי לאיסור, ובתוספתא דמקואות פ"ד אמר ראב"י הלכה זו הורותי בעיר רומי לטהרה, וביומא (דף נ"ג ע"ב) שאל ר' מתיא בן חרש את רשב"י ברומי וכי מאחר שר' אליעזר מלמדינו וכו ושם ביומא (דף פ"ו ע"א) שאל ר' מתיא ב"ח את ר' אלעזר בן עזריה שמעתי ארבע חילוקי כפרה וכו' וקשה דהא ר' אלעזר בן עזריה תלמידיה הוה כדאיתא שם וביומא דף פ"ד ע"א) ברש"י ד"ה ה"ג ה"נ מסתברא ואיך שאל רמב"ח ממנו כמו שהקשה הרש"ש שם והביא גירסא אחרת מאבות דר"נ, ולי היה נראה דגבי ד' חילוקי כפרה צ"ל שאל רמב"ח את ר' אלעזר ב"ר יוסי ששאל ממני אז בהיותו ברומי עם רשב"י ודו"ק שקצרתי והנה שאלני חכם אחד שמא היה טיפי הדם מהא דגידר טיטוס את הפרוכת ויצא דם כדאיתא פרק הניזקין, אבל לקמ"ד להמעיין ביומא במקומו שהיו הטיפין כמצליף וק"ל:

ברש"י ד"ה עיקם פיו וכו' והאיך נתרפא מפורש התם עכ"ל ובפי' רגמ"ה איתא דראב"י נפל בחולי אסכרה והיה יושב בספינה וכשנזכר רשב"י על תנאו התפלל ודרס אחד הספנים על צוארו ויצא האסכרה מגרונו ונתרפא עכ"ד, ובסדר הדורות בערך ראב"י כתב וז"ל ורש"י כתב שענשו ונפל בחולי אסכרה וכשנזכר מה שנדר לאביו ביקש עליו רחמים ויצא האסכרה מפיו לפיו של אותו ספן עכ"ל וברש"י שלפנינו ליתא כל זה וגם בפרגמ"ה ליתא שנכנס האסכרה לפיו של הספן ולמה באמת יעניש להספן שלא חטא לכאורה וצ"ע, ודע דכל המעשה דהספינה מבואר בפי' קדמון הנדפס מכ"י בדפוס ווילנא היה בנסעם לרומי ולא בחזירתם מרומי, ואין לנו מקור לכל זה שנאבד מאתנו עד היום הירושלמי מסדר קדשים כידוע, וה' ימלא לנו את החסרון ויגלה לנו טמירין עמיה שרי נהורה, ובלשון עיקם פיו עיין צ"ק שכתב בזה דבר מחודד והא ששלחו לרשב"י לפי שמלומד בנסים אף שאין סומכין על הנס כבשבת דף ל"ב ובכ"מ, באין עצה שאני כבתענית דף כ"א דשלחו לנחום איש גם זו מה"ט שמלומד היה בנסים בשגם כאן עמד כל הדת בסכנה:

במשנה הפגול והנותר אין מצטרפין, לפ"מ דמפרש בגמ' דלענין טומאת ידים איירי שייכה משנה זו למשנה הקודמת דקאמר זה הכלל כל שטומאתו ושיעורו שוה מצטרפין, להכי סמיך ליה משנה זאת לומר דפגול ונותר אף דטומאתן ושיעורן שוין אין מצטרפין לטומאת ידים דמדרבנן היא והקילו בה, ומאן דס"ל דמשנתינו לענין אכילה איירי כמו שנבאר בגמ' איה"ש אין זה שייך לדלעיל רק דיני צירוף אשמעינן תנא, ולא חש התנא

להפסיק בין דיני הטומאות עם דין האכילה שהרי לקמן מפסיק עם משנה דהערלה והכלאים נמי בין דיני טומאה דמשנה שלפניה היא האוכל שנטמא ושלאחריה היא הבגד והשק דשניהם לענין טומאה אלמא דאין קפידא בזה:

בגמ' אר"י א"ש לא שנו אלא לטומאת ידים דמדרבנן אבל לאכילה מצטרפין, מלשון אלא לטומאת ידים משמע דלאכילה אף לכרת מצטרפין דקרא דלא יאכל גבי נותר כתיב שהוא בכרת ואמרינן אהדריה לאיסורא קמא, וה"נ משמע מהרמב"ם פי"ח ה"י מפסוהמו"ק שכתב האוכל כזית מבשר קדשים שנותר במזיד חייב כרת בשוגג חייב חטאת וכו' שהרי נאמר שם לא יאכל כי קדש הם והפגול והנותר מצטרפין זע"ז לכזית עכ"ל, ועיין במשנה למלך שם, הרי כמעט מפורש דלחטאת וכרת נמי מצטרפין דלא כמש"כ התוס' בשבת (דף ע"א ע"א ודף פ"ט ע"ב) עיי"ש ובר"ש פ"ב משנה י"א דערלה שכתבו דרק למלקות מצטרפין ולא לכרת, וטעם לזה עיין בהגהות חשק שלמה בכריתות (דף י"א ע"ב) ע"ש ועיין במל"מ בה' שבועות פ"ד ה"א ודו"ק, ומ"מ אף אם נימא דלכרת לא מצטרפי יהיה מאיזה טעם שיהיה נמי א"ש דקאמר דמשנתינו לטומאה איירי ולא קאמר לענין כרת דאכילה, דלענין אכילה לא הו"ל לתנא לומר סתם דאין מצטרפין כיון דלמלקות מצטרפין וק"ל:

ולענ"ד לאו כו"ע הכי ס"ל דמשנתינו לטומאת ידים תנן, דהנה בפסחים (דף פ"ה ע"א) איתא תנן התם הפגול והנותר מטמאין את הידים וכו' אבעיא להו יוצא גזרו רבנן טומאה או לא ונשאר בתיקו, והקשה שם הצל"ח דמאי קמבעיא ליה הרי אם איתא דגזר טומאה גם על היוצא אמאי לא חשיב גם יוצא במשנה שם והו"ל לתנא לומר הפגול והנותר והיוצא מטמא אהי"ד, ותירץ הצל"ח שם דרק בקדק"ל איבעיא ליה אי גזרו טומאה על היוצא אבל בקדק"ד כיון דרק כהנים עסקי בהו ודאי דלא גזרו בהו טומאה, וא"כ י"ל דגזרו טומאה גם איוצא דקדק"ל והא דלא קתני לה במשנה שם משום דדומיא דפגול ונותר קתני דשייך גם בקדק"ד עכת"ד, ואין אני נכנס לדון אם מסתבר תירוץ זה אבל בעיני אכתי קשה למה לא פשיט האיבעיא שם ממשנתינו דתני הפגול והנותר אין מצטרפין ומפרש רב יהודא א"ש דלענין טומאת ידים תנן, ואי ס"ד דגם איוצא גזרו רבנן טומאה הו"ל לתנא לומר הפגול והנותר והיוצא אין מצטרפין מפני שהן ג' שמות ותירוץ הצל"ח אין לומר כאן דהרי כל הפרק דקדמ"ז יצא מכלל המס' ללמדינו דיני צירוף, וכיון דאתי לאשמעינן דין צירוף דפסולי המוקדשין לענין טומאת ידים לא הו"ל לשייר דין יוצא נמי דמאי נפ"מ אי שייך בקדק"ד נמי או בקדק"ל לבד, וע"כ לומר דעל יוצא לא גזרו כלל טומאת ידים ולמה נשאר הש"ס שם בתיקו, ותו דלכאורה הא דהוציא רב

יהודא מתניתין מפשטה ומוקי לה לענין טומאת ידים הוא דוחק כיון שאין לטוי"ד זכר במשנה, יקשה למה לא נימא דבאמת משנתינו לענין אכילה תנן ופליג תנא דידן אדר"א דאמר כל שבקודש פסול וכו' ליתן ל"ת על אכילתו, ולומר דא"כ קמפסיק תנא עם דין אכילה בין דיני הטומאות הרי כבר הוכחתי במשנתינו דאין זה קפידא כלל ע"ש, אלא ע"כ דדחיק ליה דאי ס"ד דתנא באכילה קאי ופליג על ר"א אמאי קחשיב רק פגול ונותר הו"ל למיחשב כל פסולי המוקדשין דאין מצטרפין זה עם זה כגון יוצא וטמא וכו', או דהו"ל לתנא לומר כל פסוהמו"ק אין מצטרפין זע"ז, אלא ע"כ דלא מיירי רק בטוי"ד דלא שייך בכל פסוהמו"ק רק בפגול ונותר, וא"כ הרי מוכח עכ"פ ממשנתינו דאיוצא לא גזרו טוי"ד:

אכן דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקו"א, דהנה בירושלמי פסחים (פ"ז ה"ב) וכן גם בסוף פרק ערבי פסחים איתא בזה"ל ר' סימון בשם ריב"ל בשם בר פדיה הפגול והנותר מצטרפין לטומאת הידים עד כדי עונשן בכזית, מהו שיפסלו בתרומה קו"ח אם מטמאין את הידים לפסול בתרומה הן עצמן לא כ"ש, ההן יוצא מה את עביד ליה מטמא אהי"ד או אינו מטמא את הידים וכו' עכ"ל הירושלמי, וע"ש דהאיבעיא דיוצא תלוי בהאיבעיא דתרומה וחדא מגו חדא קמבעיא ליה ע"ש, אבל כל עין תשתומם על המראה שהקדים ר' סימון לבעייתו אם יוצא מטמא את הידים ההקדמה דפגול ונותר מצטרפין לטמא את הידים וכי מה ענין זל"ז, ואטו אם פגול ונותר לא הוו מצטרפין זע"ז לטמא אהי"ד לא הוה יכול למבעיא בעייתו אם יוצא מטמא אהי"ד, ותו יש להפליא על מפרשי הירושלמי שלא עמדו על הסתירה הגלויה מש"ס בבלי כאן במעילה דלדברי רב יהודא אמר שמואל מפורש במשנתינו דהפגול והנותר אין מצטרפין לטומאת ידים דלא כר' סימון, ואחר ימים רבים מצאתי שעמד באמת על התירה זו בספר שאילת שמואל להגאון התוספאה ז"ל אבל תירוצו שם תמוה ע"ש, לכן נלע"ד דבאמת לפ"מ דמפרש ריא"ש למשנתינו אין עוד ספק דודאי יוצא אינו מטמא את הידים מדלא קתני ליה תנא דמשנתינו כמו שביארתי לעיל, אבל ר' סימון בירושלמי שם וכן בעל האיבעיא בבבלי בפסחים שם ס"ל דבאמת משנתינו לענין אכילה איירי כפשוטה ופליג תנא דידן אר"א או דס"ל כר"א ומשנתינו לענין כרת וחטאת איירי, אבל לטומאת ידים לא מיירי תנא דידן ואה"נ דמצטרפי פגול ונותר כיון דטומאתן ושיעורן שוה, ולכן שפיר איבעיא להו אי גזרו טומאה איוצא או לא דמשנתינו דמעילה לא מיירי כלל מדין צירוף לטומאת ידים וליכא למפשט מנה לענין יוצא, וזהו שהקדים ר' סימון להאיבעיא אי גזרו רבנן טוי"ד איוצא הקדמתו דס"ל דפגול ונותר מצטרפינן לטמא הידים, וא"כ הרי משנתינו דמעילה

לא לענין טוי"ד נשנית א"כ שפיר איבעיא ליה אי גזרו טומאה ביוצא, אבל אי הוה אמינא דפגול ונותר אין מצטרפין לטומאת ידים א"כ הוה מוקמינן ודאי משנתינו דמעילה לענין טוי"ד מדלא קאמר סתם כל פסוהמו"ק אינן מצטרפין כמו שביארתי לעיל, וא"כ לא היה שוב מקום להסתפק ביוצא אי גזרו טוי"ד דודאי לא גזרו מדלא קחשיב יוצא במשנתינו, ובזה מיושב הא דפסק הרמב"ם בפ"א הט"ו מפסוהמו"ק דיוצא אין בו טומאה והשיג עליו הראב"ד דהרי בגמ' היא בעיא דלא אפשטה והו"ל לפסוק דמטמא מספק ע"ש בכ"מ ובלח"מ ובצל"ח שם, ולדברינו כיון דפסק הרמב"ם בפ"ח מה' אבות הטומאה ה"ג דפגול ונותר אין מצטרפין לטמא אהי"ד כרב יהודא אמר שמואל כאן דמוקי למשנתינו בהכי והראב"ד מדשתק ליה שם הרי ס"ל שם כוותיה, ממילא מוכח ממשנתינו דביוצא לא גזרו טומאת ידים מדלא נשנה גם יוצא במשנתינו ואין בזה איבעיא כלל כמו שנתבאר ולענ"ד זה נכון כבעזהי"ת, ועיין בקהלת יעקב להגאון מהר"י מקארלין בשו"ת שבסוף הספר סי' ג' והעיר לי ידידי הגאון אב"ד דאופינא מו"ה נחום ברוך שליט"א דלפי דברי י"ל דהחינוך שכתב בסי' רט"ו דפגול ונותר אינם מצטרפין גם לענין אכילה שתמה עליו המל"מ בהגהותיו מש"ס דכאן, אזיל בשיטת הירושלמי וזה נכון מאוד:

ודע דיש מקום לומר דהירושלמי והבבלי כאן מחולקים בזה, דמצד הסברא י"ל דלמ"ד דבין נותר ובין פגול שיעורן לטמא את הידים כביצה וכדפסק הרמב"ם, והביצה הרי היא ב' זתים ובאכילה ב' זתים מפגול ונותר חייב ב' מלקות שהרי יש שיעור לכל או"א משו"ה אינם מצטרפין גם לטומאה ובהכי סליק ואזיל רב יהודא משמיה דשמואל בגמ' דילן כאן, אבל הירושלמי הרי אזיל מפורש למ"ד דשיעור טומאתן לידים הוא בכזית כמו שהבאתי לשונו לעיל, וא"כ באיכא רק חצי זית פגול וחצי זית נותר דלאכילה מצטרפין ללקות משום כל שבקודש פסול ליתן ל"ת על אכילתו כר"א ה"נ מצטרפין גם לטומאת ידים ודו"ק שקצרתי בזה:

ולשלימות הענין אעתיק בזה מה שענה לי ע"ד הסוגיא הזאת אשר פלפלתי בה הרבה הגאון האמיתי ר' אפרים דוב הכהן לאפ ז"ל, ולברוח מהאריכות לא אביא פה רק מה שענה לי הגאון הגדול הנ"ל וממילא יובן גם מעט ממה שכתבתי אני אל הדר"ג וז"ל הגאון הנ"ל, מה שהקשה מדוע לא פשטו דיוצא אינו מטמא את הידים ממשנה דמעילה הפגול והנותר אין מצטרפין ולמה לא תני גם יוצא וע"ז בנה בנינו, לענ"ד קשה לבנות דיק ע"ז די"ל דכמו שמספקא להו לחכמי הגמרא אי יוצא מטמא אהי"ד ה"נ ספק לתנא דמשנה דמעילה משו"ה לא תני אלא פגול ונותר דודאי מטמאין אהי"ד, ומה שבקשני להודיעו אם מצא חן בעיני פירושו בירושלמי סוף פסחים האמת אגיד לכת"ר שדבר

פי חכם כמותו ירבה בישראל חן אבל לדעתי רחוק פירושו מהאמת ובקופא דמחטא דירושלמי אין להעלות פילא דכת"ר, ולענ"ד נראה שטעות סופר בירושלמי וכך צ"ל הפגול והנותר אין מצטרפין לטמא אהי"ד כדי עונשן בכזית וזהו פירושו, ר' סימון בשם ריב"ל אמר דהא דתנן במשנה דמעילה הפגול והנותר אין מצטרפין הוא לטומאת ידים ממש כהבבלי שם, כדי עונשן בכזית קאי על מתניתין דסוף פסחים דתנן הפסח אחר חצות מטמא אהי"ד הפוה"נ מטמאין אהי"ד הוא בכדי עונשן בכזית ולא בכביצה, ומ"ש מהו שיפסול וכו' ההן יוצא וכו' אינו תלוי בענין שלפני זה, ובפרק ז' בפסחים הובא הירושלמי אגב גררא כדרך הירושלמי בשאר מקומות:

והנני לעורר לפני כת"ר פגול ונותן איך גזרו שיטמא את הידים הא אין טומאת ידים במקדש, וטעמא דגזרו שפגול יטמא אהי"ד פירש"י בפסחים (דף פ"ה) משום חשדי כהונה כדי שיהא זה צריך להטביל ידיו קודם שיגע בקודש ויטריחוהו, ומה טורח הוא זה אכסק המפגל אם ידיו טהורות במקדש, וגם בנותר אמרו משום עצלי כהונה וע"כ דעיקר גזרה אנותר הוא משום נותר דקדק"ד, דקדק"ל נאכלין לבעלים ולכהן מגיע רק מעט חזה ושוק וגם הם נאכלין לנשיהם ולעבדיהם וע"כ דגזרו משום עצלי כהונה הוא משום נותר דקדק"ד וקשה הא אין טומאת ידים במקדש, ואין לומר שגזרו כשיצא הפוה"נ לחוץ והיינו דמשום יוצא לא גזרו בודאי בקדק"ד כהמהרש"א, או אפי' אם נאמר דלא כהמהרש"א זהו דוקא ביצא בשר כשר ולא יוצא דבשר פסול כדמוכח מברייתא דפסחים (דף י"ח ע"א) הדם והיין והשמן שנטמאו בפנים והוציאן לחוץ טהורין ואמאי לא פשטו משם דיוצא אינו מטמא את הידים, אלא ודאי כיון דהברייתא ס"ל דטומאת עצמן יש בהן כדמוכח שם ורק טהורין מלטמא אחרים שוב אינן מטמאין משום יוצא אפי' אם יוצא מטמא ואפי' בקדק"ד, זה אינו דאמאי יחושו הכהנים אם הפוה"נ יטמאו בחוץ אהי"ד והא נותר דקדק"ד שרפתו בעזרה ומהיכא תיתי יצאו לחוץ, כל זה מכריעני לומר דעל פגול ונותר גזרו טומאה בעזרה על הידים, ובזה ניחא דברי רש"י בזבחים (דף כ' ע"ב) ד"ה ונטמאו הידים שכתב בדבר שאין טומאתו מן התורה וכו' אלא פגול ונותר דמ"ש פגול ונותר דנקט ועוד קשה הא טוי"ד במקדש ליכא כמו שהעיר שם בהגהות מצפה איתן ולפי הנ"ל ניחא, ובזה ניחא גם במקומות אחרים, אלא שמלשון הרמב"ם בפ"ח מה' אבות הטומאה שכתב הפגול והנותר מטמאין את הידים ואח"כ כתב אין טומאת ידים במקדש מסידור לשונו משמע שגם בפו"נ אין טומאת ידים במקדש וצ"ע ובחידושי לזבחים שם הארכתי בזה ועת לקצר עכ"ל הגאון הגדול הנ"ל, ואחרי שהוספתי לכתוב לו בזה הענין דסוגיין ענה בלוחות שניות בזה"ל:

הנה על מה שכתבתי דנ"ל שס"ל לרש"י ז"ל דפגול ונותר מטמאין אהי"ד גם במקדש שבזה מיושבים דבריו בזבחים (דף כ' ע"ב) ובחגיגה (דף י"ח ע"ב) ד"ה ולקודש שכתב לאכול שלמים או חטאת ואשם שתמה בעל מנחת חינוך הא חטאת ואשם נאכלין בפנים ואין טוי"ד במקדש ועיין בהגהות הג"מ ר' יוסף נאטאנזאהן במשניות חגיגה פ"ב מ"ה, וכן מיושב הירושלמי יומא (פ"ב) ופסחים (פ"ז ה"ו) יע"ש, וכתב כת"ר שמפגול ונותר אין הוכחה שהרמב"ם בפ"ח מה' אבות הטומאה ה"ו כתב אין טומאת ידים במקדש וכו', אלא הנוגע באוכלין טמאין וכיוצא בהן בין שנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש ונגע בקדשים במקדש לא טמאן ואם נגע חוץ למקדש ה"ז מטמא את הקודש וכו', והחליט כת"ר כונתו שאם נטמאו ידיו במקדש ויצא לחוץ שמטמא הקדשים אף שבמקדש היו ידיו טהורות, החלטת כת"ר אינה ברורה לי כלל וספק גדול הוא לי אם כונת הרמב"ם הוא כן, והא ודאי שמש"כ הרמב"ם שאם נטמאו ידיו חוץ למקדש ונגע בקרשים במקדש שלא טמאן. אף שהשיורי קרבן בירושלמי יומא שם תמה עליו דמנ"ל הא, נאמר דמסתמא היה לו להרמב"ם איזה מקור שממנו למד דין זה ואנחנו לא נדעהו, אבל לומר שאם נגעו ידיו בטומאה במקדש דאף שידיו טהורות במקדש, כשיצא לחוץ ישובו ידיו להיות טמאות לדעתי קשה לומר כן, דהא בפסחים (י"ז ע"א) אמרו בברייתא דמשקי במ"ט דנטמאו בחוץ והכניסן בפנים טמאין וכשנטמאו בפנים והוציאן לחוץ דטהורות, וא"כ אני דן קו"ח דידים ממשקה בית מטבחייא דאע"ג דאם נטמאו בחוץ ונכנסו לפנים דטמאין אם נטמאו בפנים ויצאו לחוץ טהורים. ידים דכשנטמאו בחוץ ונכנסו לפנים טהורות לא כ"ש שאם נטמאו בפנים ויצאו לחוץ שטהורות, והרי רש"י ז"ל הסביר לנו שם הטעם שנטמאו בפנים ויצאו לחוץ שטהורין לפי שאין טומאה למפרע, ואע"ג דס"ל להברייתא דטומאת עצמן יש להן מ"מ לטמא אחרים טהורות לפי שלא ירדה עליהם תורת טומאה מתחילה לטמא אחרים, קו"ח לידים שבעת שנטמאו בפנים טהורות לגמרי ולא ירדה עליהן תורת טומאה כלל שטהורות גם כשיצאו לחוץ, ובחגיגה (דף כ"ו ע"א) ברש"י ד"ה לא יגמור וד"ה מעבירין יגע רש"י להביננו איך יהיה אחר הרגל טמא למפרע וטעמא דהתם לא שייך בידים כמובן, ונראה ללמוד כן מפשט המשנה על מחט שנמצא בבשר שהסכין וידים טהורות הובאה בפסחים (דף י"ט) שממנה למדו שאין טומאת ידים במקדש קתני ידים דומיא דסכין מה סכין טהור לעולם אפי' חוץ לעזרה (כמו שאמר רבא שם הנח לטומאת סכין דאפי' בחולין לא מטמא, ולר"י אמר רב דמוקי לה במחט טמא מת אמרו שם שהסכין טהור לפי שספק טומאה ברה"ר טהור] ה"נ ידים טהורות לעולם אפי' יצאו לחוץ, לכן נ"ל דמש"כ הרמב"ם ואם נגע חוץ למקדש ה"ז מטמא את

הקודש כונתו שאם נטמאו ידיו חוץ למקדש שמטמא את הקודש שחוץ למקדש, והאי דינא דנטמאו בפנים וטעו בקדשים בחוץ לא הוצרך הרמב"ם להביא דכיון שבעת שנגעו בטומאה לא נטמאו פשיטא שאין טומאה עליהן למפרע כשיצאו, ומ"מ גם עתה אינני מחליט כן וצריך לי עיון והתבוננות:

ובמקום אחר כתבתי ע"ד הפלפול בישוב הירושלמי ודברי רש"י ז"ל, דהנה הרמב"ם בפ"י מה' טו"א הט"ז כתב משקה בית מטבחיים שבעזרה וכו' טהורים לעולם וכו' ודבר זה הלכה מפי הקבלה ולא הביא הרמב"ם איך הדין בהוציאן לחוץ ונטמאו וחזרו לפנים, ומסתימת לשונו משמע שכל משקה בית מטבחיים שבעזרה טהורין אפי' נטמאו בחוץ (ואולי משמע ג"כ מלשונו דדוקא בעזרה טהורין אבל אם נטמאו בפנים ויצאו לחוץ טמאין ואף שבמראה הפנים בירושלמי חגיגה (פ"ג ה"א) ד"ה כי אנן קיימין לא כתב כן פשט דברי הרמב"ם משמע כמש"כ, ולא קשה על הרמב"ם מברייתא דמשקי בית מטבחייא (פסחים י"ז ע"א) די"ל דדוקא למ"ד דדכן לטמא אחרים וכן למ"ד דאין טומאת משקין מה"ת משום דרבנן לא גזרו במקדש, שפיר יש לחלק בין נטמא בפנים לנטמא בחוץ וחזרו לפנים דכשנטמאו בחוץ לא פקע מהם טומאה, (וכן כשנטמאו בפנים ויצאו לחוץ דטהורים לפי שלא נטמאו] אבל הרמב"ם דפוסק כר"פ בפסחים שם ע"ב דמשקי בית מטבחייא הלכתא גמירא לה דדכן ואין מבקשים טעמים בהלכה ואין דורשין אותה, ומפרשין אותה כלשונה ממש כדמוכח בנזיר (דף למ"ד) שהלכה דבן מגלח על נזירות אביו ואמרינן בן ולא בת אף שהיא יורשת כגון שבנים אין לו, משו"ה משקה ב"מ טהורין אפי' נטמאו בחוץ, וה"נ י"ל דדוקא בבית מטבחייא טהורין אבל אם יצאו לחוץ טמאין וכמ"ש, ולפ"ז נראה דטומאת ידים תלוי ג"כ בזה דרבנן נתנו על ידים דין דמשקי בית מטבחייא. ולהרמב"ם שפוסק כר"פ במשקי ב"מ ה"נ ידים טהורות במקדש אפי' נטמאו בחוץ ואולי טמאות בחוץ כשנטמאו בפנים. משא"כ למאן דלית ליה דר"פ ומשקי ב"מ טהורות דוקא אם נטמאו בפנים אבל נטמאו בחוץ ונכנסו לפנים טמאות ה"נ בידים. וכמו שבמשקה ב"מ כשנטמאו בפנים טהורות. גם בחוץ ה"נ בידים. ומשו"ה רש"י דלא ס"ל כר"פ שפיר כתב בזבחים ובחגיגה שם טומאת ידים במקדש, דמש"ל דכשנטמאו בחוץ, וכן הירושלמי דלא ס"ל דהלמ"מ דמשקה ב"מ טהור דהא מסיק שם בירושלמי חגיגה שדוקא משקין שנטמאו באוכלין טהורין אבל משקי שנטמאו בשרץ טמאין וס"ל ג"כ לפירוש הפ"מ שם שאם נטמאו בחוץ וחזרו דטמאין הן ודוקא אם לא נטמאו כשיצאו וחזרו בקדושתן הן, ושפיר מש"ל אליביה טומאת ידים במקדש כמש"כ, והנה עתה ראיתי בצל"ח בסוגיא דר"ח לן הכהנים אות ק"ג שכתב כמש"כ בעזה"ש ופשיטא

ליה דלכו"ע אם נגעה טומאה בפנים והוציאן לחוץ שטהורין הן שכיון שלא ירדה עליהן טומאה איך יטמאו למפרע וא"כ ה"ה בידים וכמש"כ בתחילה:

על מה שדחיתי קושיתו דאמאי לא פשטו האיבעיא דיוצא ממשנה דמעילה דלהתנא גופא ספוקי מספקא ליה, כתב כת"ר שאם נבוא לידי מדה זו יבוטלו הרבה פשיטות בש"ס ועוד דהא התוס' בחולין (דף קל"א ע"ב) ובשבועות דף מ"ט ע"א ד"ה איסר כתבו מפורש דלא משמע ליה שיהא ספק לתנא, וסיים כת"ר דלומר דמספקא ליה להתנא לא ניתן להאמר כלל, הנה בכתובות (דף ע"ג ע"ב) תירץ רבא האי תנא ספוקי מספקא ליה אף שלא נמצא שם תנא חולק, וכן בברכות (דף ל"ו) ב"ש ספוקי מספקי להו וכן בב"ב (דף פ"א ע"ב) וכאלה רבות בש"ס לאין מספר, ובודאי דנוכל לומר דמשו"ה לא תני תנא איזה דין משום דמספקי ליה, ומש"כ התוס' בחולין שם כונתם דכיון דתני אין מוציאין חידו בלשון ודאי אין לומר שספק הוא לתנא דא"כ הול"ל דמספק אין מוציאין מידו. אך גם ע"ז יש לפקפק מגמ' דב"ב הנ"ל דפריך ומי מספקא ליה הא קתני לפי שלא קנה קרקע, אבל אם לא היה שונה לפי שלא קנה קרקע לא הוה קשה ליה והו"א שמביא מספק, ואולי י"ל דהלשון מביא ואינו קורא משמע דספק לו, אבל עכ"פ קשה עליהם מסוכה (דף ל"ג ע"א) כיסהו הרוח חייב לכסות וכו' או דילמא ספוקי מס"ל ופירש"י ספוקי מס"ל לתנא ומספיקא לחומרא הוא דמחייב ליה בכיסוי אף דלשון התנא הוא בלשון ודאי, ואולי נאמר דבאיסורא גם התוס' מודים ששונה התנא לשון ודאי לחומרא אף דרק מספקא ליה משום דלא תצא ע"י לשונו תקלה, משא"כ בממון לא הו"ל לתנא למיתני לשון ודאי אין מוציאין מידו, והיינו דנסבור תקפו כהן אין מוציאין מידו ומהני תפיסה ואם היה מספק אין מוציאין היה מהני תפיסה. משא"כ עכשיו ששנה בלשון ודאי אין מוציאין מידו נטעה לומר שאין ספק להתנא ואם ת"כ מוציאין מידו ויש להאריך בזה וצ"ע, וידע כת"ר שבשעה שכתבתי לו עמדו לפני עיני דברי התוס' במו"ק (דף ט"ו ע"ב) ד"ה לא אשארא שכתבו דמשו"ה לא פשיט הש"ס מר"א דמנודה אסור בנעילת הסנדל, לפי שי"ל דספוקי מס"ל כי היכי דמספקא לן האם גם דבריהם לא ניתן להאמר, וברגע שקראתי השגתו עברו לפני במחשבה דברי הש"ס בעירובין (דף מ"ג ע"ב) בחד בשבא לישתרי לפשוט מינה דאין תחומין וכו' האי תנא ספוקי מס"ל וגם מזה תקשי להתוס' בחולין אם לא נדחוק לחלק כמו שחילקתי בין איסורא לממונא וכו' אפרים דוב הכהן החופ"ק וועזשבלאוו והגליל עכ"ל הגאון הגדול איש האשכול הנ"ל בתשובתו אלי שנכתבה מוצאי ש"ק וישלח תרס"ד לפ"ק, והיו בינינו עוד דברים בדין טומאת ידים דפגול ונותר במקדש, ואין אני מוצא נכון להעתיקם בזה מפני שבשנת תרס"ט נדפס

ספר תורת מרדכי להגאב"ד דסאפאצקין ז"ל ושם בסי' ט"ו מדבר גם הוא בענין זה ע"ד שהארכתי אני בזה, ואח"כ בשנת תרפ"ב נדפס הספר זבחי אפרים ושם מבואר כל מה שפלפלנו בזה אם שלא בשמי שם הזכירם, ולענין הדחייה שהתנא גופא מספקא ליה אע"ג שגם בפי' הרא"ש לנדרים דף ע"ג ע"א כתב כן ומעין זה כתבו גם התוס' בנזיר דף נ"א ע"א ד"ה לא גזז תבעי לך, וכן בסוכה ל"ג ע"א ע"ש וכן בב"ב דף פ"ה ע"ב בתוס' ד"ה כליו של לוקח מ"מ קשה בעיני הדבר מאוד מכמה מקומות ואכמ"ל יותר בזה:

והנה הצל"ח בפסחים (דף פ"ג) רצה לדון דבמקום דלא שייך טעם דעצלי כהונה כגון דבלא"ה לא היה אפשר לאכלו כשהיה כשר ומחויב להותירו לא מטמא את הידים ע"ש, ולפ"ז יהיה מיושב קושית התוס' בפסחים (דף ט"ו ע"א) ד"ה ולד טומאה דרבנן שהקשו על רש"י שכתב כגון כלי שנטמא במשקין דא"כ איך יליף ר"מ מדברי ר' חנינא דבשר קודש שנטמא מכלי שנטמא במשקין אינו נשרף אלא בעיבור צורה וכיון דנעשה נותר אפי' היה טהור לגמרי שורפו עם הטמאה ע"ש, ולדברי הצל"ח כיון דהא דנותר וטמא נשרפין כאחת הוא משום דעל נותר נמי יש שם טומאה דרבנן כמש"כ רש"י שם רע"ב ע"ש, וא"כ בשר קודש שנטמא מכלי שנטמא במשקין שאינו נשרף אלא אחר עיבור צורה והא דעוברין לכתחילה אלאו דלא תותירו והרי בזבח פסול ג"כ איכא הלאו כמש"כ הנו"ב מהדו"ת חיו"ד סי' נ"ג וכן קשה בכל מקום דטעון עיבור צורה לשיטת רש"י דהיא לינה ממש, י"ל דכיון דחז"ל אסרו לשורפו מיד אינו עובר בלאו דלא תותירו דאנוס הוא בתקנת חכמים כמש"כ התוס' בשבת דף ד') הידוע] ולא שייך הטעם דעצלי כהונה שוב אינו מטמא את הידים וממילא יהא אסור לשורפה עם הטמאה ושפיר יליף ר"מ מדבריו של ר' חנינא ומיושב קושית התוס', ומזה נראה דהתוס' ס"ל דלא כסברת הצל"ח דס"ל דגם במקום, דלא שייך טעם דעצלי כהונה נמי נותר מטמא ידים משום לא פלוג, וכן מוכח לענ"ד מתוס' זבחים (דף כ"א ע"א) ד"ה מאי אין מעליהו וכו' א"נ כדי וכו' ויטמא אהי"ד ע"ש, ורש"י ס"ל כסברת הצל"ח ולא אמרינן דלא פלוג רבנן ומשו"ה גם בזבחים שם כתב רש"י רק דמצוה לשומרן כשאר קדשים ודו"ק היטב, ועיין מל"מ פי"ד מפסהמו"ק ה"ב מש"כ לענין פגל בשחיטת קטן דמטמאה את הידים ותדין משם לכאן, ויש לי לפלפל בזה הרבה אבל כבר הארכתי כאן יותר מדי ואולי יתבאר איה"ש במקו"א, ועיין בתפא"י במשניות ספ"א דפסחים:

בגמ' אמר ר"י א"ש ל"ש וכו' אבל לאכילה מצטרפין, נראה דלרש"י ורגמ"ה ולהרמב"ם שהבאתיו לעיל מצטרפין גם לכרת ולחטאת לא רק למלקות, והקשה הרב קרן אורה דהרי הוה לאו שבכללות ובפסחים (דף כ"ד) כתבו התוס' דהא דחשיב באלו הן הלוקין

פגול ונותר הוא משום דעיקר קרא בנותר כתיב ומניה ילפינן פגול בג"ש וא"כ אם בשניהם רק כזית למה לא יהא כלאו שבכללות, וצ"ל דכיון דעל כל חד לחודיה לקי ממילא לקי על צירופן נמי, וא"כ דוקא פגול ונותר מצטרפין אבל פגול ויוצא כיון דמלקות דיוצא לחודיה לאו מהאי קרא ילפינן כמש"כ התוס' במכות (דף י"ח) לא מצטרפין, וא"כ האי קרא דלא יאכל כי קודש הם ע"כ רק ללאו כולל לפגול ונותר אתי שיצטרפו דליוצא לחוד הא קרא אחרינא כתיב כמש"כ, וכן אם נשפך הדם הא איתא במכות שם קרא אחר מפורש ואי לפגול לחודיה הא ילפינן עון עון מנותר ואכתי צ"ע בכל זה ודו"ק היטב עכת"ד הקרן אורה, ואם שלדבריו יש לדון הרבה בכל מה שכתבתי לעיל מ"מ הביאותיו בזה מפני שמלאכת שמים היא ואין ראוי לכחד דבריו ובאמת שהמה צ"ע כמש"כ בעצמו ואכמ"ל עוד, והא דלא קאמר דפגול ונותר מצטרפין משום לאו דל"ת כל תועבה הוא דלענין חטאת לא מהני לאו דל"ת כל תועבה, ותו דזהו רק לר"מ ורבנן פליגי עליה עיין בדברינו לקמן במשנה דהערלה וכלה"כ מצטרפין:

ברש"י ד"ה לא שנו וכו' כיון דגזרה דרבנן היא לא מצטרפי עכ"ל, משמע דאלו הוה מה"ת הוו מצטרפי ולענ"ד בלאו"ה לא מצטרפי משום דהוו ב' שמות והרי אפי' נבלה מטמאה וטהורה. נמי נחלקו לעיל אי מצטרפין לטומאה ולרב אסי לחד לשנא לעיל (דף ט"ז ע"א) לא מצטרפי כ"כ הקרן אורה, ולא הבינותי הדמיון להא דנבלה מטמאה וטהורה ועיין בתוס' חדשים במשניות כאן דהוו שני שמות דזה משום חשדי וזה משום עצלי וגם זה למותר והעיקר כהתוי"ט כאן ע"ש, מיהו לפי ר"ת בפסחים (דף פ"ה ע"ב) וכן בסוף פסחים דפירש משום חשדי כהונה שלא יגע בו הכהן לטלטלו ויחשדו אותו הכהנים שלאכלו מטלטלו לפיכך גזרו בו טומאה שלא יגע בו כלל עכ"ל, ולפ"ז לענ"ד גם לענין השיעור לא פליגי רק מ"ד בכזית קאי אפגול דטעם טומאתו היא שלא יחשדוהו באכילת איסור לכן השיעור הוא כאיסורו, ומ"ד כטומאתו כביצה קאי אנותר דטומאתו היא רק משום עצלי כהונה דחשד ליכא דאם היה רוצה לאכול לא היה מניח להיות נותר ודינו ככל טומאת אוכלין בכביצה, וא"כ גם לענין שיעורן מר אמר חדא ומא"ח ולא פליגי והוא פי' נפלא לענ"ד להמעיין שם א"כ אין מצטרפין גם משום דאין שיעורן שוה ודו"ק בזה היטב:

ד"ה אבל לענין אכילה וכו' ואמר לי רבי דאי הוה חצי זית מזה וחצי זית מזה מצטרפין זע"ז לחייב עליהן משום נותר ומשום פגול עכ"ל. כבר כתב התוי"ט דלא לחייבו שתים קאמר שא"כ אתה מחייבו אפחות מכשיעור, אלא לענין מלקות לחייבו בין אם התרו בו משום נותר ובין אם התרו בו משום פגול עכ"ל, ולשון המפרש ודאי דלא משמע כן

והרב חק נתן בכריתות מקיים דברי רש"י כפשוטן דאין זה חצי שיעור דמצטרפי, זה לזה וזה לזה עד דחשוב כל אחד זית שלם, וזהו סייעתא לדברי הגליון שהביא רש"י ז"ל בכריתות (י"ד ע"א) שם, והנה אין סתירה לזה משבועות (דף כ"ג ע"ב) אהא דאר"י פרוטה מכולן מצטרפת ועיין רש"י שם, ובהגהות הר"ץ חיות שם אהא דפריך הש"ס א"ה אמאי מצטרף זיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא דקדשים שאני דגלי קרא דמצטרפין כבפסחים (דף מ"ה ע"א), אבל אי קשיא הא קשיא שם אמתניתין דיש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות וכו', דפריך הש"ס וניתני ה' חטאות וכגון דאכל כזית פגול ומשני בחדא בהמה קמיירי, אלמה לא וכו' משכחת לה כגון שהעלה אבר פגול לגבי מזבח דפקע פגוליה מיניה ורק פלגא אנחיה ע"ג המזבח וא"כ פלגא דמזבח פקע פגוליה וה"ל נותר, ומשני אי רובא וכו' אלא בכזית אחר קמיירי בשני זתים לא קמיירי, משמע בפשוטו דבכזית אי אפשר שיתחייב גם משום פגול וגם משום נותר ולדברי המפרש כאן בשם רבו הרי משכח"ל בכזית אחד שיחייב חטאת גם אנותר וגם אפיגול והיא לכאורה קושיא עצומה, אבל שבתי וראיתי דאדרבה מזה יהיה סייעתא להחק נתן דכונת המפרש כן בפשוטו היא לחייב שתים ממש, דהרי רש"י שם בכריתות בשם גליון וכן בפי' רגמ"ה שם כתבו דכיון דבכזית אחד מיירי ואי אנחיה לפלגא דזית אמזבח אין הקטרה בפחות מכזית פי' ולא פקע פגוליה ממנו, ולכאורה אמאי לא פירשו פשוט דאכזית אחד אי אפשר שיחייב שתים דהרי יהיה כל אחד חצי שיעור אלא ע"כ כדברי החק נתן דלא כהתוי"ט משו"ה הוצרכו לפרש מטעם אחר דבחצי זית אין הקטרה ולא פקע פגולו ממנו, אבל צירוף היתר לאיסור ודאי דבקדשים מצטרף כבפסחים (דף מ"ה ע"א) והפגול לגבי נותר לא גרע מהיתר וכן הנותר לגבי פגול, והא דבעינן קרא דבכל שבקודש פסול ליתן ל"ת על אכילתו היינו באכל ב' חצאי הזתים זה אחר זה דאז אין לחייבו מטעם היתר מצטרף לאיסור והמפרש כאן בשם רבו כונתו באכלן בבת אחת, ודע דלפ"ז יהיה מוכח מכאן דשמואל ס"ל חצי שיעור אסור מה"ת, דהנה בזבחים (דף ע"ח ע"א) בתוס' ד"ה הפגול והנותר הקשו על רש"י וז"ל, ועוד קשה היכא מתחייב כלל משום חד מנייהו וכו' דאפי' היתר לא מצטרף לאיסור כ"ש איסור לא מצטרף לאיסור עכ"ל, ולכאורה דבריהם תמוהין דהרי בקדשים קיי"ל דהיתר מצטרף לאיסור, וע"כ לומר כמש"כ שם הרב טהרת הקודש דהא דהיתר מצטרף לאיסור הוא דוקא לריו"ח דח"ש אסור מה"ת ושם איסור עליו מה"ת אבל לר"ל דח"ש מותר מה"ת לא שייך היתר מצטרף לאיסור אפי' בקרשים ושם אליבא דר"ל אזלי התוס', וא"כ לדברינו ע"כ דשמואל ס"ל חצי שיעור אסור מה"ת ודו"ק בזה שהראיתי לך מקום לפלפל וקצרתי מאוד:

במשנה כל האוכלין מצטרפין זע"ז לפסול הגוייה בכחצי פרס, אע"ג דטומאת אוכלין וכן טומאת משקין לטמא אדם הוא רק מדרבנן מ"מ מצטרפין, ולא דמי למשנה הקודמת דפגול ונותר אין מצטרפין לטומאת ידים משום דטוי"ד היא דרבנן והוה כגזרה לגזרה כמש"כ רש"י לעיל סד"ה אלא לטומאת ידים, דכיון דטומאת אוכלין ומשקין לטמא אדם הוא משום דשמא שדי משקין דתרומה או אוכלין דתרומה לתוך פיו א"כ מה לי חדא מין אוכל או משקה מה לי כמה מינים לכן שפיר מצטרפין ואין זה גזרה לגזרה, וענין שיעורי אכילה פרס וחצי פרס ושיעור כביצה האריכו בזה בספרי האחרונים בכללי השיעורים, ועיין בשו"ת ח"ס חלק ו' סי' ט"ז ובהגהות הרש"ש בעירובין (דף כ"ט ודף פ"ב) ואין זה ענינינו כאן להאריך באלה, ועיין בשו"ת דברי מלכיאל ח"א סי' ל"ג אריכות בענינים אלה:

רש"י ד"ה בני חדא ביקתא אינון וכו', כמה טעותי הדפוס נפלו בדיבור זה ובפי' רגמ"ה הוא בקצרה, אולם זה לשון הערוך ערך בקת יבמות (דף פ"ד) אלא משום בקתא פי' משום זו הסמוכה לה הה וכו' ובכתובות (דף נ"ד) תני ר"י בביתי ולא ביקתי פי' בריוח ולא בעקתי בדוחק וכו' ובמנחות (דף כ"ד) מ"ט כולהו נמי בני בקתא דהדדי נינהו ובשבת (דף ע"ז) בקתי בי עקתי פי' בית קטן וכו' ושני ענינים לבקתא יש לשון שכנות ויש לשון בית עכ"ל, ועפ"ז הארכתי מעט בכתבי וכאן הנני מקצר שלא כל מה שניתן לכתוב ניתן להדפיס. אבל בקצרה דע דמפורש במשנה דטהרות (פ"א מ"ה) דשני ושלישי ג"כ מצטרפין לעשות רביעי ור"ש גם אליבא דרב אשי מה טעם קאמר, ואפי' ראשון ושלישי נמי מצטרפין, עיין ברמב"ם פ"ד הי"ב מה' טומאת אוכלין דכחצי אוכל ראשון וכחצי ביצה אוכל רביעי נמי מצטרפין לקל שבשניהם והא דקאמר הש"ס כאן ומי קעביד שני ראשון היינו שלא ע"י משקה דע"י משקה ודאי עביד שני ראשון מדרבנן עכ"פ כבחולין (דף ל"ד ע"א) ובכ"מ ועי' בפירגמ"ה כאן ודו"ק ועיין בזבחים (דף ל"א ע"א) ובספר זבחי אפרים שם מה שפלפל על המל"מ פ"ד ה"א מה' טומאת אוכלין ובמקום אחר הארכתי בענינו:

דף יח.

במשנה הערלה וכלה"כ מצטרפין זע"ז, והוסיף המפרש כדאמרינן גבי פגול ונותר עכ"ל, וכתב הבה"ז וז"ל ה"ה לכל איסורי אכילה שבתורה ילפינן בע"ז (דף ס"ו) מלא תאכל כל תועבה דמצטרפין לענין אכילה, ונראה דאפי' נבלת בהמה טמאה ונבלת בהמה טהורה לרב דאמר לעיל (דף ט"ז) דלענין אכילה לא מצטרפי לענין ללקות משום איסורא דלאו דנבלה אבל מ"מ מצטרפין משום לא תאכל כל תועבה וצ"ע לדינא עכ"ל וכ"כ באמת

גם התוי"ט דכן איתא מפורש בירושלמי דערלה שם דמתניתין ר"מ היא דכל איסורין שבתורה מצטרפין משום לא תאכל כל תועבה, ומה שכתב הצ"ק על הבה"ז וז"ל ותמיה לי דאשתמיטתיה מש"כ התוס' בע"ז שם דלא ילפינן מל"ת כל תועבה דמצטרפין רק איסורין דמפורש האיסור בכל אחד לבדו אבל נבלת בהמה טמאה וטהורה דלא מפורש בכל אחד איסור לבדו רק איסור אחד לשניהם ל"ת כל נבלה לא ילפינן מל"ת כל תועבה דמצטרפין ללקות משום דהוה לאו שבכללות וכו' עכ"ל, ודבריו מרפסין איגרא דהרי צדק הבה"ז מאוד שהרי באמת יש לטמאה לאו דטומאה לחוד ולנבלה לאו דנבלה לחוד ודמי ממש לדברי התוס' בע"ז שם דמצטרפין שפיר משום לאו דל"ת כל תועבה ולא הוה לאו שבכללות ודברי הצ"ק כאן הנם פליאה גדולה, ומש"כ המפרש כדאמרינן גבי פגול ונותר היינו דאם הרוב מערלה חייב משום ערלה ואם הרוב מכה"כ חייב משום כלאה"כ כמו שפירש גבי פגול ונותר כ"כ הצ"ק והוא נכון. ודע דמירושלמי דערלה הנ"ל יש סתירה גלויה למש"כ התוס' בשבת (דף פ"ט ע"ב) דאין צריך קרא רק לר"ש אבל לרבנן בלא"ה כל האיסורין מצטרפין למלקות דלא פליגי אר"מ רק בב' מינים אבל ב' איסורין ומין אחד לא ובירושלמי הרי מפורש דמשנתינו רק ר"מ היא, ועיי"ש עוד בתוס' וקצרתי, והא דר"מ מצטרפין כל האיסורין זל"ז ס"ל משום לא תאכל כל תועבה היינו רק למלקות אבל לחטאת לא, דהרי בכריתות פרכינן משני מינים אין מצטרפין פשיטא משמע דליכא למ"ד דאיסורין חלוקין יצטרפו לחטאת, ולפי מה שנתבאר משנתינו דלא כהלכתא דרבנן הרי פליגי אר"מ ויש להאריך עוד הרבה אבל די בזה להעיר:

אכן בקצרה כיון שאין הלכה כמשנתינו לפ"מ שנתבאר, א"כ הרי פלא על הרע"ב במשניות רפ"ב דערלה דפסק כמשנתינו ע"ש, וע"כ לומר דהא דפסק כמשנתינו הוא לפי פי' הב' שהוא פיהמ"ש להרמב"ם ל דמשנתינו לענין לאסור התערובות מיירי, ובהא הלכה כת"ק דמצטרפין ובעינן ששים נגד הכל בזה דומה מעט לצירוף נבלות לענין טומאה, אבל לפי' הראשון שהוא של ש"ס דילן דלענין מלקות איירי הלכה כר"ש דאין מצטרפין וכ"כ הרב מתן בסתר בשם החק נתן, וקמסייע מהרמב"ם דפסק בפט"ו מה' מאא"ס הי"ד דמצטרפין לענין תערובות ולענין מלקות פסק שם בפ"ד הט"ז ובפי"ד ה"ה דכל האיסורין שבתורה אין מצטרפין, ועיין בתוס' שבת (דף ע"א) ד"ה משני מינים ושם (דף פ"ט ע"ב) ד"ה אסורין ומצטרפין הנ"ל ובזבחים (דף ע"ח פ"א) ד"ה הפגול ובר"ש ערלה פ"ב משנה י"א, והנה הרמב"ם בפ"ד מה' מאא"ס פוסק דאע"ג דאין איסורין מצטרפין למלקות מ"מ נבלה וטרפה מצטרפין, ונושאי כליו לא הערו מקורו והמגדול עוז כתב וז"ל וכן בהמה טמאה עד תחילת נבלה היא במס' מעילה פרק קדמ"ז דף ט"ז

עכ"ל, ולפנינו בגמ' אין לזה זכר שיהא נבלה וטריפה מצטרפין בכל הפרק הזה, ונראה דמקורו הוא מהספרי פ' ראה סי' ק' דשם איתא לא תאכלו כל נבלה אין לי אלא נבלה טריפה מנין ת"ל כל נבלה עכ"ל הספרי, ור"ל דהוה מצי למיכתב נבלה וכתיב כל נבלה להורות דתחילת הנבלה שהיא הטריפה נמי בכלל לאו זה ומשו"ה מצטרפין דאתי בלאו אחד, והג"מ מלבי"ם ז"ל בפירושו שם עזב את הפשט הפשוט כאן והלך במח"כ בדרך רחוקה מהפשט, ולענין איסורין מבטלין זא"ז עיין באו"ה כלל כ"ז דין יו"ד ובתוס' זבחים (דף ע"ח) ד"ה הפגול והנותר ובשו"ת שבסוף ספר אבני מילואים להקצות סי' ד' ודו"ק:

שם בגמ' ומי צריך ר"ש לצרופי וכו' פשוט דקושית הגמ' כאן היא רק. אליבא דר' ירמיה משמיה דר"ל במכות (י"ז ע"א) דר"ש מחייב גם אקמח בכל שהוא, אבל לרב ביבי שם משמיה דר"ל דר"ש אינו מחייב בכ"ש רק בחטה מפני שהיא כברייתה אבל קמח או פת ויין ודכותם דאינם כברייתם גם לר"ש בעינן שיעור גם למלקות מתניתין אתיא כפשטה, דכל מחלוקת ר"ש ארבנן היא רק דס"ל דבריה שאינה נשמה נמי חשובה בריה, ובזה תירצתי מכבר קושית הפליתי ותוס' הגאון רע"א במשניות פ"ג דמכות על התוס' דחולין (דף צ"ו סע"א) שהקשו דלר"ש יאסרו תרומה וערלה וכלאים את תערובתן בכ"ש ע"ש והקשו הגאונים דילמא לר"ש דס"ל כ"ש למכות אין חשיבות בריה בעולם כלל ע"ש בדבריהם, וכתבתי לתרץ בפשוטו דקושית התוס' בחולין שם היא אליבא דרב ביבי דס"ל דגם לר"ש בריה חשובה היא, וא"ת דלפ"ז מנ"ל להתוס' כאן ד"ה תני אין צריכין לצרף להקשות מהא דע"ז ולחדש דע"י תערובות מודה ר"ש דבעינן שיעור נימא דהש"ס דע"ז אזלה אליבא דרב ביבי וסוגיא דידן אליבא דר' ירמיה, י"ל משום דשם במכות תניא כוותיה דר' ירמיה וגם סתמא דש"ס כשבועות (דף כ"א ע"ב) כר' ירמיה אזלה, משו"ה דוחק הוא לומר דסתמא דגמ' בע"ז שם אליבא דרב ביבי אזלה ודו"ק בזה היטב:

ודע דכבר העליתי בספרי תקנת השבים סי' נ"ח דגם לענין מעילה דקיי"ל הזיד במעילה לוקה נמי ס"ל לר"ש דלוקה בכ"ש ולא בעינן שיעור פרוטה, רק לענין קרבן מעילה בשוגג בעינן שיעור פרוטה [אף דלכאורה כיון דטעמיה דר"ש הוא משום דאחשביה כמו שיתבאר לקמן בתוס' ד"ה תני ובמעילה דתליא בשו"פ לא שייך אחשביה כמש"כ הר"ן בקידושין דאינה יכולה לומר לדידי שוה לי פרוטה על פחות משו"פ ע"ש] ומשו"ה יש סברא בשבועות (דף כ"א ע"ב) שם דר"ע ס"ל כר"ש בכל התורה כולה אף דאיהו בעצמו קאמר בכריתות (דף ט"ו) דקיי"ל צירף את המעילה לזמן מרובה ור"ש עצמו קאמר שם כן משמיה דר"ע, ושם בספרי ביארתי זה ככל הצורך וכאן הנני מקצר:

בתוס' ד"ה תני אין צריכין לצרף וכו' והש"ס קיצר הלשון ולא הביא רק קצת חן המשנה עכ"ל, בתוס' בכורות (דף כ"ז ע"ב) ד"ה וכי הזאה וכו' כתבו בזה במעט יותר אריכות וכתבו דרק כשמביא הש"ס משנה מסדרי זרעים וטהרות דרכו לקצר ולהאריך כפי הצורך. אך במנחות (דף יו"ד ע"ב) ד"ה והרי זריקה כתבו דדרך הש"ס בכל מקום לקצר המשניות ובזבחים (דף כ"ד ע"ב) כתבו כבמנחות ועיין גם בשמ"ק לכתובות (דף מ"ח ע"ב) ד"ה איתיביה ר"ה:

באו"ד וא"ת מאי צירוף בעי התם הא אית ליה כ"ש למלקות וי"ל דהיינו דוקא כשהאיסור בעין ואכלו אבל התם מיירי כשהוא בתערובות וכו' עכ"ל, הנה כן כתבו התוס' גם בע"ז (דף ס"ח) ובנזיר (דף ל"ו ע"ב) וז"ל התוס' בנזיר שם, ועוד תירץ נ"ע דשפיר אצטריך משרת לצירוף דהא דקאמר כ"ש היינו כשהוא בעינא אבל כשהוא מעורב לא ס"ד למיסר וכה"ג אמר אביי במנחות (דף נ"ח) ברייתא אין לי וכו' דבתר דמרבינן מקרא מקצתו דהיינו חצי זית מצריך קרא לעירובו עכ"ל, ומ"מ פריך כאן הש"ס שפיר ומי בעי ר"ש צירוף דדוחק לומר דמיירי בשכבר מעורב הערלה וכלה"כ בהיתר דהרי כל פרקין מיירי בצירוף ב' איסורין גרידא בלא תערובות היתר, והנה ידוע בבתי מדרשות הקושיא שהקשו רבים על דברי התוס' האלה מסוגיא דשבועות (דף כ"א ע"ב) דבעי התם למימר דר"ע בעלמא נמי כר"ש ס"ל דכל שהו למלקות, ופריך ת"ש ר"ע אומר נזיר ששרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב ואי ס"ד דכר"ש ס"ל למ"ל צירוף. ולדברי התוס' כאן דבתערובות מודה גם ר"ש דבעינן כזית מאי פריך הש"ס הא נזיר ששרה פתו ביין תערובות הוא ומשו"ה בעינן צירוף,, וכבר נאמרו ונשנו בקושיא זו תירוצים שונים עיין בנו"ב מהדו"ק בחיו"ד סי' צ"א ובאבני מילואים להקצוה"ח בשו"ת שבסוף הספר סי' י"ג ובח"ס בחידושיו למס' ע"ז שם ובעוד אחרונים, ורבים התנבאו בסיגנון אחד לתרץ קושיא זו ע"פ מש"כ הריטב"א במכות שם בשם הרמ"ה דטעמיה דר"ש דכ"ש למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן בלבד הוא, כיון דמלקות ליכא רק במזיד א"כ כיון דאכל כל שהו במזיד אחשביה להכל שהו וחייב עליו אבל קרבן דאתי רק אשוגג ולא אמזיד לא שייך אחשביה כיון דהוא סבר שזה היתר משו"ה אינו חייב קרבן אלא בכזית עכ"ד (וזהו דלא כהתוס' שבועות (דף כ"א ע"ב) שכתבו דלר"ש קרבן תלוי בכרת וכרת לא הוה אלא בכזית ולסברת הרמ"ה כרת דבמזיד הוא נמי יתחייב בכל שהו אך י"ל דגם להרמ"ה עיקר תלוי בהתראה שכשקיבל ההתראה אחשביה להמשהו וזה שייך רק לענין מלקות דבעי התראה אבל כרת הרי לא בעי התראה ודו"ק] ולפי יסוד זה שפיר כתבו התוס' דבתערובות מודה ר"ש דבעינן כזית למלקות דהרי אין לנו ראיה דאחשביה כיון דעם

ההיתר יש הרבה, אבל כ"ז אם עיקר התערובות מה שנתערב נעשה בשוגג או מאליו, אבל אם עירב בידים משהו איסור בהיתר ואכלו הרי חזינן דאחשביה את האיסור לערבו ולאכלו ואז באמת חייב לר"ש מלקות אכ"ש אפי' בתערובות, וא"כ התם נזיר ששרה פתו ביין ולשון ששרה משמע בידים במזיד וא"כ ודאי חייב לר"ש בכ"ש ופריך הש"ס בשבועות שם שפיר דלמ"ל צירוף והדברים מצד עצמם נכונים וכ"כ בסוף ספר חות דעת ליו"ד בסוף סימן ק"י ע"ש:

ויש לחקור לסברת הרמ"ה לריו"ח דס"ל בשבת (דף ס"ט) בשגג בכרת אף שהזיד בלאו חייב קרבן, אי חייב לר"ש באופן זה קרבן הואיל ואחשביה, שהרי הזיד בלאו או נימא דכיון דאילו הוה ידע שיש בו כרת לא הוה אכיל ליה לא מיקרי חשיבות לענין כרת וקרבן, אולם יש לפשוט ספק זה מסוגיא זו דשבועות גופה דרצה הש"ס שם לומר דר"ע כר"ש ס"ל דכל שהו למלקות בכל התורה, וכתב שם רש"י דאף דר"ע שם בשבועה לקרבן שבועת ביטוי איירי והרי מודה ר"ש דלקרבן בעי כזית, מ"מ בשבועה דתליא באמירתו הואיל ואכילה בכ"ש גם קרבן מחייב בכ"ש, והתוס' שם כתבו בד"ה ולא אמרו דהואיל ובשבועה ליכא כרת רק לאו הכל תלוי בלאו וכיון דישנו בלאו ישנו גם בקרבן, ולהרמ"ה דכל טעמיה דר"ש:

הוא משום דאחשביה להכ"ש במזיד ולקרבן דבא אשוגג לא אחשביה, א"כ גם בשבועה דאינו חייב קרבן רק אשוגג ליבעי כזית גם לר"ש והיא קושיא עצומה, אלא ע"כ דלר"ש אם שגג בכרת והזיד בלאו הואיל ואכלו אחשביה גם לענין קרבן, ולפ"ז גם לענין שבועת ביטוי אשכחנא פתרא לדינו של ר"ע דיתחייב קרבן אכ"ש בשגג בלאו והזיד באיסור עשה כמש"כ התוס' בשבת (דף ס"ט) ד"ה הא מני וכן כתבו בשבועות (דף כ"ו ע"ב) ד"ה אפי' תימא, ושפיר מתחייב קרבן לר"ש ור"ע אי ס"ל כר"ש דהרי מ"מ אחשביה שידע שעשה יש בזה עכ"פ, אלא דאם נימא כמש"כ לעיל דאחשביה לא שייך אלא כשיש התראה וקיבל ההתראה א"כ לא שייך אחשביה באיסור עשה דהתראה ליכא וקצרתי:

ומ"מ אע"פ שאין לנו סתירה מהש"ס דשבועות למש"כ התוס' כאן ושם דבתערובות מודה ר"ש דבעינן כזית, יש לנו סתירה מפורשת לכאורה לדבריהם מירושלמי דפסחים (פ"ג ה"א) דתני על חמץ ברור חייב כרת ועל עירובו סופג את הארבעים, ושקיל וטרי שם ומסיק תפתר שיש בו חמץ ואין בו כזית כר"ש דר"ש אמר כל שהו למלקות עכ"ל הירושלמי, וכאן לא שייך תירוץ הנו"ב ולא תירוץ האבני מילואים, דהרי כאן מבואר דגם בחמץ ס"ל לר"ש דחייב בכל שהו גם בתערובות, וגם סברת הרמ"ה נסתרת מירושלמי זה דממנ"פ במאי איירי הירושלמי אי בתערובות דממילא דלא אחשביה א"כ למה יתחייב

בתערובות גם מלקות הרי בתערובות מודה ר"ש דבעי כזית לדעת התוס' ואי בעירב במזיד ואחשביה כרת נמי יתחייב. אלא ע"כ מוכח מהירושלמי דלר"ש חייב מלקות אכ"ש אפי' בתערובות ואפי' לא אחשביה, ורק מכרת וקרבן פטור עד שיהא כזית, ומה שהביאו התוס' ראיה דר"ש מודה דבתערובות בעינן כזית, דאל"כ למ"ל קרא להיתר מצטרף לאיסור עכ"ל כאן, וביותר ביאור כתבו בנזיר (דף ל"ח) וז"ל שם בקצרה דהרי לטעם כעיקר לא בעי משרת אליבא דר"ש דתיפק ליה מגיעולי עכו"ם דאיהו הא ס"ל שאין זה חידוש. דהא ר"ש ס"ל בע"ז (דף מ"ז) לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא, וע"כ לר"ש אתי קרא דמשרת להיתר מצטרף לאיסור ותקשה לר"ש צירוף למ"ל הא ס"ל כ"ש למלקות אלא ע"כ דבתערובות מודה עכת"ד והיא באמת ראיה עצומה:

נראה דלדעת הירושלמי אין זה תיובתא. די"ל דלעולם לר"ש אתי משרת לטעם כעיקר ומגיעולי עכו"ם לא הוה ידעינן טעם כעיקר אליבא דר"ש. דהנה לא מבעיא לשיטת הפוסקים דס"ל דאין לוקין על טעם כעיקר והתוס' בחולין (דף צ"ט ע"א) ובע"ז (דף ס"ז ע"ב) הביאו שיטה זו בשם הר"י מאורלאייניש, דקשה לשיטה זו מאי פריך הש"ס בנזיר על רבנן דלמ"ל משרת לטעם כעיקר תיפק ליה מגיעולי מדין, דהא מגיעולי מדין לא הוה לקי דלא הוה רק לאו הבא מכלל עשה ומשו"ה בעינן קרא דמשרת דהוה לאו גמור, וע"כ צ"ל דעיקר קושית הש"ס אהא דאמרי ומכאן אתה דן לכל התורה מקו"ח ומקו"ח הרי גם כן אין לוקין אף אי ילפינן מנזיר דהא אין עונשין מה"ד, (וצ"ל דס"ל להנך פוסקים דגם באיכא לאו הבא מכלל עשה נמי אין לוקין מה"ד דלא כהרב המגיד בפ"ב מה' מאא"ס ה"א ע"ש] ולפ"ז ודאי דממילא אין קושיא לר"ש כלל למ"ל משרת, דהא י"ל דאצטריך משרת לנזיר גופא לענין מלקות דמגיעולי מדין לא הוה ידעינן דלקי אבל משרת הוא לאו גמור ולקי, אנא אפי' להפוסקים דקיימו בשיטת ר"ת שם דלוקין על כל טעם כעיקר דאמרינן אהדריה קרא לאיסורא קמא כדאיתא בתוס' חולין וע"ז שם. מ"מ מקום יש בראש להניח הנחה אחת ועמה תתיישב קושית התוס', דהנה התוס' בפסחים (דף מ"ז ע"ב) הביאו דהר"ר יוסף הקשה דנזיר דקיל מכל שאר איסורין מנ"ל גביה דטעם כעיקר, ותירץ דגם במדין היו מגעילין הכלים הבלועין מיין שאסור לנזיר עיישה"ה, ויש מקום לומר דהפוסקים הנ"ל דס"ל דלוקין על טעם כעיקר לא ס"ל תירוצו של הר"ר יוסף דגם נזיר נוכל למילף מגיעולי מדין שהיו מגעילין כליהם מיין, דהרי לפי המבואר בתוס' נדה ודף ל"ב ע"א) ד"ה ר"מ היא וכו' דמבואר מדבריהם דס"ל דר"מ חייש למיעוטא מדאורייתא, דלא כשיטת התוס' בחולין (דף י"ב) דר"מ לא חייש למיעוטא רק מדרבנן, והרי גם הרשב"א בחידושיו לחולין שם ס"ל דלר"מ חיישינן למיעוטא מן

התורה ולכן נדחק שם אהא דלא פרכינן לר"מ מבשר תאוה די"ל דלא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר עיי"ש, והנה הר"ן בע"ז (דף כ"ט) הקשה דלמ"ל לאסור סתם יינם משום גזרת בנותיהן תיפק ליה שיש לאסור משום גזרת יין נסך גמור ותירץ דיין שנתנסך לע"ז מיעוטא הוא ולא חיישינן למיעוטא, והרמב"ן היה מוסיף בה עוד דברים דלשמא נתנסך לעכו"ם לא חיישינן דא"כ לא הוה מזבין ליה עכו"ם עכ"ל הר"ן, וא"כ לפי המבואר בתוס' מכות (דף ז' ע"א) ובכורות (דף כ') דגם ר"ע ס"ל כר"מ דחיישינן למיעוטא א"כ אזדי ליה תירוץ הר"ר יוסף די"ל דשם הצריכו להגעיל מחשש יין נסך גמור דהתם בגיעולי מדין הרי ליכא סברת הרמב"ן דא"כ לא הוה העכו"ם מזבין לה דהרי ישראל לקחו מהם בע"כ בחזקת מלחמה, ואי משום דהוה מיעוטא כתירוץ הר"ן הא ר"ע חייש למיעוטא ונשארה קושית הר"ר יוסף ז"ל, והר"ר יוסף בעצמו אפשר דס"ל כשיטת התוס' בחולין דמאן דחייש למיעוטא מדרבנן הוא דחייש ולא מה"ת וע"כ דהיה הגיעול משום יין היתר משום נזיר, אבל להסוברים דמאן דחייש למיעוטא מדאורייתא הוא דחייש קשה, אכן באמת בעיקר קושית הר"ר יוסף י"ל דהנה לכאורה קשה אף לפי גירסת רש"י ותוס' דלא גרסי בדברי ריו"ח וכל, ולא מחלקי בין לישנא דכל לבין לישנא דוכל, הא עכ"פ ר"ע ודאי דריש כל וא"כ מאי פריך ור"ע טעם כעיקר מנ"ל והא שפיר י"ל דר"ע דריש טעם כעיקר ממשרת והיתר מצטרף לאיסור יליף מכל, וע"כ לומר דבאמת אין הקושיא דמנ"ל לר"ע בנזיר גופא טעם כעיקר, אלא דהכי פריך כיון דחזינן דר"ע ס"ל בכל האיסורין אין היתר מצטרף לאיסור ובנזיר היתר מצטרף לאיסור, ושאר איסורים לא ילפינן מנזיר יהיה מאיזה טעם שיהיה, א"כ טעם כעיקר בשאר איסורין מנ"ל וע"ש דזהו ודאי מוכח דר"ע אית ליה טעם כעיקר בשאר איסורין, וע"ז שפיר משני דבשאר איסורין יליף מבשר בחלב או מגיעולי מדין, ואחרי שזכינו לזה ממילא לא קשה קושית הר"ר יוסף דמצינו למימר דבנזיר גופא שפיר ידעינן טעם כעיקר מכל דדרשינן ליה ודו"ק, וא"כ גם לר"ש לא קשה מידי די"ל לר"ש אצטריך משרת לטעם כעיקר בנזיר גופא דלא ידעינן ליה מגיעולי עכו"ם משום דנזיר קיל הוא משאר איסורין, ודו"ק בזה היטב שקצרתי כאן מאוד לפי שכל ענין היתר מצטרף לאיסור אין כאן עיקר מקומו ובא כאן רק אגב גררא אליבא דר"ש אבל המעיין יראה שהדברים נכונים, וסוף דברי התוס' כאן עיין בהגהות שמ"ק שהוא מאיר את העינים בהגהותיו

במשנה הבגד והשק וכו' אר"ש מה טעם הואיל וה ראוין לטמא מושב, בשבת סוף פרק כל גדול פריך הש"ס על ריב"ח ממשנתינו דדוקא משום דראוין לטמא מושב הא לאו הכי לא מצטרפי כיון דלא שוו בשיעוריהן וכמו שאמר ר' יהושע לעיל (דף י"ז ע"א) הכלל

בזה. ואף דביארנו לעיל מש"ס דיומא דרבנן פליגי על ר' יהושע בהאי כללא דאין שיעורן שוה וא"כ מאי פריך שם דילמא ריב"ח כרבנן דר' יהושע ס"ל, אפשר לומר דכיון דמ"מ הלכה כר' יהושע כמו שכתבנו שם לא בעי הש"ס לאוקמי הא דריב"ח דלא כהלכתא, והנה התוי"ט כאן הקשה דמה יועיל הא דשוו לענין מושב הא לעיל בכללא דר' יהושע אע"ג דשוו בטומאתן מ"מ אם לא שווין הן בשיעורן לא מצטרפי, אלמא דלא מהני השיווי לחד מילתא לחוד שיועיל לצרף, אולם בלאו"ה קשה להיפך למה לא יצטרף הבגד עם השק וכי בשביל שהבגד הוא חשוב יותר מהשק דאפי' שלשה על שלשה ממנו מטמא לא יצטרף משו"ה לשק הגרוע, ובשלמא בכללו דר' יהושע באין שיעורן שוה כבשר המת והשרץ או הרקב כיון דהאי שיעוריה לחוד והאי שיעוריה לחוד שפיר לא מצטרפי, אבל הכא דרק משום חשיבותא הוא מפני מה לא ישלים דבר החשוב לדבר הגרוע ממנו, וכן יש לדקדק נמי בסוף פ' כלל גדול שם בתבן ועצה דתבן חזי גם לפרה ועצה לא חזי אלא לגמל ואמאי לא יצטרף תבן לעצה לשיעור דמלא פי גמל כיון דתבן חזי לגמל ג"כ אלא משום דחזי נמי לפרה החמירו בשיעורו ועיין בתוס' שם, וצ"ל דבגד ועור אין חיבורן חיבור טוב כיון דאין תשמישן שוה ואינן מתאחין יפה הלכך אי לאו דשוו לדבר אחד עכ"פ לא הוו מצטרפי אבל כיון דשווין עכ"פ משו"ה מצטרפין ומיושב גם קושית התוי"ט, וכן צ"ל בתבן ועצה דתבן אינו עומד כלל לגמל, ועיין רש"י ותוס' ובמהר"ם לובלין שם בהא דאיתא שם הואיל וראוי לטלאי ע"ג חמור וברש"י שם גבי עמיר ועשבים ודו"ק קרן אורה:

בגמ' תנא קיצץ מכולן ג' ועשה מהן בגד ולמושב טפח ולאחיזה כל שהוא וכו', פי' מכולן או מבגד או משק או מעור ואולי גם ממפץ בכלל, ודעת הרמב"ם דהאי כל שהוא היינו מ"מ עכ"פ לא פחות משלש על שלש והראב"ד חולק עליו בזה, ויש להבין למה סגי כאן למושב טפח הרי בבעי למושב זב לכו"ע בעינן חמשה טפחים ואם מיעטן משיעור זה טהור כדאיתא בחולין (דף קכ"ד ע"ב וקכ"ה ע"א) ואולי דמיירי שהיה מתחילה מושב זב, אבל גירסת הערוך בחולין שם דבעי לה למושב זג דהיינו לתקן כסא של עור ע"ש, ועיין בתפא"י על משניות (פ"כ מ"ז) דכלים ובהגהות מראה כהן בעירובין (דף יו"ד) שוב ראיתי בשמ"ק כאן מה שמביא בשם הרא"ש ובשם הגליון ובשם פי' לא נודע למי ורואה אני שבכלל דבריו דברי, ועיין רש"י ורגמ"ה כאן וברש"י בשבת (דף כ"ח ע"א) ובמל"מ פ' כ"ג מה' כלים ה"ד ובחידושי אהבת איתן כאן במשניות החדשים דווילנא והנני מקצר בכל זה, גם בכל הפרק הזה הנה הרב קרן אורה העמיק לברר בדיני צירוף להלכה והאריך והרחיב בפסקי הרמב"ם בענינים האלה בדברים ישרים כדרכו בקודש,

ואני עני לא באתי רק לפרש סוגית הש"ס כיד ה' הטובה עלי ובעזרתו נשלם העתקת פרק ד', ותפלתי להבא הושיעני ה', תשמיעני ששון ושממה תגלנה עצמות דכית אמן, והנני מעיר במה דפירש"י כאן דיבור המתחיל לאחיזה וכו' ופירש טולה אריגה, דבסנהדרין (דף צ"ה ע"א) פירש"י נוולה טוה ואין להאריך בזה:

פרק חמישי

בגמ' אמר רבא בלבוש מציעא ומלמלא, עיין פירש"י ותוס' אבל בפיהמ"ש להרמב"ם ז"ל נראה דמפרש דלבוש מציעא ומלמלא אין בו פגם כלל, ומשו"ה מחייב ר"ע אע"פ שלא פגם ורבנן ס"ל כיון דסתם בגדים אורחייהו לאפגומי אע"ג שלבש בדרך שלא נפגם לא מעל עד שיפגום. דבעינן דוקא דבר שאין דרכו לפגום כגון קטלא וטבעת וכוס של זהב בהנך הוא דמועלין בלא פגם, ובזה מתורץ קושית התוס' ועיין מש"כ בתוס' ד"ה במאי קמפלגי:

ברש"י במשנה ד"ה או ששתתה בכוס של זהב וכו' כל הני אין בהם פגם שאין נפגמים בכך עכ"ל, דקדק לומר אין נפגמים בכך וכ"ה בפי' רגמ"ה משום דלקמן בגמ' דדהבא נמי בר אפגומי הוא כשרמיין אותם ואין שומרן כראוי או לזמן מרובה מאוד, אלא דלא פגים בכך כלומר בלבישה כדרך העולם, והא דנקט לשון נקבה בשלמא בקטלא וטבעת הן תכשיטי נשים וכשלובשן גבר עובר משום לא ילבש גבר שמלת אשה אבל בכוס של זהב הרי גם אנשים שותין בכוס של זהב, וכתב הרב שושנים לדוד משום דעיקר דין מעילה דנהנה ולא פגם מסוטה ילפינן כדאיתא בגמ' בסמוך להכי תני בתכשיטי זהב ובכוס של זהב לשון נקבה כדאיתא בגמ' דסוטה (דף ח' ע"ב ט' ע"א) היא השקתה את הנואף בכוס של זהב וכו' היא קשטה עצמה וכו' לרמז על עיקר הילפותא:

ועיין בכתובות דף ס"ז ע"א ובתוס' שם:

בתוס' ד"ה במאי קמפלגי וכו' יש כאן בדיבור זה טעותי הדפוס רבים כמו שהעירו המגיהים ובשמ"ק הגיה כ"כ עד שכמעט פנים חדשות באו לכאן, ולדינא מלשון המשנה כיצד לבש בחלוק כיסה בטלית משמע דהלכה כר"ע דלבוש מציעא ומלמלא לאו בר אפגומי הוא וסתמא כר"ע, אבל מרישא נתנה קטלא בצואורה וכו' משמע דדוקא הני אבל לבוש מציעא ומלמלא לא מעל עד שיפגום והוה סתירה מרישא לסיפא וע"כ חדא לאו דוקא וליכא למשמע מינה, והדרינן להכלל דהלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו. וכן משמע מהרמב"ם דכתב וסתם דכל הבגדים דין דבר שיש לו פגם יש להם ולא מעל עד שיפגום ודע דבגד הנאתו וביעורו שוה קו"ח מבהמה למלאכה עיין בתוס' בכורות דף י"ב ע"ב סד"ה ודאי ודו"ק ועיין בתפא"י במשניות כאן:

שם בגמ' ת"ר נפש וכו' אין מעל אלא שינוי, רש"י בחומש העתיק אין מעילה בכל מקום אלא שינוי, והקשה הרא"ם ממעילה דאשם גזלות ועשק שכר שכיר דאינו מוציא מרשות לרשות ומוכח מזה דהנכון כגירסת הש"ס וה"פ אין מעילה דהכא אלא שינוי, והגור אריה תירץ דכיון דהכופר במלוה אין שביעית משמטתו נמצא דבכפירתו נשתנה, וזה א"ש להרמב"ם אבל להראב"ד בפ"ט ה"ב מה' שמיטה שכתב דזהו דוקא אם פטרוהו בי"ד ע"י שבועתו א"נ ע"י מעשה בי"ד א"כ אין ראיה דהכפירה בעצמה היא שינוי, ועיקר קושית הרא"ם היא מהלואה ועושק אבל מפקדון גזל ואבדה לא קשה דכיון דכל היכא דאיתנהו ברשות מרייהו קיימא לענין כמה דברים והוא מחזיקן לשלו ואינו משיב לו אין לך שינוי גדול מזה, אבל הלואה דמלוה להוצאה נתנה ומכ"ש שכר שכיר ודאי דאין כאן שינוי רשות, וא"כ אפשר ליישב גם זה ע"פ מה דאמרינן בב"מ (דף מ"ח ע"א) כגון שייחד לו כלי להלואתו ולעשקו א"כ הו"ל דומיא דפקדון וגזל ואבדה, ואע"ג דהרשב"א והרמב"ן הובאו בשמ"ק שם ס"ל דלדינא לא בעינן ייחוד כלי וכן הרמב"ם לא הזכיר ייחוד כלי, אבל רש"י אזיל לשיטתיה וכ"כ התוס' שם דבעינן ייחוד כלי והוה שינוי רשות וכאן השינוי יש במה שע"י מטילה יוצא הדבר לחולין ואין בו מועל אחר מועל וכ"כ להדיא ברש"י ערכין דף כ"א ע"א ד"ה נפיק ליה וכו' ע"ש ודו"ק:

דף יח:

ובמחובר לקרקע, היינו מדאקשיה לעכו"ם והמשתחוה למחובר חייב אף שאינו נאסר, ולהש"ך בח"מ (סס"י צ"ה) דכל אדם אתקיש לקרקע ולאה דוקא עבד א"כ גם מסוטה הוה אמינא דיש מעילה במחובר ועיין תוס' ישנים ביבמות (דף נ"ב ע"ב) ד"ה וקסבר שלו הן ודו"ק, [והסבר השמ"ק כאן תמוה] והמקדיש עבדו דודאי כקרקע הוא לכו"ע ונהנה ממנו הו"א דמעל, והרי גם בשיער של עבד פליגי רשב"ג ורבנן דלרבנן אין מועלין בו משום דמחובר הוא ולרשב"ג דמועלין בו הוא רק משום דס"ל דכגזוז דמי וכתלוש הוא (גיטין דף ל"ט וסנהדרין דף ט"ו) ולהלכה קיי"ל דרק בתבואה וכיוצא בהן אמרינן כל העומד לקצור כקצור דמי, ואף דעיקר דין תלוש מתרומה גמרינן ובתרומה לא שייך כל העומד לקצור כקצור דהא אינו חייב עד המירוח, כבר תירצו זה התוס' בסנהדרין דלענין זה ג"כ אמרינן תמעול מעל ריבה, והרמב"ם ס"ל בכל דבר כל העומד לקצור כקצור דמי עיין בח"מ סי' צ"ה סעי' ב' ורק בשיער של עבד לאו כגזוז דמי משום דכל מה דשביק להו אשבוחי משבח, ובזה סרה תלונת הלח"מ פ"ה מה' מעילה דלמ"ל להרמב"ם דמשבח ע"ש ולדברינו ניחא וזה ברור ועיין מש"כ בזה ברש"י ד"ה ובתלוש:

ופגימתו והנאתו כאחד, פי' רש"י בשעה אחד כדאמרינן הנאתו וביעורו שוה עכ"ל, נ"ל שאין כן דעת הרמב"ם שהרי כתב בפ"ו ה"א מה' מעילה הרי שהתיר מטלית וכו' והפסיד בבגד וכו' ולא הפסיד במטלית כלום ה"ז לא מעל מפני שנהנה בד"א ופגם בדבר אחר עכ"ל, מבואר דאילו פגם במטלית בשעה שהתירה בשו"פ מעל אע"פ שההנאה באה אח"כ, דאל"כ מאי איריא שהפגם שבבגד דבר אחר הוא תיפק ליה שהפגם בבגד קדם לשעת הנאה, ואין לומר דהנאה יש בשעת פגימה מה שיכול לתופרה וללובשה בכל עת שירצה דומיא דבלן שכתב הרמב"ם דבנתן לו פרוטה אע"פ שלא רחץ מעל דנהנה שיכול לרחוץ בכל עח שירצה, דא"כ באמת למה לא ימעול אפי' קודם שתפרה ולבשה משהתירה לבד, אלא ע"כ דזה לא דמי להא דבלן שהמרחץ מוכן ומזומן בכל עת שירצה ולא חסר שום מעשה אבל כאן הרי חסר התפירה והלבישה, וע"כ דשיטת הרמב"ם דלא בעינן הפגם וההנאה בשעה אחת אלא אפי' באים בזא"ז רק שיהיו גורמים זל"ז מיקרי נמי פוגם ונהנה כאחד, ומשו"ה אי לאו דהבגד דבר אחר הוא היה חייב משום דהפגם שפגם בבגד הראשון גרם להנאה שאח"כ, ובתוספתא פ"ב דמכילתין קתני תרווייהו פגימתו והנאתו כאחד וכו' ובשעה שנהנה פגם משמט לכאורה דתרתי בעינן שיהא הפגם גורם להנאה ושיהא שניהם בשעה אחת וזהו דלא כרמב"ם ודלא כרש"י לכאורה, אך הכ"ח פ"ו ה"ב מה' מעילה הביא שמגדול עוז מפרש להתוספתא בשעה שנהנה פגם כלומר בשעה שנהנה יהא בו פגם אז בעינן פגם משא"כ אם בשעה שנהנה הוה דבר שאין בו פגם אלא שאח"כ יהיה דבר שיש בו פגם כגון עולה תמימה דעתה דבר שאיך בו פגם הוא וכשיפול בה מום יהיה דבר שיש בו פגם מעל אפי' נהנה ולא פגם כלום דבתר השתא אזלינן כהרמב"ם ולא כהראב"ד ע"ש ודוחק עכ"ד הרב ר' צבי הירש בתוספת העזרה ועיין בתוס' בכורות דף י"ב ע"ב ד"ה ודאי שכתבו דבהמה למלאכה הוה הנאתו וביעורו שוה ועיין בזה בספרי תקנת השבים:

שם בגמ' אי מה חטא האמור בתרומה פגימתו והנאתו באחד כצ"ל לענ"ד בבי"ת לא בכ"ף הכונה באדם אחד:

שם בגמ' אכילתו ואכילת חבירו וכו' תמעול מעל מ"מ אי מה חטא האמור בתרומה לא צירף וכו' תמעול מעל מ"מ פגימתו והנאתו כאחד תמעול מעל מ"מ, ועוד ישנם כמה דברים דמרבינן מתמעול מעל, ואף דדרך חז"ל לרבות מריבוי אחד רק דבר אחד כבר השגיחו חז"ל בעצמן ע"ז ואמרו פ"ק דחגיגה דהלכות מעילה הם כהררים התלוים בשערה שהם מקרא מועט והלכות מרובות ע"ש ברש"י, ועיין בתו"י יומא דף ע"ד ע"ב ד"ה מרבה את הפגולין וכו' בסוף הדיבור, אכן בבא דאי מה חטא האמור בתרומה

פגימתו והנאתו כאחד אכילתו ואכילת חבירו מנין מיותר והמפרש נדחק אבל בתו"כ ליתא בבא זו ונראה שגירסת הספרא נכונה, והחק נתן הקשה מה ראית דהקישא דתרומה ממעט פגם ולא נהנה או נהנה ולא פגם וריבויא דתמעול מעל בא לומר דאכילות מצטרפות, נימא איפכא דמתרומה נילף דאין אכילות מצטרפות ותמעול מעל מרבה פגם ולא נהנה או נהנה ולא פגם דחייב, ותירץ דא"כ לא לכתוב לא הקישא ולא ריבויא ואנא ידענא דפגם ולא נהנה חייב מעכו"ם ונהנה ולא פגם חייב מסוטה כדס"ד דברייתא כיון שלא יהיה לן הקישא דתרומה, ואכילות דלא מצטרפי נד מעצמנו דמ"ש מעילה מכל איסורי תורה דלאחר שיעור אכילת פרס לא מצטרפי עכ"ד ונכונים הם, ודע דהא דבתרומה לא צירף שתי אכילות כאחת, הנה לרבנן דאבא שאול בפסחים (דף ל"ב ע"ב) פשוט הוא דכי יאכל כתיב ואכילה בכל מקום בכזית בכדי אכילת פרס, אבל לאבא שאול דשיעור תרומה בשו"פ וכי יאכל אתי רק למעט מזיק דפטור, אפשר דבתרומה נמי צירף אפי' לזמן מרובה ועיין מש"כ לקמן לענין גזל:

שם בגמ' ואפי' לזמן מרובה מנין ת"ל תמ"ע ריבה, האי כללא דצירף את המעילה לזמן מרובה בכל מקום פירשו המפרשים לחומרא כמו דמפרשי הרגמ"ה והמפרש כאן, מ"מ לענין קולא יש בזה מחלוקת הראשונים ז"ל, דרש"י בשבועות (דף כ"ב ע"א) ד"ה מתוך שחלוקין כתב בהדיא דצירף לזמן מרובה היא גם לקולא שאם נהנה שיעור פרוטה היום וחזר ונהנה שיעור פרוטה למחר בהעלם אחד אינו חייב אלא אשם מעילה אחד, והתוס' שם ד"ה מתוך הקשו ע"ז וכתבו דהאי כללא נאמר רק לחומרא אבל לקולא מנ"ל, ולכן כתבו דהא דאין חילוק אשמות לאו מהאי כללא הוא אלא משום דבאשמות לא כתיב מאחת מאלה לחייב על כל אחת ואחת, והרשב"א בחידושיי שם כתב וז"ל ומסתברא לן דהאי קושיא מעיקרא ליתא דממה דצירף את המעילה לזמן מרובה שמעינן כולה מילתא בין לקולא בין לחומרא, דכיון שאתה מצרף אותה לזמן מרובה אלמא דכולי אכילות כחדא דמיא, ולפיכך מצטרפין אותן להחמיר וכו' ומינה איכא למשמע קולא דהיכא דאכל מהאי כשיעור וחזר ואכל לאחר זמן כשיעור בהעלם אחד, אפי' אכל מב' תמחויין או מב' זבחים בהעלם אחד אין מחלקין לאשמות דכחדא אכילה דמיין וכו' ע"ש שהאריך בסתירת כלל זה ובישובו ותרוה נחת, ועיין מל"מ פ"ד מה' שבועות ה"א שהאריך בזה בשם הרמב"ן והר"ן בחידושיהם ונראה שאת הרשב"א לא ראה בזה מדלא הזכירו, ודע דהא דמצטרף אפי' לזמן מרובה הוא דוקא בהעלם אחד אבל בשתי העלמות אפי' לחומרא אינן מצטרפות, וכתב הרב צבי הירש ראפאפורט בתוספת העזרה שלו על תו"כ דאפשר דאפי' לרבן גמליאל בכריתות (דף ט"ז ע"ב) דמחייב בכותב ב' אותיות בשבת בב'

העלמות משום דס"ל אין ידיעה לחצי שיעור הכא מודה דידיעת ח"ש מחלקת, דשאני התם דהידיעה לא הועילה כלום. משא"כ במעילה דאהני הידיעה לחייבו בתשלומין מיהא דהא במעילה אתרבאי פחות משו"פ להשבון וצ"ע בזה:

והנה ענין זה דצירוף לזמן מרובה ואף לאחר שלש שנים דכבר היה יוכ"פ ביניהם, דאין יוכ"פ מכפר אממונא או על חצי שיעור כדאיתא בכריתות (דף י"ח ע"ב) הוא רק במעילה אבל בשאר איסורין לא משכחת לה, ואף בגזל דממונא הוא אם גזל היום חצי פרוטה ומחר חצי פרוטה פטור מהשבה משום דכבר מחל לו הנגזל חצי פרוטה הראשונה וצערה, דחצי פרוטה אין לה דין ממון ורק צערא בשעתיה אית ליה לנגזל ואח"כ מוחל לו, ורק בהקדש גלי קרא דחייב בהשבה גם על חצי פרוטה כדאיתא בב"מ (דף נ"ה רע"ב) ואת אשח"ט מן הקודש ישלם לרבות פחות משו"פ להשבון, ומשו"ה יש סברא לרבות שיצטרפו גם לזמן מרובה שני חצאי פרוטה, אבל גזל הדיוט פחות משו"פ אין לה דין ממון כלל וכבר ביארו האחרונים דהא דאסור לגזול פחות משו"פ כדאיתא ברמב"ם ובשו"ע סי' שנ"ט בח"מ, אין הטעם משום דחזי לאצטרופי כחצי שיעור דכל איסורי תורה דאסור מהאי טעמא דבגזל לא שייך שיעור צירוף כלל דהנגזל מוחל מיד עיין עמק יהושע סי' ה' ובהרבה מקומות מספרי הגאון הזה, וכ"כ בספר יד המלך הלכות גזלה ועיין מחנה אפרים סי' א' מה' גזלה, אלא דהאיסור הוא משום דצערא בשעתיה אית ליה להנגזל, וכ"כ מפורש הרשב"א בחידושיו לבב"ק (דף ק"ה ע"א) ד"ה אע"פ שגזלה אין כאן מצות השבה אין כאן וכו' שכתב וז"ל ומשמעתין שמעינן וכו' ודוקא להשבה הוא דלא ניתן בפחות משו"פ אבל מ"מ אסור הוא דאע"ג דממונא ליכא צערא מיהא איכא כדאיתא בסנהדרין פ' ד' מיתות ודוקא במידי דשיעור דקפדא ביה אינשי אבל ליטול קיסם קטן וכו' עכ"ל, הרי מפורש כדברינו דפחות משו"פ בגזל אינו אסור מטעם ממון רק מטעם מצער לחבירו ולכן בודאי לא שייך בגזל דין צירוף כיון דעל צערו מחיל ליה תיכף ומיד, וכן מפורש בתוס' קדושין (דף מ' ע"ב) ד"ה ויש אומרים דלאו דלא תגזול ליכא בפחות משו"פ, וראיה עצומה לזה דפחות משו"פ לא מיקרי ממון כלל הבאתי מהא דקדושין (דף י"א ע"ב) לענין קדושי כסף דס"ל לב"ש בדינר ובשוה דינר וקאמר מאי טעמייהו דב"ש כדחזקיה דאמר חזקיה והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה, אי אמרת בשלמא בדינר היינו דמגרעה ואזלה עד פרוטה אלא אי אמרת דיהיב לה פרוטה מפרוטה מאי מגרעה וכו' וכן איתא שם (דף י"ט ע"א) והפדה צריך שיהא שהות ביום כדי פדיה ע"ש, הרי מפורש דפחות משו"פ אינו בגדר ממון כלל ותמיהני מ"מ על התוס' בחולין (דף ל"ג ע"א) ד"ה אחד נכרי וכו' דמוכח שם דס"ל דפחות משו"פ מותר לגזול מה"ת אפי'

לכתחילה וזה אינו דמ"מ אסור משום צערא דאית ליה לנגזל, ורק מעילה שאני דגלי ביה קרא דפחות משו"פ נמי חייב בהשבה והוא בהקדש גזה"כ, וכבר הארכתי בזה לגדול אחד בקונטרס מיוחד וביארתי הדבר בארוכה וכאן די בזה:

ובהא דמעילה מצטרפת אפי' לאחר ג' שנים ולא אמרינן דכיפר יוהכ"פ איתא בכריתות (דף י"ח ע"ב) הטעם דכל מכפר יוהכ"פ על איסורא אבל אממונא לא מכפר, ואי בעית אימא כי קמכפר יוהכ"פ אכולא שיעורא על פלגא דשיעורא לא מכפר. והנה האיבעית אימא בודאי צריך טעם והסבר דלכאורה אדרבה אם יוהכ"פ מכפר אכולא שיעורא מכ"ש וקו"ח דיכול לכפר על חצי שיעור, ואין לומר דזה תלוי בפלוגתא דריו"ח ור"ל בחצי שיעור אי אסור מה"ת דלר"ל דח"ש מותר מה"ת לא שייך לומר דיכפר יוהכ"פ על ח"ש כיון דלא עביד איסורא כלל מה"ת, ולריו"ח דגם בחצי שיעור איסור דאורייתא עבר וא"כ יוהכ"פ מכפר אחצי שיעור נמי, ונימא דבזה מחולקים שני תירוצי הש"ס בכריתות דהתירוץ הראשון הוא לריו"ח משו"ה הוכרח לומר דאממונא לא מכפר יוהכ"פ והתירוץ השני הוא אליבא דר"ל, ובהיות כן היה נדחה מעיקרא ראיית המל"מ פ"ג מה' שגגות ה"ט שהביא מהש"ס דכריתות לדינו ע"ש, דהרי אנן קיי"ל כריו"ח דח"ש אסור מה"ת וא"כ יוהכ"פ מכפר גם על חצי שיעור וכ"כ באמת בספר יהגה חכמה סי' נ"ו ע"ש, אבל באמת זה לא ניתן להאמר כלל חדא דאפי' לר"ל דחצי שיעור מותר מה"ת מ"מ עכ"פ מדרבנן אסור ואיכא לאו דלא תסור וא"כ צריך הוא כפרה ולמה לא יכפר לו יוהכ"פ, ותו דגבי מעילה ר"ל מודה דח"ש אסור מה"ת דהרי מרבינן מאת אשר חטא ל הקודש ישלם לרבות פחות משו"פ להשבון כדהבאתי לעיל מבב"מ (דף נ"ה ע"ב) ולא מצינו מאן דפליג בזה הרי דהתורה קראה להנהנה חצי פרוטה חטא מן הקודש, וכן מבואר ג"כ בירושלמי פסחים (פ"ב ה"ג) באריכות ע"ש בפ"מ ונראה גם משם דאין חולק ע"ז, ויש לי בירושלמי שם איזה דברים שאין כאן מקומם, וא"כ עכ"פ הדרא קושיא לדוכתא למה אין יוהכ"פ מכפר על פלגא דשיעורא במעילה מיהו אפי' לר"ל כיון דבמעילה אפי' לר"ל ח"ש אסור מה"ת כדאמרן, ובלאו"ה הרי דעת הירושלמי (במ' תרומות פ"ו ה"א) דבאיסורי הנאה מודה ר"ל דח"ש אסור מה"ת והרי הקדש איסור הנאה הוא וצריך יוהכ"פ לכפר עליו מכ"ש דשיעור שלם, אכן הרב המנוח מו"ה אברהם דוב האמבורג מקראז ז"ל אמר לי בשם הגאון הנפלא ר' ישראל סאלאנטער זצ"ל דטעם האיבעית אימא הוא, דיוהכ"פ אין לו שום כח להקל על להבא שום איסור דכל כחו של יוהכ"פ הוא רק לכפר על עבירות שכבר עבר עליהן בזמן העבר אבל לא להקל על להבא, ומשו"ה אם נימא דיוהכ"פ מכפר על חצי שיעור הרי ממילא יוצא מזה קולא להבא שאם יאכל או יהנה אחר יוהכ"פ

ח"ש שני לא יהא חייב עליו וזה אין בכח יוהכ"פ להקל אלהבא בין לריו"ח בין לר"ל, והדברים ישרים ונכונים מאוד וראוים לגאון שכמותו, ולפ"ז ראיית המל"מ בפ"ג מה' שגגות שזכרתי נכונה:

ברש"י ד"ה או בדבר שמחובר לקרקע כגון באילן של קודש ובשליח שעשה שליחותו וכו', הגהת הב"ח ובשליח שלא עשה שליחותו היא למותר דהרבותא היא שלא נימא אין שליח לד"ע כבכל התורה ודו"ק:

ברש"י ד"ה וחטאה ונאמר חטא בתרומה ולא תשאו עליו חטא, פסוק זה הוא בבמדבר סוף פ' קרח וכן הביאו בפי' רגמ"ה כאן והוא נכון, ובפסחים (דף ל"ג) וכן בקדושין (דף מ"ב) ובסנהדרין (דף פ"ד) ובזבחים (דף מ"ה) פירש"י דכתיב ולא ישאו עליו חטא והוא בויקרא כ"ב ולא ידעתי למה לא הביא רש"י קרא דבמדבר הנ"ל, וגם מה דפירש"י בקדושין שם דכתיב בתרומה באוכל בשוגג ולא ישאו עליו חטא הוא חמוה דהאי קרא לאו באוכל תרומה בשוגג דזרות מיירי אלא בכהן האוכל תרומה בטומאת הגוף במזיד איירי, ומהא ילפינן בסנהדרין (דף פ"ג), דכהן שאכל תרומה בטומאת הגוף שהוא במיתה דכתיב ומתו בו כי יחללוהו, וכן הקשה הטורי אבן בחגיגה דף יו"ד ואמת דמ"מ הג"ש נוכל ללמוד למעילה גם מהאי קרא אע"ג דלא מיירי באכילת שוגג דבההיא ענינא למטה שם נאמר ואיש כי יאכל קודש בשגגה ואתרומה קאי ועיין ברש"י לעיל דף ט"ו כוף ע"א וצ"ע ודו"ק:

ד"ה אין לי אלא אוכל ונהנה כדאמרן וכו', משמע דלא גריס בגמ' המילות בדבר שאין בו פגם דזה הרי מסוטה ילפינן, ועיין בשמ"ק בשם הרא"ש ע"ש:

בתוס' ד"ה ואומר וימעלו וכו' מדבריהם נראה דאם קנה חפץ בדמי הקרש לא יתחייב מטעם נהנה מהקדש רק מטעם שינוי רשות וילפינן לה מעכו"ם שינוי רשות גם בלא שום הנאה מעל, כדאיתא בסנהדרין דף ס"ג ע"ב) דליכא בעכו"ם הנאה כלל רק בתר דאביקו בה סברו בטעות שיש בה איזה הנאה, וכן המשאיל קרדום של הקדש לחבירו לר"ה אם בקע בו ולר"א אפי' קודם שבקע בו קנה השואל ומעל המשאיל משום שינוי רשות, ומשו"ה הקשו לקמן בסוגיא דאמרינן דפטורא ילפינן מעכו"ם הא חיובא נמי ילפינן מעכו"ם לחייב על שינוי רשות בלא הנאה, והקשה עליהם הרב קרן אורה הא בכל הני הנאה נמי איכא דבקונה חפץ הרי נהנה בקניית החפץ ונמצא שהוא פוגם ונהנה, וכן המשאיל קרדום נהנה בטובת הנאת השאלה וכן איתא להדיא בב"מ פ' השואל דנהנה לפי טובת הנאה שבה עיי"ש, ולא ילפינן באמת מעכו"ם אלא קולא דבדבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגום עכת"ד, ולקמן נאריך בזה איה"ש:

ד"ה יכול נהנה ולא פגם או פגם ולא נהנה וכו', ביאור דבריהם פשוט ואין צורך להאריך בו אך מה שפירשו דסוטה הוא נהנה ולא פגם לפי שבבעילתה אינה פוגמת את בעלה, הנה רש"י ז"ל לא פי' כן אלא משום דלא משכחת לה סוטה רק בבעולה דבעינן שקדמה שכיבת בעל לבועל ותו לא מיפגמה האשה, וזה לענ"ד יותר נכון דהרי האשה היא החפץ שמתקדשת ונעשית איסור אכו"ע כהקדש כדאיתא בריש מס' קדושין, ודומיא דנהנה מן ההקדש שמעל בקדשי ה' ה"נ האשה בהנאת בעילתה חוץ מבעלה מעלה בהקדש הבעל, אבל מה ענין פגימה בבעל לכאן שכתבו התוס', ואולי דהתוס' לא ניחא להו בפירש"י משום דבסנהדרין (דף ע"ג ע"ב) אמרינן שאר עריות לא נפיש פגמייהו אלמא דפגמא מיהא איכא אף בבעולה ע"ש וכ"ש זו שזנתה ברצון דנפיש פגמה טפי, אבל מ"מ אי משום הא אכתי לא תברא פירש"י דפגם דאיסור ופגם דמגנייא לגבי בעלה י"ל דלא חשיב פגם לגבי עצמה, ואין להאריך בזה ועכ"פ הנכון לענ"ד כפירש"י ודו"ק:

ד"ה אכילתו ואכילת חבירו וכו' דליכא לפרש אכילת חבירו ע"י שליחות וכו' לא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב וכו' אי נמי שמא יש ליישב גם ע"י שליחות כגון שציוה לחבירו ליטול ולאכול ומדאגביה קנייה ומעל קודם אכילה עכ"ל, ההכרח נותן להאריך בדיבור זה ולבאר דבריהם הקדושים כראוי, הנה מש"כ תחילה דאם ציוה לחבירו לאכול לא מעל המצוה אע"ג דודאי מדאגביה קנייה כמש"כ אח"כ י"ל לכאורה דמיירי שהמצוה והמצוה המשלח והשליח סברו שהמאכל הוא של המשלח והמשלח היה גזבר דבהגבהה דילה ע"י עצמו לא מעל עדיין דליכא הוצאה מרשות לרשות. אך זה אכתי אינו מספיק שהרי ע"י שינוי גם גזבר מעל כדאיתא לקמן (דף כ' ע"א) ע"ש ואין שינוי גדול מזה שבא להמאכל ע"י לעיסת שניו ועיכול מיעיו, לכן נראה דכונת התוס' היא כגון בחחיכת בשר עולה או שארי קדשי קדשים קודם זריקה דקדשי קדוה"ג ולא קנינהו בהגבהה והתוס' ס"ל דבקדוה"ג אין מעילה ע"י שינוי מרשות לרשות דכל היכא דאיתנהו כיון דאינם יוצאין לחולין ברשות הקדש הן, ומשו"ה הרי אי אפשר לחייב המשלח רק על אכילת השליח ושפיר כתבו התוס' ע"ז דזה אי אפשר דזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן, ומה שכתבו דשמא יש ליישב שציוה לחבירו ליטול ולאכול דמדאגביה קנייה ע"כ מיירי שלא היה בהמאכל רק קדושת דמים כגון פירות של הקדש ושפיר מדאגביה קנייה ומעל המשלח על ההגבהה, אך קשה דלפי פירוש השני למה קרי לה הש"ס אכילת חבירו הרי בשעת האכילה היה המאכל חולין כבר דמדאגביה קנייה ויצא לחולין והמעילה באה על ההוצאה מרשות לרשות, ועוד דא"כ מאי איכא בין אכילת חבירו להנאת חבירו דקחשיב להו בתרתי הא בשניהם החיוב בא על ההוצאה מרשות

הקדש, לכן נראה יותר פירושם הראשון דמיירי שנתן לתוך פיו של חבירו, ולכאורה מלשון שנתן לתוך פיו של חבירו משמע דמעל הנותן משום שינוי רשות דכשנתן לתוך פיו של חבירו קנה חבירו כמש"כ התוס' בכתובות (דף ל"א ע"א) ד"ה דאי בעי גחין וכו' ע"ש, דהרי שינוי ליכא באוכלין בנתינה לחוד לתוך פיו אלא במשקין כדאיתא בכתובות (דף למ"ד ע"ב) וא"כ לא פגם הנותן, אלא ע"כ דהמעילה באה ע"י שהוציא לרשות חבירו וכמש"כ בסוף דבריהם,, אלא דלפירוש השני מעל משום שליחות שהוא המשלח ולפירוש הראשון הוא בעצמו עשה שינוי הרשות, וא"כ נוכל לומר דגם לפירוש זה מיירי דהיה החתיכה קדושת דמים וע"כ לומר כן דעל קדוה"ג אינו חייב לשיטת התוס' משום שינוי רשות, אך א"כ גם על פירוש הראשון יש להקשות כמו שהקשינו על פירוש השני דאמאי קרי לה אכילת חבירו ועוד תמוה דא"כ למ"ל שנתן לתוך פיו הרי בנתן לתוך ידו נמי הכי הוא דמ"ל לתוך פיו ומ"ל לתוך ידו לכן נראה עיקר כמש"כ לעיל דלפירוש הראשון החיוב לא מטעם שינוי רשות הוא רק מטעם הנאת האכילה דמיירי בחתיכה מקדושת הגוף, ומש"כ התוס' דמיירי שנתנו לתוך פיו לאו דוקא אלא שתחב לחבירו חתיכה מעולה ודכוותה בבית הבליעה למקום שאינו יכול להחזירה, דנהי דמשום שינוי רשות אינו חייב משום דהוה קדוה"ג ואינו יוצא מרשות הקדש לעולם מ"מ מעל על הנאת האכילה כאלו אכל הוא בעצמו דבמעילה עשה המהנה כנהנה, ואע"ג דזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן גם במעילה לשיטת התוס' היינו דוקא היכא דאיהו גופא לא עביד אלא דחבירו נהנה בשליחותו, אבל היכא שהוא בעצמו ההנה את חבירו בידים אע"ג דבשאר איסורין ודאי דאינו חייב הנותן חתיכת חלב או כיוצא בזה לתוך בית בליעת חבירו גבי מעילה חייב המהנה, דזה גופא הוה מעילה דידיה ששינה את הקודש לעשות ממנו הנאה להדיוט דמה לי שעשה הנאה לעצמו ומ"ל שעשה ההנאה לחבירו, והיינו דקתני תרתי בבי אכילתו ואכילת חבירו אכילתו והנאת חבירו חדא ביש בדבר פגם כגון באכילה כאמור וחדא בדבר שאין בו פגם רק הנאה, כגון שהוא אכל כחצי פרוטה מהקדש ונתן על אצבע חבירו טבעת של הקדש ונהנה חבירו כחצי פרוטה וכגון שחבירו הוא גזבר והטבעת תמיד ברשותו היא ולא הוציאה מרשות לרשות, אי נמי שהשקהו בכלי זהב מכלי שרת שהוא ג"כ קדושת הגוף ואינו יוצא לחולין ורק על ההנאה מתחייב דמה שנהנה חבירו חשבינן כאלו נהנה הוא ומשו"ה מעל, ולא שייך כאן לומר זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן דהרי לא מטעם משלח מחייבינן ליה אלא משום שהוא עצמו עשה הכל, שעשה הנאה להדיוט מדבר של הקדש לא שנא שנהנה

בעצמו ולא שנא שנהנה חבירו על ידו חייב הוא קרבן מעילה דתמעול מעל ריבה לחייב גם באופן זה ודו"ק בכ"ז היטב שהדברים ברורים:

ובדברים אלה הסביר יפה הרב תוספת העזרה הא דתנן בכריתות (דף ט"ו ע"ב) לא אם אמרת במעילה שכן עשה בה את המאכיל כאוכל ואת המהנה כנהנה תאמר בנותר וכו', ופירש"י המאכיל כאוכל שאם נתן אוכל הקדש לחבירו וכו' דקיי"ל המוציא הקדש לחולין הוא מעל ולא מי שניתן לו, והמהנה כנהנה במידי דלאו בר אכילה עכ"ל, ותמוה דכיון דהחיוב הוא על הוצאה מרשות הקדש מאי מאכיל ומהני דנקט, ועוד דהרי ר' יהושע מאוכל מזבח איירי דהוו קדושת הגוף ומאי הוצאה מקודש לחול איכא עיין בדברינו לעיל רפ"ב ברש"י ע"ש, ולהנ"ל א"ש טובא דהיינו חומרא דמעילה שחייב זה על אכילת חבירו או הנאת חבירו אפי' במידי דלא שייך ביה חיוב מעילה דהוצאה מרשות לרשות כבשר עולה וכיוצא וכמו כלי שרת וכיוצא, מ"מ אם האכיל לחבירו כגון שתחב לו בבית הבליעה דהוא עשה רק הפגם וההנאה נהנה חבירו חייב קרבן מעילה, ולא עוד אלא אפי' במידי דאין בו פגם ואפי' פגם לא עשה הוא אלא דע"י נהנה חבירו נמי איהו חייב במעילה דעשה המאכיל כאוכל והמהנה כנהנה כמו שנתבאר בדברינו לעיל, משא"כ בנותר שאם תחב כזית נותר לתוך בליעתו של חבירו הוא פטור מכרת ומקרבן, דכרת וחטאת דנותר בא על האכילה וכיון דהוא לא אכל פטור:

ובזה יתבאר הא דבפסחים (דף ל"ג ע"א) פריך האי תנא מעיקרא אלימא ליה כרת ולבסוף אלימא ליה מיתה, ומשני רנב"י ה"ק לא אם אמרת בשאר מצות שאם נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר שפטור וכו', והקושיא גלויה דאכתי נילף מחלבים ועריות שחייב בהן מתעסק, וכן הקשה הפנ"י שם אבל מה שתירץ דשאני חלבים שכן נהנה שטועם טעם האיסור. משא"כ במעילה שלא נהנה משל הקדש טפי מאלו היה דבר של חולין, לא הבינותי דבחלבים נמי לא נהנה טפי מאלו היתה שומן ומערוה אינו נהנה טפי מאלו לא היתה ערוה, ותו דהרי גם בפגול ונותר ודאי דמתעסק חייב אע"פ דאינו נהנה יותר מאלו לא היה של פגול ונותר או שהיה לגמרי חולין, ולפמש"כ לא קשה מידי דהא דחייב מתעסק בחלבים ועריות וכן בפגול ונותר היינו טעמא שכן נהנה והחיוב בעיקרו בא אהנאת הגוף משו"ה חייב מתעסק משא"כ מעילה עיקר החיוב לאו דוקא אהנאת הגוף קאתי מדעשה מאכיל כאוכל ומהנה כנהנה ובכל התורה הן לא מצינו זה נהנה וזה מתחייב, אלא ע"כ ה"ט דאע"ג דאיהו לא נהנה מ"מ מעל על מה שגרם ושינה את ההקדש ליהנות בו הנאה של חול זהו מעילתו, וא"כ לא שייך במעילה הטעם שכן נהנה ומ"מ מתעסק חייב. ומשו"ה פריך שפיר מה למעילה דודאי מעילה חמורה בזה משאר

מצות ודו"ק היטב, תוספת העזרה, ולא אכחד כאן מה דקשה לי מאוד בלשון הרמב"ם פ"ו ה"א מה' מעילה שכתב וז"ל יש דברים שאדם נהנה בהן וכו' ויתכוין ליהנות וכו' עכ"ל, הרי דפסק דאין מעילה אלא רק בנתכוין ליהנות, והרי הגמ' בפסחים (דף ל"ג ע"א) אומרת מפורש דהמתעסק במעילה נמי מעל ולא די שרבינו לא הביא גמ' זו להלכה אלא שפסק להיפך וצריך עיון גדול:

נחזור לדברי התוס' דידן דמ"מ בפירוש הב' פירשו דמיירי כגון שציוה לחבירו ליטול ולאכול ונתחייב על ההגבהה, והנה בקדושין (דף מ"ג ע"א) כתבו שם התוס' ג"כ תירוץ זה, אלא דשם משמע מדבריהם דאפי' אם לא א"ל טול אלא סתם אכול נמי מדאגביה קנייה ומעל וכאן משמע מדבריהם דדוקא אם א"ל טול ואכול קני משעת הגבהה אבל אכול סתמא לא קני עד האכילה, עוד הוסיפו שם התוס' דמיירי דהשליח לא ידע ועיין במהרש"א ופנ"י שם והקרן אורה כאן חולק על הפנ"י ולא ראיתי להאריך בזה, אכן עוד כתבו שם התוס' דנסתפק הר"י ז"ל באומר לשליח הושיט ידך לכד מלא שמן ותיהני מן הסיכה או שב על עורות של הקדש או התחמם בגיזי עולה אם מעל המשלח או השליח דהרי נהנה ולא היה הגבהה קודם עיי"ש, ולכאורה ספיקו בנתחמם בגזי עולה קשה לענ"ד דהרי בבכורות (דף כ"ה) משמע דבגיזי עולה ליכא מעילה כלל, כמש"כ התוס' שם בד"ה שער בכור בע"מ שנשר דאפי' בעולה תמימה לא אסור הגיזה אלא מדרבנן, וכ"כ עוד התוס' בחולין (דף ל"ו ע"א) ולעיל במכילתין (דף י"ב ע"ב) ד"ה חלב המוקדשין, והרמב"ם בפ"א מה' מעילה ה"י פסק דבגיזת עולה איכא רק ספק מעילה ע"ש בכ"מ וגם הר"ש במס' ערלה (פ"ג מ"ג) כתב ג"כ כהתוס' דליכא מעילה בגיזי עולה ורק מדרבנן אסור וא"כ מאי מספקא ליה להר"י בזה, והמל"מ פ"ז מה' מעילה הביא ספיקו של הר"י ולא העיר עליו כלום ופלא שבעצמו הביא התוס' דחולין ודבכורות בפ"א מה' מעילה לדינא, ובאמת אדרבה יש ראיה גדולה לכאורה דבגיזי הקדש יש מעילה דהרי בפסחים (דף ל"ג ע"א) הנ"ל קאמר מר בריה דרבינא ה"ק וכו' תאמר במעילה שאם נתכוין לחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה שמעל ע"ש ברש"י, הרי מפורש דיש מעילה בגיזי עולה והיא לכאורה תיובתא עצומה על התוס' והר"ש וגם על הרמב"ם וכבר עמדו על זה הרב מתן בסתר והמצפה איתן בפסחים שם ונשארו בצ"ע, והנלע"ד ליישב בדוחק לחומר הקושיא דכונת הש"ס בפסחים שם הוא על גיזי עולה שהתפיס לבדה"ב דעורה קדוש כמש"פ הרמב"ם פ"ה מה' מעה"ק הכ"א מקרא דעולת איש פרט לעולת הקדש, והוא מדאורייתא אליבא דכו"ע עיין זבחים (דף ק"ג) וכיון דעור קדוש בקדושת בדה"ב מה"ת ממילא גם גיזותיה קדוש לבדה"ב ומועלין בו, וכיון שכן י"ל דספיקו של הר"י נמי בתוס'

קדושין שם נמי בהכי מיירי בגיזי עולה שהתפיסה לבדה"ב ושוב אין מחלוקת בזה לענין דינא בין הר"י לשאר פוסקים:

שוב מצאתי במצפה איתן בבכורות (דף כ"ה) שעמד שנית בזה על התוס' שם מסוגיא דפסחים, ותירץ וז"ל וי"ל דלא כתבו כן אלא בתלוש מתם ונעשה אחר כך בעל מום בשעת מעילה וכה"ג הוא מדרבנן ולא כשעדיין היא תמימה (ותירוץ זה לא נהירא לענ"ד שהרי התוס' מייתי ראיה מהא דתולש צמר מעולה תמימה ודו"ק, וכן הר"ש כתב פ"ג דערלה בזה"ל ושמא חד בתם וחד בבעל מום ותרווייהו דרבנן עכ"ל] עוד י"ל בריוח יותר דהך מילתא תליא בפלוגתא דלעיל (דף ט"ו) בדרש דקרא דתזבח ואכלת, דאיכא דדריש תזבח ולא גיזה ואיכא דדריש תזבח ואכלת איך לך בהן היתר אלא אכילה, דלמ"ד תזבח ולא גיזה אין איסור אלא במעשה הגזיזה אבל איסור הנאה של הגזיזה לא שמעינן, אבל למ"ד אין לך בהן היתר אלא משעת זביחה באכילה איכא למשמע שפיר גם איסור הנאה של הגיזה אפי' בפסולי המוקדשין מכ"ש בתמימין, ולפ"ז י"ל דסוגיא דפסחים אזלה למ"ד אין לך בהן היתר אלא אכילה והתוס' והר"ש אזלי אליבא דהלכתא דקיי"ל כמ"ד תזבח ולא גיזה עכ"ל, ואם שדבריו נכונים ע"ד הפלפול מ"מ עיקר הסברא בעניי לא ידענא דכיון דקיי"ל דעור העולה לכהן שייכה ואין בה שום קדושה לאחר זריקה ומחיים הרי העור היא של בעלים, כמבואר בזבחים (דף ק"ג) דאמרינן שם אלא אפי' למ"ד לא תפשי הנ"מ בשר אבל עור תפיש ופירש"י דעור דלאו ממון מזבח הוא וכהנים אכתי לא זכו בהו עכ"ל ע"ש, וא"כ למה יהיה מעילה בגיזתה כיון דגם העור מדינא היא חולין [ואיה"ש במקו"א אבאר דין עורות קדשי בכלל ואין כאן מקומו] ע"כ נ"ל יותר נכון דבפסחים שם מיירי שהתפיס עולה לבדה"ב כמש"כ לעיל:

ואחר הימים ראיתי במהרי"ט אלגזי בבכורות אות מ"ב שכתב וז"ל, ראיתי להתוס' חיצוניות שהביא הרב כו' על התוס' דידן שכתבו וז"ל משמע הכא דהגיזה מותרת וכו' והקשה ר"י דאמרינן נתכוין לחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה מעל, וי"ל דשאני עולה שמקדיש כולה היא וגיזותיה אבל בכור שהקדושה באה מאיליה גיזה רחמנא שריא עכ"ל, הרי לפנינו דהר"י הקשה קושיתנו מפסחים ותירץ בעצמו דבגיזי עולה באמת מועלין, וא"כ פשוט דהר"י בקדושין שם אזיל לשיטתיה ולכך מסתפק שפיר ספיקו, אבל כבר לא כיחדתי שאינני מבין למה יהיה מעילה בהגיזה אפי' בעולה כיון דהעור לאו דהקדש היא וצ"ע בזה, וגם מה שהביא שם המהרי"ט אלגזי בעצמו ראיה דהגיזה אסורה מר"פ ראשית הגז ע"ש יש לדחות בכמה אנפי ואין להאריך בזה כיון שהוא בעצמו כתב שיש לדחות, והעיקר בזה הוא דודאי מעשה הגזיזה בעצמה מכחשת

בשר הבהמה לא גידול הצמר רק ענין הגזיזה, וכן משמע מהראשונים ז"ל, ודאי עבר אדאורייתא לא קתני על דרבנן קתני וע"ש במהרש"ל ובמהרש"א מש"כ על רש"י, וכן מוכח בש"ס שם ובזה ניחא הכל וקצרתי, וגם מש"כ מהרי"ט אלגזי שם שלא מצא הש"ס דנתחמם בגיזי עולה שהביא הר"י כבר תפסו עליו האחרונים שהרי היא גמ' מפורשת בפסחים כנ"ל, ועיין בדברי השעה"מ ברמב"ם פ"ה הלכה י"ז מה' ערכין ויש לפלפל בדבריו הרבה ע"פ דברינו לעיל אבל כאן אין מקום עוד להאריך בזה:

ובעיקר הספק של הר"י בתוס' קדושין הנ"ל יש לענ"ד מקום לפשוט מהש"ס דפסחים (דף ל"ג ע"א) דמר בריה דרבינא אמר ה"ק וכו' רב נחמן ב"י אמר ה"ק וכו', וכתב הפנ"י שם וז"ל ולכאורה יש לתמוה וכו' מ"מ אכתי איכא למילף מעילה בקו"ח משאר מצות כגון חלבים ועריות דאמרינן בהדיא בכריתות דאמר שמואל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, ונ"ל ליישב דהתם טעמו בצדו שכן נהנה שטעם טעם איסור ממש בחלבים ועריות, משא"כ במעילה שנתכוין לחמם בגיזי תולין ונתחמם בגיזי עולה שלא נהנה כלל מאיסור של עולה טפי מאילו היה של חולין גרידא שאין בהן אלא שינוי השם בלבד וכו', מיהו רנב"י בסמוך נראה דלא ניחא ליה בהך אוקימתא מהאי טעמא דפרישית דבכה"ג בשאר מצות נמי חייב היכא דנהנה ומשו"ה מוקי לה בכה"ג שלא נתכוין ליהנות עכ"ל הפנ"י, וא"כ יש לומר דספיקו של הר"י תליא בשני האוקימתות דפסחים הנ"ל, אלא דלעיל השגתי על עיקר דברי הפנ"י ע"ש, ועיין בשו"ת הגאון ר"ע איגר ז"ל סי' ח' שכתב דכיון דכלאים איסורו הוא הנאת חימום הוה כמו חלבים ועריות דגם מפעסק חייב ודו"ק שקצרתי בזה מאוד:

ועתה נחזור לענינינו, דהיוצא לנו משיטת התוס' לעיל ד"ה ואומר וימעלו וכן לקמן ד"ה אקשיה רחמנא לתרומה דמעכו"ם ילפינן הוצאה מרשות לרשות בלא הנאה כלל דמעל, ומסוטה ילפינן דבהנאה מעל אף בלא הוצאה מרשות לרשות כגון גזבר אבל אם הוציא מרשות הקדש אף בלא שום הנאה חייב, אולם הרמב"ם חולק בזה על התוס' וס"ל דאפי' המוציא מרשות הקדש לרשות הדיוט חייב דוקא אם נהנה ובלא הנאה לא מעל, שהרי בפ"ו ה"ט מה' מעילה כתב וז"ל נטל פרוטה של הקדש ונתנה לבלן מעל שהרי נהנה בהיותו רוחץ בכל עת שירצה עכ"ל, ויותר מפורש כתב בפיהמ"ש לקמן (דף כ' ע"א) וז"ל הנוטל שום דבר מן ההקדש ונתן לחבירו שניהם מעלו לפי שכל אחד משניהם נהנה ופגם זה נהנה בנתינת המתנה בטובת הנאה שבאה לו וכו' ובלן הוא בעל המרחץ וההנאה שהגיעתו והוא שיכנס למרחץ כל זמן שירצה ולא ימנענו עכ"ל, הרי מפורש שיטתו דאף במוציא מרשות לרשות בעינן הנאה דלא כשיטת התוס', ולשיטה זו אתי

שפיר טפי לשון הברייתא שלפנינו יכול פגם ולא נהנה יהא חייב, דלשיטת התוס' קאי רק בלא שינוי רשות וכגון דא הו"ל לתנא לפרש דבריו, גם נצטרך לדחוק דהוה ילפינן מעכו"ם פגם בלא שינוי רשות ואע"ג דבעכו"ם איכא שינוי רשות הו"א אפגמא קפיד רחמנא וכל זה דוחק מבואר, אבל להרמב"ם אתיא כמין חומר דה"ק יכול פגם ולא נהנה בהוציא מרשות הקדש יהא חייב דהא ילפינן מעכו"ם דהוציא מרשות לרשות בלא הנאה, גם יתורץ לשיטת הרמב"ם קושית התוס' לקמן ד"ה אקשיה רחמנא לתרומה שהקשו הא מעכו"ם חומרא נמי ילפינן דעל הוצאה מרשות לרשות חייב גם בלא הנאה ולהרמב"ם אין קושיא זו, אך קשה לשיטת הרמב"ם מהא דנזכר בעה"ב ולא נזכר שליח דשליח חייב ואמאי הרי השליח לא נהנה כלל, ובחגיגה (דף יו"ד ע"ב) קאמר הש"ס דזהו נגד השכל דשליח יתחייב דשליח עניא מאי קעביד, ופריך רב אשי מאי קושיא מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין ומסיק דהכא שאני דלא הו"ל למידע ע"ש, ולשיטת הרמב"ם מאי דמיון הוא השליח למוציא מעות הקדש לחולין האי נהנה והאי לא נהנה, וע"כ לכאורה מכאן ראיה מכרעת לשיטת התוס' דבמוציא הקדש גם בלא הנאה מעל:

והנה כתב הרמב"ם בפ"ו ה"ה מה' מעילה וז"ל בהמת קדשי מזבח אינה כן אלא יש בה מועל אחר מועל וכו' וכן אם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו ויראה לי שדין המנחות והעופות והנסכים וכלי שרת כדין הבהמה שכולן קדושה"ג הן עכ"ל, וכתב השעה"מ שם ע"ז וז"ל הנה מסתימת דברי רבינו משמע דבקדשי מזבח וכלי שרת אפי' נתנה לחבירו בלתי שנהנה ממנו מעל משום הוצאה מרשות לרשות, והתוס' בקדושין (דף נ"ד ע"ב) ד"ה קרבן נראה שחולקין ע"ז שכתבו וז"ל, קרבן במה מחייב דלא היה מחייב בהוצאה אלא באכילה או בהנאת הגוף, וכונתם מבוארת דקשה להו מהא דאמרינן אין מועל אחר מועל אלא בבהמה וכ"ש אלמא בבהמה וכ"ש מעלו ואע"ג דלא נפקו לחולין, ואהא תירצו דלא היה חייב בהוצאה וכו' כלומר דהתם שאני שנהנו ששתו בכוס או רכבו על גבי הבהמה אבל בדרך הוצאה כיון דלא נפיק לחולין ולא אהנו מעשיו מאי קעביד דנחייבו קרבן, אך קשה מהתוספתא הובא בתוס' בב"מ (דף פ"ט ע"א) ד"ה וחבירו וז"ל ובעולה נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו, הרי דאע"ג דליכא הנאת הגוף אלא הוצאה גרידא אפ"ה כולן מעלו ודוחק לומר דבשנתנו כל אחד ואחד מיירי, ולדעת רבינו לא ידעתי מה יענה להא דקדושין הנ"ל וצ"ע עכ"ל השעה"מ שם, ולדברינו הקודמים הדברים יש להם פנים באופן זה דהנה כבר כתב הגאון הגדול ממינסק ז"ל בהגהותיו למשניות המכונים אור גדול במשניות הגדולים דווילנא פ"ה מ"ד דמכילתין וז"ל, ונראה לקיים כל דברי חז"ל דבאמת איכא הנאה גם בנותן לחבירו ולא נהנה בעצמו

שהרי חבירו מחזיק לו טובה ואיכא טובת הנאה כדאיתא בב"מ (דף צ"ט ע"א) וכמש"כ הקרן אורה, אלא דלפי טובת הנאה היינו אם הטובת הנאה שוה פרוטה, אבל משום שינוי רשות חייב אפי' אין ההנאה שוה פרוטה, ובזה יתיישב הכל דבקדוה"ג בעינן דטובת הנאה יהיה שוה פרוטה ואו הוה כאוכל ונהנה מגופה מה שאין כן בקדושת דמים ובזה מתיישב הכל על נכון עכ"ל האור גדול, וביאור דבריו הוא דחפץ שטובת הנאת נתינתו לחבירו שוה פרוטה ע"כ החפץ עצמו שוה הרבה יותר מפרוטה, דאם הוא עצמו אינו שוה רק פרוטה טובת הנאה שלו א"א שיהא שו"פ כדאיתא בירושלמי קדושי (פ"ב ה"א) ר"י בעי ניחא אדם נותן שוה פרוטה על דינר שמא נותן שוה פרוטה על פרוטה ע"ש בק"ע, דאם כל המלוה היא פרוטה ומקדשה בהנאת מחילת המלוה אינה מקודשת דההנאה אינה שוה פרוטה דאין נותנין פרוטה שימחול לו פרוטה וכעין זה איתא בפ"ת לאבהע"ז סי' כ"ז ס"ק כ"ג בשם הטיב קדושין ע"ש, ולפ"ז בקדושת הגוף אין כאן מחלוקת בין הרמב"ם ובין התוס' בנתנו לחבירו דודאי לכו"ע קדוה"ג אינו יוצא לחולין ע"י מעילה, אלא דאם טובת הנאת הנתינה שו"פ הרי נהנה הנותן הנאת הגוף שו"פ ומעל לכו"ע ובזה מיירי התוספתא, ואם טובת ההנאה אינה שו"פ לכו"ע לא מעל הנותן שהרי הדבר בעצמו אינו יוצא לחולין בקדוה"ג, וכל הפלוגתא בין הרמב"ם להתוס' הוא בקדושת דמים, דלהרמב"ם אין חילוק בין קדוה"ג לקדושת דמים דאפי' בקדושת דמים אע"ג שהחפץ יוצא ע"י המעילה מרשות הקדש לא מעל עד שיהא בטובת הנאתה שו"פ, ולהתוס' כיון דבקדושת דמים יוצא החפץ לחולין אע"ג דטובת ההנאה אינה שו"פ כיון דהחפץ בעצמו שו"פ מעל דבהוצאה מרשות לרשות מעל לשיטתם בלא הנאה כלל, ועיין מש"כ לעיל ברש"י במכילתין רפ"ב ועוד יש לדבר בזה וכאן די בזה:

ולפי דברינו יש מקום ליישב הא דהקשינו לעיל על הרמב"ם דס"ל דבהוצאה מרשות הקדש כגון בקדושת דמים נמי בעינן הנאה, מהש"ס דחגיגה דהשליח מעל והרי איהו לא נהנה כלל וא"כ מאי פריך רב אשי מאי קושיא מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין, והקשינו מאי דמיון הוא האי נהנה והאי לא נהנה, אך לפי המבואר עתה אפשר דרב אשי פריך דנימא דבאמת השליח לא מעל עד שיהא טובת הנאה שיחזיק לו המשלח מה שעשה שליחותו שוה פרוטה וא"כ נהנה השליח בפרוטה עיין ברשב"א נדרים (דף ל"ד) מבואר שם דיש הנאת שליחות ששו"פ ודו"ק ומ"מ הוא דוחק מעט לענ"ד וכתבתיו לחומר הקושיא:

דף יט.

בגמ' כיון שהוציא מעל דברי ר"ש ר"י אומר עד שיזרוק הדם, פירש"י ורגמ"ה דלר"ש הוא חייב באחריותו עד שיביאנו לעזרה וכיון שהביאו נפטר מאחריותו, ור"י ס"ל לעולם הוא חייב באחריותו עד שיזרק הדם זהו תוכן פירושם, ודע דבתו"כ פ' ויקרא ובתוספתא דשקלים פ"ג הגירסא היא כיון שהוציא מעל כבגמ' כאן לא כיון שהביאו לעזרה, והנה כבר הקשו רבים עליהם על גירסתם ופירושם וזה יתבאר איה"ש לקמן לפנינו, אבל מצאתי בעזהשי"ת דגירסת הרגמ"ה והמפרש אינה דברי נביאות רק כן איתא בספרי דברים סדר ראה פרשה י"ב פסוק כ"ו דז"ל הספרי שם, תשא ובאת שחייב בטיפול הבאתו עד שיביאם לבית הבחירה ר' יהודא אומר עד שיביאם עד באר הגולה חייב באחריותם מבאר הגולה ואילך אינו חייב באחריותם עכ"ל הספרי, הרי לפנינו דת"ק דר"י ס"ל ראינו חייב באחריות רק עד שיביא לעזרה שהיא בית הבחירה, ות"ק דר"י ודאי דר"ש הוא ואולי היה לרגמ"ה והמפרש הגירסא בספרי להדיא דברי ר"ש וגם סתם ספרי הוא ר"ש, ור"י ס"ל עד שיזרק הדם משו"ה אמר עד שיביאם לבאר הגולה שמבואר במסכת מידות פ"ה שבאר הגולה ולשכתה היה אצל מקום השחיטה וקבלת הדם ועיין בציור של התוי"ט סוף מידות וכ"כ גם הגאון בעל התורה והמלוה שם, ודלא כמש"כ אחד ממחברי זמנינו להגיה בספרי דאיירי רק בטיפול וגריס בדברי ר"י חייב בטפולו ואינו חייב בטפולו במקום חייב באחריותו ואינו חייב באחריותו דקשה לשבש הספרים כ"כ וגם נעלם ממנו סוגיא דידן וגם לפרש דהספרי קאי לענין אחריות הקרבן אם הזיק לאחרים מי חייב לשלם אינו נראה כלל ודבר הלמד מענינו לענין ביכורים בתוספתא דביכורים פ"א ע"ש וא"כ דברי הרגמ"ה והמפרש ממקום קדוש יהלכו ומצוה ליישבם מהתמיהות שתמהו עליהם האחרונים, והראשון שדחה דבריהם וגירסתם הוא הטורי אבן במגילה (דף ח' ע"א) ד"ה ר"ש אומר וז"ל, ר"ש אומר את שעליו חייב באחריותו פי' רש"י הכי דריש ליה לקרא ונרצה לו נדרו לכשיתכפר בהן אבל מקמי כפרה לא נרצה ובאיזה קרבן אמרתי לך באותו שעליו והיינו עליו דקרא, וקשה לי הא תניא במעילה (דף י"ט) אי. מה חטא האמור בתרומה עד שיוציא מהקודש לחול וכו' כיון שהביא לעזרה מעל דברי ר"ש ר"י אומר עד שיזרוק הדם, ופירש"י דקסבר ר"ש מאן דמחייב חטאת או אשם לעולם הוא חייב באחריותו עד שיביאנו לעזרה וכיון שהביאו נפטר מאחריותו אף האי נמי דמוציא מקודש לקודש יצא ידי חובת אחריותו ומעל וכו', ואיך אפשר לומר כן הא ר"ש אפי' בנדר ס"ל דחייב באחריותו עד לאחר הקרבה דהכי אמר קרא ונרצה לו לכפר עליו את שעליו חייב באחריותו, וכי גרע חובתו מנדרים שחייב באחריותן

עד לאחר כפרה, ובלא"ה פירש"י תמוה מאוד דאיך אפשר לומר דחטאת ואשם שהן חובה יצא ידי חובתו לר"ש בהביאו לעזרה לחוד ושוב נפטר מאחריותו, דא"כ במה יתכפר לו החטא וכו' הא אין מתכפר לו עד לאחר זריקה, וה"נ חייבי קינין איך יצאו ידי חובתן בהבאה לעזרה לחוד והא אסורין בקדשים עד שיזרוק הדם וכו', אבל גירסת ספרים דידן במעילה הכי הוא כיון שהוציא מעל דברי ר"ש וזוהי גירסא נכונה ודכו"ע חייב באחריותן עד לאחר זריקת דמים, אלא דבהא פליגי ר"ש ור"י דר"ש ס"ל דמקודש לקודש דמי למקודש לחול מה להלן כיון שהוציא מעל אף מקודש לקודש כיון שהוציא מעל מיד. ור"י סבר דלא דמי מקודש לקודש למקודש לחול דהתם מעל משום שהוציא מרשות הקדש לרשות חול אבל מהקדש להקדש דאכתי ברשות הקדש קיימי לא מעל עד לאחר זריקה, וס"ל כהא דתנן בפ"ב דשקלים מ"ב השוקל שקלו ממעות הקדש אם נתרמה התרומה וקרבה הבהמה מעל, וקתני שם רישא הנותן שקלו לחבירו לשקול על ידו ושקל ע"י עצמו אם נתרמה התרומה מעל, והאי אם נתרמה התרומה דרישא נמי בקרבה הבהמה מיירי והאי וקרבה הבהמה דסיפא ארישא נמי קאי, והטעם דלא מעל קודם הוא משום דאין מעילה אלא במוציא מקודש לחול אבל במוציא מקודש לקודש לא מעל אלא לאחר שנעשה מעשה בהקדש שני ובקרבה הבהמה דוקא עכ"ל הטורי אבן וכ"כ הרע"ב בפיהמ"ש דשקלים שם. והרב קרן אורה העיר על פירוש זה דלר"י דלא מעל עד שיזרוק הדם א"כ בשעת שחיטה עדיין קרבן פסול הוא דהא בעינן ממשקה ישראל שהרי עדיין לא יצאו לחולין ואיך יחזור ויוכשר בזריקתו וכן איתא בתוספתא פ"ב דמנחות אין מביאין מנחות ונסכים מהקדש שלא נפדה ואם הביא לא קידש ואיתא בזבחים ס"פ המזבח מקדש לא קידש לקרב אבל קידש לפסול, ובשלמא לר"ש דמעל מיד שהוציא א"כ יצאו המעות לחולין והקרבן כשר, אבל לר"י הרי לא מעל עד שיזרוק הדם וא"כ הקרבן בשעת שחיטה פסול, וצ"ל דלאחר זריקה אנלאי מילתא למפרע דהקרבן כשר, ומהתוספתא הנ"ל לא קשה דבמנחות אין מעילה כדאיתא בתוספתא פ"א דמעילה וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מה' מעילה דאם הביא מנחות ונסכים ולחמי תודה מהקדש לא מעל משום דאין בהן זריקת דמים, וכיון דלא מעל לא נפיק לחולין משו"ה פסולין, אבל מה אעשה שלא זכיתי להבין מאי שנא חטאת ממנחה בחטאת יש זריקת דמים ובמנחה יש הקטרת קומץ, ועוד וכי זה שאוכל לחמי תודה אין זה הנאה אתמהה ואמאי לא ימעול עכת"ד הרב קרן אורה, ועכ"פ גירסת המפרש והרגמ"ה תמוה מאוד וכבר אמרנו שכגרסתם מבואר בספרי ומצוה רבה ליישבה ואתנהלה לאטי לרגל הענין אשר לפנינו:

דהנה במעילה ידוע דבעינן הנאה (ורק במוציא לרשות חולין יש מחלוקת כמו שנתבאר היטב בדף הקודם] ואם לא נהנה אם רק פגם להקדש פטור דכי יאכל כתיב פרט למזיק, ועוד קי"ל בר"ה (דף כ"ח ע"א) דמצות לאו ליהנות נתנו וא"כ קיום מצות הבאת הקרבן לא מיקרי הנאה, אבל מ"מ הנאת הכפרה מה שנתכפר לו ע"י חטאת ואשם חשיבא ודאי הנאה גמורה, ואפי' עולה דמכפרת אעשה נמי אפשר דמיקרי הנאה ופרט זה אמנם צריך ביאור, ובהנאת הכפרה ודאי דלא שייך לומר מצות לאו ליהנות נתנו, והרי הר"ן בנדרים (דף ל"ה ע"ב) גבי הנודר הנאה מחבירו מותר ללמדו מדרש הלוא"ג כתב הטעם דמצות לאו ליהנות נתנו, ובההיא דתנן שם מקודם (דף ל"ג ע"א) הנודר הנאה מחבירו שוקל לו את שקלו כתב הר"ן שם הטעם דלא מהני ליה מידי דבלא"ה יש לו חלק בקרבנות ציבור כדתנן תורמין על האבוד ועל הגבוי וכו' מאי אמרת הא מהני ליה דפרע חובו אברוחי ארי הוא ושרי עכ"ל, ולכאורה אמאי לא כתב נמי גבי שוקל שקלו הטעם משום דמצות לאו ליהנות נתנו אלא דהוא הדבר אשר דיברנו דבכפרה לא שייך הסברא דמצות לאו ליהנות נתנו, וכל מיני דמים לכפרה הם באין כמבואר בפסחים (דף ע"ז ע"א) ע"ש, ולהכי שפיר אמרינן בתוספתא דמנחות שהזכיר הקרן אורה (וכן הוא באמת גם בתוספתא דמעילה ביתר אריכות וצריכה ביאור ואין בשעה זו העת לבארה] שאם הביא מנחות ונסכים ולחמי תודה מהקדש אע"ג דעבר עבירה לא מעל, וכן פסק הרמב"ם בפ"ו הי"א מה' מעילה, לפי שאין בכל אלה ענין זריקת דם לכפר עליו וכיון דליכא כפרת דם אין כאן הנאה דמצות לאו ליהנות נתנו ואכילת לחמי תודה הרי אם לא אכלם ג"כ כשר הקרבן דאכילתן לא מעכבת הכשר הקרבן ודו"ק, והנה בשקלים (פ"ד מ"ח) שנינו המקבל עליו לספק צרכי קרבנות מזבח אינו מקבל מעותיו עד שיהא המזבח מרצה, ובירושלמי שם תני בשם ר"ש מיד היו מקבלין את מעותיהן והכהנים זריזין הן, פי' דת"ק חייש דילמא יארע פסול בהקרבן ור"ש ס"ל דלא חיישינן לתקלה דכהנים זריזין הם משו"ה ס"ל דמיד מקבל המספק את מעותיו. וא"כ גם כאן ר"ש לשיטתיה בשקלים שם הרי כיון דהביא קרבנו לעזרה בטוח הוא בכפרתו ונפטר בלבו מאחריותו, דהרי רחוק הוא להיות נזק ופסול בהקרבן דכהנים זריזין הן משו"ה מעל לדידיה מיד. ור' יהודא ס"ל כחכמים דהתם וע"כ ס"ל דלא מעל מד שיזרק הדם כמו דהתם אין המספק מקבל מעותיו עד שיזרק הדם, דהרי אינו בטוח בכפרתו שהיא היא ההנאה עד הזריקה:

ולבאר יותר אומר דהנה יש שני מיני יציאה מאחריות יציאה בהחלט ושלא בהחלט, למשל אם ראובן חייב לשמעון ושלח ראובן לשמעון חובו ע"י שליח בשכר דאז אם יאבד או יגנב מיד השליח חייב השליח לשלם, הנה כבר יצא החוב מאחריות ראובן

אבל שלא בהחלט שהרי אם יאבד הדמים ע"י אונס דיפטור אז השליח או אפי' אם יפשע השליח בשמירה ויתחייב ע"פ דין לשלם אבל לא יהיה לו במה לשלם כי עני הוא הרי יתחייב ראובן הלוה לשלם שנית, אבל אם שילם הלוה חובו ליד המלוה בעצמו אז יצא החוב מאחריות הלוה בהחלט, וא"כ ניחזי אנן הנה פסק הרמב"ם בפ"ב ה"ג מה' שכירות דהקדש אע"ג דנתמעט מדין שומרין וה"ה עבדים שטרות וקרקעות מ"מ על פשיעה חייבין וכתב שם ה"ה דכן נראה דעת רש"י ז"ל ג"כ, וא"כ אם מסר המחויב חטאת את חטאתו לגזבר או לכהן בעזרה ואח"כ יאבד או יפסד בפשיעה הרי הגזבר או הכהן מחויב לקנות לו אחר, ואם הכהן פגל את הקרבן במזיד תנן בגיטין (דף נ"ד) וכן פסק הרמב"ם דהכהן שפגל במקדש חייב לשלם, והמל"מ פ"ז ה"ד מה' חובל ומזיק העיר למה נקט תנא רק פגול הרי על כל פסולי קרבן חייב הכהן כגון בחישב חוץ למקומו או שלא לשמן, ופלפל שם דמשום נדר ונדבה דכשרים שלא לשמן נקט פיגול עיי"ש שהאריך, והשעה"מ שם פלפל עוד הרבה. והעלה דמשום פטור דבשוגג נקט פגול לומר דאפי' פגל בשוגג נמי פטור ע"פ מש"כ הרמב"ן בדיני דגרמי שלו וז"ל, ואי קשיא לך טבח אומן שקלקל אמאי חייב בשלמא הגרמה ועיקור היזק ניכר הוא אלא שהייה ודרסה וחלדה הא לא ידיעא, לא קשיא דכיון דלא שחט כראוי השחיטה עצמה היא ההיזק והרי ניכר בין חיה לשחוטה, ואי קשיא לך א"כ מפגל נמי ליחייב דעיקר השחיטה הוה היזק הניכר איכא למימר דהתם שחיטתו כראוי אלא שדבר אחר גרם לה עיי"ש, וא"כ אי הוה תני ששחטן שלא לשמן הוה אמינא דוקא שחטן שלא לשמן דהזבח כשר דוקא בשוגג פטור אבל בכהנים שפגלו דהזבח פסול הוה אמינא דקנסו גם בשוגג שיתחייב הכהן דהרי הוה כמו היזק הניכר כיון שהשחיטה פסולה קמ"ל עכ"ל, עכ"פ חזינן דבכל אופן שיפסל הכהן להקרבן במזיד חייב לשלם, וא"כ הרי כבר יצא באמת הקרבן מאחריות הבעלים יציאה שלא בהחלט מ"מ שהרי אם יפסד באיזה אופן שיהיה בשוגג או שלא יהיה לכהן במה לשלם מחויבים הבעלים עכ"פ להביא אחר דהרי חובתו לא יצא מ"מ עד שיזרק הדם, וא"כ בזה פליגי ר"ש ור"י דר"ש ס"ל כיון שמיד שהביא חטאתו ואשמו לעזרה יצא הרבה מאחריותו הרי נהנה ומעל מיד, ור' יהודא ס"ל כיון דכל זמן שלא נזרק הדם עדיין לא יצא מאחריותו בהחלט ואיננו בטוח לגמרי בכפרתו אין זה הנאה עד שיזרק הדם שכבר נתכפר לו:

אחר הימים ראיתי שמעין דברינו כתב כבר העמודי אור סי' ק"ו, אלא דאיהו כתב דבין ר"ש ובין ר' יהודא שניהם ס"ל דיציאה מאחריות אף שלא בהחלט מיקרי הנאה להתחייב מעילה, אלא דבגיטין (דף נ"ד ע"ב) איתא פלוגתא דר"מ ור"י דר"מ ס"ל המטמא

והמדמע והמנסך אפי' שוגג חייב, ור"י סבר שוגג פטור ומזיד חייב. וחזקיה מפרש התם דפליגי בהיזק שאינו ניכר דר"מ סבר שמיה היזק ור"י סבר לאו שמיה היזק, ורב נחמן בר יצחק מפרש דכו"ע היזק שאני"כ לאו שמיה היזק ובקנסו שוגג אטו מזיד קמפלגי עיי"ש בסוגיא, ופלוגתתם היא נמי בכהן שפגל במקדש דלר"מ גם בשוגג חייב ולר' יהודא בשוגג פטור הכהן, והנה הדבר פשוט שיפגל הכהן להקרבן במזיד הדבר לא שכיח כלל ורק בשוגג עלול אדם לטעות וגם זה רק על דרך המיעוט מאוד, וא"כ י"ל דר"ש כר"מ ס"ל דגם בשוגג חייב הכהן לשלם להישראל קרבן אחר בכל פסול שגרם כמו שהבאתי לעיל מהמל"מ והשעה"מ ושפיר בטוח הוא בכפרתו ויצא מאחריותו כשהביאו לעזרה משו"ה ס"ל דכשהביאו לעזרה כבר יצא מאחריותו ונהנה משו"ה חייב כבר קרבן מעילה, אבל ר"י לשיטתיה דרק אם פסל הכהן במזיד חייב לשלם אבל אם פגל או פסל בשוגג פטור מלשלם הכהן מכיסו משו"ה לא יצא עדיין מאחריות הישראל כלל אפי' שלא בהחלט דעדיין אינו בטוח כלל בכפרתו משו"ה ס"ל דאינו חייב עד שיזרק הדם דאז נגמרה הכפרה ונהנה ודאי עכת"ד העמודי אור וגם זה נכון ודע דבין לפ"מ שכתבתי אני בעניי ובין לדברי העמודי אור ז"ל אין אנו צריכין לכנוס כאן בין השיטות, דאפי' לשיטת התוס' דבהוצאה מרשות לרשות לא בעינן הנאה היינו דוקא בהוצאה מרשות הקדש לחולין אבל בהוציא מרשות הקדש לרשות הקדש אף לשיטת התוס' בעינן הנאה כדמוכח ממשנה דשקלים פ"ב מ"ב, וא"ת אכתי מ"ט דר' יהודא בקני זבין וזבות ויולדות דהרי משנה שלימה שנינו (שקלים פ"ז) רש"א תנאי בי"ד הוא על הקינין הפסולות שיהיו באין משל ציבור ר' יוסי אומר המספק את הקינין מספק את הפסולות ואת האובדות ע"ש, ומדלא פליג שם ר' יהודא כמו דפליג ברישא ש"מ דכאן מודה הוא לר"ש ור' יוסי וא"כ יצא הקן מאחריותו בהחלט גמור כיון שהביאו לעזרה וא"כ למה אינו מועל מיד גם לר' יהודא. י"ל דהתם בנתן מעות איירי עיין בפיהמ"ש להרמב"ם שם אבל כאן לקח קתני שלקח בעצמו קנין מהשוק לכן ודאי דאם אחר שהביאן לעזרה ונפסלו הוא יודע מהפסול הוא בעצמו חייב להביא קן אחר ואינו בא לא משל ציבור ולא משל המספק ודו"ק דכל זה נכון:

אולם בכל אלה אכתי לא ניחא דברי התוס' בחולין (דף כ"ב ע"ב) בהא דבעי שם ר' זירא האומר הרי עלי עולה מן התורים או מבני היונה והביא תחילת הציבור שבזה ושבזה מהו ספיקא הוה ונפיק או דילמא בריה הוה ולא נפיק, והקשו התוס' וא"ת כיון דממנ"פ האחד פסול איך יכול להקריבם, ויש לומר דמבעיא ליה כגון אם עבר הכהן והקריב. אי נמי כיון שהביא ליד הכהן יצא ידי נדרו מאחר דמ"מ האחד מהן ראוי להקריב

עכ"ל, והקשה המל"מ בפי"ד מה' מעשה הקרבנות ה"ה דתירוץ זה האחרון הוא תמוה דמאחר שאין הכהן יכול להקריב משום ספק איך יצא ידי נדרו. והלא אף כשהקריבו אלא ששחטו הכהן שלא לשמו נמי לא יצא ידי נדרו וכדתנן בריש זבחים כל הזבחים שנשחטו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, ודין זה הוא אפי' במי שנדר קרבן ולא דוקא בקרבן חובה כדאמרינן התם בגמ' מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת וכו' וא"כ כ"ש היכא דאין הכהן יכול להקריבו דפשיטא דלא יצא ידי נדרו עכ"ל, והובא קושיתו בגליון הש"ס שם בחולין ועוד הביא בגליון הש"ס שם לעיין לקמן (דף קל"ט) ברש"י ד"ה דמיחסר הקרבה שפירש דכי אמר הרי עלי עולה הכי קאמר עלי להביאו לעזרה עכ"ל, וא"כ גם על רש"י דהתם קשה איך יצא בהביאו לעזרה הא צריך הקרבה על המזבח דוקא. ובדברינו אשר דיברנו לעיל עוד לא ניחא דברי התוס' בחולין שם ודברי רש"י בחולין דנהי דיצא מאחריותו אבל ידי נדרו עדיין לא יצא:

ואחר כמה שנים נדפס ספר שאלות חיים להגאב"ד דק"ק שאקי שליט"א ושם בסימן כ"ב עמד על ענין זה ואביא תמצית דבריו כאן ואח"כ נדפס זבחי אפרים על מס' זבחים וגם הוא כתב כן וזהו תמציתם דנהי דזה ברור שאם ימות הקרבן או יפסל בהקרבתו מחויב להביא אפי' בשחטו שלא לשמו כדתנן בריש זבחים, וגם ר"ש הכי ס"ל כדאיתא בזבחים (דף ט' ע"ב) ובמנחות (דף ב' ע"ב) דדוקא מנחות שנזבחו שלא לשמן ס"ל דכשרות אבל בזבחים מודה דלא עלו לבעלים לשם חובה, וכן מבואר דר"ש מידה בזבחים בגמ' בב"ק (דף ע"ו ע"א) ע"ש ברש"י אבל מ"מ יש לחלק. דדוקא במתו או נפסלו בהקרבה יהיה מאיזה פסול שיהיה דליתנהו עוד בעולם ודאי דחייב להביא קרבן אחר כמש"כ רש"י בריש זבחים ד"ה אלא שלא עלו וכו' וכן פסק הרמב"ם, אבל אם נגנבו או נאבדו אחר שהביאם לעזרה כיון דאיתנהו בעולם רק שא"א להקריבם, אע"ג דעדיין הו"ל הבעלים מחוסרי כפרה מ"מ נפטרו מאחריותם לענין שאין עליו עוד מצות עשה דהבאה ולאו דבל תאחר כשאר חייבי קרבנות כדאיתא בר"ה ודף וא"ו ע"א) דכיון דהביאו פעם אחד לעזרה וקיים מ"ע דהבאה ועדיין ישנו בעולם אינו חייב בהבאה, ולאו דבל תאחר פעם שנית, ויסוד החילוק בין איתנהו בעולם או ליתנהו מבואר בחולין (דף קל"ט ע"א) בקדשי בדה"ב דאף דבנגנבו או נאבדו ס"ל לר"ל דפטור מ"מ במת השור ונפל הבית מודה דחייב באחריותן עיי"ש היטב, וא"כ לא רחוק לומר דגם בקדשי מזבח נהי דאם מת או נפסל הקרבן מחויב להביא אחר תיכף שלא לעבור אבל תאחר ואמצות עשה דהבאה כיון דאותו שהביא ליתא עוד בעולם אבל אם הביאו לעזרה ונגנב או נאבד שפיר קאמר רש"י ז"ל בחולין שם דאין על הבעלים שוב מ"ע דהבאה ולאו דבל תאחר אלא דמ"מ ודאי

דכפרתו עדיין לא נגמרה ואם הוא מחוסר כיפורים כזב וכיוצא אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבן אחר אבל מצות הבאה ולאו דב"ת אינו חוזר וניעור עוד אחר שנאבד דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתא ודמי כעומד עדיין בעזרה מוכן ומזומן להקרבה דהרי עדיין מצפה הוא שימצאנו כדאמרינן בתמורה (דף כ"ב ע"א) אבודין דעתיה עליהן, וא"כ שפיר כתב רש"י בחולין (דף קל"ט שם) שלאחר שהביאו לעזרה יצא ידי חובתו, וגם שפיר כתבו התוס' בחולין שם (דף כ"ב ע"ב) בהביא תחילת הציהוב שבזה ושבזה דכיון שהביא ליד כהן יצא ידי נדרו אם ספק הוא לענין זה עכ"פ שקיים מצות הבאה ולא יעבור עוד אבל תאחר

וראיה אלימתא מתמורה (דף כ"ב ע"א) דתנן התם גבי חמשה חטאות המתות ושעברה שנתה ואבדה, או שאבדה ונמצאת בעל מום דאיכא תרתי לריעותא אם משכיפרו הבעלים תמות, ופירש"י אפי' אם נמצאת קודם שכיפרו הבעלים ואח"כ כיפרו הבעלים באחרת תמות, ואם עד שלא כיפרו הבעלים תרעה עד שתסתאב ופירש"י כלומר כל זמן שלא כיפרו הבעלים שלא רצה להתכפר באחרת עכ"ל, וכבר תמה שם בצדק התפארת ישראל במשניות דאיך אנו רשאין להניחו שלא יתכפר באחרת עד שתסתאב ויביא בדמיה, הא חייב להביא מיד קרבן אחר משום מצ"ע דהבאה ולאו דבל תאחר, והרי אפשר שלא תסתאב עד לאחר שיעברו ב' רגלים או שלא תסתאב לעולם ונדחק בזה עיי"ש, וכן יש להקשות על התוס' שם (דף כ"ג ע"א) ד"ה וטעמא שכתבו דאיכא למימר מתניתין ה"ק וכו' אב נמצאת קודם כפרה ירעו שניהם עד שיסתאבו ויביא מאלו ומאלו מפאת עכ"ל, ואיך אפשר להמתין עם החטאת הרי יעבור אבל תאחר אלא ע"כ דרש"י ותוס' כאן ס"ל דבכה"ג אינו עובר אבל תאחר כיון שהביא פעם אחת קרבנו לעזרה ועדיין ישנו בעולם וישנו בתקנה שיסתאב ויביא בדמיו חטאת לא אזדי לה הבאתו לגמרי ואינו עובר שוב על בל תאחר, אלא אם כן שכבר הומם יחוללו על אחר אז עובר שת על בל תאחר כיון דחזי להקרבה ואינו מקריב עיין היטב בר"ה (דף ה' ע"ב ודף וא"ו ע"ב) ע"ש, וא"כ כ"ש בנגנב או נאבד הקרבן אחר שהביאו לעזרה דאפשר שימצא עוד ויתכפר באותו הקרבן עצמו ולא בדמיו דודאי לרש"י ולתוס' שם אינו עובר אבל תאחר עוד אלא דהוה מ"מ מחוסר כפורים לון והא דאיתא במגילה (דף ח') דבנדרים אם נגנבו או נאבדו חייבין באחריותן היינו רק דעדיין מחוסר הוא הרצאה וכפרה כדילפינן ליה שם מונרצה לו לכפר עליו וע"ש ברש"י ובזה אמנם שוה נגנבו ואבדו למתו אבל לענין חיוב בל תאחר רק מתו בטלה הבאה ראשונה אבל לא נגנבו או אבדו כמו שנתבאר:

ובזה מדוקדק היטב לשון רש"י במעילה כאן דבדברי ר"ש כתב דס"ל לר"ש דמאן דמחייב חטאת או אשם לעולם הוא חייב באחריות עד שיביאנו לעזרה וכיון שהביאו לעזרה נפטר מאחריותו אף האי נמי דמוציא מקודש לקודש יצא ידי חובתו ידי אחריותו עכ"ל, שהוא כפל לשון וגם אינו מדוקדק והשמ"ק הגיה וידי אחריותו ע"ש, ובדברי ר' יהודא קיצר וכתב כיון שנזרק הדם ויצא ידי אחריות חובתו מעל עכ"ל, ולהנ"ל הוא מדוקדק מאוד דהמפרש הוצרך בדברי ר"ש לפרש דבריו דמה שאמר יצא ידי חובתו אינו לגמרי שהרי עדיין חסר כפרת הדם, אבל בדברי ר' יהודה כתב סתם יצא ידי אחריות חובתו שכיון שנזרק הדם יצא ידי חובתו לגמרי, דנהי דר"י גם כן מודה דאין עוד חיוב בל תאחר משהביאו לעזרה מ"מ ס"ל דכל זמן שלא נזרק הדם עדיין לא נקרא נהנה כיון דעדיין מחוסר כפרה הוא עכת"ד והאריך בזה אבל הבאתי כאן רק תמצית דבריו שניתנים להאמר, ועיין בהגהות הלבוש בזבחים (דף קט"ו) בהגהת הגאונים בעלי מפרשי הים שם שבאו שם לתרץ קושית המל"מ בתוס' חולין שם ע"ש שדבריהם מוקשין לענ"ד:

ועוד יש ליישב כל זה ע"ד אחר, דהנה מסברא ודאי דמי שאמר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה עיין מס' ר"ה (דף ו' ע"א), אינו פטור רק מאחריות דעלמא אבל לא מאחריות דנפשיה, כדאיתא בכתובות (דף צ"א ע"ב ודף צ"ז ע"א) לענין מכר שלא באחריות נהי דאחריות דעלמא לא קבילית עלך אחריות דנפשך מי לא קבילית ע"ש ובשו"ע ח"מ סי' רכ"ו, והא דאיתא במנחות (דף ק"ט ע"א) במשנה הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו יקריבנה במקדש ואם הקריבה בבית חוניו יצא, ופריך בגמ' יצא הא מקטל קטלה, א"ר המנונא נעשה כאומר הרי עלי עולה ע"מ שלא אתחייב באחריותה, הרי מבואר דפטור אפי' מאחריות דנפשיה, התם שאני דהתנה בפירוש שלא יתחייב אפי' אחריות דנפשיה, כמש"כ שם רש"י דהוה כאילו אמר ע"מ שאהרגנה ולא אתחייב באחריותה ע"ש, ועיין בשו"ע ח"מ סי' ע"ב סעי' ז' וסי' ר"ג בקצוה"ח ובנתיבות שם מש"כ בדברי הש"ס דמנחות האלה, ועיין בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"ב סי' ע"ז ובשו"ת בית יצחק חאו"ח סי' י"ט והרב דרך ים מש"כ בזה, וא"כ י"ל דמש"כ תוס' בחולין (דף כ"ב ע"ב) ד"ה והביאו דכיון שמסר הקרבן ליד כהן פטור ויצא ידי נדרו, היינו רק דמאז נפטר מאחריות דעלמא אבל אחריות דנפשיה אכתי הוא חייב. דכמו באם לא קבל עליו אחריות מעולם מ"מ מונח עליו אחריות דנפשיה, שאם עשו הבעלים בעצמם איזה פסול בהקרבן לא יצאו ידי נדרם, כ"כ היכא שהיה עליו כל האחריות רק שנפטר מהאחריות ע"י מה שמסר את הקרבן ליד כהן או שהביאו לעזרה, אם עשו הבעלים עצמן איזה פסול בהקרבן לא יצאו ידי נדרם משום דבאחריות דנפשיה לעולם חייבין,

וא"כ מיושב שפיר קושית המל"מ הנ"ל על התוס' דחולין הנ"ל מהמשנה דריש זבחים, דתנן שם דאם שחטו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, ואמאי חייבין הבעלים להביא אחר הרי כבר נפטרו בהביאם לעזרה, ולפי האמור א"ש דהרי שחיטת קדשים הוא או ע"י הבעלים בעצמן או ע"י שלוחם דשחיטת קדשים בעו שליחת הבעלים כמש"כ המקנה בקידושין (דף כ"ג) ע"ש, וכיון דהבעלים בעצמן או שלוחם עשו פסול הזה משו"ה לא נפטרו מאחריות דמאחריות דנפשיה לא נפטר בהבאתו לעזרה, ויתיישב בזה שפיר גם קושית התוס' ריש זבחים שהקשו למה נקט תנא דוקא כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן ולא נקט שאר עבודות, ולדברינו מיושב שפיר דהרי שאר עבודות לא הוה הכהן שליח הבעלים רק שלוחי דרחמנא, ואם נעשו שלא לשמן אין הבעלים חייבין להביא קרבן אחר כיון דהוה אחריות דעלמא, ומאחריות דעלמא כבר נפטרו בהבאתם לעזרה וזה נכון מאוד וא"ת דא"כ בזבחים (דף ד') דבעי למילף שארי עבודות מזביחה, נימא מה לזביחה שכן לא עלה לבעלים לשם חובה בזבח שלא לשמו תאמר בשאר עבודות, אין זה קושיא כיון דזה לא הוה מחמת חומר הזביחה רק משום דזביחה בעי שליחות הבעלים, ועוד דהרי כל הנ"ל הוא רק אליבא דר"ש אבל לר' יהודא הרי האחריות עליו עד אחר זריקה כמו שנתבאר, וא"כ י"ל דהסוגיא דזבחים שם אזלי אליבא דר"י ודו"ק ואחרי שזכינו לכל זה מובן מאליו שכבר אין סתירה ממה שפירש המפרש הסוגיא דידן, למש"כ רש"י במגילה (דף ח') דר"ש דריש לקרא דונרצה לו נדרו לכשיתכפר בהן הוה נרצה אבל מקמי כפרה לא נרצה עכ"ל, וכאן אמרינן דכיון שהביא הקרבן לעזרה נפטר מאחריות ומשו"ה מעל אליבא דר"ש כנ"ל, ולפי האמור שניהם אמת דמשבא לעזרה נפטר אליבא דר"ש שפיר מאחריות דעלמא ומשו"ה מעל לר"ש תיכף משהביאו לעזרה, אבל במגילה שם דבא הש"ס לחלק בין נדר לנדבה שפיר מפרש רש"י דבנדר חייב באחריות עד לאחר כפרה, כלומר דהרי בנדר חייב באחריות דנפשיה עכ"פ עד לאחר כפרה, אבל בנדבה הרי פטור מאחריות דנפשיה ג"כ ודו"ק, ויש להאריך עוד בזה אולם כבר ארכו כאן הדברים, והמדקדק היטב יראה שהכל הולך אל מקום אחד לכן יהיה די בזה להמבין, ומכל מה שכתבנו עד הנה מבואר דמש"כ הרב טעם המלך בפרק ה' מהלכות אישות ה"א הג"ה ב' דלפ"מ שכתב רש"י כאן דלר"ש אם בא הקרבן ליד גזבר נפטר מאחריות, א"כ ממילא נמי דאינו יכול שוב למתשיל עליה עכ"ד, ולדברינו ודאי שאין זה נכון ואין להאריך יותר בזה:

ודע דבספרי פ' ראה איתא אקרא דרק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת בזה"ל, תשא ובאת שחייב לטפל בהבאתן וכו' לבית הבחירה, ר' יהודא אומר עד שיביאם לבאר

הגולה חייב באחריותן מבאה"ג ואילך אינו חייב באחריותן, ות"ק דהוא סתם ספרי הרי הוא ר"ש, ולכאורה יקשה מדר' יהודא דבגמ' כאן אדר"י דהתם, וראיתי בספר זבחי אפרים שמשיא את כונת הספרי לענין אחר לגמרי היינו לאם הזיק הקרבן עד מתי חייבין בעלים באחריות הזיקן, ובקדק"ל דס"ל לריה"ג דממון בעלים הן וחייב בנזקן, ור"ש הא ודאי ס"ל דקדשים שחייב באחריותן אפי' קדק"ד הן ממון בעלים, וגם ר' יהודא הא ס"ל בקדושין דף נ"ב ע"ב דהמקדש בחלקו מקודשת אפי' אחר שחיטה וזריקה מקודשת וכ"ש דמודה לריה"ג דקדק"ל מחיים ממון בעלים הן, ואפי' אם הדר בו ר"י שם מהא לא הדר, ולהכי פליגי ר"ש ור"י מאימתי פטור בעל הקרבן מאחריות נזקין שהזיק הקרבן. דלר"ש כיון שהביאו לעזרה נפטר משמירתו ונכנס לרשות הכהנים לשמרו, ור"י ס"ל דהבעלים חייבין בנזקיו עד שהגיע לבאר הגולה, דשם הרי כבר הוא אצל המזבח וזר אינו רשאי לילך שם משו"ה מאז נפטרו בעלים משמירתו עכת"ד, ואם אמנם שביאורו הוא רחוק לכאורה מפשוטן של הדברים, ובפרט שבתוספתא דמס' ביכורים איתא נמי דעד מתי חייב באחריות הביכורים ר' יהודא אומר עד באר הגולה ומבאר הגולה אינו חייב באחריותן ע"ש, והרי התם ע"כ הענין כפשוטו אחריות דגנבה או אבדה וכיוצא בזה, מ"מ ביאור הגאון מלבי"ם בהספרי הנ"ל קשה יותר ע"ש דגריס גם הוא בדר' יהודא עד באר הגולה ומפרש דאזיל לשיטתיה כאן דחייב כאחריות עד אחר זריקה, וטפי היה נראה לומר דבספרי צ"ל באמת אליבא דר"י עד שיזרוק הדם, ועד שיביאם לבאר הגולה בא בטעות מההיא דבכורים וצ"ע:

ויש אמנם בידי עוד הרהורי דברים בזה בגמ' דע"ז (דף ס"ג ע"א) אלא דאמר לה ליהוי גביך עד שעת ביאה ואי מצטרך ליך קנה מעכשיו. בעי ר"ה קדמה והקדישתו מהו כיון דאמר מר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כמאן דאקריבתיה דמי או דילמא השתא מיהא קאי ואיתיה בעיניה, ותפשוט מדר"א דאר"א שקדמה והקריבתו דוקא הקריבתו אבל הקדישתו לא, דר"א גופיה קמבעיא ליה וכו' ע"ש ובתוס' ד"ה אלא דאמר לה ובמהרש"א שם, דלכאורה נראה לדברי המהרש"א דפי' קדמה והקריבתו הוא שרק הביאתו לעזרה ותו לא אבל קשה להאריך יותר ועיין עוד בקצוה"ח סי' ע"ב סעיף ז' וסי' ר"ג מש"כ בענין אחריות דקדשים ובנתיבות המשפט סי' ר"ג סק"ו ואין להאריך יותר ועיין בתוס' בנדרים (דף ט' ע"ב) ד"ה כהלל הזקן וכו' ע"ש:

שם בגמ' אמר מר נפש אחד היחיד ואחד הנשיא ואחד המשוח במשמע שיכול מאי פשיטא נפש כתיב, הלשון כפול וכתב הרב תוספת העזרה דכשפריך שיכול היה אפשר לטעות דאקרא פריך למ"ל למכתב נפש וזה אינו דהא צריך למכתב נפש למעט

ציבור, משו"ה מפרש דהכי קשיא ליה פשיטא נפש כתיב וכולהו במשמע ולמ"ל לתנא להשמיענו זה, ואי הוה פריך רק פשיטא נפש כתיב ודאי דאין זה קושיא דמי לא אצטריך תנא לאשמעינן מילתא דאשמעינן קרא להכי מקדים שיכול מאי וכיון דלא הוה ס"ד למ"ל לתנא לידרוש קרא לחיובא עכ"ד, ובלא"ה כבר כתבו התוס' (לעיל דף ט"ז ע"א) דלשון מס' מעילה משונה:

שם מהו דתימא א"ר ואשר יתן ממנו על זר והאי לאו זר הוא דהא אמשח בגוה, היינו כיון דמעילה ילפינן חטא חטא מתרומה כי היכא דבתרומה אינו חייב קרן וחומש אלא מי שהוא זר לגבי תרומה מתחילתו כגון לוי וישראל אבל לא כהן, ה"נ לא מיחייבי משום מעילה אלא מי שהוא זר לגבי קודש מעולם משא"כ נשיא ומשוח כיון דאמשחו בשמן המשחה שהוא קודש בהיתר הו"א דלא חשיבי תו זרים לגבי שום קודש קמ"ל, או דהכונה דהוה אמינא דעכ"פ לגבי שמן המשחה לחוד לא הוו זרים לעולם קמ"ל דלא, והך שינויא א"ש לגבי ר' יהודא בכריתות (דף ו' ע"ב) דס"ל שם דהסך משמן המשחה למלכים ולכהנים פטור באמת מכרת דאשר יתן ממנו על זר וכו' דהאי לאו זר הוא דבעינן זר מתחילתו ועד סופו והאי לאו זר מעיקרא הוא, וכן ס"ל התם גבי בת כהן שנישאת לאחר הפסולין ואכלה בתרומה אינה משלמת חומש ומיתתה בשרפה אם זינתה, ומשו"ה אצטריך תנא להשמיענו דבמעילה איכא קרא דנפש לרבות לחיובא, אבל לר"מ דפליג עליה התם ומחייב כרת לסך למלכים ולכהנים משום דהשתא זרים נינהו וכן ס"ל התם לגבי בת כהן שנתחללה דבתרומה חייבת חומש ומיתתה אם זינתה בחנק משום דעתה זרה היא. א"כ מהיכא תיתא לפטור נשיא ומשוח ממעילה ולמ"ל ריבויא דקרא ע"ז, אבל באמת כל הך ברייתא היא סתם ספרא וסתם ספרא היא ר' יהודא ושפיר משני הש"ס לר' יהודא לשיטתיה, ומ"מ שפיר פטר ר"י בכריתות שם מלכים וכהנים מכרת דהסך בשמהמ"ש דנפש מרבה נשיא ומשוח ללאו דמעילה אבל לא לכרת דסך, ורק אם סך הנשיא או המשוח א"ע חייב בקרבן מעילה שהרי פגם ונהנה וכ"ז פשוט, וד דכל קושית הגמ' ותירוצה היא רק על נשיא אבל אמשוח לא קשה מידי, ואפי' לר"מ אצטריך תנא לאשמעינן דחייב במעילה משום דהוה אמינא דמשוח אתקיש לציבור דהרי כתיב לאשמת העם וביי"ד שהורו דמותר ליהנות הרי פטורין לגמרי והו"א דגם כה"ג פטור, ובפרט דאין כאן רק שגגת מעשה דאפי' במצות שזדונן כרת ושגגתן חטאת נמי פטור אם לא בשגגת הוראה ושגגת מעשה יחדיו מכש"כ מעילה שזדונו בלאו לחודא דפטור קמ"ל קרא נפש דלענין אשם מעילות הרי הוא כהדיוט לא שנא בשגגת הוראה ול"ש בשגגת מעשה, וכן מבואר ברש"י הוריות (דף ח' ע"א) וז"ל וכן המשיח אינו מביא פר וכו' אבל

במקום אשם ודאי וכו' שהוא בכלל נפש ולהכי הושווה לציבור דאינו מביא פר במקום אשם אבל אשם יביא כדתנן לקמן וכו' עכ"ל, הרי דהדברים כנים ואמיתים בעזהי"ת, ולכן מש"כ כאן השמ"ק דנשיא דנקט אגב משיח נקטיה עכ"ל לא זכיתי להבין ע"ש:

שם עד דבקע בקרדום ויפגום ופגם, הלשון משונה ועיין בשמ"ק כאן ומש"כ בשם תוס' מהר"פ:

שם ועוד נהי דלא פגם לאלתר לעולם מי לא איכא פגימה, לכאורה קשה מכאן מאוד להרמב"ם בפיהמ"ש כאן שכתב שהזהב המזוקק לא יחסר ממנו דבר מורגש אפי' במאות השנים וכן דקדק לכתוב גם בספר היד זהב טהור וכבר נדחקו בזה רבים, ואפשר לומר דהרמב"ם אינו מפרש דרמיין כלתך כהמפרש ורגמ"ה ותוס' שמשליכות שזה הוא לכאורה כעין אבק לשון הרע שכלותיו אינן שומרות תכשיטיהן כראוי, אלא מפרש דרמיין שלובשות כמו בשבת דף יו"ד ע"א) רמי פוזמקי ומצלי, ובנדרים (דף נ') אי הואי לי הוה רמינא לך ירושלים דדהבא ע"ש, וכן הוא (במנחות דף מ"ג) רמי תכלתא לאינשי ביתיה, והכונה דרב זביד מחלק בין זהב טהור ומזוקק דאינו בר אפגומי לזהב פשוט דפוגם, וזהו שאמר לר"כ דילמא דהבא דכלתיה דנון זהב פשוט היה כמו הזהב שלובשות כלותיך ומשו"ה נפגמו ברבות הימים ונראה שזה נכון מאוד בפשט הגמ' ועיין בתוס' כתובות (דף ס"ז ע"א) ד"ה זהב ויש להתיישב בדבר שם:

תוס' ד"ה אקשיה רחמנא לתרומה וכו' פירוש פגם ולא נהנה וכו' ואין להקשות וכו' עכ"ל, ר"ל דהקשו למ"ל ב' הקישים אמאי לא סגי בהיקש דסוטה לחודא ונימא דכמו דסוטה נהנה ולא פגם חייב ה"נ במעילה, וכמו דבסוטה דוקא נהנה חייב ה"נ במעילה, ולא אצטריך תו הקישא דתרומה לפטור פגם ולא נהנה, וכן להיפך סגי בהקישא דתרומה לחודא דכשם שבתרומה פגם ולא נהנה פטור ה"נ במעילה, ונידוק ג"כ דדוקא בכה"ג פטור דלא נהנה אבל נהנה חייב אף בלא פגם ולמ"ל הקישא לסוטה לנהנה ולא פגם, ותירצו דע"כ תרווייהו אצטריך דמתרומה לא הוה ידעינן נהנה ולא פגם בדבר שאין בו פגם דחייב ולזה מהני הקישא דסוטה דהיכא דלא שייך פגם חייב, ומסוטה לחודא לא הוה ידעינן דפגם ולא נהנה דפטור דהא בעכו"ם פוגם בלא הנאה הוא כמש"כ התוס' לעיל ד"ה ואומר וימעלו וחייב, קמ"ל היקש דתרומה דבכה"ג פטור, ושוב הקשו כיון דעיקר ההיקש לתרומה הוא לפוגם ולא נהנה דפטור וכן בנהנה ולא פגם דפטור בדבר דשייך בו פגם, אמאי לא הזכיר הש"ס בהקישא דתרומה נהנה ולא פגם בדבר ששייך בו פגם דפטור כמו שהזכיר מזיק, ותירצו דזה לא פסיקא ליה דהא בדבר שאין בו פגם נהנה לחוד חייב וק"ל:

ד"ה אקשיה רחמנא לתרומה וכו' דכי אכיל דרך היזק כגון אכילה גסה פטור ויש להוסיף כגון שמן של תרומה עכ"ל, נראה ברור כהגהת השמ"ק ושותה שמן תרומה ועיין ביומא (דף פ' ע"ב) וק"ל, ובעיקר קושית התוס' וכן העיר גם המפרש אלשון כל מידי דבר אכילה הרי אפי' מידי דלא בר אכילה נמי מזיק פטור יש ליישב לענ"ד דהנה הא דמזיק הקדש פטור נראה דלאו כו"ע ס"ל הכי, ואיכא תנאי דס"ל דמזיק הקדש חייב מדאורייתא, דהרי בב"ק (דף וא"ו ע"ב) בתוס' ד"ה שור וכו' הקשו דלמ"ל רעהו למעט לשיר של הקדש שהזיק שור דהדיוט דפטור כיון שיש לנו קרא דכי יאכל פרט למזיק דאפי' אדם המזיק הקדש פטיר מכ"ש שורו שהזיק להקדש דפטור, ותירצו דאי לאו רעהו דכתיב גבי שור היה אמינא דחייב אנזקי הקדש בין על מעשי עצמו ובין אמעשי שורו, יקרא דכי יאכל פרט למזיק הוה מוקמינן למעט רק מחומש ואשם דפטור מזיק אבל קרן חייב מה"ת דהא בהאי קרא דכי יאכל כתיב וחמישיתו יוסף עליו וממעט מחומש, אבל הקרן הו"א דחייב שלא יהא כח הדיוט חמיר מכח הקדש והרי מזיק נמי חייב רק בקרן ולא בחומש ואשם לכך כתיב רעהו גבי שורו שהזיק לומר דמזיק הקדש פטור אף מקרן אף דבהדיוט חייב שהרי בשיר שהזיק לא שייך חומש. וממילא גם קרא דכי יאכל פרט למזיק ממעט נמי אדם דאזיק הקדש גם מקרן עיי"ש בתוס', וא"כ לר"ש בן מנסיא דדריש שור רעהו לחומרא דבמזיק להקדש בין תם בין מועד נזק שלם משלם, לדידיה ע"כ קרא דכי יאכל פרט למזיק ממעט באמת רק מחומש ואשם אבל קרן חייב מדאורייתא, וכן ר"ע דאמרינן שם בגמ' דמשו"ה קאמר וקו"ח להקדש משים דכר"ש בן מנסיא ס"ל גם לדידיה ה ע"כ מזיק הקדש חייב בקרן מה"ת ולא ממעטינן מכי יאכל פרט למזיק רק מחיוב חומש לבד, וכן משמע בתוס' בב"ק ודף ז' ע"א ד"ה ור"ע דלר"ע מזיק הקדש חיוב בקרן מה"ח וכ"כ בספר דברי משה להגאון ר' משה לוי זאקס ז"ל סי' ט"ז, וא"כ מקום יש בראש להניח דלר"ש בן מנסיא ור"ע לא ממעט קרא דכי יאכל פרט למזיק רק מידי דבר אכילה אבל מידי דלאו בר אכילה חומש ואשם נמי חייב המזיק, דבשלמא לרבנן דשור שהזיק נמי ממעטינן מרעהו ולא של הקדש ממילא אין לומר דקרא דכי יאכל פרט למזיק ממעט רק מידי דבר אכילה משום דכי יאכל כתיב גבי תרומה ותרומה מידי דבר אכילה דוקא הוא, דהרי ממעטינן גם מקרן דלא כתיב בהאי קרא ג"כ ומ"מ אתמעט כמבואר בתוס' שם ה"נ מידי דלאו בר אכילה נמי ממעטינן אף דג"כ לא כתיב בקרא דתרומה כיון דבלא"ה המיעוט מתפשט ומתרחב גם על ענין דלא נזכר בהאי קרא, אבל לר"ש בן מנסיא ור"ע דהמיעוט הוא רק מחומש דכתיב בהאי קרא ולא ממעטינן קרן דלא תיב בהאי קרא אע"ג דכתיב קרא אחרינא דבתרומה איכא קרן, א"כ כ"ש דמסתבר לומר דאינו ממעט כלל

מידי דלאו בר אכילה אפי' מחומש כיון דתרומה לא שייך כלל במידי דלאו בר אכילה, ואף דלר"ע לא משמע כן במתניתין דהרי איהו פליג על רבנן בלבוש מציעא ומלמלא משמע דבפגם ולא נהנה מודה דפטור מ"מ הרי אין זה מוכרח, וא"כ י"ל דלהכי קאמר הש"ס כאן גבי הקדש נמי כל מידי דבר אכילה כי מזיק ליה פטור. בכדי שהברייתא תהא מצי אתיא גם אליבא דר"ש בן מנסיא ור"ע ולדידהו דוקא כל מידי דבר אכילה ממעטינן ודו"ק והא דנדחקו התוס' כאן בזה הוא משום דאזלי לשיטתם בגיטין (דף מ"ט ע"א) ד"ה ור"ע ס"ל וכו' שכתבו שם וז"ל וא"ת איכא למיפרך וכו' בנזקי אדם ובה .ש עכ"ל, וכתב ע"ז הפנ"י וז"ל בפ"ק דב"ק כתבו דלר"ש בן מנסיא באדם נמי חייב בהקדש לשלם הקרן וכו' אבל כאן משמע להו דלר"ש בן מנסיא נמי פטור באדם אפי' מתשלומי קרן מקרא דכי יאכל והיינו מדמצינו פטורא דהקדש בבור, וכדבריהם כאן נ"ל מהסוגיא דפרק שור שנגח (דף ל"ח) דקאמר דלרשב"מ דיליף מדלא כתיב רעהו במועד, ומאי קושיא דילמא לעולם רעהו לפטורא אתי בתם ובמועד חייב אלא ע"כ דאי ס"ד דרעהו לפטורא כ"ש במועד דפטור מקו"ח דאדם כמש"כ שם אלמא דאדם פטור, אלא דהתוס' שם לין ל"ח) כתבו בענין אחר והיינו דאזלי ל שיטתם בפ"ק דב"ק עכ"ל, ומשו"ה נדחקו התוס' כאן דכל דבר אכילה לאו דוקא דבכל מילי מזיק הקדש פ טור, אבל לשיטת התוס' בב"ק (דף וא"ו ע"ב ודף ז' ע"א) שפיר אתיא דברי הש"ס כאן בדיוק גמור, ובפי' רגמ"ה כאן כתב וז"ל אף בהקדש כל מידי דבר אכילה כי מזיק ליה ששפכו ולא נהנה ממנו פטור, אבל דבר שאינו בר אכילה כי מזיק ליה ולא נהנה ממנו כגון קרע מלבוש של הקדש חייב וכו' עכ"ל הרי דגם רגמ"ה ס"ל דלשון הש"ס בדיוק נאמר מידי דבר כילה וע"כ דס"ל כהתוס' בב"ק (דף וא"ו) כמו שנתבאר, ואף דהמפרש כתב כמש"כ התוס' והמפרש הולך תמיד בעקבות הרגמ"ה הרי כבר כתבתי בההארה בריש מכילתין דכל היכא דהמפרש מביא דבר בשם רבו הוא דלא כהרגמ"ה, ועוד הביא רגמ"ה פי' דכי מזיק ליה היינו דהאכילה הזיקה לאדם האוכל ע"ש, וזהו שיטת הרמב"ם בה' תרומות פ"י ה"ח ע"ש, ובשמ"ק כאן הביא בשם תוס' עוד ביאור אחר וז"ל ועוד נראה למהר"פ דמידי דבר אכילה נפקא לן דמזיק פטור מתרומה ומידי דלאו בר אכילה נפקא לן דמזיק פטור מעכו"ם דבעינן שינוי רשות הא פגם והזיק בלא שינוי רשות פטור, שהרי אי אפשר לשינוי רשות בפגם והזיק גבי הקדש, וא"ת הא מדקאמר וכו' ע"ש שהדברים ראוין לבעלי התוס' ובדוחק י"ל דגם כונת רגמ"ה כן הוא, ועדים שהוזמו פטורין לשלם להקדש דמזיק הקדש פטור וגם כתיב כאשר זמם לעשות לאחיו ולא להקדש אבל מ"מ עדים מהני להקדש דלא בעינן בהקדש עדות שאתה יכול להזימה, וא"כ מיושב קושית הבשמים ראש למ"ל קרא לפסול סומא

מעדות הא הוה עדות שאאילה"ז וכן קושית רע"א למ"ל קרא בב"ב דף קנ"ה למעט קטן מעדות הא הוה עדות שאאילה"ז דבעינן מיעוט לענין הקדש ודו"ק:
ד"ה דהבא דכלתיה דנון וכו' בשמ"ק מגיה בדיבור זה ויש בדברי שמ"ק כאן חסרון הניכר:

דף יט:
במשנה נהנה בכחצי פרוטה וכו' עד שיהנה בשו"פ ויפגום בשו"פ בדבר אחד עכ"ל המשנה, מבואר דגם הפגם צריך להיות בפרוטה וכן פסק הרמב"ם, ויש להסתפק אם היתה ההנאה יותר על הפגם כגון שנהנה הנאה שההנאה שוה סלע והפגם היה רק בשקל אי אזלינן אחר הפגם או אחר ההנאה, וכן להיפך אם הפגם היה בסלע וההנאה בשקל איך הדין לענין הקרן והחומש, ואולי אזלינן תמיד אחר המרובה וכעת צ"ע, ולענין אי בעינן כזית באכילה לענין מעילה מבואר הדבר בפסחים (דף ל"ג ע"א) דיש מחלוקת דתנאי בזה ונראה דלמ"ד דכזית בעינן בין בשוגג בין במזיד בעי כזית ועיין מל"מ פ"א מה' מעילה:
שם במשנה אין מועל אחר מועל אלא בבהמה וכו', דוקא בבהמת קדשי מזבח יש מועל אחר מועל אבל בבהמת קדשי בדה"ב כיון שמעל בה פעם אחד יצאה לחולין, כיון דבני פדייה נינהו, זולת תרה אדומה דאע"ג דמבדה"ב קאתי יש בה מועל אחר מועל כבתוס' מנחות (דף נ"א ע"ב) דיבור המתחיל חטאת וכן הביא השמ"ק שם ע"ש, ויש לי בזה דברים ארוכים אבל מקומם ברמב"ם פ"ב מה' מעילה ה"ה וכאן אני מקצר בזה:
שם במשנה אלא בהמה וכ"ש בלבד, בע"ז (דף נ"ג) אמרינן צפונית מזרחית בה גנזו בית חשמונאי אבני מזבח ששקצום וכו' אר"פ התם קרא אשכחו ודרשו דכתיב ובאו בה פריצים וחללוה, וכתב שם הבעה"מ ואי קשיא לך מ"ש אבני מזבח דנפקא לחולין ע"י פריצים וכלים דאחז דלא נפקא לחולין ע"י ישראל דבני מעילה נינהו, כ"ש שאני כההיא דתנן אין מועל אח"מ אלא בבהמה וכ"ש בלבד אבל שאר הקדישות כגון אבני מזבח וכספה וזהבה של ירושלים היו יכולים לצאת לחולין ע"י ישראל דבני מעילה נינהו וכו' וכיון דמעל נפקי לחולין אבל ע"י עכו"ם דלאו בני מעילה נינהו לא, ומשו"ה הוצרך ר"פ לשנויא התם קרא אשכחו ודריש שע"י פריצי ישראל יצאו לחולין דכתיב ובאו בה פריצים וחללוה עכ"ל, והרמב"ן במלחמות שם השיג עליו דמזבח כלי שרת הוא והביא ראיה מדפריך ואמאי לתברינהו ולשקלו לנפשייהו, ואמאי לא פריך אפי' אמרינן דקנסום אמאי לא נפקא לחולין ע"י פדיון דכיון דאבני מזבח לאו כ"ש אינון נפקי לחולין ע"י פדיון, אלא ודאי דמעיקרא לא קשיא ליה לאפקעינהו לחולין ע"י פדיון כיון דהוו כ"ש דמזבח נמי כלי שרת הוא, ועוד שהרי מקדש עצמו יצא לחולין ע"י וכו' דהא בבית דכתיב

בה ובאו בה פריצים וחללוה והתם אין בו מעילה, אלא ודאי דיצא לחולין ע"י עכו"ם אע"ג דלאו בני מעילה נינהו דכתיב ונתתיו ביד הזרים לבז ולרשעי ארץ לשלל וחללוה וכלים דאחז לא יצאו לחולין דלא בישראל כתיב קרא עכ"ל, והמתבאר מדבריהם דדעת בעה"מ דהא דבאו בה פריצים וחללוה מתורת מעילה נגעו בה, ולכן דוקא אבני מזבח שאינם כלי שרת לשיטתיה יוצאין לחולין ע"י מעילה ודוקא ע"י ישראל הפריצים דבני מעילה נינהו. אבל כ"ש או אפי' דלאו כ"ש אך ע"י פריצי עכו"ם דלאו בני מעילה נינהו לא נפקי לחולין, והרמב"ן ס"ל דמזבח נמי כ"ש הוא ומ"מ יצאו אבניו לחולין ע"י עכו"ם מגזה"כ אבל ע"י ישראל דלא גלי קרא נשאר הכלל דאין כ"ש יוצאין לחולין ולכן כלים דאחז נשארו בקדושתן ולא נתחללו, ויש להביא ראיה להרמב"ן מהא דנדרים (דף ס"ב) אמר רבב"ח כל המשתמש בכתרה של תורה מעל וכו' ומה בלשצר שנשתמש בכלים שנעשו כלי חול וכו' ע"ש אלמא דאפי' כ"ש נעשו חולין ע"י פריצים, וגם דעת הרמב"ם נראה כהרמב"ן שהרי בסוף פרק ו' מה' מעילה פסק דאין מועלין בשירי הלשכה וגם פסק בפ"ד ה"ח מה' שקלים דמזבח העולה וההיכל והעזרות באין משירי הלשכה, וא"כ אף דמגמ' דזבחים (דף כ"ג) משמע להדיא דמזבח החיצון אינו כלי שרת דאמרינן התם דאין מזבח החיצון מקדש פסולין אלא הראוי לו והפנימי בין הראוי לו ובין שאין ראוי לו, מ"ט האי ריצפה והאי כלי שרת ע"ש, אלמא דמזבח החיצון אינו כלי שרת מ"מ כיון דבא משירי הלשכה ואין בו דין מעילה ולא נפיק לחולין ע"י מעילה כיון שאין מועלין בו, אלא ע"כ לומר דגם הרמב"ם ס"ל כהרמב"ן דבאו בה פריצים וחללוה גזה"כ דיצאו לחולין ע"י עכו"ם הוא, והיינו מהאי קרא דונתתיו ביד זרים לבז ולרשעי ארץ לשלל וחילולה וכבר האריך בזה הברוך טעם בסוגיא דא"א אוסר דבר ש"ש ע"ש:

ולענין שאר קדשי מזבח מלבד בהמה דעת הרמב"ם דכבהמה דמי דכן מפורש בפ"ו מה' מעילה ה"ה וז"ל, ויראה לי שדין המנחות והעופות והנסכים וכ"ש כדין הבהמה שכולן קדושה"ג עכ"ל ומהראב"ד שם אין הכרח דפליג ע"ז, ולכאורה מפשטות לשון המשנה משמע ודוקא בהמה וכ"ש אבל אינך לא מדלא קתני אין מועל אח"מ אלא בקדשי מזבח בלבד וקתני אלא בהמה וכ"ש בלבד משמע דשארי קדשי מזבח אין בהן מועל אח"מ, אבל יפה כתב התפא"י במשניות כאן דבגמ' מוכרח כהרמב"ם דהרי מסקנת הגמ' כאן דאיכא בין ת"ק לרבי דאמר כל שאין לו פדיון יש בו מועל אח"מ בנהנה מעצים או מבהמה שהוממה עיין בגמ', ולמה דחיק כולי האי לימא דאיכא בינייהו מנחות ועופות ונסכים. אלא ע"כ דבאלו גם ת"ק מודה דיש מועל אח"מ ובהמה וכ"ש דנקט הוא משום דבבהמה

כתיב איל האשם ובכ"ש אית קו"ח כדאמרינן בגמ', אבל ממילא ה"ה כל הנקרבין ע"ג מזבח דדמו לבהמה ועוד נדבר בזה בסד"ש:

שם כיצד רכב ע"ג בהמה ובא חבירו ורכב וכו', התוס' בסנהדרין (דף פ' ע"א) ד"ה בשור שלא נגמר דינו וכו' כתבו וז"ל אבל מתניתין דזבחים חיישינן טפי לתקלה דאיכא כמה ספק איסורין לפי שהן מוקדשין כגון רכב ע"ג שור וכו', וביאר המהרש"א ז"ל דבריהם דרכיבה על שור הוא שלא כדרך הנאתו ע"ש, ותמה עליו בספר מראה כהן דהרי במעילה נמי בעינן כדרך הנאתן כדאיתא בתוס' פסחים (דף כ"ו ע"א) ואף שכתב המהרש"א שם דהיינו רק לרבא מ"מ מוכח עכ"פ ממשנתנו לרבא מיהא דרכב ע"ג בהמה דחייב קרבן מעילה ומשנתנו בקדשי מזבח איירי דליכא לאוקמי אלא בשור דהרכיבה היא דרך הנאתו בשור, ובודאי אין לומר דבזה גופא ג"כ יפלוגו אביי ורבא אי רכיבה בשור הוה כדרך הנאתן דזהו פלוגתא במציאות והקושיא עצומה, אך מ"מ יש מקום לומר דכיון דכתבו התוס' בכ"מ דמשנתנו לאו במעילה מטעם הנאה איירי אלא מטעם הוצאה רשות לרשות. עיין בדברינו בתוס' ד"ה אין מועל אחר מועל, א"כ שפיר י"ל דרכיבה הוה בשיר שלא כדה"נ ומ"מ רכיבה אפשר דהוה קנין אף בשור ומעל משום הוצאה מרשות הקדש וק"ל:

שם תלש מן החטאת וכו' כולן מעלו, יש לתמוה דהרי מבואר בתוס' בכורות (דף כ"ה ע"ב) ובר"ש פ"ג דערלה דאין בצמר של עולה אפי' תמימה מעילה וה"ה בצמר חטאת כדאיתא שם (דף כ"ו ע"א) דחטאת ואשם דלכפרה אתו לא משהי להו הרי דאפי' מדרבנן אין מעילה בצמר של חטאת ואיך נפרנס משנתנו, ובשמ"ק כאן הקשה זה ותירץ דתלש דהכא מיירי בתלש מבשר חטאת חסר מתוס' עכ"ל השמ"ק אבל הרי המפרש ורגמ"ה כתבו מפורש דתלש מהחטאת אצמר קאי ועליהם נשארה התמיהה, ועיין מש"כ לעיל (דף י"ח ע"ב) בתוס' ד"ה אכילתו ואכילת חבירו שע"פ דברינו שם יש ליישב גם כאן ע"ש היטב, ומ"מ הדבר צ"ע, ובמשנה הקודמת בריש פרקין הנהנה מן החטאת כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום והגירסא במשנה שבמשניות וכן ברמב"ם התולש מן החטאת כשהיא חיה, ופלפל שם התפארת ישראל למה נקט תלש ולא נקט גזז ובנו הג"מ ברוך יצחק ז"ל הקשה אהא דאיתא בגמ' (דף י"ט ע"א) מכדי אי בבהמה תמימה היינו כוס של זהב דהרי בגיזת תמימה לא נהנין ולא מועלין דמ"ש מחלב המוקדשין, ותירץ לו אביו בתפא"י דגיזה שאני דמחממת לגוף הבהמה וגם מכחישה בגזיזתה להכי מיקרי שפיר קדשי ה' עכת"ד, ותמיה שלא זכר כלל דברי התוס' בבכורות והר"ש בערלה שהבאני, ומחוורתא דגם שם אי גרסינן תלש יהיה הכונה דתלש מבשר החטאת כמש"כ השמ"ק

בשם התוס' כאן. אבל מה נעשה עם הרמב"ם פ"ו ה"ב ממעילה שכתב מפורש ק"ק התמימים שתלש מצמרן וכו' מעל עכ"ל הרי דמפרש להדיא על הצמר וצע"ג:

שם דתנו רבנן האומר הרי עלי עצים לא יפחות משני גזירין רבי אומר עצים קרבן הן וטעונין וכו', בתוספתא דשקלים פ"ג תניא האומר הרי עלי עצים מביא דמי שני גזירי עצים ונותנן לשופר ולוקחין כהנים בהן עצים ומקריבין אותן ע"ג המזבח וניאותין בהן ואין מועלין בהן ואם הקריבן בחוץ פטור, ואם אמר הרי עלי שני גזירין אלו למזבח כהן מקבלן ממנו ומקריבן ע"ג מזבח ואין ניאותין בהן אבל מועלין בהן ואם הקריבן בחוץ חייב דברי רבי, וחכמים אומרים אם הקריבן בחוץ פטור ואלו ואלו נופלין בלשכת דיר העצים עכ"ל התוספתא, מבואר מזה דבלא אמר אלו לא פליג רבי ורק באמר אלו פליג רבי וס"ל דאקדישינהו קדוה"ג וקרבן גמור הם, והא דקתני בתוספתא אלו ואלו נופלין בלשכת דיר העצים אזלי אליבא דרבנן, אבל לרבי באמר אלו טעונין תנופה הגשה וקמיצה ומלח ועצים אחרים להקטיר קומצן דכל דין מנחה עלייהו ומשו"ה אם הקריבן בחוץ חייב אליבא דרבי, וכתבו התוס' במנחות (דף כ' ע"ב) דלרבי עצים טעונין ימין וקידוש כלי, ועוד איכא לאשכוחי דלרבי הולכת העצים למזבח בעי כהונה ככל מנחה ולרבנן דינן כעצי המערכה דלא בעו כהונה כביומא (דף כ"ז ע"א) ע"ש, והא דקתני בתוספתא דבלא אמר אלו ניאותין בהן ואין מועלין בהן לכאורה השתא דנאותין בהן לכתחילה אין מועלין בהן מבעיא, ועוד קשה דאמאי באמת לא ימעלו בהן וכי גריעי מקדושת דמים דנמי מועלין בהן ומכ"ש עצים דחזו גם למזבח, ונראה דהאי ניאותין בהן אכהנים דלעיל קאי דקתני ולוקחין בהן כהנים עצים וכו' ועלייהו קתני וניאותין בהן כלומר הכהנים לצורך קרבנותיהם דתנאי בי"ד הוא כדתנן בשקלים (פ"ז מ"ז) דלצורך בישול קרבנות מותרין ליהנות ולשרפת הפסח שנטמא כולו או רובו או לציקנין אפי' בנטמא מיעוטו כבפסחים (דף פ"א) (ומה שיש להעיר בזה דכיון דכל ההיתר הוא משום דלב בי"ד מתנה והרי בהקדש יחיד אין אומרים לב בי"ד מתנה כמש"כ התוס' במכילתין לעיל ודף י"ד סע"א) נתבאר אצלנו בעז"ה במקו"א] והא דקתני ואין מועלין ע"כ הכונה דאין בהן מועל אחר מועל ועיין כיוצא בזה בתוס' מנחות (דף נ"א סע"ב) לענין פרה אדומה, דכיון דהוו רק קדושת דמים כיון דמעל בהן נפקו לחולין (ודע דכל זה הוא קודם דשפינהו בקרדום כלי שרת אבל אחר דשפינהו ודאי דיש בהן קדושה"ג עיין זבחים (דף ל"ד ע"א) ובתוס' שם ד"ה שקידש ובמנחות (ודף ק"א ע"ב) בתוס' ד"ה אע"ג] ולפ"ז הא דקתני בסיפא דתוספתא דבאמר אלו מועלין בהן היינו נמי דיש בהן מועל אחר מועל, והיינו דוקא לרבי דדין מנחה יש להן אבל לרבנן אפי' באמר אלו אין

בהן מועל אח"מ דהוו רק קדושת דמים, ומה טוב ומה נעים עתה כאן אוקימתא דרבא בסוגיין דאמר דאיכא בינייהו בין רבי לרבנן עצים, דהרי כן מפורש בתוספתא דלרבי יש בעצים מועל אחר מועל, ועיין בתוס' מנחות (דף כ' ע"ב) ד"ה לדברי רבי שהקשו דמנ"ל לרבי להקיש עצים למנחה שנקמצת הא איכא טובי שאינן נקמצות ותירצו ע"ש ועוד הקשו הא בעצים לא שייך קומץ דכולן נשרפין ותירצו דאשכחן כה"ג ע"ש, ונוראות נפלאתי על הפי' קדמון מכתב יד שנדפס כאן בדפוס ווילנא בסוף הכרך שכתב וז"ל, וא"ר לדברי רבי עצים צריכין קמיצה פי' קמיצה שצריך להביא עליהן מנחת סולת ושמן כמו שמביאין על קרבן מנחת נסכים וצריך לקמוץ אותה מנחה והשאר נאכל לכהנים עכ"ל, ותמיהני דא"כ מנ"ל לרבי הא והרי מנחת נסכים אין בה קמיצה כלל כמבואר במנחות ודף ע"ד ע"ב) במשנה ואין בה הגשה כמבואר שם (דף ס' ע"ב) ע"ש, וגם לפ"ז הרי אינה באה בגלל עצמה וממילא אין טעון הגשה כבמנחות שם (דף ס"א ע"א) ומלבד זה הוא זר מאוד, וכל הראשונים פי' כפשוטו דמרסק העצים עצמן וקומצן ומקטירן ע"ג המזבח והשירים מהעצים שורפן נמי על המזבח כמש"כ התוס' במנחות (דף כ' ע"ב) הנ"ל ובפי' רגמ"ה בזבחים ק"ו ע"ב כתב שהשירים לכהנים ודו"ק:

ובעיקר טעם מחלוקת דרבי ורבנן י"ל לפ"מ דאמרינן במנחות (דף ס"ב ע"ב) ובפסחים (דף ל"ג ע"א) דאמר שם ר"פ אליבא דרבי דס"ל דון מינה ומינה, [עיין בגליון הש"ס לרע"א במנחות (דף ק"ז סע"א) מש"כ על התוס'] ורבנן סברי דון מינה ואוקי באתרה, והרמב"ם פסק כרבנן דדון מינה ואוקי באתרה כביבמות (דף ע"ח ע"ב) לענין ממזרת עד עשרה דורות ובזבחים (דף צ"א ע"ב) ובמנחות (דף ק"ז ע"א) ובחולין (דף ק"כ ע"ב), וא"כ י"ל דגם כאן בהכי פליגי דרבנן ס"ל דנהי דילפינן עצים ממנחה דמה מנחה מתנדבין אף עצים מתנדבין, אבל אח"כ אמרינן אוקי באתרה דעצי המערכה מה עצי המערכה אין צריכין קמיצה ותנופה והגשה וכו' אף המתנדב עצים ליכא כל הני, ורבי לשיטתיה דאמרינן דון מינה ומינה דמה מנחה צריכה כל הני אף מתנדב עצים כן ועיין בספר דורש לציון דרוש ז' בהגהות בן המחבר ובספר מלוא הרועים ערך דון מינה ומינה, ולענין מה דקשה איך יכול היחיד להתנדב עצים למערכה הא העצים צריכין להיות משל ציבור כבר הקשה כן בירושלמי תענית (פ"ד ה"ד) ומשני דבעינן באמת שימסרם לציבור, ויש לי בזה אריכות דברים למה לא ניחוש שמא לא ימסרם לציבור יפה והבאתי מה שכתבו בכעין זה המל"מ והשעה"מ בה' שקלים אבל כאן אין להאריך בזה ובקונטרוסי יתבאר איה"ש:

אמר רבא לדברי רבי עצים טעונין עצים, מכאן מוכח לענ"ד דבלא עצים לא הוה הקטרה כמש"כ הגאון מלבי"ם פ' שמיני סי' ט"ז דלא כהרשב"ם שהביא שם ודו"ק היטב:

שם ר"פ אמר קדשי מזבח תמימין ונעשו בע"מ ועבר ושחטן איכא בינייהו דלרבנן הוה כקדושת דמים ואין בהן מועל אח"מ, ולרבי כיון דכבר נשחט ואי אפשר עוד בהעמוה"ע ושוב לא שייך ביה פדיון אלים קדושתיה ויש ביה מועל אחר מועל, וזהו דקאמר רבי כל דבר שאין לו פדיון כלומר בין שאין לו פדיון מפני שהוא תמים ובין שהוא בעל מום אלא שאין לו פדיון מדנשחט ואי אפשר בהעמדה והערכה, בכולן יש בהו מועל אח"מ, מיהו זה ברור דכל המעילה כאן אף לרבי הוא רק מדרבנן דמדלא חזי למידי הו"ל כקדשים שמתו שיצאו מידי מעילה דבר תורה, דכיון דנקברין לא הוה תו מקדשי ה' כדאיתא בריש מכילתין, ועיין ברמב"ם פ"א מה' פסולי מזבח הי"א בכ"מ ובלח"מ דהכ"מ כתב דטעמייהו דרבנן הוא משום דמפרכסת ראויה להעמדה והערכה והדין עמו עיין בתוס' חדשים במשניות כאן, והמפרש והתוס' כאן דלא מפרשי הכי הוא משום דאזלי בשיטת התוס' חולין (דף פ"ד ע"א) ובשאר מקומות עיין מל"מ פ"ה מה' ערכין הי"ג ועיין בדברינו לקמן בתוס' ד"ה קדשי מזבח, ודע דמש"כ רש"י במנחות (דף ק"א ע"א) דאפי' בהמת בע"מ שנאמר בה פדיון לאחר שקדשה בכ"ש כגון שנשחטה לא אשכחן בה פדיון היינו רק בנעשה המום אחר שחיטה בעודה מפרכסת כמש"כ הרש"ש שם אבל לא בנעשה המום מחיים וקצרתי, אח"כ ראיתי בשמ"ק כאן אות כ"ב שעמד בזה והביא בשם מהר"ם דבנהנה מחיים איירי קודם העמוהע"ר לשיטת התוס' כאן וכבר כתב כאן בתוס' רע"א למשניות דהתוס' לא גרסי ועבר ושחטן וכ"כ גם הבה"ז ודו"ק:

ברש"י ד"ה ופגם בשו"פ בדבר אחר כגון ששפך משקה ולא נהנה מהן וכו' עכ"ל וכ"ה ברגמ"ה, אבל קשה דבאופן זה בלאו"ה פטור דהוא רק מזיק הקדש, ודברי הרמב"ם בפיהמ"ש כאן ובספרו היד יותר מדוקדקין עיי"ש ודו"ק, והלשון וקסבר וביותר ברגמ"ה שכתב האי תנא סבר נמי אינו מובן דמי לית ליה דבעינן דומיא דתרומה:

ד"ה ר' נחמיה וכו' כלומר כיון דכלי שרת חמירי כל כך שמביאין אחרים לקדושה ויש בהן מעילה וכו' עכ"ל, ברגמ"ה ליתא להני שלשה תיבות ויש בהן מעילה וכן נכון כמש"כ בפי' רגמ"ה, דהרי מעילה יש בקדשים משקדשו קדושת פה גם קודם קידוש כלי כדאיתא במכילתין לעיל פרק ב' ובדוחק י"ל דכונתו היא דכלי שרת מקדשן קדושה"ג שיהא בהן מועל אחר מועל, ולא יהא בהן שוב פדיון וזהו עיקר כוונת הקו"ח דאם אחרים מביא לידי קדושה שיהא בהן מועל אחר מועל הוא עצמו לא כ"ש שיהא בו מוא"מ, והנה נסתפקתי שמן המשחה שעשה מרע"ה אם היה בו מועל אחר מועל עיין כריתות (דף ה' ע"ב) משה רבינו היה דואג שמא מעלתי בשמן המשחה וכו' ועדיין היה אהרן דואג שמא משה לא מעל ואני מעלתי ע"ש, ונראה לי לכאורה דלר' נחמיה יש בו בודאי מועל אחר

מועל מהאי קו"ח דאם אחרים מביא לידי קדושה הוא עצמו לא כ"ש שהרי כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן משא"כ לרבנן דלית להו קו"ח זה ויתבאר יותר איה"ש במקום אחר:

ד"ה רבי אומר עצים קרבן הן וכו', המפרש וגם הרגמ"ה לא ביארו כאן מה יעשה בהקומץ ובשירים, וכבר הבאתי בגמ' דברי התוס' במנחות (דף כ' ע"ב) שביארו יפה דהקומץ קרב לעצמו והשירים לעצמן וכן משמע ברש"י שם, ועיין בשמ"ק במנחות (דף ע"ד ע"א) אבל הרגמ"ה במנחות שם (דף ק"ז ע"א) כתב דהשירים לכהנים מבואר דלא כתוס' אבל איני יודע מה יעשו הכהנים עם העצים ולהוציאן מעזרה לכאורה ודאי דאסור, וקשה לי לרבי אמאי לא נזכר דבעי נמי לבונה כלכל מנחת יחיד ורואה אני שלא ירדתי עדיין לעומק הלכה זו:

בתוס' ד"ה אין מועל אחר מועל וכו' ור"י מפרש דהתם בגזברין עסקינן וכו' עכ"ל, המל"מ פ"ו ה"ד מה' מעילה הביא תוספתא זו ואת אשר פרשו בה הראשונים ז"ל, ועיקר הדבר הוא לשיטתם דהא דאין מועל אחר מועל בקדושת דמים הוא בהוציא הראשון מרשות לרשות דוקא, אבל אם נהנה בעצמו לא יצא לחולין אלא א"כ סבר שהוא של אחר אבל אם סבר שהוא שלו ונהנה לא יצא לחולין ומעל גם השני, ויש לחקור מנ"ל סברא זו דהעיקר תלוי בהוצאה מרשות לרשות, אך י"ל דכיון דעיקר דין דיציאה לחולין ע"י מעילה ילפינן מקרא דתמעול מעל אין מעילה אלא שינוי וע"כ דיוצא לחולין דאל"כ אמאי מעל בהוציא מרשות לרשות בלא הנאה כיון דעדיין ברשות הקדש הוא נמי, ולשיטת התוס' בהוצאה מרשות לרשות לא בעינן דין הנאה כלל, אבל היכא דהמעילה היא משום הנאה באמת לא ידעינן דיוצא לחולין וממילא יש בו באמת מועל אחר מועל, אלא דלפ"ז היכא דסבר דהוא של אחרים ונהנה בו דג"כ נפיק לחולין מנ"ל הא דילמא חייב על ההנאה לחוד והרי כאן מבואר דגם באופן זה אין מועל אחר מועל, וכן מבואר בפסחים (דף כ"ז ע"ב) ובר"ה (דף כ"ח) לענין שופר של עולה ובערכין (דף כ"א ע"א) גבי הדר בבית של הקדש, ואף דהתוס' בב"מ ובמנחות דימו הא דהדר בו מעל למשאיל קרדום דלא יצא כילו לחולין הא לא איריא דיש לחלק בין משאיל קרדום שכבר הוא של הקדש להיכא שדר בו השוכר ואח"כ הקדישו המשכיר דאפשר דמעל לפי כולו דהוה שואל שלא מדטעת דהוה גזלן אכולו ואכמ"ל בזה, עכ"פ מבואר דגם אם נהנה יוצא לחולין וקשה דמנ"ל הא, ועוד אי נימא דעיקר הא דיוצא לחולין מהכא ילפינן לה מדחייב אמוציא מרשות לרשות בלא הנאה, א"כ לר"מ דאמר במזיד מתחלל ובמזיד הא ליכא מעילה וא"כ מנ"ל דמתחלל ויוצא לחולין, ואמת דהתוס' בקדושין (דף נ"ג ע"ב) כתבו דמקרא דתמעול מעל

משמע דיוצא לחולין אבל כבר תמה עליהם הפנ"י שם דהא תמעול מעל בשוגג כתיב לא במזיד, והפנ"י בעצמו כתב שם דמסברא ידעינן זה דכיון דיוצא לחולין ע"י פדיון דרך מקח וממכר ה"ה דיוצא לחולין ע"י מעילה דהוצאה מרשות לרשות, אכן הוא בעצמו הקשה על סברתו מהא דקדושה"ג מתחלל במזיד לר"מ ודחיק לה בדוחק, באופן שעדיין לא נתבררה לנו שיטת התוספתא בזה ובש"ס דילן לא מצינו חילוקים אלו. ולכן לשיטת הראב"ד הש"ס דילן חולק באמת אתוספתא בזה ולהרמב"ם יש שיטה אחרת ולשיטתו י"ל דש"ס דילן לא פליג על התוספתא, והאריכו בזה נושאי כלי הרמב"ם ולשיטתו בדרך שימוש לעולם אין החפץ יוצא לחולין אפי' בקדוש דמים ומשנה דרכב ע"ג בהמה בקדושת דמים מיירי, והא דאין מועל אח"מ אלא בבהמה וכ"ש היינו בהקנהו לאחר במתנה או מכר, וגם שיטה זו קשה מאוד והרי מבואר בר"ה שם דבשופר אם תקע בו יצא לחולין, גם הא דתנן תלש מן החטאת ובא חבירו ותלש וכו' כולן מעלו לשיטה זו מ"ש חטאת דנקט אפי' בקדושת דמים נמי הכי הוא, גם מש"כ המל"מ דלרבנן דר' נחמיה כלי שרת אין בהן מועל אחר מועל אפי' ע"י תשמיש וראייתו היא מדאמרינן בגמ' דמתניתין ר' נחמיה היא ולא רבנן והרי מתניתין ע"י תשמיש איירי, תמוה מאוד דאטו כ"ש יגרעו לרבנן מקדושת דמים דלכו"ע ע"י תשמיש יש בהן מועל אחר מועל, ובכלל הדברים נפלאו ממני ולא אדע עכת"ד הקרן אורה כאן ועיין בתפא"י במשניות כאן ועוד יתבאר איה"ש, מיהא הא פשיטא לי דמזיק הקדש לא מבעיא להסוברים מה"ת אף מקרן פטור אלא אפי' למ"ד דקרן חייב מה"ת וכן היא דעת רובא דרבוותא, מ"מ אין החפץ יוצא לגמרי לחולין והנשאר מההקדש הרי הוא הקדש כשהיה אף לאחר ששילם המזיק מה שהפסיד, דהרי יותר ממה שהזיק אינו צריך לשלם והשברים נשארין להקדש וקדושתן עליהן והארכתי בזה במקו"א לפי שראיתי לאחד הגאונים האחרונים שכתב דגם מזיק הקדש יוצא ההקדש לחולין ולענ"ד אין הדבר כן:

נשוב בעזהשי"ת ונשנה ענין דף זה והקב"ה חדי בפלפולי דאורייתא, הנה הגאון ר' יצחק שמעלקעש ז"ל בב"ק דף ע"ו בהא דגונב הקדש מבית בעלים דס"ל לר"ש בקדשים דחייב באחריות חייב בדו"ה, ומקשה שחיטה שא"ר היא, ומשני ר"ל בשוחט בע"מ בחוץ, ומקשה שחיטה מתרת והלא פדיה מתרת, וכתבו התוס' ד"ה והלא פדיה דמסתמא לא נודע להגנב שהיא דהקדש עד שנאכלה דחו לא מיפרקא, הקשה דא"כ הגנב מעל בשעה שגנב משום שינוי רשות, וכיון דבבע"מ מהני פדיון הרי יצאה לחולין ע"י מעילה וא"צ פדיה כלל ומאי מקשה והלא פדיה מתרת, ובשלמא לר"ת דמפרש דמיירי בתם ונעשה בעל מום ויכול לפדות בשעת פרכוס ע"ש, י"ל דמיירי דבשעת גנבה היה תם ובתם הרי

יש מועל אחר מועל, ואפי' אם היה בע"מ בשעת גנבה י"ל דר"ש ע"כ כרבי ס"ל במעילה (דף י"ט) בתם ונעשה בע"מ יש מועל אתר מועל, וכתבו התוס' הטעם דהואיל דבעי העמוהע"ר ואינו נפדה בקל, ורבנן דרבי שם ס"ל דלא בעי העמוהע"ר ומשו"ה אין בו מועל אחר מועל, וכיון דלר"ש קדשי מזבח בעו העמוהע"ר יש בו מועל אחר מועל, מיהו ברש"י במעילה שם משמע דדוקא לאחר שחיטה שאין יכולין לפדות יש מועל אחר מועל, א"כ בשעת גנבה שהיו יכולין לפדות אין מועל אח"מ אף לרבי וצ"ל דבשעת גנבה היה תם, אבל לרש"י בב"ק שם דמיירי בבע"מ מעיקרו ובזה לכו"ע אין מועל אח"מ הדבר תמוה מאוד והיא קושיא עצומה, וצ"ל לפמש"כ התוס' שם ד"ה ור"ל דר"ל קאי לפי דבריו דמוקי מתניתין בהקדישו בעלים בבית גנב מוקי בשוחט קדשים בחוץ, ולפ"ז בשעת גנבה לא היה עדיין הקדש ולא מעל בהגנבה ומשו"ה שפיר מקשה, [והנה מש"כ רש"י במעילה דף י"ט ע"ב דיש בה מועל אח"מ בנהנה ממנה אחר שחיטה צ"ע לכאורה, דכיון דס"ל יקברו הו"ל קדשים שמתו דיצאו מידי מעילה כמפורש לעיל דף ט"ז, וצ"ל דרש"י ס"ל דאחר שחיטה בר העמוהע"ר הוא וחזי לפדיון וכ"ש מחיים יש מועל אח"מ וכפירוש התוס', ומה דס"ל לרבי יקברו ולא דיפדו היינו אם לא פדה בשעת פרכוס, ומש"כ רש"י הנהנה ממנה אחר שחיטה הכונה בעודה מפרכסת דיכול עדיין לעשות העמוהע"ר ולפדות, ודאמר רב פפא תמימין ונעשו בע"מ איכא בינייהו היינו מחיים או לאחר שחיטה בעודה מפרכסת, ואית הרי רש"י בעצמו ס"ל בב"ק שם דמיירי בבע"מ מעיקרו ולא כפי' ר"ת וא"כ ע"כ ס"ל דלא מהני העמוהע"ר בשעת פרכוס וסותר פירושו במעילה, אין זה קושיא דהמפרש במעילה אין זה רש"י כמש"כ כבר ודו"ק]:

אבל אכתי קשה נהי דלר"ל מיירי בהקדישו בעלים בבית גנב. מ"מ הרי בשעת שחיטה שעשה הגנב שינוי אז מעל בהקדש כיון שלא ידע שהיא הקדש, כדמפורש לקמן במעילה דף כ' ע"א ובב"ק דף כ' דבעשה שינוי מעל, ועיין בנתיבות סי' ל"ד דבעשה שינוי הוה גנבה חדשה ע"ש שהאריך, וא"כ אם הקדישו בעלים בבית גנב והגנב לא ידע כשעשה שינוי ששחט הרי מעל ויצא לחולין והדקל"ד מאי מקשה והלא פדיה מתרת, הא כבר יצא לחולין, ואפי' להתוס' שכתבו בב"ק דף ע"א ד"ה א"ה דשחיטה לא הוה שינוי לקנות, היינו דוקא בתחילת שחיטה אבל גמר שחיטה ודאי הוה שינוי לקנות נמי עיין ב"ק דף ס"ח דמה טביחה דאהנו מעשיו ובתוס' שם, ואין לומר דשחיטה הוה שינוי לקלקל והוה מזיק הקדש דאין בו מעילה, זה אינו דכיון דמהני פדיון שיהא כשר בבע"מ מעיקרו לא הוה מזיק הקדש בהשחיטה דאין זה קלקול כיון דכשר לאכילה, ודוחק לומר דמ"מ הוה מקלקל כיון דבע"מ מעיקרו שרי לעבוד בו אחר פדיונו והולדות ג"כ מותרין שוה יותר

מחיים מלאחר שחיטה ובשינוי דמקלקל הוה מזיק הקדש דלא מעל ואינו יוצא לחולין ועוד קשה מהא דקאמר הש"ס בב"ק שם ריו"ח מ"ט לא אמר כר"ל הרי לריו"ח לא מצי מקדיש בבית גנב דהא לא ס"ל כצנועין, וע"כ מיירי בגנב בהמת הקדש כדמוקי לה בגמ', וא"כ לא מצי לאוקמי בבע"מ מעיקרו דא"כ מעל בשעת גנבה ויצא לחולין ואינו חייב בדו"ה דשלו הוא טובח, ואף דריו"ח ס"ל שם דף ס"ת דאף אחר יאוש חייב אטביחה ומכירה דו"ה היינו משום דס"ל יאוש כדי לא קני, אבל אם קונה קודם טביחה ודאי דפטור מדו"ה, וא"כ אם גנב קדשים ולא ידע שהוא הקדש כפירוש התוס' דמסתמא לא ידע, יצא לחולין והוה שלו ואינו חייב בדו"ה ומאי פריך ריו"ח מ"ט לא אמר כר"ל, ואין לומר דגם אחר שמעל ויצא לחולין לא הוה שלו דאטו הוה הפקר הרי ודאי הוה שלו וכ"כ המקו"ח סי' תנ"ג ע"ש וזה ברור:

ואמנם קושיא הראשונה יש ליישב דלמ"ד במעילה דף ד' דהיתר זריקה שנינו דכשכבר ראוי לזריקה אע"ג דעדיין לא נזרק אין מועלין בו, דהעומד לזריקה כזרוק דמי, ה"ה בהקדיש דבר שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדה"ב שעומד ע"כ לפדות כפדוי דמי, ואין בו מעילה לר"ש, ומשו"ה ניחא דלא יצא לחולין בטביחה ונהי דאיסור מעילה יש כמש"כ התוס' ביבמות דף ל"ג ע"א למ"ד היתר זריקה, מ"מ כיון דחיוב מעילה ליכא אינו יוצא לחולין, אך א"כ תקשה המשנה דמעילה דף י"ב דתנן דכל שאינו ראוי למזבח ולא לבדה"ב מועלין בו, ואין לומר דהמשנה שם אתיא דלא כר"ש דהרי כתבו התוס' במעילה דף ד' ע"א דהפלוגתא אי היתר זריקה או היתר שחיטה או היתר אכילה היא בין לר"ש ובין לרבנן, וקושיא השניה דלעיל יקשה יותר דהרי ריו"ח ס"ל היתר אכילה שנינו, וכתבו שם התוס' דגם לר"ש מועלין אף בעומד לזרוק, וא"כ ה"ה בעומד לפדות, וא"כ מאי קושיא ריו"ח מ"ט לא אמר כר"ל הרי לדידיה מועלין גם בעומד לפדות ויצא לחולין ע"י מעילה של הגנבה, לדברי התוס' דע"כ מיירי בלא ידע שהוא הקדש דאי בידע שהוא הקדש מאי מקשה והלא פדיה מתרת ע"ש בתוס':

ויש לומר בישוב הדבר דאף דזה ברור דגם לר"ש דס"ל דקדשים שחייב באחריותן כדידיה הם, מ"מ מועלין בהם כמפורש במשנה במעילה פ"ב בחטאת ואשם דמועלין בהן משהוקדשו ובודאי רחוק לומר דאתיא דלא כר"ש. ובגמ' ב"ק דף י"ב ע"ב פריך הש"ס נכסים שאין בהן מעילה הא מקדש קדשי וחייב בהזיקן כמאן, והקשה הפנ"י דלוקמי כר"ש ותפס עליו הקצוה"ח סי' שפ"ו סק"ז דלר"ש למה תני נכסים שאין בהן מעילה הרי אפי' אקדשי קדשים חייב הרי דפשיטא ליה דלר"ש חייב מעילה בקדק"ד, מ"מ י"ל דזהו דוקא במעילת הנאה דהקדש אבל מעילה דשינוי רשות כגון דסבר שהוא

של חבירו ולקחו לעצמו והוא דבר שהבעלים חייבין באחריות, כיון דלר"ש רשות הדיוט עליו דמה"ט לא מקרי שינוי רשות ע"י מה שהקדישו לר"ש בב"ק דף ע"ו ע"ש, אינו חייב קרבן מעילה ע"י שלקחו לעצמו וסבר שהוא של חבירו וא"כ אינו יוצא לחולין, וא"כ לא קשה שוב שתי הקושיות שהקשינו לעיל ועיין בכל זה היטב:

והנה בריש דף זה ס"ל לר"ש בלקח קני זבין וכו' והביא חטאתו ואשמו מהקדש דכיון שהוציא מעל ור"י ס"ל עד שיזרק הדם, וכתב רש"י דר"ש ס"ל דכיון שהביאן לעזרה נפטר מאחריות ולר"י לא נפטר עד הזריקה, והקשה הגאון ר' יצחק שמעלקעש ז"ל אב"ד דק"ק לבוב דהא בב"ק דף ע"ו מוקי ר"י בר אבין שנשפך הדם ומשו"ה חייב בדו"ה לר"ש, ולרש"י קשה דהרי הבעלים נפטרו מאחריות משעה שהביא הגנב לעזרה ושוב לא הוה קדשים שחייב באחריותן ופטור מדו"ה, ובזה יש לדחוק דדוקא כשהביא בעצמו לעזרה דהבעלים עשו לחצר דהקדש שליח לקנות הקרבן להקדש אז נפטר מאחריות, אבל כשהגנב הביא לעזרה לא נפטרו הבעלים עדיין מאחריותן, אלא אי קשיא על רש"י הא קשה מהא דתנן הכהנים שפגלו במקדש דמזידים חייבין לשלם לבעלים כדפירש"י בגיטין, וקשה לשיטת רש"י כאן במעילה הא לר"ש כבר נפטרו הבעלים, וכתב הגאון הנ"ל ליישב דאפי' לר"ש לא נפטר בהבאה רק מאחריות גנבה, וכונת רש"י למאי דס"ל לר"י בחולין דף קל"ט דקדשי בדה"ב בשנגנב פטור מאחריות דכל היכא דאיתא ב"ג דרחמנא הוא ובקדמ"ז מודה דלא נפטר, ופירש"י דכי קאמר עלי להביאו לעזרה קאמר, א"כ כשהביא לעזרה נפטר מאחריות גנבה והגזבר חייב לשלם להבעלים, ומשו"ה מעל לר"ש כשהביא לעזרה, אבל בנשפך הדם או מת מודה ר"ש דחייבים הבעלים להביא אחר, משו"ה הכהנים שפגלו חייבין לשלם להבעלים ובגנבה הגזבר חייב לשלם להבעלים לר"ש והבעלים מביאין הכפרה, דר"ש לשיטתיה דדבר הגורם לממון כממון דמי, ורק כשנגנב חייב הגזבר לשלם עבור הבעלים להכי ס"ל לר"ש דמשהביא לעזרה מעל:

וכ"ז אנו צריכין בלקח חטאת ואשם מדמי הקדש אבל בלקח קני זבין וכו' א"ש אליבא דר"ש בפשיטות דכשהביא לעזרה מעל דנפטר כבר מאחריות לגמרי, דהא בשקלים פ"ז מ"ז דתנאי ב"ד הוא שהקנים הפסולים יביאו משל ציבור לר"ש ור"י ס"ל דהמספק הקנים מביאן ע"ש, וא"כ בהבאת הבעלים לעזרה נפטרו הבעלים מאחריות לגמרי, ולהכי אם הביא קני זבים וזבות מהקדש כיון שהביא לעזרה מעל לר"ש, ור' יהודא ס"ל כר' יוסי בשקלים דהמספק את הקנים מביא וא"כ אם הביא בעצמו הוא עצמו חייב כשנפסל להביא אחר, להכי ס"ל דלא מעל עד שנזרק הדם בהכשר וזה נכון מאוד, ורק בהביא

חטאות ואשמות מדמי הקדש דס"ל ג"כ לר"ש דמיד שהביא לעזרה מעל באלו אנו צריכין ליישב כמש"כ לעיל, ומדברינו אלה מובן שיש לדון על דברי הקצוה"ח סי' קכ"ח במה שתמה על התומים ממשנה דשקלים הנ"ל, והעיר במשובב נתיבות דהרי במשנה דנדרים שם איתא גם חטאות ואשמות דבהם לא היה תנאי בי"ד ואיך מוקי לה הירושלמי בבא ליד כהן, ונדחק במשובב נתיבות שם לומר, דלא גרסינן במשנה שם חטאות ואשמות ע"ש שקצרתי, ולהנ"ל י"ל דמשנה דנדרים והירושלמי אתיא כר"ש ודו"ק ויש עוד להאריך הרבה בזה אך כבר הארכנו לעיל ליישב דברי רש"י אליבא דר"ש באופנים שונים ע"ש, וכאן לא נצרכה אלא להעדפה להביא דברי הגאון ר' יצחק שמעלקעש מה שפלפל ברוב חכמה לסתור ולבנות ברוב גדלו, לכן אקצר מעט והנני סומך על המעיין הישר:

עוד ראיתי להזכיר כאן מה שהקשה הפנ"י בב"ק שם ד"ה וכי שחיטה מתרת והלא פדיה מתרת, דדילמא כשפדאה קודם שחיטה איירי ות"ק פוטר כיון דבשעת גנבה היה הקדש, ואין זה קושיא דלר"ל מיירי מתניתין בהקדישו בעלים בבית גנב, ובעיקר הדין אם בפדה קדשים שקדם הקדישן למומם אם הגנב חייב ארבעה וחמשה אטביחה ומכירה אחר הפדיון צ"ע, דהרי דו"ה אינו חייב רק על שור ושה בלבד, ופסולי המוקדשין כצבי וכאיל עשאן הכתוב והרי בבכורות דף ט"ו ע"א בעי קרא לאסור חלבן מהאי טעמא דלא נימא דחלבן מותר כחלב צבי ואיל ועל דו"ה הרי ליכא קרא לחייב. אך לפמש"כ התוס' שם דבעינן לכל אחד קרא מיוחד אפשר דדו"ה חייב. ואם נאמר דפטור יהי' מיושב קושית הפנ"י שם שהקשה לר"ת דמיירי בקדם הקדישו את מומו דלמ"ל שפדה קודם הקדש ע"ש, ולהנ"ל א"ש דאם פדה אח"כ הרי פטור בלאו"ה מדו"ה, וגם בענין זה הארכתי כבר בקונטרוסי וכאן יש לקצר:

ד"ה מאי טעמיה דת"ק וכו' ור' נחמיה אמר לך וכו' אבל מודה דיש לו פדיון אלא דגבי מעילה שאני משום קו"ח וכו' עכ"ל, אין להקשות א"כ כי פריך הש"ס רבי היינו ת"ק אמאי לא משני איכא בינייהו כלי שרת, דת"ק דהיינו ר' נחמיה סובר דכלי שרת אע"פ שיש להם פדיון מ"מ יש בהן מועל אחר מועל, ורבי סבר דרק דבר שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל אבל כלי שרת כיון שיש להן פדיון אין בהן מועל אחר מועל, דא"כ הכי הו"ל לרבי למימר כל דבר שיש לו פדיון אין בו מועל אחר מועל, ומדקתני כל דבר שאין לו פדיון יש בו מועל אח"מ משמע דלטפויי אתי כ"כ הרב חק נתן ופשוט ונכון הוא, והקרן אורה הקשה על שיטה זו דא"כ ע"כ צ"ל דבכלי שרת ליכא רק קדושת דמים א"כ למ"ל קרא דבאיל האשם למעט דאין בהן מועל אחר מועל, דכיון דאין בהן קדוה"ג מהיכא הוה אמינא דיש בהן מועל אחר מועל, ואי משום דלא ניליף מקו"ח הא גופא

קשיא איך ניליף מקו"ח אם אחרים מביא לידי קדושה הוא עצמו לא כ"ש, הא חזינן דיפה כח האחרים הבאין מקדושתה מכחה דאחרים הבאין מקדושתה קדוה"ג יש בהן והיא עצמה קדושתה קדושת דמים ויש לה פדיון, ואמנם הקושיא ודאי נכונה אולם השמ"ק כאן הביא סיום לדברי התוס' ושם מבואר הכל עד שאין עוד מקום לקפידא לנוח, אע"פ דבודאי להמעיין בשמ"ק יש שם איזה דברים על צד הדוחק אבל בעלי התוס' נאמנים עלינו בסברותיהם הנראות לנו לדוחק יותר מסברותינו אנחנו שנראות לנו ישרות מאוד. עוד פלפל כאן הקרן אורה הרבה בדין כ"ש אם יש להן פדיון מדרבנן ועוד כמה ענינים שאינם נוגעין לביאור סוגיא דידן לכן קצרתי כאן בהן ויתבארו איה"ש בספרי תקנת השבים למס' מעילה, ודע דלפום רהיטא גם דעת רש"י בע"ז (דף נ"ד רע"ב) ד"ה איתסרו להו וכו' ולא אמרינן ליפרקו וליפקו לחולין עכ"ל, נראה דנמי ס"ל דכלי שרת יש לו פדיון כדעת התוס' דידן כאן ועיין בבעל המאור שם וברמב"ן במלחמות הבאתי מעט מדבריהם לעיל ד"ה אלא בהמה וכ"ש בלבד, וברמב"ם פ"א מה' בית הבחירה הט"ו ובמשנה למלך שם וברמב"ם פ"ו ה"ד מה' איסורי מזבח ובמנחות (דף ק"א ע"א) ועיין בשעה"מ פ"ו מה' איסורי מזבח ודו"ק:

אבל רש"י כאן פי' כפשוטו דמקרא דאיל האשם דמיותר הוא ילפינן הא מילתא דקרבן אינו יוצא לחולין ע"י מעילה, ואי לאו קרא הו"א דאע"ג שאין לו פדיון יוצא מ"מ לחולין ע"י מעילה, דלא כתוס' שכתבו דמסברא גרידא ידעינן דכל שאינו יוצא לחולין ע"י פדיון אינו יוצא גם ע"י מעילה, ולרבנן דוקא קרבנות אינם יוצאין לחולין ע"י מעילה דאיכא בהו קרא אבל כ"ש אע"ג דאין להם פדיון מה"ת דקדוה"ג הם מ"מ יוצאין לחולין ע"י מעילה, ור' נחמיה יליף כ"ש מקו"ח דקרבנות דגם כ"ש אינם יוצאין לחולין ע"י מעילה, נמצא דלרש"י בין לרבנן ובין לר"נ כ"ש אין להן פדיון ומ"מ פליגי רבנן ור"נ אי יוצאין לחולין ע"י מעילה, והסברא ג"כ נותנת דכיון דאמשחו כ"ש בשמן המשחה ונתהוו קדושת הגוף אין להם פדיון ועיין בשעה"מ פ"ו מה' איסורי מזבח ובספרי תקה"ש הארכתי בכ"ז וכאן אקצר אכן עיין תוס' מנחות (דף ק' ע"ב) שם כתבו דלר"נ כלי שרת אין להם פדיון מה"ת ואפי' לרבנן דר"נ מדרבנן אין להם פדיון ע"ש שהיא שיטה שלישית דלא כרש"י ודלא כתוס' דכאן:

ד"ה קדשי מזבח תמימין ונעשו בע"מ, כבר העירו המגיהים דהתוס' לא גרסי בגמ' בדר"פ ועבר ושחטן דבלא שחיטה נמי פליגי דלרבי בעו העמוהע"ר ומשו"ה יש בהן מועל אח"מ ולרבנן דלא בעו העמוהע"ר דקילי קדושתן ואין בהן מועל אח"מ, ולרבי הוו דבר שאין בו פגם, ולפ"ז ע"כ הגירסא במשנתנו רבי אומר כל דבר שאין בו פגם וכו' לא שאין לו

פדיון, וברמב"ם פ"ו ה"י מה' מעילה משמע נמי כגירסת התוס' מדלא הזכיר שחיטה, וכ"כ הכ"מ שם אלא דתמה שהרמב"ם סותר את עצמו דכאן פסק דלא כרבי ובפ"ה מה' ערכין הי"ב פסק דבעו העמוהע"ר וכן הקשה התוי"ט וגם המל"מ רמז לסתירה זו ונשארו בלא יישוב. ומחוורתא דהרמב"ם גרים כגירסת רש"י ומחיים כו"ע ס"ל דאין בהן מועל אחר מועל אף דבעו העמוהע"ר כיון דיש להן פדיון עכ"פ, וזהו שדייק הרמב"ם בפ"ו ממעילה שם בצחות לשונו שכתב הואיל והיא עומדת לפדיון, ר"ל לאפוקי לאחר שחיטה שאינה עומדת לפדיון אז יש בו מועל אחר מועל ודו"ק ובאמת פי' התוס' צע"ג דהרי קדשי בדה"ב ודאי דהוו בכלל העמוהע"ר ומ"מ אין בהן מועל אח"מ, ולרבנן דר"ש בתמורה למ"ד דס"ל לרבנן דקדשי מזבח לא היו בכלל העמוהע"ר. אטו הוא משום דקילי קדושתן, לכן העיקר נראה כרש"י וכן דעת הרמב"ם לפי הנ"ל וכן מורה דעתו בפיהמ"ש ועיין מש"כ בגמ' ד"ה ר"פ אמר ודו"ק:

ד"ה נטל אבן או קורה וכו' לפי שאינו מוציא מרשות הקדש בנטילתו שכל זמן שהיא ברשות הגזבר הוה ברשות הקדש עכ"ל, ביאור דבריהם דהתוס' כאן הם חולקים על התוס' בקדושין (דף נ"ה) ובב"מ (דף צ"ו) ד"ה א"ר מאן נמעול וכו' דס"ל התם דהטעם דגזבר לא מעל עד שיהנה הוא משום דמעילה ליכא עד שיתכוין להוציא מרשות לרשות כגון דסבר שהדבר חולין של חבירו ורצה להחזיקו לעצמו ולהוציא מרשות חבירו לרשותו או להשתמש בו דהוה שליחות יד, וכן אם סבר שהוא שלו ונתנה לחבירו שרצה עכ"פ להוציאו מרשותו לרשות אחר, אבל אם אינו רוצה להוציא מרשות לרשות אינו מועל בנטילתו עד שיהנה, ואם ראובן סבר שהחפץ הוא של שמעון ונתנו לשמעון לא מעל דלא כיוון להוציא מרשות לרשות, ומשו"ה גזבר דסבר שהמעות הם שלו ונטלם לעצמו כיון שאין דעתו להוציא מרשות לרשות לא מעל עד שיהנה, וא"כ ה"ה אם היה הקדש מונח ביד אחר שאינו גזבר וסבר שהוא שלו ונטלו לעצמו נמי לא מעל עד שיהנה כיון דאין דעתו להוציא מרשות לרשות ומאי דאמר כאן הכא באבנים המסורות לגזבר עסקינן גזבר לאו דוקא דה"ה אחר אלא דאורחא דמילתא קתני דחפצי הקדש ביד גזבר מונחים כ"ז היא שיטת התוס' שם, והתוס' כאן ס"ל דדוקא גזבר שבידו מונח הקדישות וכל היכא דמונח ברשות הגזבר ברשות הקדש הוא, משו"ה לא יצא מרשות הקדש ולא מעל עד שיהנה, אבל אם מונח ברשות אחר שאינו גזבר וסבר שהוא שלו ונטלו לעצמו גם בלא הנאה מעל כמו שהוציא המל"מ בפ"ו מה' מעילה מדברי התוס' דפרק השואל ע"ש, ובשיטה זו אזלי גם התוס' לקמן במכילתין (דף כ"א ע"א) ד"ה הבא לי מן החלון ע"ש, והנה הקרן אורה כאן הרבה להקשות על שיטת התוס' שכתבו דאיכא מעילה בלא הנאה

אם נתכוין לגוזלה, חדא ממשנה הקודמת דאין מועל אחר מועל דמיירי בנתכוין לגוזלה לדעת התוס' בקדושין ואפ"ה תני כיצד רכב ע"ג בהמה אלמא דאפי' נתכוין לגוזלה בעינן הנאה ג"כ, ועוד הקשה מהא דשופר של עולה בר"ה (דף כ"ח ע"א) דיצא לחולין ע"י תקיעתו ורבא פריך עלה הא כי תקע באיסורא קתקע ולשיטת התוס' הא בנתכוין לגוזלה מיד מעל ויוצא לחולין ולשיטת התוס' בקדושין ע"כ גם שם מיירי בנתכוין לגוזלה ולכן נטה משיטתם לדרך אחר וקשה עלי האריכות, אבל לענ"ד שיטת התוס' בקדושין שהיא שיטת התוס' דבב"מ (דף צ"ו) אחרת היא משיטת התוס' כאן ובב"מ (דף צ"ט) וממילא לא קשה מידי:

דף כ.

במשנה נטל פרוטה של הקדש, עיין מפרשי המשניות כאן צריכותות לאבן וקורה ופרוטה:

בגמ' מיש הוא ומ"ש חבירו אמר שמואל בגזבר המסורות לו עסקינן, וכתבו התוס' בחגיגה (דף י"א) דאפי' למ"ד שליחות יד אינה צריכה חסרון הכא שאני דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא עכ"ל, אף דבבכורות (דף י"ג ע"ב) בתוס' ד"ה דבר תורה כתבו דמשיכה אין קונה בהקדש דאפי' אם מוציא לרשות אחר כ"ה דאיתא ב"ג דרחמנא איתא מ"מ לא קשה דנימא ואף אם נתנה לאחר לא למעול דכל היכא דאיתא אכתי ב"ג דרחמנא הוא, דהרי בפירוש ריבתה תורה מוציא לרשות אחר למעילה כדלעיל (דף י"ט ע"א) אין מעילה אלא שינוי ע"ש בתוס' ד"ה אין מעילה, רק בגזבר דאין בביתו קרן זוית מיוחד לחפצי הקדש אמרינן שפיר דכל היכא דאיתא ב"ג דרחמנא איתא דאין כאן שינוי כלל, ואף שזה פשוט מאוד ראיתי לכתבו משום שראיתי גאון אחד שנשאר בזה בצ"ע, ועיין בגמ' חולין (דף קל"ט ע"א) וק"ל, וכבר בארנו לעיל בסמוך בתוס' ד"ה נטל אבן שיטת רש"י ותוס' בזה, ולהרמב"ם בפ"ו ה"ז מה' מעילה יש כאן שיטה אחרת כמש"כ שם הכ"מ דהרמב"ם מפרש קושית הש"ס מ"ש הוא ומ"ש חבירו הכונה דלמעול גם חבירו, ומיירי בנתן לחבירו במזיד דלא נפק לחולין בנתינתו לחבירו, ומשני דמיירי בגזבר המסורות לו אבני בנין היינו דהראשון חזר ונתן ליד הגזבר שהיו מסורות לו בתחילה להכי לא חשיב הנאה מה שנתנה לו אבל אם נתן לאחר גם השני מעל שנהנה בקבלת המתנה זהו תוכן הדבר, ונהי דחומש וקרבן מעילה ליכא במזיד אבל קרן חייב לשלם לשיטת הרמב"ם בפ"א מה' מעילה גם במזיד ובדרך זה פירש נמי להא דרב דבסמוך דאמר דמיירי כגון שהניחה ע"פ ארובה משום דאלו חיברה לביתו הרי נהנה שהוסיף על בנינו ומיד מעל, והמעיין בזה יראה דנהי דדינו של הרמב"ם נכון מצד הסברא אבל

פשטות הסוגיא לא משמע כפירושו כמו שהעירו כבר נושאי כליו גם סוגיא דחגיגה סוף פ"ק לא משמע כן דהתם איתא בזה הלשון מכדי משקל שקלה מה לי הוא מ"ל חבירו ודי בזה כאן:

שם בגמ' למ"ל עד שידור תחתיה כיון דשניא מעל, אין להקשות אפי' בלא שינוי ימעול דהרי אפי' על קנין דרבנן מועלין ורבנן תקנו דיקנה הקורה מתקנת מריש משום תקנת השבים וקשה לומר דהוה ס"ד דאתיא כב"ש דלית ליה תקנת מריש, דאין זה קושיא כל עיקר דתקנת מריש הוא רק בגזלן שגזל במזיד אבל בשוגג שטעה וסבר שהמריש שלו לא שייך תקנה זו ומעילה הרי בשוגג היא ועיין בפ"ת ח"מ סי' ש"ס, אולם לשיטת הרמב"ם שהבאתי בדיבור הקודם צריכין אנו לדחוקי בזה לכאורה כיון דלדידיה במזיד מיירי הכא אבל באמת גם להרמב"ם א"ש דהנה התוס' בב"ק (דף כ' ע"ב) תמהו על פירש"י דהתם וכן פי' המפרש כאן וז"ל ותימה כי קבעה נמי לא קני דהוה שינוי החוזר לברייתו וכו' ע"ש שנשארו בתימה, וכתב הגאון ר' דוד טבל מד"א דק"ק מינסק ז"ל בספרו בית דוד דאין כאן אפי' ריח קושיא דמה ענין מעילה לדין קנין, והרי במעילה חייב על שינוי רשות גם בלא יאוש דמאן מיאש אף דלענין קנין שינוי רשות בלא יאוש לא קנה וכן הפוגם בשו"פ בדבר שיש בו פגם מעל ולענין קנין ודאי דאין זה כלום וכן הרבה כיוצא באלה עכ"ד, ובכלל דבריו נכונים אלא דמה שהביא מפוגם בשו"פ בדבר שיש בו פגם לא הבינותי דמה ענין מעילה שמצד הנאה למעילה שמצד הוצאה מרשות לרשות, ועכ"פ נמצינו למדין דלרש"י כיון דשניא היינו שקבעה בבנין וזה השינוי בלא שינוי אחר וא"כ נוכל לומר דגם הרמב"ם מפרש כן וא"כ הרי בלא קביעות בבנין הרי ליכא תקנת מריש ודו"ק ועיין בחידושינו בסוף פירקין מש"כ בענין תקנת מריש וינעם לך בעזהשי"ת:

בתוס' ד"ה נתנה לבלן וכו' בפ' הזהב מייתא מינה סיוע לר"ל דמשיכה מפורשת מה"ת וכו' מ"מ לריו"ח וכו' לא מותיב מנה דהתם ודאי בשאר אומניות לא מעל עד דמשיך וכו' עכ"ל, ביאור דבריהם דידוע מחלוקת דריו"ח ור"ל אי דבר תורה מעות קונות או משיכה, והביא שם ראיה לר"ל ממשנתנו דקתני נתנה לבלן דוקא בלן דלא מחסרי משיכה דמצי א"ל הרי המרחץ פתוח לפניך הכנס ורחוץ אבל בענין אחר בלא משיכה לא מעל, ולכאורה למה קאמר דהוה רק סיוע לר"ל ולא מותיב תיובתא מינה לריו"ח, ומתרצי התוס' דריו"ח אוקי מתניתין בבלן נכרי דבנכרי אין מעות קונות מה"ת לריו"ח משו"ה קתני דוקא בלן אבל בישראל באמת גם כל אומנות כיון שנתן לו מעות הקדש מעל דקיי"ל בבכורות מה עמיתך בחדא אף נכרי בחדא, ואף דהתם אליבא דר"ל קיימינן כמו שהרגיש התוי"ט מ"מ גם לריו"ח ע"כ לומר כן. דאל"כ תקשי לריו"ח נמי אימא עמיתך

בכסף ומנכרי עד דאיכא תרתי כדפריך לר"ל, והנה לפי הכלל דריו"ח ור"ל הלכה כריו"ח כדפסק הרמב"ם ריש פ"ג מה' מכירה דמה"ת כסף קונה, א"כ ע"כ לענין מעילה בישראל לאו דוקא בלן אלא דה"ה בכל בעלי אומניות מעל תיכף כשנתן המעות ודוקא בנכרי יש חילוק בין בלן לאחר, וא"כ תמוה לכאורה פסק הרמב"ם שפסק בפ"ו, ה"ח מה' מעילה דבקנה חפץ מישראל לא מעל עד שימשוך ובעכו"ם כיון שנתן כסף לחוד מעל וכבר עמד ע"ז הכ"מ ונשאר בקושיא. וביותר קשה שסותר את עצמו כאן גופא דמתחילה כתב וכן אם נתנה לבעלי אומנות מעל אע"פ שלא נעשית מלאכתו עכ"ל, משמע מזה דפסק באמת כריו"ח דאין חילוק בישראל בין בלן לשאר אומנות דמעל בכסף לחוד וא"כ ע"כ משנתנו בנכרי איירי כמש"כ התוס' כאן, ואח"כ כתב קנה בה חפץ ולא משך אם מן הגוי מעל ואם מישראל לא מעל משמע דפסק כר"ל דמשיכה מפורש מה"ת בישראל ומשו"ה לא מעל עד שימשוך וא"כ דבריו סותרים א"ע מיניה וביה, וכבר תלו ע"ז האחרונים בהרבה מספריהם פלפולים שונים כל אחד ע"פ דרכו, וגם אנכי יש לי דברים בזה בחידושי על הרמב"ם וכאן אתפוש דרך קצרה:

דהנה הברכת הזבח והנתיבות בח"מ של"ג סק"א והחק נתן ועוד איזה אחרונים כמעט שנתכונו כולם לדרך אחד, דהרמב"ם פסק ודאי כריו"ח ואפ"ה לענין מעילה לא מעל עד שימשוך משום דכיון דרבנן הפקיעו קנין כסף והעמידו על חשיכה, לא מעל קודם משיכה כיון דלא נתקיים עדיין המקח דהא הדרא זבינא ואכתי לא נהנה, וכה"ג פסק הרמב"ם בפ"א מה' איסורי מזבח הי"ג גבי אתנן זונה עיי"ש, והוא כעין הפקר בי"ד שיש כח ביד חז"ל בכעין זה להפקיע קנין דאורייתא, וא"ת א"כ דפסק כריו"ח א"כ גבי עכו"ם משיכה לחוד קונה מה"ת כמש"כ לעיל בדברי התוס', ואמאי פסק גבי עכו"ם דבקנה ממנו חפץ מעל אע"פ שלא משך, י"ל דהרמב"ם לא ס"ל בזה כהתוס' דידן אלא כהתוס' בב"מ (דף מ"ח) ד"ה נתנה לסיטון בשם ר"ח דלריו"ח בעכו"ם תרווייהו קונה או משיכה או כסף, אבל בישראל עקרו חז"ל קנין כסף לגמרי והא דגבי אומנים פסק דגם גבי ישראל מעל מיד אף שלא משך, טעמא אחרינא יש בזה דהרי שכירות פועל נקנה בכסף לחוד אף בישראל גם מדרבנן, דשכירות פועל הוא כשכירות קרקע דנקנה בכסף לחוד, ועיי"ש בנתיבות שהאריך בזה והסברא מבחוץ טובה מאוד ואנחנו נדבר בזה עוד מעט ע"ד הפלפול:

דיש לומר בזה פרפרת אחת דהנה בח"מ שם סי' של"ג איתא דאם הפועל קבל מקודם דמי השכירות מ"מ יכול לחזור בו והמעות עליו חוב וכתב הקצות דלהפוסקים דס"ל דטעם דפועל יכול לחזור בו הוא משום דלא גרע מעבד עברי דיוצא בגרעון כסף, א"כ

בעינן כסף דוקא עיי"ש. וכתב ע"ז הנתיבות שם סק"ו שזהו מחלוקת בירושלמי דז"ל הירושלמי על המשנה דכל החוזר בו ידו על התחתונה. רב אמר כי לי בני ישראל וכו' אין ישראל קונים זה את זה ריו"ח אמר עבד עברי הוא, על דעתיה דרב בין פועל בין בעה"ב יכול לחזור בו על דעתיה דריו"ח פועל יכול לחזור בעה"ב אינו יכול לחזור, וכתב הנתיבות דהכי פירושו דרב סבר דליכא מה"ת קנין בפועל רק בעבד עברי בזמן שהיובל נוהג וממילא דגם בעה"ב יכול לחזור בו ורק מדיני דגרמי צריך לשלם מה שגרם לו היזק, וא"כ לדידיה כשחזר הפועל ואין בידו לשלם השכר שקבל במוקדם מכל מקום חוזר בו והמעות חוב עליו, וריו"ח ס"ל דיש לפועל קנין כמו שיש לעבד עברי ואף דאין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג היינו לשאר דיני עבד עברי אבל מ"מ ילפינן פועל מעבד עברי דיש בו קנין, והא דיכול לחזור בו הוא משום דלא גרע מעבד עברי דיוצא בגירעון כסף,, וא"כ לדידיה צריך להחזיר הכסף דוקא וכשאין לו לשלם הכסף אינו יכול לחזור בו עיי"ש בנתיבות, והנה י"ל דרב וריו"ח אזלי לשיטתם בזה דריו"ח לשיטתיה דדבר תורה כסף קונה במטלטלין אף דקנין כסף מפורש רק בקרקע ועבד עברי ילפינן מטלטלין מנייהו, משו"ה לדידיה ילפינן נמי פועל מעבד עברי דנקנה בכסף, אבל לר"ל דס"ל משיכה מפורשת מה"ת ולא ילפינן מטלטלין מקרקע ועבד עברי וכן ס"ל ג"כ לרב כר"ל משו"ה לדידיה גם פועל לא ילפינן מעבד עברי ולהכי ס"ל שם בירושלמי דפועל אין לו קנין דלא ילפינן ליה מעבד עברי, ובזה יש ליישב מה דקשה לי לפום רהיטא בב"מ (דף מ"ח) שם והאמר רב דוקא בלן דלא מחסרא משיכה אבל ספר לרב לא מעל משום דבעי לימשוך תספורת, וקשה לכאורה דהרי בבלן יש שני קנינים שכירות קרקע דנקנה בכסף ושכירות מטלטלין כלי המרחץ הנסרים והספלים והבלאות עיין בב"ב (דף ס"ז ע"ב) וברשב"ם שם והמטלטלין לדידיה אינו נקנה בכסף ומ"מ מעל מחמת שכירות קרקע, וא"כ גם בספר למה לא מעל הרי גם בספר יש שני קנינים קנין שכירות התספורת שהוא דבר המטלטל ושכירות הספר גופיה שהוא פועל, וא"כ למה לא מעל מחמת שכירות הפועל כמו גבי בלן שמעל מחמת שכירות קרקע, אולם לדברינו לעיל ניחא דרב אזיל לשיטתיה בירושלמי דאין לפועל קנין כלל מה"ת וזה נכון, ובזה יש ליישב קושית הראשונים ז"ל ובתוס' ע"ז (דף ס"ג) דלריו"ח למה מעל בספר הא רבנן תקנו דמשיכה קונה והפקיעו קנין כסף ומ"ש מאתנן דאחר שתקנו חז"ל משיכה אם חסרה המשיכה לא הוה אתנן ותירוצם שם אינו ברור לכאורה, ובשלמא להפוסקים דשכירות מטלטלין נקנה בכסף דבשכירות לא שייך גזרה דנשרפו חיטיך כיון דהגוף הוא של המשכיר ניחא, אבל להפוסקים דס"ל דלא פלוג רבנן וגם בשכירות מטלטלין אין כסף

קונה א"כ קשה למה לא מעל אבל לדברינו ניחא, דריו"ח אזיל לשיטתיה בירושלמי דיש קנין כסף בפועל כל כמה שלא חזר בו דכמו דילפינן מטלטלין מקרקע ה"נ ילפינן פועל מעבד עברי, ובפועל הרי נשאר קנין כסף גם מדרבנן לכו"ע דלא שייך גביה כלל גזרה דנשרפו חיטיך משו"ה מעל בספר לריו"ח הגם דבכלי התספורת מיחסר עדיין משיכה אחר תקנתא דרבנן דצריך משיכה, מ"מ מעל משום שכירות הפועל דנקנה לדידיה בכסף מדאורייתא גם לאחר שנתקנה משיכה וכמו בלן כמו שנתבאר, ובש"ס דבב"מ שם הכי פירושו הא תניא נתנה לספר מעל וספר הא בעי לימשוך תספורת פי' לרב דס"ל כר"ל דמשיכה מפורשת מה"ת כדמוכח מירושלמי הנ"ל, וא"כ למה מעל בספר כל זמן שלא משך התספורת, אבל לריו"ח לשיטתיה ניחא ודו"ק:

והגאון ר' שמואל סאלאנט מירושלים זצ"ל באר בזה עוד דגם רבא ור"נ בב"מ (דף יו"ד) בענין מגביה מציאה לחבירו נמי בהכי פליגי ואזלי לשיטתייהו, דהרי ר"נ ס"ל בב"מ (דף מ"ח) שם כריו"ח דד"ת מעות קונות וא"כ ס"ל ג"כ דיש קנין בפועל בכסף, ורבא דאמר קרא ומתניתא מסייע לר"ל הרי דס"ל כר"ל וא"כ גם בפועל ס"ל כרב דאין לו קנין מה"ת, ולהכי מקשה רבא לר"נ ממציאת פועל דהוה כמו מגביה מציאה לחבירו לשיטת רבא. ור"נ לשיטתיה משני ליה שפיר דשאני פועל דידו כיד בעה"ב דלדידיה יש קנין בגוף הפועל, ומקשה ליה רבא והאמר רב פועל יכול בו אפי' בחצי היום הרי דאין בו קנין בגוף הפועל דרב ודאי הכי ס"ל והקנין הוא דק בהפעולה והוה מגביה מציאה לחבירו ומ"מ קנה, ומשני ליה ר"נ לשטתיה דכל כמה דלא הדר ידו כיד בעה"ב דמי דיש קנין לפועל וכי הדר טעמא אחרינא הוא לא כטעמיה דרב רק דכתיב כי לי בני ישראל עבדים וכו' ולהכי מצי לחזור בו. אבל כל זמן שלא חזר יש בו קנין בגוף הפועל, ובזה יהיה מיושב גם הרמב"ם פ"ו מה' ערכין המקדיש מעשי ידי אשתו וכו' אמר יקדשו ידיך וכו' והקשו הראשונים עליו הא בגמ' אמרינן ופליגא אדר"ל, וא"כ לדידן דקיי"ל כרב הונא אמר רב דיכולה אשה לומר איני ניזונת ואיני עושה אפי' כי אמר הכי לא מהני והניחו בצ"ע ע"ש הלכה כ"ח ובכ"מ וע"פ האמור יתורץ. ונקדים דברי השמ"ק שם שהקשה מנ"ל דר"ה פליג על ר"ל דילמא ר"ל נמי ס"ל דיכולה לומר איני ניזונית אבל כל כמה דלא אמרה יש לו קנין בידיה וממילא יכול להקדישם, ותירץ דזה אינו סברא דכיון דמצי אמרה איני ניזונת הרי ידיה אינם ברשותיה כיון דמצית להפקיע ואיך יכול להקדישם, ולהנ"ל לרב ור"ל דס"ל דאין קנין להשוכר בגוף הפועל רק בפעולתו א"כ מהיכא תיתי שיהא להבעל קנין בגוף ידי אשתו, דלמה להו לחז"ל לתקן קנין לבעל בידי אשתו יותר מפועל, ורק לר"ל משום שיכול לכופה ולא מצי לומר איני ניזונת וגרע כחה מפועל דפועל הרי יכול

לחזור בו ואשה אינה יכולה להפקיע עצמה וידיה מבעלה, להכי תקנו קנין לבעל בגוף ידיה שלא תוכל לחזור [עיין תוס' כתובות (דף מ"ז) סד"ה זימנין] אבל לר"ה אמר רב דיכולה לומר איני ניזונית וכו' למה להם לחז"ל לתקן קנין לבעל בגוף ידי אשתו יותר מפועל דאין למשכיר קנין בגוף ידיו רק בפעולתו, וכ"ז לרב ולר"ל דס"ל דגם בפועל אין להמשכיר קנין אבל לדידן דקיי"ל כריו"ח ורב נחמן דד"ת מעות קונות דילפינן מקרקע ועבד עברי א"כ גם הזה פסקינן כוותייהו דיש קנין לפועל בגוף ידיו כל כמה דלא הדר, א"כ ה"ה נמי דיש לבעל קנין בגוף ידי אשתו כל כמה דלא הדרה ואמרה איני ניזונית ממש כמו בפועל, לכן פסק הרמב"ם דאם אמר יקדשו ידיך מהני דהרי קיי"ל כריו"ח ור"נ ודו"ק כ"ז מהג"ם ר"ש סאלאנט זצ"ל:

היוצא מדברינו דיפה פסק הרמב"ם דבמשיכה מעל ובכסף לחוד לא מעל דקנין כסף אפקיעו רבנן לגמרי, והסברא נותנת כך דכיון דהמוכר מצי הדר ביה בקנין כסף לחוד רק שמקבל עליו מי שפרע ואין הלוקח בטוח במקחו דשמא יחזור בו המוכר, א"כ מה בכך דמדאורייתא כסף קונה הרי כבר ביארנו כמה פעמים דלשיטת הרמב"ם בלא הנאה ליכא מעילה בעולם כלל, ובלא משיכה אין כאן הנאה עדיין וגם שינוי רשות ליכא עדיין שהרי הלוקח אינו בטוח עוד במקחו ומשו"ה לא מעל, אלא דקשה ע"ז דמפורש בגמ' דב"מ שם (דף מ"ח) אמר רבא קרא ומתניתא מסייע לר"ל דלריו"ח בקנין כסף לחוד מעל הרי דלא כדברינו שהבאנו בשם הבה"ז והנתיבות והחק נתן. ואמנם ע"פ מה שהבאתי מהג"ם ר"ש סאלאנס זצ"ל גם זה א"ש דרבא רק לשיטתיה ולשיטת ר"ל אזיל אבל לריו"ח באמת ניחא ודו"ק בזה, מ"מ אני מביא כאן גם מש"כ הגאון רי"ח העלער זצ"ל בספרו עמודי אור בזה לבאר:

בהקדם הש"ס דפסחים (דף צ"א ע"א) וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורין שוחטין עליהן את הפסח ואין שוחטין עליהן בפני עצמן דספק הוא שמא לא תתקיים ההבטחה, ובגמ' שם אמר ריו"ח דבבית האסורין דישראל שוחטין עליהן בפני עצמן דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ובודאי יקיימו הבטחתן, והרמב"ם פסק שם כהירושלמי דאפי' בבית אסורין דישראל אין שוחטין עליהן בפ"ע, והמל"מ שם תמה למה שבק ש"ס דילן ופסק כהירושלמי וגם הצל"ח שם נדחק בפסק הרמב"ם מאוד, אכן עיקר הדבר הוא דבהאי כללא דשארית ישראל לא יעשו עולה מחלוקת תנאים הוא בב"מ (דף ק"ו ע"ב) דתנן התם המקבל שדה מחבירו לזורעה חטים יזרענה שעורים ורשב"ג אוסר, וטעמא דרשב"ג מפרש שם בגמ' דכתיב שארית ישראל וגו' ואביי מפרש שם בטעמא אחרינא, והנה. לרבב"ח אליבא דריו"ח קיי"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו

הלכה כמותו וכיון דלר"ח ס"ל לרשב"ג דהא דשארית ישראל וגו' כלל גמור הוא גם לענין דינא, להכי קאמר ריו"ח בש"ס דילן בפסחים שם דגם לענין פסח בבית האסורין דישראל שוחטין עליהן בפ"ע מה"ט גופא דשארית ישראל וגומ' דודאי יוציאוהו דהרי ריו"ח ס"ל נמי דהלכה כסתם משנה ואי אמרת דהמשנה מיירי גם בבית האסורין דישראל תקשה הלכתא אהלכתא וכן ר"ח בפסחים שם אזיל לשיטתיה בב"מ שם, אבל הרי ר' אבא בר יעקב משמיה דריו"ח לית ליה האי כללא דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו, כדאמר בב"מ (דף ל"ח ע"ב) אמוראי נינהו אליבא דריו"ח ע"ש. א"כ הירושלמי בפסחים שם משמיה דריו"ח ס"ל כהאמורא דריו"ח לא ס"ל דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו משו"ה מפרש המשנה כפשוטה דמסתמא בבית האסורין דישראל איירי. ואתיא משנה דפסחים כת"ק דרשב"ג במשנה דב"מ שם. דלדינא הא דשארית ישראל וגומ' אינו יסוד גמור, והנה הרמב"ם והרי"ף לפ"מ שהעלו האחרונים בדעתם לית להו הכלל דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו עיין ברמב"ם פ"ד מה' חובל ובפ"ז שם ובלח"מ, וכיון דלא קיי"ל כרשב"ג אף לאוקימתא דרב חסדא בב"מ שם ולאוקימתא דאביי שם לכו"ע הא דשארית ישראל וגומ' אינו יסוד לדינא. משו"ה פסק הרמב"ם בהירושלמי בפסחים דבבית האסורין דישראל מיירי מתניתין, ועיין בח"מ סי' קי"ב סעי' א' ובתומים ובנתיבות שם ובנחל סי' ע"ח שהאריך מאוד בזה, ועכ"פ לש"ס בבלי ס"ל לריו"ח האי כלל דשארית ישראל כלל גמור ויסוד לדינא,. ולכן שפיר קאמר הש"ס בב"מ (דף מ"ח) דלריו"ח דס"ל ד"ת מעות קונות לדידיה מעל בכסף לחוד בקנה חפץ בכסף הקדש אף דלא משך. דהנאתו של לוקח בטוחה כבר שלא יחזור בו החוכר, כיון דאסור לחזור ומקבל עליו מי שפרע כשחוזר ודאי דלא יחזור דשארית ישראל לא יעשו עולה וכודאי הוא לכל חילי משו"ה מעל. ומ"מ כ"ו הוא רק לריו"ח אבל לר"ל דמעות אינן קונות ד"ת אע"ג דגם לר"ל מקבל עליו מי שפרע הוא משום דברים ע"ש בסוגיא היטב, א"כ למה ימעול על המעות אף אם גם ר"ל יסבור כריו"ח בזה דשארית ישראל לי"ע עולה ולא ידברו כזב הוא יסוד לדינא מ"מ הא לא בשביל המעות בטוח הוא במקחו רק בשביל הדברים לכן לא מעל לר"ל עד שיעשה משיכה ג"כ, אבל לריו"ח המי שפרע בא בשביל המעות שקונין ד"ת ועל ידם בטוח הוא במקחו להכי מעל מיד. וכ"ז לריו"ח בעצמו לשיטת ש"ס דילן אבל הרמב"ם אף דפסק כר' יוחנן דמעות קונות מ"מ כיון דרבנן הפקיעו קנין זה כמש"כ לעיל בשם האחרונים והעמידוהו רק על מי שפרע, וכבר כתבנו דהרמב"ם פוסק דלא סמכינן על היסוד דשארית ישראל לי"ע עולה לענין דינא לכן פסק

שפיר ולא מעל עד שימשוך דרק אז הנאתו בטוחה ולא קודם ודו"ק בכ"ז שקצרתי מאוד מפני שכבר יצאתי מגדרי:

באו"ד דהתם בישראל איירי מדקתני חבירו עכ"ל, בב"מ שם ד"ה בלן דייקו התוס' דבישראל איירי הרישא מדקתני וחבירו לא מעל ובעכו"ם הרי לא שייך מעילה וכל דיניה כלל, אולם כאן לא נתתו התוס' לזה וכתבו רק דלשון חבירו ישראל משמע דעכו"ם לגבי ישראל לאו חבירו הוא. וכבר הקשה הרש"ש כאן והגאון ר' ברוך יצחק במשניות כאן בתפארת ישראל דבשבת (דף ק"נ ע"א) לא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים בעי שם ר"פ לאוקמה בחבירו עכו"ם, וכ"כ התוס' בעצמן בסוכה (ל"ט פ"א) ד"ה הלוקח ע"ש, ונראה דהא מילתא אם חבירו שייך אעכו"ם אם לאו תליא באחת בפלוגתא דריו"ח ור"ל אי מעות קונות ד"ת אם לאו, דלר"ל דמתניתין אתיא כפשטה בישראל נשאר הדבר בכל מקום על סברא החיצונה דחבירו לא שייך אעכו"ם, ולריו"ח לשיטת התוס' דע"כ משנתנו בעכו"ם מיירי ממילא גם בכל הש"ס חבירו שייך לומר גם אעכו"ם, וא"כ בזה פליגי ר"פ ורב אשי בשבת שם דר"פ פ"ל כריו"ח דקיי"ל כוותיה דד"ת מעות קונות ממילא חבירו י"ל אעכו"ם, ורב אשי לשיטתיה דס"ל משיכה מפורשת מה"ת כמש"כ התוס' בע"ז (דף ע"א ע"א) ד"ה רב אשי משו"ה מוכרח לומר דחבירו היינו ישראל, ולא משום אתקפתיה דאמירה לעכו"ם שבות לחוד שזה אינה קושיא כל כך למעיין שם, ובחולין (דף מ' ע"א) היתה בהמת חבירו רבוצה לפני עכו"ם אמר רב הונא כיון ששחט בה סימן אחד אסרה וכתבו שם התוס' סד"ה לפני עכו"ם דרב הונא במומר איירי אע"ג דר"ה אמר בלשונו היתה בהמת חבירו, הוא משום דר"ה הרי ס"ל נמי בהדיא בב"מ (דף מ"ז ע"א) כריו"ח דד"ת מעות קונות וא"כ מוכח ממתניתין דמעילה דחבירו שייך אעכו"ם ומכ"ש אישראל מומר, והנה ידוע דרש"י פסק כר"ל דמשיכה מפורשת מה"ת ור"ת וסייעתו פסקו כריו"ח דר"ת מעות קונות עיין בתוס' בע"ז (דף ע"א ע"א) וביו"ד סי' ש"ך. משו"ה רש"י לשיטתיה כתב בסוכה (דף ל"ט) דגרסינן הלוקח לולב מעם הארץ לא מחבירו דחבירו גם ע"ה לא שייך כמו דלא שייך חבירו עכו"ם, והא דבעירובין (דף ל"ב ע"א) האומר לחבירו צא ולקוט לי ומוקי לה בחבירו עם הארץ היינו משום דגייסי ואוהבין זא"ז דהא אומר לו ללקוט תאנים מתאנתו עיין תוס' יו"ט פ"ד מ"ב דדמאי בשם הר"ש משו"ה שייך לומר חבירו גם על עם הארץ. אבל הלוקח לולב הא דנותן לו אתרוג במתנה אין זה משום אהבה אלא דדרך התגרים הוא להעדיף על המקח. כדכתיב סדין עשתה לה ותמכור וחגור נתנה לכנעני דכשמוכרת סדין נותנת חגור במתנה להעדפה, ובגמ' שם איתא באמת לא רצה ליתן לו במתנה מאי ע"ש, ולכן כתב שם רש"י דלא גרסינן הלוקח מחבירו, אבל התוס'

אזלו בשיטת ר"ת דמעות קונות ד"ת כריו"ח ומוכח ממשנתנו דמעילה דחבירו שייך גם אעכו"ם ומכ"ש אישראל פ"ה לכן כתבו דגרסינן שם במשנה הלוקח לולב מחבירו, אכן לשיטת הא"נ י"ל בתוס' ע"ז שם ד"ה שקולי דבנכרי קונה גם כסף וגם משיכה כל חד לחודיה וכן דעת הרמב"ם בפ"א מה' זכיה ובפ"ד מה' בכורות והב"י ביו"ד סי' קל"ב כתב דהרשב"א וכן הרמב"ן מסכימין בזה להרמב"ם דבישראל כסף לחוד קונה מה"ת ובעכו"ם קונה בין כסף בין משיכה, ולשיטתם לא מצינו שוב לאוקמי מתניתין לכאורה לא בבלן ישראל ולא בבלן עכו"ם, וע"כ לומר אלבייהו כמש"כ לעיל בארוכה דלעולם מתניתין בבלן ישראל מיירי אלא דכיון דאפקיעו רבנן קנין כסף לגמרי אפקיעו ודו"ק, ועיין נו"ב מהדו"ת חאהע"ז סי' ל"ח שכתב דבלשון הש"ס לא ישא אדם מינקת חבירו ומעוברת חבירו היינו דוקא חבירו ישראל דמעוברת ומניקה מעכו"ם מותרת לינשא והגרע"א בשו"ת סי' צ"ה כתב ששמע כן מחכם אחד ודחי לה בשתי ידים ולדברינו תלוי זה באשלי רברבי ואין להאריך בזה יותר כאן:

בגמ' וכיון דבני לה מיהת מעל לימא מסייע ליה לרב דאמר המשתחוה וכו' ומשני הנאה הנראית לעינים אסרה תורה, התוס' פי' גם כאן לשיטתן דאי הוה בני לה ממש ע"י שינוי היה מועל מיד משום קנין והוצאה חרשות הקדש משו"ה בעינן שידור תחתיה בשו"פ ולפ"ז שפיר קאמר הש"ס לימא מסייע ליה לרב דתלוש ולבסוף חיברו הוה כתלוש, אבל לפירש"י בב"ק דהניחה ע"פ ארובה מיירי שלא חיברה כלל א"כ מאי מייתי הש"ס מינה ראיה לרב הא אין כאן מחובר גם לבסוף, והתוס' שם הקשו על רש"י דאפי' חיברה נמי הוה שינוי החוזר לברייתו, והשמ"ק שם תירץ דבמחובר גם שינוי החוזר לברייתו הוה שינוי, וקשה דהרי מריש דהוה מחובר מ"מ קרי ליה הש"ס שינוי החוזר לברייתו דלא קני, ועכ"פ קושיא זו הבאתי לתרץ לעיל ד"ה בגמ' למ"ל עד שידור תחתיה ע"ש, אבל הא ודאי קשה לפירש"י דאיזה סייעתא יהיה מזה לרב וע"כ כפי' התוס', ובשינויא דרב אחא פי' התוס' דהנאה הנראית לעינים לא מהני אלא לענין הקדישו ולבסוף בנאו אכל בנאו ואח"כ הקדישו אין בו מעילה כלל, והטעם הוא דהכל תלוי בשעת ההקדש דאם בשעה שהקדישו היה מחובר דינו כמחובר מתחילתו, אבל אם הקדיש בשעה שהיה עדיין תלוש נשאר דינו כתלוש ולבסוף חיברו, אלא דאם נימא דלא כרב וחלוש ולבסוף חיברו הוה כמחובר א"כ אפי' הקדישו תחילה מאי מהני הא דהוה הנאה הנראית לעינים, הרי במחובר מעיקרא ודאי דלא מהני הנאה הנראית לעינים דהא ילפינן מתרומה א"כ ממילא ה"ה תלוש ולסוף חיברו, ועיין בב"ק (דף כ') ברש"י ד"ה כיון דשינה ובתורת

חיים ובפנ"י שם וברש"י סנהדרין (דף מ"ז ע"ב) ד"ה בקבר בנין ועיין בקצוה"ח סי' ש"ס סק"ג ודו"ק בכל אלה לפי שאני מקצר כאן מאוד:

והרמב"ם פ"ה הה מה' מעילה פסק דבנאו ולבסוף הקדישו לא מעל, והקשה הכ"מ דהא הש"ס לא מחלק בכך אלא דלא תסייעה לרב וכיון דהרמב"ם פוסק דהמשתחוה לבית אסרו א"כ במעילה אף בנאו ולבסוף הקדישו מעל, ובעל מלא הרועים תירץ דכיון דחזינן בחולין (דף ט"ז) דאמר רבא פשיטא לי תלוש ולבסוף חיברו לענין ע"ז הוה תלוש וכו' ולא קאמר דלענין מעילה הוה תלוש דהדר בבית הקדש מעל, ע"כ דרבא נמי ס"ל כר"ל דבנאו ולבסוף הקדישו לא מעל ולא הוה לענין מעילה לגמרי כתלוש ומשו"ה לא חשיב ליה רבא ורבא בתראה הוא להכי פסק הרמב"ם כוותיה עכת"ד, והכ"מ תירץ דבע"ז מחמרינן משום חומרא דע"ז ומסתברא כדבריו דהא בעיר הנידחת הבתים נשרפין אע"ג דמחובר לא נאסר שם כדאיתא בסוף מס' סנהדרין והרי איסור הנאה מע"ז ילפינן מקרא דולא ידבק בידך מאומה מה"ח דכתיב בעיר הנידחת הרי דילפינן ע"ז מעהנ"ד, אבל בחולין שם לא משמע כן דשם איתא דגם לענין שחיטה והכשר זרעים הדין כן דכתלוש הוה, אלא דמעילה הרי מתרומה גמרינן ותרומה הרי היא בתלוש לגמרי ע"כ לא נוכל להחמיר במעילה כבע"ז, דהרי לריה"ג בע"ז המשתחוה לאילן אסרו משום דיש בו תפיסת יד אדם ולא הוה דומיא דהרים, ובמעילה היושב בצל אילן בודאי דלא מעל לכו"ע דלא דמי לתרומה, ומזה סייעתא דהא דר"ל מחלק בין בנאו ולבסוף הקדיש להקדישו ולבסוף בנאו קושטא קאמר ולא רק לדחות סייעתא לרב. דהא ר"ל מפרש בפ' כל הצלמים מחלוקת דרבנן וריה"ג גבי הר היינו בציפוי הר משמע דבדידיה המשתחוה לאילן לכו"ע נאסר כדדייק הש"ס התם לריה"ג ע"ש היטב וא"כ לדידיה פשיטא דהמשתחוה לבית אסרו כרב, וא"כ הא דמחלק כאן לענין מעילה בין הקדישו ולבסוף בנאו לבין בנאו ולבסוף הקדישו הוא אליבא דהלכתא ואליבא דרב ג"כ, אלא דבאילן ודאי גם כשהקדישו ולבסוף נטעו אין מועלין בו משום דהוה מחובר יותר ע"י קליטה, וכל זה נכון מאוד רק דלפ"ז דחוק טעמא דרב אחא הנאה הנראית לעינים אסרה תורה ואיהו הא ודאי לדחות הא דרב אתא ובא לומר דתלוש ולבסוף חיברו הוה כמחובר ומ"מ מועלין משום דהוה הנאה הנראית לעינים. וקשה מה בכך דהוה הנאה הנל"ע הא הוה מחובר ולא כתרומה, ומ"מ הא דאמרינן דהכל תלוי מהא דילפינן מיניה אמת וברור הוא בסברא, וכ"כ בחידושי הר"ן בחולין (דף ט"ז) גבי בעיא דרבא בסכין של שחיטה אי כשר תלוש ולבסוף חיברו וכתב שם הר"ן, דגבי ע"ז מיעטה התורה הרים שאינן נאסרין ואמרינן דוקא הרים מותרין אבל תלוש ולבס"ח אסור דהוה כתלוש, אבל גבי הכשר זרעים דכתיב וכי יתן מים על

זרע בעינן דומיא דזרע שהוא תלוש אז דוקא מקבל הכשר אבל תלוש ולבס"ח חשוב כמחובר, ולענין שחיטה תבעיא אי ילפינן מקרא דויקח את המאכלת ובעינן דוקא תלוש גמור דומיא דמאכלת ופסול תלוש ולבס"ח או גמרא גמירא לה עכת"ד הר"ן, וממילא מובן דמעילה דילפינן לה מתרומה תלוש ולבס"ח כמחובר דמי, ודע דהנו"ב מהדו"ת חיו"ד סי' קמ"ב הקשה קבעו ולבסוף חקקו אמאי כשר למקוה הא קיי"ל דתלוש ולבס"ח הוה תלוש ע"ש. אבל כבר הקשה כן הירושלמי במס' שבת, (פ"ט ה"א) ומשני דסתותן של אבנים המה גמר מלאכתן והוה תמיד כחקקו ואח"כ קבעו ע"ש שזהו דלא כדברינו שנתבאר, אלא דברור שש"ס דילן לא ס"ל בזה כהירושלמי, מדלא אשכח חילוק רק בין בית למערה ולא מחלק בבית גופא בין סתת האבנים לבין בנה באבנים שאינם מסותתין וכן בש"ס דילן במס' ע"ז לא מחלק בבית גופא, וע"כ דש"ס דילן ס"ל דלענין מעילה ועכו"ם בכל אופן הוה בית כתלוש ומקוה שאני ממעילה וע"ז וקצרתי:

נשוב לסוגיין דתירוץ הש"ס הנאה הנראית לעינים את"ו קשה להבין דמה בכך כיון דהוא מחובר למה יתחייב מעילה הא לא דמי לתרומה, והדש קלעיליין בשדה הקדש אי לאו דאבקה מעלה לה לא הוה מעל אע"ג דאין לך הנאה הנראית לעינים גדולה מזה, ותו קשה מה דקאמר הש"ס אח"כ לימא מסייע ליה הדר בבית של הקדש וכו' הא גם כאן איכא לשנויי הנאה הנל"ע אסתו"ר כמו שהקשו התוס' ועיין בדברי המגיהים מש"כ בתוס' כאן, לכן לולא דברי התוס' היה נראה לומר דהרי על הוצאה מרשות הקדש חייב גם בלא הנאה אחרת, אלא דמשנתנו דבגזבר איירי הרי אין לחייבו על שינוי רשות כמבואר לעיל דהרי אינה נראית ההוצאה מרשות הקדש כלל, אבל אחר שבנאה בתוך ביתו ודר תחתיה בשו"פ אז הרי נראית ההוצאה מרשות הקדש, וממילא אגלאי מלתא למפרע דכשנטל הקורה כוון להוציאו לרשות הדיוט ואז הרי עדיין תלוש הוה ומשו"ה הוא חייב מעילה למפרע, וזהו דמשני הנאה הנראית לעינים אסתו"ר ומשו"ה אף דמעיקרא לא היה חייב על ההוצאה מרשות הקדש משום דלא היה ניכר ההוצאה אבל אח"כ כשדר תחתיה הרי ניכר ההוצאה לעין משו"ה הוא חייב על ההוצאה מרשות הקדש שעשה כשהיה עדיין בתלוש, וע"כ קאמר הש"ס אח"כ לימא מסייע ליה הדר בבית של הקדש וכו' דשם הרי היה מחובר קודם שהתחיל לדור בו ולא היה שום הוצאה מרשות הקדש בתלוש ומ"מ מעל, כן שמעתי מפי הגאון ר' שמואל אביגדור ז"ל אב"ד דק"ק פלנגיאן בהיותו עוד בק"ק שוועקסנא וזה נכון מאוד, ולפ"ז מלשון הש"ס הנאה הנראית לעינים אסתו"ר יהיה ראיה לשיטת הרמב"ם דגם חיוב מעילה דהוצאה מרשות הקדש ג"כ מטעם הנאה הוא ודו"ק והנה גדולי האחרונים האריכו בענין תלוש ולבס"ח בכמה ענינים המסתעפים

עיין בשעה"מ פ"ג מה' אישות ובקרן אורה כאן ובשו"ת שואל ומשיב ובעמודי אור ועוד ואני רק מעורר לע"ש בדבריהם:

ברש"י ד"ה לימא מדאמרינן הכא דמעל וכו', דיבור זה משובש הוא וצ"ל כמש"כ בפי' רגמ"ה וז"ל לימא מסייע ליה לרב דאמר דאע"פ דבנאה כתלוש דמי ולא מעל עד שידור. מהא דתניא הדר בבית של הקדש כיון שנהנה מעל וכו', וכבר הודעתיך שהמפרש כאן שומר תמיד פיו ולשונו של רגמ"ה ז"ל וזה ברור:

והנני מודיע כאן שלפי שבפרק זה שסיימנוהו עתה בעז"ה כללי מעילה רובם כלולים בו. לכן הארכתי בעניניו בספרי תקנת השבים למס' זו בתכלית האריכות וכן גם בעניני פרק הבא, ובספרי זה הארכתי רק לבאר הסוגיא כראוי לענ"ד, ואני תפלה לה' אנא אל תשליכני מלפניך ורות קדשך אל תקח ממני, השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני אמן:

פרק

ששי

השליח שעשה שליחותו בעה"ב מעל, זה לשון הרמב"ם בפיהמ"ש כאן סמך זה למה שנאמר ואשמה הנפש ההיא רומז אל מי ששגג תחילה ודימה שזה חולין וציוה להטפל בו עכ"ל והעתיקו הרע"ב במשניות כאן, והתוי"ט כתב ע"ז וז"ל וההיא הוא דדייק ותמיהני דבפ"ב דקדושין אמרינן דילפינן חטא חטא מתרומה מה תרומה משוי שליח לתרום אף מעילה משוי שליח, והתוס' בקדושין שם (דף מ"ב ע"ב) תמהו דלמה לן כלל קרא למעילה שהיא בשוגג ולא שייך לומר ביה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ותירצו דמיירי אפי' נזכר השליח ומ"מ מעל הבעה"ב וכדמוכח ממשנתנו דלקמן שילח ביד פקח ונזכר וכו' עכ"ל התוי"ט, ונ"ל לומר בישוב קושית התוי"ט דס"ל להרמב"ם דהא דילפינן שליחות במעילה מתרומה הוא לענין זה שיתחייב המשלח אפי' אם השליח הוא מזיד, דלא נימא דפטור מטעם דברי הרב ודברי התלמיד דמ"ש כמו דפטור המשלח מטעם זה בכה"ת כולה, וע"ז אתי ג"ש דתרומה כמש"כ התוס' שם, אבל עדיין י"ל דהיכא ששניהם שוגגין שיתחייב מעילה גם השליח עכ"פ, שהרי אילו נזכר שליח והוציא ההקדש במזיד המשלח חייב מעילה והשליח היה חייב כדין מזיד לרבי במיתה ולרבנן במלקות, ועתה שגם השליח שוגג יתחייב גם הוא קרבן מעילה, ולא שייך בזה לומר אין מועל אחר מועל דהתם הטעם הוא דמשמעל הראשון יצא לחולין משא"כ שהשליח הוא המוציא תחילה, להכי מייתי הרמב"ם סמך מקרא דואשמה הנפש ההיא מיעוטא הוא כמש"כ התוי"ט שאין מביא קרבן מעילה אלא אחד, והיינו הבעה"ב שהוא

שגג תחילה שציוה להשליח להטפל באילו המעות בסוברו שהם חולין, ובזה יש ליישב קושית התוס' בכתובות (דף צ"ט) ד"ה אי הכי שליח אמאי מעל אטלית, [והיא סוגיא דכאן בפרקין דף כ"א ע"ב ועיי"ש] והקשו הא מתחילה נמי מעילת השליח לא שייך אלא אטלית ומאי קאמר אי הכי, ולדברינו י"ל דה"ק בשלמא אי מיירי דאייתי שוה שלש בשלש ניחא דבעה"ב מעל על שלש של חלוק ושליח מעל שלש האחרים שהוציא שלא ברשות בעה"ב, אבל אי מיירי דאייתי שוה שש בשלש א"כ חייב בעה"ב מעילה על ששה סלעים כפי הנאתו וא"כ שליח אמאי מעל הא אין מביאין ב' מעילות. על הקדש אחד, כדאמרן ממיעוטא דואשמה הנפש ההיא. ומשני אטלית פי' דמעילת השליח אינה על השש סלעים אלא על הטלית דכיון דקיי"ל בסוגיא דבב"ק (דף ק"ב) ועיין בח"מ סי' קפ"ג סעי' ו' ובסמ"ע שם ס"ק י"ט דבהוסיפו הכל שייך לבעל המעות, וכאן שההקדש הוא בעל החנות א"כ ההקדש זוכה בטלית, והשליח כשמוסרו לבעה"ב איהו מוציא מהקדש לחול ושייך שפיר לשון התרצן אטלית, דמעיקרא היה סבור דמעילת השליח הוא על ג' סלעים השניים, אבל בתר דקאמר דאייתי שוה ששה בשלשה שוב אין לומר שגם השליח יתחייב פ"ז שאין מביאין ב' מעילות על הקדש אחד ומשני אטלית וכאמור ודו"ק והרב קרן אורה כתב דהרמב"ם לשיטתיה דאם הוסיף השליח על בעה"ב מעל בעה"ב בכולו עיין בדברינו לקמן בדיבור והנה הרמב"ם וזה אי אפשר ללמוד מתרומה דבתרומה אם הוסיף לאו כלום הוא, ובזה א"ש הא דאמרינן בקדושין דמעילה וטביחה הוה שני כתובין הבא"כ, ואם נימא דהא דבמעילה יש שלד"ע הוא רק דילפינן מתרומה איך הוו ב' כתובין הרי ג"ש דחטא חטא לאו מיותרת היא דהרי בעינן לה לשארי ענינים למילף מעילה מתרומה, וגם קרא דטביחה אינו מיותר דטביחה ממעילה ליכא למילף דחולין מקדשים לא ילפינן. אבל לדברי הרמב"ם הרי במעילה יש קרא מיותר ואשמה הנפש ההיא לעשותם ב' כתובין הבא"כ ועוד האריך מעט בזה וק"ל, ודע דנהי דפסוק ואשמה הנפש ההיא לא כתיב גבי מעילה אלא גבי גזל הגר בפרשה נשא, מ"מ כיון דגזל הגר קורא הכתוב מעילה שהרי זה לשון הכתוב שם איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם למעל מעל בה' ואשמה הנפש ההיא, ובספרי שם איתא בזה"ל מנין לגוזל ונשבע לו והלך להביא את הכסף ואת האשם ולא הספיק להביא עד שחת שהיורשים פטורים ת"ל ואשמה הנפש ההיא עכ"ל הספרי שלפנינו ונראה שהרמב"ם ז"ל היה לו גירסא בספרי דאתי ההיא למעט השליח בנהנה מן ההקדש שגם הוא נקרא מעילה כדכתיב נפש כי תמעול מעל דרק הנפש ההיא ששגג תחילה חייב קרבן מעילה, ועיין גם בהגהות אמרי ברוך להטורי אבן מש"כ בזה:

אמר לו תן בשר לאורחים וכו'. כתב הרמב"ם פ"ז מה' מעילה ה"ב וז"ל בד"א שהיו החתיכות מקדשי בדה"ב אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בו לא מעל אלא האוכל בלבד שהרי הוא חייב באיסור אחר יתר על המעילה ובכה"ת כולה אשלד"ע אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה איסור אחר עכ"ל והסכים לו גם הראב"ד להדיא ע"ש, ומזה למד המל"מ בפ"ג ה"ו מה' גנבה דמש"כ שם הרמב"ם עשה שליח לשחוט לו ושחט השליח בשבת הגנב חייב בתשלומי דו"ה דגם בטביחה ישלד"ע, היינו דוקא כשעשאו שליח לשחוט לו סתם אבל אם עשאו בפירוש שלית לשחוט בשבת שיש בזה איסור אחר מלבד שחיטת בהמה גנובה פטור המשלח דומיא דמעילה עכת"ד, ועיין בקצוה"ח סי' קפ"ב סק"א, ויש להעיר דא"כ שלא עשאו שליח לשחוט בשבת ולריו"ח הסנדלר מעשי שבת אסורין באכילה עיין בב"ק (דף ע"א) א"כ לימא ליה לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי ואינו שלוחו כלל ויפטר הגנב מדו"ה, ואולם הרמב"ם לא פסק כריו"ח הסנדלר אבל מ"מ לאותו יום אסור לכו"ע אלא דלאותו יום הרי לא עיוות לו שהרי היה יכול לשחוט אחר השבת ולא היה ג"כ יכול לאכול בשבת וזה פשוט, מיהו בטור ח"מ סי' שנ"ב כתב בשם הרמב"ם בלשון עשה שליח לשחוט בשבת וכו' והקשה המל"מ דמ"ש ממעילה, אך י"ל דס"ל להעור דטביחה שאני כיון דיש שם תרי ריבויא או ותחת לרבות השליח לא דמי למעילה וחייב המשלח אפי' אם יצטרף עמו איסור אחר, וס"ל דבזה פליגי ברייתא דבי ר' ישמעאל ובריייתא דחזקיה דברייתא דר"י דדריש או ס"ל גם דרשא דתחת וכיון דיש תרי ריבויא מרבינן אפי' עשאו שליח להדיא לשחוט בשבת, ובריייתא דחזקיה ס"ל דאו אתי לחלק כמש"כ התוס' וליכא אלא חד ריבוי ובעינן באמת שלא יהא מעורב איסור אחר בדבר כמו במעילה, וא"כ תליא זה בפלוגתא דר"י ור' יונתן בעלמא אי בעינן או לחלק ואנן קיי"ל דלא בעינן או לחלק דרבא ס"ל בב"מ (דף צ"ו) כר' יונתן ושפיר אפי' אם עשאו שליח לשחוט בשבת חייב:

אמנם הסברא מעיקרה קשה לי דהרי כיון דחזינן דמעילה אפי' שלח ביד חשו"ק נמי חייב המשלח דלקמן בפרקין, דנעשה כמי שעשה המשלח בעצמו ע"י קוף דחייב. וא"כ אפי' אם היה הבשר מעולה אמאי לא יתחייב המשלח קרבן מעילה, הרי לוא יהא דאין כאן שליחות אבל מ"מ הרי אתעבידא שליחותו ויתחייב המשלח כמו ע"י קוף ואולי אפשר לחלק בין הנושאים, וכשאני לעצמי רציתי לומר בזה סברא אחרת דהרי באמת לענין אכילה יש לעולם לחייב את השליח דזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן,, והא דבבשר של בדה"ב חייב המשלח הוא מטעם דבעידנא דאגביה השליח קנייה ויצא לחולין ועל ההיא שעתא מתחייב המשלח, אבל כשהבשר הוא מקדשי מזבח דלא נוכל עוד לומר

מדאגביה נפיק לחולין משו"ה שפיר מעל השליח על אכילתו של עצמו דזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן, ובלשון הראב"ד שכתב אבל האוכל חייב שהוא נהנה עכ"ל היה אפשר להעמיס דברינו אבל הרי הוא בעצמו הסביר הענין דלהכי המשלח פטור משום דהוה כאנוס דעולה נעשית אברים ואלו שראו חתיכות היה להם לטעות דשל חטאת הם וכאנוסים דמי עכ"ל, והסבר זה לא זכיתי להבין חדא דאם המשלח והשליח לא היו כהנים גם בשר חטאת אסור להם וכיון דאינם אנוסין לגבי חטאת גם לענין מעילה אין זה אונס, כדמצינו גבי משמש עם הטהורה סמוך לווסתה ואמרה נטמאתי דחייב חטאת כדאיתא פ"ב דשבועות, דכיון דלא היה אנוס לענין איסור דוהזרתם את ב"י מטומאתם חייב חטאת על ביאת נדה אף דלגבה אנוס הוא, ועוד אפי' נימא לחלק בין נידון דידן להתם ונניח דהכא אונס גמור הוא אכתי קשה לי דא"כ השליח האוכל נמי יפטר דאנוס רחמנא פטריה, ולהיפך השליח הראשון למה יפטור הרי שליח דמעילה תמיד אנוס הוא כדאמרינן בחגיגה לענין נזכר בעה"ב ולא נזכר שליח שליח עניא מאי קעביד ומ"מ חייב, אולם לסברתי שכתבתי אני בעזה"ש כמדומה לי שהכל ניחא דכולם פטורין ורק האוכל חייב דזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן, ולהראב"ד דחק ליה לשון התוספתא דמ"ש עולה דנקט ואזיל בזה לשיטתיה שם לעיל פ"ו ה"ה דג"כ הקשה זו על תוספתא אחרת למה נקט עולה ע"ש להכי דחק דעולה דוקא קתני. אבל הרי הרמב"ם ס"ל דעולה לאו דוקא וה"ה כל קדשי מזבח ודו"ק:

אמר לו תן בשר לאורחים וכו', המקנה בקדושין (דף מ"ב ע"ב) בתוס' ד"ה אמאי מעל העיר כיון דעיקר אתי משנתנו לאשמעינן דין דאם עשה שליחותו הבעה"ב מעל ואם לא עשה שליחותו השליח מעל, למה לו לאשמעינן בכה"ג דהאורחים הוו שליח שני, הו"ל לומר שאמר בעה"ב לאורחים טלו בשר ואם נטלו בשר בעה"ב חייב ואם נטלו כבר האורחים חייבין, ואזיל ומיישב לה ע"ד פלפול כדרכו בקודש עיי"ש, מיהו בפשוטו משום דבסיפא ע"כ לצייר בשני שלוחין משו"ה נקט רישא נמי בכה"ג וזה פשוט:

דף כ:

בגמ' מאן תנא וכו' אר"ח דלא כר"ע וכו', סוגיא זו ביתר ביאור היא בנדרים, (דף נ"ד) אהא דתנן שם הנודר מן הירק מותר בדלועין ור"ע אוסר, וקאמר אביי דמודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה דלר"ע מספקא ליה בכל מידי דמימליך עלה שליח אם מיניה הוא, ואח"כ מביא הש"ס שם משנתנו וקאמר ר"ח דאתיא דלא כר"פ דאי כר"ע למעול בעה"ב ולא למעול שליח עכ"ל הגמ' שם. והקשו שם התוס' והר"ן דמאי קאמר למעול בעה"ב הא ר"ע מספקא ליה וא"כ איך יביא מעילה מספק עכת"ד, ולענ"ד ביאור קושיתם היא דאין

לומר דר"ח פריך לר"ע לשיטתיה דמחייב אספק מעילות אשם תלוי כדתנן בכריתות (דף כ"ב) דר"ע דמחייב אשם תלוי אספק מעילה ס"ל לר"ח שם ע"כ דהוא רק אספק במעשה ולא אספק בדין דאל"כ אמאי קאמר דלא יתחייב שליח. הא הו"ל לר"ח למפריך דיתחייבו שניהם מספק, אלא ע"כ דבספק בדין ס"ל לר"ח דלא מחייב ר"ע אשם תלוי א"כ גם בעה"ב פטור, וביארתי כל דברי התוס' שם בארוכה במקו"א וכאן הנני רק מעורר לב המעיין:

שם מי לא מודה ר"ע דצריך לאימלוכי ביה וכו' דנהי נמי שיש במשמעות בשר כבד או בכלל כבד בשר להרבה בני אדם יכול בעה"ב לומר לא היה בדעתי לומר לך אלא מבשר ממש או מכבד ממש ואם לא מצאת הדבר עצמו שהייתי אומר לך היה לך לימלך בי עכ"ל השמ"ק בנדרים שם בשם הרי"ץ ז"ל, והנה מש"כ דכמו דבכלל בשר יש כבד במשמעות ה"נ דבכלל כבד יש במשמע גם בשר תמוה בעיני ולא ידענא מנ"ל הא דבפשוט בכלל כבד ודאי אין בשר בכלל ולענ"ד דבריו אלה צ"ע:

שם מאן תנא דפליג עליה דר"ע, פי' בנדרים ואינו מחמיר לאסור עליו, אבל לענין מעילה כולהו מודו דשליח מביא אשם ולא בעה"ב דמדאורייתא לאו מינה הוא כדאמרן. אבל הרי"ץ ז"ל כתב מאן תנא דפליג עליה דר"ע ואמר דדלועין אינו בכלל ירק רשב"ג היא ואתיא מתניתין דמעילה נמי אליבא דרשב"ג, דמאחר דאשכחן ליה דקאמר דכבד ובשר תרי מיני אינון מפני שצריך השליח לימלך בו ה"ה נמי ירק ודלועין מטעם זה עכ"ל השמ"ק שם וכתב הר"ן בנדרים שם דלענין הלכה קיי"ל כר"ע דכל מידי דמימלך עליה שליח מיניה הוא דהא סתם לן תנא בחולין (דף ק"ד) כוותיה וכו' וכן פסק האלפס בחולין שם] ולא כהרמב"ם דפסק בה' נדרים דדגים לא מיתסרי אלא באתרא דמימליך שליחא עלייהו ועופות בכל דוכתא אסירא והוא תמוה דהרי בגמ' משוינין להו עכ"ל בקצרה, וכבר עמלו האחרונים לתרץ הרמב"ם בכמה אנפי, ואני אעתיק דברי המהרי"ק בשורש צ"ט בתכלית הקיצור הנחוץ לסוגיא דידן וז"ל שם, ואשר דקדקת לשון הסוגיא דפרק בתרא דמעילה דמשמע דשכיח טפי המלכת השליח בעופות מבדגים לענ"ד נראה שהוא דקדוק נכון וישר, אמנם מתוך זה לא יתיישב עדיין] כ כך מה ראה הרמב"ם להפליג עופות מדגים כולי האי עד שנאמר דעופות אסורין בכל מקום. נימא דאע"ג דשכיח טובא שהשליח נמלך בעופות יותר מדגים. מ"מ אפי' עופות לא יאסרו אנודר מבשר אלא דוקא ברוב המקומות שהשליח נמלך עליהם. אבל במיעוט המקומות שאין השליח נמלך לעולם אימא לך דשרו, דהא פשיטא דכל כמה דנקריב דין עופות לדין דגים טפי ניחא הא דפריך מ"ש עופות וכו' דגים נמי וכו' ובהתרחקם זמ"ז לא אתי הך קשיא שפיר כולי

האי, ועוד דכי מעיינת בה שפיר בסוגיא דפ"ב דמעילה תמצא דלכאורה התם לא לענין המלכת שליח קאמרינן מאי שנא עופות וכו' דגים נמי וכו' דקאמר מ"ש עופות דרגיל וכו' מייתי דצפורא וכו' ולא קאמר דרגיל שליח למימליך וכו' כדאמר בנדרים לחד נוסחא, או כי לא אשכח בשרא לאידך נוסחא דהתם תרווייהו משתמעי דאהמלכת שליח קאי, אבל הכא קאמר לא דאומר. לא אשכחא בשרא וכו' ומייתי בשרא וכו' ומייתי צפורא וכו' ומייתי דגים וכו' דא"כ היה נראה דהתם קאי אאינש דעלמא שאומר כך הואיל ולא מצאתי בשר אחר אקח עופות וכו' או דגים וכו', ומתוך לשון זה משמע דהעופות והדגים הם בכלל בשר במקצת, מדקאמר לא מצא אחר דמשמע אלא שאינו סתם בשר אבל נקרא בשר במקצת, אבל אין הלשון מתיישב כלל בענין המלכת שליח, ע"כ לבי אומר לי דסוגיא דהתם דמעילה] איירי בכל אדם שאומר כן בשאין מוצא בשר בהמה אומר כיון שלא מצאתי בשר אחר אקח עופות או דגים. ומשמע מזה דעופות ודגים הם בכלל בשר במקצת דאל"כ לא יתכן לומר כיון שלא מצאתי בשר אחר וכו' דפשיטא שלא שייך לומר כיון שלא מצאתי בשר אחר אביא גבינה או קטניות, ומ"מ דמי האי לפלוגתא דרבנן ור"ע בהמלכת שליח, דכמו דהתם לרבנן לנודר בעינן שיהיה ממש מאותו המין שנדר ולא מהני מה דמימליך עליו שליח, ולר"ע די שיהא במקצת תחת המין עד שימלך עליו שליח, הכי נמי לא שנא, וגם אפשר לומר דכל שיאמר אדם עליו לא מצאתי אחר ואביא מזה שגם השליח ימלך עליו לפעמים וכו' עכ"ד מהרי"ק שם, ושוב חזר וישב על מדוכה זו בשורש קע"ד ולא הבאתי מדבריו רק מה דדייק בסוגיא דידן, ובשורש קע"ד מיישב ע"פ דרכו פסק הרמב"ם ולא ראיתי נחוץ להביא כאן דבריו בישוב הרמב"ם בשגם אין בידי עתה המהרי"ק לעיין בו, אכן מש"כ הכ"מ ליישב הרמב"ם דיש חילוק בין המלכה דדגים להמלכה דעופות והביא ראיה מדפירש בנדרים המלכה דדגים ולא פירש המלכה דעופות הוא פלא דהרי בסוגיא דידן במעילה דפירש הש"ס המלכה דשניהם בלשון אחד, וגם הלח"מ הקשה עליו ותירוץ הלח"מ ג"כ דחוק, והרבה אחרונים השתדלו ליישב הרמב"ם ע"פ סוגיא דידן בלשונה וכנראה נעלם מהם דברי המהרי"ק בשורש צ"ט וקע"ד דלדבריו אין מקום לדבריהם, אך בביאור הגר"א ליו"ד סי' רי"ז ס"ק י"א כתב דבימי הגמ' היו נמלכים בכ"מ משא"כ עכשיו דאין נמלכין בכ"מ וכ"כ הטור משא"כ עופות דעדיין נמלכים בכ"מ דלא כהר"ן שתמה על הרמב"ם עכ"ל וזה נכון יותר ע"ד הפשוט והישר וקצרתי מאוד בזה:

תוס' ד"ה קרבים לאו בשר ונפ"מ שאם לא היה ראוי לאכילה כי אם לכלבים אין בכך מקח טעות וכו' עכ"ל, פשוט דזהו רק לרשב"ג אבל לרבנן דהלכה כמותם ודאי דאם

אינו ראוי לאכילה רק לכלבים דהוה מקח טעות, ועיין שבת דף קמ"ב ע"ב ברש"י ותוס' שם ובתוס' שבת דף כ"ט ובתוס' ביצה דף ל"ג ד"ה ושדי וברשב"ם פסחים דף ק"ז ע"ב וברשב"א וריטב"א בשבת שם דף קמ"ב ע"ב עיין שם היטב ולכן לא הבינותי מה שמביא הקצוה"ח בסי' רל"ב סק"א דברי התוס' האלה לדינא אלא דסיים דעתה נשתנה הדבר ועניינים אלה תלוי בזמן ומקום והדבר תימה בעיני, ועיין בפרמ"ג יו"ד סי' ע"ב סק"כ ובט"ז וש"ך יו"ד סי' ע"ה סק"א ובש"ך יו"ד סי' קי"ג סק"כ ובפמ"ג בפתיחה לה' תערובות חלק ג' פרק ד' ובשירי קרבן בירושלמי פ"ז דנדרים וקצרתי:

ד"ה ביומא וכו' ויש מפרשים אוכלא סעודה וכו' עכ"ל, ר"ל שאם אינם רק בתחילתה יפין הן אבל אם כל הסעודה היא מדגים קשין הם ופשוט, מיהו בביצה (דף כ"ב ע"א) משמע כפירוש הראשון כמה שהעיר כבר הצ"ק וכן משמע עוד בע"ז (דף כ"ח ע"ב) וע"כ העיקר נראה כפי' הראשון:

שם בגמ' ש"מ מוסיף על שליחותו הוה שליח, פי' ותפשוט בעיא דבעי הש"ס בכתובות (דף צ"ח) בא"ל זבין לתכא ואזיל זבין כורא דקנה ליתכא, אין להקשות נהי דמוסיף על דבריו הוה מ"מ הא בקני את וחמור פליגי ר"נ ור"ה בב"ב (דף קמ"ג) דר"ה ס"ל דלא קנה כלל דקנין שבטל מקצתו בטל כולו ואיך יקנה הלתך אף אם לא העביר אדעתא דבעה"ב דהא הלשון מהאיבעיא אף כשהיה כל הכור בקנין אחד משמע, י"ל דבאמת האיבעיא אזלה למ"ד דקנה מחצה ויש לפלפל בזה ואין כאן עיקר מקומו ע"כ קצרתי בזה, ועיין בר"ש תרומות פ"ד מ"ד מה שהביא מהירושלמי ודו"ק, והנה בזבחים (דף ל"ד ע"א) איתא אילו נאמר קרבן לה' בהמה הייתי אומר חיה בכלל בהמה וכו' ת"ל בקר וצאן וכו' יכול לא יביא ואם הביא כשר הא למה זה דומה לתלמיד שא"ל רבו הבא לי חיטין והביא לו חיטין ושעורין שאינו כמעביר על דבריו אלא כמוסיף על דבריו עכלהג"מ שם, וכתבו שם התוס' וז"ל אלא כמעביר על דבריו צ"ע במעילה ובכתובות גבי זבין לי ליתכא ואזיל זבין ליה כורא עכ"ל, ודבריהם תמוהין דמה ענין זל"ז דהאיבעיא בכתובות וכן כאן במעילה הוא רק על הלתך שהרשה לו למכור אם המקח קיים אבל הלתך שלא הרשה לו למכור ודאי המקח בטל, ואדרבה להיפך יש להקשות איך ס"ד שם מעיקרא דמוסיף ע"ד הוה וגם חיה כשרה הא בכתובות שם מפורש דגם להצד דמוסיף ע"ד הוה לא קני רק לתך שציוה המשלח אבל לתך השני ודאי דלא קני, ועיין בח"מ סי' ר"ג ובסמ"ע שם ס"ק י"ט ובביאור הגר"א ז"ל שם ס"ק מ"ב עיש"ה, ועיין בהגהות חק נתן שם בזבחים מש"כ בזה, אבל נראה יפה מש"כ בזה המעיין החכמה על התרי"ג מצות ליישב ע"פ הפסיקתא אקרא דלי כל חיתו יער א"ר יודן עשרה בהמות טהורות מסרתי לך שלשה ברשותך

ושבעה אינן ברשותך שמא הטרחתי עליך לחזור בהרים ולהתיגע בגבעות להביא קרבן מאיל צבי ויחמור שאינן ברשותך וכו', וא"כ התם בזבחים הפי' כפשוטו דס"ד שהקיל הקב"ה להביא מן המצויים ואם יביא מאינם מצויים ויטריח הרי הוא מוסיף אדבריו, משו"ה ממעט דדוקא מהמצויים ואם מביא מחיות הוה מעביר על דבריו, ועפ"ז יש אפשרות לדמות הא דהתם להא דא"ל לשליח זבין לי כורא ואזיל וזבין ליתכא אי מוסיף על דבריו הוה דטבא ליה עבדא או מעביר על דבריו הוה, וה"נ התם אף שהקב"ה לא הטריחנו ביגיעה יתירא מ"מ אם יביא חיה הרי דטבא עבד לכן אפשר דהוה כמוסיף על דבריו וכשר, דהרי הצד השני דלא ניחא ליה דליפשו עליה שטרא לא שייך כאן להכי צריך קרא לאסור חיה עכ"ד ודפח"ח בישוב הגמ':

ש"מ מוסיף על שליחותיה הוה שליח, דאל"כ אמאי מעל בעה"ב וה"ה דשליח נמי לא הו"ל למעול דהא האורחין עברו על דעתיה, אר"ש דאמר שליח טלו אחת מדעתיה ואחת מדעתי דכיון דפירש דעתיה דבעה"ב הרי קיימו מתחילה דעתיה דבעה"ב ואח"כ עבדו דעת השליח ודעת עצמן, מיהו אכתי קשה שליח אמאי מעל הא האורח עבר על דעתו, וי"ל דהאורחין נמי אמרו שלוקחין אחת מדעת עצמן בפירוש [וכ"כ התוס' כאן סד"ה ש"מ], והרא"ה ז"ל תירץ דבשלמא מעילה דבעה"ב תליא בדיבורא דשליח דאי אמרת מעביר ע"ד הוה מיד כשאמר טלו שתים עבר ע"ד דבעה"ב אבל מעילה דשליח באכילת פועלים תליא וכיון שאכלו שתים הרי קיימו דבריו ומיד מעל השליח, ולכי אכלי השלישית מילתא אחריתא היא דעבדו באפי נפשייהו ולכך הם מועלין עליה, ומעיקרא כי קשיא ליה מבעה"ב לחודיה קשיא ליה ולא משליח כלל, דבשליח ניחא גם להמסקנא גם להס"ד [וכ"כ התוס' בכתובות שם] עכ"ל השמ"ק בכתובות:

והנה הרמב"ם בפ"ז ממעילה ה"א פוסק דבאמר סתם טלו שתים שתים בעה"ב מעל והשליח פטור וע"ש בכ"מ טעמו למה לא מעל השליח, והקרן אורה כתב בטעם הרמב"ם דהשליח פטור באופן זה, דהנה הא דבעה"ב מעל אין זה רבותא אפי' אי גבי מכר מעביר על דעתו הוה בחד שטרא ע"ש בכתובות דהרי ענין מעילה דמי לשני שטרות, ועיקר הרבותא היא הא דשליח מעל וזהו דקאמר הש"ס ש"מ דמוסיף הוה דאי מעביר הוה א"כ גם הא פשיטא דשליח מעל וא"כ מאי קמ"ל, ומשני ר"ש דאמר טלו שתים מדעתי וקמ"ל רבותא דאפ"ה בעה"ב מעל, וא"כ למסקנא זו שפיר י"ל דאי מוסיף הוה לא מעל השליח כלל משום דאומדן דעת בעה"ב אטעיתיה והכל עשה ע"ד בעה"ב, והביא ראיה לזה מירושלמי דתרומות הובא בתוי"ט כאן במשנה עכת"ד, אבל לפ"ז הסוגיא דכתובות אינה עולה כמש"כ הק"א בעצמו ונשאר בצ"ע, וגם כאן דבריו עולין רק לפ"מ שהניח

דלהרמב"ם כאן הכי גרסינן בשינויא דר"ש כגון דאמר להם טלו שתים מדעתי וקשה לשבש את הספרים וטוב יותר לומר כמש"כ הכ"מ דסמך על אוקימתא שניה דכתובות עיי"ש היטב, ועיין מה שהאריך כאן בדעת הרמב"ם התפארת ישראל במשנה דכאן:

ובספר בית יעקב מהגאון מליסא בכתובות שם תירץ דלהכי פוסק הרמב"ם דלא מעל השליח, דהנה בלא עשה השליח שליחותו דהשליח מעל היינו דוקא בלא הודיע שהוא שליח אבל אם הודיע שהוא שליח ועבר על דברי המשלח שהמקח בטל כמבואר בח"מ סי' קפ"ב א"כ לא יצא הדבר ההוא לחולין. ודוקא שכבר נעשה המעשה שנאכל ההקדש שייך לומר כשלא עשה שליחותיה שהשליח מעל, וא"כ א"ש, דהכא בתן בשר לאורחין מסתמא מיירי בהודיעם שהוא שליח דהרי כל מתנה כשהשליח נותן ואינו מודיע שהוא שליח ודאי דהוא מעביר ע"ד המשלח שהרי מתנה כמכר דאי לאו דעביד ליה נייח נפשיה לא היה נותן לו מתנה, והתוס' בקדושין (דף מ"ג ע"א) הקשו אמאי מועל בהנאת חבירו הא זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן ותירצו דמדאגביה קניה למעילה, ומסופק שם הר"י ז"ל אם מועל המשלח בנהנה שליח בלא הגבהה כגון שא"ל שב על כר של הקדש, ולפ"ז שפיר פסק הרמב"ם דהשליח לא מעל, דכיון שהודיעו שהוא שליח א"כ לא קנה האורח החתיכה השניה בהגבהה בלא ציווי המשלח עד שעה שאכלו וכשאכלו הרי זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן והשליח פטור, והא דאמר בגמ' אי אמרת מוסיף ע"ד הוה משו"ה בעה"ב מעל ומשמע דעל השליח לא קשה כלל למה מעל, י"ל דאז היינו באמת מוכרחים לומר דבמעילה ישלד"ע אפי' בזה נהנה וזה מתחייב וכמו שמסתפקים התוס', אבל כשמסיק דמיירי באמר טלו אחת מדעתי שוב אין אנו מוכרחין לכך ומוקמינן מתניתין כפשוטה ובאמת השליח ג"כ לא מעל כשלא אמר טלו אחת מדעתי דזה נהנה וזה מתחייב ליכא אפי' במעילה כמש"כ התוס' במכילתין לעיל (דף י"ח ע"ב בסופו) עכ"ד הבית יעקב ויש לי להאריך בזה ובחידושינו על הרמב"ם יתבאר יותר איהשי"ת:

דף כא.

במשנה אמר לו הביא לי מן החלון או מן הדלוסקמא והביא לו אע"פ שאמר בעה"ב לא היה בלבי אלא מזה והביא מזה בעה"ב מעל, ובגמ' מאי קמ"ל וכתב המתן בסתר בשם הרב אדרת אליהו פירוש דהגמ' מקשה מאי קמ"ל משנתנו בלשון זה שאמר בעה"ב לא היה בלבי אלא מזה והביא מזה הו"ל לתנא לקצר, ולומר אע"פ שאומר בעה"ב איני חפץ מזה, ומשני הש"ס קמ"ל דדברים שבלב אינן דברים ואילו הוה אמר בעה"ב רק איני חפץ מזה הוה משמע דעתה הוא חוזר בו אבל מעיקרא היה דעתו כמ"ש השליח ומשו"ה מעל, אבל אם אמר דמעיקרא לא היה דעתו במה שעשה השליח הו"א דלא מעל בעה"ב,

קמ"ל תנא דאפ"ה מעל בעה"ב דדברים שבלב אינן דברים עכ"ל, ועיקר הרבותא היא דאע"ג דעיקר ענין מעילה הוא חטא שבין אדם למקום וקמי שמיא גליא דברים שבלב כמו דברים שבפועל, וסד"א דאף על גב דבכל התורה שבין אדם לחבירו דברים שבלב אינם דברים במעילה הוה דברים קמ"ל דגם במעילה דבשב"ל אינן דברים:

והקשה התפא"י במשניות כאן דאמאי הדברים שבלב כאן אינן דברים, הרי כתבו הראשונים דכי אמרינן דברים שבלב אינן דברים היינו דוקא היכא דדברים שבלבו סותרין לדברים שבפיו, אבל היכא דרק מפרשי דברים שבפיו ולא סתרי להו דברים שבלב הוה דברים וכ"כ הרשב"א בחידושיו לקדושין (דף נ') ע"ש. וא"כ במשנתנו כשאמר בעה"ב לא היה בלבי מזה אלא מזה אמאי לא הוה דברים שבלבו דברים הא לא סתרי דברים שבפיו אלא מפרש אותם. ובשלמא לפיהמ"ש להרמב"ם כאן ובפסקיו פ"ז דמעילה ודאי דדברים שבלבו סותרין דברים שבפיו, וכן לפירש"י בקדושין (דף נ' ע"א) דלא היה כאן רק חלון אחד וכיסין הרבה ובעה"ב אומר שלא היה בלבו מכיס זה אלא מאחר, י"ל דכיון שאמר הבא לי מן החלון משמעות פיו הוא דמאיזה כיס שבחלון שיביא ניחא ליה וכשאמר לא היה בלבי מזה סותר דברים שבפיו, אבל לפי' רש"י ותוס' כאן שהיו כאן חלונות הרבה דוחק לומר דבלשון חלון סתם משמע דוקא מכל חלון שירצה השליח וא"כ קשיא למה לא יוכל לפרש דבריו שלא כיון לחלון זה, והרי גם התוס' בב"מ (דף מ"ב ע"ב) מפרשי כהמפרש והתוס' כאן דהיו כאן חלונות רבים אלא שכתבו דמיירי שהיו בשני בתים או בשני מקומות כדי ליישב מאי דהוקשה להם ממשנתנו לההיא דהתם ע"ש וא"כ גם להם קשיא קושית התפא"י, ותירץ לו בנו הגאון ר' ברוך יצחק ז"ל דדוקא בנדרים אמרינן דאם אין דברים שבלבו סותרין לדברים שבפיו הוה דברים שבלב דברים כיון דרק לעצמו ועל עצמו נדר, אבל במעילה כיון שאמר להשליח בסתם שיביא מחלון הרי אין השליח נביא לדעת לאיזה חלון כיון אלא ודאי כיון לכל חלון שירצה השליח, דאל"כ הו"ל להשליח לאמלוכי ביה מאיזה חלון יקח ולא היה המשלח מועל כלל כדאמרי' לעיל לענין בשר וכבד עכ"ד, ואביו המחבר זצ"ל הודה לו וקלסיה והביא ראיות לדבריו עיי"ש, וכן ראיתי להגאון מיוחס בעל פרי האדמה בספרו מנחת בכורים בשבועות ודף כ"ג סע"א) בתוס' שם שהקשו לו קושיא זו ותירץ כעין תירוץ התפא"י וז"ל, ולענ"ד נ"ל דלעולם הוה דברים כשהוא בעצמו כשמפרש דבריו אבל לבטל שליחות השליח כדי לחייב השליח כל כהאי אפי' כשאינו סותר לא הוה דברים ולכך ג"כ בעי למילף בההוא דזבין וכו' דהוה חב לאחר וכו' ודו"ק עכ"ל המנחת בכורים:

ותמיהני על דבריהם דהרי הרשב"א בקדושין שם גבי ההוא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י ומסקינן דהוה דברים. שבלב ואינן דברים, כתב בחידושיו וז"ל והא דתנן בפ"ק דנזיר האומר אהא ה"ז נזיר ומוקמינן כשהיה נזיר עובר לפניו ואע"ג דלא פירש דאלמא דדברים שבלב הוה דברים וכו' אלא דכל כהאי לא דייקי כלל לדברים שבלב. דכי אמרין דברים שבלב אינם דברים היינו שאינן דברים לבטל מה שאמר בפיו כההוא דזבין וכו' ובאומר סבור הייתי שהיא כהנת. אבל כל שהדברים שבלבו אין מבטלין מעשיו אלא מקיימין כנזיר שאמר בלבי היה להיות כזה שהיה עובר וכו' או מחשב בתרומה שאין דברי לבו מבטלין שום דבר הזה דברים וכו' עכ"ל, הרי מפורש דאינו מחלק בין נדרים שהם מעצמו על עצמו לענינים אחרים. דהרי גבי ההוא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י וכו' וגבי סבור הייתי שהיא כהנת להרב תפא"י ולהרב מנחת בכורים אפי' אם דבריו שבלבו לא הוה סתרי לדבריו שבפיו נמי אינם דברים כיון דהוה נוגע לאחרים וחב לאחרים, אלא ודאי שאין בדבריהם כדי להפיס דעתנו ואין חילוק באמת בין נדרים לשארי דברים. והראיות שכתב התפא"י לכלל שלו בקל יש לדחות ואין להאריך בזה, וא"כ הדרא קושיא לדוכתה למה במשנתנו דהוא רק מפרש דברים שבפיו דברים שבלב אינן דברים. ולומר דמלשון מן החלון סתם שאמר בפיו משמע מכל חלון שירצה השליח הרי כבר כתב התפא"י שהוא דוחק, ואני מוסיף דגם הט"ז באבהע"ז סי' כ"ז נמי ס"ל שהוא דוחק לומר כן. דשם סעי' ג' הביא הרמ"א ז"ל תשובת מוהר"ם במרדכי דאפי' נתן לאשה כסף בשתיקה ולא דיבר כלום והוא והיא אומרים שכיוונו לשם קדושין הוה קדושין, ואע"פ דאמרינן בפ' האיש מקדש ובכולן אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אינה מקודשת דדברים שבלב אינם דברים, שאני התם דכיון דאתני לאו כל כמינה לעקור תנאה עכ"ד ע"ש, והקשה שם הט"ז סק"ו ממשנתנו דהרי באמר לשלוחו הבא לי מן החלון אע"פ שאמר בעה"ב לא היה בלבי אלא חזה והביא מזה בעה"ב מעל דדברים שבלב אינם דברים. והרי שם לא הוה תנאי דאע"פ שאמר לו הבא מן החלון לא נתמעט בזה שלא יביא מחלון אחר כדאמרינן בהמפקיד (דף מ"ב) הא לא א"ל מהאי תרמי ומהאי לא תרמי, וא"כ ראינו שדברי רבא שאמר דברים שבלב אינן דברים היינו אפי' במקום שאינו עוקר תנאי ולא שייך לילך בתר אומדן דעתו של לוקח כדדחי שם בתשובת מהר"ם עכ"ל הט"ז, הרי לפנינו דגם הט"ז מיאן לומר דכשאמר הבא לי מן החלון סתם היה משתמש כונתו דמאיזה חלון שירצה השליח יביא, ואמת דעיקר קושית הט"ז יש לענ"ד ליישב בקל דמהר"ם במרדכי מפרש משנתנו כהרמב"ם דמיירי שהבעה"ב אומר עתה שבלבו היה שיביא מדלוסקמא וטעה בזה במה שאמר מן החלון, ובאופן זה ודאי

דברים שבלבו סותרין לגמרי דברים שבפיו גם יותר מתנאי מפורש, ואין לי עתה עת להתבונן באחרונים אם לא עמדו כבר על הט"ז בזה, אבל עכ"פ להמפרש ורגמ"ה והתוס' כאן ובב"מ נשארה הקושיא ועיין בתוס' בב"מ שם ובדברי הר"ן שבאלפס פרק וא"ו דגיטין דף תק"כ לענין מראה מקום הוא לו ע"ש, ועיין באורח מישור ריש נזיר ד"ה כתב בתוי"ט בארוכה:

והנלע"ד בזה דהנה כבר הקשה השער המשפט סי' צ"ח סק"א בלאו"ה על הרשב"א דלדבריו. אמאי בעינן באמר אהא שיהא נזיר עובר לפניו כדאיתא בריש נזיר הא בלאו"ה כיון שאומר שבלבו היה לנזירות ממילא יהיה נזיר כיון שאין מבטל דברים שבפיו, וכן למה אמרינן בשבועות (דף כ"ו) גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו ועוד האריך והעלה משו"ה דלא כהרשב"א אלא כהר"ן בקדושין שם דחלוק על הרשב"א, ובנחל יצחק סי' צ"ח האריך בזה הרבה וליישב קושיות השער המשפט העלה דעד כאן לא קאמר הרשב"א דאם אין דברים שבלבו סותרין דברים שבפיו דברים שבלב הוה דברים, אלא היכא שיש איזה אמירה או איזה מעשה המוכחת קצת על דברים שבלבו, והתם גבי ההוא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י כתב שם הרשב"א בתחילת הסוגיא כמיירי שאמר קודם שעת המכירה שהוא מחזר למכור לפי שרוצה הוא לעלות לא"י, ואפ"ה כיון שלא אמר בשעת המכירה הוה דברים שבלב דדילמא בשעת המכירה חזר בו ורצה למכור בכל אופן, וע"ז הקשה הרשב"א שפיר דמ"ש מנדרים ונזירות דידות ג"כ מהני אף שאין זה אלא ספק אומדנא, וע"ז תירץ דשאני נדרים ונזירות ותרומה דדברים שבלבו אין סותרין לדברים שבפיו אלא מקיימין משא"כ בההוא דזבין אדעתא למיסק וכו', אבל היכא שאין לפנינו דררא דספיקא כלל מקודם דיהיה איזה משמעות על דברים שבלבו גם הרשב"א ס"ל דדברים שבלב אינן דברים גם אם אינן סותרין לדברים שבפיו ולכן באמר אהא ולא היה נזיר עובר לפניו אף שלבו היה לנזירות אינו נזיר וכן גמר בלבו בשבועה ולא הוציא בשפתיו אינו כלום. ודוקא כשהיה נזיר עובר לפניו מהני דברים שבלבו משום שנולד לנו דררא דספק וכן כל כיוצא בזה, ועיי"ש שהאריך הרבה בכלל הזה, ועכ"פ כאן במשנתנו באמר לשלוחו הבא לי מן החלון והביא לו אע"ג דבלבו היה שיביא לו מחלון אחר מ"מ כיון שאין לפנינו שום דיבור או מעשה שיורה על דברים שבלבו לא הוה דברים אף שאינן סותרין לדברים שבפיו וקצרתי:

שם בגמ' והא לאו בני שליחותא נינהו אר"א עשאום כמעטן של זתים ריו"ח אמר כאותה ששנינו נתנו ע"ג הקוף וכו', הא דמר לא אמר כמר כתב הרב מתן בסתר דר"א לא ניח"ל כריו"ח משום קושית רבינו אפרים בתוס' ד"ה נתנו ותירוצם לא ניח"ל, וריו"ח לא אמר

כר"א משום קושית התוס' ד"ה אמר ר"א דאמאי מדמה ליה טפי למעטן של זתים לדמה ליה לכל משקה דניח"ל דמכשיר כדגמרינן מכי יותן עכת"ד וסוף דבריו לא הבינותי כלל, ולענ"ד הנכון הוא בהקדם מה שיש להבין שינוי הלשון דר"א אמר עשאום כמעטן של זתים וכו' וריו"ח אמר בלשונו אלמא אתעביד שליחותיה ה"נ אתעביד שליחותיה ואריכות זה ליתא בדברי ר"א, ונראה דר"א וריו"ח כאן אזלי לשיטתם דהנה התוס' בעירובין (דף ל"ד ע"ב) ד"ה כאן כתבו וז"ל ולא הימנוהו רבנן עכ"ל עיי"ש משמע דאילו לא היינו צריכין לנאמנותו כגון בעומד וראהו מהני העירוב וקשה אמאי מהני הרי עירובי תחומין משום קנין הוא ואין קנין ע"י קטן וכ"ש ע"י פיל, וע"כ לומר כהנתיבות סי' קפ"ב סק"ב שכתב דישראל ששלח ע"י עכו"ם כסף קני דגרם קנין ע"י חשו"ק או ע"י עכו"ם מהני ודו"ק שהנני מקצר בזה ובמקו"א הארכתי עיין בספרי תקנת השבים למס' מעילה פי' ק"א, ובירושלמי מס' מע"ש (פ"ד ה"ג) איתא תמן תנינן השואל את הפרה ושלחה ביד בנו ביד עבד ביד שלוחו לית הדא אמרה שהעבד זוכה לרבו מאחר, איר אלעזר תפתר בעבד עברי אמר ר' יוחנן אפי' תימא בעבד כנעני תפתור באומר לו פתחה והיא באה מאיליה וכו' ע"ש. מבואר מזה דר"א וריו"ח פליגי אי מהני משיכה ע"י עבד כנעני דלריו"ח מהני כמו דמהני משיכה דקורא לה והיא באה, ור"א פליג עליה וס"ל דגרם קנין הוא וגרם קנין לא מהני עיי"ש בירושלמי משו"ה מוכרח לאוקמה בעבד עברי, וא"כ ר"א וריו"ח כאן אולי לשיטתם דר"א ס"ל דבניחותא דבעלים סגי כמו במעטן של זתים דמכשיר אף דלא נעשה מעשה הכשר ע"י אדם במעילה כיון דני"ל מעל, אבל גרם מעשה שיהא חשוב כמעשה עצמו לא ס"ל לר"א לשיטתיה, וריו"ח ס"ל דמעילה ליכא למיליף מהכשר דשאני התם דגלי קרא דכי יתן וקרינן יותן מאיליו ובעינן רק דומיא דיתן דניחא ליה, או דריו"ח אזיל בזה לשיטתיה בירושלמי דדמאי (פ"ו ה"ד) דכשם שאמרו קטן חומרין כך אמרו מעטן של זתים חומרין פי' דמעטן של זתים דמכשיר הוא רק חומרא מדרבנן לריו"ח ע"ש בפני משה, ואין להביא מזה ראיה לענין מעילה להביא קרבן אשם מעילות משו"ה אמר דמהני כאותה ששנינו נתנו ע"ג הקיף וכו' ואמאי מהני העירוב הא עירוב בעי קנין וקוף ופיל לאו בני קנין אינהו, אלא ע"כ דכיון דאתעביד שליחותיה מהני דגרם קנין חשיב כמעשה ה"נ אתעביד שליחותיה וגרם המעשה חשיב כמעשה עצמו כיון שע"י אמירתו נעשה הדבר וזה נכון מאוד:

ודע דבמשנה דטהרות שם אין הלכה כב"ש ולא כב"ה אלא כרבנן דשם דמשתגמר מלאכתן הוכשרו וגמר המלאכה הרי היא ע"י אדם וא"כ קשה קצת סברת ר"א ויש ליישב:

תוס' ד"ה הבא לי מן החלון והביא מן הדלוסקמא וכו' שליח מעל פי' לכשיוציא בעה"ב שהוא מסתמא הגזבר שהרי עדיין לא יצאו מרשות הקדש עד שיוציאם עכ"ל, ר"ל מדקאמר בעה"ב ולח קאמר המשלח משמע דהמשלח ובעה"ב חדא דהחלון הוא בבית המשלח וכן הדלוסקמא, וממילא מסתמא הוא הגזבר או המקדיש דדינו כגזבר לענין זה דאל"כ מאי קעביד ההקדש ביד זה, אך קשיא דמאי תליא דין זה בגזבר הא ממנ"פ אם השליח חשב שהמעות הם חולין של בעה"ב הזה אף אם אין הבעה"ב גזבר לא מעל השליח דהא לא רצה להוציא מרשות לרשות רק נתת לזה את שלו, ואם ידע שהמעות אינם של בעה"ב אלא שחשב שהם חולין א"כ אף שבעה"ב הוא הגזבר הא מ"מ חשב השליח להוציא מרשות לרשות, והו"ל להתוס' להעמיד דבריהם על הרישא בעשה שליחותו דבעה"ב מעל ולהעיר דאם בעה"ב הוא גזבר לא מעל בעה"ב עד שיוציא, וגם בזה עדיין אין להבין מה לי שהוא גזבר אם לא כיון שהמעות שבחלון היו בביתו והיה סבור שהוא שלו למה ימעול ולא תלוי כלל בגזבר, והא דאמרינן לעיל (דף כ' ע"א) באבנים המסורות לגזבר עסקינן היינו דמחמת שהוא גזבר מונחות הן אצלו ולהכי סבר שהן שלו, לאפוקי אם היו מונחים ביד אחר ורצה לנוטלם לעצמו אבל לא תלוי כלל במה שהוא גזבר כמש"כ המל"מ בפ"ו מה' מעילה, א"כ לא הוה להו להתוס' לדייק ולומר שהוא מסתמא הגזבר, וע"כ לומר כמש"כ לעיל ודף י"ט סע"ב) בתוס' ד"ה נטל אבן דהתוס' כאן חולקים על התוס' בקדושין ובב"מ וס"ל כאן דדוקא גזבר בנטילתו לעצמו וסבר שהוא שלו אינו מוציא משל הקדש דרשותו היא רשות הקדש וכל היכא דמנחא ברשות הקדש מנת, אבל אחר שאינו גזבר מועל מיד כשנטלו לעצמו אע"פ שסבור שהוא שלו ומשו"ה דייקו התוס' לומר שהוא מסתמא הגזבר, אבל אכתי תמוהין דבריהם והעיקר יש לתמוה דאיך ימעול השליח כשיוציא בעה"ב שהוא הגזבר כיון שלא יצאו כלל לחולין כשמסר לו השליח, ותו תמוה דא"כ איך נפרנס הסוגיא דקדושין (דף נ') דמביא ראיה דדברים שבלב אינן דברים ממשנתנו דקתני אע"פ שאמר בעה"ב לא היה בלבי אלא מזה בעה"ב מעל אלמא דדברים שבלב אינן דברים, ופריך דילמא ש"ה דלמפטר נפשיה מקרבן קאתי ומשו"ה אינו נאמן ומשני הו"ל לומר מזיד הייתי, ופריך תו דאין זה מיגו דהו"ל לומר מזיד הייתי דלא עביד אינש דמשוי נפשיה רשיעא ע"ש דמשני הו"ל לומר נזכרתי, ולדברי התוס' כאן דהבעה"ב הוציא אותן א"כ המיגו הוא ע"כ שנזכר קודם שהוציא הוא בעצמו אותם וחזר הדין דאין אדם משוי נפשיה רשע וא"כ אין כאן מיגו, ובתוספתא כאן משמע דהפי' הוא שאמר לשליח ליקח פרוטה מהחלון ולקנות בעדה איזה דבר מן השוק ולכן אם לא שינה השליח בעה"ב חייב ואם שינה השליח מעל

בהוצאת הפרוטה בקנייתו ופי' זה נכון וישר מאוד וא"ש הכל, אבל פי' התוס' תמוה מאוד וראיתי שכבר עמד על דברי התוס' האלה המקנה בקדושין שם ונשאר בצע"ג:

ולחומר הנושא נראה לענ"ד דס"ל להתוס' דכיון דשינה השליח מדעת בעה"ב שא"ל להביא מחלון והביא מדלוסקמא או להיפך, ממילא אין כאן שליחות בעה"ב כלל דהשליח על דעתיה דנפשיה עביד, ולשון הבא לי מהחלון משמע להו להתוס' לא שילך השליח בעצמו לקנות דבר מן השוק בהמעות אלא שיביאם לבעה"ב וכן באמת מורה ודאי פשוטה של משנתנו, וע"כ לומר דבעה"ב אמר מעיקרא להשליח הביא לי המעות מחלון שאני חפץ לקנות בעדם איזה דבר מן מהשוק, דאל"כ אלא שא"ל להביא המעות לכאן וישארו ביד בעה"ב כאן א"כ למה אם עשה שליחותו בעה"ב מעל איך ימעול בעה"ב שהוא גזבר הרי מעיקרא היו ברשותו וגם עכשיו הם ברשותו, ואם הוציאם בעה"ב אח"כ פשיטא דבעה"ב חייב ומה ענין שליחות לכאן, אלא ודאי דמיירי כמו שכתבנו דמיירי שא"ל להביא המעות וילך בעה"ב ויוציאם בשוק והשליח הביא לו המעות וא"ל לך והוציאם בשוק כאשר אמרת, וסד"א דאם אמר בעה"ב לא היה בלבי מזה אלא מאחר שיתחייב השליח ששינה בשליחותו ונעשה משלח כמו שיתבאר לקמן קמ"ל דדברים שבלב אינן דברים והבעה"ב חייב דהשליח לא שינה כלל, אבל באמר לו להביא מן החלון והביא מן הדלוסקמא ושינה השליחות א"כ אין הבעה"ב שייך לכאן כלל והשליח על דעת עצמו עשה מה שעשה, וכשבא השליח וא"ל לבעה"ב לך וקנה בעדם איזה דבר מן השוק נהפך השליח להיות משלח שהוא משלח לבעה"ב להוציא כסף זה לחולין לכן כשהוציא בעה"ב חייב השליח דבמעילה ישלד"ע ודו"ק שזה נכון וכשתעיין היטב בהפלאה לכתובות (דף צ"ח ע"א) בדבריו שם בתוס' ר"ה אי הכי שליח אמאי מעל תראה שכנים דברינו דכתבנו שהשליח נעשה עתה המשלח ע"ש, ולענין מה שתמהנו על פירוש התוס' כאן מש"ס דקדושין דקאמר הו"ל לומר נזכרתי, אפשר לומר דכיון דמשנתנו סתמא קתני דבעה"ב מעל כשיוציא משמע אפי' יוציא ע"י שליח ששליח יקנה לו חפץ מן השוק נמי בעה"ב חייב. ובקנה ע"י שליח הרי ודאי דיש לו מיגו דנזכרתי קודם שהוציא השליח ואמאי אינו נאמן לומר שהשליח הראשון שהביא לו המעות מן החלון הוא שינה בשליחותו שלא היה בלבו מזה, במיגו דנזכר קודם שהוציא השליח השני לאחר שהלך מאתו לקנות דלא משוי נפשיה רשע דלא ידע אנה פנה או שיאמר שגם חפש אחריו ולא מצאו ומאי הו"ל למיעבד אלא ע"כ דאין החסרון כאן משום נאמנות דבאחת נאמן שבלבו היה לחלון אחר אלא דדברים שבלב אינם דברים ודו"ק בכ"ז היטב:

תוס' ד"ה לא עשו שליחותן החנוני מעל לפי שחשו"ק אינן בני מעילה הלכך הקדש לא יצא לחולין עכ"ל, משמע מדבריהם דאין כח לחשו"ק להוציא לחולין אפי' ע"י הנאה כיון דלאו בני מעילה נינהו, ולכאורה אינו מובן דע"י הנאה אמאי לא יצא לחולין אפי' ע"י חשו"ק ודוקא ע"י הוצאה מרשות לרשות כיון שאין מעשה חשו"ק כלום מה"ת ואם קנה חפץ בפרוטה של הקדש אין קנינו קנין משו"ה מעל החנוני, ומ"מ נראין דברי התוס' דכל שאינו בדין מעילה אינו מוציא לחולין אפי' ע"י הנאה קרן אורה, ועי' בספרי תקנה"ש מזה:

תוס' ד"ה נתנו ע"ג קוף והוליכו וכו' הקשה רבינו אפרים וכו' ותירץ וכו' אבל הכא מיירי שאמר לאדם ליטלו מע"ג הקוף וכו' וקשה דא"כ לא מייתי הכא מידי כיון דבר דעת הניחו, לכך נראה דהכא מיירי בעומד וראהו וכו' עכ"ל, לבאר מחלוקת רבינו אפרים עם התוס' בקצרה אעתיק לשון הרא"ש פ"ב דגיטין סי' כ"ז וז"ל שם, כתוב בהלכות גדולות בעו רבנן קמי רב חנינא גאון בכלה רבתא וכו' מהו למיכרכיה לגיטא בחד מנא ומימר לעכו"ם לאמטויי האי מנא לישראל פלוני וליתביה לאינתתיה, ואמר להו לא ונתן בידה או ביד שלוחה ישראל אבל עכו"ם לא דכי נפיק גיטא מידא דבעל בעינא דימטא לידא דאיתתא או לידא דשליח ישראל וכו', ודבריו תימה הן דודאי אם עשה הבעל את העכו"ם שליח ואמר שימנה הוא ישראל במקומו הוה פסול דאין שליחות לעכו"ם וכו', אבל הכא כיון דלא עשה העכו"ם אלא מעשה קוף בעלמא ומינה הבעל את ישראל בכתבו לשליח למה יפסל הגט עכ"ל הרא"ש ז"ל, נמצא שאם הוליך מי שאינו בר שליחות את החפץ ליד השליח הראוי לשליחות ע"פ דין יש בזה מחלוקת דלדעת ר"ח גאון ז"ל בטלה השליחות ולדעת הרא"ש וסייעתו המובא ברא"ש שם לא בטלה השליחות, וא"כ נראה ברור דרבינו אפרים בתוס' כאן ס"ל כר"ח גאון ומ"מ אנו רואין גבי עירוב שאם הוליך קוף את העירוב וישראל לקח ממנו והניחו מהני והוה העירוב כשר אע"ג דבכל התורה היכא דבעינן שליחות לא מהני כה"ג, ה"נ מעילה דמי לעירוב בזה כיון דעכ"פ הוציא מרשות הקדש כמש"כ התוס' לקמן, והתוס' כאן ס"ל כהרא"ש וסייעתו דכיון דבר שליחות לקח אח"כ מידו מהני בכל התורה כולה ואפי' גבי גט, וא"כ כיון דהעירוב הניח ישראל אף דלהישראל הביא קוף מ"מ ודאי שהוא כשר מכ"ש דגט, וא"כ מאי מייתי הש"ס ראיה מעירוב לענין מעילה היכא דהחשו"ק בעצמו הוליך המעות להחנוני והא החנוני אינו שליח רק מקבל הפעולה כמו האשה את הגט משו"ה מיאנו התוס' בפירוש רבינו אפרים, ופירשו דבעירוב אפי' רק בעומד וראהו נמי סגי ומהני וזה הא ודאי דבכל

מקום דבעינן שליחות לא מהני באופן זה ומ"מ בעירוב מהני ה"נ במעילה משום דגרם קנין מילתא הוא ודו"ק שזה נכון מאוד בעזהי"ת:

באו"ד וא"ת אדרבה נילף שליחות דמעילה משליחות דתרומה וגבי תרומה בעינן שליח בר דעת וכו' וי"ל וכו' עכ"ל, ואכתי קשה נימא דיו לבמה"ד להיות כנדון כיון דבלאו תרומה לא היה כלל ענין שליחות במעילה, וצ"ל דכל עיקר ילפותא מעילה מתרומה לא בעינן רק בבר דעת דהוה אמינא דאין שליח לד"ע, אבל בחשו"ק לא אצטריך לן למילף מתרומה כיון דלא שייך בהו הסברא דאין שליח לד"ע דדברי הרב ודברי התלמיד דמ"ש, וממילא מחייב המשלח, וקושית הש"ס דהא לאו בני שליחותא נינהו היא דהרי קיי"ל השולח את הבערה ביד חש"ק פטור ולמה במעילה יתחייב בשליחותן, ומשני ר"א עשאום כמעטן של זתים דבמעילה לא בעינן שליחות גמור וכל שנעשה רצונו חייב, ואפי' למ"ד בפ"ק דב"מ דגם בחשו"ק שייך לומר אין שליח לד"ע נמי ניחא כיון דלא ילפינן מתרומה עיקר דין שליחות במעילה וזה נכון, אבל הוא גופא קשיא וצ"ע דמ"ל הא דבמעילה לא בעינן שליחות גמורה כבכל מקום,. גם קשה דא"כ איך אמרינן בקדושין דמעילה וטביחה הו"ל שני כתובין הבא"כ ואין מלמדין כיון דאין דיניהם שווין דטבח ע"י חשו"ק הא ודאי דפטור, ואפי' אם עמד אחר ע"ג ושחיטתו כשרה נמי הגנב פטור מחיוב דו"ה משום דאין שליחות לחשו"ק, והדברים עמוקים וצ"ע יותר עכ"ל הקרן אורה, ומדיוק הקושיות החמורות האלה ועוד מה שיש להעיר בזה רציתי לומר דמעילה שע"י חשו"ק שבמשנתנו מדרבנן קאמר, ולישנא דעשאום כמעטן של זתים הכי דייקא דרבנן עשאום כמעטן של זתים דבדאורייתא לא שייך לומר עשאום וכן לריו"ח הרי כל ענין עירוב הוא מדרבנן, אבל הרי התוס' כתבו דמדאורייתא היא וכן משמע ודאי מסתימת לשון הרמב"ם פ"ז ה"א מה' מעילה, ועיין במלוא הרועים בערך אין שליח לד"ע אות י"ג ואות כ"ה ועוד יתבאר איה"ש בזה במק"א:

בגמ' נזכר בעה"ב ולא נזכר שליח השליח מעל, זהו נגד הסברא כדאיתא בחגיגה דשליח עניא מאי קעביד דבשלמא שאר מוציא מעות הקדש לחול י"ל דהו"ל לעיונא וגם נפש בלא דעת לא טוב, אבל השליח מאי הו"ל למיעבד ומשו"ה אמרינן שם בחגיגה (דף יו"ד) דהוה כהררים התלוים בשערה, ומכאן יש להעיר על המל"מ פ"ז ה"ב מה' מעילה שבנה על יסוד דברי התוס' בקדושין (דף מ"ג) דכשעשה שליח שליחותו דמעל בעה"ב בהגבהת השליח אף קודם שאכל או הוציא, וכ"כ התוס' לעיל במכילתין (דף י"ח סע"ב) בתירוצם השני, דה"ה בהיה הבעה"ב מזיד דהשליח מעל נמי בא חיובו על הגבהתו ואפי' לא נהנה עדיין. ולא דמי לנזכר בעה"ב ולא נזכר שליח וקנה שליח איזה דבר במעות של הקדש

עיי"ש, דפקפק על הרמב"ם שכתב בלשונו ולא מעל אלא האוכל בלבד ואילו היה חייב על ההגבהה הרי אין נפ"מ בין אוכל בשר קדבה"ב ובין אוכל בשר עולה בכולם המשלח חייב ע"ש, ולדברינו יש לומר דלא דמי חיובא דשליח לחיובא דבעה"ב דחיובא דבעה"ב הוא מסברא אחרי דילפינן חטא חטא מתרומה דבמעילה ישלד"ע וחייב המשלח דהו"ל למידק, משא"כ חיובו דשליח דהוה חידוש וכהרים התלוים בשערה י"ל דאין לך בו אלא חידושו דיתחייב רק כשנהנה ולא משעת הגבהה והמל"מ בעצמו מסיק כן לדינא מטעם אחר, ועיין מש"כ בענין זה לעיל (דף כ' ע"א) ד"ה אמנם הסברא מעיקרה ועוד יתבאר בזה איה"ש בחידושי על הרמב"ם הל' מעילה ובכל ענין זה הארכתי הרבה וכאן אתנהלה לאטי:

והנה כתב הרמ"א בח"מ סי' קפ"ב וז"ל בכל דבר שלוחו ש"א כמותו חוץ מלדבר עבירה אין שליח לד"ע ודוקא שהשליח בר חיובא, והש"ך שם סק"א העלה דהכל תלוי באי בעי עביד כרב סמא בב"מ (דף יו"ד ע"ב) דבחצר חייב הנותן משום דבעל כרחו מותיב בה, ולכן סתם הרי"ף פ' האיש מקדש וכתב דאין שליח לד"ע ולא חילק בין אם השליח בר חיובא או לאו בר חיובא כרבינא בב"מ שם משום דפסק כרב סמא, ולא הוצרך להביא דין חצר משום דאין נ"מ רק לענין כפל ובלאו"ה אין כפל נוהג בזמה"ז, וכבר הקשו עליו האחרונים דהרי איכא נמי נ"מ לענין הקרן בגנבה אי המשלח חייב באונסין דבחצר המשלח חייב, והנתיבות שם ס"ק א' כתב דס"ל להש"ך דבקרן אין נ"מ דבשלח לגנוב אף שאין המשלח חייב כפל משום דאשלד"ע מ"מ באונסין חייב המשלח להסוברים דאף דאשלד"ע מ"מ המעשה קיים ודמי כאלו המשלח עשה מעשה הגניבה, רק כפל אינו חייב המשלח דכפל הוא מטעם עונש והתורה לא ענשה את המשלח, אבל קרן כיון דהמעשה קיימת אי נאנסה חייב המשלח יין בב"מ שם בתוס' ד"ה ואמר עכד"ב הנתיבות, ואני תמה איך אפשר לומר כן הא מבואר בקדושין (דף מ"ב ע"ב) דמקשה שם אהא דשלח את הבערה ביד פקח הפקח חייב ואמאי נימא שלוחו ש"א כמותו ומשני אין שליח לד"ע, ופירש"י ד"ה אין שליח חשוב שליח לדבר עבירה שיתחייב שולחו אלא הרי הוא כעשה מאיליו עיי"ש, הרי מוכח משם אחת משתי אלה או שהמעשה בטל ולא הוה כמי שעשה המשלח כמש"כ רש"י בלשונו והוה כמי שעשה מאיליו, או דאף שהמעשה אינה בטילה והוה כמו שעשה המשלח מ"מ לחייבו ממון ע"י זה אפי' הקרן אי אפשר דגם הקרן הוא בגדר עונש ועונש לא חל על המשלח דלא כהנתיבות וצ"ע לענ"ד ודו"ק:

ולדברי רש"י הנ"ל דלהכי בשולח את הבערה חייב השליח דאין שלד"ע והוה כעושה מאיליו בלא ציווי המשלח, מוכח דמטעם אין שלד"ע גם המעשה בטל, ולפענ"ד נראה דהא דכתב רש"י בקדושין (דף נ' ע"א) בהא דנזכר בעה"ב ולא נזכר שליח השליח מעל ופירש"י ד"ה השליח מעל וכו' וז"ל והבעה"ב פטור וכו' ושליח חייב דכיון דנזכר בעה"ב רמיא מעילה אשליח ככל התורה כולה דאין שלד"ע והעושה מתחייב ועיין בש"ך ח"מ סי' שמ"ח סק"ו] עכ"ל ודבריו לכאורה סותרין למש"כ בעצמו בחגיגה (דף יו"ד) ד"ה שליח דשם כתב טעם אחר דלהכי בנזכר בעה"ב השליח מעל דכיון דנזכר בעה"ב אנן סהדי דלא ניחא ליה בהשליחות והוה כבטל השליחות ומשו"ה השליח מעל, וכבר עמד ע"ז הקצוה"ח סי' שמ"ח וכתב דבאמת חולקים כאן דברי רש"י אלו על אלו, וגם הוכיח שם מרש"י בקדושין הנ"ל דרש"י ס"ל דגם אם לא ידע השליא שהיא עבירה נמי אמרינן אין שליח לד"ע דאל"כ כיון דלא נזכר השליח אמאי מעל השליח עיישה"ט, ולדברינו לעיל נראה לי לומר דאין כאן סתירה וצריכין אנו לשני הטעמים יחדיו, דשם בחגיגה שכתב הטעם משום בטול השליחות כונתו בהצטרפות הטעם דאשלד"ע, ושם בקדושין שכתב הטעם דאשלד"ע כונתו בהצטרפות בטול השליחות דהא בלא הא לא סגי, דבטעם שכתב בקדושין לבד דאשלד"ע לא סגי דהא רש"י ס"ל דהא דאמרינן אשלד"ע ואין חיוב עונש על המשלח הוא מטעם דהמעשה שעשה השליח הוה כעשה מאיליו בלא ציווי המשלח כשיטת התוס' בב"מ (דף יו"ד) ד"ה דאמר דהיכא דאין שלד"ע גם המעשה בטל, דתלוי זה בזה דאם המעשה אינו בטל והוה כעשה המשלח אין ראוי לחייב את השליח את העונש, דאין סברא לחייב את השליח רק מטעם דהוה כעשה מאיליו ועיין נו"ב מהדו"ק חאבה"ע מש"כ בזה באורך כידוע], וא"כ בנזכר בעה"ב ולא נזכר שליח הרי אי אפשר לחייב השליח מטעם דאשלד"ע דהא במעילה הוה כעשה המשלח דהא מהאי טעמא בלא נזכר המשלח חייב המשלח, משום דהוה כאילו עשה הבעה"ב המשלח בעצמו, וא"כ אף בנזכר המשלח אמאי יתחייב השליח הא בשעה שנעשה הוא לשליח היה עדיין המשלח שוגג ולמה תתבטל אח"כ השליחות, לא מבעיא לדעת הפוסקים דבעל שעשה שליח להולכה ואח"כ נשתטה דאין השליחות בטל מדאורייתא ויכול השליח למסור עדיין הגט להאשה ודאי דגם הכא אין השליחות בטלה, אלא להסוברים דבגט השליחות בטלה מה"ת בנשתטה הבעל נמי שאני התם דשוטה לאו בר גירושין הוא עיין אבהע"ז סי' קכ"א סעי' ד' ובטור וב"י שם ובבית מאיר שם סעי' ב' ובמחנה אפרים הלכות זכיה סי' מ"ו] אבל הכא ודאי אין השליחות בטל מאיליו ועיין ברמב"ם פ"ז מה' מעילה ה"י בזה] משו"ה הוסיף רש"י טעם דאנן סהדי שבטל המשלח את השליחות

כשנזכר, וממילא לא הוה כאילו עשה המשלח רק דמי כאילו עשה השליח בשוגג על דעת עצמו ולכך מעל, ועיין ברש"ש בקדושין דף נ' ע"א ובדברינו יתבאר איה"ש:

ובטעם זה לחוד דבטל השליחות נמי לא סגי דהרי אף דאנן סהדי דבטל השליחות מ"מ השליח הרי מסר המעות להחנוני. והמסירה היתה בשליחות בעה"ב לזכות בהמקח לבעה"ב ולא כיון השליח לזכות לעצמו, וא"כ אע"ג דבעה"ב לא זכה שהרי בטל השליחות מ"מ הרי השליח ודאי לא זכה כיין שלא רצה ולא נתכוין לזכות לעצמי ועיין בב"ק (דף ק"ב) ד"ה מי הודיעו נמצא דזכה החנוני בהמעות ע"י בעה"ב, ונהי דלא זכה בעה"ב בהמקח מ"מ הרי אין החנוני מחויב להחזיר המעות כיון שלא הודיעו השליח שהוא שליח והשליח הא לא פשע דהרי לא ידע שבטלו [עיין ח"מ סי' קפ"ב סעי' ב' ובנתיבות שם ס"ק ב'] ואף דבח"מ סי' קכ"ב סעי' א' איתא לקצת פוסקים דמלוה ששלח שליח לקבל חובו מהמלוה והלוה מסר החוב להשליח אם המלוה בטל השליחות ונאבד המעות מיד השליח, חייב הלוה לשלם שנית דהו"ל להלוה לאסוקי אדעתא שמא יבטל המלוה את השליחות עיי"ש בש"ך סק"ד, שאני התם שהלוה יודע שהוא רק שליח אבל הכא שלא ידע החנוני כלל שהוא שליח ודאי שאיני מחויב להחזיר המעות, וא"כ הרי בעה"ב צריך לקבל המקח ע"כ אע"פ שלא קנה אותו מפני שבטל השליחות דהא גם השליח אינו חייב להחזיר לו הדמים דהא לא פשע כלל ולא הו"ל לאסוקי אדעתיה שמא יבטל המשלח להשליחות, וכיון שכן ממילא בעה"ב שהוא גרם שיזכה חנוני בהמעות הוא זוכה בהמקח דהו"ל כאילו באו המעות מהמשלח להחנוני ע"י קוף או חשו"ק ולא ע"י השליח, וא"כ אף שבעה"ב פטור מקרבן מעילה דמזיד הוה אבל מ"מ למה יתחייב השליח קרבן מעילה, להכי הוסיף רש"י הטעם דבמעילה כשבעה"ב מזיד אשלד"ע כבכל התירה, וכונתו היא דהא בקדושין שם הקשה הש"ס בעשה שליח שליחותיה אמאי מעל בעה"ב הא קיי"ל אשלד"ע ומשני דמעילה שאני דיש בה שלד"ע, והקשו המפרשים דמעיקרא מאי קושיא הא אפי' ע"י קוף או חשו"ק נמי מעל בעה"ב אף דודאי לאו בני שליחות נינהו וא"כ אף דאשלד"ע נמי חייב המשלח במעילה, ותירצו דבשלמא קוף וחשו"ק דאי אפשר לחייבם מעילה משו"ה חייב המשלח אבל אם השליח בר דעת דאדעתא דנפשיה עביד ואפשר לחייבו אם אשלד"ע המשלח פטור והשליח חייב עיין מש"כ בתוס' נתנו ע"ג קוף בסוף הדיבור בחידושנו לעיל ובפנ"י קדושין שם ובנו"ב מהדו"ק שם, ומשו"ה מוכרח הש"ס לתרץ דבמעילה ישלד"ע, ולכן שפיר כתב רש"י בנזכר בעה"ב דכיון שבטל השליחות ממילא הדר דין מעילה לדין כה"ת דאשלד"ע והוה כאלו לא שלחו בעה"ב כלל ועשה השליח מאיליו וחייב השליח, דאין לומר יהיה

כאילו בא המעות לחנוני ע"י קוף או חשו"ק דהני א"א לחייבם אבל כשהשליח בר דעת ובר חיובא איהו חייב במעילה, ונהי דבאמת מחויב המשלח לקבל הקנייה משום דאין החנוני מחויב להחזיר את המעות, אבל במעילה מחויב השליח כמו להס"ד קדושין שם דגם במעילה אשלד"ע וחייב השליח אף דהמקח קנוי לבעה"ב ה"נ אליבא דאמת בנזכר בעה"ב ואין סתירה בדברי רש"י ודו"ק:

ולפ"ז אינו מוכח דרש"י בקדושין ס"ל דבשוגג נמי אין שליח לד"ע די"ל דרש"י ס"ל דבשוגג ישלד"ע כדמשמע מדבריו בב"ק (דף ע"ט) בנתנו לבכורות בנו דפי' בפי' האחרון שהוא העיקר דמיירי בגנב שאמר לכהן וכשמתה חייב הגנב הרי דישלד"ע בשוגג וכמו שהוכיחו התוס', רק דבקדושין שם כיון דנזכר בעה"ב אנן סהדי שבטל השליחות ושוב אמרינן אשלד"ע והוה כעשה מאיליו לא על פי שליחות המשלח כלל משו"ה חייב השליח שהוא בר דעת קרבן מעילה, דדוקא כשלא נזכר בעה"ב חייב בעה"ב מגזה"כ דבמעילה ישלד"ע והוה כעשה בעה"ב, אבל כשנזכר ואנן סהדי שבטל השליחות והוה כעשה השליח מאיליו נשאר הכלל דאשלד"ע וחייב השליח שהוא בר דעת קרבן מעילה ודו"ק בכ"ז, והרש"ש בקדושין (דף נ' ע"א) ברש"י שם ד"ה שליח מעל וכו' הקשה לפי ההבנה דרש"י ס"ל דבשוגג נמי אשלד"ע ורק מטעם דכיון דמשלח אינו חייב ממילא אשלד"ע וחייב השליח והקשה ממשנה דבסמוך נתן לו פרוטה וא"ל הבא לי בחצייה נרות ובחצייה פתילות וכו' שניהם לא מעלו, ואמאי לא ימעול שליח ע"ש וכן הקשה ממשנה דלקמן ע"ב המפקיד מעות וכו' אם מותרין וכו' לא מעל אמאי לא מעל השולחני ע"ש שנשאר בצ"ע, אבל לדברינו ניחא הכל דמטעם דלא מעל בעה"ב לחוד אין לחייב עוד את השליח רק בצירוף טעם דנזכר בעה"ב ובודאי ביטל השליחות כמו שנתבאר יפה ובזה מיושב כמה קושיות האחרונים בענין זה ועיין בטו"א לחגיגה (דף יו"ד ע"ב) ודו"ק היטב:

וכתב הקרן אורה וז"ל בפיהמ"ש להרמב"ם כאן משמע קצת דאין המשלח חייב אלא דוקא אם השליח הוא ג"כ שוגג, וכן משמע כאן לשון הש"ס דקאמר ואע"ג דלא אדכר שליח משמע דבעינן שגם השליח יהיה שוגג, אבל דעת התוס' בקדושין דאפי' אם השליח מזיד מתחילתו נמי חייב המשלח עכ"ל, ובמקו"א הארכנו בזה:

במשנה נתן לו דינר זהב וכו' והביא לו בשלשה חלוק ובשלשה טלית שניהם מעלו, ע"פ החשבון חסר עוד דינר כסף אחד ועיין תוס' כתובות (דף צ"ח ע"א) שהאריכו בזה:

דף כא:

בגמ' כגון דאייתא ליה שוה שש בשלש, נראה מזה דכל השקלא וטריא הוא מנתן לו דינר וכו' וכן הוא גם בכתובות שם, ולכאורה קשה אמאי לא פריך מרישא נתן לו שתי פרוטות להביא לו אתרוג וכו' ש"מ האי מאן דא"ל זבין לי כורא וכו', ונראה לי דברישא גם המקשה סלק אדעתיה דמיירי בהביא לו אתרוג שוה ב' פרוטות בפרוטה, והא דר"י ס"ל בעה"ב לא מעל משום דמצי א"ל אתרוג גדול הייתי מבקש והבאת לי קטן ורע הוא, משום דבאתרוג של מצוה איירי ולא שייך כאן ענין מצות לאו ליהנות נתנו ואכמ"ל בזה] וקיי"ל בשו"ע או"ח סי' תרנ"ו שצריך להוסיף עד שליש בדמיו לקנות מהודר, ואם כבר קנה אתרוג פשוט א"צ עוד לקנות מהודר יותר לכו"ע ע"ש, וא"כ כשבעה"ב רצה לקנות מהודר בעד שתי פרוטות והוא כבר יחד עם הוספת השליש במצוה והרי יותר אינו מחויב. ועתה שהביא לו בפרוטה אחת נהי שהוא יפה כהשוה ב' פרוטות מ"מ דין הוספת שליש להידור לא יצא שהרי בעד ב' פרוטות היה קונה מהודר כפליים, משו"ה ס"ל לר"י דיכול לומר לו אתרוג גדול הייתי מבקש והבאת לי קטן ורע לפי ההידור, ולר"ח דהלכתא כוותיה בגיטין (דף כ' ע"א) ע"כ דר"י נמי ס"ל דבעינן מצוה מן המובחר והא דאמרי שם רבנן אין זה מן המובחר לטעמא דר"י קאמרי וכן מפורש בירושלמי שבת פרק הבונה עכ"פ ר"י ודאי דס"ל דבעינן מצוה מן המובחר, והשאגת אריה סי' נ' נסתפק בהידור מצוה אם הוא דאורייתא או מדרבנן ובתוס' מנחות ודף מ"א ע"ב) מפורש דהוא מדרבנן ע"ש וכן ס"ל להרא"ש פ"ק דב"ק דפוסק דשליש הוא מלגו משום דספק האיבעיא מלגו או מלבר היא לקולא וביאר הפלפלא חריפתא דס"ל שהוא ענין דרבנן, והפוסקים בשו"ע או"ח בסי' תרנ"ו דס"ל דשליש מלבר ועיין בביאור הגר"א ז"ל שם ע"כ ס"ל דהידור מצוה הוא מה"ת וכ"כ בספר קהלת יעקב בסוכה (דף כ"ט ע"ב) דשיטת רש"י היא דהידור מצוה היא דאורייתא ומעכב גם בדיעבד ועיין בח"ס בחידושיו לסוכה וא"כ אפשר דבזה פליגי ת"ק ור' יהודא כאן ודו"ק, אבל מסיפא פריך שפיר דהא גבי חלוק לא שייך ענין מצוה וא"כ אם מיירי בהביא שוה שש בשלש אמאי השליח לבדו מעל כדפריך באמת אח"כ, והתרצן משני ליה מ"מ דמיירי דהביא שש בשלש דא"ל אילו וכמו שיתבאר לקמן והא דכתבו התוס' בסוכה (דף ל"ט ע"א) דהכא לא מיירי באתרוג של מצוה ע"ש בד"ה יותר ממזון ג' סעודות לפי המסקנא דהכא כתבו כן וק"ל) ובזה מדוייק לשון המפרש לפי הגהת הצ"ק האמיתית דכן הוא גם לשון פי' רגמ"ה אלא שיש בפי' רגמ"ה טעות הדפוס שבמקום וכו' צ"ל וכן. שבד"ה שהוא אומר אתרוג גדול וכו' סיים והבאת לי קטן ורע שלא הייתי מבקש כן עכ"ל, וגבי חלוק ד"ה קטן ורע וכו' סיים

בלשון ולא עשית שליחותי כלל עכ"ל וכן הוא ממש בפי' רגמ"ה ולמה שינו הלשון, אכן לדברינו מדוקדקים דבריהם מאוד דהמפרש ורגמ"ה פי' במשנתנו לפי הס"ד כדרך רש"י בכל מקום, משו"ה גבי אתרוג אינו יכול לומר לא עשית שליחותי כלל שהרי הביא לו אתרוג הכשר למצוה וכלום חסר לו רק הידור מצוה שהיה מבקש מהודר, אלא דמ"מ השליח לבד מעל כשהביא לו אתרוג פשוט שהבעה"ב לא היה מבקש כן שהיה רוצה לקיים גם הידור מצוה (וכבר ידוע מחלוקת מהר"ם מינץ עם החכם צבי בדין גנב אתרוג מהודר אם יכול להשיב אתרוג שאינו מהודר], אבל בדין חלוק שאינו ענין למצוה ודאי השליח כששינה מדעת בעה"ב לא עשה שליחותו כלל ונכון בעזה"ש, ואפשר דהתוס' כאן לעיל ע"א ד"ה והלך וכו' שהשוו מידות האתרוג והחלוק נמי לפי המסקנא כתבו כן ולא לפי הס"ד ודו"ק:

שם בגמ' אי הכי אימא סיפא הכי גרסינן כאן, ובכתובות הגירסא אי הכי שליח אמאי מעל ומשני שם דשליח מעל בטלית, ונדחקו שם הראשונים בדעת המקשה מעיקרא מאי סבר ע"ש, ואולם לפי הגירסא דכאן ניחא שפיר ודו"ק, ועיין מש"כ בסוגיא זו בנתיבות המשפט בח"מ סי' קפ"ב ס"ק ט' ויו"ד ומפני שעיקר דבריו הם בכתובות שם קצרתי:

שם בגמ' ה"נ מסתברא דקתני מודה ר"י בקטניות, פי' מסתברא דפלוגתא דרבנן ור"י הוא באייתי שש בשלש מדקתני מודה ר"י בקטניות שאם א"ל להביא קטניות בדינר והביא לו בשלשה קטניות ובשלשה חיטים דשניהם מעלו, שהקטניות בסלע הוא קטניות בפרוטה לפי החשבון ולא מצי המשלח לומר אילו לקחת בדינר היו מעלין לך יותר כדמסיק דמיירי באתרא דמזבני כנא כנא בפרוטה ואי בעי בעה"ב עוד קטניות יכול ליקח, ומדנקט הטעם שהקטניות בסלע הוא קטניות בפרוטה ואין הפסד לבעה"ב ש"מ דברישא באייתי ליה שוה שש בשלש איירי ומשו"ה פליג ר"י דא"ל אילו יהבית דינר כולו וכו' משו"ה בעה"ב לא מעל, דאי ס"ד דמשנתנו באייתי שוה שלש בשלש איירי ור' יהודא רע ממש קאמר אמאי מודה ר"י בקטניות הרי טעמו דר"י הוא משום דהוה מעביר על דעתו של בעה"ב והרי גם גבי קטניות הביא רק מה ששוה בעד חצי דינר ובחצי השני הביא חיטין ונהי דקטניות בסלע קטניות בפרוטה מ"מ אמאי מעל בעה"ב אליבא דר"י כן הוא דעת רש"י ז"ל, והריטב"א ז"ל כתב וז"ל פירש"י וכו' והקשו עליו דאפי' אם הביא קטניות בחצי דינר מה ששוה חצי דינר ובחצי השני הביא חיטין אמאי מקפיד בעה"ב לימא ליה השליח מכור לך החיטין וקנה לך בהן עוד בחצי דינר קטניות שחסר לך דהא קטניות בסלע קטניות בפרוטה, ולאו קושיא היא דאין בעה"ב רוצה לעשות עצמו תגר למכור חיטין ולקנות קטניות ויש מפרשים אחרים ואינם נכונים

בעיני כפירש"י עכ"ל, אבל הרא"ה רבו ז"ל כתב ז"ל דיקא נמי פירש"י וכו' ולא נהיר דאפי' נימא דאייתי ליה שוה שלש בשלש א"ש נמי הא דמודה ר"י בקטניות, דחלוק כיון כלקח לו קטן ורע דלא חזי ליה לא מצי עוד לתיקוניה דאפי' יקח עוד חלוק בחצי דינר השני נמי לא אהני ליה מידי דהא תרווייהו לא חזו ליה, אבל קטניות כשלקח לו חצי מה שצריך הרי הוא יכול ליקח עוד כדי צרכו ויהיה ראוי לו כאילו לקח מתחילה בבת אחת, אבל הפי' הנכון דהיינו דייקא דר"י מדלא אשכח מידי אחרינא דקמודה אלא רק בקטניות, ותו מדקתני שהקטניות בסלע וכו' משמע דבחלוק דפליג משום ריעותא דדמים קאמר ובקטניות ליכא פסידא דדמים באתרא דמזבני כנא כנא בפרוטה עכ"ל השמ"ק בכתובות שם ועיין עוד בכתובות שם בתוס' ומפרשים, ודע דלשון ומודה ר"י בקטניות הגם דליתא במשנתנו איתא בתוספתא ולשון הש"ס כאן מדקתני סיפא מודה ר"י דמשמע דאמשנתנו קאי אינו מדוקדק והגירסא בכתובות בזה עדיפא טפי, ועיין עוד בשמ"ק כאן הנדפס בש"ם דווילנא:

ברש"י ד"ה שמעת מינה וכו' ותפשוט מהכא דקנה לוקח ואע"פ שקנה לו בפחות עכ"ל, וכן הוא בפי' רגמ"ה ומשמע מדבריהם דבעשאו שליח לקנות מייתי, אכן בכתובות שם דאיתא מי אמרינן דטבי ליה עביד ליה וכו' או דילמא מצי א"ל לא ניח"ל דלפשו עלי שטרות מבואר דבעשאו שליח למכור איירי, וצ"ל דבין כך ובין כך שייך טעמים הנזכרים. והרי האמת ברור דמשנתנו בעשאו שליח לקנות איירי, וכבר רמזתי לך להנתיבות סי' קפ"ב סק"י ויש לי להאריך בדבריו וכאן קצרתי:

והנני להעיר דממשנתנו דתנן נתן לו פרוטה וכו' הבא לי בחציה נרות ממקום פלוני ובחציה פתילות ממפ"ל והלך והביא לו נרות ממקום פתילות ופתילות ממקום נרות השליח מעל, נראה לכאורה מבואר דבחפץ ששוה פחות מפרוטה וכן בכסף גופא פחות מפרוטה, נהי דאינו ממון גבי ישראל מ"מ יכול לתנו לאחר במתנה או במכירה ולהקנותו במשיכה או בכסף לענין מה דכסף קונה, דאל"כ הרי לא קני השליח לא בהנרות ולא בהפתילות ושני המוכרים לא קנו שני חצאי פרוטה שנתן להם וא"כ למה מעל השליח כיון שאין כאן קנין גמור עיין רמב"ם פ"ו מה' מעילה ה"י, וכן יש להוכיח מקדושין (דף י"ג) דכותב לו על השטר שדי מכורה לך אע"פ שאין בו שו"פ והרי בשטר קנין לכו"ע בעינן שיזכה הלוקח בגוף השטר כדכתיב ואקח את ספר המקנה, ומהאי טעמא שטר מקח שכתבו על איסורי הנאה פסול כמו שביאר האבני מילואים באבהע"ז סס"י קל"ט ואיך זוכה הלוקח פחות משו"פ, אלא ע"כ דגם בפחות משו"פ יש קנין גמור ומשו"ה גם במשנתנו אילו עשה השליח כמו שא"ל בעה"ב היה הבעה"ב מועל עכשיו ששינה מדעת

בעה"ב השליח מעל, וזהו דלא כיד אפרים ביו"ד סי' ס"א שכתב דבפחות משו"פ לא שייך זכיה כלל וכן כתב הפנ"י בגיטין (דף י"ב) ד"ה בפחות פחות משו"פ וכו' דפחות משו"פ לאו ממונא הוא ולא שייך ביה מכירה עכ"ל ע"ש, והרי לכאורה הוכחנו בצדק דגם על פחות משו"פ חל קנין ומכירה וזכיה והיה לי בזה אריכות דברים עם הג"מ בעהמ"ח ספר תורת מרדכי ז"ל וכאן הנני רק מעורר:

במשנה המפקיד מעות אצל שולחני וכו', איכא דקשיא ליה הכא מהא דב"מ (דף צ"ט) אר"ה השואל קרדום לחבירו בקע בו קנאו ולא מצי הדר ביה המשאיל, לא בקע בו לא קנאו ומצי משאיל למיהדר ביה, ופליגא דר"א דאמר ר"א המשאיל קרדום של הקדש מעל לפי טובת הנאה שבו וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה, ואי לא קנאו אמאי מעל וחבירו אמאי מותר לבקע בו לכתחילה, הרי משמע מהתם דכל כמה דלא אשתמש בדבר של הקדש ויכול חבירו לחזור בו אין בו מעילה, וא"כ הכא אמאי מותרין ישתמש בהן לפיכך אם הוציא לא מעל השולחני והגזבר המפקיד מעל לאלתר ואע"פ שלא נשתמש בהן כדאיתא בב"מ (דף מ"ג ע"א) והרי אילו בעי מפקיד ליטול מעותיו יכול לחזור בו, ותירצו דהכא כיון שנתנם לשולחני מותרין ודאי דהלואה הם אצלו ואילו רצה שולחני ליטלם לעצמו ולתת להגזבר מעות אחרים תחתיהן כשבא המפקיד לטול מעותיו הרשות בידו, וכיון דקנינהו לענין זה ודאי איכא מעילה קודש שנשתמש, משא"כ בהא דהמשאיל קרדום דלרב הונא אם לא נשתמש בו עדיין כי הדר ביה המשאיל הדרא כולא בעינא, וא"ת ולדידן דס"ל משיכה קונה בשואל היכא מעל הא משיכה זו אינה אלא מדרבנן שתקנו משיכה בשומרין, וי"ל דאפ"ה איכא מעילה דהפקר בי"ד הפקר וקנין דרבנן כקנין דאורייתא חשוב לענין זה כ"כ הריטב"א בב"מ (דף צ"ט ע"א) ע"ש בארוכה:

והנה אף דגם רש"י ורגמ"ה מפרשים הכי דהגזבר מעל מ"מ מפשטא דלישנא דמתניתין לא משמע הכי דא"כ אמאי לא אשמעינן תנא עיקרא דמילתא דהגזבר מעל, אלא ודאי משמע דשניהם לא מעלו הגזבר לא מעל לפי שלא הרשהו בפירוש להוציא והשולחני לא מעל לפי שהוציא ברשות, וכן פסק באמת הרמב"ם ז"ל ואף דבסוף פ' המפקיד מפורש דבעה"ב מעל כתב הכ"מ בשם הר"י קורקוס דהרמב"ם דחה להיא סוגיא מפני המשנה דנתנה לבלן מעל דדוקא בלן דלא מחסר משיכה אבל דבר הצריך משיכה לא מעל עד שימשוך אע"ג דיש למוכר היתר תשמיש בהמעות אלמא דלא מחייבינן מעילה משום היתר תשמיש, והקרן אורה כתב דאין זה מוכרח די"ל דמכירה שאני דעיקר נתינת המעות היה בשביל המקח לא בשביל התשמיש אבל מפקיד שנתן מעות מותרין הו"ל כאילו א"ל בפירוש להוציאן. ותדע דאי נימא דלהברייתא דס"פ המפקיד אף בנתן לכל

בעלי אומנות הצריכין משיכה נמי מעל מיד אף בטרם שמשך, א"כ אמאי לא משני הש"ס שם בפ' הזהב הך דנתנה לספר דס"ל להך ברייתא כברייתא דס"פ המפקיד ולמ"ל לאוקמה כר"ש, ועוד דילמא הא דתנן בלן דוקא היינו שמעל מיד כשנתנה לו אבל ספר לא מעל עד שיוציא, אבל מסתברא מ"מ כהרמב"ם ממשמעות משנתנו כנ"ל, עוד העיר הקרן אורה אהא דפרכינן בפ' האיש מקדש לריו"ח אליבא דר"ח דהקדש בשוגג אינו מתחלל ממשנתנו דקאמר ר"מ חנוני כבעה"ב ומעל כשיוציא, ומשני דר"מ לדבריו דר"י קאמר אבל לר"מ ליכא מעילה במוציא מעות הקדש דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא, וא"כ קשה לר"מ לענין מאי ילפינן שליחות במעילה הא בהנאה לא שייך שליחות דזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן כמש"כ התוס' לעיל (דף י"ח סע"ב) ובהוצאה הא ליכא מעילה כלל לר"מ, ולומר, דלר"מ באמת ליכא שליחות במעילה א"כ תקשי לדידיה הא ליכא ב' כתובין הבא"כ ליש שליח לד"ע, וצ"ל דיליף מהוא דכתיב בשחוטי חוץ כדאיתא שם בקדושין, עד כאן דברי הקרן אורה ועיין במקנה בסוגיא דקדושין שם אריכות בפלפול וסברא, וע"ד הרמב"ם עוד נדבר כאן בעזהשי"ת:

שם החנוני כבעה"ב, אע"פ שצריכין לו מעות הרבה לקנות לו פירות ויין ושמן להעמיד בחנותו שלא וחסר לו שום דבר, אעפ"כ דינו כדין בעה"ב שאפי' וניחם מותרין לא ישתמש בהן, ור"י פליג ואמר דדין חנוני כדין שולחני שדרכו שלא לשבוע במה שיש לו בידו ואינו מספיק בשלו אלא א"כ לוה ג"כ מאחרים הר"ר יונתן בשמ"ק בב"מ שם:

נשובה להרמב"ם ז"ל פ"ז מה' מעילה דפסק דמפקיד מעות מותרין שניהם לא מעלו, וביאר שם הטעם כמו שנתבאר לעיל והקשו עליו דהא בברייתא דס"פ המפקיד מפורש דהגזבר מעל ומה שכתב הכ"מ בשם הריק"ו כבר כתבתי לעיל דהקרן אורה דחה תירוצו בצדק עיין לעיל בסמוך ד"ה והנה, ומלבד זה קשה מאוד לדחות ברייתא מפורשת מפני איזה קושיא אשר שערי התירוצים לא ננעלו אמנם י"ל בזה יישוב נכון. דהנה רש"י בב"מ שם ד"ה מותרין פי' דלכך מעל הגזבר דהו"ל כאילו נתן לו רשות והו"ל כשלוחו, ויש להבין למה ליה לרש"י לדחוק דהמעילה היא מטעם שליחות שזה דחוק שהרי לא ציוה לו בפירוש להוציאן כמש"כ באמת הרמב"ם, ואמאי לא פירש כדאיתא בב"מ (דף צ"ט) דהמשאיל קרדום דהקדש לחבירו מעל לפי טובת הנאה שבה, וה"נ נימא דהמפקיד מעל מטעם נהנה טובת הנאה מהנפקד, אלא דרש"י ס"ל דכאן לא שייך טובת הנאה דבשלמא התם שהשואל ביקש לו שישאילו הקרדום וגלי דעתיה דניח"ל בטובתו ודאי שיש שם טובת הנאה למשאיל, אבל כאן תחילה כשנתנן לו מותרין לא גילה הנפקד דעתו דניחא לו בתשמישם, והמפקיד אדרבה נתן לו מותרין לטובת עצמו כדי שיתחייב הנפקד

באחריותן כמו שהתירו חז"ל במוציא אבדה להשתמש במעות שמצא א"כ אין כאן טוה"נ והחזקת טובה מהנפקד למפקיד, ומי יאמר דניחא ליה כלל להנפקד להשתמש בהן אח"כ ולהתחייב באחריותן משום זה תיכף ומיד שהגיעו לידו, לכך דחק רש"י לפרש דחיוב הגזבר הוא לא מטעם טובת הנאה אלא מטעם שליחות:

אבל הרמב"ם לא ניחא ליה טעמא דשליחות כמש"כ להדיא דהא לא ציוהו. משו"ה מפרש באמת טעם דמעל הגזבר מפני טובת ההנאה, אלא דקשה ע"ז כמש"כ לעיל דהא ליכא כלל טובח הנאה דהרי לטובת עצמו נתן לו שיפטור הוא מאחריות ויהיה המעות באחריות הנפקד, אבל זהו רק בהדיוט אבל הקדש הא נתמעט מדין שומרים ומפורש במשנה דשומר חנם אינו נשבע ושומר שכר אינו משלם, וא"כ במה דרשאי הנפקד להשתמש בהן אין כאן טובת המפקיד כלל רק טובת הנפקד וא"כ פשיטא דיש טובת הנאה מהנפקד להמפקיד ולכך המפקיד מעל, ואע"ג דכשמעל יוצאין המעות לחולין אין חוזרין עליהן דיני שומרין דבשומרים תחילת נתינה בחיוב בעינן כמש"כ הרמב"ם ובח"מ סי' ש"א במסרו כשהוא גוי ונתגייר, וגם בלאו"ה הרי הא כאן הא דמעילה בהא דדין שומרין תליא ואם יהיה עליו דין שומרין לא מעל ולא יצא המעות לחולין ודו"ק ולכך מעל הגזבר, אבל בתר דתקנו חז"ל גם גבי הקדש דיני שומרין כדי שלא יזלזלו בהקדישות כבב"מ (דף נ"ח) וברמב"ם ה' שקלים משמע דגם בשומר שכר היתה התקנה שישלם כמו בהדיוט ע"כ עתה חזר הדבר שאין כלל טובת הנאה למפקיד מהנפקד דהא הנפקד חייב באחריות כבהדיוט כנ"ל, וא"כ הכל על מקומו בא בשלום דמשנתנו דנתנה לבלן דמשמע אבל ספר לא מעל מיד י"ל דנשנית לאחר שתקנו דין שומרין בהקדש כמו להדיוט כמו המשנה דבני העיר ששלחו את שקליהן וכו' שג"כ נשנית אחר תקנה זו, ומשנתנו דכאן דמותרין ישתמש בהן ומפורש בברייתא דב"מ שם דהגזבר מעל נשנית קודם התקנה ולדין התורה ודאי מעל הגזבר מטעם טובת הנאה כיון שאין בהקדש דין שומרין. וא"כ הרמב"ם הרי הוא פוסק דיניו לאחר התקנה דיש כבר דין שומרין בהקדש וליכא כלל טובת הנאה ולא יוכל למעול משום טוה"נ, ומטעם שליחות נמי ס"ל להרמב"ם דאינו חייב דהרי לא ציוהו להוציאן משו"ה פסק דשניהם לא מעלו לא הגזבר ולא הנפקד, ואפשר שגם תוספתא דמכילתין אחר התקנה נשנית ע"ש ודו"ק:

ובזה יש ליישב ע"ד החידוד הא דפסק הרמב"ם בנתנה לספר נכרי מעל מיד ולישראל לא מעל דמחוסר משיכה, והקשו עליו הא איהו גופא פוסק כריו"ח דד"ת מעות קונות וא"כ גם בישראל מעל מיד כדאמר רבא שם קרא ומתניתא מסייע לריש לקיש ועיין לעיל (דף י"ח) מש"כ בזה, אבל לדרכנו עתה י"ל דהא בלאו"ה הקשו שם התוס' דהא רבא עצמו

ס"ל כריו"ח ואיך אמר דקרא ומתניתא מסייע לר"ל, אבל כבר הקשה שם השמ"ק מאי מקשה לריו"ח מהא דנתנו לספר לא מעל עד דמשיך הא גם ריו"ח מודה דאחר תקנת חז"ל כסף אינו קונה דהפקיעו קנינו והעמידו על משיכה, ולכך לא מעל, ותירץ השמ"ק דלענין מעילה לא תקנו חז"ל תקנתם וזה דוחק ועיין לעיל שם מש"כ בזה, אך י"ל דקשה ליה להש"ס קושית התוס' כאן דלריו"ח דד"ת מעות קונות וא"כ מותר המוכר להשתמש במעות דבזה לא עקרו חז"ל דין התורה כמש"כ התוס', והואיל ומותר להשתמש במעות וחייב גם באונסין לכו"ע ואפי' לרב נחמן כל כמה דלא קבל עליו מי שפרע לשיטת הרי"ף והרמב"ם כידוע עיין ח"מ סי' ע"ו א"כ הו"ל למעול מטעם הנאה שיש לו טובת הנאה משו"ה מתניתא מסייע לר"ל, אבל הרי כתבנו דבהקדש לאחר תקנת חז"ל דיש בהן דין שומרין אין כאן שוב טובת הנאה כלל, א"כ אין קושיא ממתניתא דדילמא לאחר התקנה נשנית משנה זו, אך לריו"ח גופא הא אי אפשר לומר דנשנית לאחר התקנה דהרי אמשנה דבני העיר ששלחו את שקליהן וכו' משני ריו"ח הא מני ר"ש היא ולא ניח"ל לומר דלאחר התקנה נשנית המשנה או דלא ס"ל לריו"ח כלל להך תקנה, ורק ר"א משני תקנת חכמים היא כדי שלא יזלזלו בהקדישות, וא"כ אריו"ח שפיר קשה מהך מתניתא דלמעול מטעם טובת הנאה, ולפ"ז א"ש הכל דרבא לשיטת ריו"ח קאמר מתניתא מסייע ליה לר"ל דמעות אינן קונות ד"ת דאל"כ למה לא ימעול מטעם טובת הנאה דהרי המוכר מותר להשתמש בהן ובאחריותן אינו חייב דהא אין דין אחריות שמירה בהקדש, אבל רבא בעצמו להלכה ס"ל כר"א דהיתה תקנה שיהא דין שומרין בהקדש וא"כ ליכא טובת הנאה ואפשר דנשנית אחר התקנה ומשו"ה לא מעל עד דמשיך דמחמת שימוש המעות הרי ליכא עתה טובת הנאה שהרי לטובת עצמו נתן לו, ומחמת קנין אין כאן מעילה דהא אפקיעו רבנן קנין כסף ואוקמה אמשיכה, אך בספר גוי דמעות ג"כ קונות ומעל מיד משום קנין וא"ש הכל ע"ד החידוד ועיין בח"מ ס' רכ"א בנתיבות סק"י ובפ"ת שם סק"י וקצרתי:

בתוס' ד"ה המפקיד מעות אצל שולחני וכו' וצ"ע בב"מ פ' המפקיד דמייתי לה להיא דהכא ולא מייתי לה כלישנא דתנינן לה הכא עכ"ל, כבר נתבאר לעיל בדברינו דשם לאו משנתנו מייתי הש"ס רק ברייתא דממשנתנו אין ראיה דאיכא למימר דתרווייהו לא מעלו אף דנקט תנא לא מעל בלשון יחיד וק"ל:

ד"ה פרוטה של הקדש שנפלה וכו' עד סוף הדיבור, דיבור זה צריך ביאור ארוך ורחב ויחדתי מדור בפ"ע בקונטרס מיוחד לפרשו מכל צדדיו וכאן אפרש בקצרה, הנה התוס' מפרשי מעילה דמשנתנו מעילה גמורה מדאורייתא והא דמחייב ר"ל מעילה

על הראשונה אף דרק ספק הוא אם נהנה מפרוטה של הקדש, ר"ע לטעמיה דמחייב אספק מעילה אשם תלוי ובמעילת פרוטה שאין לך מעילה יותר מועטת מזו מודה ר"ע לר' טרפון בכריתות שם דמביא עתה גם הקרן והחומש ומתנה וכ"כ התפא"י במשניות כאן וזה נכון ובכריתות שם כתב התפא"י אחרת ע"ש, והקשו בזה"ל תימה וליבטל האי פרוטה של הקדש שנפלה עכ"ל, מבואר דרק על פרוטה של הקדש שנפלה תמהו דלבטל ברוב אבל על פרוטה בכיס זה הקדש לא הקשו ודבר זה צריך טעם דלכאורה גם על בבא דפרוטה בכיס זה הקדש קשה דליבטל ברוב, וכתבו הרבה אחרונים דהתוס' אזלו כאן בשיטת רבינו משולם במרדכי סוף חולין שכתב דבדבר שבא לעולם ע"י תערובות לא שייך בטול ועיין בספר ברוך טעם שער התערובות דין א' פרק ד' ובמהרי"ט אלגזי בכורות פ"ג אות למ"ד מש"כ בזה וכן האריכו בזה עוד אחרונים ובקונטרסי הארכתי בענין זה הרבה עיי"ש וכאן לקצר אני צריך, ומקושית התוס' כאן הקשו איזה אחרונים על הש"ך ביו"ד סי' ק"ט דס"ל דבלא נודע התערובות לא מהני ביטול מדאורייתא ועיין ברא"ש פרק גיד הנשה סי' ל"ז בארוכה, א"כ מה הקשו התוס' דלבטיל ברובא נימא דמתניתין מיירי דהוציא הפרוטה קודם שנודע התערובות, ודברתי מזה בקונטרסי שם בארוכה, ויש שהקשו עוד יותר להירושלמי פ"ב ה"א דערלה דלענין בטול נודע התערובות לבעלים דוקא בעינן וכיון דבעלים דהקדש הוא גבוה הרי לא שייך כלל נודע התערובות לבעלים דקמי שמיא גליא, אבל הא בורכא דהרי הא דבעינן שהתערובות יהיה נודע לבעלים הכונה היא לבעלים של ההיתר ובעלים דההיתר הרי הדיוט הוא ובודאי שייך נודע, אלא דמ"מ קשה בהא דיבמות (דף פ"א ע"ב) חתיכה של חטאת טמאה שנתערבה בב' חתיכות של חטאת טהורות וכן פרוסה של לחה"פ טמאה שנתערבה במאה חתיכות של לחה"פ טהורות תעלה, וכן בזבחים (דף ע"ח) הפגול והנותר והטמא שבללן ואכלן פטור א"א שלא ירבה מין אחד על חבירו ומבטלו, ובמנחות (דף כ"ג) פריך ולא קמבטיל שיריים לטבלה ע"ש, ובכל הני הרי גם ההיתר לגבוה שייכי ואיך שייך בטול, ואכמ"ל אבל האמת נראה דמה דקודם שנודע התערובות לא שייך בטול הוא רק מדרבנן, ועכ"פ שפיר הקשו כאן התוס', עוד העירו רבים על קושית התוס' כאן דמאי קושיא הא קיי"ל בסוף ביצה דממונא לא בטיל, והוכיח מזה השב שמעתתא שמעתתא ו' פ"ד דהקדש רק דין איסור יש לו ולא דין ממון כלל, ומה ששייך לפלפל בזה נתבאר בישע ה' בארוכה בקונטרס האמור, וכאן אינני רוצה להתרחק מהפשטות וע"כ די במה שהערתי כאן **ותירצו** התוס' וז"ל וצ"ל דליכא אלא חד בכיס ועיין בשמ"ק כאן] אי נמי מטבע חשיב ולא בטיל עכ"ל, והנה תירוצם השני מפליא כל עין רואה דהרי כמו שא"א לתרץ דמשו"ה לא

בטלה מטבע של הקדש משום דהוה דשיל"מ, דדשיל"מ דלא בטיל הוא רק מדרבנן ואיך יביא קרבן מעילה שמה"ת הוא חולין בעזרה כמש"כ כן בעצמן כאן, ה"נ הא דדבר חשוב לא בטיל נמי רק מדרבנן הוא דידוע דדבר חשוב נמי בטיל מה"ת והוא פלא, ובספר קול יהודא ליקוטים הביא לבאר תירוץ התוס' בשם הגאון הגדול המפורסם רבינו אברהם ברוידא זצ"ל הכי, דבאמת בגיטין (דף נ"ה ע"ב) איתא דגם ע"י מה שהוא הקדש רק מדרבנן יש מעילה, והשתא הכי פירושו של התוס' וכי תימא דהוה דשיל"מ ולא בטיל זה אינו דהוא רק מדרבנן, פי' בשלמא אם מה"ת לא בטיל שפיר דאף שהוציא הפרוטה מעל דכן הוא גזה"כ, אבל כיון דלא בטיל רק מדרבנן מטעם דשיל"מ דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר ע"י פדיון, א"כ אחר שכבר הוציא שוב הרי לא שייך פדיון א"כ שוב בטיל למפרע דעתה הפרוטה ההיא כבר אין לה מתירין וא"כ למה ימעול, ותירצו דלא בטיל מטעם דהוה מטבע דבר חשוב ודבר חשוב לא בטיל בלי שום טעמים צדדיים, משו"ה מעל גם אחר שהוציא דאפי' בדבר דרבנן נמי מועלין מעילה גמורה וק"ל עכ"ל שם, ואף שיש לי לפקפק בזה הרבה מ"מ אחרי שיסוד הסברא דע"י דרבנן מועלין נמי ע"פ הגמ' דגיטין ראיתי שכתב כן השמ"ק בב"ב (דף ע"ט) בשם הראשונים והבאתי דבריהם לעיל (דף י"ג ע"א) וכ"כ גם הריטב"א בב"מ (דף צ"ט ע"א) והבאתיו לעיל אמשנה דהמפקיד מעות אצל שולחני וא"כ הדברים יש שפיר מקום להם, וא"ת הא ר"ע לא קחשיב דברים חשובים. אלא ז' דברים אגוזי פרך וכו' אין זה קושיא דכבר כתבו התוס' ביבמות (דף פ"א ע"ב) דבין לרבנן ובין לר"ע איכא עוד טובא ושם לא חשיב אלא השייכים בערלה ע"ש וזה פשוט:

ולגירסת הצ"ק דהתוס' מתרצי דמעילה מדרבנן קאמר עכ"ל, פשטות הדברים דקרבן מעילה אינו מביא באמת רק קרן לבד ככל מעילה דרבנן, אלא דקשה לפ"ז דלמה ליה לר"ע לומר כיון שהוציא הראשונה מעל משום ספק מעילות הרי אינו חייב קרבן על מעילה מדרבנן אך י"ל דהרי הא דאין מביא קרבן אמעילה דרבנן כתבו רש"י ותוס' לעיל (דף ב' ע"ב) הטעם דהוה חולין בעזרה, וא"כ י"ל דזה אינו רק למ"ד חולין בעזרה דאורייתא אבל למ"ד חולין בעזרה לאו דאורייתא יכול להביא אשם מעילות גם על מעילה דרבנן כבנזיר (דף כ"ט) ע"ש כידוע, ובחולין (דף י"ז) דר"ע סבר בשר תאוה לא אחסר כלל ור"י סבר בשר נחירה לא אשתרי כלל ופירש"י ד"ה בשר נחירה וכו' וזביחה דכתיב בהאי קרא וכו' לאסור שחיטת חולין בעזרה וכו' עכ"ל, א"כ לר"ע דכי ירחק וזבחת אתי לאסור בשר נחירה לדידיה חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, וא"כ שפיר מחייבו אשם תלוי אף על מעילה דרבנן ויש עוד להאריך בזה אך עת לקצר:

בתוס' ד"ה ומודה ר"ע וכו' ובגמ' פריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא עכ"ל מלשונם וכן מרש"י ורגמ"ה מבואר דאדר"ע פריך, ובאמת דלרבנן נמי יש נפ"מ בין רישא לסיפא, דברישא הרי לכתחילה אסור להוציא עכ"פ אפי' פרוטה ראשונה ובסיפא מותר לכתחילה להוציא עד פרוטה האחרונה שהיא הקדש, וא"כ גם לרבנן יש להקשות מ"ש רישא ומ"ש סיפא אלא דעל ר"ע הקושיא אלימתא יותר משו"ה כתבו דלר"ע פריך ולתירוץ הגמ' הרי לכו"ע ניחא בכל הג' רומיות ופשוט:

בתוס' ד"ה היו שנים הגדול שבהן הקדש פי' ובסיפא דמתניתין נמי נימא דמטבע המובחר יהיה של הקדש אבל ארישא לא פריך דשמא לישנא דרישא משמע הכי עכ"ל, פי' דרישא אסיפא ומהא דשורים ארישא לא קשיא די"ל דלשון פרוטה בכיס זה לא משמע המובחר אלא פרוטה סתמא וממילא לא דמי לא רישא לסיפא ולא רישא לשורים, אבל בסיפא דלשון פרוטה מן כיס זה הוא ממש כלשון שור משורי ויקדש המובחרה שבפרוטות, ורש"י ורגמ"ה ביארו דהקושיא היא מדיוקא דהא שניהם שווין הראשון שבא לידו הקדש ובמשנתנו תנן דהאחרון הקדש, והתוס' לא ני"ל פי' זה דמנ"ל למידק הכי נידוק דהא שניהם שווין האחרון הקדש וק"ל והנה הנימוקי יוסף פרק השוכר את הפועלים כתב דדוקא באמר בית בביתי, אבל במכר סתם בית או שור נותן לו בינוני, אבל בר"ן בנדרים כתב בשם הרמב"ן להיפך עיי"ש בריטב"א ונימוקי יוסף ואין להאריך כאן יותר בענין זה:

ובפסקי הרמב"ם בענין זה רבים חקקי לב דתירוץ הש"ס דמיירי באומר לא יפטור כיס זה מן ההקדש השמיט לגמרי, ודבריו בפ"ו מה' מעילה ה"ז סותרין לדבריו בפט"ז מה' מעשה"ק ה"ח כמו שהקשה הכ"מ ונשאר בצ"ע והבה"ז והפר"ח בספרו מים חיים כתבו יישובים כל אחד ע"פ דרכו. והרב חק נתן מחלק בין אומר שור בשורי בביי"ת לבין אמר שור משורי במ"ם, ובאמת בתוספתא דמכילתין פ"ג איתא דבפרוטה מן כיס זה הקדש נמי פליגי ר"ע ורבנן וגם איתא שם להדיא דטעמא דר"ע הוא משום דמחייב אספק מעילות אשם תלוי ועיין במלבושי יו"ט ח"ב חח"מ סי' י ובחידושנו להרמב"ם יתבאר איה"ש:

דף כב.

גמ' ומיחל ושותה מיד. הרגמ"ה פי' ומיחל שנעשה כל היין חולין לענין זה שיכול לשתות ממנו לאלתר רק שיזהר שישאר בכלי שיעור התרומה והמעשרות, ובהמפרש פי' לפי הגהת השמ"ק דומיחל קאי אלאחר השבת ופי' מיחל מחלל שלאחר השבת מחלל המעשר שני בכדי שיוכל לשתותו [וי"ל למה לא ישתה בלא חילול]. אבל השאר שותה מיד בשבת קודם החילול מטעם ברירה. וביתרון האור להגדול ממינסק זצ"ל הביא

להקשות איך מותר לשתות אחר שבת הא החולין נעשה כבוש עם התרומה והמעשרות, דמש"כ הר"ן בחולין דאין משקה בולט ממשקה ע"ש פרק כל הבשר דף קי"א גבי בי דוגי היינו רק להס"ד אבל לא לפי המסקנא, וא"ת דשותה באמת כל היין של חולין בשבת קודם שנעשה כבוש מעל"ע אכתי התרומה והמעשר יאסרו זה את זה ע"י שנכבשו יחדיו מעל"ע, ואין לומר דבאמת התרומה והמעשרות אוסרין זא"ז וישתו אותן כהנים דוקא ובירושלים דוקא או שיחלל המעשר וישתו אותו כהנים אפי' במדינה, זה אינו דא"כ איך רשאי לעשות כן לכתחילה הא תנן במע"ש (פ"ג מ"ב) דאין לוקחין תרומה בכסף מע"ש משום דממעט באכילתן לזרים ובשביעית (פ"ח מ"ז) תנן דאין מבשלין ירק ש שביעית בשמן של תרומה ע"ש וה"נ ממעט הוא באכילת התרומה ומע"ש, ואין לומר דטעם היוצא מהתרומה קודם הפרשה אינו אוסר דהוה כמו ששייר בתחילה קודם חלות התרומה והמעשר, גם זה אינו דאפי' לשייר בהדיא אינו יכול דהוה דבר שאינו ברשותו ממש עיין ח"מ סי' ר"ט וסי' רנ"ז סעי' א' בהגה ובירושלמי פסחים (פ"ד ה"ט) המקדיש שדה אילן מהו שישייר בגידוליהן וכ"ש בכה"ג דלא הוה שיור ועפ"ז אפשר לקיים פירש"י ביומא ובגיטין דמיחל היינו דמחלל המע"ש ערב שבת ונדחק בטעם הדבר והתוס' שם הקשו עליו ע"ש, ולפי קושיא זו אפשר דצריך לחלל המע"ש כדי שלא יאסרו התרומה והמעשר זא"ז מטעם כבוש] ותירץ שם ע"פ מש"כ החו"ד ביו"ד סי' ק"ה סק"ב ליישב המשניות דכבושין מותרין ואמאי הא כבוש כמבושל כמשה"ק התוי"ט, ותירץ דהא דטעם כעיקר לאו דאורייתא הוא מטעם ביטול ברוב אבל הטעם בעצמו אסור מה"ת ככל היוצא מן הטמא מקרא דהטמאין, וא"כ בתרומה דליכא קרא לאסור היוצא גם הטעם גופא אסור רק מדרבנן ומשו"ה כבוש מותר דלא החמירו בכבוש וא"כ גם הכא ניחא עכת"ד הגאון הגדול הנ"ל, וכה"ג איתא בנו"ב מהדו"ת חאו"ח סי' ס"ו לתרץ את הש"ך ביו"ד סי' קי"ח סק"ח בהא דחלב סגי בחותם אחד ע"ש, וכן כתב הבאר יצחק לתרץ הא דקשה בגמ' דע"ז (דף ל"ה) חלב למאי ניחוש לה אי משום עירובי ניקום וכו' אי דקא בעי לגבינה ה"נ ע"ש, וקשה נהי דלא ידע מעיקרא מחשש דקאי ביני אטפי מ"מ אף דחלב טמא אינו מעמיד עכ"פ כבוש מעל"ע ודאי הוא ולמה יהא מותר, ותירץ דטעם חלב טמא אינו אסור ע"ש וא"כ תירוצו של הגאון הגדול זצ"ל ודאי נכון גם הוא:

אלא דלענ"ד לפמש"כ רש"י במעילה כאן אין הקושיא מעיקרה חזקה כל כך, דכשישאר אחר השבת רק התרומה והמעשרות יחלל התשעה של מע"ש על כסף וגם הטעם שנבלע בהתרומה יחלל מאיליו, וא"כ הרי לא יצטרך להביא התרומה לירושלים וגם הכסף כשיביא לירושלים ויקנה מהם דבר מאכל הרי יוכלו לאכלן גם זרים שהרי הטעם של

תרומה לא חילל, והיין של מע"ש שנתחלל והוא עתה חולין ישתוהו באמת רק כהנים משום טעם תרומה שבו ואי משום שכיון שאחר החילול לא יהיו זרים רשאין לשתותו יתמעט כסף חילולו והוה הפסד למע"ש זה לא מצינו שיהא אסור ובפרט בשעת הדחק כערב שבת עם חשיכה ומשו"ה פי' המפרש דמחלל המע"ש ודו"ק, ומש"כ דלא מהני תנאי שיתנה שהטעם שיבלע שאר היין לא יהיה קדוש בתרומה ומעשר מטעם דלא מהני שיור, עיין לעיל (דף י"ג ע"א) ברש"י ד"ה ואחרים מתנדבין כן שכתב דמהני תנאי שהחלב יהיה חולין וע"ש הטעם, וה"נ הרי אי בעי היה מכנים דרך גגין והיה פטור לגמרי ממעשרות ודו"ק שקצרתי בזה ועיין בשו"ת רע"א סי' קמ"ב והנמשכים ועוד נראה דלפי הסברא דטעמא דר' מאיר הוא משום ברירה יש לומר דכמו דאמרינן ברירה על ממשות של היין ה"נ אמרינן ברירה על הטעם של היין וא"כ מעיקרא לא קשה מידי ועיין בסוף ביצה דאמרינן דבבהמה ינקי תחומין מהדדי משא"כ חבית ע"ש ואין להאריך, ודיני ברירה מבוארים באחרונים בארוכה ואני מעורר רק לביאור הסוגיא:

ברש"י ד"ה ר' יהודא ור"י ור"ש אוסרין וכו' דקסברי אין ברירה ואכל כוס וכוס י"ל שהוא תרומה ומעשר וכו' עכ"ל וכן הוא גם בפי' רגמ"ה כאן אלא שנשתבש בדפוס עיי"ש, דע דבכל דוכתי בש"ס שהובא ברייתא זו פירש"י טעם האיסור דכיון דאין ברירה אין כאן תרומה ומעשר כלל ונמצא שותה טבלים למפרע כפשוטו שהוא טבל גמור, זולת כאן ובחולין (דף י"ד ע"א) פירש"י נמי כמו הכא דתרומתו תרומה אלא דהו"ל מדומע ועל כל כוס וכוס חיישינן שמא זהו התרומה ויש בודאי להבין טעם שינוי הפירוש מבכל מקום. ואמת שיש מחלוקת הראשונים בזה ועיין בעירובין (דף ל"ז ע"ב) בתוס' ד"ה אלא מעתה ע"ש, אבל עכ"פ שיטת רש"י יש להבין למה פירש לנו בשני המקומות האלה לא כפירושו בכל מקום, אכן מצאתי בעזה"ש ישוב דבריו ע"ד הפלפול מתורתו של רבינו החתם סופר בסוגיותיו סוגיא דברירה, דהנה הר"ן בנדרים ר"פ השותפין כתב דלרבנן דראב"י אין קנין חל על דבר מסופק, ולאו דוקא קנין אלא כל דבר שיש לו לחול כגון כונת לשמה דגט ומינוי דפסח ואפי' ירושת אחין ברגע מיתת המוריש שראוי כח הירושה לחול לכל אח אינו חל על דבר מסופק, להכי חצר שאין בו דין חלוקה שיחול הקנין שיגיע לזה תשמישו בשעה זו ולזה בשעה זו נמי אינו חל לרבנן דראב"י, וא"כ להר"ן אפי' אם ניחא ברירה דהוברר למפרע דזה ראוי לזה וזה ראוי לזה או שלזו רצה לגרש או תצא בפתח תחילה, מ"מ כיון דאצלינו היה הדבר מסופק אין הקנין או שאר ענין חל, וא"כ למ"ד יש ברירה ע"כ ס"ל תרווייהו היינו דיש ברירה למפרע וגם ס"ל דקנין חל על ספק, ובזה צדקו קצת דברי רבינו שמואל שמביא ר"ת בספר הישר דמאן דס"ל אדם

מקנה דבר שלא בא לעולם כ"ש דס"ל יש ברירה, היינו כיון דס"ל מסברא דאמרינן הוברר הדבר למפרע שכן הוא שוב לא יעמוד כנגדו הסברא דאין קנין חל על הספק, כלומר שהיום הוא בספק ומחר יתברר הדבר, דהשתא מה שלא בא לעולם עדיין כלל חל עליו קנין, מכל שכן שחל על מה שכבר בא לעולם אלא שסופו להתברר מחר, כיון דאמרינן הוברר הדבר למפרע שכך היה, אלא דבזה לא צדקו דבריו לתלות כל דיני ברירה בדין דבר שלא בא לעולם, דהרי אע"פ שאדם מקנה דבר שלב"ל היינו במה שיבוא לעולם. אבל בדין ברירה מי יאמר לנו שהוברר למפרע שזה למשל חלקי המגיעו מעיקרא, ודברי הקצוה"ח סי' ס"א בזה תמוהין דאפי' לר"מ איך יאכל וישתה מהטבל שעוד לא הפריש תרומה, הרי אינו תרומה עכ"פ עד שיפריש ולא למפרע ור"מ מודה בדבר שלב"ל דעד שבאו לעולם יכול לחזור בו וכבר השיג ע"ז בשו"ת בית אפרים חיו"ד סי' ע' עיי"ש, וגם ר"ת שם בספר הישר דחה סברא זו בשתי ידים ע"ש, ולדברינו מאן דס"ל אין ברירה סגי ליה בחדא מתרי טעמי, או דלא אמרינן הוברר הדבר למפרע או אפי' אם נאמר הוברר הדבר למפרע אלא שאין קנין וכל כיוצא בזה חל על הספק כמו שביארנו לעיל, וא"כ אתיין דברי רש"י בפירושיו שפיר דהרי אנן קיי"ל אין אדם מקנה דבשלב"ל, ורש"י נמי ס"ל דאין קנין חל על דבר מסופק וא"כ אין כאן קנין וה"ה חלות שם תרומה ומעשר כלל, ומשו"ה פירש בעלמא דבאמר שני לוגין שאני עתיד להפריש וכו' אין כאן תרומה ומעשר כלל והו"ל טבל גמור כשהיה, אבל בחולין דאזלא שמעתתא אליבא דרב דס"ל בעלמא אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, וכן כאן בסוגיין דסוף מעילה דאזלה עיקר שמעתתא אליבא דר"ע דס"ל ג"כ אדם מקנה דבר שלב"ל עיין ביבמות (דף צ"ג ע"א) עיי"ש, וא"כ מכ"ש דחל קנין על הספק אפי' בטרם שיבורר הדבר, ודאי עכ"פ שפיר הוה תרומתו תרומה אלא שאין ברירה שאין אנו יודעים איזה שני לוגין גליא קמי שמיא דהם המה התרומה, וא"כ אסור לשתות דעל כל כוס יש לחוש שמא הוא התרומה. ובזה לא תקשי מירושלמי גיטין פ"ג ה"א דר"ש מטהר עד שיפרישם בטומאה ה"נ נימא דאין כאן תרומה כלל אבל התם לר"ש בעצמו קאי דס"ל אין אדם מקנה דשלב"ע, והתבונן בדבר שהוא נכון ע"ד הפלפול:

תוס' ד"ה כיסין אלוגין רמי ליה דס"ד דטעמא דמתניתין משום ברירה אע"פ שאינו מפרש שום דבר ולכך פריך מלוגין דאפי' למ"ד יש ברירה מ"מ דוקא משום שפירש שאני עתיד להפריש וכו' עכ"ל, וכתב הקרן אורה וז"ל וקשה דהא איכא תנאי דס"ל יש ברירה אפי' באינו מפרש שום דבר כמו באחין שחלקו דיורשין הן דכל אחד הוברר חלקו מתחילה עכ"ל ונשאר בקושיא, אך באמת התוס' כאן לא מסברא גרידא כתבו כן אלא דכבר

הוכיחו כן בבכורות (דף מ"ח ע"א) אהא דתנן התם ר"מ אומר אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורין והקשו התוס' שם ד"ה דכו"ע וכו' וז"ל משמע הכא דר"מ מספקא ליה אי אית ברירה או לא ותימה דר"מ אית ליה ברירה בהלוקח יין מן הכותים וכו' ויש לחלק דיש ברירה היכא דמתנה בפירוש וכו' עכ"ל, וא"כ היכא דלא פירש מספקא ליה לר"מ אי יש ברירה או לא ולכן כתבו גם כאן לשיטתם דשם דזהו קושית הש"ס כאן דאפי' לר"מ היכא דלא פירש הא הוה ספק, וא"כ לר"ע דמחייב אספק מעילות אשם תלוי אמאי מוציא והולך כל הכיס עד האחרונה ולרבנן נמי עכ"פ איסורא איכא, וכמו דברישא חייב לר"ע אראשונה אשם תלוי ולרבנן איסור לבד ה"נ צריך להיות הדין בסיפא, אכן להרמב"ם בפיהמ"ש בבכורות שם יש שיטה אחרת בטעמא דר"מ התם ע"ש ולשיטתיה אין הוכחה מהתם דהיכא דלא פירש מודה ר"מ די"ל דאין ברירה, וי"ל דגם המפרש ורגמ"ה כאן סבירא ליה כהרמב"ם שם ולהכי לא פירשו כהתוספות דמדר"מ פריך אלא מר"י ור' יוסי ור"ש ואחין שחלקו שאני דלא שייך התם לפרש כלל ודו"ק:

בא"ד ומשני באומר לא יפטור כיס זה וכו' והוה כמפרש בלוגין ומהני מטעם ברירה א"נ מטעם זה יועיל אפי' למאן דל"ל ברירה עכ"ל, לא פירשו הטעם למה מהני אפי' למאן דלית ליה ברירה, אבל דע דכלל גדול הוא דעד כאן לא פליגי תנאי אי יש ברירה או אין ברירה אלא בדבר שאנו צריכין לומר הוברר הדבר למפרע, כהא דקיי"ל בגט דבעינן כתיבה לשמה ואם אמר לסופר כתוב ואיזה שארצה אגרש, כשנתרצה אח"כ לגרש את זו צריך אתה לומר הוברר הדבר למפרע דמשעת כתיבה היה לשם אשה זו זה לא אמרינן למ"ד אין ברירה, אבל בדבר שאין אתה צריך לברירה דלמפרע ודי לך בברירה דהשתא ובסוף נתברר הדבר עכ"פ אין כלל מ"ד שאין ברירה, ואף שהדבר ברור בסברא יש גם ראיה לזה מהא דב"ק (דף ס"ט) בתוס' ד"ה כל הנלקט כתבו וז"ל תימה מתי הן אומרין כן וכו' ואומר ר"י כל הנלקט לאו דוקא ממש אחר לקיטה אלא מניח המעות בעוד שלא נלקט ואומר לכשיהיה נלקט וכו' עכ"ל, ותמה התורת חיים עליהם דא"כ מה הקשה הש"ס שם והא אריו"ח הלכה כסתם משנה דהא כאן אמר כן בעוד שלא נלקט, ועוד הקשה התו"ח כיון דאמר כן בעוד שלא נלקט א"כ ע"כ ס"ל דיש ברירה א"כ אכתי תקשה הא אריו"ח האחין שחלקו לקוחות הן עיי"ש שדחה משום זה דברי התוס', אבל באמת דברי התוס' נכונים דאף באמר לכשילקטו לא שייך לומר דאין ברירה דנהי דלא הוברר הדבר למפרע, מ"מ בשעה שנתברר דהיינו אחר לקיטה אז חל החילול ולא שייך זה כלל להא דאין ברירה, ואף לר"י דס"ל בעלמא אין ברירה מ"מ מודה בזה דבשעה שנתברר חל עכ"פ החילול אבל הא ניחא אי יכול לחלל דבר שאינו ברשותו אבל אי נימא דדבר

שאינו ברשותו אינו יכול לחלל א"כ ע"כ צריך אתה לומר דהחילול חל למפרע בעוד שלא נלקט והיה ברשותו עדיין, ומוכרח אתה לומר הוברר הדבר למפרע דאל"כ אין החילול רק אחר שנתברר ואז הרי אין הפירות ברשותו, ואי נימא ברירה יקשה דר"י אדר"י וזה ברור בכונת התוס', והנה הרמב"ם הלכות מע"ש פ"ד הט"ו פסק באמר יהא מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס ה"ז מחולל, וכתב שם הר"י קורקוס ז"ל דהמעשר שפיר מחולל לכו"ע על הסלע שעלה בידו, ותמה הקרן אורה בסוף מכילתין וז"ל ולא הבנתי דאכתי אמאי זו שעולה מן הכיס מעשר הא אין ברירה ושמא על אחרת חל המעשר עכ"ל, אבל לדברינו גם שם ניחא דהתם ג"כ אין אנו צריכין לברירה דלמפרע ודי לנו בברירה דעתה וכבר קבע השאגת אריה סי' צ"ג מסמרות בכלל זה, וא"כ א"ש גם כאן דבאמר לא יפטור כים זה מן ההקדש אף אם אין ברירה למפרע דאותה פרוטה הקדיש, מ"מ מאותה שעה שנתברר דהיינו בפרוטה אחרונה חל ההקדש על פרוטה זו האחרונה, ודוקא באומר שני לוגין שאני עתיד להפריש ה"ה תרומה דבעינן שיחול התרומה מיד דאל"כ הרי שותה טבלים עתה, בזה שייך שפיר לומר אין ברירה למאן דס"ל דאין ברירה, אבל באומר פרוטה בכיס זה הקדש הרי שפיר נוכל לומר שדעתו שחלות ההקדש יהיה בעת שיתברר איזה פרוטה יהא הקדש, ומשום חשש ברירה באמת לא היה צריך הש"ס לומר דמיירי באמר לא יפטור כיס זה מן ההקדש דבלאו"ה לא שייך לומר כאן אין ברירה, רק משום דחזינן דאף לר"מ דס"ל בעלמא יש ברירה מ"מ מצריך עכ"פ לש רש שני לוגין שאני עתיד להפריש וכו' וכאן הרי לא אמר פרוטה שאני עתיד להפריש הרי היא הקדש. להכי משני באומר לא יפטור כים זה מן ההקדש וחשש ברירה בלאו"ה לא שייך בזה כמו שנתבאר, ועיין בעירובין (דף ל"ז ע"ב) האומר מעשר שיש לי בביתי מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס וכבר הזכרנו הרמב"ם בזה ודו"ק:

בתוס' ד"ה דתנן וכו' ויש מפרשים דפריך מר"י ור"ש וכו' ולא נהירא דמאן נימא לן דר"י ור"ש היא להבין אמאי נאדו הי"מ רש"י ורגמ"ה מלפרש כתוס' דלר"מ יהיה הקושיא ואז ודאי תהיה הקושיא יותר אלימתא, נראה דפליגי בפלוגתת התוס' בב"ק (דף ס"ט ע"ב) ד"ה אלא עיי"ש, שכתבו דהיכא שמברר דבריו מודה ר"י דיש ברירה, והרמב"ם ס"ל דהיכא דקיי"ל אין ברירה היינו בדאורייתא אפי' אם מברר דבריו נמי אין ברירה, ע"ש ביש"ש שהאריך בזה להוכיח כדעת הרמב"ם דאע"ג דסתם משנה דהלוקח כר"מ סתמא דגיטין (ודף כ"ה) עדיף מפני שנקט תנא שם הלכות פסוקות, ודעת היש מפרשים ורש"י ורגמ"ה כהרמב"ם להכי לא ניחא להו לפרש כהתוס' דלא יפטור לא יהנה רק לר"מ, דא"כ מוקי ר"י לדר"ע דלא כוותיה ויהיה סתמא דהלוקח כר"ע וכר"מ ויהיה עדיף מסתמא

דכל הגט דהלכה כר"ע מחבריו וכ"ש מתלמידיו, להכי פירשו דפריך מר"י ור"ש ומשני דמיירי באומר לא יפטור וכו' דמודה ר"י דעדיף ממברר דבריו דהתם, והתוס' לשיטתם בב"ק דבמברר דבריו מודה ר"י לר"מ לכן פירשו דר"י משני אליבא דנפשיה דל"ל ברירה באומר לא יפטור וכו' דבמברר דבריו גם ר"י ס"ל כר"מ רק בגיטין שאני משום דכתיב וכתב לה ע"ש בתוס' וקושית התוס' דמאן לימא לן וכו' היא רק לשיטתם, אבל לרש"י ורגמ"ה ורמב"ם לא יועיל כלום במאי דנימא דר"ע ס"ל כר"מ א"כ יהיה קשיא ההלכתא אליבא דריו"ח וכנ"ל, ור"ל דרמי לריו"ח לשיטת ריו"ח רמי ליה ודו"ק היטב לפי שקצרתי מאוד וסמכתי על המעיין:

בא"ד דתנן הלוקח יין מבין הכותים מר"מ פריך וכו' וי"מ דפריך מר"י ור"ש דאוסרין דלית להו ברירה וכו' ולא נהירא דמאן לימא לן דר"י ור"ש היא עכ"ל, הי"מ המה המפרש ורגמ"ה כאן ומצוה ליישב דבריהם, ופשוט י"ל דכיון דר"י ור"ש תלמידי ר"ע היו שפיר יש להקשות מר"ע דמשנתנו עליהם כדמצינו ביומא (דף מ' ע"ב) ע"ש ובב"ק (דף מ"ד) גבי הא דאמר רב דמועד שלא בכונה פטור מזה ומזה ממיתה ומכופר וכתבו התוס' שם (דף מ"ג) ד"ה אמר רבה דאליבא דר"ע אמר דאליבא דר"א ודאי חייב ואפ"ה אתותב רב התם (דף מ"ד ע"ב) מברייתא דאיירי התם ר"י ור"ש בסיפא שהיו תלמידי ר"ע כדאיתא בסנהדרין (דף פ"ו) וכולהו אליבא דר"ע וכו' עכ"ל התוס' שם. וא"כ ודאי דגם כאן שפיר פריך מר"י ור"ש, ולפי הגירסא בסוגיין ר' יהודא נמי כר"י ור"ש ס"ל דלאו זוגי זוגי קתני וכולהו הרי תלמידי ר"ע היו ושפיר יש לפרוך מר"ע עלייהו ומהם על ר"ע וזה ברור ופשוט, ומשו"ה שפיר פריך הש"ס מכיסין אלוגין:

ולפי מה שכתבו התוס' לעיל ד"ה היו שנים דהקושיא היא משוורים דאמאי הכא נמי לא יהא המטבע המובחר הקדש, יש לסלק קושית התוס' כאן על פירוש המפרש ורגמ"ה שהקשו דמאן לימא לן דר"י ור"ש היא באופן אחר יותר עמוק, דבאמת גם רב פפא ס"ל גם רומיא דרבין מכיסין אשוורים דאמאי בשוורים הגדול שבהן הקרש ואמאי לא יהיה גם כאן מטבע המובחרת הקרש, אלא דס"ל דמשוורים לחוד לא נוכל לפרוך דהא במנחות (דף ק"ח) מפרש הש"ס הטעם דבשוורים הגדול שבהן הקדש משום דיקדיש בעין יפה מקדיש, וא"כ ר"ש דס"ל בערכין (דף י"א ע"א) דהמקדיש את השדה לא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדן השקמה בלבד דמקדיש בעין רעה מקדיש הרי לדידיה גם בשוורים אין הגדול שבהן הקדש, ונהי דבב"ב (דף ע"ב ע"א) אמרינן דאליבא דר"ע מודה ר"ש דמקדיש בעין יפה מקדיש היינו רק דלר"ע מקדיש בעין יפה כמו במכירה להדיוט אבל לא דמקדיש יהיה עוד עדיף ממוכר להדיוט ובמוכר להדיוט כה"ג ודאי שאין הגדול

שבשוורים מכור ודו"ק, וא"כ רומיא דרבין נוכל לתרץ דמשנתנו אתיא כר"ש ולא קשה מידי, משו"ה הקשה רב פפא מהא דלוגין נמי ואפשר דלזה כיון המפרש כאן בכתבו בד"ה כיסין אלוגין רמי ר"ל לריו"ח עכ"ל ומה השמיענו בזה לכן אפשר דצ"ל בדבריו כיסין אלוגין נמי רמי ליה ר"ל לריו"ח] דס"ל לר"ש אין ברירה וא"כ ממנ"פ קשה, דאי אתיא מתניתין כר"ש הא אין ברירה ואי אתיא מתניתין דלא כר"ש א"כ תקשה מההיא דשוורים דכמו דהתם הגדול שבהן הקדש ה"נ הכא יהיה המטבע המובחרת הקדש ומיושב קושית התוס' כאן והוא מעט ע"ד החידוד, ודע דבגיטין (דף כ"ה) מפרש מעיקרא פלוגתא דר"מ ור"י ור"ש דפליגי בדין ברירה אי יש ברירה או אין ברירה, ורבא מוקים שם לפלוגתייהו בחיישינן שמא יבקע הנוד ע"ש, והנה כי כן לשיטת רש"י ע"כ לר"פ כאן ס"ל דפלוגתייהו הוה בדין ברירה דלא כרבא, אבל לשיטת התוס' כאן אין הכרח ויכול ר"פ לסבור כרבא שם ודו"ק:

ודע דבירושלמי דמאי (פ"ז ה"ד) איתא ג"כ סוגיא זו והפ"מ והרידב"ז האריכו למעניתם וע"ש גם בתוספת הרי"ד שמפרש קושית ר"פ כאן דוקא לאוקימתא דרבא דפליגי בחששא דבקיעת הנוד ע"ש, ולענ"ד לא נהירין דבריו ואנו אין לנו אלא פירוש הראשונים ז"ל אשר מפיהם אנו חיים, וטל פי דרכם אנו חייבין לשמור את דרך עץ החיים, ועתה פשט העני את ידו יד כהה לנורא עלילה, בסיימי מס' מעילה, חנני נא גם להלאה, ברך ה' חילי ופועל ידי תרצה מעתה ועד עולם אמן:

והנה בתוספתא (ברכות פ"ד) איתא בזה"ל הנהנה מן העוה"ז כלום בלא ברכה מעל עד שיתירו לו כל המצות עכ"ל, והלשון מוקשה, ופי' הרב לקח טוב כלל י"א דכונת התוספתא היא דכמו בהנאה גשמית הנהנה בלא ברכה מעל והברכה מתרת ההנאה, כן הנהנה הנאה רוחנית מאיזה מצוה או מלימוד תורה ג"כ המתיר שלה היא ברכת המצוה לכל מצוה ברכתה [דאע"ג דמצות לאו ליהנות נתנו ח"מ כבר כתב המל"מ פ"ה מה' אישות ה"א דהא דמצות לאו ליהנות נתנו היינו בדיעבד שאם קיים מצוה באיסור הנאה לא חשיב הנאה ויצא אבל לכתחילה אסור לעשות מצוה באיסור הנאה דלכתיחלה מצוה ודאי הנאה היא ע"ש] ועיין בהקדמתי לספרי זה בסופה וזהו שאמרה התוספתא כל הנהנה מן העוה"ז כלים בלא ברכה מעל עד שיתירו לו [הברכות] כל המצות לכל מצוה ברכתה, ובנדרים (דף פ"א) על מה אבדה הארץ וכו' אר"י א"ר על שלא ברכו בתורה תחילה ופי' הצושנת ר' אליעזר במדרש ריש פתיחתא דאיכה ד"ה על מאסה של תורה וז"ל, ע"ש בר"ן בשם ר"י דטעם הברכה משום דאסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה ופקודי ה' משמחי לב וכיון שלא ברכו בזה הראו שאין שמחה במענה פיהם ואין להם הנאה

מד"ת וכו' עכ"ל, ולכן אני נותן הודאה לה' הטיב על העבר ברוך הוא שבראנו לכבודו ובחר בנו כל העמים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, ומתפלל להבא שיפתח לבנו בתורתו ויזכנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתו באהבה, ולא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עילם, ואזכה להיות מהנותרים לחיים בירושלים הבנויה, ייתי ונחמיניה משיח צדקנו מפקיע מידי שעבוד, ויבנה הבית על תלו ושם נעלה ונראה ונשתחוה ונשלם שלמי חובה ושלמי נדבה, אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל, וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות, ובא לציון גואל במהרה בימינו לעינינו אמן ואמן: